Aphorismos

Médecine

IACOBI HOLLERII STEMPANI, MEDICI PARISIENSIS celeberrimi,

IN APHORISMOS HIPPOCRATIS Commentarij septem,

RECENS PER IOAN. LIEBAVTIVM Diuionensem, Parisiensem Medicum, in lucem editi, eiusdemque Scholiis doctissimis illustrati.

Ad Clarissimum virum MARCVM MIRONEM, *Henrici III. Galliarum & Poloniæ Regis Christianissimi, Archiatrum.*

GENEVÆ.

Ex Typographia Petri Chouët Senioris.

M. DC. XLVI.

MARCO MIRONI VIRO CLARISSIMO HENRICI III. Galliarum & Poloniæ regis Christianiss. Archiatro,

IOANNES LIEBAVTIVS Diuionensis, Parisiensis Medicus, S.

CONSTAT, Vir Clarissime, diuinam esse, & vnam ex omnibus artibus à Deo procreatam Medicinam: Quippe cuius singulari beneficio arcanas rerum naturas & caussas abditas cognoscimus, signa deprehendimus, futuros morborum euentus multò ante prospicimus, sanitatem conseruamus, morbos profligamus, ac animam penè è corpore fu-

gientem non ſolum retinemus, ſed & plærunque velut ab Orco reuocamus. Cauſas verò rerum noſſe & futura præſagire, quidpiam eſt homine maius: ſed vitam conſeruare atque reſtituere, munus Deo planè proximum. Huius autem artis tam excellentis, poſt Deum, parens alter extitit diuinus Hippocrates. Quamuis enim ante eius tempora, Æſculapium medicinæ inuentorem agnoſceret antiquitas, artem tamen medicam ſuis temporibus fermè ſepultam, aut ſaltem incultam, nulláque methodo diſpoſitam, diuinis planè ſcriptis tantopere & exornauit & amplificauit Hippocrates, vt ſub eo primùm nata medicina videatur: Nondum enim certis diſciplinę & artis legibus Medicina conſtabat, non ex Theorematis & præceptionibus tum veris & vtilibus, tum mutuo inter ſe connexu hærentibus erat conſtituta, ſed ſparſa quædam & ἄτακτα erant Medicinæ rudimenta, quo potius ἀτεχνίαν, quàm vllum artis veſtigium oſtendebant. Quibus ſummus ille Hippocrates ſplendorem & ornamentum attulit, ſparſa colligens, obſcura illuſtrans, inculta perpoliens, confuſa certo ordine diſtinguens: multa ex Philoſophorum ſpatiis repetens, quæ ad rem medicam pertinebant: nonnulla breuibus & conciſis ſententiis (quas ille

ille Aphoriſmos appellat) definiens: permulta verò particularibus experimentis obſeruans, ex quibus ad vniuerſalium certiorem cògnitionem non deduxit, quod ille libris *ἐπιδημιῶν* luculenter & cumulatè deſcripſit. Hac ſanè methodo, rudi & adhuc naſcenti Medicinæ maximum præbuit incrementum, omniúmque rerum, quæ in ampliſſimis illius campis tractantur, ſemina nobis reliquit Hippocrates, tanquam bonus agricola. At, vt ille fuit *βραχύλογος καὶ κατὰ φράσιν πυκνούμενος*, οὕ*τως τοῖς ἐνθυμήμασι πλουτῶν καὶ εὐπορῶν*. Et quod olim de Menelao luculenter Homerus, id ego de Hippocrate non minus verè poſſum dicere, *παῦρα μὲν, ἀλλὰ μάλα λιγέως*. Quam methodum ab illo magno Hippocrate omnium nobis bonorum authore, prudenter ac doctè cœptam, diuino vir ingenio Galenus perfecit, eandem tam exactè tam ſedulò ac cumulatè excoluit, vt illi maximam lucem attulerit. Vt enim Apelles Veneris corpus, & ſmmma pectoris politiſſimâ arte perfecit, reliquam corporis partem inchoatam reliquit: Sic magnus ille Hippocrates in Medicinæ principiis ac Elementis ceu capite inſigniter elaborauit, reliquum eius tanquam corpus imperfectum & rude reliquit: Quin etiam cum ob dicendi breuitatem multis

obſcuritatibus eſſent implicatæ Hippocr. ſententiæ, dilucida oratione Galeni, ita ſunt à tenebris & caligine explicata, vt, quæ ante illius tempora, tanquam ænigmata Scoteina latebant, non facilè omnibus innoteſcant. Addidit & nonnulla Galenus, quæ Hippocr. intacta reliquit: Neque enim tam malè de poſteris merita eſt natura, vt illis omnem cogitandi & inueniendi cauſam præripuerit. Permulta ſunt à veteribus præclarè inuenta, quibus nonnulla feliciter addidit poſteritas. Pulſuum nomen ſolum apud Hippocrat. inuenies, illorum autem naturam & facultatem tum in ſanis tum in ægrotis plenè & copiosè, Galenus eſt perſecutus. Fernellius & Hollerius, medicorum omnium qui ab Hippocrat. & Galeno claruerunt, facilè principes, multa ſummo iudicio excogitarunt, plura prudenter & accuratè ſunt commenti: plurima, quæ occulta, obſtruſa ac ſecreta, priſcis temporibus in medendo extiterant, in ſplendidiſſimam lucem protulerunt. Arte igitur medica, diuino Hippoc. ingenio conſtituta, Galeni diligentia aucta & amplificata, Fernellij & Hollerij ſingulari doctrina & acri iudicio abſoluta, ac in fauſtum ac felicem vſum perducta, deſierant, me Hercule, annis ſuperioribus in medicos

probra

probra illa cadere, quæ Plinius in ſuæ tempeſtatis imperitos propè omnes Logiatros, Themiſones, Theſſalos, ore pluſquam tragico euomit & iaculatur : quòd tunc temporis, nulla ambitio, nulla arrogantia, nulla oſtentatio, nulla temeritas, nulla φιλαυτία, ſed docta, ſagax, ſapiens, & modeſta in medendo adhiberetur exercitatio. Hiſce verò noſtris tempeſtatibus, iam incipiunt querelæ, contumeliæ ac ſcommata Plinij palam in medicos renouari : non ſanè, ob vllam eorum medicorum culpam, qui natura prudentes & in Hippocratica methodo probè exercitati Medicinam faciunt : ſed, ob nonnullos ipſo Themiſone & Theſſalo longè indoctiores Empiricos, qui in noſtra Gallia, potiſſimum in hac ciuitate omnium quæ ſub cœlo ſunt florentiſſima, nulla vtili rerum ad bene medendum cognitione inſtructi, nulla corporum, humorum, temporum, aliarúmque circumſtantiarum occaſione ducti, ſed inani, vana, nulláque ratione ſtabili firmata experientia pellecti vel potius perciti, medicinam factitant : Ob nonnullos etiam circumforaneos ſycophantas, nebulones, homunciones ac impoſtores ſceleratiſſimos, qui falsò ſe medicos non ſolum apud rudem plebeculam, ſed & magnates

profitentur, titulo quodam secretorum, si Diis placet, quæ inusitato ac planè insolenti elaborata artificio mirificè iactitant. Quique nouo ac prioribus sæculis inaudito dogmatis genere inuecto, Hippocraticæ doctrinæ principia, elementa ac Theoremata penitus subuertunt: remediáque medica, quæ tot sæculis, infinitis pene hominum millibus saluti fuerunt, non citra humani generis perniciem explodere ac deturbare contendunt. Hi sunt, mihi crede, in quorum mendacio peccatum est maximum: Hi sunt, qui discunt Medicinam facere periculis ægrorum, & per horum mortes agunt experimenta: Hi sunt, quibus occidisse hominem summa est impunitas: Hi sunt, quorum inscitiam capitalem nulla lex adhuc puniuit, & quorum vindictæ ac animaduersionis nullum adhuc extat exemplum, pulchrè pariter ac verè à Plinio dictum est. At verò, hæc diuina scientia penes quem est vitæ & necis cuiusque potestas, non vsque adeò temerè exercenda, ac in vsum reuocanda venit: nec sunt eius remedia, quæ alioquin salutaria deorúmque manus vocauit Herophylus, ita inconsultè polluenda, aut in perniciem hominum prostituenda: multóque minus innouanda, quocunque artificio ea elaborata fuerint, nisi

prius

prius ad censuram Hippocraticam subducta fuerint: & nisi, à medico naturâ prudente & in rationali methodo diu multumque versato, magna cautione, & quod prius dicere debui pietate ac religione vsurpentur. Remedia etenim, licet per se salutem aut morbos non efficiant, salutaria tamen vix, ac ne vix quidem esse possunt, quin potius deleteria, si à stolidis, impiis ac imperitis medendi artificibus exhibeantur. Horum hominum imposturam, temeritatem, ostentationem ac impudentiam cohibe si placet, *Archiatre clarissime*, penes quem vnum domandæ istiusmodi inscitiæ integra stat potestas: nec patere, quæso, pro ea authoritate ac gratia quâ vales apud Regem, vtcuique nam se medicum falso profitenti, Medicinam facere in hac ciuitate legibus bene constituta, aut vspiam Galliæ liceat, qui non specimine aliquo edito, doctioribus medicis legitimam eruditionem suam testatissimam effecerit, quod cæteris artificibus vbique video solemne: Quandoquidem in bene morata benéque constituta ciuitate, nemini non Ephippiario, non Cerdoni, non vilissimo cuique ministro ac artifici sordidissimo, artem suam exercere licet, cuius specimen aliquod non ediderit quo primoribus in arte illa viris satisfa-

ciat. Chirurgi, Tonſores, partem Medicinæ facillimam profeſſi, multis ſe operibus probant, priuſquam vlcera, tumores & morbos alios externos & viſui perſpicuos tractent. Pharmacopœi medicorum miniſtri induſtriam ſuam artificibus ſuis principibus, opere vario ſed præcipuo ac ſingulari comprobant. An medicus, penes quem eſt vitæ ac necis poteſtas, cui ſe ſuáque omnia ægri committunt, ad Medicinam in vrbibus faciendam, recipietur, ſimulátque barba, aut mula phalerata, aut veſtium cultu ſplendidiore, aut magno corporis faſtu, aut perfrictæ frontis impudentia, aut remediorum multorum ac magnorum iactantia, aut lingua paulò expeditiore vocibus Hiſpanicis aut Italicis aut Anglicis aut ſemigræculis plena, aut denique ſolo ipſo nomine Medicum ſe prodiderit? Pluris ne nobis facienda ſunt Ephippium, Calceus, & cætera artificum etiam viliſſimorum opuſcula, corpori tutando ſolum vtilia, quàm corpus ipſum, atque adeo ipſius corporis ſanitas, qua homini nihil charius eſſe in vita aut debet aut poteſt? In Montepeſſulano antiquiſſimo ac celeberrimo medicinæ Emporio, ſi quis horum nebulonum ſe medicum mentiatur, mox raptus in aſinum ſtrigoſum, & ſi inuenitur, ſcabidum

bidum ſublimis tollitur , auerſus tota vrbe circunducitur, ſcommatis vndique inceſſitur, conſpuitur, pulſatur, laceratur, ſordibus omnis generis conſpurcatur , ceu olim ſacra illa Maſſilienſium victima : poſtremò expiata vrbe eiicitur , illuc nunquam rediturus, niſi malo ſuo maximo. Vtinam legibus nobis idem liceret in hac omnium quæ ſub cœlo ſunt , & Academia & ciuitate florentiſſima: non eſſet cur hiſce miſerrimis temporibus, ampliſſimus ac ſaluberrimus medicorum ordo , tot libellis ſupplicibus Deum ac homines obtunderet: tam frequenter ſuam cauſam in ſenatu fruſtrà ageret:non eſſet,cur tot bonis ciuibus viduata lugeret Gallica Reſpublica, quos nulla ratione perfecta,ſed fortuitò tentata iſtorum impoſtorum curatio ſuſtulit,& tollet niſi tu , Archiatre, Archiatrorum clariſſimorum filius clariſſimus in ſceleratam eorum audaciam propediem animaduertas. Quod ſi facias, non modo Medicinæ medicorúmque amplitudini ſuum decus reſtitues,ſed &communi omnium hominum vtilitati ac ſaluti plurimum conſules.

Ecce autem, tam celebris illius Hippocraticæ diſciplinæ, tot ſæculis, annorúmque myriadibus felici experientia comparatæ & cum ſumma humani generis ſalute millies ac mil-

lies in vſum fauſtum reuocatæ, ſpecimen non vulgare adfero. Scripſit Hippocrates præcipua quædam Medicinæ factiuæ Theoremata, quæ Aphoriſmos nuncupauit, breuia quidem illa, ſed tamen ita obſcura, vt non modo Galeni, ſed & aliorum illuſtrium medicorum enarratione opus habuerint, Hollerius medicorum noſtræ ætatis decus alterum, commentationes doctiſſimas in eos Aphoriſmos priuatis publicíſque ſtudiis excogitatas, propriíſque manibus ſcriptas, ſuis auditoribus olim tradidit. Harum exemplar terſiſſimum, accuratiſſimè recognitum ac emendatum, eruditiſſimus ille Regis & Reginæ medicus Dominus Alexis Gaudinus, eiuſdem Hollerij quondam diligentiſſimus, ac familiariſſimus auditor, mihi, quem vnicè diligebat, menſes aliquot antequam moreretur, dono dedit, ea fide, vt quoniam illi non licebat per aulicas occupationes illud in lucem edere, Typographo cuidam amico excudendum traderem. Tanto viro mihíque multis nominibus obſeruando nil prius aut maius habui quàm fidem datam abſoluere. Proinde commentationibus illis excudendis quantum temporis à priuatis publicíſque negociis ſuffurari potui, totum impendi; illíſque ſcholia in eoſdem Aphoriſmos non omninò contemnenda adiunxi, quæ non ex

meo.

meo vnius peculio, ſed ex doctiſſimis eruditiſſimi Domini Dureti mei præceptoris obſeruandiſſimi prælectionibus, potiſſimum in libros quatuor priores, aliqua ex parte contexui: Nolim enim per quem tantum virum in arte medica plurimum profeci celare, eique maximam non habere gratiam. Totum iſtud opus, Archiatre Clariſſime, qualecunque ſit & Hollerij, & meum tibi, medicorum totius Europæ Coryphæo, offero: Tibi, ob inſignem in medendo felicitatem, fidem, integritatem, & doctrinam primario Regis medico, voueo: vt, tuis auſpiciis fauſtóque ac felici numine Commentationes Hollerij in Aphoriſmos Hippo. iampridem à Gallis exteríſque populis expetitæ prodeant in lucem, quæ magno rei medicæ detrimento hactenus delituerunt. Tu verò, vir omnium hominum humaniſſime, omniq; virtutum genere cumulatiſſime, Hollerium quondam tui amantiſſimum hoc opere velut reuiuiſcentem amplecti non grauaberis ſi placet, & tui Liebautij, qui te amare, colere, tuamque celſitudinem admirari, venerari, ſuſpicere non deſinit, meminiſſe dignaberis. Vale diutiſſimè ac feliciter. Cal. Sextilib. 1582.

NICOLAVS MILLAVT REGIVS MEDICVS, AD Ioannem Liebautium Ornatissimum Medicum.

* *
*

Hippocratis mentem melius qui nouerit haud est
HOLLERIO: *iactet Græcus, Arabsq́ue suos.*
Cuius scripta adfert magno dispósta labore
Magnus debetur cui, LIEBAVTVS, *honos.*
Non minor est virtus, quàm scribere, scripta tueri,
Quæq́ue latent vitæ reddere perpetuæ.

HEN.

HENRICVS BLACODÆVS SCOTVS, DOCTOR MEDICVS ad Ioannem Liebautium Medicum Clarissimum.

* *
*

ATtulerat lucem Hippocrates, nec cognita vulgi
Sensibus addiderat multo vigigilata labore
Plurima, tunc alter Podalyrius arte medendi
HOLLERIVS: *verum, lucem qui præbuit ipsi*
Hippocrati, multis annis iam lumine cassus,
Informiq́ situ turpis, carieq́ iacebat
Exesus, nec adhuc frueretur luce, sitúmve
Discuteret veterem, putris rugamq́ senectæ
Exueret, tua ni LIEBAVTI, *dextra tulisset*
Auxilium misero, superasq́ resurgere in auras
Iussisset reducem: nam, ceu tu morbida membra
Faucibus ex Erebi reuocas, contraq́ sorores
Lanificas pugnans, facis irrita fila sororum:
Sic fœdum duxisti, illum non reddere vitæ
Lanificas tecum, qui bella sororibus ante
Sæpius intulerat, tecum comes ibat in arma,
Ergo, quod exoluit Comiti Tyrinthius Heros,
Tartarei qui colla canis tria presserat, Orco
Thesea vt eriperet charum: Medæa quod olim
Præstitit, effœtis socer vt reuiresceret annis,
Manibus Hollerij hoc præstas, vmbrisq́ sepultis:
Qui facis ob dulcem patriæ communis amorem,

Purior vt multò caput exerat, atque vetustis
Purgatus mendis, nec non mage tersus ab omni
Parte, neque adspersus macula, nec labe notatus.
Ergo age, teque diu patriæ da viuere, qui das
Hippocrati, Hollerio, atque aliis, bis viuere posse.

AD IANVM LIEBAVTIVM.

DVm tua, Dureti, Hollerij, rediuiua reponis
Dictata, è tenebris eruis Hippocratem.
Sic quatuor Phœbi præclaros reddis alumnos,
Longæuáque facis posteritate frui.

N. Ellain. Doctor Medicinæ.

IAC. HOLLERII STEMPANI, MEDICI PARISIENSIS CLARISSIMI in Magni Hippocratis Coi Aphoriſmos,

PRÆFATIO.

HIPPOCRATES in Aſclepiadarum fuit genere, maternum quidem genus ad Herculem & Iouem, paternum verò ad Æſculapium referens. Æſculapius enim, cuius inuentum medicinam eſſe credimus (quanquam id Apollini tribuunt nonnulli) filios habuit Machaona, & Podalyrium, bello Troiano eximios medicos. His ſucceſſit Nebrus, cui Soſtratus, cui Theodorus, cui Hippolochus, cui Cleomitadas, cui Chryſamides, cui Gnoſidicus: Huius filius fuit Hippocrates primus, magnus dictus, qui ſcripſit libros de articulis & de fracturis. Hic genuit Heraclidem Hippocratis Coi genere Dorienſis patrem. Qui Hippocrates medicinam didicit ſub patre & auo. Habuit & præceptores (Suida teſte) Erodicum & Selybrianum, Gorgiam rhetorem, & philoſophum Prodicum (vt quidam volunt) & Democritum etiam Abderiten, vt aliis placet: Vixit in Macedonia regi Perdiccæ chariſſimus. Vixit & in Theſſalia, quò patria bello Athenienſi pulſus confu-

gerat. Vbi etiam ſcripſiſſe dicitur libros quatuor, Iuſiurandum, Prognoſtica, Aphoriſmos, opus ſexaginta librorum, πολυθρύλλητον καὶ πολυθαύμαστον vocitatum, hoc est diuulgatum & magnæ famæ, quod vniuerſam medicinam complectebatur. Iam ignoratur id opus, niſi in multos Hippocratis libros ſit diuiſum. Hos autem libros confecit Hip. ex monumentis in templo Æſculapij adſcriptis. Eò enim ſiue ob Æſculapij numen, ſiue ob Aſclepiadarum nomen & peritiam depellendorum morborum, conueniebant multi ægri, qui vbi hoc vel illo remedio eſſent adiuti, nomen ægri, cum remedio in parietibus templi ſcribebatur. In eo porrò templo ſedebat Æſculapius peculiari quodam habitu: quo fit, vt credamus medicorum habitum ab aliis olim diſtinctum fuiſſe. Dextra quoque barbam prolixam tenebat, altera baculum ſerpente inuolutum. In ſinu multas geſtabat pyxides variis remediis refertas, multaque prope illum iacebant inſtrumenta chirurgica. Iſtud autem templum celeberrimum ab Athenienſibus fuit combuſtum, & ſolo æquatum: vnde coactus eſt fugere in Theſſaliam Hip. Hic autem obiit anno ætatis 104. ſepultúſque eſt Lariſſæ in Theſſalia, relictis duobus filiis, Theſſalo & Dracone. Quorum vterque reliquit liberos, ille Hippocratem tertium, hic quartum. Hippocrates fuerunt alij tres, quintus & ſextus Thymbræi medici, ſeptimus Praxianactis filius. Septem hi Hippocrates aliquid ſcripſerunt de re medica.

Iam tempore Hippocratis Coi fuerunt ſcholæ medicorum ſiue ſectæ tres celeberrimæ, Gnidia, Rhodia, & Coa, omnium pręſtantiſſima, & veriſſima, quam amplexus eſt Hipp. quæ omnes perierunt ob tyrannidem Athenienſium. Poſteà in Italia extiterunt ſectæ Philiſtionis, Pauſaniæ, & Empedoclis. Longo poſt tempore in eadem

eadem Italia fuerunt Mnesitheus, Diphilus, Philotimus, Erasistratus & Diocles, qui ob artem dictus est ab Atheniensibus iunior Hippocrates. Hi omnes ex Asclepiadarum fuerunt genere, sectamque Coam tenuerunt: quanquam ex his nonnulli inter se dissenserunt, à suaque secta deflexerunt. Itaque ex supradictis facilè colligi potest, medicinam omnibus datam esse diuinitus: tum etiam perspici, à quàm paruis & rudibus initiis profecta magis ac magis creuerit, amplificataque fuerit.

Sed iam dicendum quid sit Aphorismus, & quæ eius proprietates: si prius docuerimus (Galeno autore) libros Hippocratis à libris Thessali & aliorum distingui breuitate, sententiarum grauitate, vsitatis vocibus, intermixtis Ionismis, sed sine solœcismis. Tum illud esse præiudicium de Aphorismis, vt existimarint veteres superare omnem vim ingenij humani.

Aphorismus igitur à verbo Græco ἀφορίζω deducitur: quod verbum duo significat, separo scilicet ac diuido & definio, ac breuiter rem concludo & explico. A prima significatione Arabes Diuisorum sermonum libros, alij Diuisiones Aphorismos sunt interpretati, sed malè: melius enim sententiæ dicerentur. Neque in eo tantum consistit ratio Aphorismi, vt sit sermo ab aliis distinctus & separatus: sed in eo potius, vt breuiter rei de qua tractat proprietates, definiat atque circumscribat. Vnde rectè definit Galenus, cum ait: Aphorismum esse, quum rei totam naturam breui oratione concludimus: vt, in acutis morbis sanguinem detrahes si vehemens morbus fuerit, si floreat ætas, & vires valeant. In Aphorismo itaque notari debent hæ proprietates. Sit vniuersalis, vetus, breuis, grauis sententia, sit separatus.

IACOBI HOLLERII MEDICI CLARISSIMI IN APHORISMOS Hippocratis Commentarius primus.

Aphorismus primus, seu Prooemium Hippocr.

I.

Ὁ Βίος βραχὺς, ἡ δὲ τέχνη μακρὴ, ὁ δὲ καιρὸς ὀξὺς, ἡ δὲ πεῖρα σφαλερὴ, ἡ δὲ κρίσις χαλεπή. Δεῖ δὲ οὐ μόνον ἑαυτὸν παρέχειν τὰ δέοντα ποιέοντα, ἀλλὰ καὶ τὸν νοσέοντα, καὶ τοὺς παρεόντας, καὶ τὰ ἔξωθεν.

Vita breuis, ars longa, occasio volucris, periculosa experientia, iudicium difficile. Nec vero satis est medicum suum fecisse officium, nisi suum quoque ægrotus, suum astantes faciant, sintque externa ritè comparata.

Hæc Hippocratis oratio, siue sit vnus Aph. siue plures (vt alij volunt) nõ est proœmium totius artis medicinæ, (vt quod sit initio libri *κατ' ἰητρεῖον*, qui etiamhunc Aphorismorum librum præcedit) sed est proœmiũ huius operis. In hoc autem proœmio tria facit. Reddit rationẽ sui instituti, quòd scilicet necessaria sit Aphoristica doctrina, quæ summã sequitur breuitatem: quandoquidem vita ipsa humana breuis sit & momentanea, ars verò longa. Vitam itaq; breuẽ dixit, artis comparatione. Deinde proposita difficultate nobis persuadet magnam esse diligentiam in arte adhibendã.

Tertiò

Tertiò nos monet noſtri officij. Porro quid ſit vita, & quomodo ſit breuis, clarius eſſe exiſtimamus, quàm vt ab interprete exponatur: verum de ea dictione (Ars) dicendum venit.

Ars eſt cõprehenſio ſeu doctrina ex præceptionibus veris, certis, vniuerſalibus, cõſẽtiẽtibus inter ſe & ad vnũ finem. Quæ omnia conueniunt medicinæ, quã Hippocrates vocare ſolet artẽ, non ſcientiã. Author medici ſeu Iſagoges, non poſſe eſſe ſcientiã aſſerit: ſiquidem hęc nõ cadit in homines & res humanas. Nos dicimus vocari poſſe tũ artẽ, tum ſciẽtiam. Nam cùm ſit Medicus duplex ἐπιστήμων, καὶ ἰώμενος: (ἐπιστήμων quidẽ quũ cõmentatur & diſputat de Elementis corporis humani, de temperamentis, de functionibus animalibus, naturalibus, vitalibus, de anatomia, morbis, cauſis morborum, ſymptomatis & ſignis: ἰώμενος verò, vbi ad curandum accedit) erit certè etiam bipartitò diuiſa Medicina. Quatenus enim verſabitur in elementis, temperamentis, cauſis, &c. dicetur ſcientia, quâ ſciens extenditur ad intellectum & ſensũ. Vbi verò curabit, dicetur ars cõiecturalis vel ars factiua. Gal. lib. tertio de differ. pulſuum reddit cauſas artis longæ, vt medicina reuera ſcientia eſt & contemplatiua: hîc verò vt eſt ars factiua. Ars ergò hîc intelligitur, ars factiua: quæ longa eſt, quia omniũ ferè operationum particularium occaſionem habeat momẽtaneã & ob id captu difficilem, vt nemo eam internoſcat, niſi qui probè in hac fuerit exercitatus: tum verò, quia ex duobus inſtrumentis ad artes inueniendas neceſſariis, vnum ſcilicet experimentum, periculoſum ſit: alterum verò, ex ratione iudicium, haud quaquam facile exiſtat, imò (ſi quid aliud) maximam habet difficultatem.

Καιρὸς, ſiue χρεία, eſt opportunitas rei faciendæ vel non faciendæ. In exhibendis autem tempeſtiuè, re-

mediis tota vis est curationis: ob id occasio dicitur curationis anima. Præceps est, propter mutationẽ materiæ duplicis, circa quam, & ex qua remedia. Corpus enim nostrum (teste Galeno) perpetuo fluit & temporis momento transmutatur. Quæ mutatio fit tum propter aduentitias, vt causas externas.

Peric. exper. iud. diff.) Plato lib. de repub. 9 vbi exponit κρίσιν siue δύναμιν κριτικὴν, tribus (inquit) iudicat philosophus & medicus ἐμπειρίᾳ, φρονήσει, καὶ λόγῳ. Experientia est sæpius repetita memoria eorum quæ propriè percepta sunt sensu, vel impropriè, & secundariò eorum quæ animo cogitata sunt. Hæc periculosa est, fallax & lubrica propter corporis humani dignitatem. Vnde rectè dictum, Experimenta per mortes agunt. φρόνησις sensus est communis, & ea duplex est, acquisita per experientiam & naturalis. Sic λόγος siue λογισμὸς, id est ratio, duplex est, naturalis, & acquisita. Iudicium itaque, hoc est, ratio per quam quid faciendum sit iudicatur, est difficile: verum inquam iudicium, seu vera ratio non facilè inuenitur. Quod cuiuis promptum est colligere ex tot sectis & opinionibus, quæ in arte fuerunt medica, vt fusè docet Gal. in commentariis.

Oportet autem) Consilium est Hippocratis, quanquam potest esse & præceptum. Oportet enim ægrum & medicum armari contra morbum. Per assidentes intelligit non solùm eos qui ministrant ægro, sed & qui inseruiunt medico, cuiusmodi sunt ῥιζοτόμοι, coqui, qui venas secant, qui clysteres iniiciunt, qui cucurbitulas affigunt, &c. Per externa omnes externas iniurias intelligit, vt sunt pluuię, tonitrua, fulgura, vicinorum tumultus, canum latratus, triste aliquod nuncium, ira, gaudium, &c. nam propter errorem commissum in his omnibus,

nibus, sæpe accidit vt crisis impendens vel curatio impediatur, & æger aliquando moriatur.

SCHOLIA.

HOc Aphorismorum opere Hippo. videtur Cosmographos imitatus, qui dum vniuersum orbem in angustiorem mappam contrahunt, omissis vacuis terræ spatiis, duntaxat celebriores ciuitates ostendunt. Ille enim circuncisis longioribus demonstrationibus, quas alias fusius explicauit, difficillimas quasque medicinæ factiuæ, partes hîc obiter insinuat: summaq; ac præcipua totius artis theoremata annotat, quibus breuiter & distinctè cognoscendi, prædicendi, atque medendi præcepta tradit: propositis interim familiaribus exemplis, quæ excellentia vincunt res quæ sunt eiusdem generis. Quæ discendæ ac docendæ medicinæ Aphoristica ratio, omnium commodissima existit: quòd vitæ cursus sit admodum breuis, non modò ad artem comparatus, sed & per se spectatus: nimirum fato & casu. Ac fato quidem, ob quatuor elementorum, quibus constamus, pugnam pene assiduam, eamq; in homine, si Aristoteli credamus, quam in vllo alio corpore euidentiorem: Ob effluxus substantiæ triplicis perennitatem, & humidi primigenij exhaustum. Casu autem ceu vi rerum extrinsecus incidentium: Ob nutritionis necessitatem. necessariò enim cibos sumimus, vnde multus excrementorum prouentus: Ob diætæ vitium, vnde morbi: Ob aëris nobis circumfusi intempestiuum aut contagiosum statum: Ob infelices influxus aut aspectus syderum: Ob violentos externarum iniuriarum impetus, vt Didoni, quæ manus crudeles sibi intulit: à quibus omnibus mors sequatur. Ars verò longa, cum ob ingenij humani imbecillitatē, sed maximè ob rerū quas ipsa medicina continet obscuritatē,

ac multitudinem: vt quæ, quinque partibus constet (quarũ in vnaquaque est ars magna per sese) contemplatione naturæ, prorogatione valetudinis, affectionum inspectione, signorum controuersia, & morborum curatione: quæ tantis inuolutæ sũt difficultatibus, vt si vita nobis quadruplo longior concederetur, ne ipsa quidem sufficeret ad eas artes perdiscendas. Opportunitas quoque ac delectus rerum sumendarum, admouendarum, faciendarum, educendarum ad conuenienter medendum, præceps est: propter morbi & naturæ conditionem ac consuetudinem, vt minimis momentis maximæ fiant inclinationes vel in salutem, vel in perniciem ægri. Periclitatio item ac obseruatio tum eorum quæ in morbis fiunt, tum remediorum fallax & periculosa: quòd multa fieri sæpe putantur naturæ lege, quæ sunt planè symptomatica, & contra naturam. Deinde, quòd nullus morbus omnibus idem, nec vllum remedij genus parem vim habeat in singulis ad medendum. Præterea, iudicium ac diligens signorum, causarum, corporũ & remediorum distinctio ad cognoscendum, prædicendum & curandum (quæ tria sunt medici officia) omninò necessaria, ardua ac difficilis admodum existit: similitudines enim bonis & eruditis medicis non raró imponunt, teste Hip. sect. 8. lib. 6 Epist. & Gal. lib. 9. de Plac. Hipp. & Plat. vbi hic Aphorismus explicatur. Nec solum sese comparare debet medicus, vt faciat quod facto est opus, iudicio & experientia occasionem arripiendo: sed & æger, obediendo & fideliter referendo: Et illi qui præsto sunt, vt Pharmacopæi in remediorum electione, præparatione, mixtione & exhibitione: Chirurgi, coniuncta diuidendo, diuisa coniungendo, & superflua tollendo. Clinicæ mulieres, fide, officio, diligentia. Et quæ sunt à foris, vt cœlum, solum, verba, insessus, vngues, vestitus, & quæ sunt eiusdem generis.

APH.

APHOR. II.

Ἐν τῇσι ταραχῇσι τῆς κοιλίης, καὶ τοῖσιν ἐμέτοισι τοῖσιν αὐτομάτως γινομένοισιν, ἢν μὲν οἷα δεῖ καθαίρεσθαι καθαίρωνται ξυμφέρει τε καὶ εὐφόρως φέρουσιν· ἢν δὲ μὴ, τοὐναντίον. Οὕτω δὲ καὶ ἡ κενεαγγείη, ἢν μὲν οἵη δεῖ γίνεσθαι γίνηται, ξυμφέρει τε καὶ εὐφόρως φέρουσιν· ἢν δὲ μὴ, τοὐναντίον. ἐπιβλέπειν οὖν δεῖ, καὶ χώρην, καὶ ὥρην, καὶ ἡλικίην, καὶ νούσους ἐν ᾗσι δεῖ, ἢ οὔ.

IN perturbationibus alui & vomitionibus quæ spontè sunt, si qualia oportet purgentur, confert, & facilè ferunt: sin minus, contra fit. Sic & vasorum depletio, si qualē fieri oportet, fiat, confert, & facilè ferunt: sin minus, contrà accidit. Proinde & regionis, & temporis, & ætatis, & morborum habenda est ratio, pro quibus talia vacuari conueniat, necne.

Hippocrates hoc lib. primo totus est in præceptis de vacuationibus, purgationibus, & ratione victus. Est autem κάθαρσις purgatio eorum humorum, qui naturæ sunt infesti & qualitate peccant: siue ea purgatio fiat crisi, siue opera medici, siue vi morbi. Triplex ergo erit purgationis genus: quum videlicet natura molitur purgationes, vt in crisibus: quum opera medici fiunt vt pharmaco: Quæ duæ purgationes si decenter sint factæ, iuuant ægros: fortioresque reddunt: Tertia purgationis differentia fit vi morbi, diciturque symptomatica: Hæc semper lædit ægrum, debilioremque efficit. Porrò in hoc Aph. primùm meminit naturalis purgationis, deinde eius quæ fit à medico: Vbi notandum, medici triplex esse munus. Nam & spectator est naturæ, & imitator, & minister. Spectator est certaminis naturæ cum morbo, vbi nihil præscribit quum sentit futuram sequenti die crisin. Imitator est, quum, vbi videt morbum protendi, naturamque tardiorem, eius imitatione materiam primum incîdit, deinde tenuat, ac vacuat.

Minister, vt, quum naturæ humorem noxium expellere conanti per locum aliquem idoneum, viam struit atque adminiculatur. Cæterum perturbationes hæ naturales debent esse leues, fiuntque propter flatus, murmura, ventris dolores, &c. Primùm autem purgantur quæ vellicant, deinde fiunt purgationes blandæ, & quæ prosunt ægro. Sed purgationes sponte factæ duplices sunt: naturales, vt criticæ: symptomaticæ, vt vi morbi. Naturales, si non sint integræ & absolutæ, perficiat medicus, symptomaticas retineat. Conferunt denique purgationes hæ spontaneæ, quando inde minuitur morbus aut leuatur, symptomata mitescunt aut tolluntur, vires instaurantur. κενεαγγείη, vox est dubia apud Hippocratem. Interdum enim nomen est generale, interdum speciale. Quum est generale, significat omnem vasorum inanitionem, quomodocumque fiat. Quomodo accipitur hoc loco. Aliquando nomen generale mutatur in speciale: hoc est, significat ἀσιτίαν, id est, inediam: item venæ sectionem, &c.

Habere itaque) Asclepiades & Galenus obseruarunt pleuriticos, quibus secabatur vena Romæ & Athenis, malè habere: quòd vtraque ciuitas magna ex parte esset obuersa austris: contra in Paro & Hellesponto bene habebant, quia hi obiecti sunt ventis septentrionalibus. vide 3. epid. Sic Narbonenses medici reprehendunt medicos Parisienses, tanquam ad aperiendam venam audaciores. At Parisiis facilè phlebotomiam ferunt, quia perflantur à ventis aquilonibus. Narbonenses verò, & Lugdunenses non ita facilè, ea præsertim parte quæ austrum & mare mediterraneum spectat. Quo fit vt Parisienses pleuritici bene habeant à missione sanguinis, Narbonenses verò ac Lugdunenses, lædan-

lædantur. Regionem igitur conſiderare oportet, quia ſcilicet vel calidior eſt, vel frigidior, &c. Habenda quoque ratio temporis anni. Vt, ſub cane & ante canem, id eſt æſtu feruido: & vigente bruma non ita facilè purgamus & ſanguinem detrahimus, niſi id parcè admodum fiat. Si tamen & ſub cane, & brumali tempore contingat eſſe temperatum cœlum, & purgare audacius & ſanguinem mittere poſſumus. Habita itaque ratione temporis & præſentis, & præteriti, medicamenta & purgationes nonnunquam temperamus. Sic ratione ætatis (vt pueritiæ & ſenectutis) non detrahit ſanguinem Gale. Ratione etiam eiuſdem inſtituere aliquando debemus leuiora pharmaca, & leuiores ſanguinis miſſiones. Habenda item morborum ratio. Nam morbi quidam ſunt in quibus neque purgatione, neque euacuatione alia opus eſt: vt in morbis à ſola intemperie, in morbis hypochondriorum, & inflammationibus internis. Morborum autem nomine comprehendimus & morborum cauſas, & ſymptomata. Cæterùm præter hæc quæ hîc adferuntur, multæ ſunt aliæ cautiones adhibendæ in purgando. Vna, vt ſit fluxile corpus, & medicamentum materiæ expellendæ analogum. Secunda, vt in morbis longis ſemper, antequam purges, concoctionem humorum expectes: in acutis quoque, niſi materia turgeat, eandem concoctionem procures. Tertia, vt etiamſi fluxile ſit corpus, viæ liberæ, materiáque turgeat, nunquam purges ſi adſit inflammatio in aliquo viſcere, aut ſi ardentiſſima febris vrgeat: in qua ſi purges, aliquid quidem materiæ vacuabitur, ſed excandeſcet bilis, & febris augebitur. Quarta, vt phlebotomia purgationem præcedat, ſi quando vtroque iſto remedio ſit opus in morbis. Quinta, ne tempus purgandi definiatur ex dierum

numero,sed ex vrgente necessitate purgationis quocunque die illa se offerat:non enim in purgando spectandum est,hic dies est criticus , hic dies non est criticus: possumus enim die etiam critico mouere , si nondum mouerit natura. Sexta,vt purgatio die clementiori instituatur,diebus nimirū paribus in morbis acutis,quòd in illis natura sit occupata diebus imparibus incoquendo morbo : sic enim Galenus scribit excretiones quæ fiunt per vrinas & intestina mouendas esse potius diebus quietis & intermissionis. Contrà,quæ per vomitum aut nares fiunt,potius diebus imparibus. Septima, vt purgans medicamentum propinetur matutino tempore:nam cùm natura ferè soleat mane promouere & excernere quæ sunt inutilia, medicus tanquam naturæ imitator, mane medicamenta exhibebit: nisi forsan æger,quia ob accessionem nocturnam totam noctem duxerit insomnem,vigiliis defatigatus mane somnum ineat: tum enim differendum est medicamentum ad horam nonam aut decimam,(quatuor interim horis ante pastum)aut in horas pomeridianas, vt horam tertiam, aut quartam:Differendum quoque medicamentum in aliam horam quàm matutinam , si mox inuasuram accessionem præsentiamus : aut si horis matutinis sudor, vel alia aliqua excretio iam moueatur,aut mox affutura expectetur.

SCHOLIA.

HAc prima Aphorismorum sectione explicat Hip. qualis cautio adhibenda sit in medendis morbis,potissimū acutis,quam totam statuit in conuenienti remediorum, purgationis scilicet,phlebotomiæ & diætæ qualitate,quantitate, vtendi modo, & occasione, iudicationibus sumptis à morbo,

virtbus

viribus ægri , peculiari eiusdem natura, & consuetudine. Purgationis ergo, de qua hîc primùm agitur, hæ sunt cautiones: Dum sponte fertur aluus profluuio vniuersali vel singulari: aut ventriculus sese exonerat vomitu etiam vniuersali vel singulari, nulla medici opera citato, sed solius naturæ expultricis robore oborto: si ea vomitione aut deiectione spontanea, humor qui qualitate in vitio est excludatur conuenienter per loca lege naturæ commoda: nec vlla ratio desideretur qualitatis, temporis & excretionis modi, vtpote si syncerus non sit, si non strideat, si non spumet, si non crebro & paulatim feratur. Eiuscemodi humoris purgatio œconomiam naturalem labefactatam restituit, & partes nutritioni dicatas ab omni periculo vindicat: estq; ægris toleratu facilis, vt qui eius ope liberantur multis symptomatis , quorum onere premebantur, & cibi redduntur appetentes. Quod si nec vtiliter nec conuenienter feratur humor ille viciosus , ægros damnis auget, eosq; multò infirmiores reddit. Purgationis artificiosæ idem esto iudicium. Hæc enim, medicamentis pituitam aut bilem vtramque ducentibus ad imitationem naturæ comparata, si humorem qui in vitio est, conuenienter excludat, ægros morbis defunctos recreat: sin minus, eos damnis auget, variisq; symptomatis, vt æstu, syncope, siti, iactatione totius corporis, febre auctiore, sæpe etiam conuulsione (vt ab antimonij vsu contingit) fatigat, indeq; multò infirmiores reddit. Proinde , vt certo iudicio comprehendas num sponte aluus fertur, aut vomitu sese ventriculus exonerat, vtrum καλῶς καὶ χρησίμως, bonísne an malis ægri rebus feratur: itemq; vt intelligas, qui & quales humores artificio medici sint purgandi, bonis ægrorum rebus: eorumq; facili tolerantia, præter colorem cutis extima, qui humoribus intus delitescentibus similis efflorescit, nisi intrò refluxerint, inspicienda hæc sunt. Regio, in situ, ventis, & aquis, sole & cœlo vernaculo, atque diæta communi. Temporum præsentium & præteritorum vicissitudines,

tempestatumq́; mutationes: nam qualis aër, tales & spiritus; tales & humores, & unà cum temporibus mutantur ventres: Aetas, quod illa temperamenti & habitus mutationem adferat, naturam cuiusque communem & singularem contineat in habitu, temperamento & humoris dominatu: Et morbi epidemij, vernaculi, dispersi, in essentia, parte affecta, causis efficientibus symptomatis, periodis, paroxysmis & crisibus, in quibus vomere aut non vomere, ferri aluum aut non ferri principio, statu, aut fine, conueniat.

APHOR. III.

Ἐν τοῖσι γυμναστικοῖσιν αἱ ἐπ' ἄκρον εὐεξίαι σφαλεραί, ἢν ἐν τῷ ἐσχάτῳ ἔωσιν· οὐ γὰρ δύνανται μένειν ἐν τῷ αὐτέῳ, οὐδὲ ἀτρεμέειν· ἐπεὶ δὲ οὐκ ἀτρεμέουσιν, οὐδ' ἔτι δύνανται ἐπὶ τὸ βέλτιον ἐπιδιδόναι, λείπεται ἐπὶ τὸ χεῖρον. τουτέων οὖν εἵνεκεν τὴν εὐεξίαν λύειν ξυμφέρει μὴ βραδέως, ἵνα πάλιν ἀρχὴν ἀναθρέψιος λάβῃ τὸ σῶμα· μηδὲ τὰς ξυμπτώσιας ἐς τὸ ἔσχατον ἄγειν, σφαλερὸν γάρ· ἀλλ' ὁκοίη ἂν ἡ φύσις ᾖ τοῦ μέλλοντος ὑπομένειν, ἐς τοῦτο ἄγειν· ὡσαύτως δὲ καὶ αἱ κενώσεις αἱ ἐς τὸ ἔσχατον ἄγουσαι, σφαλεραί· καὶ πάλιν αἱ ἀναθρέψιες αἱ ἐν τῷ ἐσχάτῳ ἐοῦσαι, σφαλεραί.

Athletarum plenior corporis habitus si ad summum sit plenitudinis gradum perductus, lubricus est. neque enim eodem permanere aut consistere potest: quum verò non consistat nec iam possit in melius proficere, superest vt recidat in deterius. Quamobrem plenior illa corporis habitudo haud cunctanter soluenda est, quò corpus nouæ nutricationis initium capiat. Non tamen vsque eo vacuando vergi velim, vt vasa in se penitus considant. hoc enim tutum non est: sed quantum natura feret, eò vsque progredi oportet. Sic & extremæ vacuationes periculosæ: contráq; repletiones extremæ si fuerint, periculosæ similiter.

Hic

Hic Aphoriſmus maximè pertinet ad euacuationem ſanguinis, ſeu phlebotomiam. Legenduſque tibi eſt Gal. liber de Euexia, & liber de exhortatione ad bonas artes, vt hunc Aph. rectè intelligas. Eſt autem εὐεξία, nihil aliud quàm firma ſeu bene conſtituta affectio, vt inquit idem libro ad Thraſybulum. Duplex eſt, ſalutaris ſeu naturalis, & cum adiectione athletica. Salutaris, qualis eſt quadrati corporis, & in ruſticis foſſoribus quibuſdam. Hæc habet humores iuſta quantitate & qualitate, mediocre genus lacertoſum & muſculoſum. At in euexia athletarum eſt tantùm peccatum in quantitate: quod quidem grauiſſimum eſt. In textu Græco ἐπ᾽ ἄκρον καὶ ἐν ἐσχάτῳ palilogia non eſt: ſed ἐν τῷ ἐσχάτῳ addidit ad maiorem expreſſionem, vt in re periculoſa. Periculum porrò in his conſtitutionibus athleticis triplex imminet. Primùm ne vaſa nimium diſtenta rumpantur: vaſa, inquam, quæ ſunt circa hepar, thoracem, & pulmones. Huiuſmodi enim vaſa tenuiora ſunt & meliora, quàm ea quæ ſunt cuti propinqua, & aëri expoſita. In his præterea efferueſcit magis calor & ſpiritus quàm in aliis partibus. Secundum periculum, quia quum non difflantur humores, fiunt febres ardentes, ſyncopæ cardiacæ, &c. Tertium ne interceptione venarum capitis, fiant apoplexiæ & epilepſiæ.

Soluitur autem plenitudo bifariam, ſponte & arte. Sponte, quoniam aliquando excitatur hæmorrhagia è naribus, aliquando profluuia cruenta alui, vomitiones ſanguinis. Interdum erumpit ſanguis, aperto venæ in habitu corporis orificio: quod tamen rarum eſt. Arte, vt purgationibus, clyſteribus, inedia, balneis, frictionibus, exercitiis, medicamentis digerentibus; phlebotomia. In extrema plenitudine frictiones, balnea, exer-

citia, medicamenta digerentia sunt periculosa: Statim enim sanguinem fundunt, vt locum maiorem occupet. Illa etiam tria, purgationes, inedia, clysteres parum prosunt. Vnicum ergò superest remedium, nempe phlebotomia: quam tamen facies per vices. Nec tamen vacuationes ac subsidentias ad summum perducere oportet. Vt, si libræ quatuor sanguinis sunt detrahendæ, non detrahes quatuor: sed naturæ aliquid, quòd posteà paulatim vacuetur, relinques: Vel postquam sanguinis partem detraxeris, reliquum discutiendum remediis vacuatoriis, vt inedia, balneis, frictionibus, exercitiis, purgationibus, clysteribus, &c. ξυμπτώσιας autem vocat, quòd vacuatis vasis subsidat moles corporis, quemadmodum videre est in ieiunorum manibus, in quibus, quia corpus vacuatum est, concidit & contracta est carnis moles, at in lautè pransis manus intumescunt & attolluntur. Cæterùm Gale. in meth. med. enumerat pericula, quæ extremas vacuationes, præsertim sanguinis, sequantur. Sequitur enim decoloratio, hydrops refrigerato hepate cum toto sanguine, apoplexia, marcor totius corporis, aliquando delirium: Nam vnà cum sanguine plurimum essentiæ animæ seu spiritus effunditur. Interea in sanguine vacuando animaduertenda est ægri natura, id est, vires. Nonnumquam enim (vt in synochys) sanguinem mittimus ad animi deliquium, modò valeant vires. Spectandus & corporis habitus: quia videlicet & rara & laxa cutis est, ac molle corpus. Tum enim minùs sanguinem detrahemus. Contrà si corpus densum sit & durum.

Pari modo.). Anteà dixit de vacuationibus in sanis, idque speciatim: nunc agit de vacuationibus in ægris, idque generatim, fiunt autem in ægris vacuationes remediis illis vacuatoriis.

Refectiones

Refectiones.) De tenutritionibus , quâ arte debeant fieri,docebit Hippocrates lib.2. Aphorismorum.Quæri autem potest an aliquando purgare, aut sanguinem mittere vsque ad animi deliquium oporteat, quemadmodum indicat Aph.23.huiusce sectionis.Quod ad purgationem attinet,Hippocrates, vt & Galenus, contra Erasistratum,eam videntur improbare quæ fit vsq; ad animi deliquium, adeo vt si fortè contingat vt æger sit vsq; ad animi deliquium purgandus, potius & tutius sit vacuandus per phlebotomiam, quàm per medicamentum: quòd medicamentum sisti nullo modo possit, phlebotomia facilè. Quod ad phlebotomiam spectat,nonnulli etiam eam sustulerunt , quæ fit ad deliquium animi, quòd illa vim animæ inferat: repetitam verò probarunt. Est autem ad animi vsque deliquium sanguinem mittere apud veteres , detrahere vsque ad viginti quatuor vascula, vt vnumquodque vas capiat vnc.3. Verum admonet Gal.comm. lib.1.de ratione victus, huiuscemodi missionem sanguinis tentandam non nisi in acutissimis morbis,iisque in quibus robustæ sunt vires , florens ætas, plurimus sanguis , regio , aër & anni tempus bene temperata.Quales morbi existunt febres ardentissimę, dolores sæuissimi, maximæ viscerum inflammationes, carbunculi,synochos, lassitudo phlegmonosa, dolores articulorum vehementissimi:in his enim omnibus multo sanguine semel vacuato statim quiescit calor, quibusdam aluus cietur, aut sudores mouentur: & ita soluitur aut saltem minuitur morbus. In his tamen regionibus tutius est,repetita sanguinis missione vti. Cæterùm in missione sanguinis non semper accidit animi deliquiũ ratione vacuationis sanguinis, sed aliam ob causam: nimirum vel ob timorem eius qui est hæmophobus: aut cum natura commota à missione sanguinis , pituita vel

humores mordaces ad os ventriculi confluunt, illudque mordent ac lancinant, ſed tunc admoro venæ digito mox animus ad ſe redit. Si tamen morbus aliquis, ad animi vſque deliquium ſanguinem mittendum ſuadeat, Galeni conſilio libro de ſanguinis miſſione ad ſex vſque libras menſurales ſanguis poterit detrahi: hę autem ſex libræ viginti noſtratia vaſcula continent.

SCHOLIA.

PHlebotomiæ hæ ſunt cautiones. Habitiſſima corporis conſtitutio, in qua boni habitus ſumma ſunt omnia: ſi ad ſummum euaſerit, qualem cernere eſt in athletis, quibus diſtenti ſunt muſculi, diſtenta ſanguine vaſa, & adeo ſolida corporis moles, vt nihil ſupra, periculoſa omnino exiſtit: metus enim eſt, ne vel diſtenta vaſa dehiſcant aut diſrumpantur, vnde inflammationes & hæmorrhagiæ: vel, ne oborta vniuerſalis obſtructio inſitum calorem extinguat, vnde ſyncope: vel ne interceptione venarum ſpiritus aditu ad cerebrum prohibeatur, vnde apoplexia, ex Aph. 23. lib. 4. Hippocratis. Cùm quis repente mutus redditur, venarum interceptione corpus laborat: & 2. Epid aphoniam febris expertem venæ ſectio ſoluit. Nam illa ſuo ſtatu manere non poteſt, propter affluxus effluxum vincentis perennitatem (oportet enim vt quod influit ei quod effluxit proportione reſpondeat in bene ſano corpore) cum enim larga manu cibum capiat, ventriculus bene concoquat, digeſtio fiat ex facili: ſanguinis autem generatio, appoſitio, agglutinatio & aſſimulatio hæc conſequantur, periculum eſt ne præter modum habitus impleatur, vt natura locum non habeat in quo appoſitum contineat: neque etiam poteſt quieſcere, quòd natura nunquam ſit otioſa: cuius proprium munus eſt concoctio & ſucci alibilis aſſimilatio, quia efficit generationem & ortum eius, non quod alitur, ſed

tur, sed tale quale est id ipsum quod nutritur. Cùm verò non quiescat, quia est ea natura vis, illúdque studium vt id conseruet quod ipsam continet, ea ratione qua continet. vnde est dictum 6. Epid. hominis anima semper producitur, id est vegetatur vsque ad mortem. Nec cum vlla accessio ad melius possit adiungi, superest vt recidat ad deterius: nam cuius rei vsu vnumquodque in malis ducitur, eius accessione deterius multò videri solet. Proinde talis habitus in quo δεξιὰς summa sunt omnia, non expectato floris augmento & distributionis imminutione, soluendus est (metu symptomatum commemoratorum) larga missione sanguinis, vel alia insigni ac liberali vacuatione, vt corpus de integro locum habeat reficiendi sui, comparata scilicet animæ, corporis & alimenti proportione: item vt anima finem sibi propositum consequatur, generando tale quale id quod ipsam animam habet: nec tamen quamuis habitus athleticus sine mora soluendus sit, extenuatio summa est molienda etiam vsque ad syncopem, vel quoad sanguis ex habitu corporis detrahatur. Periculum enim esset ne inde marcor, decoloratio, hydrops & cachexia sequantur: sed vacuationis quantitas metienda cùm ex affectionis magnitudine, maximè verò ex ægri natura communi & propria, insita & aduentitia, in temperamento, habitu, humorum dominatu, consuetudine atque diæta. Vt autem vacuationes ad summum perductæ periculosæ sunt, sic & summæ refectiones periculosæ, immutatione repentina temperamenti, habitus, & actionum naturæ. Sanè omnis immoderata repletio atque vacuatio periculosa est, præsertim cùm vires versantur in summo infirmitatis metu.

APHOR. IV.

AI λεπταὶ καὶ ἀκριβέες δίαιται, καὶ ἐν τοῖσι μακρῇσιν αἰεὶ ἐν πάθεσι, καὶ ἐν τοῖσιν ὀξέσιν, οὗ μὴ ἐπιδέχεται, σφαλεραί. καὶ πάλιν αἱ ἐς τὸ ἔσχατον λεπτότητος ἀφιγμέναι δίαιται, χαλεπαί, καὶ γὰρ αἱ πληρώσιες αἱ ἐς τὸ ἔσχατον ἀφιγμέναι, χαλεπαί.

VIctus tenuis acutus in diuturnis quidem morbis, semper: in acutis verò vbi non competit, parum tutus. Rursúmque victus qui ad extremam peruenerit tenuitatem, molestus. Siquidem quæ ad summam plenitudinem perductæ sunt repletiones, molestæ.

Hic Aph. & qui sequuntur multi, de victus ratione ægrotantium tractant. Eum autem vt intelligamus, repetenda sunt quæ priùs diximus de sectis: nempe Coa, Guidia, & Rhodia. Quas duas postremas reprehendit Hippocrates initio de victus ratione in morbis acutis, quòd sine discrimine ægros nutrirent. At ex Hippocratis doctrina si quis medicum roget, quo pacto sit nutriendus æger, respondebit, ægris non esse instituendam eandem victus rationem: sed inspiciendam priùs ægrorum naturam, ætatem, regionem, &c. Sed quò nobis clarior fiat hic Aphorismus, sciendum quid diæta, quid morbus acutus. & quotuplex sit vtrumque.

Est igitur Diæta (Galen. in Commen. de victu acut. morb.) ductus ille curationis, qui fit per alimenta consueta: vt carnes, pisces, oua, &c. Morbus verò acutus dicitur esse Hippocrati, qui quatuordecim diebus iudicatur, vt docet Galen. secundo de Dieb. decretoriis. Idem secundo de Cris. Hippocrates (inquit) morbos acutos vocare solet, quibus magna ex parte,

coniur-

coniuncta est febris. Idem etiam in commen. in secundum Epid. definit morbum acutum qui celeriter percurrit sua tempora vniuersalia, hoc est principium, incrementum, vigorem, declinationem. Illud autem, celeriter, intelligatur in 14. diebus aut circiter. Diuidunt porrò morbum acutum Hippocrates & Galenus in extremè peracutum, in peracutum, in acutum simpliciter, & in acutum quem vocant ex decidentia, ἐκ μεταπτώσεως, rectiùs ex mutatione seu degeneratione diceretur: quòd nimirum per imperfectas iudicationes ex vna specie in aliam mutatur: vt si pleuritis transit in suppurationem. Extremè itaque peracutus morbus iudicatur ad salutem vel ad mortem tertio, aut ad summum quarto die, vt febris pestilens. Peracutus iudicatur quinto, sexto, & octauo die: sed septimo sæpius vt febris ardens. Simpliciter vel exactè acutus ad decimumquartum diem protenditur, aut decimum septimum, aut vigesimum ad summum.

Acuti ἐκ μεταπτώσεως (qui & tropici dicuntur) 40. diebus iudicantur. Post quadragesimum diem qui finiuntur & iudicantur morbi, dicuntur longi, vt est febris quartana. Iam verò diæta triplex est, tenuis, plena, media. Tenuis conseruat comminutas vires in ægris, in sanis minuit. Media conseruat vires simpliciter, Plena auget. Rursus diuides tenuem diætam in extremè tenuissimam, in tenuissimam, & in tenuem simpliciter. Extrema tenuissima conuenit morbis extremè peracutis, vt inædia: Tenuissima, morbis peracutis, vt quæ fit per melicratum: Tenuis, acutis simpliciter morbis competit, vt cremor ptissanæ, & ptissanæ non colatæ. Rursus potest esse victus exactè tenuis inter tenuissimum & tenuem

ſimpliciter : vt ptiſſanæ ſuccus in pauca quantitate. Qui victus conuenit exactè vel ſimpliciter acutis : ac tenuis ſimpliciter (vt hordeatum non colatum) conueniet acutis ex decidentia. Verùm plenus victus conueniet ſanis ; vt medius eſt, quum ſanis aliquid alimenti detrahimus. Cæterùm medici olim diuerſis rationibus victum ægris inſtituebant. Nam erant diatritarij, qui tertio die nutriebant. Erant & qui nutriebant alternis diebus, vt Theſſalici. Alij ægros fame conficiebant & enecabant, vnde λιμοκτόνοι dicti. Alij alimentorum copia ſuffocabant, vt Petronus. Cæterùm quod hîc ἀκριβῶς vocat Hippocrates exactum illud vitæ genus, Hippocrates Gnoſidici filius lib. de chirurgia μετρὸν appellat. Eſt & aliud φαῦλον, quum indifferenter ægros vt ſanos nutrimus. Eſt & ὑπόφαυλον, quod veluti eſt medium.

Semper.) Quia nimiùm naturæ vires deiicit. Eſt autem natura robuſta, ea quæ medicatur. Tenuis autem ille victus in acutis morbis non competit, languidioribus ægri viribus, & quum intelligit medicus forè, vt longiùs protrahatur morbus, vt poſt vigeſimum. ſit autem morbus longior aut breuior ob materiam multam aut paucam. Adde etiam vires ægri robuſtas aut imbecillas. Quæ materia quanta ſit deprehendere poteris, ſi præcedentem anni ſtatum conſideraueris, & præterea præcedentem ægri victus rationem, &c. Exempli gratia. Laboret quiſpiam tertiana duplici (cuiuſmodi febres dicuntur etiam nothæ & catholicæ, quòd ſingulis annis redeunt) ſi præceſſerit annus humidus, vix ea febris tertio ſeptenario terminabitur, aut quarto: quia videlicet copioſior eſt materia, &c. Contrà, ſi præceſſit annus ſiccus, ob materiæ paucitatem, breuiores multò erunt.

Et rur-

Et rursus.)Intelligitur vbi non conuenit. Non enim damnat Hippocrates extremè tenuissimum victum, cùm aliquando continuerit ægrum septem diebus in inedia, hoc est in sola potione & sorbitione absque cibo.

Graues sunt.)Siquidem vtatur quis vbi non conuenit.

SCHOLIA.

EXplicantur cautiones diætæ, quæ omnes in quantitate, qualitate, tempore & vtendi modo versantur: primùm verò hic agitur de copia ac quantitate alimentorum, ea potissimum quæ in victu tenui præscribitur, simulque quibus in morbis victus tenuis & accuratus conueniat, & in quibus non conueniat, docetur. Ergo victus ratio quæ cibo & potu suscipitur, si tenuis fuerit, qualitate, copia & numero, (qualitate, vt vesci cremore ptisanæ: copia, vt vesci parca manu: numero, vt vesci semel in die) quibus nimirum ægri genius defraudatur: vt si cremor ptisanæ exhibeatur parca manu, quãtum scilicet tenendo cibi capiendi instituto, vitandóque largiore exhausto, satis est: qualis victus ferè præscribitur sicco adhuc morbo, cum scilicet corpus ad infirmitatem viam affectat. Comment. ad Aph. 36. lib. 1. acut. qualis etiam præscribitur humescente morbo, à venæ sectione, & diuturniore inedia tridui aut quatridui. Si quoque victus is tenuis accuratus ceu exquisitus fuerit, dicatus nimirum morbo & morbi foco: vt melicratum pleuriticis, qui pulmones emollit, tussim sedat, expectoratum promouet: oxymel asthmaticis, quia efficit vt spiritus ducatur ex facili, contumacem materiam reddendo meabilem, & bronchiorum alas explicando: victus is tenuis ac exquisitus in diuturnis quidem morbis, qui vltra diem decimumquartum producuntur, in

totum est periculosus: quia ager integris viribus ad diem crisis peruenire non potest, at tum largiore manu cibum capere cogitur, cùm minimè est opus, miniméque decet: progressus autem fieri debet ab initio morbi ad statum, à pleniore victu ad parciorem, aphor. 35. libr. 2. acut. Periculosus etiam is victus tenuis & accuratus in acutis, qui celeriter, continenter & vehementer mouentur (libr. 2. epid.) siue sint febres essentiales, siue morbi cum febre coniuncti: maximè verò si loco non adhibeatur, qualitate, copia, numero, ex perspicientia morbi longioris aut iam per se humescentis, corporéque ad robur viam affectante: deinde ex perspicientia virium ægri, peculiaris naturæ, & consuetudinis. Tenuis quidem periculosus in morbis acutis cum virium infirmitate aut infirmitatis metu coniunctis, & cum iam humescere cœperint, qui antea sicci fuerant. Accuratus verò, ceu exquisitus in iisdem morbis periculosus, si non conuenienter naturæ cuiusque, aut neglecta affectionis maioris ratione adhibeatur, quamuis morbo & morbi loco dicatus sit. Rursus victus summè tenuis, in quo nimirum tenuitatis summa sunt omnia, qualis est inedia: grauis ac periculi plenus, si iure & loco non præscribatur, sed post tridui aut quatridui inediam ager cogatur cibum capere, cùm ad crisim ventum est. Nam & saturitates quæ ad summum peruenêre, graues sunt, & periculo plenæ, ob oppressionem, cruditatem, & mutationem repentinam ab otio ad negotium: vt scriptum legimus de illa muliere, quæ cum defuncta esset morbo, septimo die bene cœnata, interiit: & de adolescente qui ineunte morbo liberaliter se inuitauerat. hist. 8. part. 1. epid.

APHOR.

APHOR. V.

ΕΝ τῇσι λεπτῇσι διαίτῃσιν ἁμαρτάνουσιν οἱ νοσέοντες, διὸ μᾶλλον βλάπτονται. πᾶν γὰρ τὸ ἁμάρτημα, ὃ ἂν γίνηται, μέγα γίνεται μᾶλλον, ἢ ἐν τῇσιν ὀλίγον ἁδροτέρῃσι διαίτῃσι. διὰ τοῦτο καὶ τοῖσιν ὑγιαίνουσι σφαλεραὶ αἱ πάνυ λεπταὶ καὶ καθεστηκυῖαι καὶ ἀκριβέες δίαιται, ὅτι τὰ ἁμαρτανόμενα χαλεπώτερον φέρουσι. διὰ τοῦτο οὖν αἱ λεπταὶ καὶ ἀκριβέες δίαιται σφαλεραὶ ἐς τὰ πλεῖστα τῶν σμικρὸν ἁδροτέρων.

IN tenui victu peccant ægroti: quo fit vt magis lædantur. Siquidem quoduis peccatum grauius in tenui quàm in paulò pleniore victu esse solet. Eadem de causa, sanis etiam valde tenuis, statáque & exquisita victus ratio parum tuta, quòd errata grauiùs ferunt. Quapropter tenuis & accuratus victus maxima ex parte periculosior est eo, qui paulò plenior.

In victus ratione ægris instituenda Hippo. vult modum perpetuò seruari, mutationesque paulatim fieri. Subita enim mutatio ægros lædit. Proponatur (exempli gratia) ex victu pleniore acuta febre correptus æger: accersitur medicus, videt morbum peracutum, instituendus victus. Victu quidem tenuissimo æger indiget: non tamen ob id eiusmodi victum statim imperabimus, sed mutatio paulatim fiet. Nam primo die & secundo victus medius præscribetur, tertio paulò tenuior, & deinceps eò tenuior quò propriùs ad vigorem accedetur. Primo ergo die & secundo ægrum nutriemus, non melicrato, aut succo vel citri, vel persicorum, vel cerasinorum, aut etiam granatorum succo, vt facit Auicennas (tenuior enim est ea diæta, quàm vt initio morbi conueniat) sed potiùs diluto hordeato: quod tertio die minuemus, & reliquis adhuc magis,

vſque ad ſeptimum. At medici quos Hippocrates reprehendit, derepente vitæ rationem commutabant: idque ſine diſtinctione. Primis enim diebus ægros fame enecabant, ac deinde nutriebant plenius. Hoc autem in loco Hip. non præfert tenuem victum victui tenuiori. Neque etiam victus tenuis præferri debet medio, aut hic, pleno: ſed priùs habenda eſt ratio naturæ ægri, morbi, &c.

Ponamus duos ægros acuta febre laborantes: alter, quia morbus futurus eſt breuior, eget victu tenuiore: alter, quia morbus longiùs protrahetur, pleniore. Ille ſi delinquat, grauiùs multò lædetur quam hic qui pleniore vtitur victu. Peccant autem, id eſt, ſibi deiiciunt vires, qui tenui victu vtuntur, duobus modis: quia vel æger tenuiùs viuit quàm ſit inſtitutum à medico, vel miniſtri offerunt ægro largiorem victum quàm velit medicus. Confirmat autem Hippocrat. ſanorum exemplo, errores, qui in victu tenui committuntur, eſſe peiores ac grauiores. Hi enim ſi tenui, ſtato, conſtitutóve & accurato victu vti conſueuerunt, errorémque committunt, grauiùs hunc ferunt quàm ſi pleniore victu vſi fuiſſent. Ob id, qui exquiſitè & accuratè viuunt, ſi in morbum incidunt, ferè moriuntur: vt quibus in morbo nec tenuis victus poſſit à medico præſcribi (cùm ſint imbecillioribus viribus) nec plenus, quòd ſubitam mutationem ferre non poſſint. Prætereà cùm difficiliùs morbos incurrant, grauiùs etiam ægrotant. Ideoque 6. Epid. Hippocrat. citius mori aſſerit eos qui exquiſitiùs viuunt. Homo igitur ſanus qui ſuæ ſpontis eſt, nullis ſe legibus victus debet aſtringere, &c. vt inquit Corn. Celſus. Cæterùm multiplex eſt tenuis victus: vt extremè tenuiſſimus, tenuiſſimus, tenuis vel ſimpliciter, vel exquiſitè. Tenuiſſimus

nuissimus extremè victus, est inedia: hoc est, vbi solo potu sine cibo nutrimus ægrum. Melicratum sequitur proximè inediam; cum qua si comparetur, tenuiss. est victus: si verò cum reliquis alimentis, victus est extremè tenuissimus. fit autem melicratum ex vna parte mellis, & octo partibus aquæ. Nunc melicrati loco, nutrire poterimus hydrosacchare, ex 8. partibus aquæ, & vna sacchari. Auicennæ tenuissimus est victus, vigecupla aqua ad subdecuplum hordeum. Dicitur autem aqua hordei, hæc compositio: Iam ptisana, tenuis est victus ad medium declinans. Sic nostrum hordeatum: cuius conficiendi tres sunt modi. Nam aliquando hordeum mundatum & integrum coquunt tres aut quatuor horas ad crepaturam vsque. Aliquando, vt celeriùs absoluatur coctio, contundunt, & ita coquunt. Tertius modus est, quòd farinam hordei coquunt. Sed oportet aquam, in qua fit coctio, esse optimam. Verùm hordeatum illud potest esse & liquidius, & crassum, & medium. Si liquidius est, tenuissimus erit victus. Si crassius, & paulò plenior. Si medium, medius. Quòd si velis magis nutrire, detur hordeum ipsum coctum, & non colatum. Hoc rursus si coletur, colatura ipsa erit aut liquidior, aut crassior, aut media: sicque magis minúsve nutriet, addito aliquanto copiosiore vel minus copioso sacchare. Interdum etiam vt magis adhuc nutriat, iniicitur parum iuris pullastri, & similium. Amygdalogala præterea optimum est ægrorum alimentum, sed minùs nutrit quàm hordeatum. Oportet autem illud esse ex amygdalis non rancidis, sed recentibus, ex optima aqua, eáque cocta.

Verùm enimuerò præferri poterit hordeato, & vbi exiguo alimento indigebit æger,& vbi thorax & viscera erunt humoribus crassis & viscidis multis offarcta:siquidem incidit,tenuat,& terget. Neque verò considerandæ sunt tantùm laudes alimenti,sed etiam vitia. Vt, amygdalogala id vitij habet , quòd vapores crassos & pingues effert ad cerebrum:vnde practici prohibent eius vsum in febribus somniculosis. Nihilominus tamen eo vtar,quòd videam ægrum extenuatione & incisione indigere. Verùm vt vapores illi quos in se habet, exhalent,in coquendo diligenter mouendum curabo,neque cooperiri sinam.

SCHOLIA.

IN præscribendo victu,cauendum maximè ne in tenui erremus.Nam cùm victus tenuis loco non adhibitus,hoc est, non ante perspecta morbi historia, nec viribus ægri cognitis, periculosus est : quod cum progressus fieri debeat à pleniore manu ad parciorem, hic contrà, fractis ægri viribus tridui quatriduíve abstinentia cibi necessitas adsit ingerendi alimenti sub ipsam crisim,cùm minimè est opus, vnde morbi funesti redduntur propter ἀπεψίαν,nisi sunt bene morati.Tum verò ad illud malum hoc accidit etiam quòd in commoda sua peccant ægri,primum ratione naturæ communis, deinde peculiaris,postremò consuetudinis:propterea damnis augentur. Etenim præter vim morbi à quo plurimum diuexantur, repentina illa victus mutatione in hæc symptomata incidunt, qui genio indulgent,quem anteà defraudarunt: sunt autem vigiliæ,mœror,delirium, aurium flatus sonori, extimarum partium refrigeratio, vrinæ crudæ, sudores è collo & fronte, iactatio,spiratio in faucibus elisa,marmariga,& cætera quæ describuntur Aphor.44.2.acut. Siquidem si quid peccatur

in vi-

in victu, peccatur magis in tenui quàm in paulo pleniore. Nam, vt omnium rerum quas ad efficiendum parauit natura, longè grauiores ſunt mutationes quæ fiunt ab otio ad negotium, quàm contrà: Sic longè calamitoſiùs peccant in ſua commoda qui defraudatum ventrem repente à cibo & potu exercent, quàm qui à ſaturitate ad cibi abſtinentiam ſe conuertunt. Quæ cauſa eſt etiam cur tenuis admodum & ſtatus in qualitate, copia, numero, & accuratus victus ſanis etiam ſit periculoſus. Quòd ſi ſanis corporibus inutile eſt ac periculoſum à longa inedia ſatiari cibis, vbi aliqua neceſſitas famem fecit: quantò inutilius ac periculoſius in ægro corpore à tenui victu ad pleniorem neceſſitate vrgente fieri mutationem? Ægri enim delicta tenuis victus grauius ferunt, ſi qualitatis, copiæ, ac numeri mutatio fiat: quod fuſiſſimè explicatur Aph. 22. ſecundi acut. in his qui ſemel aut qui bis die cibum capere conſueuerunt. Quapropter tenuis & accuratus victus paulò pleniori eſt magis calamitoſus ratione morbi, virium ægri, communis & peculiaris cuiuſque naturæ; in habitu, temperamento, actionibus, & humorum dominatu, poſtremo in conſuetudine, quæ altera eſt natura. Ergo ex doctrina Hip. multo minus peccatur, ſi quid peccatur, in diæta pleniore quàm in tenuiore. Quanquam Hip. contrariam huic ſententiam lib. 2. de Diæta, pronuntiare videtur: quam tamen facilè compones, ſi iudices Hippocratem de victu præſcribendo noluiſſe quicquam certi ſtatuere, quòd difficile admodum ſit tenere ſignis ſyllogiſticis vires ægri, morbi hiſtoriam, propriam & communem cuiuſque naturam: ſed ita inſtituendam eſſe diætæ rationem, vt ante morbi ſtatum non cogatur æger ſe ad cibi acceſſionem adiungendam conuertere.

APHOR. VI.

ΕΣ δὲ τὰ ἔσχατα νουσήματα, αἱ ἔσχαται θεραπεῖαι ἐς ἀκριβείην κράτισται.

AD extremos morbos extrema exquisitè remedia comparata, optima.

Hac in sententia per θεραπείαν non solùm rationem victûs intelligit Hipp. sed & pharmaca & chirurgiam: per extremos autem morbos intelligit maximos, quibusque nulli alij sunt acutiores. Cæterùm an morbi sint maximi, ac parui, an medij, iudicabimus duobus modis, arte scilicet & experientia. Experientia quidem, si in aliis ægris sumus exercitati: arte verò, quia morbũ proponimus tum in specie, tum in indiuiduo. In specie, vt audita apoplexia statim iudicamus morbum esse acutissimum. In indiuiduo, quia propositis duabus febribus, si videat medicus in hac esse extremum calorem, sitim, & reliqua symptomata extrema, iudicabit morbum esse extremum. In altera verò si videat eadem symptomata mediocria, dicet mediocrem esse morbum. Quòd autem ad remedia spectat, extrema in morbis extremis sunt. In diæterice quidem, victus extremè tenuissimus. In pharmaceutice, fortes purgationes, & phlebotomia vsque ad animi deliquium. In chirurgia, quum vrendum est aut secandum. In pleuritide (verbi gratia) extrema statim imperanda inedia, statim vena secanda, etiam ad animi defectum. Quòd si hæc non proficiant, veniendum ad chirurgiam. Vt, aperto latere, & causticis adhibitis remediis, euasit aliquando pleuriticus. Multi putant (cum Erasistratiis) à leuioribus remediis

semper

ſemper inchoandum eſſe, ac deinde veniendum ad valentiora. Iſtud quidem locum habet in morbis leuioribus: at in extremis & propè deſperatis, valẽtiora ſtatim ab initio & fortiora ſunt adhibenda. Alterum eſt præceptum, non eſſe infamanda remedia medica, re præſertim omninò deplorata: Vbi tamen res inclinat ad deſperationem, tum melius eſt (ait Celſus) anceps periculum experiri quàm nullum. Et melius eſt (teſte Galeno) ægros iuuare cum periculo, quàm nullo prorſus remedio adiutos ſinere emori.

SCHOLIA.

QVòd inedia ceu omnimoda à cibo & potu abſtinentia quibuſdam morbis remedio ſit, hinc diſcendum: quia ad extremos morbos, in quibus & laborum & ſymptomatum ſumma ſunt omnia, ſpecie & indiuiduo præclarè valet extrema ad vnguem curatio: cuiuſmodi eſt diæta quàm tenuiſſima: pharmacia exquiſita, crudelis Chirurgia ſecando, vrendo & amputando.

APHOR. VII.

Ὅκου μὲν οὖν κατοξὺ τὸ νόσημα, αὐτίκα τοὺς ἐσχάτους πόνους ἔχει καὶ τῇ ἐσχάτως λεπτοτάτῃ διαίτῃ ἀναγκαῖον χρέεσθαι. ὅκου δὲ μὴ, ἀλλ' ἐνδέχεται ἁδροτέρως διαιτᾶν, τοσοῦτον ὑποκαταβαίνειν, ὁκόσον ἂν ἡ νόσος μαλθακωτέρη τῶν ἐσχάτων ᾖ.

CVm itaque morbus peracutus eſt, extremos protinus labores habet, ſumméque tenuiſſimo victu eſt vtendum: quum verò non eſt, ſed pleniorem victum licet exhibere, tantum de extrema victus tenuis ratione remittendum quantò extremis morbus fuerit remiſſior.

Duplex est victus ratio, vniuersalis & particularis: vniuersalis quæ instituitur in omnia tempora morbi: particularis quæ secundum particulares accessiones vel exacerbationes præscribitur: hoc loco agitur de victus ratione vniuersali. Pro pleniore autem huius Aphorismi intelligentia, sciendum inprimis, morbum peracutum Galeno bifariam dici: nam morbus peracutus ille aliquando intelligitur, cuius crisis expectatur die septimo: aliquando cuius crisis expectatur die tertio, quarto, vel quinto: hîc intelligitur de eo qui iudicatur die tertio, quarto, vel quinto. Per πόνους intelligere solet Hip. omnia ea quæ ægrum valde vexant & offendunt, præsertim accessiones ac symptomata, siue sint ventris tormina, siue tussis, siue syncope, siue vigiliæ, siue æstus, siue sudores: vel extremos labores protinus obtinet, id est vigorem.

Summè tenuiss. victus est inedia. Quę duplex est: vna, in qua omninò abstinemus à cibo & potu (in qua veteres aliquando continuerunt ægros vsque ad septimum diem) altera, in qua abstinetur quidem cibo, sed non potu, vt si exhibeatur aqua calida, aut frigida. Sit itaque hic ordo victus tenuis, inedia sine cibo & potu, inedia cum potu calidæ, vel frigidæ, melicratum, ptisana, hydrosacchar, aqua hordei, amygdalogala, hordeatum, hordeum coctum, colatura hordei, addito saccharo, vel etiam iure pullastrorum, &c. Cæterùm huius loci (extremis remissior) duplex est interpretatio: nempe vt conferantur morbi cum morbis, aut morbi tempora cum morbi temporibus. Hæc quidem sententia vera est, vt morbi recedunt à summè peracutis, ita pleniore victu opus est. Non ea tamen est mens Hippocratis. Sed cum tempora morbi vniuersalia inter se

comparet

comparet, per (extrema) intelligendum vigores morborum cum Galeno: vt, dies ſeptimus in peracutis vigor eſt morbi. Si ergo ſeptimo die iudicari debeat morbus, quò propiùs ad ſeptimum venietur, eò tenuior dabitur victus: quantò verò longiùs à ſeptimo abfuerit æger, tanto habebit leuiùs, & victu pleniore vti poterit. Die igitur primo & ſecundo cùm nihil agat in morbum natura, nutries paulò pleniùs: tertiò, quo certamen cum morbo aggreditur paulò tenuiùs, ne à morbo coquendo reuocetur, quinto adhuc tenuiùs, ſeptimo omnium tenuiſſimè. Nam & mutatio periculoſa eſt, & cùm eo die maximè occupata ſit natura in morbi coctione, non eſt ad nouum cibum conficiendum impedienda.

SCHOLIA.

Ergo cum ad extremos morbos præclarè valeat ad vnguem extrema curatio, ſi peracutus eſt morbus, qui ſcilicet continenter, celeriter, & vehementer moueatur vel ad ſalutem, vel ad mortem, ſpeciei ac indiuidui ratione: ac ſpeciei quidem, inflammatione, venenata qualitate, aut impedimento nobilis partis: vt febris ardens, ſyncope, peſtis, apoplexia, ſynanche: indiuidui vero, in magnitudine cauſæ, & ſymptomatum vehementia, vt pleuritis in ſene, parotis in iuuene, fiſſura profunda & anguſta in anteriore ſutura: talis morbus peracutus ſummos labores ſtatim obtinet, vehementiáque ſymptomata habet in procinctu, intra primum quaternarium: vt pote inflammationes venenatæ qualitatis & tranſlationis ſymptomaticæ. Ob id tota morbi hiſtoria inedia eſt præſcribenda, quæ victus eſt ſummè tenuiſſimus, ne auocetur natura ab inſtituto: item ne cibi acceſſione ſymptomata ingraueſcant in vigore mox affuturo. Quod ſi non ita eſt, id eſt, ſi morbus non eſt peracutus, ita vt pleniori victui ſit locus,

ob longiorem historiam morbi, tùm quia virtutes corporis non adeò sunt impedita vi morbi & symptomatum vehementia: pro eo tam est remittendum de inedia, & à tenui victu discedendum, quàm morbus ipse extremo & acutissimo est leuior, vt tandem ager possit vsque ad vigorem perdurare.

APHOR. VIII.

Ὁκόταν δὲ ἀκμάζῃ τὸ νόσημα, τότε καὶ τῇ λεπτοτάτῃ διαίτῃ ἀναγκαῖον χρέεσθαι.

QVum morbi vis est maxima, tum vel tenuissimo victu est vtendum.

Ἀκμὴν solet vocare Hippo. tertium tempus vniuersale morbi, hoc est vigorem: in hoc autem omnia symptomata ingrauescunt, natura vacat circa humorum morbum committentium coctionem. Si itaque in vigore præbeas cibum, natura vel relicto cibo morbum inuadet, vel morbo relicto cibum. Si morbum relinquat, verendum est ne morbus naturam opprimat: si relinquat cibum, hic crudus remanebit, multaque mala inferet. Tenuissimo igitur victu vtendum est in vigore. Præterea mutationes debent fieri paulatim. Omnes porrò hi Aphorismi sunt de morbis salutaribus, & in quibus post vigorem expectatur declinatio, non de letalibus, in quibus cùm nulla sit spes, vti oportet potiùs prognostica arte, quàm curatione. Victus autem tenuissimus est, vel extremè tenuiss. vel tenuissimus, Extremè tenuiss. vt inedia. Tenuiss. vt aqua cocta, aut melicratum dilutum, aut ptisana. Sed præcoctas aquas deligere oportet: fluuiales verò fugere non solùm

ldm in ægris sed in sanis. flumina enim ferè magnas vrbes alluant, & expurgant. Ex fluuialibus Niloticas aquas excipit Galen. Dubium tamen adhuc est an sint aliis præferendæ. Præferuntur aliquando aquæ pluuiales, aliquando aquæ cisternarum, interdum fontanæ. Quòd si aqua non sit per se bona & laudabilis, est præcoquenda. Habemus & aquas distillatas; quibus vtimur in vigore. Nam huiusmodi destillata omnia præterquàm quòd nullum negotium faciunt naturæ in coquendo (celerrimè enim distribuuntur) refouent spiritus qui in vigore maximè dissipantur. His distillatis aliquando miscemus saccharum, aliquando cinnamomum, præsertim vbi ventriculi imbecillitas adest. Habemus etiam alia alimenta; vt intrita madida, vulgus colatitia appellat, alij infriatas carnes, Græci σωτρίμματα, expressa, consumpta: sed nimis nutriunt. Erit præterea tenuiss. victus, si ad semissem libræ destillati ex pane, carnibus, &c. addamus vnciam sacchari. Sic enim ad melicratum accedet.

SCHOLIA.

AT verò quum ventum est ad morbi vigorem in omnibus morbis, quo tempore certamen naturæ & morbi est in procinctu vel ad salutem vel ad perniciem ægrotum quàm tenuissimo victu necesse est vti; ne à pepasmo & excretione auocetur natura, ac tum cruditate, & mala crisi morbus reddatur funestus Ergo quamdiu laborum summa sunt omnia, tandiu tenuissimo victu est vtendum in morbis: at in morbis acutis in procinctu laborum summa sunt omnia: ergo in his tota morbi historia, tenuissimè viuendum. In cæteris cum ad morbi vigorem ventum est, progressus fieri debet à pleniori

victu ad parciorem, paulatim deducendo ex perspicientia historiæ morbi, & virium ægri.

APHOR. IX.

Συντεκμαίρεσθαι δὲ χρὴ καὶ τὸν νοσέοντα, εἰ ἐξαρκέσει τῇ διαίτῃ πρὸς τὴν ἀκμὴν τῆς νούσου, καὶ πότερον ἐκεῖνος ἀπαυδήσει πρότερον, καὶ οὐκ ἐξαρκέσει τῇ διαίτῃ, ἢ ἡ νοῦσος πρότερον ἀπαυδήσει, καὶ ἀμβλυνεῖται.

Sed & ægroto coniecturam facere oportet an is cum præscripto victus perstet ad morbi vsque vigorem: anne prius deficiat, impárque cum tali victu succumbat, quàm cedat morbus & obtundatur.

Duo sunt à quibus potissimum cibandi consilia petuntur, morbi summus vigor, & ægrotantis vires. Neque solùm vires, sed etiam virium causa medico est cognóscenda. Nam (vt ait Hip. de victu acutorum) ignoratio causæ virium ægri, sæpè causa est mortis. Medicus (exempli gratia) ad ægrum accedat, cuius pulsum reperiat languidum: non tamen statim instituenda pharmaca, aut phlebotomia, aut victus ratio plenior: sed cognoscenda priùs causa infirmitatis virium, ac deinde statuendum de victus ratione. Duplex autem est causa imbecillarum virium: alia est externa & manifesta, alia latet. Externa, vt κενεαγγεία, cum videlicet præcessit magnum alui profluuium, longa fames & inedia: fluor sanguinis è narib. vt πόνοι, hoc est, omnia quę valde ægrum infestant, cuiusmodi sunt mordicationes stomachi, syncope, dolores ventris, vigiliæ, &c. Aliquando etiam dolor grauissimus adfert ἀσφυξίαν. Neque tamen propterea erit præmittenda phlebotomia, aut victus ratio: inspecta

ſpecta(inquam)cauſa illius languidi pulſus,aut nullius. Alia iam cauſa latet:vt intemperies alicuius partis principis ſumma,præſertim calida & ſicca,quæ maximè vires deiicit. Qua cauſa deprehenſa,iam erit inſtituendus victus, phlebotomia aut medicamentis omiſſis. Aliquando etiam affectio oris ventriculi primùm,& deinde vteri facit pulſum languidum,aut nullum. Neque tamen ob id debes deterreri ab inſtituendo victu tenui aut phlebotomia:ſed cognoſcenda eſt cauſa. Nonnunquam pituita quadam,aut acri humore ad os ventriculi confluente fit languidus pulſus : interdum in detrahendo ſanguine animo linquitur æger , neque ideò tamen debes perturbari aut deterreri à mittendo ſanguine.Adfert quoque pulſum languidum & propè nullum plenitudo:vbi tamen perſpecta eſt imbecillitatis cauſa, aperta vena ſtatim reuiuiſcit pulſus. Rectè ergo nos monet Hipp. vt antequàm victum aut phlebotomiam, aut pharmaca imperemus, cognoſcamus cauſas imbecillitatis virium.Alterum eſt conſilium ad victum rectè præſcribendum,vt ſcilicet tempora morbi vniuerſalia diſtinguamus: vt accerſatur medicus initio morbi, cognoſcere debet ſpeciem morbi per ſigna pathognomonica,id eſt,propria morbi:vt, pleuritis noſcitur per ſua ſigna,lateris dolorem punctorium & tenſiuum, febrim acutam,ſpirandi difficultatem,tuſſim,&c. Vbi ergò ſigna hæc creſcent , creſcet & morbus: ſi minuentur, minuetur ac inclinabit etiam morbus.Poſt ſpeciem morbi ſpectabis morbi tempora,& nunquid æger ad vigorem vſque morbi poſſit perdurare cum eo victu quem præſcripſiſti.Vbi medicus vires ægri cognitas habet,ſimulque vim morbi(quæ conſiſtit in morbi magnitudine & malignitate) videtque magnum fore certamen inter naturam & morbum, quantum fieri poteſt, atterere de-

bet vim morbi & naturam roborare. Proponatur mulier grauida quæ laboret febre acuta. Ea sub crisim est paritura: in partu futuri sunt dolores grauissimi, qui plurimum atterant vires mulieris, ita vt periculum sit ne eiusmodi dolores auferant aut fœtum, aut cum fœtu matrem. Medicus matrem non solùm nutriet, sed etiam muniet aduersus futuros dolores, ne victa succumbat. Itidem in Calculi dolore, vbi peruenit Calculus ad meatum vrinarium, dolores sunt grauissimi: medicus has tempestates præuidens conabitur morbi vim deprimere, roborabit naturam ac muniet ægrum: alioqui morbo succumbet. Cæterùm fiunt crises & lethales & salutares in vigore morbi, aliquando etiam in incremento, quando æger multò superat vim morbi, non est expectandus vigor: sed in principio vel incremento liberabitur: quòd si sit infirmior & inferior morbo, succumbet in incremento aut vigore.

SCHOLIA.

VNà cum perspecta morbi historia in specie, magnitudine, more & motu, conijcere oportet signis syllogisticis, petitis primùm ex habitus vniuersi partiúmque singularum natura in colore, charactere, & mole ipsius ægri: deinde ex actionibus naturalibus, vitalibus & animalibus. Item ex iis quæ excernuntur in qualitate, copia & excernendi modo, an victu quàm tenuissimo, aut tenuissimo, aut tenui, qui initio morbi præscriptus est, ægri vires cum securitate & sine infirmitatis metu sufficere possint, ad morbi vsque vigorem, cum scilicet morbi & naturæ certamen est in procinctu, in qua phlegmasia quicquam exhibere non licet: Ac numquid prius æger deficiat, naturæ scilicet aut communis peculiaris vitio,

succi

ſucci inopia, aut corruptione, ætate, tempore, victu antea parciore & duriore: eique victui ille ſit impar, nec cum eo durare poſſit, non ſolùm ob virium infirmitatem, ſed maximè ob cauſam infirmitatis virium, quæ an à morbi magnitudine, an à vacuatione, an verò ſucci alibilis paucitate quam alimentum ſuppeditat, an aliunde pendeat, diligenter eſt animaduertendum: An verò morbus anteà deficiat & retundatur: quod multo antè dignoſci poterit ex perſpicientia morbi in ſpecie & indiuiduo, ex periodorum incrementis, anni tempore, & ſignis epiphanomenis.

APHOR. X.

Ὁκόσοισι μὲν οὖν αὐτίκα ἡ ἀκμὴ, αὐτίκα λεπτῶς διαιτᾶν· ὁκόσοισι δὲ ἐς ὕστερον ἡ ἀκμὴ, ἐς ἐκεῖνο καὶ πρὸ ἐκείνου μικρὸν ἀφαιρετέον· ἔμπροσθεν δὲ πιοτέρως διαιτᾶν, ὡς ἂν ἐξαρκέσῃ ὁ νοσέων.

QVibus igitur ſtatim vigor eſt, hos ſtatim tenuiter cibare oportet. Quibus autem poſteà vigor futurus eſt, iis & in ipſo vigore & paulò ante ſubtrahendus cibus. Anteà verò pleniùs alendum, vt æger durare queat.

Hæc ſententia diſtat à ſeptima, quòd ſit generalior. Si quidem prior de peracutis tantùm dicitur, hæc verò ſimpliciter de omnibus morbis. Statim autem vigere dicuntur morbi, quicunque in prima acceſſione habent vigorem, vel in ſecunda vel tertia. Verùm fiunt in morbis acutis acceſſiones diebus imparibus, vt primo (ſed raro) 3. 5. 7. In quibus verò morbis acutis (bilioſis præſertim) accidunt diebus paribus, vt 2. 4. (quod rariùs contingit) lethales ſunt. At in

acutis aut ſynochis ſanguineis ferè fiunt acceſſiones ſalutares hiſce diebus paribus. In morbis igitur, quibus ſtatim vigor eſt, ſtatim tenuiter cibandum. Quibus autem poſt, &c. Proponamus Dionem & Socratem, quorum hic laboret febre extremè peracuta, quæ viget die tertio: ille peracuta, quæ vigorem habet 7. Primo die Socrati exhibebitur hydroſacchar ; 2. minuetur cibi quantitas. Vt ſi primo die dederis vnc. 4. hydroſaccharis, vel hordeati, die poſtero dabis duas. At die tertio, quia vigor eſt. cibo penitus abſtinendum, niſi vires reclament. Sic Dionem primis diebus nutriam pleniùs, 3. tenuiùs, 5. adhuc tenuiùs. 6. tenuiſſimè omnium, 7. penitus ſubtrahetur cibus. Subtrahitur autem alimentum vt vires ſe habent: idque duobus modis, quia ſcilicet vel omninò ſubtrahitur, vel quantitas eius minuitur, aut qualitas. Quantitas, vt (veluti ſup. diximus) ſi datum primo die hordeatum ad vnc. 4. detur 2. ad duas tantùm. Qualitas, vt quum alimentum quod magis nutriebat, mutatur in id quod nutrit minùs : veluti ſi hordeatum mutetur in ptiſanam communem, vel hydroſacchar.

SCHOLIA.

Quibuſcunque iamiam futurus eſt vigor, vt in peracutis ſpecie & indiuiduo, exemplo tenuiter victitare debent: nam infringēda vis eſt morborum acutorum arte & remediis morbo contrariis, deinde natura pepaſmo, quem ea virtute molitur qua & alimentorum pepſim. Quibus autem ſerius futurus eſt vigor, & eo ipſo tempore, quo ſcilicet incidit ſtatus & paulo antè, ac paulò poſt etiam, id eſt exacto pene triduo, eſt deducendum alimentum. Nam, qua ex parte natura eſt magis opis indigens, hac illi potius eſt ſuccurrendum. Atqui magis eſt indigens in ſtatu & paulò ante à vi morbi

morbi quàm ab exhausto sui. Ergo in curam morbi est potius incumbendum remediis morbo contrariis & pepasmo, quàm naturæ studendum cibo & potu. Atque vt in peracutis id perpetuò locum habet (excepta peste, nam in peste cibus est exhibendus) sic in mitioribus, cùm ad id tempus ventum est, quo certamen naturæ & morbi est in procinctu, ne morbus reddatur pepasmi expers, ac mala crisis fiat funestus: in principio verò morbi & augmento liberalius indulgendum, vt æger par esse possit, integrisque viribus ad morbi vigorem perueniat.

APHOR. XI.

EN τοῖσι παροξυσμοῖσιν ὑποστέλλεσθαι χρὴ, τὸ προστιθέναι γὰρ βλάπτει. καὶ ὁκόσα κατὰ περιόδους παροξύνεται, ἐν τοῖσι παροξυσμοῖσιν ὑποστέλλεσθαι χρή.

IN ipsis exacerbationibus cibum adimere oportet, nam præbere noxium. Et cum per circuitus redeunt morbi, in ipsis accessionibus abstinendum.

Vt pleniùs hunc Aphor. intelligamus sciendum primùm quid sit paroxysmus, & quid periodus. Est autem παροξυσμὸς tempus quod initio accessioni & vigore circunscribitur. Sicque hoc loco accipitur, non addita (vt faciunt vulgares) declinatione. Verùm ipsius paroxysmi multæ sunt partes, quas ita deprehendemus proposita febre tertiana. In hac ergo vbi extenditur æger & hiat, ἐπισημασία est: quum riget, προσβολὴ πρώτη, id est, prima inuasio, siue ἀρχὴ, appellatur: quum iam mixtus est calor frigori, & minuitur quidem frigus, & calor crescit, est ἀνωμαλία: vbi frigus abiit, & calor inualescit, dicitur αὔξησις, ἐπίδοσις καὶ ἀνάβασις. Deinde in maximo & summo

calore est στάσις. Στάσιν sequitur κατάβασις, seu μείωσις, declinatio. Cuius rursum duo tempora consideramus. Nam statim à vigore παρακμὴ nuncupatur, sub finem verò est ἄνεσις. At vbi desiit omninò calor, est ἀπυρεξία. Postremò huic succedit διάλειμμα (alij intermissionem, alij integritatem interpretantur) siue διάστημα, hoc est, interuallum inter extremam declinationem, & alterũ principium accessionis. In accessione itaque, id est, morbi principio, augmento, & vigore cibum fugere oportet. Vnde Celsus, initia morborum (inquit) famem, sitimq; desiderant. Vbi per morborum initia intelligit initia accessionum. Cibum autem dare nocet, quia natura oppressa est & tristis, ob certamen cum morbo. Altera ratio, quia in principiis accessionum febris materia putrida colligitur circa primas venas & partes nutritorias, ita vt ab ea corrumpatur cibus, si detur tunc temporis, & posteà morbum augeat. Periodus autem (teste Proclo) est motus siue (cum Galeno) reditus ab vno ad idẽ: hoc est, vniuersum spacium à primo insultu vnius accessionis vsque ad insultum alterius. Verbi gratia, hodie sub meridiem fit initium accessionis tertiæ, accessio durет vsque ad horam sextam, succedet διάστημα. Accessio recurrat postridiè hora secunda. Ab hora duodecima, ae secundam sequentis diei reditus, dicitur periodus. Iã verò per accessiones intelligit non solùm accessiones febrium intermittentium (ob id etiam dicit per circuitus) sed etiam exacerbationes continuarum, & dolores recurrentes, vt in cephalalgia, dolore colico, dolore stomachi, &c. Non nutriendum ergò in accessionibus, id est, principio, incremento, vigore, nisi reclament vires, & præsertim in vigore. In principio non est dandus potus, in incremento dari potest parum, in vigore si vehementer sitiat æger, dandus. Nusquam dabimus cibum: sed

ſed nutrire poſſumus in declinatione, in παρακμῇ commodè, in ἀνέσει commodiùs: at in ἀπυρεξίᾳ & interuallis commodiſſimè. Ponamus febrem continuam, quæ diebus imparibus habeat exacerbationes, diebus imparibus nutriemus tenuiùs, paribus verò paulò pleniùs. Ponamus & intermittentem, quæ habuerit acceſſionis declinationem hora ſexta matutina. Paſtus primus poſt acceſſionem erit tenuior, quia fatigata eſt natura ob acceſſionem, nutriamque victu frigidiore & humidiore. At paſtu altero (vt hora 3.4.5.) nutriam paulò plenius, quia ſeſe recollegit natura ab acceſſione, vireſq́; recepit ex priore paſtu.

SCHOLIA.

IN Paroxyſmis, hoc eſt (exempli gratia) cum æger perfrigerari cœperit, donec ad pedes calor deſcenderit, de cibo vereri oportet, quamuis iure exhiberi poſſe videatur: nam cibi exhibitio damno eſt, primũ ratione morbi: deinde quòd in paroxyſmo ventris & thoracis œconomia labefactetur, humoris in eas partes affluxu, potiſſimum à ſuperficie corporis ad cẽtrum: adde quòd impura aluo concoctio vitiatur: præterea vis morbi augetur cibo, auocata natura quæ in paroxyſmo maximè pugnat cum morbo. Iuxta illud 1. Epid. Quæ paribus accedunt, paribus iudicantur: quæ vero imparibus, imparibus. Quinetiam quæcumque per circuitus ingraueſcunt, vt febres cum intermißione vnius diei, bidui, tridui, aut etiam quatridui, vt colici dolores, cephalalgia, aſthma, de cibo vereri oportet in paroxyſmo: quanquam in illis febribus intermittentibus quæ accenduntur ob mordentem acrimoniã humoris excalfacti & extenuati à ſole, inedia, laboribus, tutò etiam in acceſſione exhiberi alimentum poterit: potißimum tamen in declinatione: ſecus in illis quæ ſunt à plenitudine, obſtructione, phlegmone ac putredine.

APHOR XII.

Τοὺς δὲ παροξυσμοὺς καὶ τὰς καταστάσιας δηλώσουσιν αἱ νοῦσοι, καὶ αἱ ὧραι τοῦ ἔτεος, καὶ αἱ τῶν περιόδων πρὸς ἀλλήλας αὐτεπιδόσιες, ἤν τε καθ' ἡμέρην, ἤν τε παρ' ἡμέρην, ἤν τε καὶ διὰ πλείονος χρόνου γίγνωνται. ἀτὰρ καὶ τοῖσιν ἐπιφαινομένοισιν, οἷον ἐν πλευριτικοῖσι πτύελον ἢν αὐτίκα ἐπιφαίνηται, ἀρχομένου βραχύνει. ἢν δ' ὕστερον ἐπιφαίνηται, μηκύνει. καὶ οὖρα, καὶ ὑποχωρήματα, καὶ ἱδρῶτες, καὶ εὔκριτα καὶ δύσκριτα, καὶ βραχέα, καὶ μακρὰ τὰ νοσήματα, ἐπιφαινόμενα δηλοῖ.

Morbi verò ipsi, & anni tempora, & periodorum inter se proportionis obseruatio, siue ea quotidie, siue alternis, siue maiore interuallo fiant, paroxysmos & statum morborum indicabunt. Sed & ex iis quæ postea apparent, iudicia sumuntur, velut in pleuritide sputum si statim initio appareat, breuem fore denuntiat: si verò posterius conspiciatur, longam. Quinetiam vrinæ, alui fæces, sudores & iudicatu faciles aut difficiles: & breues, vel longos morbos fore, quum superueniunt, demonstrant.

Tria esse dicebamus antea, ex quibus medicus rationem victus præscribendi possit sumere. Primum è viribus ęgrotantis, alterum ex morbi constitutione, tertium ex prænotione futurarum accessionum particularium. Vires cognoscuntur ex pulsibus, & aliis quæ scribuntur in prognostico Hippocratis, vt habent virum trium facultatum, &c. Quòd si exactè eas cognoscere nō possimus saltem quantum fieri potest, exactè sunt cognoscendæ. Debet enim nota nobis esse causa infirmitatis virium, ex secundo com. Gal. in lib. de ratione victus in morbis acutis. At accessiones futuras, & morbi constitutiones perspectas habere poterimus, tum ex hoc Aph. tum ex 3. de Cris. Est autem παροξυσμὸς Galeno deterius

& ve-

& vehementius totius morbi tempus à primo insultu accessionis vsque ad vigorem. In qua non solùm non est nutriendum, verum etiam inter eius principium & pastum pręcedentem oportet rectè intercedere sex horas. Per καταστάσιας verò intelligimus hîc non vigorem seu statum morbi, sed ideam, formam, & historiam totius morbi: per quam formam scimus qualia & quanta futura sint tempora morbi vniuersalia. Porrò, vt accessiones & cõstitutiones cognitas habeamus, cõsiderare in primis oportet in morbis, speciem morbi, vt, audita voce quartanę, statim iudicamus futuras accessiones quarto quoque die, easque longas. Post speciem videnda vehementia morbi. Deinde mores, id est, malignitas & clementia morbi. Postremò spectandus morbi motus, quia scilicet anticipat vel tardat: & quia longiores aut breuiores sunt accessiones. Verùm, id in morbis est aduertendum, quosdam esse anomalos & erraticos, qui ferè sunt ex materia mixta. Quo fit, vt dubitatum sit, an in huiusmodi morbis dignosci possint accessiones, constitutiones, & crises. Respondebimus posse quidem dignosci: sed paulò difficiliorem esse cognitionem: quemadmodum etiam accidit vbi commiscentur & complicantur morbi. Ac hodie quoque difficilior est accessionum cognitio quàm fuerit tempore Hippocratis. Siquidem eæ tunc multò magis, quàm nunc erant ordinatæ, quòd omnia ferè committerent naturæ: at nunc sæpius confidimus remediis artis, ita vt aliquando venam secemus, interdum demus clysteres, sæpe etiam rationem victus pleniorem præscribamus, &c. vnde plerunque immutatur accessionum ordo. Cæterùm anni tempora, accessiones quoque & constitutiones morborum indicabunt. Si enim æstate morbi inuaserint, magna ex parte biliosi erunt, atque adeò per tertium

quemque diem acceſſiones habebunt, citoque finientur. Contrà, vbi hyeme exorti fuerint, pituitoſi vt plurimum erunt, ſinguliſque diebus affligent, & tardiùs deſinent. Per anni autem tempora (vt breuis eſt Hip.) intelligit etiam & temperaturam ægri, & ætatem, & vitæ genus, & conſuetudinem, & locum in quo ægrotat, & regionem, & aëris ambientis conſtitutionem. Hoc enim vnà indicabunt acceſſiones & conſtitutiones. Per circuituum verò incrementa intelligendum (teſte Gal. in Com.) acceſſionum quæ in circuitibus fiunt augmenta; ex quibus & morbi augmentum & futuri vigoris tempus præfinitum maximè diſcere poſſis. Sunt enim iudicia, conferendę acceſſiones, ſi accelerant, vel non: ſi longiùs durant, aut non: ſi maiores vehementioréſque ſunt, aut non. Hoc eſt, primũ comparandum eſt tempus quo inuaſit acceſſio prima, cum hora vel tempore quo inuaſit ſecunda. Secundò conferenda eſt vehementia vnius acceſſionis cum vehementia alterius: idque ſecundum ſigna pathognomonica. At malignitas ſpectetur ſecundum accidentia ſuperuenientia. Comparanda itaque malignitas cum malignitate. Vt, ſi in priore acceſſione quum nullum ſuperuenit aut delirium, aut ſyncope, hæc accidunt in ſecunda, ſignificabitur morbus malignior. Componemus etiam motum cum motu: quia ſcilicet in acceſſione hac, celerior eſt tranſitus à principio ad incrementum, & ab hoc ad vigorem: in altera verò tardior. Ille enim tranſitus celer indicabit morbum breuiorem, hic verò tardior longiorem.

Sed ex iis quæ poſtea apparent) Ἐπιφαινόμενα καὶ ἐπιγινόμενα ſigna ſunt & ſymptomata, ſed diuerſo reſpectu: quanquam ſæpe pro eodem accipiuntur. Verùm ἐπιφαινόμενα propriè ſunt ſigna ſeu ſymptomata, quæ non ſimul cum morbo inuadunt & incipiunt, ſed ſubinde apparent ac

ſuper-

ſuperueniunt:vt in pleuritide ſputum. Ἐπιγινόμενα verò ſunt ſigna ſeu ſymptomata quæ malignis morbis maligna ſuperueniunt:vt in dyſenteria, ſingultus. Cæterum ἐπιφαινόμενα ſunt triplicia: ſiquidem alia ſunt ſigna ſalutis aut mortis: Alia coctionis aut cruditatis: Alia ad criſes pertinent. De ſignis ſalutis aut mortis agit Hipp. 1.& 2.progn.de ſignis coctionis & cruditatis, & de ſignis criſeon Galenus 2.& 3. de criſibus. Sunt & ſigna pathognomonica, hoc eſt, quæ paſſionem indicant, & circumſcribunt eſſentiam morbi. Per hæc autem intelligimus ſpeciem morbi, morboſque definimus. Vt pleuritis morbus eſt cum febre acuta, dolore lateris pungente, tuſſi,& ſpirandi difficultate. *Iudicia ſumuntur*) In Græco deeſt τεκμαίρεσθαι χρὴ, id eſt, ratiocinari oportet ex genere ſignorum ſyllogiſticorum. Gale.initio comm. Victus acutorum docet τέκμαρσιν eſſe quæ per τεκμήριον fit, cognitionem. τεκμήριον autem (eodem ibidem authore) appellant veteres non omne ſignum ſimpliciter, ſed ſignum ſyllogiſticum, ſeu ſyllogiſmum qui ex ſignis veris & neceſſariis conficitur. Vbi ergo cognouit medicus ex ſignis pathognomonicis morbum ſibi propoſitum eſſe pleuritidem, iam conſiderabit qualis ſit morbus, & quas habeat acceſſiones. Eſt(verbi gratia)morbus acutus, habeat acceſſiones diebus imparibus, &c. At poſteà quàm peruenit ad ſigna pathognomonica, conſiderabit eſſe duplicia, propria & communia Propria, vt à pulſibus: communia, vt ab vrinis, alui excrementis, ſudoribus,&c. Inter propria pleuritidis ſymptomata ſputum (vt diximus) recenſetur: quod ſi incipiente morbo ſtatim appareat, morbum breuem fore oſtendit. Vbi (antequam ad alia progrediamur)notãdum eſt iſtud principiũ eſſe triplex. Vnũ ſecundum latitudinẽ, alterũ indiuiſibile,& tertiũ,

quod est principium vniuersale morbi. Ergo (statim) i. e. principio vniuersali morbi: deinde sciendum quod sputum coctum, & quid crudum. Sputum coctum est, quod neque tenuius est, neque crassius, sed leue & æquale. Sputum crudum, quod vel tenuius est, vel crassius & viscosius. Si itaque in pleuritide sputum coctum apparet quatuor primis diebus, morbus septimo ad summum die finietur: si crudum, liberabitur æger vndecimo, vel decimoquarto, vel 17. aut 20. Si nil omnino expuatur ab ægro, morbus erit longior. Cæterùm vrinæ in morbis venosi generis sunt proprium signum, in pleuritide verò commune ob febrem. Alui vero excrementa in morbis inferioris ventris sunt proprium signum. At sudores ad signa critica referuntur: vt sputum, vrinæ, alui excrementa ad signa coctionis & cruditatis. Ex signis autem criticis alia sunt quæ tantùm signa sunt: vt lacrymæ, rubor oculorum, tumor hypochondrij. Alia sunt vt signa & causæ. Exempli causa, post perturbationem accessionis, signa sunt salutis: causæ verò, propterea quòd ob id liberabitur æger. Alterum exemplum. Die septimo rigeat æger, superueniat delirium, quod sequatur sudor. Ab hoc liberabitur æger, vt à causa & signo, si præcesserint signa coctionis: sin minùs, contrà. Sudor enim signum erit dyscriton, vbi ab eo vel æger non seruabitur, vel ægrè seruabitur. Siquidem excretiones omnes criticæ difficiles sunt, vbi non processerunt signa coctionis, & in diem criticum non incidunt: contra faciles, si antè apparuerint signa coctionis, & in diem criticum inciderint.

SCHOLIA.

VT iure & loco victus cuiq; morbo conueniens ac necessarius præscribatur, ita decernendum. Iure quidem,

ex perspicientia virium ægri & morbi: loco verò, ex paroxysmis, id est molestis periodorum temporibus, & in continuis & intermittentibus. Paroxysmos autem totamq; morborum historiam quatuor definiam temporibus. Vnde quantitatis prouisio ducitur in qualitate, copia & numero: ipsi per se quique morbi, pro sua cuiusque natura in essentia, parte affecta, humoris dominatu, symptomatis & causis morbificis indicant. Sic enim peracuti, intra quaternarium vigorem fere ostendunt. Tertiana exquisita, septem periodis terminatur. Biliosi morbi imparibus diebus mouentur. Tertianæ, tertio quoque die: quartanæ quarto quoque die, & quæ sunt eiusmodi. Temporum quoque vicissitudines, & tempestatum mutationes præteritæ & præsentes paroxysmos & constitutiones indicant morborum: nam temporum præteritorum conditione fiunt morbi longi aut breues, salutares aut calamitosi. Bono etiam cœli statu, ac æstate fiunt tertianæ: Autumno quartanæ: Et æstiuæ quartanæ breues, autumnales longæ. Item vices seu successiuæ reciprocationes periodorum statæ, cum symptomatum incremento, anticipatione, diuturnitate & vehementia ostendunt statum futurum, & tempus quo accessiones deinceps sint reuersuræ, non vtique quo die: nam id morbi natura, siue species indicat: sed qua hora diei, quod quam maximè ad victus institutionẽ conducit. Siue enim febris quotidie repetat, siue tertio quoque die, siue quarto, si vices illæ ceu repetitiones fuerint celeriores, longiores & vehementiores, citò futurum statum indicabunt, & sequenti die, si febris quotidiana fuerit, accessionem citiùs præcedenti futuram. Hæc enim tria, ex sententia Hippocratis 2. epid. part. 1. debent concurrere, vt significetur citò futurus status morbi, anticipatio, longitudo & vehementia. Etenim sola anticipatio id non pollicetur: sunt enim febres nonnullæ, quarum accessiones natura sua anticipantes sunt, & in quibus anticipatio sola non magis augmẽtum quàm declinationem significat: sic & de postpositione

iudicandum, quæ declinationem ſignificabit, ſi acceſſerint breuitas & remiſſio acceßionum: vt & de ſtatu, quæ inuaſio ſimili hora facta indicabit, ſi adſit longitudinis ac vehementiæ æqualitas. Signa quoque ἐπιφαινόμενα, id eſt ſigna coctionis & cruditatis, ſigna critica, cauſæ item criticæ, quæ apparent & fieri dicuntur ad ſalutem vel ad mortem, ad melius vel ad deterius, ad tempus & ſpatium criſis, plurimum conferunt ad futurum ſtatum prægnoſcendum: vt ſi ineunte pleuritide expectoratum ſtatim appareat, primisq́; morbi diebus prodeat ex facili, ad breuitatem morbi apparet. Nam concoctiones celeritatem & ſecuritatem iudicij pronunciant. Sin autem ſerius, id eſt, non ante ſeptimum aut decimumquartum diem, diuturni, vt in Anaxione lib. 3. epid. Quinetiam vrinæ in qualitate, ſubſtantia, copia & contentis, in morbis venoſi generis: & deiectiones excrementi aut humoris morbifici, in morbis alui: & ſudores in febribus bilioſis tum intermittentibus, tum continuis, in qualitate, tempore, & excernendi modo, vbi apparuerint, ſecundi aut ſiniſtri iudicij morbos indicant: ſecundi quidem iudicij, ſi ſputa, vrinæ, deiectiones, ſudores fuerint indicatoria indicantia: ſiniſtri verò, ſi indicatoria, non indicantia.

APHOR. XIII.

Γέροντες εὐφορώτατα νηστείην φέρουσι, δεύτερον οἱ καθεστηκότες, ἥκιστα μειράκια, πάντων δὲ μάλιστα παιδία. τουτέων δὲ αὐτέων ἅπερ ἂν τύχῃ αὐτὰ ἑωυτῶν προθυμότερα ἐόντα.

IEiunium ſenes non decrepiti ferunt facillimè, ſecundum hos qui conſtantem ætatem agunt: minus adoleſcentes, minimè omnium pueri, atque inter eos maximè qui acriore ſunt & viuidiore ingenio præditi.

Vbi

Vbi ad victus rationem probè constituendam præcessit cognitio virium ægri, accessionum particularium & constitutionum, addenda est ætas (quod hoc Aphor. facit Hipp.) vt quæ conferat etiam ad victum præscribendum. Sed quum ambiguum sit hoc vocabulum (γέροντες) videndum quos senes hic significet Hippocrates. Cùm senectutis duæ partes sint, Vna cruda & viridis, altera extrema: erunt quoque (vt volunt Hippocratis interpretes) duplices senes. Nam qui erudam illam & viridem senectutem (vnde etiam ὠμογέροντες dicti) agunt, dicuntur propriè πρεσβύται, qui verò extremam senectutem, γέροντες propriè appellantur ἀπὸ εἰς γῆν ὁρᾷν, quod morti propinqui, iam de sepultura sint solliciti, decrepitos appellamus, vt post annum 70. vel 80. Quanquam interdum (vt Aphorism. vltimo lib. 3. πρεσβύται dicuntur περὶ τῶν γερόντων, & contrà. Ergo γέροντας hic intelligit Hippocrates eos qui in prima parte senectutis sunt constituti. Hi enim facilè ieiunium ferunt. At qui in altera extrema senectutis parte sunt constituti, hi longas inedias tolerare nequeunt: sed crebrò, paucis tamen cibis sunt reficiendi: Quo fit vt ieiunium in senibus sit vel cibi abstinentia, vel summa parsimonia in sumendo cibo. Est autem in eo facilitas, quòd diutissimè cibo abstineant, nec appetant, inde non lædantur. Porrò facilitas ieiunij vel difficultas ex tribus prouenit causis: ex natura videlicet caloris natiui, ex conditione materiæ, ex habitu corporis, quia scilicet rarior est vel densior, mollior vel durior, vnde nostræ substantiæ fluor perpetuus, magis minúsve prohibeatur. Cùm itaque calor natiuus semper agat in humiditatem, in eaque pabulum habeat: quò ille maior & robustior fuerit, hæc verò laxior & fluxior, eò maiorem

humiditatis copiam abſumet : iam accedat corpus rarum & molle, plus ſubſtantiæ effluet. Hi ergo non facilè ieiunium ferent: quippe cùm illa humiditas ſeu ſubſtantia, quæ multa fluit & abſumpta eſt, debeat alimentis inſtaurari. Contrà facilè ieiunium ferent, in quibus calor imbecillus & paucus parum humiditatis abſumit, fluitque parum ſubſtantiæ ob corpus denſum & durum: quæ in ſenibus inſunt. Horum enim calor natiuus pauciſſimus & languidiſſimus, humiditas concreta, non fluxilis, quæ ob id non facilè abſumitur: corpus denſum & ſqualidum: ob idque cùm minimum ſubſtantiæ per cutim exhalet, facillimè cibo abſtinebunt. Poſt hos, qui ætatem conſtantem agunt. Sic vocat καθεστηκυῖαν Græcè ætatem, quæ media eſt inter vigorem ſeu tempus conſiſtendi, ſeu iuuentutem, & ſenectutem: qui inter trigeſimum quintum annum, vel 40. vſque ad 55. aut ſexageſimum. Nemo enim poteſt ætates rectè & indubiè circumſcribere ob diuerſitatem regionum & temperamentorum, quia alij citius ad incrementum perueniunt, alij tardius. In hac autem ætate calor natiuus langueſcere incipit, humiditas concreſcere, corpus reficcari & conſtringi, ac condenſari. Non ergo ita fluet ſubſtantia: quare ſecundum ſenes facilius ieiunium ferent: minùs verò facilè quam ſenes & viri, ferunt adoleſcentes: quia in his calor eſt natiuus multus & efficax, humiditas fluxilior, corpus rarius & mollius. Eſt & cauſa communis cum pueris, quia præter alimentum egent etiam incremento. Adhæc multis exercitiis augent calorem natiuum, plurimumque ſubſtantiæ per cutim digerunt. Intelliguntur autem μειράκια vel à decimo quarto anno vel decimo quinto, vel 18. vſque ad 25. aut 27. Oribaſius & alij nonnulli vertunt μειράκια pueros, ſed malè. Sic idem παιδία malè vertit infantes : ſed meliùs vertetur

pueri,

pueri, quàm & infantes & pueruli. παιδία enim vocant Græci pueros omnes vſque ad 14. annum. Hi ergo minimè omnium ferunt ieiunium: quia cum habeant plurimum calorem natiuum efficaciſſimum: humiditatem ductilem, liquidam, & quæ facilè cedit: mollitiem & raritatem corporis: corpus in motu perpetuo, per quem multum ſubſtantiæ effluit, plurima diſſipatur ſubſtantia quæ alimento debet reparari: adde cauſam quartam (quam prius diximus) quòd nondum ſtatim incrementi perfectionem ſunt conſecuti. Verùm minùs inter eos inediam tolerant, qui ſunt alacriores, hoc eſt, prompti & alacres ad actiones ſecundum motus animi & corporis. Hæc autem promptitudo & alacritas ad actiones caliditatis copioſioris vel efficacioris ſignum eſt, teſte Galeno cap. 29. & 33. artis medicæ.

SCHOLIA.

SPectanda ætas in præſcribenda victus quantitate, quòd ætas virium conditionem non modò præſentem, ſed & futuram demonſtret. At, vt in mittendo ſanguine, ſic & in diæta inſtituenda, non modò præſentium, ſed & futurarum virium habenda eſt ratio: nimirum an vires valeant cum ſecuritate, aut cum infirmitatis metu. Proinde ſenes non quidē omnes, ſed ij tantum quibus adhuc cruda eſt viridiśq́; ſenectus, à quinquageſimo anno ad ſexageſimum, ieiunium facillimè ferunt: quod neque ſuctionis ſenſu, neque ſuctione, neq; exhauſto laborent: quo fit, vt neque famis cauſa in toto corpore per exhauſtum, neque famis ſenſio facilè in ſtomacho excitetur. Ac primùm, exhauſti ratio deſideratur in caloris infirmitate, materia contumacia, habitus denſitate ac meatuum anguſtia: Suctionis ſenſu non laborant, quia fere ſunt pituitoſi parte ventris ſuperiore. Ergo ſi ſenum vires valeant, de

infirmitatis metu non tam vereri debemus, nec vsque adeo esse solliciti de celeri præscribendo victu. Post senes crudos, qui constantem ætatem agunt à tricesimoquinto ad annum quinquagesimum, facillimè ieiunium ferunt, ob easdē causas quas in senectute cruda commemorauimus sed paulò minores. Nequaquam verò adolescentes, quòd & exhausto & suctionis sēsu laborent, proinde inediæ impatientissimi: Imprimis verò pueri, quibus & ad incrementum & ad resarciendum influxum multo nutricatu est opus: atque omnino qui ex iis fuerint alacriores, animosiores & ad motum expeditiores: Tales enim sunt vt ignes & energia, cuius est mouere omnia per omnia, vt aqua nutrire omnia per omnia: vt scribit Hip. lib. I. de diæta.

APHOR. XIV.

Τὰ αὐξανόμενα, πλεῖστον ἔχει τὸ ἔμφυτον θερμὸν, πλείστης δεῖται τροφῆς· εἰ δὲ μὴ, τὸ σῶμα ἀναλίσκεται. Γέρουσι δὲ ὀλίγον τὸ θερμὸν, διὰ τοῦτο ἄρα ὀλίγων ὑπεκκαυμάτων δέονται, ὑπὸ πολλῶν γὰρ ἀποσβέννυται. διὰ τοῦτο καὶ οἱ πυρετοὶ τοῖσι γέρουσιν οὐχ ὁμοίως ὀξέες, ψυχρὸν γὰρ τὸ σῶμα.

QVæ crescunt corpora plurimum caloris innati obtinent, itaque copioso quum alimento indigeant, ipsis abundè suppeditare oportet, alioquin corpus consumitur. Senibus verò parum caloris inest, propterea paucis succendiculis indigent. Exiguus namque ignis fomitis extinguitur multitudine. Ob eandem causam nec senibus febres perinde acutæ fiunt: frigidum enim eorum corpus.

Hæc sententia est veluti interpretatio præcedentis. Causam enim exponit cur senes facilè ieiunium, contrà verò pueri & adolescentes nullatenus tolerent. Hoc autem fieri docet, quòd plurimum caloris innati habeant.

beant.Sed quid ſit calidum innatum, apud veteres fuit valde ambiguum & controuerſum. Siquidē alij nihil aliud eſſe putabant,quàm calorem ſolis qui omnia generat:alij,eſſe vnam ex elementis qualitatē cenſebant. Verùm vt quid reuera ſit intelligamus ex ſententia Hippocratis,Platonis, Zenonis diſcendū eſt quomodo omnia fiunt in vniuerſa rerū natura. Cùm quatuor ſint elementa,ex quibus conſtituuntur corpora omnia,horum quidē materiā Hippocrates,Plato,& Zeno exiſtimant eſſe aërem & aquam magna ex parte,minimum verò terræ: quam triū elementorū mixturam ſubeat iam ignis.Hic reuera calidum eſt ἀρχίγονον, ſiue primigenium & innatum:hic,inquam,ignis nihil aliud eſt quàm natura.Vnde Zeno naturam definire ſolet ignē artificioſum: hoc eſt,qui perpetuò mouetur, perpetuò format & gignit ex maſſa illa trium elemētorum.Hinc non ineptè Poëtæ,qui finxerunt Prometheum,vbi hominis ſimulachrū ex luto finxiſſet, è cælo ignē clepſiſſe,quo poſteà ſuum illud ſimulachrum animauerit.Iam vt hominem cōſtituamus,oportet quoq; miſceri aquam, aërem, & terræ paruam copiam,oportet ignem illum adeſſe. Sperma itaq; & ſanguis menſtruus,generationis noſtræ primordia,tribus illis elementis reſpondēt. Quòd ſi his affūdatur ignis,iam ſubſtantia eſt calidi innati, iam eſt natura illa formatrix.Porrò hic ignis,qui(vt diximus)perpetuò mouetur & gignit, ex ea ſanguinis & ſpermatis maſſa conſtituit primùm partes ſimilares, ex quibus quædam etiam dicuntur ſpermaticæ, quædam ſanguineæ,propterea quòd hæ plus ſanguinis,aliæ plus ſeminis in ſe habent. Deinde enim ignis format & componit ex ſimilaribus partes inſtrumētales. Quinetiā ignis beneficio remanet vis quædam in partibus ſimilaribus, quæ ſanguinem humoreſque gignit. Qui qui-

dem sanguis aliique humores egent alimento : & contrà idem sanguis & humores sunt pabulum caloris natiui, qui est in partibus similaribus, ac prætereà archigoni : adeo vt quemadmodum se habent alimenta ad sanguinem & humores , ita se habent sanguis & humores ad calorem natiuum partium similiarium., Cæterum calidum innatum intelligitur quatuor modis: nempe secundum quantitatem , secundum substantiam, qualitatem, & efficaciam seu energiam. Substantia caloris natiui rursus intelligitur multifariam. Siquidem aliquando dicitur esse in illis duobus nostræ generationis principiis, semine & sanguine menstruo: aliquando in sanguine & pituita, quod in his suum pabulum habeat, vt diximus : aliquando in sanguine & visceribus, vt in corde. Sed in corde sedem habere dicitur per antonomasiam. Nam cùm in corpore duplex sit sanguis, vnus ad nutritionem in hepate, & reliquis partibus, alter in sinistro cordis ventriculo admodum spirituosus : quia in hoc consistit caloris natiui fons, in corde collocatur interdum substantia caloris natiui. Et vt est calor in corde, ita se habet calor reliqui corporis. Quantitas verò caloris natiui consideratur duobus modis: quia scilicet calor est multus, & calor extensus. Qualitas item bifariam : quia blandus est & suauis , vt in pueris: vel, quia acris & mordax (vt in iuuenibus) aut languidus, vt in senibus. At secundùm energiam spectatur calidum innatum , vel quia magis est intensum, vel quia magis symmetron. Hîc itaque per calidum innatum non qualitas (vt nonnulli voluerunt) venit intelligenda, sed substantia caloris innati. Quam cùm habeant plurimam pueri & adolescentes, quæque magna sua efficacia facilè aëream illam & tenuem humiditatem qua abundant , absumat , ac per cutim digerat ob cor-

ob corporis mollitiem, necesse est eos plurimum indigere alimento. Ponit autem ex Timæo Platonis duplicem ignem Galenus: vnum æthereum, qui vrit, vt est elementaris: alterum in nobis, qui vaporosus est, blandus, suauis, ac temperatus. Est tamen & in nobis alius ignis aduentitius (qui illi elementari respondet) mordax, insuauis, acris, & fuliginosus: qualis apparet in viris & senibus, quum magis terrestre efficitur corpus, idque maximè in febricitantibus, præsertim febres hecticas vel putridas. Cæterum senes paucum habent calidum, siue substantiam spectes, quæ minima est (absumpta videlicet aërea & aquosa illa substantia) siue qualitatem, quæ debilis est & lãguida: ob id pauco egent alimento. Id enim significat vox ὑπεκκαύματα Galeno in in commen. test. qui τροφὰς denotare dicit: quod veteres medici & nobilissimi philosophi (vt Hip.) eorum quæ animalia constituunt elementorum, calidum maximè esse vitæ causam existimarint. Est autem propriè ὑπέκκαυμα fomes ceu alimentum ignis. Porrò cum febris nihil aliud sit quàm incendium quoddam excitatum in nostris corporibus, senes verò paucum habeant calidum innatum, rarius quàm iuniores, febribus acutis corripiuntur. Quòd si quando contingat vt tam acutis febribus quàm iuuenes, laborent, omnino eæ ad ægrotantis interitum finientur.

SCHOLIA.

PVeritia præ cæteris ætatibus liberaliori alimẽto indiget: Nam quæ incrementis augescunt, mutatione scilicet magnitudinis, quæ fit per extensionem, seruata semper priori continuitate, plurimum habent humidi primigenij spiritu & calore perfusi. Est enim consentaneum vt id quod

augetur calidissimum sit, quo non solùm quæ dissipatur materia instauretur, sed quæ prius extiterat cum naturalis accessione accrescat: prætereaq́ iis plurimo nutricatu est opus, ratione effluxus & incrementi: alioqui corpus absumitur effluxus & exhaustiratione, & affluxus inopia: senibus verò caloris exiguum superest, quò fit vt paucis fomitibus egeant, quippe à multis extinguuntur facilè: inde adeò senibus non ita fiunt febres acutæ, quæ non tam celeriter, nec continenter, vehementer mouentur (quæ tria requiruntur ad morbum acutum) quàm in iuuenibus: frigidum enim est eorum corpus: propterea omnem inflammationem facilius ferunt senes quàm iuuenes, si eam quæ in pulmones atque thoracem cadit exceperis: quæ enim inflammatio senes fatigat, vehemens esse nequit, quòd in illis calor paruus sit in mole, remissus in qualitate. Quanquam si aliqua febris ardens senes corripiat, non potest esse non periculosa senibus: tum quia senile corpus à proprio temperamento longius discessit: tum quia causa quæ illam accendit, validior est, tum quia in senibus vires sunt debiles.

APHOR XV.

Αἱ κοιλίαι χειμῶνος καὶ ἦρος θερμόταται φύσει, καὶ ὕπνοι μακρότατοι. ἐν ταύτῃσιν οὖν τῇσιν ὥρῃσι καὶ τὰ προσάρματα πλείω δοτέον· καὶ γὰρ τὸ ἔμφυτον θερμὸν πλεῖον ἔχουσι· τροφῆς οὖν πλείονος δέονται. σημεῖον αἱ ἡλικίαι, καὶ οἱ ἀθληταί.

Ventres hyeme & vere natura calidissimi sunt, somniq́ longissimi. Quocirca iis temporibus alimenta copiosiora dari debent. Siquidem plus natiui caloris habent: pluribus igitur alimentis egent: Argumẽto sunt ætates & athletæ.

Non parum ad victus rationem rectè instituendam anni

anni tempora conducere demonstrat hæc ſententia. Per κοιλίας autem intelligit Hipp. non ſolùm ventrem propriè appellatum, hoc eſt, ventriculum, verum etiam partes nutritorias quæ ſunt circa ipſum ventrem. Hyems verò hic accipienda, non vt circumſcribitur ab Aſtrologis, ſed medicorum more, hoc eſt, vbi iam frigus eſt. Sic ver ſumendum hoc loco non Aſtrologorum more, ſed pro vere ineunte & accedente ad hyemis naturam, hoc eſt frigido adhuc. Iam cum naturæ nomē valde ſit ambiguum tum apud philoſophos, tum apud medicos: hîc intelligemus τὴν φύσιν, eam dici facultatem, qua gubernamur. Quæ facultas, ſubſtantia eſt caloris natiui, quæ poſita eſt in ſanguine, ſpiritu, & aërea humiditate. Natura igitur, id eſt, calore innato, ſunt calidiſſimi ventres vere & hyeme. Sic ſomni ſunt longiſſimi hyeme, non propter longiſſimas noctes, ſed quia calore natiuo fortiter agente ſomni materia plurima eſt. Hæc autem nil aliud eſt, quàm vapor à ſanguine, ſpiritu, aërea illa humiditate, qui vapor facit ſomnos longiſſimos & ſuauiſſimos, non ſolum ob multitudinem, ſed etiam ob conſiſtentiam & qualitatem, quia ſcilicet multus eſt benignus, & prætereà craſſior hyeme quàm æſtate. Quòd ad calorem attinet, copioſus eſt hyeme, quia copioſior ea materia: prætereà fortis & robuſtus, qui tum eſt coactus & collectus. Cogitur porrò an in corporis profundum refugit tribus de cauſis. Primùm ob circumſtans frigus externum: deinde ob noctes & tenebras. Nam quemadmodnm aër lucidus calorem noſtrum foras euocat ac diſſipat: ita tenebroſus eundem calorem intrò cogit ac repellit. Tertia cauſa eſt ſomnus, qui maximè concoctiones iuuat, quòd videlicet per eum calor naturalis interiora petat. Ob has igitur cauſas cum ſit calor copioſus & robuſtiſſimus, à quo

plurimum ſubſtantiæ abſumatur & diſſipetur: vita autem noſtra ablatæ ſubſtantiæ adiectione inſtauretur ac ſeruetur, alimenti plurimum exhiberi debet hyeme. Sin minus, calor quidem ille plurimus & robuſtus, vbi intrò coactus nihil pabuli reperit, contabeſcit, refrigeſcit & offenditur noſtrum corpus. Minuta ergo caloris natiui ſubſtantia, minuitur noſter calor: vnde minùs appetit homo, peius concoquit, peius ſanguificat, & excernit. Contrà, ſi detur ſatis alimenti, fiet naturæ robur firmum, magis appetet natura, meliùs concoquet, digeret, ſanguificabit & excernet. Proinde hinc fit, vt plurimùm euacuatis ſomnum prohibeamus, niſi præſumpto cibo. Iam detur frigus vehemens, & calor natiuus paucus. Hic quidem langueſcere & corrumpi ab aëre externo poterit frigidiore, niſi alimentis inſtauretur. Ponamus igitur duos, quorum alter habeat calorem natiuum multum, alter paucum. Ille valde appetet, rectè concoquet, ſanguificabit, excernet: hic contrà. Illum fouebo alimentis multis: hunc verò alimentis paucis & concoctu facilibus, veſte multa, fomentis circa ventriculum, vt pellibus, &c. Quapropter non eſt vniuerſalis hæc ſententia de brutis hominibus, ſed de hominibus tantùm: neque tamen de omnibus, ſed de iis ſolùm qui multum habent ſanguinis, & ob id multum natiui caloris. Pueri autem quia calorem natiuum plurimum obtinent, idcircò pluribus etiam alimentis egent, eademque conficiunt meliùs. Itidem athletæ, quia crebris exercitiis ſanguinem auctiorem ſibi reddunt, & od id natiuum calorem.

SCHO-

SCHOLIA.

VT ætatis, ita & temporis anni habenda est ratio in præscribenda victus quantitate. Quare liberalius alimentum exhibendum hyeme & vere quàm alio tempore. Nam insignes viscerum capacitates, nimirum ventriculi, iecoris, thoracis & cerebri: potißimum verò alui, seu ventris inferioris qui abdomine continetur, estq́; concoctionis officina: hyeme ab occasu Vergiliarum, nimirum idibus Nouembris, ad æquinoctium vernum: & vere, ab æquinoctio verno ad ortum Vergiliarum, sunt calidissimæ per antiperistasin & ex euentu, non omnium quidem animalium, nec omnium hominum, sed eorum tantum qui solidum habent corpus, & succi plenum: & quadrati nominantur: calore natiuo non quidem fixo, sed solo fluente: fixi enim caloris nulla potest accessio, nouumq́; incrementum fieri, alioquin immortale foret animal: fluens verò augeri ac increscere potest, refluxu scilicet ad interiora sanguinis, spiritus & humiditatis aëreæ: ex quibus tribus vt olim homo principia habuit, sic ab iisdem proportionem ac propagationem vitæ recipit: vnde enim generatio inde conseruatio: Somni quoque longissimi hyeme & vere, quia ventres calidissimi: vt enim calor natiuus intrò aut foras viam affectat, ita somni & vigiliarum inclinationes fiunt, vt docet Gal. Comment. ad Aph. 1. lib. 2. Quamobrem iis temporibus refectioni plus tribuendum, cum scilicet corporis mutatio fit ad robur, non ad infirmitatem. nam cum fit mutatio à robore ad infirmitatem, estq́; de cibis detrahendum, hyeme minus est dandum, æstate plus, si quid dandum. Etenim cum maior caloris natiui fluentis vis inest, tum pleniore victu est opus. Id testantur athletæ, & ætates, potissimum verò pueri, qui quia maximam habent calidi innati copiam, illi quidem ob exercitationem, hi verò ætatis beneficio, pleniore victu opus habent. Quod hactenus de temperaturis, ætatibus, temporibus

quod ad victus rationem præscribendam attinet, pronunciatum est ab Hip. idem de regionibus dici potest. Qui enim regiones frigidas incolunt, voraces sunt, quia ventres habent calidissimos per antiperistasin. Etsi verò ventres hyeme sint calidissimi, pituita nihilominus hyeme plurima gigni solet, quam tamen ab imbecillo calore gigni asserant medici. Sed ea reuera non tam gignitur in ventriculo, quàm in hepate & venis, ad quas partes cùm ambientis aëris frigus penetret, impedit quominus chylus ad hepar & venas delatus exactum sanguificationis cultum recipiat: adde quòd (vt ait Hippocrat.) noctes sunt longiss. & pluuiæ copiosa tum temporis.

APHOR. XVI.

Ὑγραὶ πᾶσι δίαιται τοῖσι πυρεταίνουσι ξυμφέρουσι, μάλιστα δὲ παιδίοισι, καὶ τοῖσιν ἄλλοισι τοῖσιν, οὕτως εἰθισμένοισι διαιτᾶσθαι.

VIctus humidus quum febricitantibus omnibus tum pueris maximè atque aliis qui tali victu vti consueuere vtilis.

Hactenus egit Hip. de quantitate victus tum ægrorum, tum sanorum: nunc de qualitate, quæ & ægris & sanis conuenit, verba facit: vt enim ægro conueniens alimentum præscribas, alimenti qualitas spectanda; primùm secundum qualitates primas, quia vel calfacit, vel refrigerat, vel humectat, vel siccat. Vt in febre duæ sunt qualitates, caliditas & siccitas, his ergò opponam victum, frigidum humidum. Deinde consideranda victus qualitas secundum qualitates secundas, quibus oppugnemus quæ morbo sunt coniuncta. Vt cùm in febre

bre ſit non ſolùm calor, ſed & obſtructio : & hordeato corrigere potero calorem, & ſimul aperire obſtructionem. In tertia ratione videndum, vt alimentum gignat bonum ſuccum, facilè coquatur, celeriter diſtribuatur, parum aut nihil habeat excrementi. Quartò conueniet alimentum, ſi ſit ægro ſuaue & conſuetum. Cæterùm victus humidus duobus modis intelligitur: aut potentia humidus, vt hordeatum ius pulli: aut humidus actu & liquidus, vt iuſcula, potiones, &c. Vnde nonnulli volunt præberi victum, non qui reuera humectet, ſed liquidũ. Si verũ ſpectemus in febribus inſtituemus potiùs alimenta liquida, quàm quæ craſſiore ſunt ſubſtantia. Ea enim faciliùs liquantur, faciliùs minuuntur in tenues partes & naturæ vt concoquat accommodantur, celeriùs item diſtribuuntur, bonum ſuccum faciunt, parum habent excrementi. Optimè igitur dari poſſunt in febribus liquida Quanquam reuera Hippocrat. intelligit de alimento quod potentia humectat. Verùm quæret quiſpiam, cùm febris eſſentia ſit in calore, oporteat autem medicum ex diametro pugnare cum morbi eſſentia, qui fit vt Hippocrat. febricitantibus humidum ſolùm, non etiam frigidum victum conuenire dixerit? Reſpondebimus, Hippocratem (vt breuitatis ſtudioſus eſt) per qualitatem vnam, ſcilicet humidam, ſignificare etiam refrigerantem. Quemadmodum enim poſito calore ſatis notatur ſiccitas, vt ad quem neceſſariò ferè ſequitur ſiccitas: ſic poſita humiditate inauditur frigiditas, ad quam vt plurimum ſequitur humiditas. Præterea victus humidi fecit tantum mentionem, habita ratione eius quod magis vrget: ſiquidem ſiccitas difficilius corrigitur quàm caliditas.

Itaque victus non ſolùm humidus, ſed etiam frigi-

dus prodest in febribus. Verùm in nostris illud cauendum, ne plusquam oportet, refrigeremus. Harum enim regionum ventriculi sunt frigidi: proinde multam colligunt pituitam & crudos humores, vnde obstructiones, & hinc febres. Quòd si multùm refrigeres, læduntur, augentur obstructiones & febres. Quare exhibebimus mediam materiam, vt hordeatum, &c. At enim hoc loco intelligendi veniunt febricitãtes simpliciter & absolutè: hoc est, non complicato alio affectu, vt hydrope, pleuritide, sanguinis sputo. Nam vbi complicati sunt affectus, qui contrarias habeant indicationes (vt febris & hydrops) ad id quod magis vrget, respiciendum, non posthabito altero, curationesque in his contrariæ sunt adhibendæ. *Præsertim pueris, &c.* Hactenus docuit qualitatem victus contrariam in ægris: iam in sanis similem & familiarem seruandam esse docet tum propter ætatem, tum propter consuetudinem. Nam pueri egent victu humido, quòd propter incrementum sint humidissimi. Natura enim eos donauit humiditate, materia incrementi, & prætereà caliditate incrementi opifice. Altera causa, quia nihil tam repugnat incremento, quàm siccitas. Vnde pueri febricitantis incrementum impeditur, quòd is à febre siccetur. Quemadmodum itaque victum similem postulat ætas, quia ex iis est quæ natura nobis insunt: eadem ratione consuetudo indicat se seruandum similibus. Est enim consuetudo, acquisititia natura, vt testatur Gal. lib. 2. Temp. cap. 5. Verùm quod de victus ratione ab æstate & consuetudine dictum est, id etiam de temperamento naturali, anni tempore, & regione (vt monet in comment. Gale.) erit intelligendum.

SCHO-

SCHOLIA.

HActenus de copia ac quantitate victus, nunc de qualitate eiusdem agitur. Diæta igitur meabiles, concoctu faciles, sitis & alienæ qualitatis expertes, cuiusmodi sunt ptisanæ, panis intinctus in iusculo capi, pulli & carnis vitulinæ omnibus febre essentiali simplici, nec cum alio affectu complicata laborantibus, si iure & loco exhibeatur, conferunt: quia æquè pugnant cum morbo, atque naturæ student, cum prædictæ sint quatuor qualitatibus iam commemoratis: maximè verò pueris, febre essentiali correptis, conferunt, duabus de causis, & quatenus morbo contraria sunt, & quatenus naturæ ægrotantium conuenienter adhibentur: conferunt quoque aliis qui diætam humidam in omni vita instituerunt. consuetudo enim altera quædam natura est, ita vt quemadmodum quæ præter naturam sunt, amoueri desiderant per sua contraria, ita quæ secundum naturam sunt seruari per similia : vnde tria hæc, temperatura, ætas, & consuetudo vnicam eámque similem indicationem præbent : victus autem humidi nomine non tantùm alimenta, sed & potum, balnea, aërem humidum, quietem & somnum intellige.

APHOR. XVII.

Καὶ οἷσιν ἅπαξ, ἢ δὶς, καὶ πλείω, ἢ ἐλάσσω, καὶ κατὰ μέρος. δοτέον δέ τι καὶ τῇ ὥρῃ, καὶ τῇ χώρῃ, καὶ τῇ ἡλικίῃ, καὶ τῷ ἔθει.

QVos etiam semel aut bis, & plus minúsue & minutatim ac particulatim alere conueniat, spectandum. Dandum verò aliquid consuetudini, tempori, regioni & ætati.

Posteà quàm de quantitate & qualitate eorum quæ offeruntur ſermonem habuit, nunc qualis debeat eſſe eorumdem modus in ægris demõſtrat. Modus autem ſiue qualitas alimenti ſpectatur in tribus: qui ſcilicet vel multum quantitate exhibetur, aut paucum: vt multum panis hordeati, &c. vel quod multũ nutrit aut parũ: vel quod offertur longioribus interuallis aut breuioribus. Quando verò plura vel pauciora, ſæpius aut rarò vel ſemel cibum præbere oporteat, diſcendum potiſſimum à viribus ægrotantis, & morbi natura, ſeu morbo ipſo. Virium robur in morbo, quà robur eſt, eget copioſiore alimento: quia fortior eſt calor natiuus. Sed cum viribus conſideranda humorum quantitas & qualitas. Vires ergo ſunt vel cum plethora, vel cum inopia ſiue defectu. Sunt & vel cum humorum integritate, vel cum eorundem corruptela. Sint vires cum plethora. Vires quatenus ſunt vires, egent multo alimento: plethora nullo aut pauco. Videndum vtra indicatio vincat. Vincit indicatio à plethora: ſiquidem vires internum habent alimentum quo ſuſtententur. Hîc ergò exhibebimus pauca alimenta, pauca (inquam) quantitate, pauca qualitate, hoc eſt, parum nutrientia, & longioribus interuallis. Si verò ſint vires cum humorum defectu, quia vtrumque poſtulat multum alimenti, multum dabimus tripliciter: multum quantitate, multum nutriens, & ſæpè. Iam ſi adſit virium robur cum humorum integritate, ſequi oportet omnia mediocria: hoc eſt, neque tenuiter, neque plenè eſt cibandum. At, ſi ſint validæ vires cum humorum corruptela: ſumpta vtrinque indicatione dabimus multum cibum, boni ſucci, & ſæpè. Vires enim robuſtæ cùm non habeant internum illud pabulum vt in plethora, multo egent ali-

alimento & frequenti. Præterea vtili aliquo ſucco opus eſt, qui corruptam illam materiam poſſit temperare: hîc conuenire poterit ius pulli, hordeatum. Nam prætérquam quod ſatisfacient viribus, contemperabunt etiam humores corruptos. Sic in ſanis, lac, ſiue ſerum lactis corruptelam humorum temperat: necnon lac aſininum in albis puellarum coloribus, & ſuppreſſis menſibus. Ab his etiam non diſſentit, quòd Auicennas in peſte ſumi iubet multum alimentum boni ſucci, & frequentioribus interuallis: quò materia illa corrupta, quæ peſtem facit, contemperetur. Hactenus de virium robore, iam de earundem infirmitate, quæ, contrà quàm vires robuſtæ, paucum alimentum poſtulat, quia multum conficere non poteſt. Verùm, vt in virium robore dicebamus, ita cum hac ſpectanda eſt quantitas humorum & qualitas. A quibus ſimul iudicationibus ſumptis, ſtatuendum eſt de modo & quantitate alimenti. Cæterùm præter iam dictas quæ à morbo viribuſque petuntur indicationes (quæ quidem primæ maximæque ſunt) ſumitur etiam cibi offerendi modus à conſuetudine ægrotantis, tempore anni, regione, & ætate, vt in comment. copiosè oſtendit Galenus. Hinc eſt quòd dixit Hippocrates dandum eſſe aliquid anni tempori, & ſimilibus: vt innueret vniuerſam victus rationem non ab his tantùm eſſe petendam ſed potiſſimum à morbo & viribus.

* * *

SCHOLIA.

Cibi offerēdi modus hic describitur: cuius indicatio desumenda est à morbo, maximè verò ab ægri viribus. Ergo cùm perspectum habueris iure, & iam edito pepasmo, ptisanam exhiberi debere: exempli gratia, in pleuritide cum os humescere ceperit: tum illud maximè est considerandum, quomodo sit exhibenda: semelne an bis die, id est, vnico pastu, an duobus pastibus: larga manu, an parca: sic semper, an aliter, atque alius. Semel quidem iure offerenda ptisana, si adhuc siccior sit morbus: id est, si nulla adhuc morbi excrementa foras prodeant, dum fit progressus ad infirmitatem, deinde si vires valeant cum succi alibilis copia, dum fit progressus ad robur: Item si vires valeant cum succi inopia, aut imbecillæ sint cum nimia praui humoris abundantia. Bis verò die si morbus humescere incipiat, id est, os aut aluus humore perfundi incipiat: exempli gratia in morbis pulmonum: & vires debiles vi aut diuturnitate morbi factæ sint, si vires cum succi alibilis inopia, aut humorum prauorum copia: largiore manu exhibendus cibus in qualitate & copia humescente morbo: exempli gratia, qui pleuritide, aliísque affectibus thoracis & pulmonum in quibus excrementa conuenienter iam foras prodeunt, quò maior apparet expectorati copia, vt inde firma reddantur latera ad expectorandum: deinde, si ipsum per se expectoratum procedat, ac dolor pleuriticus vltrò quiescat, nulla ope medici quæ fecerit corpus infirmum: Item si vires valeant cum succi inopia. Parciore verò manu, si morbus adhuc siccior sit: aut, si vires effœtæ langueant cum succi copia: aut, si vires languidæ sint cum succi inopia: tum enim sæpe & parum cibus exhibendus. Videndum etiam est, vtrū id quod primo loco duxeris faciendum in qualitate, copia & numero offerendi cibi, sic semper eodémque modo fieri oportæat, an

verò quid immutandum. Attribuendum tamen est quidpiam tempori, regioni, ætati & consuetudini. Æstate enim parum cibi exhibendum, ob vires imbecillas: & sæpe, ob magnam humorum penuriam. Hyeme, rarò & multum: vere medio parum & rarò, vt vitetur plethora, quæ tunc imminet ob humorum fusionem qui hyberni temporis frigore concreuere. Autumno verò, præsertim si vires sint validæ, multum & sæpè, quia similis est morbis qui fiunt ex corruptione. In frigida regione, vti hyeme: in calida, vt in temperata, vt vere medio, alere conuenit. Ætas quoque pro ratione temperamenti proportionem ac vicissitudinem alimenti indicat. Pueri siquidem alendi multum, quia plurimum habent innati calidi: & sæpius, quoniam eorum spiritus ac humores facilè dissipãtur: Iuuenes multo quidem egent alimento, sed raro, quoniam calorem habent vegetum, sed non facilè dissipabilem. Senes crudi parum ac rarò cibandi, in quibus non est calor multus, nec dissolutio. Senes decrepiti, pauco quidem cibo opus habent, sed frequenti, vt vires languidæ ciborum coctioni sufficiant, & abundè reparentur. Consuetudinis par ratio est, cùm altera sit natura, nam quorum aluus bis aut semel humescere, intumescere, & coquere consueuit, mutata consuetudine, alui habitum, temperamentum & actionem immutat.

APHOR. XVIII.

Θέρεος καὶ φθινοπώρου σιτία δυσφορώτατα φέρουσι, χειμῶνος ῥήϊστα, ἦρος δὲ δεύτερον.

Cibos æstate & autumno difficilimè ferunt, hyeme facilimè, vere minus.

Non est idem hic Aphorismus cum decimo quinto, *Hyeme & vere*, &c. vt quidam putant: siquidem de sanis

illic locutus est, hîc de ægrotis. Nam cum in præcedēti Aph. docuerint in victus ratione ægrorum dandum esse aliquid tempori, hoc loco qua ratione idipsum sit intelligendum monstrat. Cæterùm æstatem & reliqua tempora sumere oportet, non Astrologorum more, sed medicorum: qui æstatem vocant constitutionem aëris calidiorem & sicciorem: contrà, hyemem: autumnus verò & ver imitantur vtrumque. Verùm æstate cibos difficillimè ferimus tribus de causis. Prima est, quia paucus est tunc calor natiuus. Paucus autem est calor, quia pauca est substantia caloris natiui: hoc est, paucus sanguis, pauca spirituosa substantia, & humiditas aërea. Secunda causa, quia calor externus rarefacit nostrum corpus, ita vt facilè exhalet corporis substantia. Tertia, quia calor externus corpore rarefacto attrahit in superficiem corporis calorem nostrum seu spirituosam substantiam, ac resoluit. Vnde Arist. æstate instituit ὀλιγοσιτίαν, hoc est ciborum paucitatem, & contrà potum largiorem. Sic autumno cibos difficillimè ferimus: quia paucissimus est sanguis siue calor natiuus, & ob inæqualitatem caloris & frigoris. Vel, inæqualitatem dierum intelligimus, quum frigus est manè & vesperi, calor verò meridie. Difficillimè autem ferunt cibum homines his temporibus, quia cum ingestum cibum non concoquant, grauantur, ac proinde alimentum vertitur in humorem crudum vel corruptum, à quorum vtroque necessariò sequuntur morbi. Vnde morbi autumnales habentur periculosissimi, quòd ferè semper ex his causis nascantur. Quapropter his temporibus parum cibi & sæpius dandum est. Contrà hyeme, quia substantia caloris natiui plurima est, dandum raró & plurimum cibi. Intelligimus autem in corporibus, quæ natura sua multo sanguine abundant. Est porro multus calor hyeme,

me, quia tunc multa pituita colligitur, quæ eſt nutrimentum ſanguinis & caloris natiui. Hinc eſt, quòd Gal. lib. de placitis Hippocratis & Plat. poſuerit caloris natiui ſubſtantiam in ſanguine & pituita. At verò vere nec facillimè vt hyeme, nec difficillimè vt æſtate cibos ferunt ægrotantes, ſed medio modo ſeu ſecundo loco poſt hyemem: hoc eſt, faciliùs quàm in æſtate & autumno, quòd ſcilicet ver ipſum ſit temperatum. Non abs re igitur dixit δεύτερον (id eſt, ſecundo loco poſt hyemem) Hippocrates. Vere enim magis ſunt intrò coacti ſanguis & ſpiritus, maiorque eſt ſanguinis copia quàm æſtate: neque tamen ita robuſtus eſt vt hyeme: vere autem corpus rareſcit, & calor ad cutim fertur ex profundo corpore, neque ita collectus eſt intrò cum ſanguine & ſpiritu, vt hyeme. Quare non perinde cibum ferimus vere atque hyeme.

SCHOLIA.

Ergo ſpectata temporum conditione is in cibandis ægris modus ſeruandus erit, vt illis, mitificato iam morbo, & iam edito pepaſmo, ſi cibi capiendi neceſſitas vrgeat, æſtate & autumno parum alimenti & ſæpius offeratur: hyeme plurimum & rarò: vere medio modo, plus quidem & rarius quàm æſtate, minus verò & ſæpius quàm hyeme. nam æſtate, quæ ab ortu Vergiliarum more medicorum incipit, & ad ortum Arcturi deſinit, nimirum à Calendis Maij ad idus Septembris: & autumno, qui initium habet ſecundum medicos ab ortu Arcturi, & ad Occaſum Vergiliarum finitur, ægri cibos ægerrimè ferunt, quòd non ſolum aluus officij vacuitate reddita ſit ignauior, dum ſiccus

esset morbus, sed etiam calor vitalis effœtus langueat æstate: hyeme verò facillimè: nam licet hyeme aluus reddita sit ignauior, morbo existente adhuc sicco, tamen calor natiuus augetur, vnde ferendi sibi facilitas maior hyeme quàm æstate & autumno. Quinetiam cùm is qui iure cibo vtitur, edito pepasmo, post tridui aut quatridui abstinentiam cibo grauatur, mutatione ventriculi ab ocio ad negocium: tum verò pluribus damnis augetur æstate, quàm hyeme: autumno, quàm vere: quòd ad ventriculi infirmitatem accedat caloris natiui paupertas atque inopia: vnde perturbatio maxima œconomiæ naturalis, & respirationis.

APHOR. XIX.

Τοῖσιν ἐν τῇσι περιόδοισι παροξυνομένοισι μηδὲν διδόναι, μηδ᾽ ἀναγκάζειν, ἀλλ᾽ ἀφαιρέειν τῶν προσθεσίων πρὸ τῶν κρισίων.

QVibus per statos circuitus accessiones fiũt, nihil dare, nec cogere, sed adimere oportet adiectioni ante iudicationes.

Ad rationem victus inueniendam spectamus nõ solùm speciem morbi, eius differentiam, quia vel acutus est vel longus: eius morem, eius item motum: sed etiam morbi materiam excedentem (vt plethora est) vel deficientẽ, vt cum inanitione: deinde vires ægri: tertiò accessiones & constitutiones. Tũ instituimus quantitatẽ, qualitatẽ, & modũ victus. Ad duo quidem priora, ex his tribus postremis nihil vtilitatis ex accessionibus habemus: ad tertium verò ex iis aliquid sumere possumus. Agit ergo hoc Aphorismo de modo vtendi, & tempestiuo vsu victus, iudicatione sumpta ab ipsis accessionibus.

Quam-

Quanquam quum dicit (qui accessiones per circuitus obtinent) non propterea existimandum est hanc sententiam eandem esse cum vndecima, cuius initium est, In accessionibus abstinere oportet, &c. Ibidem enim simpliciter de omni accessione loquitur: hîc verò de ea tantùm quæ certo ordine fit, πεπηγμένως, inquit Gal. Accessionem autem intelligit vt Aphoris. duodecimo, nempe deterius periodi tempus: hoc est, principium, augmentum, & vigorem. Non debet itaque ante futuram accessionem dari cibus, nisi intercedant, sex, quinque aut quatuor horæ. Quanquam præscribi non potest certum spatium, quòd hic meliùs & celeriùs concoquat, ille tardius. Debet tamen inter pastum præcedentem & accessionem sequentem tantum spacij interesse, quantum sufficere videbitur ad concoctionem & distributionem exhibiti cibi. Ac minus dari debet cibus, in ipsa accessione: in principio quidem, neque cibus neque potus dari debet: in incremento, dari potest potus ad colluendum os: in vigore verò, potest etiam dari potus (quia tunc æger ardet) cibus nunquam. Per προσθέσιας nihil aliud intelligit, nisi cibos qui offeruntur: quorum quantitati ante accessionem esse subtrahendum monet. Sic autem loquitur Hippocrates quòd existimarit artem esse in adiectione & subtractione. Cæterùm quid per κρίσιν, id est iudicationem, intelligat, non mediocriter dubitant interpretes. Alij enim volunt per eam dictionem hoc loco significari accessionem: alij vigorem accessionis: nonnulli vigorem morbi (& meliùs:) aliqui crisin in propria significatione, prò subita videlicet mutatione ad salutem. Quoquo modo intelligamus, certum est ante paroxysmum & reliqua vel nihil cibi offerendum esse, vel parum. Horum enim quouis imminente, vi-

demus breui fore certamen naturæ cum morbo. Atqui ea ad conficiendos cibos non est auocanda, sed permittendum planè est, vt concoctioni morbi vacare (nullo prorsus obstante) possit. Sed reuerâ hîc iudicatio significat accessionem, teste Gal. in comm. Neque id quidem temerè fecit Hippocrates. Magna namque ex parte in accessionibus iudicationes accidunt, vt Galen. lib. 1. de diebus decretoriis attestatur.

SCHOLIA.

NOn tamen à morbo ægríque viribus cibi offerendi indicatio sumenda est, sed à paroxysmis periodicis morborum, qui per circuitus exacerbantur. Tales autem paroxysmi ceu accessiones duplices cum in febribus existant: aliæ particulares, quales in febribus intermittentibus obseruantur: aliæ vniuersales quales in continuis: potissimum hîc de vniuersalibus agitur: nam de particularibus aph. vndecimo dictum est. Ergo in paroxysmis vniuersalibus, qui per circuitus vniuersales fiunt: exempli gratia, per quaternarios circuitus ante vicesimum diem: septenarios, ante quadragesimum diem à vicesimo: vicenarios, ante centesimum diem à quadragesimo: quibus temporibus certamen naturæ & morbi est in procinctu, nihilomnino exhibēdum: ratione ægri & morbi, quòd & materia sit eo tempore ἀνάῤῥοπος, omnísque & nutritionis & respirationis œconomia laboret: tum quòd natura ipsa, quæ vna eadémque pepseos & pepasmi causa est effectrix, ab instituto certamine contra morbum auocetur: nec vlla ratione adduci quis debet, vt exhibendum putet, nec infirmitate, nec vllo infirmitatis metu: sed contrà, de cibi accessione deducendum ante crises, quæ scilicet cadunt in periodos vniuersales.

APHOR.

APHOR. XX.

Τὰ κρινόμενα καὶ τὰ κεκριμένα ἀρτίως, μὴ κινέειν, μηδὲ νεωτεροποιέειν, μήτε φαρμακείῃσι, μήτ᾽ ἄλλοισιν ἐρεθισμοῖσιν, ἀλλ᾽ ἐᾷν.

Quæ iudicantur & iudicata sunt integrè, nec mouere, neque aliud quicquam nouare, vel medicamentis, vel aliis irritamentis: sed sinere oportet.

Hic Apho. magnæ est virtutis & efficaciæ. Nos enim docet, quando totum sit naturæ ipsi permittendum negotium: ita vt nihil medico sit agendum, nisi vt victum conuenientem instituat. Est autem sciendum, Aph. hunc (vt author est Gale. libro de phlebotomia contra Erasistratios, qui Romæ degebant) esse naturæ perfectè mouentis, hoc est, victricis: sequentem verò esse quidem naturæ victricis, sed languidè & imperfectè mouentis. In memoriam præterea hoc loco reuocandum, medicum esse spectatorem, adiutorem, & ministrum naturę. Per hunc itaque Aph. cùm natura per se sit satis, medicus erit tantum spectator: per sequentem verò, cùm sit imbecilla natura, medicus erit naturæ adiutor vel minister. Ponamus ergo duos, qui eodem genere febris laborent: Ea sit (exempli gratia) continua, quæ terminetur die septimo. Die quarto video in hoc homine manifestissima signa coctionis, & naturam perfectè mouere: omnia ipsi naturę permittēda, hoc est neque phlebotomiam, neque medicamentum purgans, neque clysteres instituere oportet. In altero video coctiones quasdam, imperfectas tamen, hoc est, naturam quidē viecedam, sed languidam esse: spectandum vnde languidè moueat natura. Languidè autem mouet duabus de causis: quia vel copiosior est materia, quàm vt possit à natura confici: vel malignior. Si sit malignior, corrigenda

est, & alteranda. Sin copiosior, non tota, sed eius pars (quæ scilicet à natura est præparata) leuioribus pharmacis est expugnanda : reliquam partem crudam fomentis & aliis remediis coquemus ac vacuabimus. Est autem crisis, subita morbi mutatio ad salutem vel ad mortem. Hæc duas habet partes, perturbationem & vacuationem. Perturbatio (ταραχὴ) est, vbi in vehementissimo illo certamine æger delirat, admodum calet, habet denique symptomata quæ aliquando vehementer terrent. Hanc verò sequitur vacuatio : quum videlicet natura materiam euictam foras crisi eiicit. In vtraque autem parte, etiamsi multa sint quæ terreant vulgus aut imperitum medicum: nihil tamen mouere oportet, aut quicquam instituere, ita vt quæ indicantur prohibeas. Ponamus febrem continuam, quæ per crisim terminari debeat die septimo. Medicus quarto die animaduertit ex vrinis & ea disciplina, quæ descripta est libr. Cris. fore die septimo perfectam crisim : ex die quarto nihil mouebit. Iam adest dies septimus, excitatur crisis nocte media inter sextum & septimum : æger habet omnia illa signa perturbationis criticæ, quæ aliquando diutiùs durant, terribiliaque sunt : nihil tamen mouendum, nihil phlebotomiæ aut pharmacorum instituendum, sed omnia naturæ permittenda. Hanc porrò perturbationem sequitur sudor, hæmorrhagia, &c. ac deinde excretio critica. Si quicquam sistat medicus, periculum est ne naturam suffocet, aut maius malum accersat. Nam si supprimatur sudor, verendum est ne in articulos defluat, & paralyses faciat : si intrò retrudatur hæmorrhagia, sanguine in pulmones fluente suffocabitur natura. Quæ ergo iudicantur, impedire aut inhibere non oportet, sed si-

nere

nere & permittere naturæ, siue sit in perturbatione critica, siue sit in critica vacuatione. Cæterum crisis duplex est, imperfecta & perfecta. Perfecta dicitur, cum natura sola morbum vincit, vt subitò liberetur æger. Imperfecta est, quæ ex morbo quidpiam relinquit cum natura imbecilla eum planè vincere non possit, nisi pluribus diebus. Notandum verò, naturam iudicare morbos quatuor modis, Primo, excretione, quod est optimum crisis genus. Secundo, per abscessum, quum videlicet non satis robusta natura ad iudicandum excretione, transfert materiam à venis & partibus nobilioribus ad partem aliquam ignobilem. Tertio, quum neque per excretionem, neque per abscessum potest iudicare, iudicat coctione, quæ impropriè est crisis. Quod si non iudicet his tribus, iudicat μεταθέσει: hoc est, morbum mutat in alium morbum, vt pleuritidem in peripneumoniam, &c. Hîc agimus de perfecta crisi, hoc est, quæ iudicatur (vt dies quartus iudex est septimi) & quæ iudicatur die critico (vt septimo) ante quàm apparent signa coctionis, à qua nihil superest materiæ è morbo. Addit Galenus oportere crisin, vt sit melior & perfectior, fieri per euacuationem, potius quàm per abscessum: deinde per eam, humorem noxium & redundantem, non alium vacuari debere: tertio loco fieri recto tramite (κατ' ἴξιν) potiùs quàm aliter: quartò facilè tolerari. Quæ ergò iudicata sunt ἀρτίως, τουτέστιν ἀπαρτὶ, hoc est cumulatè, perfectè, omnino, affatim, integrè, sufficienter, non egent medici opera, neque in iis instituenda pharmaca, sed totum naturæ relinquendum. At imperfecta crisis (quoniam natura partim victrix est, partim succumbit) eget auxilio medici: nihilque impedit, quin ea quæ

relicta sunt ab imperfecta iudicatione, educere medicus possit: imò cessare non debet, quin ea quæ relicta sunt, vacuet. Nam quæ post iudicationem relinquuntur, recidiuas faciunt.

Non mouere.) κινέειν apud Hippocratem vocabulum est generale ad maiora remedia. Intelligitur quoque aliquando non solùm de phlebotomia & medicamentis, sed etiam de aliis artibus : præsertim verò de illis duobus. Nihil ergo mouendum, neque nouandum vel medicamentis, vel aliis irritamentis, ne natura reuocetur à concoctione morbi & victoria. Irritamenta itaque appellat in genere, omnia ea, quæ possunt naturam ab illa victoria reuocare : cuiusmodi sunt alimenta, medicamenta, sanguinis detractio , topica remedia, motus tum animi tum corporis, &c.

SCHOLIA.

HActenus cautiones diætæ explicatæ sunt : nunc aliæ proponuntur quæ ad medendi praxim pertinent: Harum prima est, ne medicus scilicet minister & imitator & sæpius adiutor cùm sit naturæ , quicquam in acutis morbis moliatur quando crises perfectè fiunt aut factæ sunt, sed tantùm se operum naturæ spectatorem exhibeat. Ergo quæ iudicantur perfectè, sua quaque propria crisi, in specie, materia, & subiecto: in qua nulla ratio desideretur, nec signorum antecedentium ad tempus & ad speciem crisis, nec causarum criticarum in qualitate, quantitate, tempore, & excernendi aut abscedendi modo. Quæ item iudicata sunt perfectè, vi naturæ scilicet, vt nihil reliquiarum supersit neque materiæ morbificæ, neque empireumatis: ita vt à crisi planè sit restitutus ager, doloris expers, somno benigno indulgens, cibi appetens, e-

edendo proficiens, sine oris amaritudine, sine siti, sine siccitate oris, cũ excrementis naturalibus, pulsu quoque naturali in motu, quiete, ictu, dilatione & corpore arteriæ: nullo modo mouenda sunt, vel ad reuulsionem, vel ad deriuationem, vel ad vacuationem, vel ad coeffusionem, quæ fit motum naturæ adiuuando, vt de Metone constat: neque nouando, alterando, neque medicamentis purgantibus, atque aliis irritamentis, vt clysteribus, glandibus, & similibus: sed sinenda natura operari, ne fortè prædictis auxiliis ab opere suo auocetur, aut plus iusto operetur. Adde quòd, qui sano sunt corpore, vti esse solent qui perfectè sunt iudicati, catharica non ferunt ex facili, ex Aphor. 37. lib. 2. neque irritantia remedia citra damnum tolerant, vt de Simone legitur, sect. 3. lib. 6. epid.

APHOR. XXI.

Ἃ Δεῖ ἄγειν ὅκου ἂν μάλιστα ῥέπῃ, ταύτῃ ἄγειν, διὰ τῶν ξυμφερόντων χωρίων.

QVæ educere oportet, quò maximè vergere videbuntur, ducito, viis ac locis vtiliter eò ferentibus.

Hæc sententia (vt diximus) est naturæ mouentis quidem, sed tardius & imperfectius. Exempli gratia, in febre continua mouet natura hæmorrhagiam, sed quæ non possit satis esse vacuando morbo, adhibebimus festucas & cætera remedia naribus, quò naturam iuuemus: mouet item sudores, sed languidè, ei opitulabimur.

Educenda) Natura in morbis vbi victrix futura est, separat materiam morbi quæ excernatur: posteà, quod materiæ est vtile, id vertit in alimentum. Edu-

cenda ergo vocat ea, quæ natura victrix, à necessariis & vtilibus humoribus secreuit ac separauit, ad excretionem.

Per conferentia loca.) Considerare medicum in vacuationibus oportet (teste Gal. comm. in 6. Epid.) quò, vnde, & quamobrem. Quò natura mouet materiam, & ad quem locum humores sua sponte ferantur: vnde materia moueatur à natura. Quamobrem verò, distinguendum est: nempe an à natura mouente, an à morbo mouente moueatur materia vacuanda. Si enim à natura mouente, bene est: si à morbo mouente, malè est. Rursus à natura mouente, vel conuenienter, vel non conuenienter & temerè: quanquam naturæ motus magna ex parte conuenientes sunt. Si conuenienter moueat, ei adminiculari oportet: si non conuenienter, eius motus est medico prohibendus, transferendus, & diuertendus. Sic (verbi gratia) inflammatio in hepate: si natura materiam mouet ad intestina vel vrinas, iuuanda est: si verò ad thoracem & pulmones, inhibenda est ac reuocanda, quia non mouet idoneè & conuenienter. Conferentia itaque loca, per quæ naturæ mutationem educere debet medicus, duplici ratione intelliguntur: quia scilicet consuetæ sunt viæ per quas natura solet sese expurgare: & præterea quia repurgatione illa nihil fit nouæ iniuriæ & casus. Non ergo satis est primum adesse, nisi & adsit vltimum. Vt si natura humorem noxium conetur expellere ad partem aliquam principatum in corpore obtinentem, aut ad partem consuetam quidem, sed læsam alioqui & imbecillem, hunc quidem motum prohibere, atque humorem noxium transferre ac reuellere oportet. Exempli gratia: Cerebrum pituitam repurgat per oculos, aures, nares, palatum, spinam, &c. Hæ sunt

sunt quidem viæ naturæ consuetæ: sed ponamus oculos esse imbecillos. Naturæ motum ad oculos prohibebo, & diuertam, quia secundum illud præceptum non adest. Sic, si in naribus sit vlcus quòd facilè irritetur, etiamsi sit via naturæ consueta, aliò tamen diuertam, vt ad os. Quanquam oculis imbecillis non audemus aliquando ad nares etiam sanas diuertere. Lien autem repurgatur per renes naturali vacuatione, sed magis naturaliter per intestina. Quòd si in renibus aut intestinis sit vlcus vel inflammatio, non repurgabimus per ea loca. Natura itaque ferè tendit ad loca consueta, per eademque educere debet medicus noxios humores naturę imitatione: nisi eductione illa fiat aliquid nouæ iniuriæ. Quod innuit Hip. 6. epid. Ea (inquiens) quæ quò non expedit, repunt, reuellere oportet. Sin quo decet, iis viam struere, vt singula eò repant quò conuenit.

SCHOLIA.

ALtera cautio est ad praxim necessaria, medicus naturæ adiutor esse debet, si eam tardius operantem obseruet. imitator quoque eiusdem, vt sequatur motum eius in euacuãdo. Ergo quæ artificio medici ducenda sunt, vt ineunte morbo si quid mouendum sese offerat: aut, ab imperfecta crisi, superstite materia morbifica, metu recidiuæ (nam quæ relinquuntur in morbis, recidiuas facere solent) aut, in orgasmo humoris: aut, in doloribus diaphragmate superioribus & inferibus, quorum curatio in purgatione consistit: Illa eo ducenda sunt ad curationem & grauioris morbi prouisionem, vacuando, deriuando, reuellendo & coëffundẽdo, quò maximè natura viam affectat intrò, foras, sursum, deorsum, aut aliò quò oportet per loca lege naturæ commoda, neque ex euentu

incommoda. Nam malùm quò natura & humor viam affectant, eò molienda est purgatio, nec inde solùm purgationis momenta quærenda sunt, sed vt id conuenienter fiat, & integris ægri rebus, considerandum. Est enim purgatio humoris qui in vicio est, quò natura vergit per commoda loca exclusio.

APHOR. XXII.

Πέπονα φαρμακεύειν καὶ κινέειν, μὴ ὠμὰ, μηδὲ ἐν ἀρχῇσιν, ἢν μὴ ὀργᾷ. τὰ δὲ πλεῖστα οὐκ ὀργᾷ.

QVæ matura coctáque sunt medicamento purgante educere ac mouere oportet, non cruda, nec per initia morborum, nisi suopte humores cieantur impetu, quod perrarò fieri solet.

Magna olim inter medicos fuit controuersia de ratione præparandæ materiæ, & purgandæ. Nam Asclepiadæ qui Romæ degebant, solebant primùm materiæ coctionem moliri, posteà coctam per aluum deiicere, idque per vices. Successit longo pòst tempore Asclepiades, qui, illa materiæ præparatione ad excretionem relicta statim purgabat. Prior secta est Hippocratis, quæ vult vt materiam concoquamus, inde purgemus. Sed vt hunc Aphor. pleniùs intelligamus, sciendum duplicem esse concoctionem, nempe alimenti & excrementi. De alimenti concoctione, quæ omnibus est manifesta, hîc non loquimur. Hæc autem ab Hip. & Galeno propriè appellatur πέψις: πέψιν propriè dico, quia aliquando nomen istud est generalius, vt extendatur ad concoctionem tum alimenti, tum excrementi. At excrementi conco-

ti concoctio dicitur πεπασμὸς, id est, mutatio. Verùm conueniunt hæ duæ concoctiones in causa efficiente, hoc est calore: differunt verò materia: πέψεως enim materia nutriendo est πεπασμοῦ nutriendo non est. Prætereà in πέψει plurimum est quod nutrit, & minimum excrementi, contrà ἐν τῷ πεπασμῷ minimum alimenti, & plurimum excrementi. Porrò quemadmodum duo concoctionis genera ponimus, ita & duo genera cruditatis statuemus. Nam erit cruditas quæ repugnat πέψει, & cruditas quæ repugnat πεπασμῷ. Cruditas repugnans πέψει est in humoribus illis, qui in ea concoctione alterationéve alimenti citra sanguinem subsistunt perfectamque elaborationem non sunt adepti. Hi autem humores sunt frigidi & crassi, possuntque in alimentum conuerti, vt pituita dulcis & naturalis. Qua etiam ratione cruda Galeno propriè dicuntur, quæ nondum sunt cocta, sed cocta possunt in alimentum migrare. At cruditas quæ repugnat πεπασμῷ, est in humoribus morbum facientibus nondum à natura euictis, qui humores neque prorsus sunt benigni, & animanti familiares, neque etiam omninò alieni. Sic bilis in febre humor est crudus. Quod vt intelligamus, sciendum, humores quatuor habere aliquando secundùm naturam, aliquando præter naturam. Quum habent secundum naturam, cocti sunt: si contrà, crudi: Bilis (exempli gratia) cocta est quæ habet naturaliter, cuiusmodi est quæ pallida est, moderatè calet, non malè olens: cruda verò, quum habet præter naturam: tunc autem flauior est, acrior & calidior, ac graueolentior. Hoc itaque Aphorismo concocta intelligimus, vt referuntur ad πεπασμὸν: hoc est agimus de concoctione excrementorum in morbis. Concoctum autem excrementum nil aliud est, quam quum beneficio

naturæ reuocatur ad naturam propriam,& comparatur ad excretionem. Huiusmodi ergo concocta excrementa sunt medicamentis vacuanda,non cruda. Verbi gratia,in hepatis inflammatione, ferè fit vt bilis cruda & crassior remaneat ac restitet in venis angustioribus hepatis,ibique faciat obstructionem. Ea non est vacuanda, sed expectandum donec ad propriam naturam sit reducta. Natura enim ex crassiori faciet tenuẽ, ex calidiore & acriore minùs vrentem, denique ex flauiore pallidiorem. Cæterùm φαρμακεύειν non solùm de medicamentis per deiectionem purgantibus dicitur, sed etiam generaliùs de purgatione ex omnibus corporis partibus, vbi oportet etiam concoctionem expectare. Vt pituita crassior & crudior faciat catarrhum,nihil sanè errhinis, & aliis, quæ per os purgent proficies,nisi priùs materiam coxeris, & præparaueris ad expulsionem. Quòd si antequam materia sit pręparata, vacuationem medicamentis tentes,multũ lædes,& graues dolores excitabis: id quod experiri licet in abscessibus externis,vt infurunculis & aliis phlegmonis. Quemadmodum excretiones naturæ sponte factæ, si materia adhuc cruda sit,magis lædunt quàm iuuant:ita medicamenta nondum concocto morbo data plus incommodi quàm commodi adferunt. Verùm incommoda quæ hinc accidunt,sunt quia dato medicamento infertur vis naturæ, & quia medicamentum vel nihil attrahet, vel aliquid trahet: Quoquo autem modo contingat,nocebit. Nam si nihil attrahet,excitabit tormina,rosiones,animi deliquia,sudores syncopales,&c. sin aliquid attrahet, contabefaciet partes sanas quæ morbo resistere possunt,reddetque imbecilliores. Hinc prudenter Hippocrates libro quarto de victu morborum acutorum. Quicumque (inquit) statim inter morbi initia phlegmone

In p̄pio Inflammatiōnis medicamenta purgantia non valent ex hipp. 4. de victu morborum acutorum

mone obſeſſas partes medicamento ſoluere conantur, ij à parte intenſa inflammataque nihil auferunt: affectus enim quòd crudus ſit non cedit. Quæ verò morbo reſiſtere poſſunt, & ſana ſunt abſumunt. Hæc ille. Contrà autem fiet, ſi cocta purgentur, ſi quidem nulla tormina excitabis, & partes firmiores reddes, nihilque nocebis.

Niſi turgeant humores) Gal. in libello, Quos purgare oportet, & Aetius lib. 3. hunc Aphor. ita videntur interpretari. Tenues & ſeroſi humores, quales ſunt ichores morbi initio ſunt purgandi: craſſi verò iam cocto morbo. Quæritur, an humores illi ſint purgandi initio? Reſpondemus, medico antequàm materiam purget, conſideranda eſſe tria. Primò vt materia obediat medicamento attrahenti, & naturæ expellenti: Secundò, oportet vias eſſe liberas, non intercluſas: Tertio loco ſpectandum, an natura ſponte expellat, & medicamentum ſit materiæ expurgandæ accommodatum. quæ ſi adſint, tenues humores initio morbi poterunt repurgari: at verò craſſi, priùs ſunt coquendi, deinde purgandi. Verum ſi humores noxij turgeant, in principio etiam morbi illis nondum coctis medicamento vti purgante licebit, ne ſcilicet humores parum ſtabiles, & ab vna parte ad aliam ſine ordine moti, in principem aliquam partem decumbant. Si quidem humorem turgere intelligit Ga. quando huc atque illuc mouetur (agitatione videlicet ſpirituum) neque in vllam partem inclinatur. Quòd ſi in aliquam partem decumbat, citiùs purgandum eſt. Verbum autem hoc, turgere (ὀργᾷν) tranſlatum ab animalibus libidine titillatis, quæ ob concubitus deſiderium ſtare loco nequeunt. Raro porrò turgent humores, ſed plerumque aliqua parte ſunt firmi & fixi. Turgent autem ſolum in peracutis, quorum materia bilis

est, quæ calida est & spirituosa. At agitatio illa humorum fit à calore & spiritu.

Sed quæritur an in crudioris & frigidioris humoris multitudine (quæ sæpè accidit his in regionibus) sit statim initio purgandum? Purgandum sanè, alioqui periculum est, ne copia materiæ calor natiuus suffocetur. Præterea si materia illa decumbat in articulos, faciet arthritidas, paralyses: sin ad cerebrum, apoplexias, & alios morbos frigidos. Statim igitur initio optimum erit in hoc actu dare clysterem, aut medicamentum aliquod leue (quale est Catholicon, vel Cassia) ad purganda ventris inferioris excrementa: posteà moliemur coctionem quiete placidiori, somno, molli frictione, vnguentis moderatè calidis, veste, & molli stragula (in qua æqualitatem inesse vult Hippocrates) boni succi ciborum mediocri esu, & vini moderatè calidi potione. His accedent melicratum, & oxymel, & alia medicamenta quæ vim habent attenuandi & dissecandi succorũ crassitudinẽ, idq; citra manifestum calorem. Nam qui excalfacti vehementius succi sunt, hi in omnem corporis partem feruntur. Datis autem his quæ coctionem materiæ iuuent remediis, rursus præscribemus medicamentum aliquod leue, quod partem materiæ coctam purget per inferiora. Atque ita per vices faciemus, modò leuibus medicamentis quæ aluum deturbent, & purgent, donec materia illa crudior & frigidior sit eiecta. Sed videndum, vt medicamentum id purgans sit materiæ expellendæ proportionatum: alioqui cruda etiam (quod nolumus) mouebit. Iam verò coctione absoluta, natura vel per se satis est, vel non est satis. Si satis est per se, non eget auxilio medici, per Aphorismum, Quæ iudicantur & iudicata sunt integrè, &c. Si non satis est per se, adiuuanda est, per Aphorism. Quæ educenda

sunt,

ſunt, eò duci per conferentia loca, &c.

SCHOLIA.

TErtia cautio ad purgandi rationem pertinet. Purgationem nimirum ſolis humoribus coctis, non crudis adhibendam: nec eam vnquam in principiis morborum decernendam, niſi humores turgeant. Quæ igitur vi naturæ mitificata ſunt, & ad temperiei mediocritatem reducta, medicamento purgare oportet, ſcilicet ab imperfecta criſi: eadémque mouere per vrinas ſudores, inſenſilem tranſpirationem, vomitum, cucurbitularum admotionem, frictiones, potionem omnéſque alias huiuſcemodi vacuationes pro ratione peccantis humoris. Quæ verò cruda ſunt ac nullo modo à natura elaborata, aut incocta remanent, vt quæ naturæ conanti ipſa mitificare, & in meliorem ſtatum reducere planè reſiſtunt, non mouenda, nedum purgante medicamento ducenda ſunt: quia neque medicamento trahenti, neque expellenti naturæ materia cruda & incocta cedit: atque æger damnis augetur, vt torminibus, cõuulſionibus, febre. Nam in principiis quidem ea cruda mouenda ſunt: nam quo tempore natura morbificis cauſis opprimitur, eſtque humorum cruditas, nihil quidquam ſalutariter vacuari poteſt, ex comment. Gal. ad Aph. 22. lib. 4. Aph. niſi materia turgeat, eáque effera ſit, nec vllo conſiſtere loco poſſit: tunc enim eo ipſo die quo turget, mouenda eſt grauiorum ſymptomatum metu, ex Apho. 10. lib. 4. Rarò autem accidit vt materia turgeat & ab vna parte in aliam transfluat: fere enim fit vt firma ac fixa in aliqua parte hæreat, vt ſcribit Gal. comment. ad Aph. 29. comment. ſecundi lib. 1. Prorrhet.

APHOR. XXIII.

TA' χωρέοντα μὴ τῷ πλήθει τεκμαίρεσθαι, ἀλλ' ὡς ἂν χωρέῃ οἷα δεῖ καὶ φέρῃ εὐφόρως. καὶ ὅκου δεῖ, μέχρι λειποθυμίης ἄγειν καὶ τοῦτο ποιέειν, ἢν ἐξαρκέσῃ ὁ νοσέων.

QVa euacuantur, non sunt æstimanda copia, sed si quæ oportet vacuentur, & æger facilè ferat. Atque, vbi ad animi vsque deliquium educere conuenit, faciendum, si ægrotus par esse possit.

In hac ſententia per τὰ χωρέοντα, quæ euacuantur, non ſolùm alui deiectionem denotat Hippocrates, ſed etiam ea omnia quæ prodeunt vacuantúrve è corpore, ſiue id fiat ſpontæ naturę, ſiue medicamentis ſeu phlebotomia. In iis autem quæ vacuantur, ſpectanda ſunt duo, quantitas & qualitas. Verbi gratia, in pleuritide tantum detrahatur quantum conuenit, & quale conuenit: quòd ſcilicet inflammationem faciat, hoc eſt, quod Galen. in pleuritide coloris mutationem expectabat. Quãtitatẽ itaque ęſtimari τὰ χωρέοντα, non vult Hip. non quòd eam ſpectare non oporteat, ſed putat, oportere qualitatem addi tum in iis quæ ſponte fluunt, vt Apho. 2. tum in iis quæ arte, vt in hoc præſertim. Qualitas porro in eo cõſiſtit, quòd vacuantur quę naturę infeſta ſunt, quę morbos fouent, eoſdemque creare poſſunt. Quòd ſi huiuſmodi non vacuentur, plurimum nocebis. Ponamus bilem flauam abundare: inſtituat medicus medicamentum purgans pituitam, vel ſeroſum recrementum. Hoc quidem medicamento ſumpto grauiùs ægrotabit æger: quia non vacuatis talia, qualia oportebat, hoc eſt bilem, quæ naturæ erat infeſta. Contrà pituita non erat naturæ in-

ræ infesta, sed poterat verti in alimentum: prætereà serosum recrementum poterat temperari. Quare, plus conferet hemina vna, si talia purgentur qualia oportet purgari quàm decem eorum quę non sunt educenda. Atque vt possimus diiudicare, num talia purgata sint qualia oportebat, subiungit signum: quod videlicet æger liberatur symptomatibus quibus grauabatur, & faciliùs fert hanc ipsam euacuationem. Contrà si quid, quod sit secundum naturam, educatur, dissoluuntur ægri vires, & afflictionem sentit.

Ad deliquium.) Loquitur de animi defectione Hipp. quæ vacuationis ratione accidit. Huiusmodi autem vacuationem faciendam esse monet, si æger possit durare: hoc est, si vires sint robustæ, florens ætas, vehemens morbus, copiosus sanguis, regio bene temperata, aër item bene temperatus, & anni tempus. Sed cùm vix vnquam ista concurrant, ob id raro instituitur eiusmodi vacuatio ad deliquium animi: vide supra Aph. 3.

SCHOLIA.

QVarta cautio: quòd non à multitudine, sed à qualitate ac conditione vacuati humoris ægrique tolerantia definienda sit laudabilis vacuatio, qualiscunque ea fuerit. Excretiones igitur pepasmi participes aut expertes (vt in orgasmo) vel quas iuuat excernere, non autem manere: quæ secedunt sponte naturæ vel artificio medici: non sunt reputandæ ex copia & numero rerum quæ excernuntur, sed pront qualia decet feruntur, & quæ in vitio sunt excluduntur, ægrique ferunt ex facili & alacriter. Qualis euacuatio etiam ad lipothymiam vsque ducenda est, si quando præsentis aut imminentis affectus necessitas vrgeat, vt in inflammatione magna, doloris acerbitate, synanche, febre synocho, idque vt

refrigeretur corporis habitus, extinguatur inflammatio, reuocetur orgasmus, aluus feratur liberalius. vide supra Aphor. 3.

APHOR. XXIV.

EN τοῖσιν ὀξέσι πάθεσιν ὀλιγάκις, καὶ ἐν ἀρχῇσι τῇσι φαρμακείῃσι χρέεσθαι, καὶ τοῦτο προεξευκρινήσαντας ποιέειν.

IN acutis morbis rarò & per initia medicamentis purgantibus vtendum est: idque priùs diligenti adhibito iudicio faciendum.

Hip. hoc loco non definit genus morbi in quo purgare oporteat (quia non solum purgamus in acutis, sed etiam longis morbis) verum ostendit quomodo sit purgandum in morbis acutis. Acuti autem morbi hîc dicuntur quibus coniuncta est febris assidua. Cumque sit morbus acutus, peracutus, & extremè peracutus, hac in sententia ita loquitur de acutis, vt debeamus etiam intelligere de purgatione in peracutis & extremè peracutis. In acutis igitur (vt scribit Hipp. de ratione vict. in mor. ac.) rarò purgandum est, in peracutis rarius, in extremè peracutis rarissimè aut nunquam. Ratio est, quia medicamenta purgantia calfaciunt quodammodo & siccant: at huiusmodi morbi cùm sint calidi & sicci, egent contrariis, nempe humectantibus & refrigerantibus. Quare si timeamus in acutis, multò magis erit timendum in peracutis & extremè peracutis. Interpretes causam reddunt huius vocis (rarò) quia in acutis rarò materia turget. Sed hæc ratio non est vera: alioqui in peracutis sæpiùs erit purgandum quàm in acutis: in ex-

tremè

tremè verò peracutis, ſæpiſſimè: quia ſæpiùs in his turget materia quàm in acutis. Verum præcipua & maximè vera cauſa à Galeno data eſt: quia periculum eſt à medicamento purgante : ne vi ſua calfaciente & ſiccante (vt diximus) morbum augeat.

Et inter initia.) Principium triplex eſſe antea diximus, ſine latitudine, ſecundum latitudinem, & principium vniuerſale morbi, hoc eſt totum illud tempus quo materia cruda eſt. Hoc loco principium intelligimus ſecundum latitudinem , id eſt , vſque ad tertium aut quartum diem. Primo itaque die in peracutis, aut non vltra ſecundum in acutis , purgantibus medicamentis vtendum eſt: quia videlicet his diebus turgent humores, vires ægri non ſunt diſſolutæ, nondum aucta eſt febris. Aſclepiades eiuſque ſequaces non putarunt purgandum eſſe ante diem tertium aut quartum, quòd ante id temporis neque forma, neque ſpecies, neque mores morbi poſſent cognoſci. Sed hoc falſum eſt. Nam ſi materia turgeat, primo die aut non vltra 2. purgandum eſt. Sin parte aliqua deſedit, expectandum donec ſit maturata. Vbi maturata eſt, vel natura per ſe ſatis eſt, vel non. Si ſufficit, Quæ iudicantur, &c. Si non ſatis eſt, Quæ educenda, &c. Gal. hoc vocabulum φαρμακείαν aliter vſurpat atque poëtæ & Grammrtici. Siquidem intelligit de medicamentis purgantibus: at Grammatici de philtris & carminibus.

Idque imprimis.) Iudicium quod in his purgationibus debet adhiberi, iſtud eſt. Primò diligenter eſt animaduertendum, an ſit purgandum. Hoc ex morbi natura dcprehendemus. Vt propoſitis duobus morbis, altero à plenitudine, à cacochymia altero: in plethora de phlebotomia ſtatuemus, in cacochymia de purgatione. Vbi ex morbi natura cognouerimus purgandum eſſe,

videndum an aliquid purgationem prohibeat. Sic enim post vniuersales & communes indicationes descendendendum ad particulares. Consilium igitur purgationis impediunt, primùm vires deiectæ, & si æger sit animo deploratus. Deinde ea quæ recenset in comment. Gale. Nam qui anteà cibis crassis, lentis, viscidis sunt vsi, aut qui crudorum copiam succorum habent, ij etiamsi cacochymia laborent, purgari non possunt. Prætereà, quibus hypochondria sunt inflata cum viscerum inflammatione: item si adsit febris acutissima & vehementissima. Quòd si videamus hæc omnia abesse, & contrà adesse vires robustas, vias esse lubricas, & humores tenues ac fluxioni paratos, purgabimus in morbis acutis, si turget materia. Verùm oportet etiam medicamentum materiæ expellendæ esse proportionatum. Si verò non turget materia, expectanda erit mutatio seu πεπασμός. At in morbis longis omninò expectanda est concoctio: quæ pro loci huius intelligentia tribus modis accipitur. Nam concoctio, vel obscura, vel manifesta, vel perfecta. Exempli gratia: in morbo acuto vbi apparet nubecula in vrinis, obscura est concoctio: vbi sublimamentum laudabile, manifesta: idque in incremento vergente ad vigorem, vbi apparet hypostasis alba, læuis, & æqualis, est perfecta: In obscura & manifesta pars materię cocta est pars cruda: sed in manifesta plus coctæ materię apparet quàm crudę: in obscura cōtrà, plus est crudi humoris, minus cocti. In perfecta verò coctione, nihil est crudi. In hac, aut natura non per se satis est, & tunc, Quò natura vergit, &c. aut satis est per se, & tunc, Quæ iudicantur, &c. At in manifesta & obscura coctione, atque vbi natura particulatim & non semel totam materiam expellit, possumus etiam purgare. Sed

opor-

oportet medicamentum instituere quod sit analogum materiæ expellendæ. Nam si fortius instituas, concocta quidem medicaberis, sed cruda mouebis. Medicamenta autem eiusmodi quæ partem materiæ coctam vacuant, partem crudam relinquunt, minoratiua vocant: quòd mitia sint, & humores noxios minuant. Vocat & eiusmodi purgationem ἐπίκρασιν Galenus in Meth. medendi: quum scilicet paulatim materia coquitur, & paulatim vacuatur. Relinquimus itaque medicamenta illa veterũ elateria, hoc est, agitatoria (cuiusmodi sunt elleborus, peplium) neque vtimur initio, sed potius minimum agitatoriis, vt cassia, Catholico. Agaricus damnatur initio, quia multum agitat. Contrà si in declinatione & cocta materia commodè vtaris, parum agitabit. Rhabarbarum verò non agitat, neque in principio, neque in fine. Cæterùm in morbis acutis vt purges vel non statim: spectandum an sit vehemens æstus: neque solùm hoc, sed etiam qua parte sit ęstus. Nam si hic sit in partibus quæ sunt in ventriculo & circa ventriculum, vel leui medicamento vel leui clystere qui fæces illas deiiciat vti poteris. Ponamus duos qui febricitent: alter sit aluo satis fluida, sed nauseet, sitiat, magnum calorem: alteri sit dura & astricta aluus, non nauseet, non sitiat, &c. In illo venam aperiam: in hoc instituam clysterem mollissimum, aut leue aliquod medicamentum. Oportet enim partes quæ sunt in ventriculo & circa ventriculum, semper esse incolumes.

SCHOLIA.

Quinta cautio ad oportunitatem purgandi pertinet. Rarò purgandum est in morbis acutis, qui continenter, celeriter & vehementer mouentur: quòd vi medicamentorum

purgantium, quæ tum potentia, tum energia calida sunt; morbi acuti, qui calidi quoque sunt, ingrauescant magisque excandescant: quòd item morbi acuti excretione critica, potius quàm artificiosa purgatione curationem recipiant, quòd morborum acutorum verè sit propria crisis. Aut si in morbis acutis purgandum sit aliquando, purgandum est initio, idque raro, nec nisi cùm materia turget: ne calor febrilis augeatur, vires frangantur, materiáque effera in partem aliquam nobilem ruat, nam vt Gal. docet in Prorrh. mutatio symptomatum materiæ ferocientis, magis elucet in principio morborum, quàm cùm prouectiores sunt: atque id adhibito antè singulari iudicio faciendum, vt scilicet delectus habeatur pharmaciæ vnicuique accõmodatus in quantitate, qualitate; & vtendi modo: vt expẽdatur an pars aliqua nobilis inflammatione tentetur, aut venter supra modum vratur: tum enim purgatio omninò periculosa: an item fluidum corpus factum sit, vide Aph. duodecimum primæ partis Prorrh.

APHOR. XXV.

ΗΝ οἷα δεῖ καθαίρεσθαι, καθαίρωνται, ξυμφέρει τε καὶ εὐφόρως φέρουσι· τὰ δὲ ἐναντία, δυσχερῶς.

SI talia purgentur qualia purgari oportet, confert, & facilè ferunt: sin contrà accidat, difficulter.

Hic Aphorismus continetur in secundo huius libri: in perturbationibus ventris & vomitionibus spontaneis, &c.

SCHO-

SCHOLIA.

NOn est inanis repetitio eorum quæ secundo & vicesimo tertio Aphorismo de vacuatione dicta sunt, sed velut quædam conclusio quatuor postremorum Aphorismorum, in qua notantur conditiones quinque laudabilis cuiusq; purgationis artificio medici promotæ: ut fiat in morbis in quibus conuenit, educatur humor qui est in vicio, ea copia ac quantitate qua opus est, concocta materia, non cruda per locum conuenientem. Quas omnes conditiones nomine, qualia, complexus est: adde quòd in Aphorismo secundo fit sermo de euacuatione quam natura molitur, hic de ea quam medicus artificio ad imitationem naturæ comparato, tentat.

Primæ sectionis Aphorismorum finis.

IAC. HOLLERII IN HIPPOCRATIS APHORISMOS COMMENTARIUS SECUNDUS.

APHOR. I.

EN ᾧ νοσήματι ὕπνος πόνον ποιέει, θανάσιμον· ἢν δὲ ὠφελέῃ, οὐ θανάσιμον.

IN quo morbo somnus laborem adfert, letale est: si verò iuuat, letale non est.

VT hunc Aphoris. & alios qui sequuntur intelligamus, notandum est, duplicem esse somnum, naturalem & non naturalem. Naturalem somnum definimus ex causis naturalibus : non naturalem verò ex causis non naturalibus. Naturalis somni causa est vapor à sanguine, spiritu, & aërea humiditate sublatus in caput : vbi (quòd inciderit in locum frigidum) refrigescit, sensumque communem obligat. In eo autem vapore tria consideramus, quantitatem, qualitatem, & consistentiam. Nam aliquando multus est, facitque longum somnum (vt in pueris, quòd à sanguine & pituita multus eleuetur vapor, longus est somnus) aliquando paucus facitque

facitque ſomnum breuem, vt in adultis: debet item eſſe benignus, & præterea craſſior. Denique vt eſt materia vnde vapor, ita & vapor eſt. A materia benigna & temperata benignus & temperatus erit vapor: à multa, multus: à craſſiore, craſſior. Neque verò ratione ſolùm materiæ ſumenda eſt cauſa naturalis ſomni, ſed etiam ratione cerebri ipſius. Oportet enim non modò ſanguinem & calorem, vnde vapor, ſed & cerebrum ipſum naturaliter ſe habere. Quòd ſi materia, vnde vapor, ſit corrupta, & putrilaginoſa, calidior aut frigidior, nimis pauca vel nimis multa, tenuior aut craſſior quàm decet, hoc eſt, peccet in quantitate, qualitate, conſiſtentia: cerebrum autem non naturaliter habeat (vt aliquando nimium refrigeratum eſt, vel nimis humectatum) fiet ſomnus non naturalis. Huius igitur cauſas non naturales ſumere debemus etiam ratione tum materiæ, tum cerebri. Sed inter ſomnum naturalem & non naturalem diſcrimen eſt maximum. Siquidem ſomnus naturalis, alimentum eſt viſcerum, & corroborat partes naturales, fouet vitales, & recreat maximè ſpiritus omnes animales. Contrà, ſomnus præter naturam viſcera aggrauat, & lædit: idem in morbis facit ſæpe delirium, dolorem grauitatemque capitis, mouet deſtillationes, febrem auget, & inflammationes, ſi quæ ſint. Delirium idem facit, quia aliquando vapores putres & acres, ac calidi in cerebrum ſublati, lædunt vehementer phantaſiam ſeu imaginationem: vt phantaſia, quia ſedem habet in ſenſu communi, pro ipſo ſumatur, & lædi dicatur. Adfert verò capitis dolorem, quia vapores illi acres & calidi cerebrum alterant, eiúſque vaſa diſtendunt & exagitant. Auget prætereà febrem & inflammationem, ſi qua ſit in viſceribus, qui cùm materia ſit in medio corpore, fit vt humores eò per ſomnum collecti, ab

ipſa corrumpantur, atque ita morbus cum materia augeatur. Poſtremò aliud malum eſt à ſomno præter naturam, quod deſtillationes mouet. Nam vbi materia putris in corpore collecta eſt, ab ea multi vapores ſublati, cerebrum calfaciunt, humoribuſque à calore motis, fiunt deſtillationes. Addit Galenus huiuſmodi ſomnum aliquando adferre ægris initium comatis, vt etiamſi pungantur, non poſſint excitari. Vbi ergo ſomnus in morbis, tum quum maximè iuuare debet, πόνον, id eſt, noxam (vt delirium, dolorem &c.) adfert, letale eſt, inquit Hippocrates. Maximè autem conferre ſolet in declinatione: quanquam in incremento acceſſionis & vigore interdum adferat etiam vtilitatem. Sed ſomnus qui nocet, non perinde eſt perniciosus & exitialis, increſcente acceſſione, aut conſiſtente, atque in declinationibus. Cæterùm letale, cùm ſe è ſumatur apud Hippocratem pro eo quod mortem denuntiat: non tamen ita ſimpliciter eſt intelligendum de morte. Nam multis ſomnus poteſt adferre laborem, qui tamen haud morientur: quia alia ſunt bona ſigna, eáque multa. Verùm ſi in hoc morbo ſomnus laborem facit, & multa alia ſigna letalia concurrunt, morietur æger. Id autem hoc loco propterea dicitur eſſe θανάσιμον, quia ſomnus ille indicat imbecillitatem caloris natiui, qui non potuerit euincere materiam ſeu cauſam morbificam: præterea, calorem febrilem eſſe ſuperiorem. Non tamen ob id inferendum eſt mortem ægri: ſiquidem natura poſteà poterit euadere morbo ſuperior. Galenus in comment. ait ſomnum aliquando accidere initio acceſſionum, quum calor naturalis totus & humores interiora corporis petunt: vnde vapores efferuntur in caput. Id verò in iis præcipuè fieri affirmat, in quibus hor[illegible]

quiſpiam

quiſpiam, vel rigor, vel fortis partium exteriorum refrigeratio contingit. Huiuſmodi itaque ſomnus malus eſt (vt idem ait) non alia ratione quàm quod vigiliarum vtilitate priuantur ægrotantes. Vtilitas porrò vigiliarum eſt, quia relaxatur corpus, & per corporis ſpiracula poſſunt exhalare fuliginoſa excrementa.

Contrà, hæc per ſomnum intus retenta materiam augent, & protrahuntur febres. Sed quæritur, an debeamus aliquando ęgros permittere dormire initio acceſſionis. Maximè, ex Arabum ſententia, & rectè quidem. Prima cauſa eſt, quia præceſſit longa vigilia. Verum quidem eſt, auctam iri acceſſionem, ſed (quod maius eſt) refocillabuntur vires illo ſomno. Altera verò cauſa eſt, quando metuimus hecticam, aut febrem maraſmodem. Somnus autem humectat. videmus prætereà poſt criſin ægros maximè velle dormire. Súntne à ſomno prohibendi, cùm eiuſmodi ſomnus ſæpe faciat recidiuas? Debemus quidem permittere vt dormiant noctu, ſed interdiu minimè, vbi præſertim ſomnus nocturnus ſufficiens eſt. Poſt morbum enim retinet quod ſibi vtile eſt natura: quæ verò ſunt inutilia (vt excrementa fuliginoſa) per corporis ſpiracula excernere vult. Quod facit per vigilias, per ſomnum verò impeditur.

* * *

SCHOLIA.

HAc sectione secunda nullum ordinem seruat Hippocrates. sed indistinctum de morborum causis, de signis eorundem demonstratiuis ac prognosticis, de signis connalescentium à morbo, de quibusdam auxiliis medicis Aphorismorum congeriem proponit. Initio tamen refectionis rationem præscribere videtur, qua restitui quisque possit à morbo: sed prius quædam præcepta tradit earum rerum quas medici non naturales vocant, ex quibus doctrina, quæ est de reficiendo comparatur. Et quia somnus inter eas potissimas partes sibi vendicat, quid somnus in morbis boni aut mali portendat, explicat. Prima vtilitas somni est, si in morbis leuamen adferat. Somnus ergo, qui primi sensifici non tam quies est quàm relaxatio quædam, assiduo ab opere, occupato cerebro ad spirituum animalium instaurationem, quibus fuerat pene exhaustum mouendi, cogitandi & sentiendi assiduitate: si in morbo, tempore & loco intus potissimum in declinatione aut remissione morbi ita vt nulla, neque ineuntis paroxysmi, neque perturbationis criticæ, neque inflammationis particularis excusatio adferri possit, ægro noxam adferat: cúmque multis grauioribus damnis augeat, vt comate, delirio, iactatione, inflammatione, ídque vitiosa anathymiosi excepta, cerebro malè affecto: talis somnus omninò funestus est, tum per se, tum ex euentu: ac per se quidem, quoniam ad vim morbi, aliorum symptomatum accessionem adiungit: ex euentu, quia indomita & cruda manet causa morbifica, cuius concoctio expectatur à somno: huc accedit, quod illud videri debet funestum, si vnde plurimum opis expectatur, inde symptomatum accessio adiungatur. Quòd si somnus adiumentum adferat, & ab eo æger alleuetur, morbis symptomatis factis remissioribus morbo etiam concocto, non est funestus: quoniam ex eo significatio

fit tantam naturæ esse potentiam vt morbus aliquando vinci possit. Ex hoc autem Aphorismo axiomata collige: in peste lethalem esse somnũ, quia laborem facit: materiã enim ac pestilẽtem qualitatem quã foras rapi oportuit, intrò reuocat: ideo autem qui peste laborant, somnolenti fiunt, quòd corde patiente, spiritus & sanguis ad interiora regurgitant, vnde vapor plurimus pestilens in cerebrum, qui cerebri vim corrumpit. Lethalis quoque ac perniciosus somnus est statim à missione sanguinis: non quia, vt putauit Auicennas, ex motu humorum ad exteriora propter phlebotomiam, & introrsum propter somnum, in membris fiat confractio: sed potius, quod sanguinem à visceribus reuellere studemus per vigiliam continuatur incepta reuulsio, quæ alioquin impeditur per somnum, qui intrò sanguinem reuocat. Proinde somnus concedi potest statim à missione sanguinis, si exterior sit affectus: cuius gratia (quoniam sanguis nimius partem aliquam obruit) phlebotomia instituatur, vt à parte affecta magis recedat sanguis. Permitti quoque somnus potest mox à missione sanguinis, in ephemera febre, vel ex eo nomine vt spiritus sufficiantur in eorum vicem, quos plurimos dissipauit phlebotomia.

APHOR. II.

ΟΚου παραφροσύνην ὕπνος παύει, ἀγαθόν.

V*Bi somnus delirium sedauerit, bonum.*

Solet Hippo. proposito sermone vniuersali subiicere particularem: quod hîc facit. Cum enim præcedenti Aphor. generatim dixerit, somnum qui in morbis iuuat, bonum portendere: hoc loco eius, quod anteà dixit, vt

luti exemplum particulare ſubiungit, inquiens, Vbi ſomnus, &c. Delirium deprauatus eſt motus phantaſiæ, ſeu imaginationis. Eius autem ſolius meminit, tanquam mali grauioris periculoſioriſque, ſub eodem reliqua etiam comprehendens, nempe dolorem capitis, inflammationem, febrem, deſtillationem, & id genus alia ſymptomata: quæ ſi ſedauerit, bonum. Bonum (inquam) eſt, quia oſtendit naturam eſſe robuſtiorem, & viciſſe cauſas morbificas.

SCHOLIA.

CONfirmatio eſt poſterioris ſententiæ Aphor. præcedentis: ſi ſomnus, tum cum obeſſe poteſt, proſit, bonus eſt. At cum pars aliqua inflammatione tentatur, ſomnus obeſt maximè. Ergo ſi ſomnus delirium ſedet (quod cum inflammatione cerebri coniunctum eſt) bonus eſt. Talis enim ſomnus indicat naturam materiæ morbificæ potentem eſſe, eoque magis quòd illo ſymptomate per ſomnum defungatur, quòd tũ maxime ingraueſcit cum aut ſomni materia & anathymiaſis aut cerebrum ipſum in vitio eſt. Etſi autem ſomnus delirium ſedet, non tamen certa omnino ſperanda ſalus à morbo: nam alio morbo æger interire poteſt, inflammatione aut abſceſſu, qui intus alitur: aut non tota materia morbifica, ſed eius tantum portione euicta: aut pernicioſi humoris fauore paululum remiſſo, vel intermiſſo, deinde redeunte. Sic in Philini vxore inflammatione vteri laborante, vndecimo ſomnus placidus, vnde delirium ſedatum eſt, ſed confeſtim (ait Hippocr.) rurſus mente vacillauit, minxit conuulſa confertim multum, vigeſimo obiit. 1. epid. 3. Hinc ergo iſtud theorema medicum collige: Si vnde ſymptomatum grauium metus expectatur, inde plurimum opis adferatur, id plurimum prodeſſe.

APHOR.

APHOR. III.

Ὕπνος, ἀγρυπνίη, ἀμφότερα τοῦ μετρίου μᾶλλον γινόμενα, κακόν.

Somnus, vigilia, vtraque si immoderata existunt, malum.

Hîc in memoriam reuocandum est quod anteà dictum est, nimirum naturalem somnum fieri à vaporibus benignis & vtilibus sublatis à sanguine ac pituita dulci ceu naturali in cerebrum, ac deinde refrigeratis & in humorem coactis: quod vbi accidit, iidem vapores defluentes obstruunt sensuum neruorúmque motiuorum meatus. Quòd si lenti, crassi ac frigidi humores sensum communem obligant, fiet somnus non naturalis, nempe caros vel coma: quemadmodum fiet catalepsis, vbi fortis refrigeratio cum siccitate cerebrum occuparit. His suppositis, Aphorismus hic hoc habet difficile, quid sibi velit Hippocrates per μετρίου μᾶλλον, id est, vltra modum. Somni modus duobus definitur causis naturalibus, & naturæ necessitate. Ita de vigilia censendum. Sic autem definimus: quia (verbi gratia) aliquando (Galeno teste) accidit quosdam ægros dormire vnum diem & noctem à crisi: quum videlicet ex vtili alimento quod sibi retinuit natura, vapores efferuntur ad cerebrum. Sic pueri dormiunt nonnumquam duos dies. In his tamen & illis non dicemus somnum modum excedere, quia & causæ sunt naturales, & necessitas exigit. Interdum enim ægris accidit, vt cùm antè per sex, septem, duodecim, etiam viginti dies non dormierint, cogan-

tur dormire in longum tempus. Sic aliquando vigilamus duos aut tres dies vel noctes, neque tamen vigilia est immodica, ob causas naturales & necessitatem, quia videlicet forsan anteà multum dormiuimus. Cognoscemus autem an somnus sit immoderatus, nec ne: quia somnus à naturalibus causis necessitatéque naturæ excitatus laborem non faciet. Contrà somnus ab his non excitatus adferet laborem.

Malum.) Malum dicit, non letale. Neque enim etiamsi malnm est, debet tamen mori propterea æger. Quanquam Praxagoras vetus medicus, qui etiam Galenum ætate præcessit, obseruauit febres somniculosas omninò esse letales, quæ incidunt in tempora pubertatis: hoc est, ab anno decimotertio vsque ad decimumoctauum. Malum itaque est vigilia immoderata & vt causa, & vt signum. Vt causa, quia (vt testatur is qui scripsit quartum de rat. vict. in morbis acutis) fortis siue immoderata vigilia, & potum & cibum & humores & omnia cruda facit. Altera causa: quia nimium desiccat: cumque morbus acutus sit calidus siccus, aliud in eo malum est vigilia, quæ siccitatem adferat. Adfert autem siccitatem, quia multa substantia humida & naturalis per corporis spiracula resoluitur. Tertia causa est, quoniam vires labefactat. Porrò malum est vigilia vt signum: quandoquidem & siccitatem multam portendit, aut nimiam caliditatem, & causam morbi pertinacem, naturamque imbecillam. Nam si natura satis esset robusta, causam morbi euinceret, & somnum induceret naturalem. Sic etiam somnus immodicus causa est mala, & signum malum.

Causa mala, eò quòd (teste Hippocrate secundo de victu acutorum) corpus reddit dissolutum, flaccidum & excoctum. Præterea capitis grauitatem parit: eius au-

tem

tem affectus ratio est, quòd vapor humidus multus retineatur in corpore ob spiraculorum constipationem. Vnde etiam in ebriis, posteà quàm crapulam diutiùs edormiuerunt, corpus subtumidum & pallidum videmus. Signum item malum est, somnus immoderatus, eò quòd primum sensitiuum, hoc est, cerebrum ipsum nimis quàm conueniat, refrigeratum & humectatum esse significat. Præterea naturam non posse vincere morbi causas innuit: proinde errare eos toto cœlo constat, qui somnum semper bonum esse asserunt.

SCHOLIA.

OMne nimium naturæ inimicum: somnus ergo & vigilia, vtraque immoderata si fuerint, & suprà naturæ necessitatem, causásque naturales si extiterint, malum, vt signum & vt causa. Ac somnus quidem vt signum malum, quòd eo significatur materiæ morbificæ ad cerebrum translatio contumacia, & frigus calori superueniens, vt in Hermocrate, quæ intemperies insanabilis est. Vt causa, quòd reddat corpus torpidulum & segne, planéque dissolutum ac robore destitutum: & quia cohibens effluuia, nec discuti permittens, coaceruat in corpore excrementa vaporosa: quòd item calor natiuus, si non habeat in quod agat, solidarum partium substantiam labefactat. Sic etiam vigilia, malum: vt signum, quòd siccitatem cerebri, materiæ somniferæ inopiam, morbificæ acrimoniam ac symptomaticam bilis ad cerebrum translationem arguant: vt causa, quia cerebrum exhauriant, corpus infirmum reddant, cruditates pariant, cibi & potus coctionem impediant, materiámque morbificam pepasmi expertem relinquant.

APHOR. III.

OΥ πλησμονὴ, οὐ λιμὸς, οὐδ' ἄλλο οὐδὲν ἀγαθὸν, ὅτι ἂν μᾶλλον τῆς φύσεως ᾖ.

NOn ſatietas, non fames, neque aliud quicquam, quod natura modum excedat, bonum.

In hoc Aphor. ſatietas de ciborum repletione dicitur: ei fames opponitur. Sacietas autem nocet & morbos ſæpè facit. Vnde Hipp 6. Epid Aphor. 20. ſanitatis capita duo eſſe vult, non repleri ad ſatietatem, & non pigreſcere ad exercitia. Græcè eſt, ἄσκησις ὑγιείης, ἀκορείη τροφῆς ἀοκνίη πόνων. Non tamen ob id, etiamſi ſatietatem vetet, ægros fame conficere oportet. Nam fames perinde atque ſatietas noxam adfert: vt quæ ventriculum malis repleat humoribus. Cæterum per particulare hoc loco intelligit ſuo more vniuerſale Hip. Siquidem non ſolùm ſatietas & fames, ſi modum exceſſerint, ſunt mala, ſed etiam res omnes naturales, vt aër, cibus & potus, motus & quies, vacuatio & retentio excrementorum, affectus animi. Nam (inquit Hipp.) labor, cibus, potus, ſomnus, venus, omnia mediocria eſſe debent. Vbi etiam intelligendæ ſunt aliæ res non naturales, aër, quies, vacuatio & retentio excrementorum, affectus animi.

SCHOLIA.

ALiud exemplum eorum quæ modum excedunt. Ciborum minuitas, ſiue repletio ad vires cuiuſque relata non ad naturam. Horum vaſorum capacitatem: cibi quoque nimia abſtinentia: omnes denique res quas naturales medici vo-

ci vocant, bonum non est. Cum enim naturæ nostræ perfectio ac sanitas in quadam mediocritate consistat, excessus omnis malum significabit. Notabis autem πλησμονὴν *duo significare apud Hippoc. nimiam abundantiam seu plenitudinem, & simplicem refectionem naturæ consentaneam. Vide Aphoris. 22. huius sectionis.*

APHOR. V.

Κόποι αὐτόματοι φράζουσι νούσους.

Lassitudines sponte natæ morbos prænunciant.

Lassitudines spontaneas alicubi in com. Epid. labores spontaneos interpretatur Gal. Est autem lassitudo spontanea, quæ nullo multo, neque vehementi motu facta est. Vt sæpius videmus nonnullos genua habere quasi fatigata, graue vniuersum corpus, & membra grauia, ita vt præ dolore mouere non audeant. Hæc lassitudo nullo præcedente motu nata, spontanea est, morbumque prænunciat. Causa porrò cur morbum δηλοῖ, id est nunciat (φράζουσι enim δηλοῦσι interpretatur Philotheus) potest esse in quantitate, qualitate vel vtraque. In quantitate materiæ sæpe in his regionibus, quum multa est materia cruda non solum in cauitatib. corporis, sed etiam in toto habitu imbibita. In huiusmodi morbis vrinæ sunt turbulentæ, leues sunt sudores, à quibus tamen non liberatur æger, quando hi morbi solent esse longi. Eiusmodi autem lassitudo dicitur tensiua, siue sit multitudo crudi humoris, siue flatus à cruda materia, siue etiam copia sanguinis ple-

chora. Aliquando peccatum est in qualitate, vt quum putant ægri se veluti acubus compũgi, ab acribus scilicet & erodentibus humoribus (vt bile alterutra, vel pituita salsa) in cute, vel carne, vel vtraque contentis. Hęc lassitudo vocatur vlcerosa ἑλκώδης. Est & peccatum in quantitate & qualitate materiæ (quòd phlegmonodes tertium lassitudinis genus facit) siue sit sanguis mixtus bili, siue sanguis mixtus crudo humori. Denique hæc lassitudo extensiua & vlcerosa componi videtur. At ὀστόκοπος non est propriè lassitudo, sed accidens quoddam, quum videlicet ægro videntur ossa confringi. Fit autem & à quantitate materiæ frigidæ, vt in quartanis: & à qualitate, vt à bile in vlcerosa lassitudine, quum materia transit à solidis partibus ad neruos & membranas quæ ossa contingunt. Morbos itaque prænunciant lassitudines tres, vbi nimirum materia illa nondum putruit, vbi nondum auctæ sunt obstructiones. Aliquis, verbi gratia, sentiat corpus sibi veluti compungi acubus. Anteuertendum medicamento quod biliosum humorem & mordacem purget. Vbi humor est crudus, prænunciat morbum longum. Eiusmodi ægri oscitantes grauitatem totius corporis sentiunt. Crudus humor ille faciat obstructiones, quæ auctæ gignent febres. Anteuertemus ieiunio, iis quæ coquunt, quæ incidunt, tenuant. Quare patet Aph. hunc pertinere & ad prædictionem & ad curationem, siue potius præcautionem.

SCHOLIA.

QVatuor præcedentibus Aphorismis attulit signa mala morborum aut symptomatum à rebus naturalibus desumpta: nunc transit ad ea quæ sunt præter naturam. Horum primum est affectio illa quæ lassitudo dicitur, quæ si vel minimum

nimum quid moueatur, lassitudinis sensus excitatur, vel vlcerata vel tensiua vel phlegmonosa: hæc si non ab excitatione vehementiore, non à mutatione instituti ad aliud, non à consuetudine diuturniore, sed vltro & sponte, nulláque causa manifesta præcedenti oboriatur, indicat morbos futuros primigenios, aut secundarios, aut etiam præsentes: nam tensiua lassitudo plethoræ soboles est, vlcerosa cacochymiæ, phlegmonosa vtriusque: ex quibus omnium fere morborum principia causæque ducuntur.

APHOR: VI.

Ὁκόσοι πονέοντές τι τοῦ σώματος, τὰ πολλὰ τῶν πόνων οὐκ αἰσθάνονται, τουτέοισιν ἡ γνώμη νοσέει.

QVicunque parte aliqua corporis dolent, & dolorem omninò non sentiunt, iis mens ægrotat.

Πόνος dicit aliquando exercitium, aliquando noxam, interdum dolorem. Dolorem significat duobus modis, vt intelligatur & pro dispositione quæ est causa doloris, & pro dolore ipso. In dispositione fit alteratio, vbi iam hæc sensu discernitur, dolor est. Ergo dolor sensus est tristis subitæ alterationis. At hîc πόνος, τουτέστι dolor, sumẽdus pro dispositione aliqua dolorifica, & quæ dolorem efficit. Quicunque igitur affectum excitantem dolorem aliqua in parte corporis obtinet, & dolorem qui ab eo nascitur affectu, omninò non sentiunt, his mens ægrotat. Vt, conuulsio alterationem habet dolorificam: si dolorem non sentiat æger, mente non constat. Verùm per τὰ πολλὰ hoc loco siue intelligas αὐτὶ τοῦ ἐπίπαν, omninò (vt interpretatur Philotheus) siue pro magna parte, siue pro longis interuallis, nihil refert. Cæte-

terùm disputabatur olim , vtrum quod sentitur sit in instrumentis sentiendi, an in mente? Aliorum opinionibus prætermissis, Hipp. & Plato lib. de Republic. volunt mentem sentire. Per mentem itaque (quæ Hippocrati γνώμη dicitur) intelligemus (Galeno in comm. authore) διάνοιαν, hoc est rationem: quæ est vis illa animæ quæ res iudicat ac decernit.

SCHOLIA.

ALterum signum. Absentia doloris, præsente ac etiamnum vrgente doloris causa, mentis dolentis indicium. Quibuscunque enim pars aliqua corporis causam habet, quæ dolorem inferre solet, nimirum, alterationem repentinam, aut solutionem continui, aut dispositionem aliquam dolorificam iamdiu insitam, aut rerum naturæ necessariarum defectum: eásque causas dolorificas, omninò non apprehendunt, discernunt, nec agnoscunt: vt phrenetici, expertes sitis in fundo ventriculi & orificio, & qui magnum & rarum spirant in summo cordis æstu: iis mens, id est sensus communis ægrotat: id est, corruptus, aut alio vehementer occupatus, aut ad extremum debilitatus est. Delirantes enim non sentiunt dolorem, quòd corruptum sit eorum iudicium. Qui vulnerantur in certamine, nequaquam sentiunt dolorem ex vulneribus sibi illatis, quòd eorum animus occupetur in vulnerando alium, & se defendenda, adeò vt simul nequeant apprehendere quæ interim patiuntur. Qui morti iam sunt proximi non dolent, quia propemodum extincta facultas est ob imbecillitatem, vt causas dolorificas non possint dignoscere nec apprehendere: vt enim dolor sentiatur, oportet qualitatem rei dolorificæ impressam instrumentis sensoriis communicari sensui communi, qui apprehendat & dijudicat passiones factas in singulis sensoriis, non est ergo intellectus neque ratio

quæ

quæ dolorificas passiones apprehendit, sed sensus communis: animus enim nunquam ægrotat, sed animi instrumentum. Proinde Hippoc. politicè locutus est, cum mentem pro sensu communi vsurpauit.

APHOR. VII.

Τὰ ἐν πολλῷ χρόνῳ λεπτυνόμενα σώματα, ἰατρῶς ἐπανατρέφειν δεῖ, τὰ δὲ ἐν ὀλίγῳ ὀλίγως.

QVæ longiore temporis spacio extenuata sunt corpora sensim reficere oportet: quæ verò breui, repentè.

Hæc sententia docet qua ratione instaurare oporteat vires conualescentium, qui sunt extenuati. Alij itaque celeriter extenuantur, vt vno aut altero die: quod apparet in facie Hippocratica, nares acutæ, oculi concaui, collapsa tempora, &c. Alij longiori tempore, vt vno mense, aut duobus. Vbi celeris est extenuatio, vacuantur magna ex parte humores & spiritus tantùm. Quando verò longiori tempore fit, non solùm humores & spiritus, sed etiam solida corpora absumuntur. Hęc omnia faciunt ad curationem. Verbi gratia: si longiore tempore sit extenuatus æger, intelligimus non solum humores & spiritum, sed & solidas partes reparari debere. Si verò celeriter, intelligimus humores tantum & spiritus esse refouendos. Gal. com. in 6 Epid. paucis verbis docet extenuatorum curationem: oportere nimirùm sex res non naturales, omnes esse moderatas. Cuiusmodi sunt, labor, cibus, & potus, somnus, excrementorum excretio, animi affectus, ambiens aër. Additur his aliquando venus. Ponamus conualescentem quemdam extenuatum nobis esse refouendum, oportet exercitationem esse moderatam, moderatas &

molles frictiones, vt possimus & humectare corpus & leuiter calefacere. In cibo & potu tria obseruauimus, vt demus boni succi alimentum modicum, nutriens mediocriter, & breuibus interuallis. Si quidem in eiusmodi extenuatis (ponimus autem longiori tempore extenuatos) calor natiuus solidarum partium est imbecillus, nec potest simul magnam alimenti copiam cōficere. Breuibus ergò interuallis, vt ter aut quater in die nutriemus. Oportet somnum quoq; esse moderatum. Nam sōnus longior aliquando exiccat, sed per accidens, cùm per se humectet. Quòd exiccat, causa est: quia calor natiuus cùm non habeat in somno longiore alimentum, lāguescit, & cogitur æger in ipsas corporis partes. Prætereà cùm vię fuliginosorum excrementorum intercludantur, ea remanentia in corpore exiccant. Oportet itē mediocrem esse excretionem vt per vrinas, sudores, &c. Immoderata enim excretio & vacuatio attenuat & siccat. Debent item animi affectus esse moderati. Ira nāque & mœror siccant. Debet esse moderatus aër. Calidus enim humores digerit & exiccat. Quare quicunque extenuati sunt, sex rerum non naturalium moderatione vti debent. Neque verò vacuatione tantùm seu absumptione fit extenuatio, verùm etiam repletione: ita vt sit & vacuatio & repletio. Proponatur (exēpli gratia) historia illa Gal. de muliere 6. Epid. Mulier erat admodum extenuata: vocati medici vt extenuationem curarent, vocatus & Galenus. Hîc statim phlebotomiam instituit, reliquis tamen medicis reluctantibus. Vicit tandem Galen. detrahitque sanguinem per vices ad tres aut quatuor libras. Eiusmodi autem remedium à Galeno inuentum, quòd extenuaretur mulier à suppressis mensibus. Quod coniecit ex venis totius corporis tumidis & vitioso sanguine repletis, quo tanquam ingrato mi-

to minúſque familiari alimento non poterant nutriri partes ſolidæ. Nam quemadmodum ventriculus alimentum iucundum & familiare ſtatim vel nondum ſatis præmanſum attrahit & amplectitur, contrà inſipidum & iniucundum non attrahit: ita ſolida corpora alimentum gratum & familiare ex venis attrahunt, vitioſum verò minúſque familiare reſpuunt. Gal. itaque in ea muliere ſanguinem detraxit non ſemel, ſed paulatim. Quod ſemper faciendum vbi vitioſus eſt humor: neque ſolum in phlebotomia, ſed etiam in purgationibus. Ergo vbi videmus extenuatum corpus, non ſemper eſt replendum, ſed & aliquando vacuandum. Sic in conualeſcentibus extenuatur plerunque corpus, quia id non ſatis eſt purgatum; relictumque eſt à criſi vitium humorum in corpore, quod efficit ne ſolidæ partes nutriantur: tunc eſt vacuandum, non replendum. Illud autem intelligemus ita ſe habere, ſi videamus venas corporis eminere, turgere, & duras eſſe. Duras dico venas, quia aliquando plenæ ſunt à flatu, non tamen duræ deprehenduntur. Quæ igitur corpora ſunt extenuata vel à repletione vel vacuatione, idque longiore tempore, reficere oportet lentè, hoc eſt alimento modico, quantitate mediocriter nutriente, & breuibus interuallis: deinde reliquis rebus non naturalibus moderatis. Cauſa eſt, quia calor ſolidarum partium omnium eſt imbecillus. Quæ verò breui ſunt extenuata, refouere oportet ὀλίγως, hoc eſt (Gal. interprete) διὰ ταχέων καὶ ἁδρῶς, celeriter & pleniùs. Statim autem extenuatur corpus ob vacuationem tum ſenſibilem, tum inſenſibilem. Per ſenſibilem, vt per hæmorrhagiam, ſudores, &c. Per inſenſibilem, vt in febribus colliquantibus & diaphoreticis: quia humor eſt bilioſus, acer, & tenuis qui humo-

res & ſpiritus abſumit. Ad refocillandos humores, & præſertim ſpiritus remedio ſunt deſtillata noſtra, vt quæ celerrimè coquantur & diſtribuantur in noſtrum corpus. Item vina optima, & odoramenta: vt odores roſarum, aqua roſata (præſertim admixta ambra griſea) naribus admota. Aliquando nodulos aqua roſarum aſperſos naribus admouemus. Vtimur nonnunquam epithematibus, quæ applicamus regioni cordis, vel è regione oris ventriculi. Interdum medulla panis vino maluatico & odorato intincta naribus adhibetur. Arnaldus de Villanoua ſanguinem humanum deſtillatum maximè probat ad refouendos ſpiritus, ita vt dicat mortuos eo dato reuiuiſcere. Idem pollicetur de aqua chelidoniæ. Hæc omnia odoramenta admota tum cordi, tum ori ventriculi & naribus, plurimum ſpiritus refocillare dicuntur. Valent & in conſumptis longa fame, qui cibo dato ſæpe ſtrangulantur. Quod accidit non ſolùm propter retracta & exiccata inteſtina (quod etiam vulgus dicere ſolet) ſed etiam quòd à longa fame fiat motus inteſtinorum ad ventriculum: quæ vi attracto cibo quum implentur nimium, ſæpe rumpuntur.

SCHOLIA.

Cautiones aliquot reſtaurandi corporis conualeſcentium proponuntur. Prima eſt, in quibus corporibus extenuationis perfectæ non inchoatæ ſigna apparent, eáque ab exhauſio partium ſolidarum non ſolùm humorum & ſpirituum petita, qualia ſunt cutis laxitas primùm, deinde diſtentio cum pallore coniuncta, immutatio partium nutritioni dicatarum in habitu, temperamento & actione: ea parca manu, cibíſque liquidis, imbecillimis, concoctu facillimis,

miniméque sitiferis reficere oportet : quòd infirmæ sint partes solidæ, quarum proprium munus est concoctio : nec facilè partes nutritioni dicatæ ab otio diuturnò ad negotium sui immemores se conuertant. Quæ verò dissipatis tantùm spiritibus & humoribus superstite adhuc partium solidarum integritate, nec aluo diuturna officij vacuitate multum facta ignaua, neque collapsa, extenuatæ sunt: cuiusmodi extenuationis signum est cutis tentio primum, deinde laxitas cum pallore coniuncta: ea celeriter & abunde in qualitate, copia, & frequentia reficienda sunt : quia oportet vt id quod influit proportione respondeat ei quod effluxit. Notandum verò per solidas partes non tantum carnosas, eásque externas intelligendas, sed internas, hepar nimirum & interna viscera. non enim verisimile est, carnosis partibus alimoniam desiderantibus, internas habere satis. Cæterùm doctissimus Duretus hîc facit initium secundi libri : cuius hic scopus est, vt propositis libro primo momentis quibus oporteat conuenienter purgare, diætam præscribere, & morborum reliquias expellere, doceatur ratio rite & conuenienter cibandi ægros à morbo. Prima itaque ratio captabitur ex morbi longitudine aut eiusdem breuitate, vt si longo tempore corpus est extenuatum, corpus lentè reficiatur: sin minus, contrà.

APHOR. VIII.

HN ἐκ νόσου τροφὴν λαμβάνων τις, μὴ ἰσχύῃ, σημαίνει ὅτι πλείονι τροφῇ τὸ σῶμα χρέεται· ἢν δὲ τροφὴν μὴ λαμβάνοντες, τοῦτο γίγνηται, χρὴ εἰδέναι, ὅτι κενώσιος δεῖται.

SI quispiam à morbo capiens cibum, vires non recipiat, copiosiore alimento corpus onerari indicat: si verò modicè epulanti idem eueniat, vacuatione indigere sciendum est.

Cibum capere (Galeno authore) est bene appetere, & iusta quantitate cibum sumere. Quòd si conualescentes cum bene appetant, & iusta quantitate cibum capiant non corroborantur, indicium est corpus vti copiosiore alimento, quod facultates naturales à morbo adhuc imbecillæ, neque in succum conuertere, neque in sanguinem mutare possunt. Itaque his cibum dare modicum & mediocriter nutrientem oportet. Cæterùm quod conualescentes qui nutriuntur non reficiantur, peccatum est vel in ipso calore, vel in alimento. In calore, quia languidior est, quàm vt possit tantum cibi conficere: in alimento, quia copiosum est quantitate vel qualitate. Quòd si conualescentes cibum prorsus non appetant, indicium est esse morbi reliquias, quæ impediant ne natura appetat. Quare vacuatione indigent, vt corpus suum robur recipiat. Loquitur autem hoc in loco de appetẽtia naturali, quam quidem propter partium quæ in morbo facta est, inanitionem, esse validam necesse est.

SCHOLIA.

ALtera restaurandi corporis cautio. Si quis morbo defunctus cum signis & causis criticis, cibi appetens, genióque indulgens, non excitato solùm suctionis sensu, vt in canina appetentia sed à multo exhausto, vires non recuperet, nec quicquam edendo proficiat, in corporis charactere, colore, actione & motu, denegata scilicet assimilatione ob succi vitium & naturæ infirmitatem: id arguit pleniore victu corpus vti: quia naturalis œconomia, quæ distribuendo, coquendo, & excernendo absoluitur, ipsæque adeò solidæ partes satietate nimia à cibo, largiore manu, aut breuioribus interuallis, aut paulò succulentiore adhibito, fatiscũt: eiusq; satie-

tatis

tatis signa apparent in aluo, hæpate, venis & habitu corporis. Quòd si quis non auidè appetens, nec genio indulgens, scilicet resoluta ac labefactata facultate quæ est cibi appetens, à superstite adhuc calore & humore febrili: ob idque paruo contentus, nec satietate affluens, quicquam proficiat: nulláque ex alui infirmitate cibíve copia aut contumacia, excusatio possit adferri: vacuatione tum opus esse sciẽdum: quòd scilicet reliquiæ quædam supersint morbificæ, quibus naturalis œconomia labefactatur, solidæque partes genio defraudantur: vnde recidiui accidunt morbi, nisi quis vacuando occurrat. Hîc autem duo conualescentium genera notantur. Vnum eorum qui bellè appetunt, genióque indulgent, sed edendo non proficiunt: hi ergo, lentè reficiendi veniunt, parcáque manu nutriendi, ita vt de cibo consueto aliquid subducant, & velut semisaturi è mensa decedant: Quæ enim lentè extenuata sunt corpora, lentè reficere oportet. Alterum eorum est, qui nec cibum auidè appetunt, nec genio indulgent, nec tamen proficiunt, quod signum est impuritatis alui & venarum: alui quidem, si non appetunt: venarum, si appetunt quidem, sed non proficiunt partes in colore, mole, charactere & actione.

APHOR. IX.

Τὰ μὴ καθαρὰ τῶν σωμάτων, ὁκόσῳ ἂν θρέψῃς, μᾶλλον βλάψεις.

IMpura corpora quò plus nutrieris, eò magis læseris.

Vocat Hippocrates impura corpora conualescentium, in quibus reliquiæ quædam sunt materiæ morbi. Contra hunc Aphorism. multa obiiciuntur, eaque sumpta maximè ex Aphorism. decimo se-

ptimo libri primi. Et quibus semel aut bis offerendum sit,&c.Sed ille huic Aphorism.nil repugnat. Nam illic agit de victus ratione primis morbi temporibus instituenda: hîc de morbi declinatione in conualescentibus. At Celsus ait, Vbi multum est materiæ vitiosæ, optimum esse multum materiæ optimæ miscere. Cui rei assentiuntur Arabes (vt Auicennas) qui asserunt in pestilentia optimum esse impleri cibo multo & boni succi. Prætereà ad id alludit quod ait Hippocrates in Epid. Cœlum quum esset austrinum,&c. denique quum esset aëris constitutio pestilentialis, multi pestem incurrerunt. Ex his quicunque se bene ad cibos habebant, & multum nutriebantur, pristinam sanitatem recuperabant: qui verò cibos auersabantur,neque nutriebantur, ij lædebantur magis. Videntur ista facere contra hunc Aphorismum: quia dicit, si multùm nutries, lædes: non faciunt tamen quicquam. Nam quemadmodum agricolæ, si oleum aut vinum vitium fecerit, aliquid vitiosi vini detrahunt, deinde vas optimo vino replent, sed paulatim: sic vinum vel oleum in integrum restituitur: ita in corpore humano vbi intelligimus aliquid vitiosi humoris superesse, eius partem vacuamus sensim, partem paulatim apposito boni succi alimento temperamus. Hoc autem dicitur propriè ἐπίκρασις. Cæterùm quod in commentariis ait Galenus, si nutrias, fore vt alimentum à prauis humoribus corrumpatur, & ita eorum humorum quantitas augeatur, qualitas seruetur, nihil his quæ diximus repugnat. Nam quantitas quidem augebitur, nisi purges: at Hippocrates vult, purgemus. Qualitas verò vitiosa seruari potest, sed remittitur: quemadmodum album remissum remanet album, & acidum remissum remanet acidum. Ergo con-

conualeſcentium corpora impura propter reliquias materiæ morbi ſi nutries, lædes: niſi vtaris epicraſi: hoc eſt, niſi ex præcepto Hippocratis ſuperiore Aphoriſm. Si quiſpiam à morbo, &c. vel ſemel reliquias morbi vacues purgantibus medicamentis, vel paulatim (per ἐπίκρασιν) ſubiecto bono alimento qualitatem vitioſam temperes, & paulatim vacues.

SCHOLIA.

Tertia eſt cautio adferens rationem membri poſterioris præcedentis Aphoriſmi: Cur qui à morbo conualeſcunt non ſunt cibi appetentes, nec vllum è cibis robur virium acquirunt: quia corpora cacochymia obſita vel in aluo, vel in venis, vel in habitu corporis quò plus alimenti in qualitate, copia & numero aſſumunt, eò pluribus damnis augentur: superſtite materia morbi, quæ in ſuam naturam alimentum conuertit, facitque acceſſionem impuritatis in omni regione corporis, & alimenti corruptione: ſyncerum enim niſi vas quodcunque infundis, aceſcit. Iſta autem impuritas, ceu cacochymia à morbo quæ metum recidiuæ adfert, duplex eſſe poteſt. Vna, à morbi reliquiis: eáque aut in aluo eſt, aut in venis, aut in habitu corporis: altera ſuccreſcens, quæ fit à pleniore cibo, à quo opprimitur natura: nam aluus facta ignauior vacuitate officij non poteſt omnes cibos, præſertim ſi plenius offerantur, mitificare: quò fit vt plerunque corrumpantur, vnde cacochymia ſuccreſcit.

APHOR. X.

TA' σώματα χρὴ, ὅκου ἄν τις βούληται καθαίρειν, εὔροα ποιεῖν.

COrpora vbi quiſpiam purgare vult, fluida faciat oportet.

Hic Aphoriſmus magni eſt vſus. Eſt enim fere tota vis & methodus medendi. In conualeſcentibus qui cibum non appetunt, vacuatione indigere iudicio eſt. nam ſi nutrias impura corpora, eò magis lædes. Ergo purgandæ ſunt illæ morbi reliquiæ, ſed priuſquam purges, oportet corpus eſſe fluidum. Vt autem ſit fluidum corpus, & pharmacum inſtituat medicus, quatuor ſunt ſpectanda: vt natura bene ſit comparata ad excretionem, materia non repugnet, viæ per quas fit purgatio ſint liberæ, & medicamentum analogum materiæ excernendæ. Natura parata eſt ad excretionem duobus modis: vbi materia tenuis eſt calidaque, ac turget, vt in cholera morbo: vbi materiam coxit, ac vtile ab inutili ſeparauit, ſiue ea ſit bilis craſſior, ſiue pituita, ſiue ſuccus melancholicus. Materia rurſus bifariam, quum vel turget, vel maturata eſt, parata eſt ad excretionem. Materia enim tenuis & calida cedit: at craſſa, lenta & viſcida non item (vt in morbo regio) quare eam prius incidimus, tenuamus, tergemus, quàm pharmacum inſtituamus. Tertiò oportet vias eſſe liberas, hoc eſt, primas venas quæ ſunt in hepate & circa hepar, necnon inteſtina. Nam ſi aut illæ habeant obſtructiones, aut hæc duro ſtercore ſint offarcta prohibebitur purgatio & humoris fluxus. Addunt prætereà veteres oportere vias eſſe laxiores,

xiores, rarefactas, & molliores. Vnde nonnulli (vt & quidam Arabes) ante medicamentum dant cibum vel potum (vt ſemen althææ ad drachmas duas, aut circiter) quò viæ emolliantur & relaxentur. Quartò oportet medicamentum eſſe analogum, hoc eſt, habere rationem quandam & proportionem cum humore. Analogia autem medicamenti ſpectatur in qualitate aut quãtitate. Qualitatem intelligimus eſſentiam illam ſeu formam eſſentialem, aut proprietatem quæ eſſentiam ſequitur, qua proprietate medicamentum hunc vel illum humorem trahit. Non itaque ſatis eſt conſiderare, hoc medicamentum trahit bilem, pituitam, ac melancholiam, ſed videre etiam oportet quanta vi attrahat: quod quidem facimus habita ratione eius cui medicamentum præſcribimus. Æger eſt (verbi gratia) qui haud ita dudum à morbo conualuit: tum intelligimus reliquias eſſe morbi, & nonnihil bilis à febre ſupereſſe. Scammonium bilem attrahit, elleborus bilem atram: hæccine præſcribam? Minimè verò id quidem. Nam maiore vi attrahunt, quàm pro humore conueniat. Igitur ſi cætera adſint animi ſententia, leue aliquod medicamentum inſtituemus, vt catholicum, diaprunum ſimplex, rhabarbarum, aut medicamentum quod purget melancholiam, ſi eſt febris, quia in febris declinatione ſemper eſt bilis aduſta quæ eſt vacuanda. Poſtremò vt fluida corpora facias, vteris medicamentis & alimentis. Vt, ſi ſit leuis obſtructio, vtemur oxymelite, radice petroſelini, prætereà fœniculi rad. (ſi vehementior ſit obſtructio) ad detergendum. Inſtituemus etiam colatitia ex capis cum amygdalis, vinum, &c. Hoc loco Hip. quum vult corpora fluida fieri, intelligit de purgatione quæ fit per vomitum, & ea quæ per aluum: hanc tamen tractationem diſtulit Gal. in lib. quartum.

SCHOLIA.

QVarta cautio. Si corpus impurum refici ac restaurari alimento non possit, nisi quæ subest in eo impuritas tollatur medicamento purgante: purgandum ergo corpus illud est conualescens, quod obsitum est cacochymia, aut superstite ac relicta à morbo, aut succrescente in dies à pleniore victu post crisim: vt scilicet recidiuæ metus tollatur, ipsúmque corpus locum habeat reficiendi sui, nec damnis augeatur edendo. Cùm autem purgare humorémque qui qualitate in eo corpore peccat, per vias conuenientes excludere consilium est, oportet corpus fluidum ac meabile efficere: excitata natura ad frequentem alui subductionem per clysteres aut iuscula emollientia, aut similia. frustra enim cathartica propinauerit, si stercus paulò durius in intestinis restiterit, liberatis obstructis, osculísque venarum adapertis: & præparata materia, vt humor qualiscunque is fuerit, siue biliosus aut alius, qui in vitio est, placidè, & inoffenso cursu ad exclusionem feratur, naturæ expellenti & medicamento trahenti cedendo: eámque purgationem ægri ferant alacriter, & alleuentur. Proinde tribus modis præparandum est corpus ad cathartica: aluum sæpius subdendo, oscula venarum aperiendo, & materiam quæ impedire potest dissecando si lenta sit, attenuando si crassa, incrassando si paulo tenuior fuerit, vt bilis pallida aut flaua; si credamus Auicennæ: quanquam humor quantumuis tenuis ac subtilis existat, siue biliosus, siue serosus, incrassandus non videtur ad expulsionem, sed potius deturbandus, aut etiam magis extenuandus ad excretionem, ne alio feratur in perniciem. Hippocrates his tribus modis præparandi corporis, tres alios addit in sexto Epid. ad vehementium medicamentorum sumptionem necessarios. vnus est vt balneo ceu fotu humor vacuandus

euandus liquetur : alter vt cibus ſumatur ad humectationem : tertius vt in ipſa purgatione corpus moueatur. Veratrum epotum, ſi purgare vis, inquit, lauare, aut cibum ſumere oportet : mouere autem in ipſa purgatione.

APHOR. XI.

Ρᾷον πληροῦσθαι, ποτοῦ ἢ σιτίου.

POtu quàm cibo refici facilius eſt.

Hæc ſententia eſt de conualeſcentibus, qui egent reparatione triplicis ſubſtantiæ. Nam per morbum multum ſubſtantiæ ſolidæ detractum eſt, multum humidæ deperditum, & multum ſpirituoſæ: Quòd attinet ad inſtaurationem, ſolidæ partes refici debent alimento ſolidiore: humores, humidis & liquidis: at ſpiritus, ex ſententia Pythagoræ, Platonis, & Hippocratis refocillantur & nutriuntur maximè odoribus. Neque verò ſolùm in conualeſcentibus, verumetiam in ſanis. Vnde refert Diogenes Laërtius, Democritum iam ſeniorem vitam in multos dies prorogaſſe, medullam panis vino optimo & odorato intinctam cùm geſtaſſet, naribus ſæpe admouendo. Ergo in cõualeſcentibus, ad ſpiritus inſtaurandos naribus, regioni cordis, orificio ventriculi admouebimus quæ ſint odorata. In potu, ſit aliquid odoris: vt detur vinum maluaticum, & alia eiuſmodi. In alimentis, configantur perdices, roſtrulæ, caryophyllis, cinamomo, zinzibere, &c. In hac denique ſententia duo habemus, cibum & potum. Per cibum intelligit, alimentum ſolidius σιτίον Græci

vocant: per potum verò alimentum omne humidum siue liquidum. Quidam per potum intelligi volunt vinum. Reuera nihil est quod citius reparet vires (hinc est quòd vulgus quum vult statim vires reficere, medullam panis optimo vino intinctam exhibet) sed tamen intelligenda etiam alia liquida alimenta. Et quia tum in sanis, tum in ægris periculosa est omnis subita mutatio in conualescentibus, oportet initium restaurationis fieri per ea alimenta liquida: cuiusmodi sunt intrita, colatitia, consumpta, expressa, destillata, & gelatina. Possumus etiam exhibere carnes: sed quia intelligimus calorem natiuum esse imbecillum redditum à morbo, & ventriculi vires esse deiectas, illas ab initio reficere malumus. Quò igitur conualescentem ægrum refoueamus, dabimus optimum vinum giluum, dabimus gelatinam, expressa, colata, destillata: posteà carnes caporum aut perdicum contritas & comminutas, deinde paulatim veniemus ad ipsas alas caporum & perdicum: postremò ad cibum solidiorem. Verum quare potus celeriùs reficiat quàm cibus, præter eam rationem quam paulo antè diximus (quòd videlicet calor imbecillior cibo coquendo non sit satis) alia est: quia potus (de potu nutriente loquimur hoc loco) facilior est distributu & assimulatu partibus nutriendis, & prætereà naturæ est familiarior. Huius rei argumenta sunt, quia longè maior percipitur voluptas bibendo quàm edendo: prætereà quia sitis longè grauius toleratur, quàm fames.

SCHOLIA.

QVinta cautio. Vt in restaurando ac reficiendo conualescentes corpore cibi liquidi, potius quàm solidi exhibeantur: vt vitetur cacochymia succressens, effœta aluo, qua

quæ totius corporis necessitati satisfacere nequit. Est enim facilius partes solidas alimentis consistentia humidi recreari ac refici, quàm solidiore cibo: quòd & celerius concoquantur, facilius distribuantur, & melioribus naturæ rebus assimilentur, præsertim si integra sit partium solidarum facultas. Hunc ergo Aphorismum intellige non de sanis, in quibus partes solidæ solidiore potius quàm liquidiore cibo replentur: sed de ægris, qui à declinatione morbi debilitatis, affectant viam ad pristinum statum, notabis interim hîc πληρε͂σθαι *pro refici, non repleri aut satiari vsurpari.*

APHOR: XII.

TA' ἐγκαλιμπανόμενα ἐν τῇσι νούσοισι μετὰ κρίσιν, ὑποστροφὰς ποιέειν εἴωθεν.

QVæ à morbis relinquuntur post crisim, recidiuos morbos facere consueuerunt.

Hoc Aphorismo causam reddit Hippocrates, cur conualescentes qui cibum non capiunt, vacuatione egeant: quia (inquit) quæ à morbis relinquuntur, &c. Ad cuius Aph. intelligentiam sciendum est, quid sit crisis, & quæ sint ea quæ relinquuntur. Crisis (initio statim de cris.) est subita mutatio morbi ad saluté vel ad mortem. Hic agitur de crisi salutari, crisis enim simpliciter dicta intelligitur ad salutem. Deinde dicitur etiam crisis, mutatio morbi in melius aut deterius. Rursus crisis aliquando est perturbatio critica, ταραχὴ κριτική: aliquando est excretio critica. Interdum & perturbatio & excretio simul. Iam vt sciamus quæ in morbis relinquuntur, Gal. in comm. & interpretes ferè omnes meminerunt vnius rei reliquæ in morbis quæ recidiuam faciat. Aliquando

(verbi gratia) est imperfecta crisis, tunc relicta est materiæ morbi pars, quæ cùm putrescat loco præsertim calido, neque ita transpirato, & corrumpat alimentum, febrem reducet sequenti die critico. Diebus enim criticis fieri solent recidiuæ. Galen. in sextum Epid. ait duo esse quæ relinquuntur, vnde fiunt recidiuæ: Vnum est, materia illa reliqua quæ putrescit tempore, & prætereà alimentum corrumpit, vnde fit noua materia nouæ febris. Alterum est, quòd etiamsi nulla relinquitur materia, tamen à febre relinquitur qualitas quædam seu dispositio morbosa in corpore, quæ collectis excrementis recidiuam facit. Quemadmodum si ignis è foco subducatur, remanet tamen caliditas quædam in foco languida. Ergo quæ relinquuntur: hoc est, tum dispositio morbosa, tum materia quæ putrescit, recidiuas facere consueuerunt diebus criticis sequentibus. Sed quomodo intelligemus recidiuam fore, aut non fore die critico sequenti? Intelligemus (authore Hipp. 6 Epid.) ex antecedentibus, & sequentibus. Ex antecedentibus, animaduertemus quanta & qualis præcessit vacuatio. Vt, si facta fuerit crisis per hæmorrhagiam, sed imperfectè, coniiciemus superesse materiam quæ recidiuam sit factura. Prætereà ex sequentibus: si à crisi manet oris siccitas & insuauitas, ciborum fastidium, sitis indicium est recidiuæ futuræ. Si itaque deprehendamus materiam reliquam esse, propterea quod excretio critica (vt per hæmorrhagiam aut abscessum) non præcessit integra, pugnabimus medicamentis purgantibus non solum bilem, sed etiam melancholiam: quia, vt antè diximus, in febris declinatione solet esse adusta bilis. Sin supersit à febre morbida qualitas seu dispositio, contra eam pugnabimus refrigerantibus & humectantibus. Post crisim igitur, hoc est, excretionem criticam,

ticam, tum relicta materia,tum diſpoſitio morboſa recidiuas facere conſueuerunt:niſi anteuertamus purgatione,vel alteratione.Accidit tamen aliquando,etiamſi nulla ſubſit materia, nulla morboſa qualitas, vt fiat recidiua ob intemperantem victum ægri,quum ſcilicet plura ſumpſit quàm conficere poſſit. Recidit etiam in morbum ſæpe conualeſcens propter externas iniurias. Verumtamen id præter alia notandum eſt, à criſi perfecta, neque eſſe oris ſiccitatem, aut inſuauitatem & amarorem, neque ſitim, neque ciborum faſtidium. Quòd ſi hæc adſint, criſis imperfecta eſt, timendúmq́, de recidiua. Adde his ea quæ notantur in Aph. Quæ iudicantur, &c.

SCHOLIA.

SExta cautio rationem adferens poſterioris membri Aphoriſmi octaui: Cur qui à morbis conualeſcentes non appetunt cibos, purgatione indigent? Quia ſi non purgentur, rurſus in morbum incidunt: nam ſuperſtes morbi materia, aut empyreuma, quæ à criſi imperfecta & inchoata, aut propter materiæ contumaciam, meatuum obſtructionem, aut naturæ infirmitatem, relinquitur, recidiuos morbos facere conſueuerunt primo die critico: ſcilicet ante viceſimum diem, quaternario proximo: ante quadrageſimum diem ſeptenario proximo: ante centeſimum vicenario proximo. In diuturnioribus etiam morbis quæ relinquitur materia facit recidiuas, ob pepaſmi difficultatem, quæ in materiæ contumacia conſiſtit. Signa autem recidiui morbi ſunt ſitis, oris ſiccitas inſuauitáſque, ciborum faſtidium, vigilia, ſomni turbulenti, laſſitudo totius corporis, ſi febris ſine ſignis iudicatoriis, die non critico euaneſcat, ſi vrinæ crudæ remaneant poſt febris diſceſſum: & alia quæ ab Hipp. 2. ſectione lib. 6. Epid. deſcribuntur.

APHOR. XIII.

OΚόσοισι κρίσις γίνεται, τουτέοισιν ἡ νὺξ δύσφορος ἡ πρὸ τοῦ παροξυσμοῦ· ἡ δὲ ἐπιοῦσα, εὐφορωτέρη ὡς ἐπὶ τὸ πολύ.

QVibus crisis instat, iis nox, quæ accessionem præcedit, grauis est: quæ verò subsequitur, magna ex parte leuior solet existere.

In omni crisi quæ fit aut ad salutem aut mortem nox præcedens grauis est: si quidem (vt est primo ad Glauconem) futura est crisis interdiu. Contrà, si futura est noctu, dies præcedens est grauis. Quod fit ob perturbationem criticam, quæ nihil aliud est quàm naturæ certamē cum morbo. Nam quemadmodum dum pus conficitur, confiunt febres & dolores vehementes: sic in materia concepta in venis, vbi naturæ magnum est certamen cum morbo, fiunt grauia symptomata: vt deliria, spirandi difficultas, caligo oculorū, æstus vehemens & sitis, dolor stomachi, lacrymæ inuoluntariæ, & alia quæ cap. secundo primi de cris. & comm. in Aph. 71. li. quarti, & in comm. in Aph. 12. lib. primi, Accessiones & constitutiones, &c. referuntur. Ante accessionem πρὸ τοῦ παροξυσμοῦ) Aliquando παροξυσμὸς intelligere solet crises Hip. vt hoc loco. Dicit autem ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ, magna ex parte: quia interdum duos dies, interdum tres integros perseuerat illa perturbatio critica. Præterea accidit aliquando vt crisis sit imperfecta: quod sæpe experiri licet in his regionibus. Nam in febribus quidem acutissimis solent esse crises perfectissimæ: in febribus verò non ita acutis (quales sunt plurimum in his regionibus) non per vnam subitam mutationem, sed multis iudicationibus solent liberari ægri.

SCHOLIA.

QVia Aphorismo præcedenti criseos facta est mentio, explicatur ratio præcognoscendæ criseos ex proprio signo, nimirum molestia quæ nocte antecedēte crisim ægrum fatigat. Quibuscũque in febribus crisis est in procinctu, certaménque illud naturæ & morbi, vnde repentina fit mutatio ad salutem vel ad mortem, ad melius vel ad deterius, est in propinquo, nox ea quæ est superior eo paroxysmo in quã crisis incidit, vt debet incidere: (nã quæ paribus diebus accedunt, paribus judicantur: quæ verò imparibus, imparibus: itaq; fit semper crisis in paroxysmo) permolesta ac difficilis esse solet, ob symptomata perturbationis criticæ, vt delirij, irritationis, cephalalgiæ, marmarigum, venarũ in temporibus ac collo micantium, vertiginum, oculorum lacrymantium ac rubentium, respirationis difficilis, contractionis præcordiorũ, ciborum fastidij, nauseæ, tremoris labij inferioris, ruboris & inflationis faciei, vigiliarũ, somni turbulenti, iactationis corporis, palpitationis cordis. Quæ omnia symptomata oboriuntur, cum natura humores bonos à malis secernit, quod citra multam in corpore tempestatem fieri nequit: nam vel vapor inde suscitatur, qui ad varias partes, præsertim cerebrum fertur, vel humores huc ac illuc mouentur. Hæc autem perturbatio, noctu potius quàm die excitatur: vel, quòd crises magna ex parte motum lunæ sequuntur: luna autem noctu potius quàm die vires suas exerit: vel, quia sæuitia perturbationis criticæ quæ noctu fit, magis sentitur nocte quàm eius crisis quæ die fit, ob vigiliam, quæ sua insolentia magis noctem turbat quàm diem: vel, quia obseruauerit Hipp. plures noctu quàm interdiu crises contigisse. Vel, quia politicè sit locutus, quia noctu non adsint amici, qui familiari colloquio leniant molestiam morbi, vt de die. Proxima verò nox quæ paroxysmo critico succedit, facilior: quòd in eo certami-

ni, vi naturæ concocta, ſecreta & excreta ſit materia morbifica, non ſemper tamen facilior, ſed magna ex parte: nam ſi non perfecta, ſed tantùm inchoata fuerit criſis, nox ita facilis non eſt.

APHOR. XIV.

EN τῇσι τῆς κοιλίης ῥύσεσιν, αἱ μεταβολαὶ τῶν διαχωρημάτων ὠφελέουσιν. ἢν μὴ ἐς τὰ πονηρὰ μεταβάλλῃ.

IN profluuiis alui mutationes excrementorum juuant, niſi in praua commutentur.

Ventris profluuia de alui profluuiis criticis & à natura factis interpretatur Philotheus: at Gal. de profluuiis in genere. In his mutationes excrementorum, quę (Galeno interprete) multas humorum ſpecies formaſve vacuant, juuant: quia illa permiſtione & varietate excrementorum corpus à pluribus humoribus repurgatur. Vt, ſi priùs flaua excreta ſint, vel pallida, deinde excernantur pituitoſa, indicium eſt, corpus à flaua bile & pituita expurgari. Sed videndum, an mutatio fiat in peius. Tunc enim non juuant illa excrementa varia, imò exitium potiùs quàm ſalutem ſignificant. Vt ſi nigra aut liuentia fuerint, vel colliquationis & putredinis ſigna adſint. De quibus vide ſecundum Progn. Sic Gal. mala excrementa exponit. At Oribazius τὰ πονηρὰ διαχωρήματα intelligit ea quæ vocamus ἐπιγινόμενα, quæ ſunt mala ſymptomata morbis ſuperuenientia. Vt, ſi ab alui profluuio ſequatur dyſenteria, aut ab hac, lienteria, malum.

SCHOLIA.

QVoniam criſis omnis quæ fit in febribus duplex eſt: vna per excretionem: altera, per abſceſſum: hic ſigna certiſſima

certissima adfert, vnde perfecta ac fida crisis dignosci possit: ac prius quæ excretio ceu alui solutio spontanea laudabilis iudicanda sit, explicat. Ergo, in spontaneis alui profluuiis per crisim commotis, tum particularibus, maximè verò vniuersalibus, varietates excrementorum licet multiplicem materiam morbificam, ac proinde difficilem arguant, iuuant tamen: inde enim omnium partium sese exonerantium robur significatur, humorisque qui vacuatur bonitas, sine putredine pepasmi experte, aut colliquatione, adde quòd omnis humoris meraci excretio symptomatica est, ac toto genere præter naturam, nisi ad peiora fiat mutatio. Vt si optimæ albæ, succedat flaua opima: si flaua, ramentosa: si ramentosæ, caruncula.

APHOR. XV.

Ὅκου λάρυγξ νοσέει, ἢ φύματα ἐν τῷ σώματι ἐκφύεται, τὰς ἐκκρίσιας σκέπτεσθαι χρή. ἢν γὰρ χολώδεες ἔωσι, τὸ σῶμα ξυννοσέει, ἢν δὲ ὅμοιαι τοῖσιν ὑγιαίνουσι γίγνωνται, ἀσφαλὲς τὸ σῶμα τρέφειν.

VBi fauces ægrotant, aut pustularum eruptiones exoriuntur in corpore; excrementa spectare oportet. Quippe si biliosa fuerint, corpus vnà ægrotat. Sin sanorum excrementis similia, tutò corpus alere poteris.

Sententia hæc magnam vim habet in instituendo victu & purgando, vbi in corpore apparent tubercula, abscessus, exanthemata, & tumores præter naturam, siue sit à iudicatione, siue sine judicatione. Natura enim quum vitiosos humores, neque per vomitum, neque per vrinas, neque per alui excretionem potest vacuare, ad cutim propellit: vbi quum restitant propter crassitiem, fiunt tubercula & abscessus. Sæpius verò &

fauces afflictantur defluentibus à capite humoribus. Superiore Aphoriſmo docuit Hippoc.quo pacto perfecta judicatio quæ per alui fit excretionem,ſit dignoſcenda:nunc qua ratione ea quæ fit per abſceſſum,cognoſci poſſit,monſtrare videtur. Agere,inquam, videtur de tuberculis,abſceſſibus, tumoribus præter naturam qui à natura fiũt à criſibus.Vbi ergò fauces ægrotant,primùm quidem à judicatione, deinde etiam ſine judicatione, &c. φάρυγξ nomen eſt ambiguum apud medicos. Eſt enim aliquando ſpatium oris interioris ad radicem linguæ: interdum ſumitur pro larynge,id eſt,extremitate aſperæ arteriæ quæ tribus conſtat cartilaginibus. Diſtinguunt tamen Grammatici: Siquidem genere fœminino fauces ſignificare aiunt,maſculino verò laryngem. Verùm φάρυγξ nonnunquam etiam ſignificat œſophagum: vt apud Ariſtotelem de Philoxeno,qui gruis φάρυγγα,id eſt collum ſeu œſophagum optauit. Hoc loco φάρυγξ, eſt ſpatium illud oris interioris ad radicem linguæ, fauces interpretantur. fiunt autem abſceſſus aliquando in faucibus,aliquando in palato,ſed rarius,ſæpius in labris & in parte exteriore ſub auribus.Iam phymata in variis ſignificationibus accipiũtur.Nam phyma in genere,eſt tumor omnis præter naturam,tranſlato nomine ab iis quæ naſcuntur è terra,φυόμενα vocant. Aliquando eſt inflammatio glandularum in inguinibus:neque verò inflammatio omnis,ſed à ſanguine bilioſo tantùm,quę celeriter naſcitur,& celeriter ſuppurat.Eſt & quando ſumitur pro ſuppuratione,vt alicubi 6.Epid. Hic ſumamus in genere,pro omni tumore præter naturam excitato in corpore, præſertim parte exteriore. Vbi ergo ſunt exulcerationes & tubercula, ſiue à judicatione, ſiue abſque judicatione naſcantur, vtrum nutrire liceat,

an

an purgare? Cùm natura malum foras expulerit, videtur corpus esse sanum, & tutum esse nutrire. At si purgamus materiam, reuocamus in corpus. Et Hippocr. in Epid. Quum essent, inquit, orta exanthemata Simoni, institutæ vomitiones, quibus tamen lædebatur. Ac Galeno quidem in hujusmodi exanthematibus, tuberculis, abscessibus externis periculosa videtur purgatio, siue per vomitum, siue per inferiora reuocemus materiam intrò. Quando igitur in his abscessibus externis & aliis tumoribus præter naturam purgandum est? Vbi videmus internum corpus abundare excrementis. Nam tunc non solùm purgamus, sed etiam aliquando sanguinem detrahimus in eiusmodi exanthematibus, & vbi adest spirandi difficultas. Sed quomodo cognoscemus corpus esse excrementis plenum? Inspicere excretiones oportet: posteà de nutritione & vacuatione statues. Per excretiones, & vrinæ & alui excrementa veniunt intelligenda. Hæ excretiones si biliosę fuerint, corpus vnà ægrotat, & adhuc sunt intus praui humores, quos nondum natura ad cutim deposuit, neque tutum est nutrire, sed potiùs purgare oportet. Nam impura corpora, &c. Sunt qui excretiones biliosas interpretantur non de solis biliosis, sed de iis etiam quę referunt vitium alius materiæ à bile. Hipp. reuera intelligit de biliosis, quòd ejusmodi abscessus fiāt ferè à bile. Si biliosæ fuerint: addendum, & superuenerint signa illa priùs notata, oris siccitas & insuauitas, sitis, ciborum fastidium, purgandum est. Ponamus Dioni esse exulceratas fauces, excitata tubercula, furunculum: tum in ratione nutriendi & purgandi considerabimus excretiones. Si hæ sint biliosæ, inspiciemus an vnà adsint illa, sitis, ciborum fastidium &c. Quæ quum aderunt, intelligemus nondum esse nu-

triendum, ſed potius purgandum, quia corpus habet reliquias materiæ morbi. Sin excretiones ipſæ ſanis ſimiles fuerint, totum corpus excrementis & vitioſis humoribus vacuum judicatur: totumque eſt nutrire. Nutrimus autem duobus modis, vt conſeruemus vires, vt vires augeamus. Si itaque Dioni propoſito videamus eſſe excretiones bilioſas, annon nutriemus? imò ſanè, vt vires conſeruemus. Quòd ſi ſint ſanis ſimiles, nutriemus ad vires augendas. Rurſus vrinæ in eodem Dione ſunt admodum bilioſæ: inſtituamus ob id purgationem? Diſtinguendum, an ita tinctæ ſint, ob vitium corporis, an quia natura criticè vacuat vitioſam materiam. Nam ſæpe contingit vt etiamſi morbus judicatus ſit ſalutariter, vrinæ tamen ſint admodum croceæ, vel etiam nigræ. Si ſint bilioſæ ob corporis vitium, purgãdum: ſin quia natura criticè corpus expurgat, ſinendum eſt, neque quicquam mouendum.

SCHOLIA.

PRofert judicia perfectæ criſeos per abſceſſum. Cum fauces ægrotant inflammationibus aut tumoribus in illis obortis: aut parotidibus ad aures: aut tuberculis, exanthematibus, furunculis, vlceribus totum corpus eſt obſitum: poſt criſim (aut etiam quouis alio morbi vel ſanitatis tempore) quod contigiſſe legimus Simoni ſect. 2. lib. 6. Epid. vrinæ aut dejectiones inſpiciendæ. Nam ſi bilioſæ fuerint, interna viſcera ægrotant, ob id purgandum: ſin autem ſanarum excretionum ſpeciem præ ſe ferunt in ſubſtantia, qualitate & excernendi modo, corpus alere tutum eſt, non autem purgare. Poteſt autem hic Aphoriſmus & ad aliud excrementum, & ad alios morbos quàm bilioſos, forte etiam ad raucedinem trãnſferri, ſimilium enim eadem ratio.

APHOR.

APHOR. XVI.

OΥ̓ Κου λιμὸς, οὐ δεῖ πονέειν.

VBi fames, minimè laborare oportet.

Gal. in comm. duplicem famem constituit. Est enim fames popularis, seu extrema esuritio, quę propter frugum & ciborum penuriam accidit. Est & fames cibi defectus, seu inedia, quæ consilio ac voluntate aut iussu suscipitur. Hoc in significatu accipitur hoc loco. Corn. Cels. Aphor. hunc ita vertit, Si quibus de causis inedia futura est, labor vitandus est: non satis tamen vertit. Sic esset dicẽdum, Si quibus de causis inedia futura est, vel antecessit, &c. Labor autem hîc intelligitur pro exercitatione, seu motu vehementi corporis, adde & animi. Qui motus tum animi, tum corporis est infestissimus inedia laborantibus: hoc ergo motu vtroque eos prohibebimus, qui ab eodem motu cibum non sunt sumpturi, sed inedia potiùs vsuri: aut in quibus præcessit fames. Cùm enim vt fames, ita & motus eiusmodi tum exiccet, tum vires resoluat, si eum adhibebimus nocebit. Est autem hic Aphor. & ad ægros & ad sanos referendus: ita vt neque sanis neque ægris simul inedia & exercitationihus vti liceat.

SCHOLIA.

SEptima cautio restaurãdi corporis cõualescentiũ: cõualescentibus nõ labor, sed quies omnis generis cõcedenda: quemadmodum. n. per sanitatem in inedia non est laborandũ, ne vires ab exhausto per inediam laborantes, accedente labore labefactẽtur: sic ægris cum certis de causis, inedia fu-

tura est, vel antecessit, nunquam purgandum, aut sanguis vena incisa mittendus: aut vomendum: aut sudor prouocandus: aut deambulationibus, aut frictionibus vehemẽtioribus incumbendum: sed omnino quiescendum, potissimum in declinatione morbi: secus in morborum acutorum principiis, in quibus licet fames victúsque tenuissimus imperetur, tamen venæ sectio ac purgatio sunt ex vsu.

APHOR. XVII.

ΟΚου ἂν τροφὴ παρὰ φύσιν πλείων ἐσέλθῃ, τὴν νοῦσον ποιέει, δηλοῖ δὲ καὶ ἡ ἴησις.

VBi præter naturam copiosior cibus ingestus est, morbum inde creari indicat sanatio.

Aphorismi huius sensus est. Siquis in corpus cibum ingerat, plus quàm naturæ modo conueniat, faciet morbum: hoc est, gignet plenitudinem modò ad vasa, modò ad vires, Hic de plenitudine ad vires intelligitur. Verùm illud, plus cibi, variè exponitur, & de quantitate, & de qualitate, & de vtraque. Si itaque ingerat quis cibum, qui naturam superet, vel quantitate, vel qualitate, vel vtraque, gignetur plethora ad vires. Eiusmodi copia collecta præter naturam necessariò putrescet celeriter, si succedat febris: paulatim ac tardius, si non succedat: morbum igitur faciet. Morbum autem factum esse ex eo quòd plus cibi præter naturam sit ingestum, ostendit sanatio, quę sequitur ad euacuationem. Hoc testimonium ab euentu vocat Galen. Qui quidem euentus, est non fortunę filius (quo vtuntur empirici) sed qui consilium & rationem sequitur. Curatio ergo hæc est. Spectabimus in quo sit vitium.

vitium. Si sit in quantitate, sanguinem detrahemus: sin minus, scarificabimus. Quòd si hæc prætermittamus, imperabimus exercitia, balnea, frictiones, inediam. Si in qualitate, purgabimus. Si & in quantitate & qualitate, primùm vacuabimus phlebotomia, deinde purgationem adhibebimus.

SCHOLIA.

Sexta cautio. Conualescentibus vt laborandum non est, sic neque nimiis cibis corpus replendum. Nam quemadmodum nimia satietas sanitati officit: sic, si plenior suprà naturam in morbo cibus capiatur, quo scilicet vires opprimantur, non confirmentur: quod accidit iis qui à morbo cibos auidè appetunt, genióque indulgent, & tamen nihil proficiũt: cibus hic morbum facit, in aluo scilicet oppressionem, spirandi difficultatem, dysenteriam quoque aut lienteriam, in genere venoso obstructiones & febres, in habitu corporis extenuationem & phymatum genus omne. Quod ita esse declarat rei euentus. Etenim eorum morborum, qui à nimia cibi abundantia succrescunt, curatio vacuatione perficitur: siue per vomitum, siue per secessum, aut aliter.

APHOR. XVIII.

ΤΩν τρεφόντων ἀθρόως καὶ ταχέως, ταχεῖαι καὶ αἱ διαχωρήσιες γίγνονται.

Eorum quæ confertim & celeriter nutriunt, excretiones quoque celeres fiunt.

Huius Aphor. vsus est in ratione victus conualescentium, deinde etiam sanorum. In conualescentibus duo sunt: imbecillitas caloris natiui, & prætereà

defectus atque inopia alimenti. Vtriusque ratione sæpe in illis nutrimus, alimentis præsertim humidis & liquidis, quæ vt statim coquuntur & distribuuntur, ita facilè exhalant, efficiuntque vt sæpe sit nutriendum. Propositis duobus alimentis: vno, quod sit spirituosum, aëreum, calidum: altero, quod substantia sit duriore & densiore: illud quidem vt facilè concoquitur, distribuitur, assimilatur, ita celeriùs dissipabitur & exhalabit: hoc verò, vt difficiliùs concoquetur & assimilabitur, ita assimilatum magis nutriet, firmioremque corpori substantiam præstabit: hîc tamen posito firmo ventriculo, & robusto calore natiuo. Ob id Hipp. eos asserit breuioris esse vitæ, qui cibis illis concoctu facilibus, & ob id substantiam fluxilem & facilè exhalabilem habentibus, nutriuntur. Contrà longioris esse vitæ qui vtuntur cibis durioribus ac densioribus: vt quorum substantia pertinaciùs hæreat in corpore, neque facilè dissipetur: cujusmodi est bubula, limaces, &c. Cum igitur duplici de causa in conualescentibus nutriamus sæpius, præsertim alimentis quę celeriter & vniuersim nutriunt, qualis sunt ea quæ naturam habent similarem, aëream, & spirituosam: vniuersim quidem nutriunt, quæ semel à natura euicta breui temporis spatio assimilantur, & totum de se præbent corpori alimentum, vt sunt carnes suillæ: ταχέως verò nutriunt, quæ statim alterantur in ventriculo, distribuuntur, & assimilantur, vt sunt olera, pisces saxatiles, &c. Quæ autem ita nutriunt, celeriter excernuntur. Quæ quidem excretiones non solùm de iis intelliguntur quæ per aluum & vrinas fiunt: verùm etiam de iis quæ fiunt per insensilem transpirationem.

SCHOLIA.

NOna cautio restaurandi corporis conualescentium. Vt conualescentes nec labore, nec nimia ciborũ plenitudine fatigandi: sic neque alimentis crassis, viscidis, solidioribus plus æquo concoctu difficilibus, tardámque excretionem habẽtibus reficiendi veniunt: sed iis quæ substantia, qualitate, copia, numero, & præparationis modò, celerrimè cõfici, distribui, in substantiã corporis conuerti, & excremẽta sua facillimè expellere poßint, ne sua mora paulo diuturniore oppressionẽ ac grauitatẽ in ventriculo, venoso genere & habitu corporis pariant. Etenim eorũ quæ omni ex parte & celeriter nutriunt, vt quæ sunt vniusmodi, concoctu facilia, meabilia, qualis est ptisana, oua, testes gallinacei, & vinum, celeres quoq; sunt excretiones. Nam coctionis, distributionis, & expulsionis, id est, affluxus, & effluxus, æquabilis ratio esse solet. Com. ad Aph. 15. primæ sect. 7. & secundæ. Ita vt facilis nutritionis signũ sit, facilis excretio per aluum, vrinas, sudores, & insensilem transpirationẽ: si modò omnia sint paria, cibi nimirũ naturæ similes, expertes omnis alienæ qualitatis, similis eorũ præparatioq; corporũ dispositio similis: accedat quoque rerum externarũ æqualitas: exempli gratia, ne super assumptũ cibũ hic dormiat, ille verò vigilet. Tales autem cibi licet citissimè vires restaurent, non tamen ad robur multũ cõducunt, sed ea quæ sensim & tardè concoquuntur, plurimúmque nutriunt, ac tardè secedunt: Ita vt inde colligas, ad restaurandas vires opus esse cibis qui vniuersim ac celeriter nutriant, non quidem vniuersim, ita vt quælibet eorum pars in alimentũ vertatur nihilque excrementi supersit, quoniam nihil sub cœlo inuenias, quod sit vndique nobis simillimũ, sed semper inest aliqua portio, quæ in excremẽtũ abit: quo autem cibus minus habet excrementi, eo nobis similior existit. Ad augendum verò vires, cibis opus est, non celeriter, sed tardè nutrientibus, & tardè secedentibus.

APHOR. XIX.

TΩν ὀξέων νοσημάτων οὐ πάμπαν ἀσφαλέες αἱ προδιαγορεύσιες, οὔτε τοῦ θανάτου, οὔτε τῆς ὑγιείης.

IN acutis morbis non omninò certæ sunt mortis, aut salutis prædictiones.

Gal. in lib. de natura humana comment. secundo οὐ πάμπαν interpretatur μὴ παντελῶς, non omninò, non in totum certæ sunt prædictiones: hoc est, aliquando fallunt, sed raro. Hippocrates enim multas sanè prænunciationes firmas esse dicit, non tamen omnes. Iam quod ad præsentem sententiám attinet, acuti morbi duorum sunt generum. Nam alij nascuntur ex præcedente aliqua causa manifesta: alij latenter, sine vlla causa manifesta. Addendum, quosdam etiam nasci ex latente vitio, accedente prætereà causa externa: Exempli gratia, duo sint qui in hepate aut liene habeant abscessum, in altero post tres aut quatuor dies nascitur febris acuta. Hæc non est à causa manifesta, dùm nullum antecesserit frigus, aut æstus, &c. In altero priùs excitatur ob frigus vel æstum. Hæc febris est & à latente vitio, & à causa externa. Qui itaque morbi acuti ex aliqua causa manifesta sola contigerunt, raro præjudicia falsa: qui verò vitium habent lateris & internum, sunt admodum periculosi, falluntque medicos. Abscessus enim illi interni, cum viscera non sentiant, sæpe nullum de se signum produnt: adeò vt, dum medicus febrem oppugnat, interim abscessus latens sæpe suppuret & suffocet ægrum. Siquidem in hujusmodi morbis subitæ contingunt mutationes, hu-

morum morbificorum naturam ſequentes: & prætereà nonnunquam humor noxius ex aliis in alias partes transfluit, vt ab ignobilibus partibus ad nobiliores, & rurſus à principibus ad ignobiles. Quare non mirum, falli interdum etiam bonos medicos. At in quibus morbis acutis latens eſt abſceſſus, quem tamen cauſa aliqua externa excitauit, ſæpe etiam fallimur. Sic in morbis quoque peſtilentialibus ſæpe fallunt iudicia. Nam in his videtur aliquando morbus dare inducias naturæ: ex vrinis, pulſibus videtur bene habere æger, qui tamen paulo poſt interit. Cæterùm quòd ex tertio Progn. dicat quidam interpres difficilius eſſe iudicium in morbis diuturnis quàm in acutis, id verum non eſt. Illic enim non confert morbos acutos cum diuturnis Hippocrates, ſed acutiſſimos cum minùs acutis.

SCHOLIA.

ETſi criſis præcognoſci poſſit ex perturbatione critica, quæ nocte præcedente criſim, moleſtiam facit: tamen ſubita ac temeraria morborum acutorum prognoſis eſſe non debet, quod vt plurimum turgeat eorum materia, facilèque qui eos committit humor de parte in partem transferatur. Quamuis autem morborum acutorum, qui celeriter, continenter & vehementer mouentur, ſiue illi habeant ſymptomaticam febrem, vt peripneumonia & pleuritis: ſiue eſſentialem, vt cauſas, propria ſit criſis, è qua funeſtus aut ſalubris exitus multò faciliùs, in his quàm in diuturnis præſagiri poſſit: tamen quia non omnes morbi acuti ſunt bene morati, beneque conſtituti, neque in ſpecie, neque in indiuiduo, incerti admodum judicij ad ſalutem aut ad mortem exiſtunt. Hi enim ferè partis aut corporis ſuſcipientis & efficientis cauſa naturam ſequitur: cuius tanta eſt incon-

ſtantia, vt de morbis qui inde pendent, nihil tutò præſagiri poſſit. Nam fit ſæpenumero, vt ex humoris morbifici commigratione ad locum nobiliorem leuis morbus ingraueſcat: ex tranſitu ad ignobilem, ſanetur grauiſſimus. Sunt & aliæ cauſæ, quæ medici etiam docti ac periti præſagia interturbant: quales ſunt externæ & fortuitæ: non enim prædictio, futurorum diuinatio eſt, qualem profitentur vates fatidici: ſed præſentis conſtitutionis cognitio, cuius effectum in poſterum prædicimus. Quæ autem externa ſunt, nullum habent in corpore ſuæ generationis cauſam, nec igitur prædictionis. Prætereà etiam ſi humor firmus ſit, nec turgeat, exitus non ſemper prædicendus. Nam licèt modò quieſcat, mox moueri poteſt: & aliquando, nondũ ita cum natura cõflixit, vt indicia victoriæ medicus explorata habere queat. Quo tempore ſuſpendendum iudicium: & vt iuriſperiti ſolent, formula illa vtendum: nondum liquet. Huc accedit, quòd natura quæ format corpus, ea ipſa eſt quæ ſanat: quæ, vt in formando nonnunquam errans monſtra parit: ita & in morborum ſanatione, quæ monſtra ſuperant vniuerſam præſagiendi artem. Obſeruato ergo humorum motu, vbi certus tam & conſtans manifeſta & perſeuerantia ſigna vincentis aut victæ naturæ exhibuerit, exitus certò præſagiri poterit, non ſecus quàm luctæ periti poſt aliquot conflictus agnoſcunt, vter ex luctatoribus victurus ſit. In erratico humorum motu, aut incerta ante pugnam quiete, prædictio tegenda eſt aut differenda. Sic enim Galenus tutò prædicebat morborum euentum, vbi conſtitiſſet de morbi ſpecie, parte affecta, humorum motu, trium facultatum robore, & dierum numero.

APHOR.

APHOR. XX.

Ὀκόσοισι νέοισιν ἐοῦσιν αἱ κοιλίαι ὑγραί εἰσι, τουτέοισιν ἀπογηράσκουσιν ξηραίνονται. ὁκόσοισι δὲ νέοισιν ἐοῦσιν αἱ κοιλίαι ξηραί εἰσι, τουτέοισι πρεσβυτέροισι γινομένοισι ὑγραίνονται.

QVibus adhuc iuuenibus aluus humida est, iis senescentibus siccatur. Quibus verò adhuc iuuenibus sicca est aluus, iis senescentibus humecta, laxáque fit.

In hac sententia loquitur tantùm Hippocrates de duabus ætatibus, juuentute & senectute: vt per juuentutem intelligamus ἀκμάζοντας, ætate florentes. Est autem quod hic docet ex eorum numero quæ magna ex parte accidunt, & non semper. Quod ostendit huius lib. Aphorism. 53. Quicunque aluos humidas habent, &c. Verùm non simpliciter aluos humidas & siccas sumere oportet, sed in vtraque ætate, seruata eadem victus ratione. Porrò vt mutationis hujus causas (quæ à Gal. in comment. recensentur) intelligamus, videndum est & nosse oportet causas tum naturæ & temperamenti partium, tum etiam ventris liquidioris atque siccioris. Itaque (vt ab instrumentis nutritoriis incipiamus) primùm accipiamus os ventriculi. Hoc refrigerato plus cibi appetimus & assumimus, quàm possimus conficere. Quare tunc fit humidior aluus, descenditque celeriùs excrementum. Iam si in ventriculo omnia habeant secundum naturam, similitérque hepar tantum alimenti quanto sibi opus

eſt attraxerit, fiet etiam facilis aluus. At ſi is ventriculus calidior eſt & ſiccior, ſicciora quoque erunt excrementa. Calor enim efficit, vt & minus appetamus,& citiùs impleamur:intereà torret alimenta,ita vt paucum ſuperſit excrementum, atque id quidem ſiccius. Contrà liquidiùs erit excrementum, ſi ventriculus frigidior ſit & humidior. Humiditas enim vim ventriculi retentricem imbecilliorem reddit: at frigiditas,quòd non concoquat,plura relinquit excrementa. Verùm hoc loco obiiciat aliquis ex Hippocrate in Epid. Refrigeratio excrementa indurat, & aſtringit ea quæ circa ventrem ſunt.Præatereà ex tertio Aphor. Aquiloniæ conſtitutiones aluos duras faciunt. Eſt diſtinguendum. Partes quidem externæ ab aëre frigido refrigeratæ,aluos duriores efficiunt: internarum verò refrigeratio facit molliores. Ratio autem quare per flatus aquilonios & aërem frigidum dura excernamus, eſſe poteſt, quia omnes corporis partes condenſantur & conſtringuntur.Sed ratio hæc non ſufficit. Nam ſi propter frigus conſtringatur cutis, plura in corpore coacervabuntur excrementa, quæ aluos lubricas efficient. Dicendum ergo conſtricta cute per frigora calorem internum fortiorem reddi, qui quantò fortior eſt ac validior, eò melior fit concoctio, & maior diſtributio,vnde ſicca relinquuntur excrementa. Altera ratio eſt,quia per frigora,recti inteſtini extremum ſeu podex aſtringitur: quo fit vt moueantur inteſtina potiùs ſurſum quàm deorſum. Præatereà cùm ſic diutiùs retineantur in aluo excrementa,à robuſto calore exiccantur & indurantur. Quod vbi intelligunt nonnulli, podicem fouent aqua tepida, aut deſidentes eiuſdem aquæ vaporem per anum recipiunt. Hic enim

vapor

vapor & dissoluit ac humectat siccius excrementum, & durius emollit. Veniamus nunc ad intestina. Hæc si vim retentricem habeant imbecillam, aut etiam expultricem fortem, facilè fluet aluus. Contra pigra erit, si nimium sint resiccata vel natura vel euentu aliquo externo. Vt curato alui profluuio medicamentis nimium astringentibus, ita sæpe astringuntur & siccantur intestina, vt æger in duos aut tres dies nequeat excernere. Tunc autem solui & laxari debet venter, jure ex decocto (vt vocant) triparum, vel potionibus, alimentis humidis, &c. Hepar prætereà vbi calidius est & siccius, resiccat intestina, neque hæc solùm, sed & renes, & vterum ob vicinitatem. Reddit, inquam excrementa duriora, nisi accedat imbecillitas eiusdem, quæ est à frigiditate. Tum enim humida & biliosa erunt excrementa. Si ergo frigidius sit hepar, & ob id imbecillius, quia non attrahit, aluum relinquit humidiorem: sin calidius est, maior fit attractio & distributio in corpus, & siccior fit aluus. Ob quam etiam causam in conualescentibus solet esse pigra aluus: quia videlicet hepar & partes morbo exinanitæ plurimùm attrahunt, magnaque fit alimenti in corpus distributio. Quinetiam hepar vt copiosiorem pauciorémve bilem gignit, & ad intestina transmittit, ita aluum duriorem aut molliorem reddit. Nam si multa bilis per ecphysin defluat ad intestina, ea aluum proritabit ad excretionem. Contrà, si parum defluat bilis, fiet aluus pigrior. Nonnunquam vix illa ad intestina intercipitur, & tunc per totum corpus spargitur bilis, aut in ventriculum regurgitat, & posteà euomitur. Hi solent esse aluo durissima, fereque post duos aut tres dies durissima, cernere, & biliosa. Deinde spectandus etiam corporis habitus. Densitas

enim cutis excrementa facit mollia:raritas vero dura & ſicca. Atqui videtur iſtud illi repugnare quod paulò antè diximus, frigus videlicet conſtricta cute aluum reddere ſicciorem. Intelligendum à contrariis cauſis ſequi poſſe eundem effectum, ſed diuerſa ratione. Siquidem per frigus (vt diximus) calor intrò compulſus, & validior factus indurat excrementa. Per raritatem verò cutis multa excrementa fuliginoſa, & aliquando ſeroſa (vt ſudores) exhalant & diſſipantur: quæ excrementa ſi remanerent in corpore, ad inteſtina deferrentur, & humidiorem facerent aluum. At quibus denſior cutis eſt, ea retinentur, & ad vias excernendi fugientia deiectionem accelerant : niſi fortior ſit calor natiuus, & conſtrictus podex. Poſtremò habenda quoque eſt ratio alimentorum, & rerum non naturalium. In alimentis, potu præſertim & cibo, ſpectamus tum quantitatem, tum qualitatem. In quantitate, ſi pauciora fuerint alimenta, tardior erit aluus: ſin copioſiora, citatior. In qualitate, ſi alimenta ſint acria, aut etiam ſalſa vel nitroſa, ad excretionem irritant. Sin terrena ſint ſubſtantia, & craſſa, dura, auſtera, & plurimùm aſtringente, aluum aſtringent. De aëre, vide lib.3. Aph. At motus multus reſiccat aluum: quies verò humectat. Animi præterea affectus aluum ſæpe deturbant : vt in metu apparet, & in ira. In hac enim ſæpe ita commota bilis ruit ad inteſtina, vt ſoluatur aluus. Somnus quoque longior excrementa deſiccat, præſertim ſi quis cubet in renes. Item venus aluum reddit duriorem, corpore laxato & rarefacto. His itaque memoratis cauſis ventris durioris aut mollioris, quibus iuuenibus aluus humida eſt, iis ſeneſcentibus ſiccatur. Nam temperamentum oris ventriculi, ventriculi ipſius hepatis frigidius & humidius in iuuentute, com-

te,commutatur in senectute.Siquidem fit adhuc frigidius,ita vt appetentia deficiat, excrementaque de siccentur inopia cibi.Prætereà fit sicciùs,vt vis retentiua ventriculi euadat robustior. Multa item bilis quæ ventrem irritabat, in senectute fit paucior. Quibus verò iuuenibus sicca est aluus, iis senescentibus humectatur. Nam temperamentum calidius anteà & siccius in ventriculo,hepate,senescentibus commutatur in contrarium. Vbi robusta erat retentiua, vbi robur erat ventriculi, fit mutatio ad contraria. Anteà rarior cutis faciebat excrementa dura,iam in senectute densior facit molliora. Sic denique in aliis causis est disquirendum.

SCHOLIA.

QVam sit difficilis temporũ ipsorũ distinctio,ex quorum varietate efficitur morborũ acutorum non tutas omninò præsagitiones esse interitus aut salutis,hoc familiari exemplo licet conijcere. Quibus enim iuuenibus fluxit aluus,non ob diætæ vitium,sed ob bilis acerrimæ copiam aluum ad excretionem stimulantis, & ventriculi, ex ardore nimio,infirmitatem:iisdem senescentibus siccior fit:quòd bilis mitescat, eiúsque æstus deferuescat: quòd item vetus alui infirmitas ab æstu iuuenili contracta temperamenti per ætatem mutatione, sanatur. Quibus verò in adolescentia, corporis raritate, hepatis calore, & bilis ad superiora motu fuit astricta aluus,in senectute soluetur corporis densitate:non aliter quam(vt ait Hippocrates sectio.6.libro 6. Epid.) biliosum corpus si perspiratione careat,melancholicum efficitur:& quod aluum pigram habuit, humidam habere incipit. Eisdem quoque adolescentibus soluitur aluus in senectute ob hepatis remissionem calorem,deinde ob motum contrarium bilis: vnde fit,vt causi in senibus fere per

dysenteriam indicentur, vi alui iuuenibus per hæmorrhagiam, quod Dioni contigisse legimus historia 3. vniuersali lib. 1. Epid. sententia 66. Sunt autem quinque occasiones, quæ ventrem mutant. Bilis à folliculo suo in intestina defluens, virtutis retentricis, expultricis, concoctricis, appetentis varietas. Quæ omnes ad ventriculum, hepar, intestina referendæ sunt, vt de aluo humida aut sicca possit ferri iudicium. Notandum verò & iuuenibus bene constitutis aluum semper humidam esse: & senibus siccam.

APHOR. XXI.

Λιμὸν θώρηξις λύει.

Famem vini meracioris potio tollit.

Breuis hæc sententia docet curationem morbi, qui dicitur caninus appetitus. Sunt autem antiquæ voces λιμὸς & θώρηξις, quarum ambiguitatem explicat Gal. Nam fames est & naturalis, & præter naturam. Interdum Hippocrati est popularis quædam calamitas ob deperditas fruges: fames naturalis, nihil est aliud quàm suctionis sensus, quæ sequitur euacuationem: De qua non agit hoc loco Hippocrates, sed de ea quæ præter naturam est, quæ nullam sequitur euacuationem. famis autem præter naturam duplicis meminit in comment. Gal. vnius quę canina dicitur: alterius, quæ βούλιμος seu βουλιμία dicitur. Confunduntur tamen aliquando hæc duo, adeò vt nonnulli (vt Gaza) βουλιμίαν sæpe vertant caninam famem: quanquàm βουλιμία generalior est fame canina. Vt itaque à dictione βούλιμος

incipia-

incipiamus, componitur ἀπὸ τοῦ βοὸς (quod auget) & λιμὸς, fames: ita vt secundum Grammaticos βούλιμον καὶ βουλιμίαν vocemus omnem excedentem, & propè insatiabilem famem. Aliquando Aristoteli ffectus est, qui à vehementi frigore externo accidit, præsertim incedentibus per niues. Nam tunc cutis constringitur, calor natiuus intro compellitur, & præterea refrigeratur os ventriculi ac siccatur. Gal. alicubi in simpl. libris, & in comment. dicit eos qui hac bulimia laborant, initio quidem vehementissimè appetere, pòst nihil appetere. Ratio est: quia initio mediocris est refrigeratio, posteà vbi ingens est refrigeratio & siccatio oris ventriculi, concidit appetentia. Vbi ergo calor ille natiuus intrò est coactus, si nihil reperiat pabuli, substantiam corporis consumendo, languescit. Aliquando conuertitur ad ventriculum, vbi pituita, si qua est, absumpta & minor & imbecillior redditur, fit interdum vt confugiat ad thoracem, quò quum peruenit, efficit spirandi difficultatem, & mutos reddit, ita vt mortui videantur: Lingua Gallica sic affectos vocamus *transys*. Bulimos denique fit quum stomachus penuria, ob cibi defectum, & imbecillitate ob vehementem refrigerationem infestatur, de Sympt. causis lib. 4. Gal. lib. de comp. med. κατὰ τόπους bulimia laborantes curari vult calfacientibus & humectantibus. Sed vt rectè procedat curatio, diligenter considerandum est quantus supersit calor. Nam si sit minimum caloris, & statim luculento igni ægrum admoueat, derepente morietur.. Imo nonnulli moriuntur sæpe nondũ igni admoti, soluti niuibus, & aëre statim tepidiore facto. Ratio potest: esse: quia calor exiguus & languidior factus, vbi sese explicat, dissoluitur & euanescit.

Vbi igitur paucus erit calor, paulatim calfacere & nutrire oportet, & paulatim adhibere balnea atque frictiones. Nam si statim saties, derepente suffocabitur calor. Si protinus laues, balneo cute rarefacta, is euocabitur foras & dissoluetur. Quod si satis supersit caloris, audaciùs balneum & frictiones institues, celeriùs calefacies & satiabis. Iam verò in ea appetentia quæ canina dicitur, intelligimus aliquando inanitionem totius corporis, quæ vel immodici caloris vim, vel retentricis imbecillitatem sequitur. Aliquando intelligimus βέλιμόν & vehementem famem ob refrigerationem oris ventriculi. Nonnunquam & per caninam appetentiam & per bulimum significamus picam, hoc est, prauarum cibi & potus appetentiam qualitatum. Hoc loco canina appetentia propriè est accipienda, quæ videlicet fit propter refrigeratum os ventriculi. Sed refrigeratio ista, vel est à simplici qualitate frigida, vel cum humore frigido & acido (qualis est pituita vel melancholicus succus) imbibito ori ventriculi, qui humor rosionem inducit, suctioni ei, à quia appetentia secundum naturam fit, proportione respondentem. Iam spectanda curatio. Si caninus appetitus fit ab inanitione corporis, tantum abest vt vinum jejunis prosit, vt etiam neruos lædat, & conuulsiones atque deliria inducat. Præsumptis ergo cibis, dabimus his vinum. At iis, qui canino appetitu laborant à simplici ventriculi refrigeratione, & iejunis & pransis vinum offerre poterimus. Itidem iis quibus cum frigida intemperie humor est combibitus tunicis ventriculi: sed instituto priùs medicamento aridam pituitam aut melancholiam purgante Posteà dentur alimenta pinguia & oleosa. Nam cùm in hoc affectu duo sint, constrictio oris ventri-

culi

culi,& consequens fames præter naturã: pinguia quod est constrictum elaxant, prætereà famem citò profligant. Eos autem statim satiari vult Gal.quia ingerunt plura quàm oportet, & ingurgitant multa quæ statim reuomunt aut deiiciunt. Huic verò appetentiæ refrenandæ maximè conueniunt pinguia. Deinde vinum dari debet copiosè & largiter,non solum his pinguibus præsumptis, sed etiam nondum pransis, vt vult Aëtius.Vinum sit non austerum,aut acerbum, sed absque astrictione tenue & calidum, καὶ κίῤῥον τὴν χρόαν, id est, colore fuluum. Hoc enim ob tenuitatem statim penetrabit,& prætereà corriget humorem illum frigidum sua caliditate. Adhæc vinum satiat, vt videre est in ebriosis,qui cùm multum bibant, minimum comedũt. Porrò vt λιμός,ita & θώρηξις nomen est ambiguũ. Nam Grammatici ita scriptum volunt armaturam significare: vbi verò scribitur per ει, meri potionem. Sed ea dictione vtũtur medici pro vini potu,vel ebrietate,vt interpretatur Gal.in exegesi vocum Hippocratis.Philotheus ἀκρατοποσίαν, id est, vini meracioris potionem exponit. Sed etiamsi non addas, meracioris, parum refert:quippe cùm satis intelligatur in huius affectus curatione. Dicitur autem θώρηξις οἰνοποσία,vini potio, quòd thoracem armare & calefacere videatur. Famem igitur vini potio soluit,præcedente tamen purgatione acidi humoris (si ita accidit) præsumptis verò pinguibus,aut etiam post vinum sumptis.

SCHOLIA.

Decima cautio restaurãdorũ cõualescentiũ.Si qui morbo defuncti iure suo cibis vescãtur,nulláq; necessitate adducti nescio quomodo aut negligentia, aut immemores, aut occupati negotiis suum genium defraudent.indeq; fame

premantur, mero die sequenti sunt reficiendi, alioquin in grauissima incurrent symptomata. Nam vini generosi, aut etiam meri potio caninam appetentiam, seu inexplebile cibi capiendi desiderium, excitato solum suctionis sensu in stomacho ab intemperie frigida sicca, aut humore acido sanguinem venarum per tunicas alui sparsarum cogente, eximit. Nam cum fames canina causam habeat intemperiem frigidam & siccam: vel concretionem sanguinis venarum ab acido humore: quicquid eiusmodi est vt solida laxet corpora, laxandoq; dissoluat, cum autem fundendi humores extendat, id famis caninæ remedium est, vt oleum simplex, vel hydræleum, omnisq; adeo res optima & pinguis. Sed vini generosi non austeri saporis non acerbi vis salubritati hominum sic affectorum est accommodatissima: quòd id non solùm pugnet cùm appetentiæ caninæ causis, sed & ipsi naturæ studeat.

APHOR. XXII.

Ἀπὸ πλησμονῆς ὁκόσα ἂν νοσήματα γίνηται, κένωσις ἰῆται· καὶ ὁκόσα ἀπὸ κενώσιος, πλησμονὴ, καὶ τῶν ἄλλων ἡ ὑπεναντίωσις.

QVi à plenitudine fiunt morbi, vacuatione curantur. Et qui ab inanitione proficiscuntur, sanantur plenitudine, cæterorúmque contraria sunt remedia.

Hæc sententia eadem est cum axiomate medico, Contraria contrariorum remedia. πλησμονὴ propriè est satietas, cui opponitur fames. Hic tamen intelligitur de repletione non solùm cibi, sed & humoris; cui opponitur vacuatio. Gal. comm. de natura humana (siue hic liber sit Thessali, siue Hippocratis) authorem reprehendit quòd cùm posuisset πλησμονὴν, non tamen addi-

addiderit contrarium, ſed potius euacuationem. Hîc tamen (vt diximus) πλησμονὴ etiam intelligitur de repletione humoris. Quare malè vertit Fuchſius, ſatietas. Morbi ergo ex repletione curantur euacuatione: vt per inediam, clyſterem, balnea, &c. Vide Aphor. Athletarum firmæ conſtitutiones, &c. Hîc autem agit Hippocr. de morbis, non quidem factis, ſed qui adhuc fiunt: quorum eſt vacuatio.

SCHOLIA.

Ratio Aphoriſmi præcedentis. Vt enim qui à ſaturitate incidunt morbi, exhauſto curantur, dum ſcilicet illi fiunt, non autem cum ſublata iam cauſa ſuperſtites manent. Ita qui ab exhauſto, refectione ſanantur: atque pari ratione aliorum modicè adhibita contrarietate, nam quicquid rectum eſt, id ſymmetrum eſt, mediúmque & omnis vitioſi exceſſus expers: Cui enim nec demere quicquam, nec adijcere non partem aliquam, non qualitatem poſſis, id prorſus rectè ſe habet: Contrà, quod demi ſibi aliquid, aut adijcere ſibi aliquid poſtulat, id ab optimo naturæ ſtatu receſſit: ad quem redire aliter, nõ eſt, niſi id quod ſuperuacuum eſt tollatur: & quod deficit adiungatur: id autem fit æquali contrariorum vſu.

APHOR. XXIII.

Τὰ ὀξέα τῶν νοσημάτων κρίνεται ἐν τεσσαρεσκαίδεκα ἡμέρῃσι.

Acuti morbi intra quatuordecim dies iudicantur.

Iam antè libro primo diximus, quid eſſet morbus acutus. Diximus & differentias. Ad huius ſententiæ intelligentiam ponamus tantùm duplex genus acuto-

rum morborum, simpliciter videlicet acutum,& acutum ἐκ τῆς μεταπτώσεως, ex decidentia vocant. Acutus morbus simpliciter judicatur 14.diebus; ἐκ μεταπτώσεως verò, dieb.40. Verumtamen cum hæc sententia intelligatur magna ex parte, acutus simpliciter morbus terminari poterit non solùm die 14. sed etiam infra 14. vt 11. vel aliquando (sed rarius) 17. aut 20. Post 20. ad 40. erit morbus acutus ex decidentia, qui etiam poterit judicari non solùm die 40. sed etiam intra 40. vt 34. Sed quomodo cognoscemus terminationem seu judicationem morbi fore his diebus? Aduertere oportet ad morbi magnitudinem & celeritatem motus. Qui enim morbus statim vehemens est,& celeriter mouetur, primo quaternario, aut septimo die judicabitur. Qui verò non ita vehemens est, neque adeò celeriter mouetur (sed mouetur vt die quarto aut quinto) judicabitur die 14. aut circiter.

SCHOLIA.

Videtur velut quædam appendix esse Aphor.19. licet in morbis acutis certa prognosis statui non possit salutis aut mortis: hoc tamẽ de illis certò licet prædicere, quod intra decimum quartum diem quilibet morbus acutus suã crisim habeat, siue perfectam, siue imperfectã: potissimum verò, qui à bile excitatur, regione calida, ætate, & anni tempore calidis, & qui pleno cursu, intermisso aut impedito à victu, vel medicamento, vel alia ratione ad judicium properat. Cuius motus tã celeris ad crisim causa nõ tã ad vehementiã symptomatũ quàm ad robur naturæ, aut humoris feruorem ac orgasmum partisve obsessæ dignitatem, videtur referenda. Acutus enim morbus aut ab humore fit calido ac tenui, qui celeriter mouetur: aut principem partẽ obsidet, quæ diu pati non potest. Ut autem omnes morbi qui intra 41. diem terminan-

minantur, sunt acuti. Ephemera enim febris vno die, tertiana pura diebus quatuordecim terminatur. (Sic neque omnes acuti intra 14. diem judicãtur, sed vt plurimũ: aliquãdo enim ad 17. & 20. aut eò longius procedunt. Qua de re sic certa ratio statui potest. Acutorum duo summa sunt genera. Alij, qui febrem assiduam habent coniunctam, eamque essentialem vel symptomaticam. Alij qui principem partem obsident, qualis apoplexia, & epilepsia. Priores judicantur; posteriores nõ itẽ. Rursus, acutorũ, qui febrem habent comitem, quatuor sunt genera. Acuti simpliciter, peracuti, extremè peracuti ex decidentia. Acuti simpliciter ad diem 14. protenduntur. Peracuti ad 5. vel septimũ diem, vt febris ardẽs. Extremè peracuti tertio aut ad summũ quarto die terminãtur, vt febris pestilens. Acuti ex decidẽtia 40. vel 60. aut etiam centesimo vigesimo, nimirũ quarto mense soluuntur: Sic.n. Hippocr. in Epid. dierum criticorum finem supremũ constituit centesimum vigesimum: vt primum, tertium diem. Hic agitur de acutis simpliciter, quorũ terminus decimusquartus statuitur: qui terminus non ad dierum numerum & totius morbi historiam est referendus, sed potius ad acumen morbi, hoc est ad tractũ illũ temporis, in quo morbus celerrimè & vehementer mouetur cum acumine & vehementia symptomatum. Hoc enim tempus amplius duabus septimanis durare non potest. Nam cum crisis repentina sit mutatio ad salutem vel ad mortem, celeritate & vehementia motus perficitur, qui ex certamine naturæ & morbi subsequitur: & quanto vlterius morbi processerint, diuturnioresque facti fuerint, tantum summa perturbatio quæ præcipitem mutationem præcedit, languescit & remittitur fatiscẽte natura. Hinc fit, vt non semper primo die incipiat, sed interdum exacto primo quaternario, interdum secundo, hoc certamen morbi & naturæ eluceat: nam qui morbi primo quaternario blandè mouentur, ad diem peruentũ: Qui verò

per duos quaternarios, id est vsque ad septimum sunt mites, deinde à septimo vehementer & acutè moueri incipiunt, vi-ssimo solent iudicari. Hos Galenus quasi cohibitos freno morbos, nec laxis habenis ad suum terminum properãtes appellat. Verùm qui statim ab initio citatiores sunt & vehementiores 14. diem non prætergrediuntur. Ita omnes vehementiã celeritatémque finiunt ante duas septimanas. Ponamus exẽpli gratia, ægrum febre acuta laborantem, quinto die phrenitide corripi, ad 17. peruenire poterit, nec vltra sine crisi progredietur, id est, sine magna mutatione ad vitã aut mortem: ad deterius, aut melius. Totidem enim mutationes posuit Hipp. 1. Epid. Galenus vero 3. de cris. sex mutationum differentias numerat, duas subitò ad salutem aut mortem: duas sensim ad vtrunque morbo decrescente, vel virtute dissoluta: totidem mixtim, subitò facta mutatione in deterius aut melius. Horum omnium causa est, quia stati ratíque sunt naturæ motus, tum in morbis superandis, tum in omni alia actione. Vt fœtu excludendo, & excrementis excernendis, & hi motus nunquam euariant, nisi interturbentur ab aliqua causa externa vel interna. Neque enim vterus vnguibus irritatus fœtum eijcit, sed paret legibus sui cõditoris, vt & in stata crisi: cuius motionis causa non ad elementa, sed ad formas quasdam occultas referenda est. Proinde in his sensibus acquiescendum ac experientia: nunquam enim aliter fieri visum est, vt natura vehementiam certaminis in morbis acutis vltra id tempus 14. dierum sustineret.

APHOR. XXIV.

Τῶν ἑπτὰ ἡ τετάρτη ἐπίδηλος ἑτέρης ἑβδομάδος, ἡ ὀγδόη ἀρχή. θεωρητὴ δὲ ἡ ἑνδεκάτη, αὕτη γάρ ἐστι τετάρτη καὶ ἑτέρης ἑβδομάδος. θεωρητὴ δὲ πάλιν ἡ ἑπτακαιδεκάτη. αὕτη γάρ ἐστι τετάρτου μὲν ἀπὸ τῆς τεσσαρεσκαιδεκάτης. ἑβδόμη δὲ, ἀπὸ τῆς ἑνδεκάτης.

Quartus

QVartus dies septimi est index, Octauus sequentis septimanæ principium existit. Est verò & vndecimus spectandus. Ipse enim quartus est secundæ septimanæ: Spectandus rursum decimusseptimus: is enim à quartodecimo quartus est: septimus verò ab vndecimo.

Dies criticos diuidamus in tria genera. Primum genus eorum est qui dicuntur ἐπίδηλοι, hoc est, indices aut contemplabiles, vel considerandi. Secundum eorum, qui propriè appellantur κριτικοὶ, seu κρισιμοὶ Hippocrati. Tertium genus est eorum qui dicuntur παρεμπιπτόμενοι, hoc est, intercidentes, siue intermedij. Hoc loco Hipp. meminit tantùm duorum primorum, lib. huius operis quarto etiam intercidentium. Differunt autem hi virtute inter se. Nam diebus indicibus indicat & significat natura, quid sit futurum die critico sequenti. Diebus criticis fit certamen naturæ & morbi, vnde mutatio subita ad salutem vel mortem, ad melius vel deterius. Diebus intermediis aliquando absoluitur quod fuit inceptum die critico. Cæterùm indices dies sunt, vt quartanarij: critici verò septenarij. Horum non perseuerat semper vis. Nam post vigesimum diem elanguescit peritque vis quaternariorum: post 40. verò, septenariorum. Sunt tamen (diuisa vsque ad vigesimum vnaquaque septimana in duos quaternarios, ita vt idem dies quartus sit finis præcedentis quaternarij, & initium sequentis) quaternarij tres, quartus, 11.17. At septenarij sunt sex, septimus, 14.20.27.34.40. Inter hos incidunt tertius 5.9.&c. aliquando sextus, sed malè semper indicat. Quartus itaque dies index est septimi, vndecimus 14. decimusseptimus 20. Notandum tamen est, maiorem semper vim inesse primis quaternariis in ia-

dicando, vt primis ſeptenariis in judicando. Porrò in horum criticorum ratione συνάφεια eſt καὶ διάζευξις. Synapheia eſt, quum ſeptenarij duo inter ſe copulantur, ita vt idem dies ſit finis præcedentis ſeptimanæ, & initium ſequentis. Diezeuxis verò, quum duo ſeptenarij à ſe inuicem ſeparantur, ita vt vnus dies ſit principium ſequentis ſeptimanæ, alter verò finis præcedentis. Contingit ergo Diezeuxis in continuatione primi ſeptenarij & ſecundi. Septimus enim dies terminat primum ſeptenarium, & octauus incipit ſecundum. Synapheia verò eſt in copulatione ſecundi ſeptenarij cum tertio. Nam 14. dies ſecundi ſeptenarij vltimus, tertij ſeptenarij principium exiſtit. Sic Diezeuxis eſt in continuatione tertij & quarti ſeptenarij: adeò vt vigeſimus dies claudat tertium ſeptenarium, vigeſimus verò primus inchoet quartum: & ita deinceps in aliis. Redeamus ad textum Hippocratis. Die quarto edit ſigna quædam natura, vnde colligat medicus quid ſit futurum die critico ſeptimo. Diligenter ergo eſt medico conſiderandus. In eo enim ſi quid boni acciderit, bonum eſt: ſi quid mali, peſſimum eſt. In morbis dico celeriter mouentibus. Eſt etiam contemplabilis vndecimus: reuera tamen & criticus eſt, ſed magis indicat quàm judicat. Sic de 17. Quo die judicantur ſæpe morbi, qui tardè (vt vndecimo) edunt ſigna.

SCHOLIA.

SI decimusquartus dies ſit criticus: Qui ergo dies ſunt indices dierum criticorum? Parum enim eſt prædixiſſe morbum acutum intra dies 14. *terminatum iri, niſi quo die futurus ſit ille terminus ſignificetur: ſignificari quidem poteſt ille*

test ille terminus, per ea quæ explicata sunt Apho.12.lib.1. multò verò certius per dies indices. Proinde hic agitur de septimanis quæ per quartenarios digestæ sunt: item de diebus indicibus & contemplatoriis, qui in febribus tum continuis tum intermittentibus obseruandi veniunt. Ergo septenorum dierum in febrib. continuis: & periodorũ in intermittentibus, quarta dies, aut quartus paroxysmus, signa edit ad crises apparẽtia in propriis excremẽtis. Alterius septimanæ octauus dies, vel octaua periodus principium existit secundæ septimanæ: duoq; illi septenarij sunt separati à se inuicem: obseruabilis item est & ipsa vndecima dies, ceu vndecima periodus si ad historiam morbi referatur: non autem ad symptomatum accessionem: est.n. dies illa vndecima, aut periodus vndecima secundæ septimanæ, quarta. Rursum obseruabilis est decimaseptima dies aut periodus index futuri vicesimi. Est enim quarta à decimo quarto, septima verò ab vndecimo: vt diuersa ratione & indicandi & iudicandi vim possit obtinere: indicandi se referatur ad vicesimũ, iudicandi si ad vndecimũ. Id autẽ vt clarius intelligas sic habeto. Morborũ, alij diebus: alij mensibus: alij totis annis iudicãtur. Acuti omnes, diebus: longi verò mensibus aut annis. Ex acutis, alij paucioribus: alij pluribus diebus, pro celeri aut tardo eorum motu: Extremè peracuti, intra quartũ diem, peracuti intra septimum. Acuti exactè, intra 14. Acuti ex decidenti intra quadragesimum, aliquando etiam intra centesimum vigesimum: sed illi quum superant 40. diem nomen acutorum amittunt & longis annumerantur. Suus nimirum cuique morbo acuto status ac ratus est dierum terminus, intra quem suos motus celeres ac vehementes obeunt. Hoc interea temporis tractandum mouentur, & ad suum terminum properant, insignes mutationes subeunt ob certamen quod natura cum illis instituit. Insignes autem illæ mutationes non quibuscunque, sed certis ac statis etiam diebus elucent.

Qui dies, triplices sunt. Alij, iudices nominantur, in quibus naturæ certamen incipit. Alij, critiui, in quibus velut consertis manibus natura pugnat. Alij, pro victoria, aduersus morborum intercidentes ceu intercalares ac medij, in quibus absoluitur aliquando certamen quod fuit incœptum die critico. Dies iudices, quid sit futurum diebus criticis prænunciant, quia in illis iam apparent argumenta coctionis bona aut mala: tales autem omnes sunt quaternarij, vsque ad diem vicesimum. Post diem vicesimum septenarij ad quadragesimum. Post quadragesimum, vicenarij ad centesimum vigesimum. Dies autem critici, ad quadragesimum vsque diem sunt omnes septenarij, quod natura suos motus insignes semper per septenarios obeat, siue dies illi fuerint, siue menses, siue anni, Sic.n. quidam morbi septimo mense finiuntur. Temperatura corporis singulis septenniis variat. Dies intercidentes sunt quibus & sua vis inest ad iudicandum, vt tertius, quintus, nonus, non tamen tam potens quam quæ diebus criticis: quemadmodum & diebus indicibus sua quoque vis inest iudicandi, non tamen tam potens quàm indicandi. Quarta his addi potest differentia dierum in quibus vt plurimum malacrisis euenit. Hi fere à quarto pares sunt, vt 6.8.10.12.16.18. Eorum verò pessimus est sextus, qui, quòd eo plures pereant, tyranni nomen meruit. Rationem horum omnium dierum & iudicantium, & indicantium, & intercidentium Galenus à motu lunæ repetit: quam tamen ab occulta nobisque incognita, & Hippocratis experimento tantùm comprobata causa præstat repetere. Sic enim ad motum lunæ vim istorum dierum referas oportet, morbos acutos vna cum luna incipere, aut eius etiam quadris: nisi singulis momentis nonas velis lunationes initiari, ac singulis eandem vim attribuere: oporteret quoque exacerbationes ac paroxysmos, in quos necessariò incidit crisis motum lunæ sequi: quos tamen non astra respi-

cere

vere: sed humorum conditionem sequi certum est. Sed de his aliàs.

APHOR. XXV.

Οἱ θερινοὶ τεταρταῖοι, τὰ πολλὰ γίνονται βραχέες· οἱ δὲ φθινοπωρινοὶ μακροί, καὶ μάλιστα οἱ πρὸς τὸν χειμῶνα συνάπτοντες.

Æstiuæ quartanæ magna ex parte breues sunt, autumnales verò longæ, præsertim quæ ad hyemen vsque perueniunt.

Febris quartanæ multiplex est generatio: aliquando enim generatur æstate, propterea quòd hyeme præcedente aut vere collectus est crassus quidam humor viscidus & frigidus, vt in pueris præsertim, quòd intempestiuè & exerceantur & comedant. Indicio sunt dolor ventriculi, & pituitosa quæ vomunt. Interdum generatur quartana æstate in juuenibus & viris, non solùm ab humore crasso ac frigido per hyemem collecto, sed etiam ratione vitæ intemperantis, & qualitatis alimentorum, non autem ratione ætatis aut temporis. Cùm enim æstate imbecillus sit calor natiuus, multa ingurgitant, quæ cruda in corpore relicta febrem gignunt. Plerumque verò fit quartana à melancholia, maximè declinante ætate & autumno. Ætatis autem declinantis certus præscribi modus non potest: quippe cùm aliis ætas declinet celeriùs, vt anno 30. aliis tardius, vt 40. & 50. Verùm ejusmodi febres ferè accidunt autumno, & ab anno ætatis 40. ad 50. Æstiuæ igitur quartanæ, hoc est, quæ primùm æstate nascuntur, non ratione temporis, sed ratione vitæ intemperantis, & qualitatis alimentorum, breues sunt. Nam omnis materia febris quartanæ crassa est & frigida: at calor externus calfacit, tenuat, fundit,

& è profundo corpore materiam illam trahit in ſuperficiem corporis quæ laxa eſt. Magna verò ex parte dicit: quia aliquando, niſi adhibeantur juſta remedia (vt phlebotomia interdum Oribaſio) & conueniens vitæ ratio præſertim, protrahuntur in longum tempus, vel ad hyemem, idque maximè ſi cauſa vehementior ſit, & humor copioſior ac craſſior. At autumnales ſunt longæ, tum quia humor iam craſſior & frigidior factus eſt per autumnum, tum quia qui per æſtatem mouebantur humores ad corporis ſuperficiem, nunc ad centrum mouentur. Hæ tamen nonnunquam hyemem attingunt. Nonnunquam ab aliquo vitio internæ partis, vt lienis aut hepatis natæ tertio menſe ſoluuntur orta aliqua inſigni vacuatione, vt per hæmorrhoidas, aut vrinas nigras. Quibuſdam finiuntur ſexto menſe, caloribus incipientibus. Aliis nono menſe, vt Iunio, quo ceraſa ſunt matura. Vnde vulgo perſuaſum eſt, ea ſanare quartanas, in eamque rem ceraſa deſtillant. Sed calor ſanationis cauſa eſt, non ille fructus. Aliis hæ febres durant in annum, in duos, in tres. Auicenna affirmat durare nonnullis ad annum 12. Ab his prætereà quidam in paralyſin incidunt, quum materia illa frigida & craſſa ad neruos imbecillos ſe confert, eoſque ſtupefacit. Alij incidunt in hydropem, toto ſanguine refrigerato. Hæc autem mutatio dicitur ex metatheſi.

SCHOLIA.

Quemadmodum acuti morbi diebus terminantur: ita longi menſibus. Et quemadmodum acuti ad motum lunæ mouentur: ſic & longi, ad motum ſolis: ita vt temporum mutationes, annique conſtitutio plurimum faciant ad breuitatem aut longitudinem morborum. Indicio ſunt quartanæ,

tana, quæ non erratica, non symptomatica, sed essentiales & primogeniæ, si à diæta aut instituti vitio in æstatem cadunt, sunt breues: quod cœli beneficio earum materia, facilè pepasmum recipiat, & excernatur facilè, accedátque naturæ irritatio quæ ante desiderabatur. Non tamen semper breues sunt, sed maximam partem: quia nonnunquam cœli inclementia vires effœtæ languent: à quibus nec concoqui, nec excerni tam promptè earum materia possit: adde quòd fieri potest, vt pars tenuior sanguinis ac bilis per vomitum reddita fuerit, superstite crassiore. Si verò quartanæ in autumnum inciderint, sunt longæ, maximè quæ hyemem attingunt: quòd eo cœli statu è corporibus nostris nihil omnino exudet, sitque materia multo contumacior quàm aliis anni tempestatibus. Cæterùm apud nos, vbi celerius æstiuus calor languescit, inclinante æstate nec expectato autumno multæ quartanæ fiunt: & si quæ autumno, magna ex parte, eius initio fiunt. Hyeme verò, cuius principium definitur circiter nonas Nouembris, rarissimæ sunt quartanæ. At contra fit, vt autumno & æstate declinante genitæ solstitio hyberno vel desinant, vel leuiores fiant. Id apud nos accidit inclinante Decembri. Hippoc. in Coacis scripsit quartanas mutari in acutos morbos, quod raro fit: frequenter verò in quartanam duplicem & triplicem transeunt. Raro in quintanam.

APHOR. XXVI.

Πυρετὸν ἐπὶ σπασμῷ βέλτιον γίνεσθαι, ἢ σπασμὸν ἐπὶ πυρετῷ.

Febrem conuulsioni accedere satius est, quàm conuulsionem febri.

Conuulſio motus eſt inuoluntarius & præter naturam, in parte quæ voluntariè & arbitrio mouetur. Duas habet cauſas, repletionem, & inanitionem. A repletione eſt, quando totum neruoſum genus, aut principium, & pars neruorum, aut pars principij imbibuntur humore aliquo craſſo & frigido, qualis eſt pituita. Hic humor aliquando concreſcit & congelatur, fitque in membris tēſis & rigentibus ὀρθόκωλλον, in inflexis verò & quæ contendi non poſſunt, ἀγκύλη apud Chirurgos. Conuulſio præterea fit à qualitate materiæ quæ mordeat acrimonia, vt eſt ſanies acris in punctum nerui: fit aliquando à frigore externo, detecto neruo. Quæ duo ſunt etiam includenda in repletione. At quando fit ab inanitione aut ſiccitate (vt in ardentiſſimis febribus) reſiccantur omnes nerui corporis: eáque eſt incurabilis, aut curatu admodum difficilis. Vbi itaque conuulſioni ex repletione à pituita craſſa, viſcida, & frigida, imò omni affectioni ab eadem materia ſuperuenit febris, melius eſt quàm ſi conuulſio febri ſuperueniat. Febris enim frigidam illam materiam calfacit, tenuat, & diſcutit. Sed quæritur, an excitanda in conuulſione ſit febris, necne? Excitata aliquando interficit, aliquando parum juuat. Si grauior & vehementior moueatur febris, diſſoluentur vires ægri. Si leuior & languidior, parum juuabit. Vt in Numeni filio (in Epid.) excitata eſt febris, quum apoplexia laboraret: interiit tamen ille, quia febris leuior eſſet & languidior: vt quæ non potuerit materiam craſſam & frigidam incidere, attenuare, & excalfacere. At oportet proportionem eſſe agentis & patientis. Quòd ſi ſua ſponte fiat febris, magis juuabit. Meliùs autem dicit, quia ea febris non ſemper juuat: contra verò, pejus eſt conuulſionem febri ſuperuenire. Magnam enim

enim indicat ſiccitatem neruorum, & eorumdem natiuam humiditatem eſſe conſumptam. Quod malum ferè eſt inſanabile, ſoletque ſuccedere febribus ardentibus.

SCHOLIA.

CAlor quicũque fuerit, ſiue externus, ſiue internus, ſiue naturalis ſiue præter naturam, curat morbos. argumento eſt febrilis calor, qui morbos frigidos, & qui ab humoribus frigidis pendent, curat. Etenim febris conuulſioni ſuperueniens eam ſoluit: eam nimirum quæ à repletione eſt, modò nulla excuſatio vel ætatis, vel inſtrumentorum cõuulſorum, vel temporis morbi poſſit adferri: quia calor febrilis coquit ac diſcutit materiam craſſam conuulſionem committentem, frigidámque intemperiem, quæ pituitoſi humoris effectus eſt & cauſa, ad calidiorem permutat. Conuulſio autem ſuperueniens febri, mala eſt & periculoſa, ſi modò ea ab exhauſto fiat, ceu conſumptione humidi primigenij neruorũ: quod cum non poßit reparari, magis ac magis nerui exſiccantur adueniente febre. Non tamen quibuſcunque febris conuulſionem ſoluit, ſed moderata tantum, id eſt, nec ita debilis vt nihil vel parum efficiat: nec ita vehemens & maligna, vt vires exoluat. Ob id ſcriptum eſt ab Hipp. Aphor. 70. lib. 5. qui quartana corripiuntur non admodum conuulſionibus tentari: ſi verò prius tentati fuerint, ſuperueniente quartana liberari. Conuulſio quoque ſuperueniens febri non ſemper periculoſa, ſed ſalutaris, ſi modo ea in motu ſit, non diu perſeueret, non à ſtabili cauſa oriatur: initio febris accidat per repletionem, non inanitionem, tranſlata nimirum materia à venoſo genere in habitum corporis per concußionem & violentam motionem, quam conuulſio intulit: qua occaſione mittere ſanguinem erit optimum: interdum etiam concalfacta, tenuata, inciſáque materia, & tranſmiſſa ad

genus neruosum. Sic enim Hippoc. in Coacis lib. 4. Comm. 4. conuulsio in febre mota, sedat febrem eadem die, aut postera, aut tertia: & libro de locis in homine. A conuulsione si febris inuaserit, sedatur eadem die, aut sequenti, aut omnino tertia. De conuulsionis natura & causis, postea fusiùs sub initium lib. 5.

APHOR XXVII.

Τοῖσι μὴ κατὰ λόγον κουφίζουσιν οὐ δεῖ πιστεύειν, οὐδὲ φοβεῖσθαι λίην τὰ μοχθηρὰ γινόμενα παραλόγως. τὰ γὰρ πολλὰ τῶν τοιουτέων ἐστὶν ἀβέβαια, καὶ οὐ πάνυ τι διαμένειν οὐδὲ χρονίζειν εἴωθεν.

Non, si quid in morbo fiat præter rationem leuius, fidere oportet: nec turbari, si quid temerè grauius acciderit. Istiusmodi enim multa sunt incerta, nec durare diu aut persistere solent.

Hic Aphor. est de accidentibus in morbis, non de signis. quòd autem hic dicit μὴ κατὰ λόγον, non ex ratione, Hippo. exponit. in Prorrhet. ἀσήμως καὶ ἀκρίτως. nunquam enim fit mutatio subita in morbis, quin præcedant signa quædam ejusmodi mutationis aut solutionis. Quod igitur hîc dicit vniuersaliter, in Prorrh. tradit particulariter. Non est itaque (inquit Hippoc.) fidendum iis quæ præter rationem leuant: hoc est, quæ idipsum efficiunt citra aliquam vel sponte vel arte factam euacuationem, aut nullis coctionis signis præcedentibus. Quæcunque enim sic sine ratione leuant, recidiuam minantur. Proponatur (verbi gratia) æger. Hic primo, secundo & tertio die valde febricitat: at quarto statim leuiùs habet, h.e. melius appetit, melius

lius dormit, quàm antea. Animaduertere oportet an id fiat cum ratione, an ſine ratione. Si nullum præceſſit ſignum coctionis, nulla vacuatio è corpore vnde melius habeat, quia id ſine ratione fit, non eſt credendum. Sic ſi die ſeptimo aut octauo bene habeat æger, cùm tamen nulla præceſſerit vacuatio neque per ſudorem, neque per vrinas, neque per alui excretionem, aut profluuium ſanguinis, nullum item ſignum coctionis die quarto, fidendum non eſt. Aliquis prætereà fuit curatus à morſu canis rabidi, bene habet per duos aut tres menſes, poſt incipit aquam metuere, & pati ea ſymptomata quæ à cane rabido demorſis accidunt, vt tandem moriatur. Hic profectò leuiùs quidem habebat, ſed ſine ſignis & ſine ratione: quare recidiuam paſſus eſt. Id ſæpe accidit febre peſtilenti laborantibus. hi enim aliquando bene habent tres, quatuor horas, id etiam duos dies, quum derepente moriuntur. Id fiebat ſine ratione & ſignis: latebátque vis & virus veneni in corpore, quę vis vbi ſtatim emicuit, ægrum ſuffocauit. Quemadmodum non eſt temerè confidendum iis quæ præter rationem leuant: ſic non ſunt temerè formidanda mala quæ præter rationem accidunt. Hoc verò maximè locum habet in perturbatione critica. In hoc ægro (verbi gratia) apparuerunt die quarto ſigna coctionis, & ſalutaria omnia, bene habet quinto die & ſexto: ſeptima incipit delirare, difficulter ſpirare, vehementius febricitat, magno rigore corripitur, terreri non debes neque timere. Ea enim fiunt præter rationem, cùm præceſſerint ſigna coctionis: ac tunc potiùs prædices ſalutem quàm mortem, quia ab illis vehementibus ſymptomatis ferè ſequitur criſis.

SCHOLIA.

QValis adhibēda fides signis, quæ in diebus cōtēplatoriis apparere solent, & quæ crises antecedunt: Quæ haud cōuenienter leuāt sine causis criticis, nec vlla crisi cōsentanea, neque iusta in specie, materia & subiecto, iis nullo modo acquiescendū: quòd fractæ naturæ & effœti caloris natiui significatio fiat congressus. Neq; admodū verenda sunt quæ præter ratione apparēt, cuiusmodi sunt symptomata perturbationis criticæ, & signa futuræ criseos, quæ vulgò sinistri judicij metū adferūt: medicos verò doctos spe cōsolantur: qualia sunt deliriū, distensio hypochōdriorū, lacrymarū profusio. Horū.n. plurima sunt fugacia, causámq; non habent stabilem. Idem propemodū Hippoc. in Coacis 2. Quæ in signis prauis leuius habent, quique in bonis non agunt melius, difficili morbo laborant. Hinc ergo collige nō semper signis coctionis fidēdum, nisi ea quæ exeunt verè cocta sint, & ab eo humore secreta qui morbū cōmittit, & nisi gradatim, ordine & sine intermissione talia appareant. Etenim in materia inæquali, aut vitio partium cocta, coctionē tantùm ostendunt in his, ex quibus secreta sunt. Proinde damnantur ab Hippoc. in prognost. vrinæ, quæ repente & parū coctæ sunt: quæ itē intercisæ: in Epi. quæ ex perniciosissimis subitò in meliores sunt mutatæ. Natura.n. particulatim qualitates introducit, neq; quicquā repentinū vel patitur vel molitur: per media nāq; fit motus ad extrema. Et natura ipsa, inquit Aristot. est causa ordinis omniū. Ergo per gradus agit, certis tēporibus mouet, diebus criticis quod coctum est aut profert, aut excernit. Huius ordinis mutatio, materiæ vim malignā ostendit, cui dominari natura non pōt: aut errorē aliquem agri vel medici: aut partis mortificationem. Tum igitur omnia leuiora fiunt, vt cū in sphacelismo dolor & febris remittūtur, calore naturali extincto. Hæc etiā fiunt interdū natura extremos conatus edente: interdum eadē cessante, quæ præ infirmitate

non

non agitat materiam cuius interim vis malefica augeſcit paulatim, ac diſſoluta totâque ſubſtantia natura contraria, vel mediocriter habentem necat.

APHOR. XXVIII.

Τῶν πυρεσσόντων μὴ παντάπασιν ἐπιπολαίως τὸ διαμένειν, καὶ μηδὲν ἐνδιδόναι τὸ σῶμα, ἢ καὶ συντήκεσθαι μᾶλλον τοῦ κατὰ λόγον μοχθηρόν. τὸ μὲν γὰρ μῆκος νούσου σημαίνει, τὸ δὲ ἀσθένειαν.

Corpus eorum qui non omnino leuiter febricitant, ſibi conſtare nec minui, aut etiam plus æquo colliquefieri, malum hoc ſiquidem virium imbecillitatem: illud, morbi diuturnitatem ſignificat.

Duplex huius Aphoriſmi fructus eſt, ad prognoſticon, & therapeuticon. Ad prognoſticon ibi, diuturnitatem morbi aut imbecillitatem ſignificat. Ad therapeuticon, quia vtriuſque cauſa intellecta facilè curabimus, & quibus remediis ſit pugnandum ſciemus. Proponemus ergo duo genera febrium, vt Aphoriſm. facilius intelligamus. Vnum, in quo corpus non emaciatur nec extenuatur: alterum, in quo præter rationem emaciatur & cõminuitur. Prima febris non vehemens eſt, ſed leuis, ſolet iis accidere qui ociosè & voluptuosè viuunt, præſertim autumno. In hac autem non extenuantur ægri, primùm ratione febris quæ leuiſſima eſt: deinde ratione conſtipationis & materiæ crudæ ac craſſæ, atque adeò difficulter reſolubilis. Videndum tamen eſt, an corpus non minuatur, non ratione materiæ crudæ & glutinoſæ ac conſtipationis pororum, ſed potiùs quia ægri nimium nutriuntur: quod ſæpe experiaris his in regionibus. Verùm hoc febris genus non ſolùm generatur autumno, ſed etiam & Maio menſe, initióque æſtatis (quia hyeme

collectus est multus humor crassus & viscidus,& vere ipso,eò quòd colligũtur multi humores crudi in vẽtriculo imbecillo duabus de caussis: tum ob calorem externum & inusitatum, & tum etiam quia multa ingurgitamus, quibus cõcoquendis est impar. Sed hę febres solẽt esse breuiores quàm autũnales,quia eo tempore ferè multũ materię resoluitur. At in autumnalibus copiosior materia per æstatẽ(dũ refrigerantib.& humectantibus immodicè & intempestiuè vtimur)collecta putrescit,neque tantũ resoluitur:ob id sunt longiores. Altera porrò febris est vehemẽtissima,quę corpus colliquat & cõminuit: primùm ratione sui,deinde etiam quia est & tenuitas humorũ & cutis raritas. Tertiũ genus febriũ est mediocre,inter vehemẽtissimã videlicet febrim, & leuissimam:de quo genere hoc loco agitur. Eorum igitur qui nõ omnino leuiter febricitãt,corpus in eodem statu permanere,& nihil comminui,malum est. Nam & ratione febris quę nihil resoluit,& ratione materiæ crassæ ac glutinosæ, & ratione constrictionis pororum judicatur morbi longitudo: nisi(vt diximus) corpus nimium nutriatur. Quare materię ipsius caussa, mediocriter calefacientibus, incidẽtibus,& attenuantibus vtemur. Mediocriter dico:siquidẽ si valde calfacientibus vteremur,febrem augeremus. Præterea periculum foret,ne humores intempestiuè liquati,atq; ad neruos translati paralysin efficerent: aut apoplexiam, si in cerebrum: aut si in thoracem, ægrum derepente suffocarent. Deinde quia sunt densati pori, vtẽdũ erit laxãtibus: vt igni lucul ẽto,frictionibus mollibus,multis stragulis,&c. Porrò malũ est etiam corpus prędicta, febre(quę leuicula est)affectũ magis quàm ratio postulat extenuari. Signũ est imbecillitatis virium:præterea interdũ raritatis porotũ,& tenuitatis humorũ. Cæterũ multis

multis de causis extenuatur corpus. Extenuatur enim quia calor est lãguidus & imbecillus, vt in iis qui non nutriuntur. Extenuatur & statim in sanis qui syncopem patiuntur, quia statim spiritus diffluunt: imò aliquando sine sensu excernuntur, prostrata retentrice facultate. Emaciatur præterea ob magnitudinem febris, morbi diuturnitatem, regionem, anni tempus, Item ob ætatem, vt in pueris & decrepitis: sed in illis, quia sunt calidi humidi, & fluxili substantia, in his propter virium imbecillitatem. Contabescit etiam corpus & comminuitur ob sensibiles euacuationes: vt profluuium sanguinis multum, sudores plurimos, vrinam copiosam, vomitum, alui excretionem. His accedunt vigiliæ immodicæ, dolores, curæ, inedię, motus complures & vehementes. His autem omnibus sublatis, si corpus præter rationem collabatur & marcescat, significatur virium imbecillitas, & præterea alia dispositio quæ (authore Gal.) causa est extenuationis in febribus: nempe humorũ tenuitas, & cutis raritas. Quapropter vbi ita in febre exigua & leuicula contabescet corpus, vires collabentes refouebimus multis odoribus tum naribus admotis, tum etiam in modum epithematum applicatis è regione cordis, aut oris ventriculi. Præterea vtemur alimentis nõ quidem actu calidis (hæc enim rarefaciunt, & facilè dissoluuntur,) sed frigidis actu, & quę præterquã quòd refrigerẽt, habeãt aliquid lentoris, cujusmodi & gelatina. Valent & hic destillata, quibus miscere poteris syrupum de limonibus, & alia ejusmodi, si velis vt ea non tam citò resoluantur.

SCHOLIA.

VNde dignoscenda sit morbi longitudo & viriũ imbecillitas in febrib. nõ admodũ leuibus, explicatur. Si in

febre non admodum leui corpus nihil cõcidat in mole, colore & charactere: aut etiam plus æquo extenuetur, vt appareat facies illa Hippocratica narium acutarum, oculorum cõcauorum & collapsorum temporum, calamitosum id est: nam corpus in suo statu manere, diuturnum morbum significat, ob materiæ contumaciam, & meatuum densitatem: tabescere verò plus æquo, imbecillitatem virium: id est caloris natiui, quæ est mala, vt signum & vt causa.

APHOR. XXIX.

Ἀρχομένων τῶν νούσων ἤν τι δοκέῃ κινέειν, κίνει· ἀκμαζουσέων δὲ, ἡσυχίην ἔχειν βέλτιόν ἐστιν.

QVum morbi incipiunt, si quid mouẽdũ videtur moue. Quum verò consistunt & vigent, quiescere melius est.

Aphoris. hic est de occasione vacuationis & purgationis, in morbis præsertim acutis. Proposito itaque morbo acuto, primùm intelligere debemus an sit mouendum: deinde si mouendum sit, id faciendum esse initio, quo parte materiæ detracta reliquum possit faciliùs concoquere natura. Per principium autem morbi inaudiendum venit vniuersale & totum illud tempus quo morbus crudus est. Per κινέειν verò intelligit præsertim phlebotomiam & pharmaca. Ponamus ergo morbi initium, hoc est, crudum esse humorem primis quatuor diebus, videndum est an sit aliquid mouendum, necne. Si humores sint fixi, & aliqua in parte hæreant nondum concocti, nihil mouendum. Sic vbi desperata est salus. At in morbis à quibus speramus ægros conualituros, mouendum initio purgãtibus medicamentis, vbi materia turget. Vbi verò videmus eam parte aliqua desedisse, adhibenda phlebotomia. Cæterùm Galen. lib. de optima secta asserit, sententiam hanc, consilium habere translatum non ex tempore

morbi,

morbi, sed ex viribus præsertim animalibus, quæ sunt initio robustæ. Quòd si vitalis & naturalis sint imbecillæ & debiles, id fit impropriè, per viã videlicet aggrauationis: hoc est, quia oppressæ sunt multitudine materiæ. Nam debiles quoque sunt aliquando vires propriè, quando dissoluta est substantia, in qua consistit animalis facultas, vitalis, & naturalis. Porò quum morbi consistunt & vigent, quiescere melius est, & abstinere à venę sectione, & medicamentis, tribus de causis & rationibus. Prima reddetur Aphor. sequenti. Secunda est, quia in vigore defatigata est magna ex parte virtus animalis: licet aliæ duæ, vitalis scilicet & naturalis, fortes persistãt, sed non tam fortes quàm initio. Aut si sint fortiores, intelligendum est, quia liberiùs agunt, non grauatæ multitudine materiæ. Tertia ratio est, quia virtutes naturalis & vitalis in coquendo morbo sunt occupatæ.

SCHOLIA.

Non solùm purgandi locus est ad cacochymiam superstitem aut succrescentem: huius vtriusque diagnosin ineundam præcepimus ex signis antecedentibus, adnatis & consequentibus: item ex causarum & temporum criticorum distinctione, tum etiam prouidendi rationem recidiuæ metu aperuimus: sed etiam purgandi locus est in cacochymia primigenij morbi parente, cum ea apparent & fiunt quæ his traduntur Aphorismis. Ergo ineuntibus morbis eo scilicet tempore quo natura morbificis causis opprimitur, éstq; humorum cruditas: si quid mouendum videtur, vt in orgasmo vniuersali aut particulari, in partis nobilis impedimento: in cacochymia alui, siue humorũ refluxu qui sursum aut deorsum viam affectat: in plethora vniuersali aut particulari: purga aut mitte sanguinem innixum vt orgasmus (in quo

cunctari periculosum) reuellatur : impedimentum nobilis partis tollatur: doloris acerbitas leniatur: materia nimia pepasmus, & excretio procuretur : corpore facto perspirabili per venæ sectionem, prima regio corporis expurgetur. Quando autem vigent morbi, symptomatumque summa sunt omnia, quiescere præstat: vbi enim fames, laborandum non est, Aphorism. 16. lib. 2. Adde quod animalis facultas, quæ vna ex reliquis facultatibus vim & motum medicamentorum regit, in vigore fatiscit, ob nimium calorem morborum acutorum, qui omnes & caussa & symptomatibus calidissimi sunt.

APHOR. XXX.

Περὶ τὰς ἀρχὰς καὶ τὰ τέλη πάντα ἀσθενέστερα· περὶ δὲ τὰς ἀκμὰς, ἰσχυρότερα.

Circa initia & finem morborum remissiora sunt omnia, in vigore vehementiora.

Hic Apho. præcedentis (vt diximus) rationem exponit. Per omnia autem intelligit & morbum & propria eius symptomata: vt sunt accessiones, vigiliæ, dolores, inquietudo, sitis. Quæ omnia sunt leuiora & initio morbi, quia nondum natura aggressa est certamen contra morbum: & in declinatione, quia iam victoria est naturæ. At in vigore omnia sunt vehementissima, quia vehemens est certamen naturæ cum morbo. Ceterùm vt sententia superior de generalibus ac vniuersalibus morbi temporibus & minimè particularibus est accipienda: ita etiam & præsens.

SCHOLIA.

SCHOLIA.

RAtio Aphorism. præcedentis. Siquidem mouendum in morbis acutis, mouendum in principio, quiescendum verò in statu. Quia inchoatis vel affectis iam morbis, cum scilicet natura morbificis causis opprimitur potiùs quàm symptomatum vehementia, adestque humorum cruditas: vel etiam, editis pepasmi signis, sublataque phlegmasia, & inchoata crisi, non autem perfecta, symptomatum omnium vis est infirmior: si quidem ineuntibus morbis nondum irritata est natura, nec subest adhuc cõsummata putredo, nec inchoatus pepasmus: vigentibus verò morbis symptomatum summa sunt omnia: irritata natura: consummata putredine, inchoato pepasmo: quia dum pus conficitur, maiores fiunt dolores & febres, quàm pure confecto: Fortasse autem Hippocrates omnia censuit in statu fieri grauissima, quum curatio tota naturæ committitur, vniuersaque morbi materia reseruatur in crisim extremam. Tum quippe ratiene optima & crisis ipsa vehementi perturbatione fit & status quoque crisim præcedens vehemens existit: quanquam si initiis morborum, non parum materiæ morbificæ sit purgatione & missione sanguinis subtractum ante coctionem: & febris & symptomata in statu mitiora fieri posse credibile est.

APHOR. XXXI.

TΩ͂ δὲ ἀῤῥωςίης εὐσιτέοντι, μηδὲν ἐπιδιδόναι τὸ σῶμα, μοχθηρόν.

SI à morbo bellè comedenti corpus non proficiat, malum.

Hæc ſententia eſt de conualeſcentibus,iamque expoſita eſt 8. Aphoriſm. huius ſectionis. Illic Hippocrates cauſam referebat, quare non corroborarentur conualeſcentes, etiamſi cibum caperent: quia videlicet copioſiore alimento vterentur. Ergo vt colligamus cauſas cur non recorporantur ægri, neque priſtinas vires recipiunt,id fit vel quia alimento copioſiore aut quantitate aut qualitate vtuntur: vel quia in ventriculo reliquoque corpore copia eſt malorum humorum qui alimentum quamuis bonum corrumpunt. Partes igitur hunc ſuccum vitioſum non attrahunt,& ſi attrahunt,non nutriuntur. Ἐπισιτέοντες, autem dicuntur hoc loco ὀρεγόμενοι, ἢ τροφὴν λαμβάνοντες, hoc eſt qui bene appetunt, & cibum haud exiguum capiunt.

Porrò non mirum eſt, aliquem bene appetere, & non proficere corpus: ſiquidem fieri poteſt,vt ventriculi orificium ſit incolume & ſanum, ob idque bene appetat, venæ autem interim abundent vitioſis ſuccis quibus non poſſunt nutriri partes.Quapropter vbi videbimus conualeſcentes non recorporari, neque priſtinas vires recipere (ἐπιδόναι enim non ſolùm ad molem corporis, ſed etiam ad eiuſdem vires debet referri) quærenda nobis cauſa. Nam ſi ſit peccatum in quantitate alimenti, nutriemus: ſi in qualitate, mutabimus,& boni ſucci cibos offeremus. Si eſt imbecilla nutritoria facultas, corroborabimus. Si vitium eſt humorum, paulatim vacuabimus, atque temperabimus alimentis euchymis.

SCHOLIA.

SCHOLIA.

EAdem propemodum sententia cum ea quæ Aphorismo octauo, de conualescentibus restaurandis scripta est. Nisi quod hic quidpiam maius ac deterius videtur nõ proficere quam illic non corroborari: quia non corroborari ad vires infirmas: non proficere, ad vires, carnem, colorẽ & characterem, quæ quatuor in morbis deperire solent, refertur. Adde quod alterum alterius signum, alterum causa est. Nã quod corpus proficiat, robur potentiæ in causa est: quod potentia corroboretur, promotio corporis præsens signum est. Si ergo conualescens cibum appetat, ac larga manu sumat, nec tamen edẽdo quicquã proficiat, in corporis charactere, colore, carne, actione & motu, malum est: idque triplex: duplex quidem quod Aphor.8. explicatum est: vnum, quod conualescens plus cibi ingerat quàm possit conficere, ideoq; eius demendam esse copiam: alterum, impuritatem subesse in corpore, ideóq; opus esse vacuatione: simplex verò Aphorismo sequente, quod conualescens eò tandẽ deuenit, vt nihil penitus appetat. Adde & quartum si vis, quod excitato suctionis sensui non sit analogia suctionis, ob vasorum impuritatem, quam omnes carnes respuunt per Aphor.23 partic. 4. lib. 4. Epid. Qui calido ventriculo præditi sunt, frigidas habent carnes, tenuésque existunt, conspicuas denique eminentésque venas obtinent, ac iracundiores fiunt.

APHOR. XXXII.

ὩΣ τὰ πολλὰ πάντες οἱ φαύλως ἔχοντες, κατ' ἀρχὰς μὲν εὐσιτέοντες καὶ μηδὲν ἐπιδιδόντες, πρὸς τῷ τέλει πάλιν ἀσιτέουσιν, οἱ δὲ κατ' ἀρχὰς μὲν ἀσιτέοντες ἰσχυρῶς, ὕστερον δὲ εὐσιτέοντες, βέλτιον ἀπαλλάσσουσιν.

QVi aduersa valetudine abundè initio comedunt, nec proficiunt, ij ferè tandem omnes in cibi fastidium incidunt: contra, qui initio inedia vsi, cibum postea appetere incipiunt, inualetudine faciliùs liberantur.

Hîc Aph. non solùm pertinet ad conualescentes è morbo, sed potest etiam de toto morbi decursu intelligi. Agitur itaque hoc Aphoris. de mutatione eius ægri qui initio bene appetebat, in eum qui posteà non appetit: & rursus de mutatione eius qui non appetebat, in eum qui iam appetit. Causa autem cur ægri per initia appetant, & nihil interim proficiant, est, quia cum oris ventriculi incolumitate & firmitate praui sunt in venis humores, qui alimentum corrumpunt. Verùm eiusmodi ægri in fine rursus neque appetunt neque cibum capiunt, eo quòd humorum vitium quòd priùs erat in venis tantùm, iam communicatur ipsi appetendi instrumento. Istud sæpe videas accidere in febre quartana, vt quæ materiam habeat crassiorem & lentiorem: at in febre continua & tertiana, rarius, quia in his materia calida est, & citius resoluitur. Cæterum in his qui ita bene appetunt, siquidem pro consuetudine edunt & bibunt, morbus erit longior & periculosior, magisque recidiuę obnoxius: quia natura cibo concoquendo occupata non coquit materiam morbi, quæ interim ob cibi dati multitudinem augetur. Contrà, morbus erit breuior & tutior in iis qui inter initia plurimum à cibo abhorrent, deinde autem bene appetunt & comedunt. Initio enim imbecillum est os ventriculi (quod nos terrere non debet, reliquis signis salutaribus) & corpus repletum vitiosis humoribus: verum per id tempus quo parum cibi assumunt, natura morbi materiam quæ ciborum fastidium

ſtidium adferebat, concoquit & diſſipat: quo fit, vt ſub finem probè appetant & comedant, nec non celerius, quàm priores, à morbo liberentur. Quamobrem vbi vides ægros circa morbi initium cibos auerſari, terreri non debes. Vbi verò inter initia bene appetunt, parum ſunt nutriendi: quippe cum ſit vitium & putredo in venis, vnde alimentum corrumperetur, per Aphor. Impura corpora, &c. Dandum itaque alimentum paucum quantitate, & mediocre qualitate. Denique pro ratione febris minuendus eſt victus: at quò cibus erit parcior, eò minus reuocabitur natura à coctione morbi.

SCHOLIA.

Licet per totum morbi decurſum, ita cibos faſtidire, vt ne legitimum quidem accipere poſſit, ſit pernicioſum: belle tamen appetere, plurimoſque cibos ingerere, potiſſimum per initia, malum: morborum enim inim initia ac augmenta, famem ac ſitim deſiderant (inquit Celſus) victúmque tenuem, teſte Hippocrate, requirunt: ne nimirum natura à morbo concoquendo acceſſione cibi auocetur: vt quæ inediæ tempore materiam morbificam melius concoquere ſoleat. Malum quoque ſi ægrotantes, qui iam morbo defungi ac conualeſcere incipiunt, quique morbi diuturnitate, & vehementia debilitati ac fracti, cum iure & loco cibis veſcuntur: exempli gratia in pleuritide, quum os humeſcere cœperit, remiſſa fuerit febris, aliaque ſymptomata, & ſputa ex facili prodierint, cibos auidè appetant & ſumãt, vt nihil edendo proficiant: illi enim ad extremũ inappetentes fiunt omnes, & à canina appetentia in ciborum faſtidium incident: quod indicium eſt, ſectionem non reſpõdere ſuctionis ſenſui, idque corruptione ſecundæ regionis: hoc eſt firmã eſſe facultatem ventriculi quæ cibos appetunt,

cæterum in venoſo genere poſt morbum remanſiſſe prauum aliquem ſuccum, qui aduenientes corrumpit humores: unde fit, vt proceſſu temporis aucto illo prauo ſucco, vis appetens fatiſcat, & ventriculus cibos auerſetur: Contrà, qui ineunte cibi vſu, cibum faſtidiunt impuritate alui ſuperſtite, aut aluo ob diuturnam officij vacuitatem ignauiore reddita, poſtea cibum ex animi ſententia capiunt & appetunt, illi meliore ſunt loco, quàm priores: quod ſit reſtituta aluus, & cacochimia conſumpta quæ inappetentiam ciborúmque faſtidium pepererat. Ac omnino eſt calamitoſior noxa in ſecunda & tertia coctione quàm in prima: & quantò vitium ſecundæ coctionis deterius eſt, tanto deterius habet is qui auidè principiò cibum capit, eo qui primùm auerſabatur cibos, poſtea autem complexus eſt. Cæterùm per ἀσιτέειν, *appetere & genio indulgere intellige: per* φαύλως ἔχειν *ambigua valetudine vti, ceu in neutro ſtatu eſſe, hoc eſt medio inter ſanum & ægrum.*

APHOR. XXXIII.

ΕΝ παντὶ νούσῳ τὸ ἐῤῥῶσθαι τὴν διάνοιαν καὶ εὖ ἔχειν πρὸς τὰς προσφορὰς, ἀγαθὸν· τὸ δὲ ἐναντίον κακόν.

IN quouis morbo rationem ipſam conſtare ac valere, rectéque ſe habere ad ea quæ ſumuntur, bonum: contrà verò ſe habere malum.

PRoponit hoc loco Hippocrates ſententiam prognoſticam. Prædictionem enim ſumit à cerebro & ventre, inquiens, bonum eſſe mente conſtare, & appetentiam non aboleri Per illud enim ſignificatur cerebrum bene affectum, & neruoſum genus totum ac membranoſum, & ſpinæ medulla, & diaphragma.

Per

Per hoc verò indicatur partes nutritorias, quæ ad cor, ventriculum, hepar attinent, esse sanas & robustas. Quòd si his omnibus accedat etiam spirandi facilitas, non parua spes potest haberi de ægroti salute. Cæterùm quòd dicat bonum esse aut malum esse, id non simpliciter est accipiendum, tanquam ob id sit conualiturus æger, aut moriturus: verùm si alia bona adsunt signa, bonum est, & sperandum omninò de salute ægri: sin alia signa mala, malum, & de salute est desperandum. Quod autem attinet ad dictionem διάνοιαν, intelligendum est Hippocratem aliter distinguere partes animæ atque Platonicos: quippe cùm apud eundem γνώμη καὶ διάνοια multò latiùs quàm apud illos sumatur. Per ea enim intelligit τὸ λογιστικὸν, siue λογισμὸν, hoc est, totam vim rationalem: vt mente constare dicantur, qui neque phantasia, neque logismo sunt læsi. Intelligimus autem rationem non valere quatuor modis. Primò, quòd æger delira loquatur & absurda. Secundò, quia motus habet incompositos. Tertiò, quum omnino mutatis est moribus & ingenio. Quartò, quòd cum magna sit doloris causa, dolorem tamen non sentit, per Aphorism. Quicunque parte aliqua dolent, &c. Iam verò cùm Galen. tertio Epid. asserat, προσφορὰς καὶ τὰ προσφερόμενα significare cibum, potum, & medicamenta: hic προσφορὰς non solùm de cibo & potu (de quibus primùm & præcipuè dicuntur) sed etiam de medicamentis poteris intelligere. Ægri ergo ad ea quæ offeruntur non rectè sese habent multis modis. Aliquando enim cibos non appetunt, & tament oblatos sumunt, hi satis bene habent. Plurimi vt auersantur multos cibos, hoc tamen vel illos appetunt & capiunt: quia satis etiam bene habent. Sunt alij qui aliquando cibum quempiam desiderant, sed

oblatum reſpuunt ſtatim. Hi habent deterius. Aliqui ſunt qui reuera cibos omnes omnino auerſantur, neque vnquam quicquam deſiderant, hi peſſimè omnium habent. Siquidem in his omnino extincta eſt facultas appetitrix.

SCHOLIA.

PRognoſticon eſt ad euentum morborum pertinens: In quouis morbo, ſporadico, endemio, & epidemio: maximè verò acuto: omnium cerebri actionum naturalium, motricum, ſenſificarum ac principum integritate frui, ſine indecora corporis compoſitione, in diſſimilitudine morum, abſurditate verborum, & ἀναισθησίᾳ doloris: ac gaudere rebus conuenienter datis, appetendo & proficiendo, bonum. Quamuis enim non omnium morborum acutorum certæ ſint præſentiones interitus aut ſalutis, ob materiæ feritatem, varietatem, & motus inordinatos: tamen, quicunque morbi acuti cum actionum naturalium, vitalium & animalium integritate conjuncti ſunt, naturæ tandem bonitate vincuntur: ac ſola diuturnitate moleſti ſunt: quod Cleonactidæ contigiſſe legimus hiſtoria 6. partic. lib. 1. Quod ſi in morbis nec mens conſtet, nec vigeat appetendi facultas, malum eſt: quia quotieſcunque ad calamitoſam vim morbi, accedit naturæ infirmitas, tum in anguſto ſpes eſt. Quod ſi alterutrum, vt pote mens, aut appetendi facultas, in vitio ſit, non vtrumque minus malum. Delirium tamen maius malum portendit, potiſsimum ſi illud continuum fuerit, quàm inappetentia, ſaltem in acutis: nam fieri poteſt vt humor putris circa os ventriculi oberrans, aut calor febrilis faſtidium ciborum adferat, citra vllum vitæ diſcrimen. At delirium, nunquam niſi malis ægri rebus poteſt contingere, quantumuis conſtet appetentia. Sic enim tertio Epid.

Cydis

Cydis filius, & vxor Hermoptolemi, licet cibes vehementer appeterent, delirarent autem grauiter, mortui sunt die vigesimo. In pueris tamen ægrotantibus, cibi fastidium multò deterius esse consueuit, quàm delirium, vt delirium in senibus & juuenibus, quàm cibi fastidium.

APHOR. XXXIV.

ΕΝ τῇσι νούσοισιν ἧσσον κινδυνεύουσιν οἷσιν ἂν οἰκείη τῆς φύσιος, καὶ τῆς ἡλικίης, καὶ τῆς ἕξιος, καὶ τῆς ὥρης ἡ νοῦσος ᾖ μᾶλλον, ἢ οἷσιν ἂν μὴ οἰκείη κατά τι τουτέων.

MInus periculosè ægrotant ij, quorum vel naturæ, vel ætati, vel consuetudini, vel tempori familiaris morbus est, quàm quibus horum nulli affinis cognatúsque existit.

Aristot. in problem. (in quibus multa transcripsit ex Hippocrate) causam reddit hujus Aphorismi; quòd videlicet minùs periclitantur quorum naturę, &c. quia causa minùs est violenta. Quod autem minùs est violentum, minùs est contra naturam, minúsque periculosum: & contrà. Huius ergo Aphorismi veritas sic se habet, vt quo violentior & vehementior est causa, eò sit periculosior morbus: & contrà. Ponamus duas febres ardentes, vnam quæ sit genita hyeme, alteram quæ æstate. Quæ orta est hyeme (cùm causa sit violenta magis) periculosior erit ea quæ æstate, in qua causa sit minùs violenta, & quæ magis tempori cognata sit quàm illa. Prætereà cùm in ejusmodi morbis cognatis, breuis sit in id quod præter naturam est lapsus, breuis quoque erit in id quod secundum naturam est, reditus. Cæterùm natura cùm multis dicatur

modis, hoc loco accipienda est pro substantia, seu temperatura, quæ constat quatuor elementis. Minùs itaque periclitantur qui laborant morbo cognato naturæ, id est temperaturæ, tempori, &c. Quod quidem ita venit intelligendum, vt morbum conferamus cum causa violenta vel non violenta. Aliquando enim propter aliud sunt periculosiores morbi, etiam naturæ cognati. Siquidem (quod quærit Aphrodisicus) Æthiopes si corripiantur febre ardente, ferè moriuntur, etiamsi morbus is sit illorum naturæ familiaris. Causa est, quia ab externo calore natiuum calorem habent imbecillum: & prætereà paucam humiditatem, quæ statim à febre absumitur. Videmus etiam experientia Anglos & Scotos magis à febre ardente periclitari, quàm nos: quia hic morbus minus est eorum naturæ familiaris, quàm nostræ. Minùs insuper periclitantur, qui laborant morbo cognato suo habitui: habitus corporis intelligitur totum carnosum genus demptis venis. Id autem dicit, quia veteres constituebant morbum duplicem: astrictum, & laxum siue solutum. Si qui ergo astricto sunt corpore, minùs periclitantur in morbo astricto quàm in laxo, & contrà. De ætate & tempore verba faciet libro tertio Aphorismorum.

SCHOLIA.

HIc Aphor. veritatem habet, si conferatur vnus morbus, siue excessus cum duabus naturis contrariis: nõ duo morbi siue excessus contrarij, vna cum natura. Item si periculum referatur non ad virium imbecillitatem, sed ad magnitudinem causæ: aut symptomatum vehementiam, aut opportunitem curandi. Ergo, in morbis magnitudine causæ, sympto-

symptomatum vehementia & opportunitate curandi, paribus, minus periculosæ ægrotant, aut magnitudine causæ, aut symptomatum vehementia, aut difficultate curandi, quorum temperamento corporis, & ætati, quæ temperamenti & habitus mutationem adfert: & conformationi corporis: & humorum inclinationi: & temporum vicissitudini: & tempestatum mutationi: tum etiam cœlo & solo vernaculo, congener & affinis est morbus, vt infantiæ, aphthæ, lumbrici, lithiasis, epilepsia: pubertati & adolescentiæ, sanguis & hæmorrhagia: juuentuti bilis & febres acutæ: constanti ætati melancholicus humor & hæmorrhoides: quibus juuenibus fluxa aluus in senectute contrahitur: cardialgia picrocholis parte superiores: febres tertianæ æstati: quartanæ, autumno: quam quibus earum rerum exceptione aliqua, ejusmodi morbus non est congener: modo paria sint omnia in magnitudine causæ symptomatum vehementia, & curandi opportunitate.

APHOR. XXXV.

ΕΝ πάσῃσι τῇσι νούσοισι τὰ περὶ τὸν ὀμφαλὸν καὶ τὸ ἦτρον πάχος ἔχειν βέλτιόν ἐστι· τὸ σφόδρα λεπτὸν καὶ ἐκτετηκὸς, μοχθηρόν. Ἐπισφαλὲς δὲ τὸ τοιοῦτον καὶ πρὸς τὰς κάτω καθαρσίας.

IN quouis morbo partes quæ ad vmbilicum & imum ventrem attinent, crassiores esse præstat. Harum siquidem extenuatio & tabes mala. Sed ad inferiores quoque purgationes parum tuta.

Sententia hæc magnam vim habet: & certè constat experientia. Quum enim accedimus ad ægrum, inspicimus quomodo se habeant partes mediæ à mucronata cartilagine ad pubem vsque. Primùm ergo in-

ducimus manum ſupra vmbilicum , vt cognoſcamus num quis ſit calor præter naturam in ventriculo. Deinde manum transferimus ad hypochondria , vt videamus num quis ſit illic calor præter naturam maior quàm in aliis partibus , aut etiam durities, aut tumor. Si ſit durities aut tenſio in hypochondrio ſiniſtro, nō admodum curamus, ſiue ſit à liene, ſiue etiam à flatibus. Poſtremò manum ducimus ſub vmbilicum ad pubem, quia hîc ſolent ſæpe oriri tumores præter naturam. Si itaque manu admota neque ſit calor præter naturam, neque tenſio, neque tumor, bene eſt. Si præterea corpulentus eſt & mollis totus venter, bene eſt. Indicio enim eſt muſculos abdominis eſſe carnoſos, & præterea multum pingue ineſſe: vnde calor natiuus ſubiectarum partium eſt robuſtus, rectiuſque fit concoctio & ſanguificatio. Contrà, aliquando reperimus calorem præter naturam , & tenſa magis hypochondria : aliquando venter qui anteà intumeſcebat, & incauatus & extenuatus , quod peſſimum eſt & vt ſignum & vt cauſa. Signum enim eſt, pingue eſſe abſumptum, & muſculos contabuiſſe. Cauſa verò quòd ciborum concoctio proba non fiat in ventre , neque ſanguificatio in hepate. Quin etiam cum ad purgationes inferiores, hoc eſt, excretiones vel fæcum vel vrinæ, oporteat robur adeſſe muſculorum epigaſtrij, & præterea inteſtinorum, ſi hæ partes ſint extenuatæ & imbecillæ , purgationes per infernas minùs rectè procedent. Per purgationes autem inferiores intelligendum eſt etiam ſuperiores , hoc eſt quæ per vomitum fiunt : in quibus etiam partes illæ quæ ad abdomen & imum ventrem ſunt , debent eſſe craſſæ & robuſtæ, necnon ventriculus ipſe , alioqui nunquam rectè fiet vomitus. Vnde rectiſſimè Celſus : Vomitus inutilis eſt

eſt gracilibus,& imbecillum ſtomachum habentibus. Verum Hipp. (inquit Gal.) meminit tantùm inferioris purgationis quod omnibus eſſet manifeſtum, omnes quæ infra thoracem ſunt partes debere eſſe robuſtas in ſuperioribus purgationibus. Vocat autem ἦτρον Hippocrates (Galeno authore) partem ventris quæ ab vmbilico incipit,& ad pubem vſque porrigitur. Alio nomine dicitur hypogaſtrium.

SCHOLIA.

HIc Aphor.ad ſimeoticem pertinet.In omnibus morbis vmbilici & aqualiculi, totiuſque adeo abdominis partes ſolidas eſſe ac ſucci plenas, necnon æquales in ſubſtantia, quantitate & qualitate, omniſque doloris expertes, vt ait Hippo.1.progn.melius eſt vt ſignum & vt cauſa: vt ſignum,quia naturalis œconomiæ bene moratæ, viſcerumq; inflammationis,omniſque tumoris expertium ſunt argumeta: vt cauſa,quia œconomiæ naturalis actiones in coquendo, diſtribuendo & excernendo adjuuant.Sin autem ſint valdè tenues,ac pene conſumptæ illæ partes aut duræ,aut inæquales in diſtenſione,contractione,calore,frigore,aut dolore calamitoſum vt ſignum & vt cauſa. Quin & illud ad purgationes quæ fiunt deorſum periculoſum: quia muſculi abdominis cum rectè habent,excretioni inſeruiunt: his extenuatis medicamentis acrimoniam natura perferre nequit, ac ſæpe humor attractus ſubſiſtit,qui vehementiſſimis torminibus ægrum diſcruciat.Cæterum licet fiat hic mentio tãtùm vmbilici, triplex tamen ventris regio inaudienda venit.Vna,quæ eſt ſupra vmbilicum deducta in duo latera,hypochondria nominata. Altera,quæ vmbilico ſubijcitur,ſumen aut imus venter,cui ſunt à latere ilia.Tertia,quæ mediũ ventrem occupat circa vmbilicum.In qua triplici regione,cum naturalis facultas ſuas in coquendo diſtribuendo,

excernendóque functiones obeat, idque caloris natiui beneficio non modo in sanis, sed & in ægris: quò vegetior in illis calor natiuus fuerit, siue partes contentæ spectentur, siue cõtentiones, eò feliciores futuræ sunt naturalis facultatis functiones. Vegetior autem is calor fit à partibus continentibus crassis, à quarum carnea mole ac adipe, tanquam culcitris quibusdam fouetur, auctiorque redditur: potissimum vero ea ventris regio quæ vmbilico subijcitur: item ea quæ est sub circa vmbilicum: quòd vtraque si contentas partes spectes, frigidior sit, nec nisi hypochondriorum beneficio incalescat. Ob id crassitudo abdominis in quibuscunque morbis semper commendatur: licet alias partes in febribus non imminui, suamque soliditatem seruare non adeò sit laudabile, ex Aphor. 28. huius libri. Quinetiam abdomen tabescere, multo grauius malum, quàm alias partes: quod ventri semper aliquid suppetat vnde crassescere, ac pinguescere possit, inquit Arist. aliis partibus non item, nisi à ventre accipiant. Vt autem purgationes reformidandæ sunt in inferiore ventre gracilitate, ita Hippo. 4. Aphor. ad superiores purgationes, superiorum partium tenuitatem suspectam habet.

APHOR. XXXVI.

OI ὑγιεινῶς ἔχοντες τὰ σώματα ἐν τῇσι φαρμακείῃσι καθαιρόμενοι, ἐκλύονται ταχέως, καὶ οἱ πονηρῇ τροφῇ χρεόμενοι.

QVi salubritate corporum sunt præditi, ij purgante hausto medicamento statim deficiunt, vt & qui prauo vtuntur alimento.

COnstituit duo genera corporum, quæ facilè medicamentis purgantibus exoluuntur: nempe corpora eorum qui sunt sani, & eorum qui prauo vtuntur cibo. Cùm itaque duplex sit sanitas, vna absolutissima:

altera

altera quæ à medio recessit, necdum tamen actiones lædit: hîc de ea quæ est absolutissima, loquitur Hipp. vt vult Fuchs. in comm. Per medicamenta autem intelligenda sunt, illa veterum medicamenta irritatoria, quale est veratrum, peplium, scammonium, & id genus alia. Hujusmodi ergo medicamenta sanis exhibita, exolutionem faciunt. Cum enim non inueniant sibi familiarem vitiosum & redundantem humorem, quem attrahant, vim inferunt, & spiritus primùm dissipant, deinde sanguinem & humores discutiunt, postremò carnes & solidas partes colliquefaciunt: vnde necesse est cõfestim propter summam imbecillitatem animi defectum cõsequi. Neque verò putes istud fieri solùm ab illis medicamentis veterum, cùm etiam accidat sæpè à nostratibus. Qui prauo prætereà vtuntur cibo, purgati celeriter exoluũtur, idque tribus de caussis. Vna est, quòd in ejusmodi naturis calor natiuus est imbecillus & languidus, paucus est bonus sanguis, & pauci spiritus. Altera, quia sentina illa vitiosorum humorum à paucis cibis natorum, quum à medicamento exagitatur, excitat vapores quosdam putres ad ventriculũ & cerebrum, vnde anima exoluitur. Quod sæpe experimur in tetris odoribus, quum ascendunt ad cerebrum: nec non in retentis alui excrementis, à quibus vapor putris elatus ad ventriculum, exolutionem adfert. Tertia porrò causa est, quia quum eiusmodi vitiosi succi transeunt per partes sensiles, vt sunt acres & mordaces, dolorem mordicando faciunt, vnde animi defectio seu exolutio. Sed dicet hîc aliquis, Quomodo ergo purgamus in iis qui abundant vitiosis humoribus? Respondendum, tunc ex interuallis purgandum esse medicamentis leniter & modicè purgantibus: prætereà instituenda esse boni succi ali-

menta. Alioqui quandiu prauo vtuntur cibo, curari non poſſunt.

SCHOLIA.

Praeceptum eſt Therapeuticum. Abſtinendum à medicamentis cum delectu purgantibus, in ſanis, & his qui prauo vtuntur cibo. nam qui ſanitate fruuntur primigenia, aut reſtituta, in quibus ſcilicet humores quatuor modicè ſe habent, qualitate, copia, viribus & mixtione: tum autem, quibus excretiones apparent ſanorum ſimiles, quamuis eorum corpus tuberculis ſcateat, aut bile ſuffuſum appareat: ſi pharmaco purgentur, facile in ſyncopem incidunt: medicamenti acrimonia, ſucci alibilis hypercatharſi, & partium ſolidarum reſolutione, fractis item iam morbi diuturnitate & vehementia viribus facilè exoluuntur. Maximè verò ij facilè exoluuntur à pharmaco ſumpto, qui prauo vtuntur victu: quòd iis vires effœtæ langueant: & cum ad virium infirmitatem accedat nimia prauorum humorum abundantia, quod affectionis remedium eſt pugnat cum virium cuſtodia. Huc accedit quod vapore tetro humorum agitatorum ſpiritus vitales inficiuntur, humorumque acrimonia partes ſolidæ vellicantur.

APHOR. XXXVII.

OI εὖ τὰ σώματα ἔχοντες, φαρμακεύεσθαι ἐργώδεες.

QVi integra ſunt corporis valetudine, medicationes agrè moleſtéq; ferunt.

Sententia hæc à ſuperiori nil differt, niſi quòd magis eſt generalis. Prius enim vnius tantùm meminit ſymptomatis, quod intempeſtiuam, atque adeò ſanorum

rum sequitur purgationem, nempe exolutionis: nunc verò per hanc vocem ἐργώδεες (id est χαλεπὸν cum Philotheo) multa alia innuit symptomata. Sumptum enim medicamentum agitatorium cum in corpore symmetro & commoderato non reperiat humorem vitiosum sibi cognatum, & sanguinem & carnes colliquabit: vnde & vertigines, & tormina, difficilisque admodum purgatio, & præterea exolutio.

SCHOLIA.

PRaeceptum superiore Aphor. prepositum, hîc fusius explicatur: non solùm enim incidunt in syncopem qui sani purgantur, sed multis aliis damnis ac molestiis afficiuntur. nam qui bene habito sunt corpore ex qua habitudine perfectæ nutritionis, propterea que euchymiæ significatio fit, grauissimè habent à pharmacia: quòd nulla esse possit cathartici & humoris vacuandi analogia, quod etiam humores non solo medicamento trahente, sed & natura expellente abducantur: at naturæ sanos humores auidissimè retinet. exemplo sanguis est, quem omnium nouissimum hypercathartica abstrahunt: vnde fit vt partes solidæ calamitosam vim cathartici experiantur: sanguis bene moratus fundatur: stomachus cardiogmo & syncope: cerebrum vertigine: aluus torminibus infestetur. Mirum ergo videri non debet, si is qui restituta sanitate fruitur, infirmis adhuc viribus, sed integris humoribus, catharticorum vi exoluatur, cum etiam qui integra & secura fruuntur valetudine, quiq; corpore sunt bene habito, solido & succi pleno catharticis offendantur: si nulla sit cathartici & humoris vacuandi analogia.

APHOR. XXXVIII.

ΤΟ δὲ μικρῷ χεῖρον καὶ πῶμα καὶ σιτίον, ἥδιον δὲ, τῶν βελτιόνων μὲν ἀηδεστέρων δὲ, μᾶλλον αἱρετέον.

PAulò deterior, sed suauior cibus & potus, meliori quidem, sed ingrato præferendus.

Hæc sententia pertinet ad Diæteticen: ostenditque Hipp. quemadmodum aliquando gratificandum sit ægrotis. Idem lib. de victu acutorum, breuiter docet quantum sit illis indulgendum in cibo potuque. Nam si hæc non multum lædunt, aut si noxa quam inferunt potest facile reparari, aliquid potest indulgeri: Verbi gratia, ægri aliquando valde appetunt frigidam, condonandum est, si non multum lædat. Interdum appetunt vinum meracum (vt præsertim in morbis pulmonum) id corrigendum est mixta aqua: vel si cogamur dare purum, ex præcepto Hippocratis jubendum vt superbibant frigidam: Nonnunquam appetunt fructus æstiuos. Ex his parũ damus, vel corrigimus in coquendo, aut addendo sacchar vel aliquid aliud. Porrò deterior est potus & cibus, quando nostrę naturę non conuenit: vt contrà, melior & suauior, quique parum sæuit, quum familiaris est nostro corpori Est autem duplex familiaritas alimentorum cum nostris corporibus. Vna sumitur à qualitate elementari: vt vinum familiare est ratione qualitatis elemẽtaris, quia aëreum est. Sic carnes volatilium, quia aëreę sunt, conueniunt nobis. Altera sumitur à proprietate: quę rursus duplex est. Nam est proprietas quæ conuenit toti speciei, & ipsius indiuiduis: est & quę conueniat huic indiuiduo magis quàm illi. Panis conuenit nostræ naturę ratione substantiæ

ſubſtantiæ aut proprietatis. Huic carnes bubulæ ſunt magis familiares quàm illi,& ſic de aliis: idq́ue proprietate quadam & cognatione aut ſimilitudine ſubſtantiæ cum noſtris corporibus. Spectanda ergo in alimentis hæc tria, an conueniant in qualitatibus elementaribus,an cognata ſint toti ſpeciei,an ſint familiaria huic indiuiduo.Nam quò cibus erit familiarior, eò erit ægrotanti ſuauior & melior,etiamſi ſit alioqui deterior:ventriculus enim vbi aliquid vehementer appetit,& cum voluptate aſſumit, id arctius comprehendit,& facilius concoquit. Præterea minus inde gignitur excrementi, ventriculo (ſi quid vitij eſt in cibo & potu)emendante, & maiorem partem conuertente in alimentum. Contra, ventriculus refugit ea quæ injucunda & inſuauia ſunt,neque arctè amplexatur, neque concoquit: vnde flatus, fluctuationes, nauſeæ, & copia excrementorum. Non temere dictum eſt ab Hipp.paulo deterior:quia ſi valde prauus ſit cibus aut potus, multumque lædat,ægrotanti nulla ratione gratificandum erit:alioqui indulgeri poterit ea conditione, quam ſupra diximus. Accedit his quod quum ægro permittimus iis veſci quibus delectatur.ſic facilius medico obtemperabit: quod non parum conducet ad ſanitatem breui conſequendam.

SCHOLIA.

PRæceptum eſt Diateticũ.Cõcedendi aliquando cibi ac potus qui ægris placeãt,licet deteriores ſint melioribus, ſed minus ſuauibus.Ergo cibus aut potus paulo deterior, & qui non ita naturæ cõmuni,nec triplicis ſubſtantiæ exhauſto, nec hiſtoriæ morbi accõmodatus :ſuauior tamen,qui nimirũ vel qualitate elementari , vt aqua frigida tempore febris: vel peculiari quadam ſubſtantiæ proprietate , vt cum hoc

potius quam alio cibo quis delectatur: vel modo præparationis, sit naturæ gratior: melioribus quidem naturæ communi; exhausto, & historiæ morbi magis accommodatis, sed minus suauibus est anteponendus: quòd & suauitate gaudeat ventriculus, auidiúsq; eiusmodi cibos complectatur, vndè naturalis œconomia & nutritionis ratio melior comparatur. Hoc præceptum repetitur 6 Epid. & libro de affectionibus. Cibos, potus, aut obsonia quæcunque ægri concupiscunt, si non damnum adferant, exhibeto. Sic enim grauidis mulieribus pica aut malacia laborantibus, cibos absurdos quos appetunt, habéntq; in deliciis, non denegamus.

APHOR. XXXIX.

OI πρεσβῦται τῶν νέων τὰ μὲν πολλὰ νοσέουσιν ἧσσον· ὁκόσα δὲ αὐ αὐτέοισι χρόνια νοσήματα γίνεται, τὰ πολλὰ ξυναποθνήσκει.

SEnes magna ex parte minus quam iuuenes ægrotant. Semel autem diuturnis morbis correpti, ferè vnà moriuntur.

IAm ante diximus quod apud Græcos dicuntur aliquando πρεσβῦται ἤδη γέροντες, id est, vehementer senes & decrepiti: aliquãdo senes qui prima in parte senectutis agunt. Hîc sumitur in genere pro omnibus senibus, in quacunque senectutis parte sunt constituti. Hîc ergo senes confert cum iuuenibus, dicitq; eos magna ex parte minus ægrotare quã iuuenes. Huic sententiæ non repugnat, quod veteres senilem valetudinem dicebant, quòd scilicet senes minus iuuenibus ægrotarent: quanquam dictum id accipiunt nonnulli & intelligunt de morbo desperato. Verũtamen contra Hipp. constat variis morbis affligi senes: imò senectutem ipsam (quod ait ille) esse morbum. Præterea ipsemet Hippoc. lib. 1. περὶ διαίτης, senes morbosissimos esse scribit,

bit, quum ait: Inter ætates ſani maxime ſunt pueri, ſecundo loco iuuenes: morboſiſſimi, qui maxime ſenes & his proximi ſunt. Dicendum, pueros quidem & juuenes, ſi ætatem cum ætate conferas, ſaniores eſſe ſenibus: ſi vero ſpectes modum viuendi, non item. Iuuenes enim ob vitam intemperantem & libidinoſam magis & ſæpius ægrotant quam ſenes: contra ſenes minus & rarius ob vitam temperatam & continentem. Quum ergo in hac ſententia dixit Hipp. ſenes minus ægrotare quam juuenes, vitam vtrorumque ſpectauit, non ætatem. Verum, magna ex parte, addidit. Non enim omnes ſenes minus ægrotant quam juuenes. Duo ſiquidem ſunt quæ ſenectutem efficiunt magis morboſam quam juuentutem. Vnum eſt, quia ſenes ipſi admodum libidinoſe & intemperanter viuunt. Alterum, quia prior vita juuenilis incontinens & intemperans tradidit ſenectuti corpus effœtum & languidum. Ergo & ratione vitæ intemperantis vel præſentis, vel ante actæ, & quia debiliores ſunt juuenibus ſenes, iis magis ægrotant. Quicunque autem morbi diuturni iis accidunt, fere ipſis commoriuntur. Hipp 6. Epid. part. quinta Aphor. & Gal. in comment. locum hunc explicant: an ſcilicet oporteat morbos comitari ſenes ad mortem. Diſtinguendi ſunt morbi. Morbi ſenum alij ſunt à cauſa calida, vt cephalæa, hemicrania, & aliquando podagra & arthritis: alij à cauſa frigida, vt ſæpe podagra, iſchias, aſthma, colicus dolor, & alij eiuſmodi. Qui itaque morbi ſunt à cauſa calida, interdum deficiunt in ſenectute, ob intemperamentum ſcilicet quod in ea frigidum eſt. Qui verò ſunt à cauſa frigida, difficulter admodũ curantur, & plerunque ſenioribus commoriuntur. Quod vero non facile relinquant ejuſmodi longi ſenum morbi, cauſa eſt: quia cum eos

curari oporteat(loco Epid.citato)vel πεπασμῷ, id eſt, maturatione, aut coctione,vel λύσει, id eſt, ſolutione, vel ἀραιώσει, id eſt,raritate: virtus ſenum eſt imbecilla, & calor natiuus debilis,cutiſque denſa & aſtricta.Non tamen ob id eſt deſperandum. Verum quidem eſt morbos diuturnos in ſenecta difficillimè deficere ſolutione aut rarefactione: coctione tamen poſſunt curari facilius & ſæpius. Id quod etiam patet in ſenum tumoribus præter naturam: hi ſiquidem vix reſoluuntur aut rarefiunt,imo potius ſuppurant. Ad concoctionem igitur morbi aut ſolutionem, aut rarefactionem, calorem natiuum ſenum imbecillum refouere & augere conabimur tum medicamentis,tum alimentis calidis,boni ſucci, ac concoctu facilibus. Quare perdices,capones, pullaſtri confixi caryophyllis & cæteris aromatibus erunt vtiles. Proderit item vinum quoddam generoſum, quale eſt colore fuluum,ſeu giluum. Sed ſi ſit aſthma,aut arthritis, periculum eſt ne caput repleat ejuſmodi vinum,& fiat noua fluxio in pulmones aut articulos: inſtituendum ergo vinum generoſum & dulce. Ventriculus enim hujuſmodi vinum tanquam naturæ familiariſſimum vehementer amplexatur,& dum diutius illud immoratur in ventriculo, excitat & auget calorem natiuum. Adde,quod veteres dicere ſolebant, Vinum lac eſſe ſenum, tanquam maximè (vti res ſeſe habet)à vino,generoſo præſertim & dulci juuentur. Poſtremò ad eundem calorem excitandum & confirmandum adhibebimus illis frictiones molles , vnctiones, geſtationes, & alia ejuſmodi. His remediis fiet , vt morbi illi chronici à frigidis & craſſis humoribus profligentur , nec ad mortem vſque perſeuerent.

SCHOLIA.

SCHOLIA.

COllatio est duarum ætatum in magnitudine, frequentia & diuturnitate morborrum. Senes enim, affecta iam ætate, mitius & rarius laborant, quàm juuenes, morbis essentia, loco & causa paribus: mitius quidem, quòd nec febribus acutis, ob imbecillum calorem qui in eis viget: nec vlla inflammatione viscerum interiorum, ob paucum, eumque paulo frigidiorem quem habent sanguinem, corripiuntur: quod etiam à debilibus causis offenduntur, à quibus nō nisi mites ac leues morbi excitari solent. Contrà, juuenes, dum resistunt non nisi à causis vehementioribus ac maioribus ægrotant: quod item minus sint obnoxij putredini, quia frigidi sicci. Denique quod cautiore victus ratione vtantur. Accedit huc quod, quemadmodum scriptum est ab Hippo. sententia 29 sect.2. progn.& Comm.Galeni ad eundem, senes omnem inflammationem facilius ferant quàm juuenes, si eam quæ in thoracem & pulmones cadit, exceperis. Rarius verò ægrotant senes quam juuenes, propterea quod sunt frigido & sicco temperamento: ob id minus obnoxio putredini: quod etiam in commoda sua minus peccent quam iuuenes, si non omnino, saltem maxima ex parte: sunt enim quidam senes qui incontinenter ac libidinose viuunt. At quicunque morbi diuturni, syntrophi & increscentes senibus accedunt, fere iis commoriuntur: quod neque coctione, neque solutione, neque discussione curentur: vt vitia renum & vesicæ post quinquagesimum annum sanata esse non vidit Hip.lib.6.Epid.sect 8 & 6.Aph.lib.6.Aph.

APHOR. XL.

Βράγχοι καὶ κόρυζαι τοῖσι σφόδρα πρεσβύτῃσιν οὐ πεπαίνονται.

DEstillationes & grauedines coctionem in valde senibus non admittunt.

Duo sunt affectus, qui etiamsi videantur similes, inter se tamen magnopere differunt, raucedo scilicet & clangor. Clangor accidit in febribus ardentissimis, resiccata aspera arteria, & præsertim membrana eius interiore. In hoc autem præter siccitatem, vox est læuis & sonora. At in raucedine, vox est aspera & obscura, causamque habet humiditatem. Præterea clágosa vox mortem denunciat: raucitas verò graue malum est, nec semper mortẽ adfert. Est itaque raucedo (βράγχος Græcis) quum humor defluit in asperam arteriam: Latinis etiam dicitur Rauis. Coryza verò (quæ vox est Attica, siquidem reliqui Græci dicebant μύξαν) fit vbi ad nares destillat humor: Latinis dicitur grauedo. Solet tamen aliquando Hippocrates nomine coryzæ intelligere fluxionem omnem, in quancunque partem fiat: κατασταγμὸν vocant recentiores medici. Κατάῤῥους autem (vt & id obiter dicamus) est quando ad fauces vel palatum humor decumbit. Raucitates igitur & grauedines in valde senib. non cõcoquuntur (inquit Hipp.) quia cùm πεπασμὸς, id est, concoctio fit à robore caloris natiui, in senibus calor est paucus & languidus, viresque imbecillæ. Raucedinis autem & coryzæ exemplo demonstrat verum esse, quod superiore Aphor. dixit, morbos diuturnos comitari senes ad mortem. Neque enim hi soli duo morbi (vt scribit Gal. in comm.) non concoquuntur in senibus, sed etiam & nephritis, & arthritis, & dolor colicus, & splenicus, & asthmata, & tusses, & κυρτώσεις, siue κυφώσεις, id est, gibbi, & λορδώσεις, seu repanditates aut gibbi ad anteriora, & σκολιώσεις, siue obliquitates aut tortuositates, aliique morbi frigidi. Quum tamen dixit Hippo. non concoquuntur, intelligendum nisi rarissimè. Possumus enim naturam iuuare illis tribus viis, aut maturatione,

tione, aut diſſolutione, aut rarefactione. Verum cùm (vt diximus proximo Aphor.) difficillimum ſit reſoluere materiam in ſenibus & rarefacere , relinquitur nobis concoctio. hæc autem perficietur ea ratione, quam anteà docuimus.

SCHOLIA.

Exemplum eſt diuturni morbi in ſenibus vix curabilis. Raucitates enim, & raucitatis ſoboles, vt aſthma & phthiſis, omnéq; genus catarrhi, ac ſymptomata frigidi catarrhi non concoquuntur in ſenio iam confectis: frigidum enim eſt eorum corpus. Cæterum Hippoc. ad finẽ vſque huius libri perſequitur morbos qui ſpecie in diuiduo , loco, cauſis , temperamento ægrorum & conformatione corporis, ſunt ſanabiles, aut inſanabiles. Ac primum tres inſanabiles hoc & duobus proximis Aphoriſmis recenſet.

APHOR. XLI.

Οἱ ἐκλυόμενοι πολλάκις καὶ ἰσχυρῶς ἄνευ φανερῆς προφάσιος ἐξαπίνης τελευτῶσι,

QVi ſæpe, & vehementer citra manifeſtam cauſam animo linquuntur, ij derepente moriuntur.

Exolutio præceps eſt virium lapſus , ſeu ſyncope, quædam leuior , quanquam aliquando pro ſyncope grauiore (teſte Gal. lib. de loc. aff. accipiatur. Ea multis accidit ob virtutis vitalis imbecillitatem , diffuſo videlicet ſpiritu qui in cordis ventriculis eſt collectus. Aliæ tamen ſunt eius cauſæ multæ, vt ſcribit Gal. lib 5. de loc. aff cap. 1. Nam vel eſt cordis intemperies, ſiue æqualis , ſiue inæqualis ea fuerit vel abſceſſus: vel tu-

mor præter naturam in cordis tunica: vel etiam ὑδάτι-δες, id eſt, veſicæ & poſtulæ aqua plenæ (vt & ſæpe oriuntur in membrana hepatis) vel præterea aqua collecta præter naturam in pericardio, aut etiam in eodem tumor, qui cordi communicetur: fit præterea frequens exolutio in febre peſtilēti & peſte, propter auram putrem & venenoſam, quæ ſpiritum vitalem afficit. Ab his itaque ſi fiat leuis diffuſio ſpiritus leuis erit exolutio: ſin magna, ſyncope grauis. Iam ſi ſit intemperies, videndum quali intemperie cor laboret, calidáne an frigida, &c. repetendáque ſunt ſigna intemperiei cordis ex arte medica Galeni. ſi ſit abſceſſus, ſanari non poteſt: vt in illo cui membrana craſſa & putris inuenta eſt in ventriculorum cordis interſtitio: In ejuſmodi autem abſceſſibus & intemperantiis maximè & pulſus & reſpiratio ſunt ſpectanda. Porro vt quis derepente moriatur exolutione, tres ponit diſtinctiones, vt crebro id patiatur, vt fortiter, vt ſine cauſa manifeſta. Frequenter dicit, quia ſunt quotidie, ſunt qui alternis diebus exoluuntur. Vehementer, quia aliquando breuior, aliquando longior eſt exolutio. Vehemens denique eſt exolutio, vnde non facile remediis adhibitis reuocantur. Sine cauſa manifeſta, quia ſi ſit à cauſâ manifeſta, non moriuntur repente. Vt mulier illa (cuius meminit in comment. Galen.) exoluebatur à balneo, manifeſta cauſa: quia videlicet balneum commouebat materiam quandam, quæ vapore elato ſpiritum vitalem afficiebat. (Hinc colligas πρό-φασιν ſignificare non ſolum cauſam ſimpliciter, ſed etiam cauſam externam.) Nonnunquam tamen etiamſi nulla moueatur materia, fit exolutio ab imbecillitate facultatis vitalis. Vt, quidam aliquando ab ira exoluuntur, moto vehementius ſpiritu, & diffuſo ob imbecilli-

becillitatem. Sic & à gaudio, & mœſtitia. Celeriter porro moriuntur: inquit, quia ſi grauis incidat ſyncope, non poſſunt facilè recolligi vitales ſpiritus, & moriuntur.

SCHOLIA.

PRognoſticum eſt repentinæ mortis. Qui virium præcipiti lapſu deficiunt, ſæpè ex perennitate cauſarum, quæ vel mixtione veneni, vel oppreſſione vel reſolutione, vel ſpiritus interceptione, vel alimenti inopia vitalem facultatem labefactant: & vehementer cum præcipiti & violento omnium virium lapſu, vnde vis naturæ infertur, partium ſolidarum & ſpirituum corruptione: ſine cauſa manifeſta, qui abs re & nulla exhauſti ratione, vt hæmorrhagiæ aut alui profuſioris ratione ſunt impotentes moriuntur, labefacta vitali facultate, quæ facile in ſuæ affectionis ſympathiam animalem trahit: ex Aphor. 5. ſect. 2. lib. 1. Prorrh. Qui vero exoluuntur à cauſa manifeſta, vt cui profuſior aluus fuerit, aut hæmorrhagia longior acciderit, non magis vim periculi euadunt, quam qui ſine cauſa manifeſta exoluuntur.

APHOR. XLII.

ΛΥ'ειν ἀποπληξίην ἰσχυρὴν μὲν ἀδύνατον, ἀσθενέα δὲ οὐ ῥηΐδιον.

APoplexiam vehementem nullo prorſus modo: debilem ægrè curaueris.

Hæc eſt ſententia Hippocratis magni: quam vt intelligamus, ſciendum eſt apoplexiam multas habere cauſas. Nam aliquando excitatur à ſolis flatibus. Cujuſmodi apoplexia correpti aliquando euadunt ſine

paralyſi aut ſtupore, concuſſi vehementius & frictionibus,aliiſque remediis calidis adhibitis. Fit præterea venis interceptis copia vel craſſitie ſanguinis,in plexu præſertim retiformi. De qua Hippocr.quarto de vict. ac. Quòd quis repente obtumeſcat, id venarum interceptiones occluſionéſque faciunt,&c. Hæc autem maximè juuatur miſſione ſanguinis. Tertia cauſa eſt, quum ventres, cerebri præſertim anteriores, opplentur & intercipiuntur craſſo quodam & frigido humore, qualis eſt pituita, & aliquando (teſte Hippocr. lib.de morbis) atra bilis. Quarta cauſa eſt,quum cerebrum obſidet tuberculum aliquod, aut tumor præter naturam, quo viæ intercipiuntur, vt non poſſit defluere ſpiritus animalis ad partes inferiores. Eſt & genus quoddam apopl.in fulminatis, vbi fit diſſolutio quædam ſpiritus animalis. Porrò apoplexiæ fortes dicuntur quatuor de cauſis. Prima eſt,quia in iis derepente fit grauis dolor capitis. Secunda,quia grauis eſt reſpiratio,inæqualis,inordinata,& intermittens. Tertia, quia ſtertor eſt. Quarta,quoniam profundiſſimus eſt ſomnus. Hi nunquam redeunt ad vitam propter ablationem reſpirationis. Contrà cenſendum de debili apoplexia. Breuiter,vt ſigna grauia ſunt aut leuia, & reſpirationis noxa vehementior aut mitior: ita apopl. vehemens eſt aut leuis. In leui apopl.non facilè euadunt, niſi magna diligentia adhibitis remediis. Aut etiamſi releuentur, moriuntur tamen poſt,vt tertio vel quarto die,paulatim aucta difficultate ſpirandi, deinde remiſſa, & ſic deinceps per interualla,donec moriantur. Vix etiam vnquam ab apopl. à flatu aut ſanguinis craſſitie releuantur omninò ſani: ſed ferè incidunt in paralyſin aut ſtuporem (vt & alij à pituita) vel etiam dementiam quandam, & tandem

moriun-

moriuntur. Vidi tamen quosdam euasisse absque his symptomatis. Denique intereunt ferè omnes apoplectici aut derepente, aut aliquot pòst diebus: quamuis asserat Hipp. in prorrh. & multis aliis locis, apoplexiam solui interdum superueniente febre.

SCHOLIA.

Prognosticũ apoplexiæ fortis aut debilis. Apoplexiam, quæ nil aliud est, quam motus & sensus vniuersi corporis priuatio, validam ac fortem: quæ fit, repentè oborto dolore graui capitis, mox incidente stertore cum summa difficultate spirandi coniuncto, corporis vniuersi prolapsu, cum sensus & motus vacuitate: quæ omnia fiunt, quando spiritus animalis exitu prohibetur: oppressione vel obstructione meatuũ cerebri: discutere est impossibile ob magnitudinem causæ & symptomatũ incidentium vim repente funestam: respiratio.n. tollitur, qua ad pũctum temporis vita carere nequit. Apoplexiam verò debilem, nec iam vehemẽtibus comitatam symptomatibus, quæque in meatuũ ad cerebrum viam afferentium vitio consistit, quando spiritus vitalis aditu prohibetur ad cerebrum, non est facile soluere: quòd magnitudo causæ cum pari symptomatum vehementia coniuncta nõ facile cedat remediis, nec vllas ferè det inducias: animalis enim spiritus vitali, ex quo fit, in carotidibus intercepto destitutus, ad motum & sensum satis esse non potest: proinde eius penuria (vt corpus alimenti:) tabescit. Fit quoque apoplexia debilis, cum non adest insignis obstructio aut coarctatio, vel ventriculorũ cerebri, vel arteriarum retis mirabilis, vel carotidum per quas spiritus ex corde in cerebri sinus influit, ita vt sensus quidem aut motus adsit, sed admodũ stupidus & incert⁹. Fit & apoplexia debilis à flatu aut vapore crasso intercipiẽte vasa: vt accidit ebriis. Has apoplexias debiles, febre superueniẽte solui scribit Hippocrates in Coacis 7.

sect. non quidem omni febre, sed quanta & quali est opus: quæ nec maior sit, quam vt vires exoluat, nec minor quam vt nihil prosit: vtpote quæ tum spiritum illum flatuosum, tum humores pituitosos excalfaciat, attenuet & resoluat. Id autem fit tribus nonnunquam diebus, aut quatuor, aliquando pluribus, non tamen vltra septimum diem, ob morbi magnitudinem & partis affectæ nobilitatem. Apoplexias quoque Hippocrates in Coacis, hæmorrhoidibus supernatis curari ait.

APHOR. XLIV.

ΤΩν ἀπαγχομένων καὶ καταλυομένων, μηδέπω δὲ τεθνηκότων οὐκ ἀναφέρουσιν, οἷσιν ἂν ἀφρὸς ᾖ περὶ τὸ στόμα.

STrangulati aut suffocati, nondum tamen mortui, ad se non redeunt, quibus circa os spuma collecta apparuerit.

Hippocrates hîc vocat ἀπαγχομένους strangulatos, quibus collum laqueo interceptum est, aut etiam manu, vice laquei. Potest tamen hic Aph. intelligi etiam de strangulatis, via respirationis intercepta, aut luxatione, aut tumore aliquo præter naturam, aut tuberculo. Per καταλυομένους autem, id est, dissolutos, intelliguntur qui per vim strangulationis iam neque mouentur, neque sentiunt, & (vt interpretatur Philotheus) iam morituri sunt, aut mori debent. In his enim nerui à sexta conjugatione vocales, venæ jugulares, & carotides arteriæ intercipiuntur. Ergo dissoluti, quia periit aut propemodum periit sensus & motus, intercepto spiritu animali per neruos, vitali per arterias, naturali per venas. Qui itaque dissoluti sunt ex strangulatu reuocantur ad vitam, si nondum spuma circa os apparuerit.

ruerit. Quibus vero circa os ſpuma apparet, non reuocantur : niſi rariſſimè (inquit Gal.) ſiquidem hic Aphor. eſt de iis quæ fiunt magna ex parte, & aliquãdo ejuſmodi ſtrangulati euadunt, ſed perquam raro : fit autem ſpuma à ſpumoſa ſubſtantia vehementer permixta humiditate, accedente vehemẽti motu aut agitatione (vt à vento in mari) vel etiam calore, vt in iis quæ elixantur. Sic irati aliquando ſpumant agitata vehementius ſpumoſa ſubſtantia, humiditate vehementer admixta. Quo modo fit etiam ſpuma in ſtrangulatis. Vbi enim larynx (per quem debet eſſe liber aëris externi introitus ad caloris refrigerium, exitus vero fuliginoſi excrementi quod à ſanguine thoracis & cordis redundat) intercipitur, natura vehementer commota & agitata commouet fuliginoſum excrementum cum quadam humiditate, adueniente etiam cordis calore. Signum itaque eſt exitiale, quoniam pulmonis violentiam ſignificat, quam patittur dum animal ſuffocatur. Nec natura illum vehementẽ motum & agitationem vnquam excitat, niſi in maxima neceſſitate : vt in iſtis qui ſtrangulantur & morituri ſunt, in apoplecticis, peripneumonicis, &c. Quod ſi laqueus injiciatur ad mentum ſupra laryngem, iis non ſolet ſpuma enaſci circa os, neque commouetur ita natura ; quippe cum pateat & aëri externo liber ingreſſus, & excremento fuliginoſo exitus: hi autem facilius poſſunt ad vitam reuocari.

SCHOLIA.

PRognoſticum ſtrangulatorum ac ſuffocatorum. Quibus laqueo ſpiritus via interceluditur, aut vertebrarum ceruicis luxatione, aut laryngis inflammatione, breuiter

qui vera ſynanche laborant : ac ijdem reſoluuntur, intercepti meatibus vnde ſpiritui animali exitus, vitali aditus denegatur, necdum tamen animam efflarunt : non redeunt ad vitam, quibus in ore ſpuma apparet : quod ſcilicet copia intercepta fuliginis ſtranguletur calor natiuus, ex cuius fuliginis interceptione gignitur illa ſpuma. De generatione ſpumæ vide lib. 2. prag. comm. 47. & Aphor. 30. lib. 7. Spuma autem apparet in epilepticis, vt & in ſtrangulatis, ſed illi conuelluntur tantum, non autem reſoluuntur vt ſtrangulati : item in ſtrangulatis ſuffocatur calor, & fuligo ſupprimitur, ſic facultas animalis deſcenſu prohibita non poteſt ſatisfacere thoraci, & vſui aucto & fuligini.

APHOR. XLIV.

OI παχέες σφόδρα κατὰ φύσιν, ταχυθάνατοι γίγνονται μᾶλλον τῶν ἰσχνῶν.

QVi natura ſunt valde craſſi, breuiore vita fruuntur, quàm graciles.

Obeſos natura & graciles inter ſe comparat: docetque præſtare gracilem eſſe quàm obeſum, quòd admodũ obeſi gracilibus celerius moriantur. Obeſi enim ſunt natura frigidiore, pauciore tum ſanguine, tum ſpiritu, nec non arteriis & venis anguſtis, & textura cutis denſiore. Contra graciles. Cum itaque obeſi ſint ejuſmodi, & graciles, neceſſe eſt in illis calorem natiuum & vitalem facultatem imbecillam eſſe : ob idque eos celerius mori, quam graciles. Sunt præterea magis opportuni febribus putridis, ob denſitatem cutis retentis excrementis fuliginoſis: quæ corrumpent humores in venis contentos. Ad quod plurimum etiam facit venarum anguſtia : quæ cum facile obſtruantur, ab obſtructione

ſtructione fit humorum putredo, vnde febris putrida. Corn.etiã Celſus (qui παχέες σφόδρα vertit valdè craſſos) dicit eos ob eandem cauſam, hoc eſt, venarum anguſtiam, morbis acutis, difficultati ſpirandi, & ſuffocationi eſſe obnoxios. At vero graciles ab huiuſmodi affectibus non periclitantur: ſed quia partes principes ita ſunt affectę vt nullum habeant munimentum, à cauſis externis promptè offenduntur. Non temere autem adjectum eſt κατὰ φύσιν, natura, id eſt à prima conformatione. Nam (vt ait Gal. in commen.) ſi quiſpiam natura mediocris, victu ſubinde pleniore atque ignauia & ocio factus eſt craſſior, is non citius gracili moritur: quod ſcilicet venas & arterias latas habeat, atque adeo calorem natiuum minime imbecillum, & extinctioni obnoxium.

SCHOLIA.

PRognoſticon eſt breuioris aut longioris vitæ gracilium, & obeſorum. Qui prauo & craſſo capite præditi, venis anguſtis, corpore denſo & glabro, voce exili, à prima conformatione, per intemperiem frigidam, vt nulla ratio diætæ adferri poſſit, quales vocat Hippocrates libro de aëre, locis & aquis ἀνάνδρους, celeri moriuntur fato & caſu: fato, paucitate ſanguinis & ſpirituum, ac infirmitate caloris natiui: caſu, magnitudine morborum, ſymptomatum, vehementia & difficultate curandi: quam qui graciles, qui capite ſunt magno, & qui cum inclinantur, ceruicem magnam oſtendunt, grauem edunt vocem, amplas habent venas & arterias, ampla quoque oſſa: quod illi virtute caloris natiui partium ſolidarum atque ſpirituum facilè vincant morbos, corpúſque habeant perſpirabile ad excretionem materiæ morbificæ: denique quod maiores habeant opportunitates ad

salubriter viuendum, & ad curationem recipiendam si forte in morbos incidant. Vocat autem Hippocrates obesos seu crassos ἀνάρθρους: non quod neruis careant, sed quia ita sunt obesi, vt neruus in illis nullus appareat.

APHOR. XLV.

Τῶν ἐπιληπτικῶν τοῖσι νέοισιν ἀπαλλαγὴν αἱ μεταβολαὶ μάλιστα τοὺς ἡλικίης, καὶ τῶν τόπων καὶ τῶν βίων ποιέουσι.

EPilesia laborantes iuuenes cùm loci, temporum, & victus, tum maximè ætatis mutatio liberat.

Scribit Hippocrates lib. de aëre & aquis, &c. Epid. comment. 1. Aphorism. 4. morbum comitialem vocatum esse τὴν τῶν παιδίων νόσον, quòd sit pueris familiaris, regionum præsertim calidiorum. Causas habet varias & inter se diuersas. Immodica enim humiditas cerebri morbum hunc excitat in pueris. Et quanquam Arist. lib. de somno, & Hipp. lib. de flatib. asserant fieri aliquãdo à flatibus: nihilominus tamen fatendum est flatib. illis mixtam esse humiditatem, vnde etiam spuma illa in ore epilepticorum. Si quidem fieri non potest vt absque humiditate tantus sit flatus qui ventriculos cerebri obstruat. Magis propriè Gal. qui velit epilepsiam in pueris fieri ab immodica humiditate vẽtriculos cerebri intercipiente, & eam maximè partem qua è cerebro exortus est spinalis medullæ. Gignitur præterea in juuenibus ob vitam otiosam & intemperantẽ, humore crasso & frigido occupantẽ vẽtriculum aut cerebrum. Tertio fit in viris & senibus ab atra bile. Redeamus ad Hippocratem τῶν ἐπιληπτικῶν (inquit) τοῖσι νέοισιν, &c. Sensus est: inter eos qui epileptici sunt,

ſunt juuenes, liberantur propter mutationem ætatis, &c. ac ſi vellet dicere,pueri epileptici non facile curantur, ſed juuenes facti facile euadunt beneficio ætatis,&c. Vt conſtet νέυς verti debere juuenes, non pueros. νέυς enim Hippocrates vſurpare non ſolet pro pueris,quin hoc vocat potius τὰ νήπια καὶ παῖδας, ad decimumquartum videlicet annum vſque.in epilepticis itaque, hoc eſt, inter epilepticos, juuenes curantur mutatione ætatis, &c. ſiquidem à pueritia fuerit contractus morbus. Quod ſi morbum incurrerint ab intemperante vita, à remediis peti poteſt auxilium. At in viris & ſenibus expectandum eſt tantùm auxilium naturæ,non ab ætatis mutatione, nec remediis. Poſſumus tamen remediis quibuſdam efficere vt prohibeatur morbi incrementum, & acceſſiones non ſint tam graues. Pueri vero & mutatione ætatis, hoc eſt, quum juuenes (vt diximus) facti ſunt, & remediis facile curantur. Juuantur enim & frictionibus (quas maxime probat Galen. in corporibus mollibus ac raris, in iis præſertim qui à medicamentis abhorrent) & leuibus ſuppoſitoriis & amuletis, & medicamentis, & ratione victus. Neque eſt expectanda ætatis mutatio, ſi his juuare ægrum poſſis. Liberantur autem epilepſia pueri ætatis mutatione, hoc eſt, humidioris temperamenti in calidius & ſiccius. Quæ mutatio accedit: vbi iam peruenerunt ad pubertatem. Epilepſiæ enim puerorum pubertate deſinunt. Hæc porro ſuum habet principium & finem. Quod ad principium attinet, Galeno definitur decimoquarto anno, aliis decimooctauo. Sed cum alij citius,alij tardius pubeſcant in maribus rectè erit pubertatis initium, vbi primum hircire incipiunt, & ſemen emittere. In fœminis vero, quum

primùm fluunt menses,& semen excernitur. Vbi obiter notandum est, fœminas hac ætate juuari magis quàm mares excretione seminis. At pubertatis finis extendi solet vsque ad annum vigesimum, aut circiter. Secunda mutatio in epilepticis est locorum. Rectè Auicenna & multi alij Arabes scripserũt, Septentrionales homines rarò fieri epilepticos, quòd scilicet in iis magna vis insit caloris interni. Sæpiùs enim generãtur epilepsiæ in calidis regionibus. Nam etsi videatur non colligi in his humiditas, colligitur tamen multa in pueris, necnon multi humores exusti. Ponamus aliquem qui ab humiditate & frigiditate laboret epilepsia in regione frigida humida, vt in hac: in regionem aliam calidiorem & ficciorem est transferendus. Hic habenda est ratio non solùm morbi, sed etiam temperamenti. Considerare enim oportet, vt aër regionis, in quam ægrum transfers, non è diametro repugnet morbo: sed paulò minùs calfaciat, & siccet, ita vt sit medius inter morbi materiam, & ægri temperamentum. Ita enim habebitur ratio temperamenti. Idem erit spectandum in mutatione victus in calidiorem & ficciorem. Neque verò in hac victus ratione intelligendum est solum quæ calfaciunt, siccant, incidunt, tenuant: sed etiam intelligere oportet alias res non naturales, vt frictiones, affectus animi, &c. Quod ad venerem attinet, quidam volunt vtilem esse epilepticis, sed id non semper. His enim non confert venus nisi fuliginosis excrementis corpus abundet, etsi sint viribus imbecillis. Ea tamen debet semper esse mediocris, si permittatur.

SCHOL.

SCHOLIA.

PRognosticum cur̃ada epilepsiæ. Puerorum ac puberum epilepsiæ sanantur potissimum ætatis mutatione: puerorum quidem, simulatq; pubertatis annos attigerint, venerémque agnoscere, ac vocem asperiorem edere cœperint: Puberum verò, vbi primum vigesimum quintum annum appulerint, & pro voce asperiore grauem vocẽ edere ceperint, per eclampsin caloris natiui, & firmitatem neruorũ. Sanantur etiam mutatione regionum: vt qui ex Gallia Narbonensi emigrant ad Belgas: aut qui ex regione frigida ac humida in regionem calidiorẽ & ficciorem: aut ab Austrina ad Aquilonem transferuntur: sub regione, aërem ambientem & anni tempus comprehende. Sanantur quoque mutatione diætæ, vt si abstineant venere & vino: aut si relicto victu humido, vtantur sicco ac tenui: relicto otio, labores plurimos subeant, &c. Citatur hic Aphor. lib. 5. huius operis: 6. Epid. & 1. de diæta. notabis interim epilepsiam ideo pueris familiarẽ dici Hippocrati, non tam quia sunt flatulenti pueri, vt nonnulli putant: quàm ob conuulsiones frequentes, quibus illi obnoxij sunt præ cæteris ætatibus, propter excrementorum copiam à victu, & neruorum humididitatem ac laxitatem: de quibus conuulsionibus sic scribit Arist. 8. de hist. animal. c. 12. Solent (inquit) pueri plurimi conuulsione excipi, & præcipuè corpulentiores, & lacte vescentes copiosiore ac crassiore, & nutricem lactentes succi plenam & corpulentiorem. Plurimi ante septimum diem intereunt, vnde fit vt 7. die nomina imponantur, tanquam saluti pueri iam magis credentes. Aut sanè, quemadmodũ Gorræus annotauit, epilepsia morbus puerilis dicitur, quod à pueritia maximè incipiat, & ferè semper euanescat. Doctissimus Duretus putat dici comitialem, non quia, vt putant nonnulli, dirimerentur comitia si quis repẽtè epilepsia corriperetur: sed quia in cõcionibus maximè

elucescit epilepsia, & ea facile prehenduntur homines, idque propter metum quo solent ij teneri qui in concionem prodeunt aliquid dicturi. In concione enim, inquiebat Alcibiades, esse aliquid diuinum videtur concionanti.

APHOR. XLVI.

Δυο πόνων ἅμα γινομένων μὴ κατὰ τὸν αὐτὸν τόπον, ὁ σφοδρότερος ἀμαυροῖ τὸν ἕτερον.

Ex duobus simul doloribus non eundem locum occupantibus, qui vehementior est, alterius sensum obscurat.

Sensus huius Aphor. hic est: Si duo dolores simul, hoc est, eodem tempore diuersas corporis partes, vel (si mauis) eandem partem (quæ tamen habeat latitudinem) occupent, maior minorem obscurat. Hîc ergo πόνος accipitur pro dolore, hoc est tristi & molesto sensu. Grauior autem dolor leuiorem obscurat, quia quò natura cum sanguine & spiritu concurrit ad partem maiore cum impetu, eò grauat, & distendit magis, vnde fit vehementior dolor, ad quem tota vis sensifica distrahitur, ita vt minus sentiatur leuior dolor. Prodicus quidam, qui tuebatur, non contraria contrariis, sed similia similibus curari, citabat hunc Apho. & præterea alium, Dolor dolorem sedat. Sed quod dolor dolorem sedet, dicendum est, fieri impropriè & per accidens.

SCHOLIA.

SCHOLIA.

PRæceptum eſt therapeuticum. Ei malo quod magis vrget ſuccurrendum. Siquidem duarum affectionum ſimul eodemq́ue temporis articulo & conſecutione, nec in eadem parte ſed diuerſa obortarum, vehementior obſcurat minorem, ob id vehementiori ſuccurrendum. Quòd autem maior ac vehementior dolor minorem obſcuret, ideo fit quia quoties imaginatiuæ vis animæ in diuerſa diſtrahitur, ſingula minus bene cognoſcit. Vnde ſpiritus, qui animæ ſentientis organa ſunt, in partem grauius laborantem ſubſidij ergò euocati, impediunt ſenſionẽ rei tranſlatæ in ſenſum alterius partis minus dolentis: adde quod raro accidit, vt duæ partes tam ſint ſui diſſimiles, vt æqualiter afficiantur: archriticus oborto dolore colico, alleuatur.

APHOR. XLVII.

Περὶ τὰς γενέσιας τοῦ πύου οἱ πόνοι καὶ οἱ πυρετοὶ ξυμβαίνουσι μᾶλλον, ἢ γενομένου.

DOlores & febres accidunt magis quum pus conficitur, quam iam confecto.

Pus eſt tranſmutatio ſanguinis in ſubſtantiam albam, leuem, & æqualem: idque beneficio caloris natiui, & naturæ integræ partium ſolidarum. Sanguis enim vbi excidit extra vaſa nutrire ampliùs non poteſt, ſed putreſcit partim à calore naturali, partim à calore præter naturam, fitque pus, hoc eſt, ſubſtantia & materia quædam media inter eam quæ benigna ſit, & eam quæ ſit omnino aliena. Quòd ſi calor natiuus ſit imbecillus ſimul cum partibus ſolidis, non

iam fit pus, ſed gangræna. Obiter tamen hic notandum eſt, concocta à calore natiuo dici etiam aliquando Hippocrati putria & purulenta: vt & ea quæ ſunt olidæ, & à calore præter naturam alterata. Dum igitur fit alteratio & generatio puris, fiunt majores dolores & febres, quàm vbi iam confectum eſt. Ratio eſt: quia quum incipiunt & finiunt morbi, omnia ſunt leuiſſima, in vigore autem vehementiſſima. huius rei cauſam dicebamus, quia in vigore vehementiſſimum certamen eſt naturæ cum morbo. Iam quemadmodam morbus acutus ſua habet tempora vniuerſalia: ita & inflammatio. In vigore itaque inflammationis, quia natura cum calore natiuo & ſpiritu maximè arteriarum omninò contendit, ne materia putreſcat, fit maior alteratio, vnde ſenſus vehemens, à quo vehemens dolor. A concurſu igitur ſpiritus cum natura fit diſtentio, à quo vehemens dolor: calor prætereà maior excitatur, & à calore febris, concalefacto corde per arterias, dum ſanguis in parte ebullit, & fit pus. Pure iam confecto, hoc eſt, vbi vicit natura, & iam attenuata eſt materia, extinctaque ignea caliditas, ſedatur dolor & febris. Sic etiam ſedantur dolores in moribundis, vbi ſcilicet natura ſuccubuit, & victa eſt à morbo. Hunc autem Aphor. citat aliis verbis Gal. lib. de ſympt. cauſis, quum inquit: Dum naturæ permutantur & corrumpuntur, dolores fiunt, non quum iam permutatæ & corruptæ ſunt.

SCHOLIA.

Diagnoſticum eſt vigoris ac declinationis inflammationum. Dum pus conficitur, vigor adeſt inflammationum: vbi pus factum eſt, declinatio. Dum enim materia ſuppurabilis, potiſſimum ſanguis, rarò alij humores niſi ſan-

guini admixti, degenerat in vomicam, abítque in ſuppuratum, grauiores dolores fiunt, diſtenta a elacerata parte tumente: febreſque majores vapore multo feruenti ab humore ſuppurante in cor tranſmiſſo, quàm pure iam confecto, laxiore facta parte, qua prius diſtenta erat, & feruore depreſſo vaporis puris. Notabis verò pus fieri à ſolo calore naturali, agente tamen in partem, caloris præter naturam participem: nec ſemper generari ex materia quæ continetur extra vaſa, vt in tumoribus & vlceribus, quemadmodum ſcripſit Galenus cap.6. lib.1. de febr. ſed etiam ex materia quæ continetur intra vaſa. Sic enim Hippocrates lib.1. de morbis mulierum, ait ſanguinem menſtruum, qui in venis mulierum per duos aut tres menſes ſtabulatur, ſuperueniente febre fieri ſuppurabilem, & ſuppuratum concipere. In eiuſmodi autem ſanguinis ſuppuratione dum fit, dolor quoq; excitatur, vt in ea quæ fit in tumoribus & vlceribus, nimirum ob diſtenſionem partium. Quæ autem differentia ſit inter pus, ſaniem & ichor, vide apud Celſum lib.5. cap.16. pus ex ſanguine ſolo ſuppurato aut carne contuſa fit. Sanies excrementum tenue & aquoſum extra corpus, quod emanat ex vlcere malo, maximè vbi neruo læſo inflammatio ſequuta eſt. Ichor, aquoſa vel ſeroſa humiditas intra corpus, ſiue ſanguinis aut alterius humoris.

APHOR. XLVIII.

ΕΝ πάσῃ κινήσει τοῦ σώματος, ὁκόταν ἄρχηται πονέειν, τὸ διαναπαύειν αὐτίκα, ἄκοπον.

QVoquo modo corpus moueatur, ſimul ac laborare cœperit, quies ſtatim laſſitudinem leuat.

Galen. 6. Epid. Aphor. interpretatur, vbi per κίνησιν intelligit omnem vehementem corporis motum ſeu exercitium quale æſtate noſtra conſueuit eſſe in curſu,

lucta, pila, & olim in palæſtra. Per motum tamen corporis innuit etiam vehementiorem animi motum. Quia igitur ex illo axiomate: Contraria contrariorum remedia, omnis motus immoderati remedium erit quies. Verùm cùm πονέειν non ſolùm κάμνειν, hoc eſt, fatigari, ſed & ἀλγεῖν, id eſt dolere ſignificet, ſic poterit exponi hæc ſententia: Quum dolere cœperit quis, aut fatigari ob immoderatum exercitium, quies erit doloris aut laſſitudinis remedium. Exercitium autem eſſe immoderatum colligimus ex ſignis tum propriis, nempe quum languere cœperit pulſus, & moles corporis ſubſidere: tum communibus, vt ſi ſit ſudor immoderatus, & ſi facies quæ antea rubuerat, expalleſcat. Porrò διαναπαύειν de ſomno interpretantur alij, vt Celſus, quum ait: Seſe committere ſomno poſt exercitium, bonum. Sed hoc intelligendum, præſertim vbi ab exercitio eſt oris amator. Et ſanè iſtud natura fieri videmus, vt ſi quis ſit defatigatus, ſtatim petat lectum, aut decumbat in herbam. Alij διανάπαυσιν exponunt intermiſſionem exercitij (vt Galen. 9. Epid.) ſiue ea fuerit in horas aliquot, ſiue in aliquot dies: quantum ſcilicet exigit labor factus ac exercitium.

SCHOLIA.

PRæceptum tuendæ valetudinis. Laboris, omniſq; paulò vehementioris exercitationis, ac laſsitudinis remedium, quies eſt. Etenim in omni corporis motu (qui duplex eſt: vnus carnium & articulorum: alter viſcerum: carnes enim recreantur exercitiis: viſcera verò ſomno & potu ex Hippocr. labor articulis & carnibus, ſomnus & potus viſceribus) cùm is qui mouetur cœperit fatigari, dolẽdo, aut ægrotando,

tando, aut etiam laborando ex immoderato labore vel repentina mutatione ab otio ad negotium, aut ab vno exercitationis genere ad aliud se conuertendo: aut si interquiescat, laboris aliqua remissione, aut quietis vicissitudine, repẽtinam suæ lassitudinis vacuitatem sentiet. Est enim quies remedium lassitudinis: éstque facilior conuersio à negotio ad otium quàm ab otio ad negotium. Vt præstat hominem saturum iejunare, quàm iejunantem se saturare.

APHOR. XLIX.

Οἱ εἰθισμένοι τοὺς συνήθεας πόνους φέρειν, κἂν ὦσιν ἀσθενέες ἢ γέροντες, τῶν ἀσυνήθων ἰσχυρῶν τε καὶ νέων, ῥᾷον φέρουσι.

QVotidianis laboribus assueti, etiamsi inualidi sint, aut senes, insuetis, quamuis robustis & junenibus, facilius consueta ferunt exercitia.

Hæc sententia manifesta est, quia constat experientia. Siquidem experientia certum est, quòd per exercitia roboratur & confirmatur noster calor natiuus: adeo vt fortior sit in iis qui se exercent, quàm in iis qui in otio degunt: fit præterea robustior nutrix facultas. Nam quum per exercitia mouentur non solùm articuli: sed & tendones, ligamenta, nerui, musculi, incalescunt & siccescunt. At in calore & siccitate consistit robur facultatis nutricis. Quòd autem articulorum motus augeat calorem natiuum, indicium est, quia in iis quibus calor natiuus est imbecillus, nec bene concoquit, & tamen nequeunt per infirmitatem corpus exercere, frictione articulorum instituimus, his enim frictionibus incalescunt articuli, tendones, liga-

menta, nerui, muſculi, venæ & arteriæ, ac deinde calor ventriculo & aliis partibus communicatur. Poſtremò exercitio roborantur & confirmantur ſpiritus, citatiorémque motum conſequuntur. facilius itaque ferimus exercitia conſueta, quia exercitatæ corporis partes per ea fiunt robuſtiores, calor natiuus augetur, roborantur ſpiritus. Tantum habet momenti conſuetudo, quæ natura acquiſitia eſt. Proponit autem hîc Hippocr. natura inualidos & inualidos ætate, hoc eſt ſenes, qui faciliùs ferunt exercitia conſueta, quàm robuſti & iuuenes non aſſueti.

SCHOLIA.

COnſilium ſubeundæ exercitationis proponitur. Ne ea præter conſuetudinem tum in ſanis, tum in ægris ſuſcipiatur. Qui enim familiares labores perferre conſueuerunt, vt qui exercitationibus corporis ſunt aſſueti, & qui ter aut quater die cibum capere, aut qui veſci carne ſuilla, bubula, pane ſiligineo, & cibis deterioribus conſueuerunt, quamuis infirmi ſint, aut etiam ſenes: inſuetis tamen iuuenibus, atque fortibus, alacrius ferunt, nam conſuetudo acquiſitiam facit naturam: idque cum habitu corporis, tum verò in aluo potiſſimum.

APHOR. LI.

TA' ἐκ πολλοῦ χρόνου συνήθεα, κἂν ᾖ χείρω, τῶν ἀσυνήθων ἧσσον ἐνοχλεῖν εἴωθε. δεῖ οὖν καὶ ἐς τὰ ἀσυνήθεα μεταβάλλειν.

QVæ longo tempore aſſueta ſunt, etiamſi deteriora ſint, minus iis quæ inſueta ſunt moleſtare conſueuerunt. Quare ad inſolita quoque facienda mutatio.

Hic

His Aphorism. est de consuetudine, quæ est altera natura, & de mutatione consuetudinis. Differt autem à superiore: quia quod anteà speciatim docuit de consuetudine in exercitiis, nunc generatim transfert ad omnes res alias non naturales, vt cibum, potum, aërem, somnum, curas, vigilias. Hæc enim longo tempore assueta, quamuis sint deteriora, minùs iis quæ insueta sunt, molestare solent. Videmus itaque plerosque omninò esse assuetos alimentis prauis, aëri turbido, & aliis rebus non naturalibus: quibus tamen, etiamsi natura deteriore, non læduntur. Contrà alij iisdem læduntur, quia non sunt assueti. Iam in altero de mutanda consuetudine, vel non mutanda, distinguendum est. Si enim consuetudo sit confirmata multis annis, aut etiam initium habuerit à familiaritate quadam naturæ (vt quum est hæreditaria & gentilitia) non est mutanda. Quòd si vi & per accidens contracta sit consuetudo praua, mutanda est. Vt, peregrè profectus aliquis consuetudinem alimentorum coactus mutauit in pejus. Ea permutari debet: idque præsertim in juuenibus & robustis. Si quidem in mutatione consuetudinis oportet adesse vires. Quare in senibus, qui sunt imbecilliores, non erit mutanda consuetudo. Verùm tamẽ vbi videmus certum malum, quod in dies augetur, mutare possumus: sed paulatim. Tulit enim multa prior ætas quæ ferre non potest senectus, vtpote debilior. Verbi gratia, si quis in juuentute assuetus potui frigidæ aut crudis fructibus, & iam in senectute ab his sentiat dolorem & grauitatem stomachi, mutanda paulatim consuetudo. Aquam itaque & fructus illos temperare conabimur coctione, vel addito sacch. Sed si senex ab his non habeat deterius, sinendum erit, neque consuetudinem immutabimus.

Porrò ad insueta transire oportere dicit Hipp.quia vita humana opportuna est multis casibus & injuriis,ita vt non liceat perpetuò iisdem rebus vti, sed cogamur aliquando derepente ad insueta transire,vnde magnopere lædimur. Vnius igitur formæ consuetudo est periculosa , neque oportet vnum vitæ genus pertinacius retinere. Vnde Celsus scribit , nimis ociosam vitam non esse vtilem : quia aliquando incidit necessitas laboris. Hinc etiam Germani dicere solent, vexandam esse naturam. Et Arabes affirmant vtile esse semel in anno inebriari. Neque enim semper viuendum est temperanter,sed juuat aliquando viuere intemperanter.Neque omnino agendum est ocium , sed nonnunquam suscipiendus labor & exercitium , ne si quando exerceri cogamur,molestum sit.

SCHOLIA.

Consilium in omnibus rebus non naturalibus aut retinendæ,aut immutandæ cõsuetudinis proponitur.Quæ enim iampridem sunt assueta in cibis,potibus,aëre,exercitio,inedia,balneo,somnis,vigiliis, impletionibus,inanitionibus,& animi pathematibus , maximè verò in aluo,in qua potissimum consuetudo naturam efficit acquisititiam,minus insuetis infestare consueuerunt,quamuis peiora sint : proinde retinenda ea consuetudo. Vt diæta susque deque habita nunquam sibi impar,iampridem assueta, accuratiori naturæ est magis consentanea. Quinetiam & insueta sunt nonnunquam vsurpanda, vt cum iis necessario vtendum fuerit,natura minus afficiatur,nec insolitis rebus & ex improuiso accidentibus lædatur. Itaque ab assuetis, quantumuis bonis,ad insueta,quamuis deteriora,consuetudinis immutationem facere licet aliquando. Hoc consilium reperitur part.9.sect.6.Epid.Aph.31.

APHOR.

APHOR LI.

Τὸ κατὰ πολὺ καὶ ἐξαπίνης κενοῦν, ἢ πληροῦν, ἢ θερμαίνειν, ἢ ψύχειν, ἢ ἄλλως ὁκοσοῦν τὸ σῶμα κινεῖν σφαλερόν. καὶ γὰρ πᾶν τὸ πολὺ τῇ φύσει πολέμιον· τὸ δὲ κατ' ὀλίγον ἀσφαλές, καὶ ἄλλως ἢν τις ἐξ ἑτέρου ἐφ' ἕτερον μεταβαίνῃ.

Semel multum & repente vel vacuare, vel replere, aut calefacere, aut refrigerare, aut alio quouis modo corpus mouere, periculosum. Omne siquidem nimium natura inimicum est. Quod verò paulatim fit, tutum, cùm aliàs tum maximè vbi ab vno ad aliud facienda est mutatio.

Gal. Alph. hunc explicat in præceptis salubribus, & maximè in rebus non naturalibus, fundamentum itaque huius Aphor. est, quòd natura non potest ferre subitas mutationes, Primùm (exempli gratia) si quis tres aut quatuor dies coactus jejunarit, & derepente comedat, moritur statim : quia subitam hanc mutationem natura non sustinet. Deinde (quod antea dicebamus) si quis à vehementissimo frigore statim ad ignem accedat luculentum, animam protinus efflat. nam cùm per vehemens frigus calor natiuus & imminuatur, & intro se colligat, quàm potest arctissimè, ad ignem vicinum statim se explicat, diffunditur atque euanescit, vt qui sit exiguus & languidus. Sic de aëre: videmus enim vt ij qui diutius in custodia fuerunt detenti, obcæcentur, si protinus lucidum & splendidum aëra intueantur. Quare periculosæ sunt subitæ mutationes. At quæ fiunt paulatim, & per medium quoddam cognatum vtrique extremorum contrariorum, tutæ sunt, periculóque vacãt: præsertim si quis ab altero ad alterum, h.e. ab eo cui assueuit, ad insolitum progreditur. Istud autem videas in ipsis elementorum transmuta-

tionibus, quæ non fiunt abſque mediis quibuſdam. Item in animalium conformatione: in his enim ſi quid natura ex molli velit efficere durum, ſolet mediam quandam materiam interponere, vt cartilagines, ligamenta, &c. Breuiter hic Aphor. continet exempla particularia illius generalis ſententiæ 6. Epid. Mutationes repentinæ cauendæ. Ratio huius eſt, omne nimis eſt naturæ inimicum. Quod (inquam) nimium eſt in quãtitate, in qualitate, & quia celeriùs fit quàm oportet. At quod paulatim fit, &c. Paulatim, hoc eſt, vel à medio ad contrarium, vel à contrario ad contrarium. Gemina enim ſunt contraria apud medicos, extrema contraria extremis, & extrema contraria mediis. Neque eſt quod aliquis objiciat contra hunc Aphoriſmum, plurimam & repentinam purgationem & euacuationem aliquando locum habere in arte medendi: ſic enim ad animi deliquium ſępe mittitur ſanguis. Sed id fit per accidens: quia vnde natura magis eſt opis indigens, inde illi maximè ſuccurrendum. In febre continua, quia morbi maxima habetur ratio, ideo mittere ſanguinem plurimum & repente confert. nam tum oppugnatione morbi natura recreatur, non impeditis partibus quarum potentia corpus adminiſtratur. Proinde hic Aphoriſm. locum habet in his morbis quorum prouiſio & curatio in ſola vacuatione conſiſtit. nec enim pleuritis vnam habet indicationem, ſed duas, euacuationem & explicationem partis principis. Syluius olim dicebat plurimum vacuandum quando à contrario in contrarium facienda eſt mutatio, non cùm à medio in contrarium.

SCHOL.

SCHOLIA.

PRaeceptum obseruandum in facienda mutatione ab assuetis ad insueta, vt fiat sensim, non affatim ac repente. Etenim vacuare, vel absoluta inedia, vel sanguinis detractione, vel purgatione non solùm vniuersi corporis, sed etiam partis alicuius, vt in hydrope & suppurato; aut replere, ad vasa & vires, vt si quis ab inedia, cibo saturetur abunde: aut calefacere, aut refrigerare: adeóque vniuersum corpus mouere plurimum & repente, non paulatim neq; vicissim (quae duo in omni morborum curatione potissimùm à medico vsurpari debent) periculosum est, infirmitatis metu in vacuatione (nisi forsan oppugnatione morbi natura sit recreata expeditis partibus quarum officio ipsa carere nequit) oppressionis in repletione: mutatione temporamenti in calefactione & refrigeratione humorum: refluxu: concretione: partium necrosi: inflammatione & effœminatione partium solidarum, & neruorum. Et verò omne nimium naturae inimicum, quia naturae hyparxis consistit in elementorum symmetria. Quod verò sensim atque vicissim fit, tutum: quandoquidem par esse debet ratio studendi naturae, & oppugnandi morbum: idq; cùm alias, tum si quis ab vno ad aliud specie, temperamento, proprietate communi & singulari se conuertat.

APHOR. LII.

ΠΆντα κατὰ λόγον ποιέοντι, καὶ μὴ γινομένων τῶν κατὰ λόγον, μὴ μεταβαίνειν ἐφ' ἕτερον, μένοντος τοῦ δόξαντος ἐξ ἀρχῆς.

NOn, si recta ratione gerenti omnia secundùm eam minus succedat, protinus ad aliud est transeundum, modò illud constet quod ab initio visum fuit.

Varia fuit disputatio hæc apud veteres, de commutandis remediis, vel non mutandis. Alij enim quum remedium vnum non successisset, ad aliud sta-

tim transibant. Alij contra, quod ab initio instituerant, etiamsi nullum adferre commodum videretur, non mutabant. Videndum igitur quando ab vno remedio ad aliud sit transeundum, & quando non. Omnis curandi ratio ducitur à morbi natura cognita, loco affecto, ægri temperatura, ætate, viribus, regione, anni tempore, aëre, consuetudine, &c. Quæ vbi recta ratione & scientificè inueneris, curationem quoque scientificam indicabunt. Verùm cùm διάγνωσις, id est, distinctio & cognitio morborum sit magna ex parte (præsertim vbi morbus est in intimo corpore) conjecturalis, necesse etiam erit cognitionem remediorum esse non solùm scientificam, sed & conjecturalem. Duplex tamen est cognitio morborum coniecturalis, vna quæ prope accedit ad cognitionem scientificam, altera quæ longè ab eadem recedit. Quare duplex quoque erit remediorum cognitio coniecturalis. Morbi igitur cognoscuntur scientificè, id est, cum recta ratione & certis signis: vt pleuritis à dolore lateris punctorio, difficultate spirandi, &c. Sed cùm non semper liceat cognoscere scientificè, cognoscimus aliquando coniectura quę proximè accedat ad cognitionem scientificam, aliquando coniectura quæ longè ab ea recedat. Si itaque morbum habeas scientificè cognitum, scientifica quoque erunt remedia, & à quibus institutis nunquam recedes: etiamsi non videantur morbum imminuere. Sic in iisdem remediis est persistendum, vbi morbum cognoueris coniectura quæ proxime accedit ad cognitionem scientificam. At in conjectura quæ longè recedit, vbi remedia præscripta non prosunt, in his non est perseuerandum, sed transeundum ad remedia contraria. Vnde Senecæ illud peruulgatum, vbi remedia

dia (inquit) consueta non prosunt, transeundum est ad contraria, medicorum more. Hoc enim intelligendum de ea coniectura quæ longè abest à cognitione scientifica, non de cognitione ipsa scientifica, aut coniectura, quæ ad eam proximè accedit, in quibus, vt dictum est, non sunt mutanda remedia ad contraria. Gal. in commen. proponit exemplum in graui obstructione. Accedo itaque ad ægrum, considero antecedentia, vt victus rationem, naturam ægri, &c. ex antecedentibus deprehendo obstructionem in primis venis ab humoribus crassis & crudis. Cum scientificè morbum cognoscam, scientificè quoque remedia instituam: vt puta frictiones & alia quæ calfaciunt, concoquunt, emolliunt: deinde præscribam primum quæ sint mediocri calore, deinde quæ maiore. Non tamen transibo ad remedia facultate diuersa, etiamsi nulla ab illis remediis appareat vtilitas. Quod accidit, quia contumax est malum, neque facilè cedit remediis: sed posteà remedia sæpius iterata fortasse actionem suam perficient, & ita proderunt. Est quidem (ait Celsus) perpetuum in medicina quod fieri debeat, non tamen perpetuum est quod sequi conueniat, hoc est, vt seruetur æger. Siquidem multa latent in corpore ignota medico, multa intercidunt, propter peccatum ægri & ministrorum. Quod si permutentur signa morbi, mutabitur & iudicium: quo mutato commutabuntur & remedia. Corn. Celsus hanc Hippocr. sententiam distinguit, dicitque in acutis morbis oportere remedia commutare, in longis non tam citò. Sed non assecutus est mentem Hippocratis. Duplex enim cum sit remedij commutatio, remedij ad remedium eiusdem generis & facultatis, & remedij contrarij ad contraria: de hac hoc loco loquitur Hippoc. neque eadem habet

locum in morbis acutis,in quibus à remedio scientificè instituto non esse transeundum ad contrarium censet Hip. At commutatio remedij ad remedium eiusdem generis (vt quum à medicamento minus refrigerante transimus ad magis refrigerans,& contra)locum habet & in acutis,& in longis.

SCHOLIA.

PRaceptum est ad praxim medicam plurimũ necessariũ. Non temere immutanda remedia. Si quis ergo medicus omnia faciat in dieta,vacuatione,alteratione,& alexipharmacis,conuenienter & prudenter,adhibita remediorum prouisione ducta ex morbo,viribus ægri,natura communi,& peculiari cuiusque consuetudine,loco affecto, temperatura aëris,regionis,&c.quãuis remedia votis medici non respõdeãt: in victus ratione & medicamentis,tamen non se cõuertat ad aliud diuersum aut contrarium, quamuis nihil efficiat, ob morbi contumaciam,corporis peculiare vitiũ,aut cœli vel soli morbum,adde etiam animi pathemata,imò verò & diuinam morborum quorundam causam:sunt enim multi morbi qui diuinitus immittuntur ob nostra scelera:quoad eiusmodi fuerit morbus & specie indiuiduo,qualis ab initio extitit,& si permaneant signa, vnde scientifica cognitio vel certè coniecturalis,quæ proximè accedit ad scientificam cognitionem, collecta est. Quod si permutentur signa, mutabitur & iudicium,quo mutato,commutabuntur & remedia.

APHOR. LIII.

ΟΚόσοι τὰς κοιλίας ὑγρὰς ἔχουσι νέοι μὲν ὄντες, βέλτιον ἀπαλλάσσουσι, τῶν τὰς ξηρὰς ἐχόντων· ἐς δὲ τὸ γῆρας, χεῖρον ἀπαλλάσσουσι· ξηραίνονται γὰρ ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ τοῖσιν ἀπογηράσκουσι.

Qui-

QVibus aluus est humida, iuuentam quidem agunt facilius quàm qui eandem siccam habent: sed senectute difficilius defunguntur. Ipsis siquidem senescentibus ferè resiccatur.

Corn. Celsus hunc Aph. ita veruit: Melior est fusa aluus in iuuene, sicca in sene. Cui subscribit Oribasius. At Gal. aliter exponit. Sensus ergo Aphorismi erit duplex, vnus simplex, compositus alter. Simplex sic: In iuuenibus humida aluus melior est, in senibus sicca aluus melior est. Compositus sic secundum Ga. Melius est humidam aluum iuuentutis mutari in siccā senectutis, quàm contra, siccam iuuentutis mutari in humidam senectutis: Vt ἀπαλλάτ]ειν hoc loco non malè exponi possit mutari. Idem ferè est hic Aphorismus cum vigesimo huius sectionis.

SCHOLIA.

EXpositio est amplior Aphorismi vicesimi huius sectionis, magna enim ex parte, est additum. Qui ergo habēt aluos humidas naturali temperamento non diaitæ ratione, in iuuentute: meliore sunt conditione, quàm quibus astricta est: unde pichrocoli κάτω melius degunt quàm pichrocoli ἄνω. nā fluxili existente ventre, minus congeruntur excrementa, quæ per aluum facilius & copiosius purgantur, quàm per superiora aut per habitum corporis. Quoniam tamen aluus quæ humida fuerat in iuuentute, astrictior tandem in ætate prouectis redditur: ideo peiore sunt loco, vbi consenuerint. Senescentibus enim magna ex parte astringitur aluus, quod in illis appetitus minor sit, aliquando in illis aluus humidior, sed non à robore concoctricis expultricis, potius ab infirmitate retentricis facultatis alui & intestinorum: adde quod serum alimenta nec vniuersim nutriunt: ergo eorum veloces non sunt excretiones.

APHOR. LIV.

MΕγέθει δὲ σώματος ἐνηβῆσαι μὲν ἐλευθέριον, καὶ οὐκ ἀειδές. ἐγγηράσαι δὲ δύχρηστον, καὶ χεῖρον τῶν ἐλασσόνων.

VT traducenda iuuentute liberalis & ſpecioſa corporis magnitudo: ita ſenectuti inutilis, & paruitate deterior.

Corporis proceritatem ſeu μέγεθος rectè vertit Celſus longam ſtaturam, quum præſentem ſententiam his exprimit verbis lib. ſecundo c. primo. Longa ſtatura vt in iuuenta decora eſt, ſic matura ſenectute conficitur. Gal. longitudinem vocat. Quemadmodum itaque ſuperiore Aphoriſmo comparauit humidam aluum iuuentutis cum ſicca ſenectutis, & contrà: ita nunc confert proceram iuuentutis ſtaturam cum procera ſenectutis: & contrà, breuitatem cum breuitate: vultque in iuuentute pulchram eſſe corporis longitudinem propter rectitudinem, in ſenectute verò magis conuenire paruitatem. Nam longi & proceri ſenes quum ob pedum infirmitatem non poſſunt tantam corporis molem ſuſtinere, incuruantur, & gibboſi redduntur. Longitudo autem corporis eſt à calido humido, quæ duo faciunt plurimùm ad incrementum. Contrà paruitas eſt à caliditate & ſiccitate. Ob idque omnium ferè conſenſus eſt, paruitatem facere ad prudentiam, ſagacitatem, & ingenij acumen: quia ſenſus in ſicco expeditiſſimi, quæque in rem ſiccam imprimuntur, pertinacius inhærent. At ſtatus corporis longus facit ad pulchritudinẽ, magiſque (vt diximus) iuuentutem decet, quàm ſenectutem.

SCHOLIA.

SCHOLIA.

QVadratura corporis, quoniam optimæ temperaturæ eſt argumentum, in iuuenibus ac ſenibus laudatur. Craſſitudo in vtriſque redarguitur. Carnoſitas in vtriſque commendatur. Latitudo medium inter vtrunque obtinens, nec laude nec vitio caret, quoniam cerebri magnitudinem & cordis calorem imitatur, & vulgò viuaces perhibentur, qui latis humeris naſcuntur. Sola igitur corporis longitudo in iuuenibus liberalis ac decora, in ſenibus vero inutilis: quia vires effœtæ languent, nec ſpiritus tantæ molis potentes ſunt: eadem in ſenibus peior eſt breuitate, quia hi ſtatim aduenien-te ſenectute gibboſi fiunt & incuruantur.

Secundæ ſectionis Aphoriſmorum finis.

IAC. HOLLERII IN HIPPOCRATIS APHORISMOS COMMENTARIUS TERTIUS.

APHOR. I.

ΑἹ μεταβολαὶ τῶν ὡρέων μάλιστα τίκτουσι νουσήματα, καὶ ἐν τῇσιν ὥρῃσιν αἱ μεγάλαι μεταλλαγαὶ ἢ ψύξιος, ἢ θάλψιος, καὶ τ' ἄλλα κατὰ λόγον οὕτως.

MVtationes temporum potissimum pariunt morbos, & in ipsis temporibus magnæ mutationes aut frigoris aut æstus, cæterorumq́; ad proportionem his respondentium.

IN hoc primo Aph. mutationes temporum (interprete Gal.) sunt alterationes aëris secundum tempestates anni. hę autem alterationes cùm fiant secundum quatuor primas qualitates, primùm animaduertere oportet ad calidum & frigidum: deinde ad humidum & siccum. Ea itaque est Hippocratis sententia: in temporum mutationibus colligi solent morbi multi, vt quum mutatur hyems in ver, & sic de aliis. Verbi gratia: vere gignuntur febres continuæ, tertianæ, gignuntur denique morbi multi à plenitudine, ob copiosam materiam hyeme collectam.

cum

Quæ materia cum hyeme quieſceret, iam cum veris tepido calore mouetur, ac in hanc vel illam partem (vt quęque imbecilla eſt) defluit. Mutationes igitur temporum pariunt morbos, ſed potiſſimùm & longè facilius, vbi eæ ſunt magnæ & repentinæ, hoc quidem dictum eſt in genere: non tamen ſatis eſt. Nam quemadmodum eſt mutatio hyemis in ver, &c. quæ morbos creat: ita etiam mutatio eſt caloris in frigus, frigoris in calorem, &c. in vnaquaque anni parte, in ſingulis menſibus in vno & eodem die. In vere (verbi gratia) mutatio inducit morbos: vt quum menſe Martio, aut etiam Aprili, aliquando calor tepidus derepente mutatur in vehemens frigus: præſertim vbi Sol Taurum ingreditur. Sic quum autumno eadem die calor eſt & frigus. Aliæ prætereà eodem modo morbos excitant, hoc eſt, aliæ mutationes repentinæ & magnæ: vt ab humiditatibus ad ſqualores, à ventorum copia ad eorundem defectum.

SCHOLIA.

HAc ſectione tertia duo explicantur. Vnũ, quantas vires temporis cuiuſq; temporumq; ad inuicem mutationes habeant ad morborũ generationes, & ad ſeruandas alterandasq; naturas: quosq; ſingula anni tẽpora morbos procreent. Alterũ, ſingularum ætatum proprij ac peculiares morbi numerantur. Initiũ autem potiſſimum ducitur ab anni tempeſtatibus: quod ille ab aëre, qui inter cæteras cauſas morborũ, vires habet potentiſſimas ad morbos procreandos, ſuas alterationes ac viciſſitudines nanciſcantur. Sunt enim omnium morborũ tres generales occaſiones. Error victus, tẽperaturæ vitiũ & aëris intemperies. Eſt autem duplex anni tẽpeſtas, particularis & vniuerſalis. De particularibus anni tẽpeſtatibus agit Hip. in Epid. in quibus incipit ab autũno, deinde

de hyeme, tum de vere, postremo de æstate: secutus morem veterum, qui initium anni faciebant ab æquinoctio autumnali. Hic verò describit vniuersales anni tempestates, in quibus primum considerat qualitates actiuas, calorem & frigus: deinde passiuas, humiditatem & siccitatem: simulq; expendit vim ventorum, potissimum austri & aquilonis, non neglectis interim aliis, vt qui Zephyrorum mentionem faciat Epi. Fructus autem huiusce sectionis is est, Vt medicus animaduersa, vbicunque medicinam faciat, anni constitutione, morbos futuros præsagiat, eosdemq; remediis anteuertat, & præsentibus medeatur. Exempli gratia, si tota anni constitutio fuerit calida, morbi quoque erunt calidi: si humida, humidi, &c. Si tota fuerit salubris, vt cum potius est sicca quam humida, salubria erunt corpora. Ita, si gignantur morbi, cognitis ex anni constitutione causis, facilius institues remedia: vt, si annus humidus præcesserit, intelliges morbum fieri à multa humiditate: dabis itaque remedia concoquentia & siccantia: ita in aliis. Ergo septem anni partium importunitates, & à suo naturali statu defectiones, cum scilicet ὥραι neque ὡραίως fiunt (vt cum æstatis calidæ in frigidum: & hyemis frigidæ in calidum fit mutatio) quales fuisse legimus tres illas descriptiones lib. 1. Epid. potissimum, quod scilicet in aëre sit maior vis ad immutandum corporis habitum & humorem, quam in diæta: pariunt morbos epidemios simplices & pestilentes, qui sub dispersorum specie in hominum vitam inuadunt: at aëris vitio, spiritus, humores, partesq; solidas immutantis principia causasq; ducunt à cacochymia aut corruptione. Pariunt quoque morbos, quæ in singula tempora insignes cadunt mutationes, frigoris aut caloris, humiditatis aut siccitatis, non modo diuersis diebus, sed eodem die, quamuis cætera bene morata fuerint, aliaq; omnia sint pro caussæ cuiusque efficientis natura & suscipientis affectione: quales sunt ventorum flatus, & regio quæ ab aëris temperatura vim habent

bent immutandi corpora. Tempestates autem anni, earumq́; partes non à solis motu, nec à certo mensium numero, vt astrologi, sed ab ipsa aëris affectione ac temperatura discernunt medici. Quomodo septẽ anni tempora ex antiquis aliqui statuerunt, vt annotauit Gal. in libris de morbis vulgaribus: & Hip. libro de septimanis: ver, ab æquinoctio verno vsq; ad Vergiliarum ortum: Aestatem, ab ortu Vergiliarũ ad canis exortum: Tertium, ὀπώραν à canis exortu. Quartum, φθινόπωρον, hoc est autumnũ ab ortu arcturi. Quintum, σπορητὸν, id est sementem, ab occasu arcturi: sextum, hyemem ab occasu pleiadum: septimum φυταλίαν, quod in serendis arboribus sit opportunum, à flatu Fauonij circa decimum diem Februarij, cum violæ purpureæ florere incipiunt.

APHOR. II.

Τῶν φυσίων αἱ μὲν πρὸς θέρος, αἱ δὲ πρὸς χειμῶνα εὖ ἢ κακῶς πεφύκασι.

NAturarum quædam ad æstatem, aliæ ad hyemem bene aut malè se habent.

Naturam hic accipit pro κράσει & temperatura, quæ ex quatuor constat elementis. Iam quoniam ex axiomate medico intelligimus similia similibus conseruari, & contraria contrariis corrigi atque immutari: ponamus duo corpora calida & sicca: vnum, quod salubriter viuat (potest enim esse corpus calidum siccum, quod tamen sit sanum & temperatum) alterum, quod insalubriter: vt quod vltra modum sit calidum siccum. Quæ salubriter viuunt corpora calida sicca, vt conseruentur, egent similibus, calefacientibus & siccantibus, qualis est æstas. Quæ verò vltra modum calida sicca insalubriter viuunt, vt immutentur

in melius, & propiùs reuocentur ad medium temperamentum, egent contrariis, nempe humectantibus & refrigerantibus, idque paulatim. Itaque naturæ quædam bene habent æstate, vt senes temperamento frigidiore & humidiore quàm par sit: Æstas enim eos reuocat ad melius temperamentum. Sic fœminæ frigidiores & humidiores bene afficiuntur æstate. Prætereà iis qui in calido sicco temperamento salubriter viuunt, familiaris est æstas. Illæ verò naturæ bene habent hyeme, quæ temperaturam habent hyemi contrariam: quæ tamen modum excedit. Iis prætereà hyems est familiaris, qui cùm sint humido & frigido temperamento, in eo tamen salubriter degunt. Quemadmodum pisces etiamsi sint frigidi humidi, viuunt tamen salubriter in aquis: vtpote quæ illis sunt familiares.

SCHOLIA.

Maximum est in cuiusque natura momentum ad ea quæ cuique accidant suscipienda aut declinanda. Nomine autem naturæ temperaturam intelligemus non modo genuinam, sed & acquisititiã siue ratione ætatis, siue aëris, siue victus, siue cuiusuis alterius consuetudinis fuerit contracta. Natura itaq; cuiusque, quæ habet excessum, bene se habet ad temperaturam aëris sibi contrariam: nam à similibus suæ intemperiei causis læditur, seruatur autem modico contrariorum vsu. Quæ verò nullum habet excessum, à simili bene habet, malè autem à contrario. Sic enim pituitosa corpora bene habent æstate, malè autem hyeme. Biliosa & gracilia corpora bene hyeme, malè autem æstate. Temperatè calida corpora, bene ad æstatem, malè ad hyemem: si quidem ab æstate seruantur, ab hyeme alterantur.

APHOR.

APHOR. III.

TΩν νούσων ἄλλαι πρὸς ἄλλας εὖ ἢ κακῶς πεφύκασι, καὶ ἡλικίαι τινὲς πρὸς ὥρας καὶ χώρας καὶ διαίτας.

MOrbi alij ad alia tempora bene vel malè se habent, & quædam ætates ad tempora alia & loca, & aliud victus genus.

Quemadmodum mutationum temporum maleficiũ est, ita & est beneficium. Nam vt gignuntur morbi certa conditione tempestatis, ita & soluuntur. Ac cum in morbis generationem & solutionem spectemus, generatio quidem est à similibus, solutio verò à contrariis. Itaque vt æstas gignit morbos calidos siccos, ita soluet frigidos humidos. Cõtrà de hyeme. Eodẽ modo & ætates gignunt & soluunt hos vel illos morbos. Exempli gratia iuuentus cum sit calida sicca, opportuna est morbis similibus: & contrà corrigit frigidos humidos, vt epilepsiam pituitosam. Procliues item sunt magis & minùs ad hæc vel illa tempora. Nam iuuentus biliosa peius se habet æstate, & contrà melius hyeme. Regiones quoque ætatibus accommodantur, & victus rationes. Nam ætatem calidam siccam si velimus conseruare, id faciemus in regione simili, & simili victus ratione: sin immutare contrariis, transferemus ad regionem frigidam humidam, & talem victus rationem. Quare huius Aph. sensus est: Morbi quidam gignuntur magis quibusdam anni temporibus, & aliis soluuntur magis. Sic ætates aptæ sunt magis aut minus his temporibus, locis, victus rationibus.

SCHOLIA.

VT naturæ corporũ bene vel malè se habent ad tẽpora: sic morbi, bene aut malè sunt constituti ad anni tẽpo-

ſtates, non ſolum quod ad generationem aut ſolutionem ſui, ſed & quod ad ſpeciem, magnitudinem morum & motum attinet. Naſcuntur ſiquidem tum per ſe, tum ex euentu: ac exacerbantur facile in temporibus ſuæ intemperiei ſimilibus: propulſantur, aut abiguntur in contrariis. Sic febres ardentes facilè generantur æſtate: ſoluuntur ac abiguntur hyeme, ob ſuppreſſionem humoris bilioſi, qui in peculiari natura cuiuſque redundare conſueuit. Ætates quoque bene vel malè ſunt affectæ aut conſtitutæ ad anni tempora, vt Aph. 10. & 11. lib. huius patet: & ad regiones, vt iuuentus bene habet in regionibus frigidis: ſenectus bene degit in calidis: & ad victus rationem cum inſtituto coniunctam: vt Thaſiis vini generoſi vſu, quo abundabant cum ſitu Aquilonibus expoſito, peſtilentiæ periculum vitabatur.

APHOR. IV.

ἘΝ τῇσιν ὥρῃσιν ὅταν τῆς αὐτῆς ἡμέρης ὁτὲ μὲν θάλπος, ὁτὲ δὲ ψῦχος γίγνηται, φθινοπωρινὰ τὰ νοσήματα προσδέχεσθαι χρή.

IN temporibus cum eodem die modò quidem calor, modò frigus autumnales morbos expectare oportet.

Qui ſunt Autumnales morbi in genere dicet poſt Aphor. 22. Qui verò ſunt morbi Autumnales in Autumni inæqualitate, habet tertio ſtatu Epid. hoc enim lib. proponit ſententias vniuerſales, quarum particularis exercitatio ſumi debet à lib. Epid. Sunt qui putant Hippocratem hic loqui tantùm de vnius diei inæqualitate, quando ſcilicet eodem die modò calor eſt, modò frigus: ſed non id tantum innuit. Nam (vt eſt ſeptimo ſtatu Epid.) ſi etiam non ſolùm in vno eodémque die, ſed etiam in duobus, tribus, quatuor, aut pluribus diebus ſeſe

deinceps

deinceps consequentibus alij sunt calidi, alij statim frigidi (quæ dierum inæqualitas omnibus anni tempestatibus, potissimum verò Autumno fit) morbos Autumnales expectare oportet, hoc est, inæquales. Duplex autem genus est morborum inæqualium. Quidam enim dicũtur ἀνώμαλοι, nempe qui non seruant ordinem in temporibus suis vniuersalibus: sed modò torpent, modò excitantur, aliquando per interualla, aliquando per certos dies. Alij sunt ἄτακτοι, qui nullum ordinem seruant, neque iudicantur secundum dies criticos. Sed cùm in morbis inæqualibus nulla sit obseruatio dierum criticorum: hîc intelligemus Autumnales morbos, qui modò torpent, modò excitantur. Huiusmodi autem morbi anomali & atacti ferè iudicantur mali: siquidem ab his æger aut moritur, aut difficulter releuatur, quales morbi qui autumno potissimum fiunt) aliis enim tempestatibus fieri possunt) ideo Autumnales dicuntur.

SCHOLIA.

Prognosticum est morborum futurorum ratione temperaturæ aëris, è qua potius quàm à solis motu, anni tempestates definiendæ sunt, ita vt quacunque anni tẽpestate modò calor modò frigus vigeat (qualis aëris constitutio Autumno propria esse consueuit) Autumnales morbi sint sperandi: siquidem temporum temperatura non ipsorum appellationes morborum sunt causæ. In ea ergo aëris constitutione, cum eodem tempore aut die modo caloris modo frigoris dominatu cælum tenetur, ea aëris constitutio diu perseuerarit, & pluribus diebus contigerit, Autumnales morbi expectandi sunt, specie & indiuiduo Autumnales: ac specie quidem, humoris melancholici, qui Autumno viget, soboles: quales sunt quartanæ febres, erraticæ, lienes, aqua inter cutem: Indiuiduo, in-

constantes, mali iudicij, concoctu & excretu difficiles, quales in inconstantibus temporibus morbi fiunt potissimum in iis, in quibus caloris & frigoris mutationes celeriores & breuiores accidunt.

APHOR. V.

Νότοι βαρήκοοι, ἀχλυώδεες, καρηβαρικοὶ, νωθροὶ, διαλυτικοί. ὁκόταν οὗτος δυναστεύῃ, τοιαῦτα ἐν τῆσιν ἀρρωστίῃσι πάσχουσιν. ἢν δὲ βόρειον ᾖ, βῆχες, φάρυγγες. κοιλίαι σκληραὶ, δυσουρίαι, φρικώδεες, ὀδύναι πλευρέων, στηθέων ὁκόταν οὗτος δυναστεύῃ, τοιαῦτα ἐν τῆσιν ἀρρωστίῃσι προσδέχεσθαι χρή.

AVster auditum hebetat, caliginem visui obducit, caput grauat, membris tarditatem & languorem conciliat. Quum itaque ea tempestas increbescit, talia inualidis accidunt. Contrà aquilo tusses mouet, fauces exasperat, aluum indurat, vrinam supprimit, horrores excitat, lateris & pectoris dolores facit. Hoc itaque dominante, talia infirmos expectare oportet.

Veteres (vt Homerus & alij) quatuor tantùm ventos ponebant, Notum, Boream, Zephyrum, & Eurum qui etiam dicitur Subsolanus. Hippoc. meminit tantùm duorum, Noti & Boreæ: vnde tamen non inferendum est, eum duos tantum statuisse ventos, cum in Epid. meminerit etiam Zephyrorum. Porrò Auster Latinis, νότος Græcis ita vocatur, quia fere nebulosus est, & humectus, authore Gellio. Vnde qui de hoc vento scripsêre, omnes humidum & calidum fecerunt. Sed (Gal. teste) duplex est medicis Auster. Vnus

Auster

Auster simpliciter dictus, qui calidus est & humidus, nebulosus, pluuius, aliquando mollis, & aliquando vehemens. Alter (de quo mentionem facit Hippocrates in Epid.) Leuconotus, qui dicitur siccus, quia purum facit cœlum, & ferè sine pluuiis est: vnde etiam Aristot. in problem. ἄνυδρον vocat, non quòd nullo modo sit humidus, sed quia minus habet humiditatis quàm siccitatis. Et præterquàm quòd siccus est, aliquando etiam est frigidus. Hîc itaque intelligimus non Leuconotos, sed Austros simpliciter, id est calidos & humidos ventos, nebulosos & pluuios: non eos qui sunt coniuncti cum squaloribus, vt libr. 1. Epid. Verùm in huiusmodi Austris non solùm considerandum est, quod calidi sint & humidi: sed etiam quomodo se habeant ad regionem in qua agis. Nam cùm Austris alij sunt mediterranei, alij maritimi: hi (vt cæteri omnes maritimi) vicinis regionibus sunt insalubres: nobis verò, qui ab huiusmodi ventis sumus quodammodo auersi, & prætereà, quia franguntur antequam ad nos perueniant, non multum nocent. Maritimi verò & Occidentales venti huic regioni sunt insalubres: Mediterranei & Orientales, salubres. Contrà in Italia se res habet. Verùm ex Mediterraneis periculosi sunt in hac regione venti, qui oriuntur ex lacubus, paludibus, quales sunt antelucani, qui flare solent donec sol incaluerit. Si qua regio vel ciuitas obiecta est austris, quod proditum est de Asia & Mitilene, ea obnoxia destillationibus à capite, & aliis morbis quos adfert Austrina constitutio: de quibus hîc sermo. Sic Rotomagum vrbs est admodum insalubris, quia ab austris maritimis & occiduis perflatur. Vtrimque enim montes

oppoſiti prohibent vrbe Aquilones & ventos Orientales, quos diximus nobis eſſe ſalubres At ventus Aphricus, qui flat non longè ab occidente, hîc periculoſiſſimus, ſoletque morbos peſtilentiales inuehere. His poſitis, Auſter auditum hebetat, &c. Quod non ſolùm de auditu, ſed & reliquis ſenſibus eſt intelligendum. Cerebrum ſiccum (vt eſt primo libr. Epid.) expeditiſſimum eſt ad ſuas actiones, meliusque ſe habet ad imaginationem, ratiocinationem, memoriam, viſum, auditum, &c. Deinde cum duo ſint animæ ſeu facultatis animalis inſtrumenta, ſpiritus & nerui: ſpiritus quò purior eſt & magis æthereus, eò rectiùs ſuas functiones obit: item, nerui quò ſunt ſicciores, & minus flaccidi. His accedit quòd ad perfectam viſionem, auditionem, &c. oportet medium ipſum, hoc eſt, aërem eſſe purum & minimè tenebricoſum. Atqui Auſtri humiditate ſua immodica cerebrum replent multis humoribus & vaporibus craſſis: ſpiritus reddunt turbulentos, craſſos, & caliginoſos: neruos faciunt languidos & imbecilles, aërem efficiunt impurum & caliginoſum. Eadem ratione auſtri ſunt ἀχλυώδεις: ſiue intelligas de oculis qui viſum habent impurum & caliginoſum: ſiue etiam de ſpiritu illo interno tum viſorio, tum ſenſorio & motorio. Ἀχλὺν aëris perturbationem vocant Græci: vnde oculi dicuntur ἀχλυώδεις, idque duobus modis. Nam ἀχλυώδης eſt oculus, qui nobis aſpicientibus apparet impurus & tenebricoſus, vt in mortuis ἀχλυώδης etiam eſt oculus, quando nobis viſus eſt impurus & caliginoſus. Sic auſtri ſunt καρηβαρικοὶ, id eſt capitis dolores graues inferunt, quia immodica humiditate & vaporibus multis opplent caput. Hinc eſt, quòd vbi videmus quempiam

piam cerebro & aliis partibus ſuperioribus eſſe imbecillum ; vetamus alimenta vaporoſa : quemadmodum vbi quis opportunus eſt partium inferiorum morbis, vt herniæ, calculo, ei alimentis craſſis & terrenis (qualis eſt aqua limoſa, vinum craſſum, &c.) interdicimus. Quinetiam pigros reddunt & languidos: quia neruorum principio humiditate nimia læſo, neceſſe eſt neruos quoque humectari & diſſolui, languidóſque effici: vnde redditur pigrum corpus ad motus voluntarios & languidum. Horum autem omnium cauſa eſt Auſtrina conſtitutio quæ præualuit) hoc enim eſt δυγαςεύειν, id eſt, quum Auſtri flant & diutiùs, & vehementiùs, & magna parte anni. Niſi enim ſint vehementes, & longo tempore durent, cæteris ventis præualere ac dominari non poterunt. Exempli gratia, ab initio Februarij ad medium Martium flant Fauonij, qui terram laxant & molliunt, ſuccúmque mouent: iis ſuccedunt Auſtri qui fundunt & liquant terræ ſuccum, vt fiat rerum generatio. Hi Auſtri quia molles ſunt, nec diu durant, non efficiunt Auſtrinam conſtitutionem. Per Auſtros autem hoc loco intelligimus ventos calidos & humidos, vt comprehendamus & Euronotum, qui flat præſertim inter meridiem & occaſum hybernum: & Libanotum qui flat inter meridiem & ortum hybernum: ſoléntque ij venti, præter ea ſymptomata quæ ex Hippoc. allata ſunt, gignere etiam putria vlcera, præſertim in ore & pudendis. Atque hactenus de Auſtrina conſtitutione. Altera ſententiæ pars nobis proponit Aquiloniam conſtitutionem, τὸ βόρειον κατάστημα. Vbi per Aquilones intelligemus & Aparctiam, qui flat à puncto Septentrionis, & Aquilonem, qui flat inter Aparctiam & æſtiuum, ſiue ſolſtitia-

lem ortum, ac deinceps Etesias, qui quidem omnium confessione omnium sunt saluberrimi, adeò vt etiamsi præcesserint Aphrici, multa denique quæ morbos pestilentiales & alios significent, tamen Aquilones & Etesię morbos suo aduentu pellant, reddantque annum saluberrimum: intelligendum tamen saluberrimos dici, non quod morbum nunquam immittant, sed aliorum ventorum comparatione, vt ver dicitur saluberrimum, non quod nullos morbos admittat, sed quia minimum omnium est insalubre. Per hanc ergo constitutionem fiunt tusses: inspirato videlicet aëre frigido, qui asperam arteriam aliáque instrumenta respirationi inseruientia lædit. Aquilo enim omnibus thoracis partibus est inimicus. Hæc quidem tussis est à sola intemperie (in qua nihil expuitur) sed tamen est & alia tussis ex humorum à capite in thoracem fluxione, vt quum austrinam constitutionem Aquilonia sequitur. Postquam enim Austri repleuerunt caput multis humoribus & excrementis, superueniens Aquilonis frigus, è cerebro tanquam è spongia comprimendo exprimit illam materiam, delabíque facit in fauces, vnde tussis in qua plúrimùm expuitur. Sic φάρυγγες, id est faucium morbi seu asperitates (sic enim sæpe Hip. notato loco affecto morbum eiusdem loci intelligit) fiunt imbibito aëre frigido, qui eas inæqualiter deficcat & exasperat. Item fiunt alui duræ quinque de causis: trib. ex Galen. commen. in hunc Aph. & duabus (quas etiã li. superiore in Aph. vigesimum memorauimus) ex lib. 6. Epid. part. 5. Aph. 2. vbi ait Hip. frigiditas ea, quæ circa ventriculum sunt, indurat. Prima est, quia frigido sicco vis retentrix confirmatur, & expultrix debilitatur. Secunda, quia per Aquilonem corpus vniuersum exficcatur. Tertia, quia corpus ita reficcatum attrahit ab intestinis humiditatem, vt

ut excrementa relinquantur ficciora. Quarta, quia calor natiuus intro à frigore compulsus, vt maior est, ita et melior concoctio, melior distributio & nutritio, vnde minus excrementi superest. Quinta est per vehemens frigus, iis maximè qui femoralia non gestant, vt sunt mulieres, saltem vrbanæ, non aulicæ, in quibus sphincter ani & rectum intestinum constringuntur, adeò vt intestinorum motus sit potius sursum quàm deorsum. Vrinæ difficultates facit Boreas, quia cùm vesica sit neruosa, membranacea & exãguis, promptè à frigido offenditur. Hi autem meiunt cum dolore. Quòd item horrores excitet, non est mirùm: cùm sit admodum frigidus. Sic de laterum & pectoris doloribus: quia respiratoriis partibus est infestus. Hinc etiam hyeme multæ pleuritides, præsertim vbi præcesserunt Austri, Aquilones. Nam cum partes thoracis sint imbecillæ à frigore, Aquilo humiditatem per Austros collectam in eas exprimit à capite, & cùm ob imbecillitatem nequeant illam materiam aliò transmittere, ibi gignuntur pleuritides. Quamobrem quando præualuerit Aquilonia tempestas, hoc est, Aquilo vehementiùs, diutiùs, & magna parte anni flauerit, talia in morbis symptomata expectare oportet.

* *
*

SCHOLIA.

QVod generatim de aëris mutatione ad morbos procreã dos vim maximam habente dictum est: hic speciatim confirmatur, exemplo petito à ventorum flatibus, à quibu aëris constitutio magna ex parte dependet. Est enim ventu nil aliud quàm motus aër, qui diuersam sortitur naturam a qualitatem pro variis regionibus ac locis vnde spirat. Lice autem quatuor præcipuè sint venti, tot nimirum quot sunt mundi cardines: inter cæteros tamen Auster & Aquilo vim habent potentissimam ad pariendos morbos: qui hic intem peraturas insignes obtinent. Austrina siquidem tempestas qu à meridie spirat, quia ventis placida humida est & calida auditui grauis est, resoluta vi audiendi, oppletis meatibus, & impuritate spiritus animalis, caliginem ac tenebras obduc oculis, humoris aquei, spiritus visorij & aëris impuritate Capitis grauitatem adfert augendo cerebrum symptomat plenitudinis pituitosæ. Toti corpori lenitudinem & resolutio nem parit, madefacto neruorum principio, & impedito spiri tus animalis appulsu, & carnibus effœminatis. Quotiescun que igitur talis tempestas diu multúmque cœli potens fueri vel suo dominatu cœlum tenuerit, huiuscemodi symptomat ferè in morbis experiuntur ægri, non tam naturæ aut morbi i psius motu, quàm pro catharticæ ipsius causæ potentia: fiunt e nim (exempli gratia) vlcera sordida flante austro, humori vitiosi ad partem vlceratam affluxu, & alimenti inopia. Si autem Aquilonia tempestas (quæ à Septentrione spirat) fueri & ingruat, quia sicca est & frigida, tusses mouet, partim sic cas, exasperatis instrumentis respirationis ab intemperie fri gida, partim humidas, à defluente humore à cerebro compre so vi frigoris Aquilonij. Faucium asperitates, imò etiam in flammationes earundem, vt anginas secundæ & tertiæ spe ciei. Aluos duras, coctionis & distributionis bonitate, infir

ma v

na vi expultrice & robusta retentrice, excrementi humoris fæcibus permixti consumptione, sphincteris astrictione, & intestinorum motu orbiculari contrario naturali infernè sursum. Difficultates vrinæ, vrinæ ipsius acrimonia, & partium vrinæ dicatarum vitio. Horrores, tum febris expertes, tum symptomaticos. Dolores laterum, inflammationis participes, à sanguinis affluxu, aut expertes, ab humore seroso. Pectoris etiam dolores, quia frigidum inimicum pectori. Quanquam hæc omnia in ægris semper sub Aquilonia tempestate expectare non debes, sed si diutius durauerit. Non enim in momento, sed spatio temporis corpora vitiantur.

APHOR: VI.

Ὁκόταν θέρος γένηται ἦρι ὅμοιον, ἱδρῶτας ἐν τοῖσι πυρετοῖσι πολλοὺς προσδέχεσθαι χρή.

QVando æstas fit similis veri, sudores in febribus copiosos expectare oportet.

Ver temperatum est, hoc est, calidum humidum, cui si contingat æstatem esse similem, copiosi erunt sudores in febribus. Ratio est, quia multa est materia, eáque vere attenuata, calor internus materiam illam diffundit in corporis superficiem, calor externus attrahit, vterque calor laxat cutim: quare necesse erit multos sequi sudores. Intelligit autem sudores criticos, hoc est, qui fiunt diebus criticis non solùm in febribus, sed etiam in aliis morbis qui sudore finiuntur. Quando verò fiant sudores critici, docebit sectione quarta. Galen. lib. I. de crisibus citat ex hoc loco Aphorismum. Quando ver fit simile Autumno, morbos autumnales expectare oportet: qui Aphorism. cum

in hoc libro non reperiatur, poterit huic sententiæ adiungi, vel certè ex quarto huius sectionis repeti, Quando eodem die, &c.

SCHOLIA.

PRognosticum sudorum in febribus ex mutatione temperaturæ æstatis, quæ calida sicca esse debet, in constitutionem vernam, quæ calida ac humida est temperatè. Tales autem sudores non tam à natura febris, & motu humoris morbifici fiunt, quàm à redundante humore tum morbifico, tum alieno ob aëris constitutionem calidam & humidam. Per sudores autem tales, crisim habent febres huiusmodi. Quia, quo natura & humor viam affectant, eò criseon inclinationes fiunt. Nam non solùm anni tempora morborum hyparxin cõstituunt in humore morbifico & partibus: sed etiam vt sunt anni tempora huiusmodi aut illius modi: sic variæ criseon, aut periodorum, aut paroxysmorum inclinationes fiunt, secundi aut sinistri iudicij.

APHOR. VII.

ΕΝ τοῖσιν αὐχμοῖσι πυρετοὶ ὀξέες γίνονται. καὶ ἢν μὲν ἐπὶ πλέον τὸ ἔτος τοιοῦτον ἐὸν, οἵην τὴν κατάστασιν ἐποίησεν, ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ καὶ τὰ νοσήματα δεῖ προσδέχεσθαι.

MAgnis siccitatibus febres acutæ fiunt. Quod si annus magna ex parte talis esse pergat, qualem temporis statum effecerit, tales ferè morbos expectare oportet.

ΑΥχμὸν vocant propriè Græci siccitatem extremam. Hic tamen αὐχμοὺς intelligit Hipp. siccitates modum superantes, & maiores quàm conueniant: siue

eæ sint

eæ sint extremæ, siue non. Potest enim esse siccitas extrema, quæ tamen sit temperata. Ergo per siccitates, hoc est, anni tempora iusto sicciora, febres acutæ fiunt, id est, celeres & periculosæ: quia in eiusmodi constitutionibus siccitas reddit humores biliosos, qui subinde febres pariunt acutas. Notandumque, in omni excessu quatuor primarum qualitatum partes corporis principes imbecilliores reddi. Hinc colliguntur multi humores crudi & crassi, à quibus quũ se explicare non potest natura infirma, fiunt venarum interceptiones & obstructiones, ab his putredines, à quibus febres. Roffus tamen hîc per febres acutas intelligit febres pestilentes, carbunculos, bubones: & rectè sanè. Nam verum quidem est humiditatem minus siccitate esse salubrem, & in constitutione calida humida febres pestilentes gigni solere: gignuntur tamen etiam in vehementissimis squaloribus. Per hos enim exuritur humor, materia pestis & carbunculorum: quam materiam cùm per imbecillitatem nequeat expellere natura, fit obstructio & putredo, vnde febris pestilens & carbunculi. Addit porrò Hippocrat. Et si quidem annus magna ex parte talis fuerit, qualem fecerit constitutionem, hoc est, vt magis vel minùs superet iustum modum siccitatis, morbos quoque tales, id est, magis vel minùs acutos, magis vel minùs periculosos expectare oportet.

SCHOLIA.

PRognosticum morborum futurorum, vbi constitutiones temporum plus æquo siccæ sunt, non extremè siccæ. Per squalores igitur seu siccitates quæ potius ab ardore quàm

à frigore, aut pluuiarum inopia fiunt, & quæ coniunctum habet calorem, non insignem tamen: febres acutæ fiunt, continuæ vel intermittentes, essentiales & symptomaticæ: quòd scilicet venulæ arefactæ attrahunt ad sese biliosos humores, quorum perennis generatio est in siccis temporibus. Atque si bona pars anni eiusmodi fuerit, qualem cepit inire constitutionem, Aquiloniam scilicet, vel Austrinam, inæqualem, calidam siccam, frigidam siccam, maximam partem expectare oportet morbos, qui earum tempestatum naturam sequantur, essentia, materia, parte obsessa, vt Austrina tempestate caput afficiatur, Aquilonia thorax: deinde symptomaticis causis, periodis, paroxysmis & crisibus.

APHOR. VIII.

ΕΝ τοῖσι καθεστῶσιν καιροῖσιν ἢν ὡραίως τὰ ὡραῖα ἀποδιδῶσιν, εὐσταθέες καὶ εὐκρινέες αἱ νοῦσοι γίνονται. ἐν δὲ τοῖσιν ἀκαταστάτοισιν, ἀκατάστατοι καὶ δύσκριτοι.

CErtis temporibus & suam tempestiuitatem seruantibus, certi & tempestiui, ac iudicatu faciles morbi fiunt. Incertis autem & alienis, incerta quoque ægrotationes fiunt, & ad iudicandum difficiles.

Moderata tempora, vocat constantia. Constans annus est in eo maximè, quum tempora ordine quodam seruant suam temperaturam, ita vt in qualitatibus nullus sit excessus. Verbi gratia, ver quum seruat suam temperaturam, calidum est & humidum, sed sine excessu: sic æstati non satis est vt sit calida sicca, sed debet esse absque excessu. Et autumnus non debet excedere modum in æqualitate caloris & frigoris, nec in siccitate: sed descendant pluuiæ, inquit Hipp. hyems seruare de-

bet mediocritatem in frigiditate & humiditate. Atque ita totus annus constans erit. Quinetiam in constantibus temporibus spectandæ sunt serenitates & siccitates tempestiuæ, pluuiarum per interualla descensus, ventorum ordo tempestiuus. In quo semper cauet natura, ne subitam (quæ periculosa est) faciat mutationem. Si quidem ne repentinus transitus ab hyeme ad ver graues morbos pariat, à medio Aquarij ad principium Arietis, hoc est ab initio Februarij ad medium Martium, aut circiter, immittuntur Zephyri qui corrigant hyemis temperaturam, & laxent atque emolliant terram & corpora, succósque moueant. Quo etiam tempore adueniunt hirundines & aliæ auiculæ: vnde hi venti dicuntur quoque Chelidonij & auiculares. his succedunt Austri molles, qui fundunt & eliquant corporis humores, succúmque terræ vt fiat rerum generatio. Sub his comprehendimus & Lybonotum, qui flat inter meridiem & ortum hybernum: & Euronotum: qui flat præsertim inter meridiem & occasum hybernum: & Aphricum, qui flat non longè ab Occidente. Qui venti solent hîc pestilentiales morbos gignere, & putria etiam vlcera, præsertim in ore & pudendis. hi omnes venti calidi & humidi non flant diutius, sed non multo pòst cõuertuntur rursus in Zephyros, qui spirant vsque ad ortum Vergiliarum. Per quos flatus medius Martius & totus Aprilis cum magna parte Maij debet esse temperatus. In Vergiliarum ortu oriuntur Subsolani, venti maritimis humidi, nobis calidiores & sicciores, flántque vsque ad Caniculam, hoc est, ad Iulium mensem. Per totum hoc tempus debet paulatim aër incalescere & siccari: vt sub canicula sit magnus ardor & æstus. Sed exortum Caniculæ (inquit Plin.)

præcedunt octo ferè diebus Aquilones, qui dicuntur πρόδρομοι. At post ortum Caniculæ ad temperandum eius æstum & ardorem immittuntur Etesiæ, qui flant quadraginta dies, vel (vt aliis placet) 60. quanquam hi ferè in omnibus anni partibus spirant, vnde etiam Aquilones anniuersarij dicti. hos ventos vocabant veteres delicatos: quòd sint molles & blandi. Aliorum quoque ventorum comparatione hi venti sunt saluberrimi, adeò vt morbi geniti vere & initio æstatis ferè soluantur per eorum flatum: si etiam præcesserint Austri, Aphrici venti periculosissimi & pestilentiales, Etesiæ morbos suo aduentu fugant, reddúntque aërem salubriorem. Oportet tamen sub ortum Canis & Etesiarum descendere quasdam pluuias. Post dies Caniculæ oritur Arcturus versus medium Septembrem: quo tempore debent esse pluuiæ: has sequitur serenitas circa initia Octobris: vocant, *l'Esté sainct Denis*. Tunc temporis spirant venti occidui, vt Cauri (qui sunt inter Aquilonem & occasum hybernum, & qui in hac ciuitate transeunt per cœnobium Chartusianorum, aut non procul ab eo) vsque ad Vergiliarum occasum, sub quem semper fit aliqua mutatio in aëre. Tuncque flare debent Aquilones hyemi dicati. Quum igitur ita constat annus, eaque est temperatura singularum anni partium, vt fiant pluuiæ per interualla, serenitates & siccitates tempestiuæ, venti tempestiui, eo ordine quo diximus, morbi quoque constantes & boni iudicij fiunt. Constantes morbos vocat, qui in suis temporibus vniuersalibus quendam ordinem seruant: hoc fit, quum principio apparet cruditas, initio incrementi obscura concoctio, in progressu manifesta, in vigore & declinatione perfecta concoctio. Morbi verò boni iudicij intelliguntur

liguntur, qui ad ſalutem, vel cum ſymptomatis non periculoſis, vel ſine recidiuis iudicantur. Ratio eſt, quia per ea tempora natura robuſta eſt, & materia ſimplex: contrà vbi inconſtans eſt annus, fiunt morbi inſtabiles, quia natura redditur infirma, & multiplex colligitur materia, vnde morbi non ſeruant ſuas periodos, nec edunt ſigna tempeſtiuæ coctionis, morbi quoque mali iudicij, vt qui vel ad mortem, vel cum grauibus ſymptomatis, vel cum recidiuis finiuntur.

SCHOLIA.

Axioma criticum hic ponitur. Temporibus anni bene moratis benéque conſtitutis, bene morati, bonique iudicij naſcuntur morbi. At malè moratis, malèque conſtitutis temporibus, inconſtantes & mali iudicij fiunt morbi. Si enim morbi efficientium cauſarum naturam potiſſimum ſequuntur, ſuntque fere eiuſmodi, cuiuſmodi eſt ipſe annus, in eſſentia, materia, parte obſeſſa, & omnibus circunſtantiis, vt anteà explicatum eſt: ſanè in temporibus anni bene moratis benéque conſtitutis, ſi tempeſtates anni, quæ ſeptem ſunt, propriis qualitatibus caloris, frigoris, ventorum, pluuiarum, ſerenitatis definitæ, optimo loco & tempore ſuccedant, neque anteuertant, neque morentur: neque continenter, neque repente, ſed paulatim atque viciſsim fiant: bene morati etiam naſcuntur morbi ſpecie, forma, & numero: qui ſcilicet æquabiliter & inofficioſo curſu ſuam abſoluant hiſtoriam, nec inflammatione, nec venenata qualitate, nec tranſlatione ſymptomatica formidabiles: denique nulla ſymptomatum ſuperuenientium vi calamitoſa interrupti: facilis quoque & ſecundi iudicij, ita vt ad ſalutem iudi-

centur sua quique propria crisi , tempestiuo tempore perfectè non in alium morbum transeant : nec cum laboribus aut sæuis symptomatis iudicentur : nec vllum periculi metum adferant , nec recidiuæ , ob materiæ bonitatem & naturæ integritatem. Contrà malè moratis maléque constitutis , malè morati maléque constituti gignuntur morbi, cum symptomatum superuenientium calamitosa vi : venenata qualitate , translatione symptomatica , & recidiuæ metu.

APHOR. IX.

ΕΝ φθινοπώρῳ ὀξύταται αἱ νοῦσοι, καὶ θανατωδέσταται τὸ ἐπίπαν. ἦρ δὲ ὑγιεινότατον, καὶ ἥκιστα θανατῶδες.

AVtumno in vniuersum morbi acutissimi & perniciosissimi: ver autem saluberrimum , & minimè exitiosum.

Quemadmodum reliqua anni tempora circumscribere non solemus Astrologorum more, sic nec Autumnum definiemus. Sed pro medicorum consuetudine intelligemus Autumnum ex commutata æstatis temperatura in temperaturam Autumni: quæ commutatio fit nunc celerius, vt mense Augusto, nunc tardius, vt Septembri. Autumni autem temperatura (teste Gal. statim initio primi Epid.) est, vt sit magna ex parte frigidus & siccus, etiamsi inæqualis sit. Quippe per noctem & manè frigus viget, meridie æstus, rursus vespertino frigus. Hoc quidem accidit Autumno magna ex parte , alioquin temperaturam suam non seruat. Autumno igitur magna cacochymia est, inquit Gal. in 6. Epid. eaque duplex : altera à bile quæ æstate exusta est, assata, & crassior

sior facta: altera à pituita cruda & crassa, quæ quidem colligitur multa, tum propter fructuum autumnalium immodicum vsum, & frigidæ potionem, tum quia ab horum fructuum atque herbarum crudarum esu, potúque aquæ frigidæ frequenti, calor natiuus ventriculi redditus est per æstatem debilior. Prætereà humores vitiosi qui per ęstatem à calore externo ad cutim attrahebantur & difflabantur, autumno ob aëris ambientis frigiditatem confugiunt in profundum corporis, & ad medias venas. his accedit quòd per æstum vires redditæ sunt imbecilliores, adeò vt humores malignos nequeant euincere. Denique nullam queas notare partem anni, qua natura sit ita infirma atque autumno. Nil ergò mirum, si hac parte anni dum imbecillis viribus cruda illa pituita crassiori bili permixta sese confert in venas & principes corporis partes, parit pertinaces obstructiones, vnde febres acutissimæ, hoc est celerrimæ (vt etiam finiantur sæpe die quarto) vel etiam vehementissimæ. Quum enim natura ob imbecillitatem morbo non resistit, aüt si id facit, id præstat languidè, tunc fit celere iudicium: contra si naturæ vires supersint, morbi erunt longi, & qui terminentur cum grauibus accidentibus & recidiuis. Sunt & perniciosissimi morbi autumno propter materiæ malignitatem. Atque hæc quidem de Autumno, aliorum temporum comparatione. Ver autem saluberrimum est, collatione quoque ad alia tempora suam naturam seruantia. Veteres definiebant ver ab ortu Fauoniorum ad Vergiliarum ortum, qui est circa initia Maij. Sed medici spectant tantum veris qualitates (vt de autumno dicebamus) túncque apud eos ver est, quum mollitur ac mitescit hyems, & mutatur temperatura hyemis in temperaturam veris, hoc saluberrimum dicit Hippoc. quia quali-

tates habet maximè conuenientes & vitæ & generationi. Vere prætereà euchymia eſt,hoc eſt, multus eſt ſanguis bonus & pituita,non quidem à natura alienus humor,ſed naturæ admodum familiaris,materia denique caloris natiui. Vnde etiam huius ſubſtantiam ponimus in ſanguine & pituita.Adhæc verno tempore vires ſunt robuſtiſſimæ. Nam multus eſt calor natiuus & validus, multi ſpiritus,& boni.Quòd ſi hac tempeſtate excitantur morbi, ferè ſunt à pleuritide , periculóque vacant. Imo huiuſmodi morbi ſunt,(vt ita dicam)ſalubres,quia à vitioſis humoribus corpus noſtrum expurgatur.Cæterùm ſi ſit mouendum phlebotomia vel purgatione, id boni præter cætera habet in ſe ver , vt natura tunc cedat,& pareat medicamentis meliùs multò & faciliùs quàm aliis temporibus.

SCHOLIA.

DIſſimilitudo inter ver & Autumnum , quòd ad morborum generationem attinet. Autumnus enim, qui definitur ab ortu Arcturi ad occaſum Vergiliarum,id eſt ab 8. Sept.ad idus Nouembris , cæteris anni partibus ὡραῖα ὡραίως reddentibus,procreat morbos acutiſſimos non tam celeritate motus , quàm ſymptomatum ipſorum vehementia : ac fortè funeſtiſſimos,ſcil.labefactata natura vi ab exhauſto ſuperioris æſtatis:tum duplici cacochymia bilis retorridæ , & cruditatis ob diætæ vitium,& profunditatem humorum motu naturali contrario intrò reclusorum,ob temporis inæqualitatem in calore & frigore;poſtremò difficultate curandi, ob humoris contumaciam.Ver verò,ſua temperie ſalubritati eſt accommodatum,miniméque mortiferum natura,ſed tantum ex euentu:ob impuritatem in interno corpore deliteſcentem : vt in tabidis , quibus ver.lethale eſt cum ficus folia cornicis

pedum

pedum similia erumpunt. Aphor. 13. sect. 7. lib. 6. Epid. hoc est initio veris, quod autumno simile est in quo nimirum, matutino tempore frigus, à meridie calor, ac vesperi frigus item fit, haud aliter quàm in autumno. non solum autem ver saluberrimum est ob suam temperiem, quam temperatam, vel temperatè calidam ac humidam esse magis vel minus pro situ regionis constat: sed maximè quia in vere sol accedit ad nos qui autor est vitæ & generationis & conseruationis omnium. Inæqualitas autem illa frigoris ac caloris quæ inest autumno an astrorum, an nubium, an ventorum per id tempus flantium sequatur inconstantiam, an ad abditum atque inexplicabilem causam referenda sit inquirit Aphrod. prob. 70. lib. 2. Certum tamen est istam inæqualitatem causam esse præcipuam pestilentiæ atque omnis alterius corruptionis quæ autumno contingit: non tam quia humores nunc intro frigore pelluntur, nunc foras calido adducuntur, (cùm humores non è suis egrediantur conceptaculis, sed iisdem contineantur) quàm quia vicissitudinaria est calidi & frigidi actio in autumno licet modica, quæ sanguinem corrumpit, non aliter quàm ferrum corrumpitur, dum vicissim nunc calido, nũc frigido tingitur: illa autem vicissitudinaria actio calidi & frigidi, non solum sanguinem, sed & alios humores corrumpit, quia sanguis calidus humidus sit, ideoque corruptiori obnoxius: indicio sunt carbones & carbunculi, qui autumno quàm æstate, sed tantum calida & humida, aut humida tantum.

APHOR. X.

Τὸ φθινόπωρον τοῖς φθίνουσι κακόν.

Autumnus tabidis malus.

Tabes nihil aliud eſt, quàm quum totum corpus ſyderatur, marceſcit, & contabeſcit. Hæc eſt ferè vel ab exulceratis pulmonibus, vel à deſtillatione ex capite in pulmones. Quanquam ob menſtra detenta in mulieribus, vel hæmorrhoides in viis: item ex materia podagræ & arthritidis, poteſt fieri tabes eroſis pulmonibus. fit quoque quum in magna vociferatione non præmollitis pulmonibus vaſa in ipſis rumpuntur: fit & ſæpe ab exulceratione renum. Sæpius tamen ab vlcere pulmonum, quàm ab aliis cauſis, aliiſq; partibus. Nocet ergo autumnus huiuſmodi tabidis & ab exulceratione pulmonum, & à diſtillatione è capite. Neq; autumnus tantùm, ſed etiam omnes inſignes conuerſiones mutationéſq; aëris ſunt tabidis periculoſæ. Vnde duo tempora obſeruauit vulgus in quibus interire ſolent tabidi: autumnale videlicet, quum folia decidunt: & vernum, quum germinant. Hippo. ſexto Epid. part. ſeptima tertium addidit, quum ficus folia producit in modum pedis corniculæ: quod accidit etiam per initia veris. Quæ tamen non ſolùm tabidis ſigna lethalia ſunt, verum etiam in aliis morbis periculoſis: vt in hydropibus cephalæis. Duæ itaque ſunt aëris conſtitutiones periculoſiſſimæ generationi tabis & incremento. Vna eſt autumno propter frigiditatem & inæqualitatem. Refrigeratio enim vehemens pulmones ſubiens vaſa in ipſis rumpit, & vlcus facit. Prætereà factam tabem auget, quia frigidum vlceribus mordax. Altera conſtitutio eſt vere calida humida, quæ cerebrum replet multis excrementis: quæ quum defluunt in imbecillos pulmones, augetur neceſſariò tabes. Deinde humores calore fuſi & liquati cùm magnam corporis partem occupent, & pulmones inuadant, difficultatem ſpirandi contingere

tingere necesse est, vnde sępe tabidi derepente suffocantur. Accedit huc, quod pluuia constitutio per id tempus prohibet insensilem excrementorum transpirationem: quare aucto excremento in pulmonibus augetur quoque tabes. Cæterum extenuantur homines tabidi, quia pulmones exulcerati plus sanguinis consumunt, quàm à corde suppetat: quòd item perpetuus sit consensus pulmonum cum capite: quòd denique spiritus per pulmones transiens acquirit vim tabificam, vnde non recreantur partes. Tabes autem dicta est ab antiquis λυκεῖμα duabus de causis: vt signum, quia homines tabidi habent aduncos vngues: vt causa, quia absumunt omnia more lupi.

SCHOLIA.

Autumnus, qui definitur à nonis septembris ad nonas Decembris, morborum ex sua natura aliis temporibus magis ferax est, ob suam inæqualitatem, qua sanguinem corrumpit: non tamen omnibus est lethalis: nam calidis & humidis naturis plus confert quàm æstas, viresque magis recolligit: Tabidis, tamen præ cæteris funestum adfert exitum, tam in quibus pulmo exulceratus est, quàm iis qui quomodocunque extrema sunt macie confecti: denique omnibus qui vitiatos habent pulmones, siue ab intemperie sicca, siue ab humorum aut puris infarctu, siue à venenata quadam qualitate. Est enim autumnus ad destillationem omnibus aliis temporibus magis opportunus ob suam inæqualitatem: unde non tantum tabidis, sed & omnibus ferme longis morbis noxius. Hunc Græci φθινόπωρον vocant, quòd desinente τῇ ὀπώρᾳ, hoc est postrema parte æstatis, sic appellata, incipiat. φθίνειν enim desinere significat, qua ratione etiam quidam μετόπωρον eum nominant, quasi τὸ μετὰ ὀπώραν.

APHOR. XI.

Περὶ δὲ τῶν ὡρέων. ἢν μὲν ὁ χειμὼν αὐχμηρὸς καὶ βόρειος γένηται, τὸ δὲ ἔαρ ἔπομβρον καὶ νότιον, ἀνάγκη τοῦ θέρεος πυρετοὺς ὀξέας, καὶ ὀφθαλμίας, καὶ δυσεντερίας γίνεσθαι, μάλιστα τῇσι γυναιξὶ καὶ ἀνδράσιν ὑγροῖσι τὰς φύσιας.

Inter anni tempora si hyems iusto siccior & aquilonia fuerit, ver autem pluuium & austrinum, febres acutas fieri æstate necesse est, & lippitudines & difficultates intestinorum, præsertim mulieribus & viris natura humidioribus.

Hip. in hoc libro aliter constituit tempestates anni, quàm in Epid. Siquidem in Epid. eas notat ex obseruatione, habetque rationem locorum. Hic nulla habita ratione locorum. Describit autem tantum quatuor anni constitutiones: non quòd plures esse non possint, siquidem annus dicitur cal. frig. humid. siccus: & rursus, cal. humidus, frigidus humidus, calidus siccus, frig. siccus: ita vt debeant constitui octo status anni: sed hos quatuor status tantum proponit tanquam exempla aliorum statuum. Hoc Aph. vnus status proponitur, hyems vt naturaliter habeat, debet esse magna ex parte frigida humida, intermixtis quibusdam siccitatibus. Quòd si siccior fuerit & frigidior quàm temperamento hyemis conueniat (hic enim αὐχμὸς siccitas est nó extrema, sed maior quàm par sit) iam recedit à sua temperatura. Hoc tamen loco necesse est nos non medicorum, sed Astrologorum more definire hyemem: ab occasu videlicet Vergiliarum, hoc est, ab initiis Nouembris aut Decembris vsque ad æquinoctium vernum. Verùm Hip. in constituendis anni temporibus notat & qualitates cœli, & pluuias, & ventos, &c. Iam constituamus ver ab æquinoctio verno

ad ortum

ad ortum Vergiliarum, hoc est ad initia Maij. Sic æstatem statuimus ab ortu Vergiliarum ad ortum Arcturi, qui est circa finem Septembris. Hanc diuidit Hippo. in tres partes: ab ortu Vergiliarum ad Solstitium æstiuum, à Solstitio ad Caniculam, & ab hac ad ortum Arcturi. Ponamus ergo præcessisse hyemem siccam & Aquiloniam: bene quidem habebunt per id temporis corpora & cerebrum, per Aph. 17. huius lib. quoniam huiusmodi constitutio resiccat cerebrum, qualis resiccatio conuenit cerebri operationibus. Sed quia excedebat in siccitate, necesse fuit & cerebrum, & oculos, & venas, & intestina lædi: huic constitutioni successit ver ἔπομβρον, id est, iusto magis pluuium, & præterea Austrinum, id est perflatum Euronoto, Libanoto & Aphrico: à quibus vẽtis corpus repletur multis excrementis, accedente pluuioso cœlo quo cutis densatur, nec possunt excrementa per insensilem transpirationem exhalare, vnde maior copia excrementorum colligitur. Eiusmodi quidẽ constitutio salubris esset, vt quæ vitium anteà contractum commoderare posset, si duraret tantum treis aut 4. septimanas, sed quia diutius perseuerat, caput & corpus repletur multis excrementis. Quo fit vt causis naturaliter agentibus nec impeditis, sequatur æstatis effectus, nimirum calidorum morborum prouentus: saltem initio æstatis, hoc est in solstitio æstiuo, aut sub Canicula: quanquam vigente Canicula, Ethesiæ ceu Aquilones anniuersarij (sic dicti quod ferè in omnibus anni partibus spirant) dum spirant æstum Caniculę temperant, indeq; morbos vere aut initio æstatis genitos non solum demulcent, sed & ferè soluunt: quo fit vt veteres eos ventos molles, blandos, delicatos & salubres nominarint. Si itaque talis hyemis ac veris constitutio qualem prædi-

ximus præcesserit, sequatur autem æstas suam seruans naturalem ac legitimam constitutionem (quæ est, vt eius initio calor increscat paulatim, qui sit vehementior in Solstitio, vehementissimus & in vigore sub Canicula) necesse est vt nascantur febres acutæ, necnon putridæ: quippe materia in capite concepta, aut quæ à capite in venas defluxit, ob calorem externum putrescit. Fiunt etiam lippitudines, hoc est, inflammationes tunicæ corneæ & extimæ humore per vertenuato, & fuso per calorem æstiuum decumbente in oculos imbecilliores redditos per aquilonem hyemis præcedentis oculis infestum, perinde atque per ipsum Austrum veris præcedentis: & in oculis ipsis putrescente, vt in febre fit. Fiunt prætereà dysenteriæ: quia & frigora infesta sunt intestinis, & prætereà cœlum Austrinum elaxat dissoluitq; intestinorum robur: vnde si corpore repleto venæ & oculi sint robustiores, materia illa putris transmittetur ad intestina. Ista porrò accidunt mulieribus præsertim, & viris natura humidis: addit & pueris Hippo. lib. de aere, aquis, & locis. Ratio est triplex. Prima, quia in humidis copiosior est materia: secunda, quia venæ sunt angustiores, ob idque promptè intercipiuntur: tertia, quia minus transpirant excrementa ob cutis densitatem, & augentur etiam in corpore retenta. ob has causas in humidis magis fiunt hi morbi, quàm in siccioribus, minus tamen periclitantur, quando æstas contraria est eorum temperaturæ. Contrà de calidis siccis. Cæterum ex hoc Aphor. & libro hic fructus colligendus medico. Vbicunque medicinam faciet medicus, tria spectabit statim, aquas, locum, ceu situm, & ventos. videbit primùm an aquæ sint salubres, an insalubres: Si sint salubres, meliores eliget: sin insalubres, eas corriget, aut saltem minus insalubres seliget. Situs loci

loci ſpectandus, pro ratione ventorum ſpirantium, exempli gratia, Cranon apud Hip. expoſita erat Auſtris, Thaſij Aquilonibus, ob id Cranonij minus ſalubriter viuebant, quàm Thaſij, quòd Auſtri Aquilonibus ſunt magis noxij. Tertiò obſeruandum ſitne ſalubris anni conſtitutio, quod vt dignoſcamus, incipiendum ab ortu Arcturi. nam vt anni conſtitutio ſit ſalubris, ſub ortum Arcturi debent eſſe pluuiæ, has ſequitur ſerenitas quam vocant, *l'Eſté ſainct Denis*, hinc venti occidui vel Cauri flant vſque ad Vergiliarum occaſum. Sunt autem illi inter Aquilonem & occaſum hybernum. Sub Vergiliarum occaſum ſemper fit aliqua mutatio, & tunc debent flare magna ex parte Aquilones, & hyems debet tota eſſe frigida humida. Sub initia Februarij flare debent Zephiri, & frigora perſeuerare. Ineunte vere Zephyri mutantur in Auſtrum, aut Aphricum, aut Libanotum, ſed huiuſmodi Auſtri ſunt molles, nec flant diutiùs, imò non multò poſt conuertuntur viciſſim in Zephyros, qui ſpirant vſque ad ortum Vergiliarum, per quos flatus debet eſſe medius Martius, & totus Aprilis temperatus. Ab ortu Vergiliarum oportet cœlum incaleſcere paulatim, & ſiccari vſque ad Solſtitium. In Solſtitio aër fit calidior vſque ad Caniculam, quo tempore magnus æſtus vigere debet: ſed ex ortum Caniculæ (inquit Plinius) præcedunt octo ferè diebus Aquilones, qui dicuntur πρόδρομοι. At poſt ortum Caniculæ, ad temperandum eiuſmodi æſtum immituntur Eteſiæ, qui flant 40. diebus, vel de aliorum ſententia, ſexaginta, oportet tamen ſub ortum Canis & Eteſiarum quaſdam pluuias deſcendere. Poſtremò, medio Septembri, aut certè circa finem ſpirare debent Auſtri vſque ad ortum Arcturi, id id eſt initia Octobris. Conſtituta itaque ſalubri anni conſtitutione, videndum erit, num ſingulæ anni partes

excedant modum suæ temperaturæ. Deinde etiam qualis sit aëris status & singulis mensibus, & singulis etiam diebus, vt antè dictum est.

SCHOLIA.

Sigillatim explicatur in sequentibus, quos morbos singulæ defectiones ac mutationes temporum pariant, de quibus propositum est dicere Aphoris. 1. huius sectionis. Mutationes temporum, &c. Et cum ex mutationibus temporum aliæ sint quæ compositæ & per plura anni tempora accidunt, aliæ simplices: hic primum agitur de compositis. Si ergo hyems, quæ definitur ab occasu Vergiliarum ad æquinoctium vernum, vacua sit pluuiis, ventisque perfletur aquiloniis, proptereaq; neruos, oculos atque thoracem infirmiores fecerit, aluos astrictas reddiderit, cum proprij excrementi, quod in peculiari cuiusque natura redundare consueuit, suppressione: ver autem magnis ac diuturnis imbribus obruatur, austrinisque flatibus plenum sit, febres acutas, potissimũ synochos quæ celeriter, vehementer, & continẽter mouẽtur æstate oriri necesse est, à motu, putredine & synatrismo humoris calidi & humidi veris statu collecti. Oculorum item inflammationes, nam si pars aliqua anteà laborarit, in ea se morbus obfirmat. Dysenterias quoque, à pituita salsa & bile, quæ abradendo & exasperando intestinis molesta sunt: maximè verò mulieribus, quarum corpus nimia humoris abundantia obtunditur, nec est perspirabile: ac viris, natura humidioribus, qui glabro ac læui sunt corpore, nigris oculis, nigrisque ac rectis capillis, vocem edunt acutam, & qui sunt procliues ad excandescentiam.

APHOR.

APHOR XII.

Ἢν δὲ νότιος ὁ χειμὼν καὶ ἔπομβρος γένηται, τὸ δὲ ἔαρ αὐχμηρὸν καὶ βόρειον, αἱ μὲν γυναῖκες ᾗσιν οἱ τόκοι πρὸς τὸ ἦρ, ἐκ καὶ πάσης προφάσιος ἐκτιτρώσκουσιν, αἳ δ' ἂν τέκωσιν ἀκρατέα καὶ νοσώδεα τὰ παιδία τίκτουσιν ὥστε ἢ παραυτίκα ἀπόλλυσθαι ἢ λεπτὰ καὶ νοσώδεα ζῆν ἐόντα. τοῖσι δὲ ἄλλοισι δυσεντερίαι, καὶ ὀφθαλμίαι ξηραὶ γίνονται· τοῖσι δὲ πρεσβυτέροισι κατάρροοι συντόμως ἀπολλύντες.

SI verò hyems austrina & admodum pluuia fuerit, ver autem siccum & aquilonium, mulieres quibus partus vere imminet, ex quacunque occasione abortiunt: aut si pariant, imbecillos & morbosos partus edent: ita vt vel statim ipsi intereant, vel tenues & valetudinarij viuant. Cæteris verò dysenteriæ & ophthalmiæ siccæ fiunt: senioribus autem catarrhi breui perniciem allaturi.

Hæc constitutio contraria est superiori: oportet autem ponere, æstatem præcedentem & autumnum naturaliter habuisse: iam accedat hyems & ver quæ præter naturam habeant. Austrina nimirum hyems, id est, flatibus meridianis, austro nimirum, Aphrico, Euronoto, & Libanoto plena: & cœlum iusto magis pluuium. Hoc loci post ἔπομβρος quidam volunt addi dictionem εὔδιος, quidam expungi. Non magnum est discrimen, si addatur, vel dematur. Sed si adiiciamus, τὸν χειμῶνα εὔδιον, non interpretabimur hyemem serenam (vt Leonicenus) neque etiam tepidam, vt fecit Gaza: verùm potiùs tranquillam & sine ventis, secundum Grammaticos Græcos. Suidas enim εὔδια (inquit) ἐστὶν ἡ ἀπὸ ἀνέμων ἠρεμία ἢ ἀβροχία, ἢ αἰθρία id est, aëris est tranquillitas, aut siccitas, aut serenitas. Hippoc. vocat etiam ἄπνοιαν καὶ νηνεμίαν id est, cœlum sine ventis. Est autem εὐδία siue tranquillitas aëris duplex. Altera Borealis,

exactè serena, quæ propriè dicitur αἰθρία, ἢ αἴθρα. vnde Boreas Homero vocatur αἰθρηγενέτης καὶ αἰθρηγενής, quasi sudificus aut serenificus. Altera austrina, lenis, mollisve, sed nebulosa & turbida. Huic εὐδία Hippocr. lib. de vulneribus opponit τὸ χειμέριον, id est, cælum procellosum & ventis asperum. Tranquillitatem igitur h c accipiamus, quæ ventis careat, sed nebulosa sit. Verum quidem est per hanc constitutionem esse quasdam spirationes & motus aëris, sed hi sunt tam exigui vt vix percipiantur. Itaque si precedente eiusmodi hyemis statu, ver sequatur sicum, id est, iusto siccius (αὐχμηρὸν enim semper dicitur de siccitate, quæ naturalem tempestatis modum superat) & aquilonium, mulieres, &c. abortiunt. Nec mirum, quandoquidem scribit Gal. frigidos omnes status facere abortiones & difficultates partus. Nam cùm ad facultatem partus requirantur hæc duo, vt & mater sit robusta, & robustus fœtus, contrà accidit ab huiusmodi statu. Siquidem matrum corpora imbecilliora facta per hyemem austrinam, & rarefactæ, promptè admittunt vernam frigiditatem: ita vt fœtus antè assuetus calori tepido & æstatis & hyemis, sentiat magnam noxam à frigore insueto. Prætereà per hyemem illam austrinam collecta est multa pituita, quæ imbibita tunicis ligamentisque vteri, ea laxat, dissoluit, ac flaccida reddit, vt non facilè retineatur fœtus in vtero vere superueniente. Verumtamen non omnes mulieres per hunc statum abortiunt, sed eæ præcipuè quæ vnà cum fœtu redditæ sunt imbecilliores; & quæ etiam assuetæ fuerint abortioni. Ob id addit Hippoc. ex quauis occasione. Præter has causas, aliæ sunt tum internæ, tum externæ abortus. Interna est pituita cruda in vteri collecta corpore, quæ vterum reddit imbecillum ad fœtum continendum. Externæ sunt

vche-

vehementes motus tum animi tum corporis, qualis est metus grauis, saltus, extensiones membrorum, veluti aliquando brachij: vacuationes insignes, vt hæmorrhagia per nares, per venas quæ pertinent ad collum vteri, aut per venas quæ vterum nutriunt, qualis multò periculosior est, pharmaci aut phlebotomiæ vsus: videat itaque mulier grauida in hac constitutione, vt diligenter foueat & calidas seruet partes, præsertim infernas, si modo abortioni assueta sit: eique propinetur leue aliquod pharmacum, sanguisque parcâ manu mittatur in tali constitutione aëris. Quæ verò pepererint imbecilles, &c. hoc experientia constat. Nam si fœtus sit malè nutritus in vtero (vt quum mulier vtitur immodicè & intempestiuè aqua, fructibus, herbis crudis, & aliis prauis alimentis) & præterea cùm sit imbecillus cum matre ob hyemem Austrinam, si accedat verna frigiditas magna vt vehemens quum exit in lucem, aut statim perit, aut viuit valetudinarius. Cæteris accidunt dysenteriæ, maximè pituitosis. Inter dysenteriæ causas est pituita hæc per hyemem Austrinam & pluuiam collecta, tum ob calorem coniunctum (vnde contrahit salsuginem) tum ob impeditam per pluuias transpirationem parata ad putrendum: quæ dum inhæret intestinis tempore putrescit, sæuissimasque facit dysenterias. Sic sæpe quum præcessit æstas Austrina & pluuia, simulatque accedit frigus Autumnale, fiunt dysenteriæ multæ, à pituita videlicet, quæ ob calorem salsuginem in capite contraxit, ac deinde defluxit ad intestina. In his autem dysenteriis primùm sunt tenesmi, deinde excernunt mucosa & similia ouorum albuminibus, postremò putrida & varia, dolor enim humores attrahit. Porrò & hîc & in Epid. vocat ophthalmias siccas, vbi lemæ sunt siccæ &

aridæ,nullaque decurrit humiditas ad oculos. Aliæ enim ſunt cum lacrymis, à pituita frigida humida. At ſiccæ fiunt à pituita ſalſa vel bile. Nam pituita in cerebro collecta à calore (vt diximus) fit ſalſa,deinde per frigus defluit in oculos imbecillos, vnde ſiccæ lippitudines. Quòd ſi ſalſa hæc pituita in cerebro incluſa comprimatur à frigore verno tanquam ſpongia humore imbuta,& defluat in os,fauces,aſperam arteriam,fient ſenibus catharrhi,aliquando apoplexiæ, paralyſes, conuulſiones,tabes:vt quęque pars recipiet fluxionem. Notandum tamen deſtillationes fieri etiam à calore humores fundente. Sed à frigore fiunt magis in venas & partes interiores, quia frigus intrò compellit: à calore verò magis in exteriores.

SCHOLIA.

SIn autem auſtrina,pluuioſa,tepida ac ventis ſonoris placida fuerit hyems,vt quodammodo ſit tranquillus ac tẽperatus aër,iuuetq; eſſe ſub dio,proptereaq; ſalſæ pituitæ & putris parens ac effectrix. Ver autem ſiccum & Aquilonium,cuius vi pituita putris intrò cogatur,& frigoris Aquilonij acrimonia,poris apertis, partes internæ labefactentur. Mulieres quæ vere ſunt perfectè pariture, & quarum fœtus hyeme ſuperiore fuit ſemeſtris, & inoffenſo curſu conformationis & motus, vere nouo ſuam abſoluit entelechiam, quauis de cauſa procatbartica abortiunt, quòd ſcilicet impuritate ſpiritus materni fœtus laboret, & alimenti corruptione,iam grandior ſuo defraudetur genio, antecedente etiam vinculorum uteri laxitate per mucoris circa vterũ collecti ob defluctionem à cerebro,copiam. Quòd ſi quæ perfecto partu nec ante diem pepererint,imbecillos & morbidos partus edunt, adeò vt paulò poſt moriantur, vel tenues, & vale-

valetutudinarij viuant, labefactata spiritus & nutricatus œconomia, aut principis alicuius partis vitio. Aliis autem quibusque hominum naturis, nimirum pro varia cuiusque naturæ diuersitate fiunt dysenteriæ, præsertim mulieribus viris natura humidioribus: & inflammationes oculorum cum siccis sordibus coniunctæ, præsertim viris natura calidioribus, quod nihil humoris qui inflammationem facit exudet ab oculis, tum ob humoris salsi conditionem, & aëris siccitatem, tum ob tunicarum oculi densitatem, à frigore & siccitate aëris contractam. Senibus vero & ætate iam prouectis, mox ab influxu, catarrhi funesti, quod partes impediant quarum officio vita carere nequit. Cuiusmodi sunt apoplexiæ & paraplegiæ descriptæ historia tertia vniuersali libri primi Epid. Apoplexiæ quidem, si ad venas iugulares deferatur defluxio: paraplegiæ si ad neruos.

APHOR. XIII.

Ἢν δὲ τὸ θέρος αὐχμηρὸν καὶ βόρειον γένηται, τὸ δὲ φθινόπωρον ἔπομβρον καὶ νότιον, κεφαλαλγίαι ἐς τὸν χειμῶνα γίνονται, καὶ βῆχες, καὶ βράγχοι, καὶ κόρυζαι, ἐνίοισι δὲ καὶ φθίσιες.

Æstate verò sicca & Aquilonia, Autumno pluuioso admodum, & Austrino vehementes capitis dolores in hyemem, & tusses, & raucitates atque grauedines, nonnullis etiam tabes expectandæ.

Æstas naturaliter se habet cùm est calida sicca: non quidem tota sicca & Aquilonia: siccitatibus enim intercedere debent pluuiæ, non quidem initio, aut sub canicula, sed in opora, hoc est in vltima parte æstatis,

in qua Austri succedunt Etesiis. Autumnus item naturaliter se habet cum est inæqúaliter frigidus & siccus: ita tamen vt initium eius sit pluuiosum, medium, siccum & serenum, vtpote circa ferias S. Dionysij, quod ad sementes faciendas plurimum conducit, finis pluuiosus, appetente nimirum Vergiliarum occasu. Si ergo æstas tota fuerit Aquilonia, hoc est tota plena ventis Aquiloniis, qui flant inter Septentrionem & ortum æstiuum. Autumnus verò supra modum pluuiosus & Austrinus, hyeme fient morbi pauciores quidem & minus periculosi, si non diu duret Autumni status. Sic enim erit veluti remedium vitij æstatis paulò siccioris cum humectabit ea quæ resiccarit, densabit quę rarefecerit. Quod si flant Austri diutius vsque ad medium Octobris, aut per totum Autumnum, morbi erunt plures & periculosiores. Itaque per eiusmodi statum fiunt cephalalgiæ, pręsertim in imbecillis capite, excremētis, quæ per Austros fuerant collecta, retentis in capite propter frigiditatem hyemis, & auctis propter eiusdem humiditatem. Fiunt & tusses duplici de causa, tum ob intemperiem spiritalium partium frigidam, tum ob humorum defluxum à capite in asperam arteriam. Sic raucitates, nimium vel humectata ab humoribus à capite delapsis, vel refrigerata, vel exasperata arteria aspera, aut faucibus. Item grauedines, materia ad nares delata. At materia pulmones è cerebro petente, fiet tabes nonnullis, hoc est, iis qui sint ad eam apti quos φθινώδεις appellat Hippocrates. Hi autem sunt collo oblongo, angusto thorace, & restricto, vt à tergo in more auium promineant scapulæ: vnde etiam Hipoocrati 6. Epid. πτερυγώδεις dicuntur. Et hæ tabes incipiunt ferè à tussiculis aridis, pòst malum paulatim augetur: proinde in his statim diuertenda fluxio in alias partes ad præ-

uarica-

uaricationem tabis.

SCHOLIA.

SI duo tempora contrariam intemperaturam habentia sese subsequantur, ea sua mutatione nullos aut paucos parient morbos, quia subsequentis intemperies, praecedentis intemperiem emendat: hoc modo. Si praecedat aestas sicca & frigida , Autumnus autem subsequatur calidus & humidus, nullos morbos ista temporum mutatio adferet. Verum perseuerante Autumni humiditate ad hyemem, hyeme etiam seruante suam naturam, in ipsa haec symptomata fient: Cephalalgiae fortes ab humiditate nimia distendente cerebrum: & tusses, expressione humoris à cerebro per Autũnũ collecti: raucedines & grauedines: nonnullis etiam tabes, quibus scilicet scapulae alarum instar prominent: potissimum tabes illae quae pulmonum exulcerationem sequuntur ex pituitae prolapsu. Nam quaecunque distillationes à capite tussiculosos & raucos homines faciunt, nisi progressu temporis conquiescant, alteram efficiunt tabis differentiam.

APHOR. XIV.

ΗΝ δὲ βόρειον ᾖ καὶ ἄνυδρον, τοῖσι μὲν ὑγροῖσιν ἐοῦσι τὰς φύσιας, καὶ τῇσι γυναιξὶ ξύμφορον, τοῖσι δὲ λοιποῖσιν ὀφθαλμίαι ἔσονται ξηραὶ, καὶ πυρετοὶ ὀξέες, καὶ κόρυζαι χρονίαι, ἐνίοισι δὲ καὶ μελαγχολίαι.

AQuilonio vero & sicco Autumno, hominibus natura humidis & mulieribus commoditas parabitur: Alios ophthalmia sicca, & febres partim acutae, partim longae, quosdam etiam melancholiae malè habebunt.

Naturaliter habentibus hyeme & vere, deinde æstate ſicca & Aquilonia, ſi Autumnus quoque ſit Aquilonius & ſiccus (idem enim eſt ἄνυδρον quod αὐχμηρὸν καὶ ξηρὸν, id eſt, ſine pluuiis) natura humidi, hoc eſt, humidiores (qui alibi ab Ariſtot. & Hippocrate dicuntur pituitoſi) bene habebunt. Hoc autem dicitur de redundante humiditate, vt in mulieribus. Pueri natura ſunt humidiores quàm iuſto temperamento hominis conueniat : ſed quia humiditate illa egent ad incrementum, non eſt minuenda. Itaque conſtitutio eiuſmodi, pueris non eſt ſalubris, quia nimiùm ſiccat humiditatem illam naturalem. Adultis verò humidioribus ſalubris eſt, eò quòd humiditatem exuperantem abſumit. At reliquis, hoc eſt, bilioſis & durioribus corporibus, vel (vt exponit Gale.) temperaturis ſiccioribus lippitudines ſiccæ accident. Sunt enim aliæ humidæ ſeu ῥυώδεις Hippocrati. Et quia ſæpe notatis extremis intelligitur medium, erunt etiam mediæ inter ſiccas & humidas. Siccarum lippitudinum cauſa eſt, quia natura in corporibus noſtris bilem ne acrior ſit & craſſior, diluit ac temperat aquoſo excremento. Vbi igitur ab æſtate & autumno ſiccioribus abſumptum eſt quicquid erat in bile ſeri aut aquoſitatis, iam pars bilis acrior & craſſior facit ſiccas lippitudines, quum defertur ad oculos. Eandem ob cauſam fiunt acutæ febres : quòd nimirum tenuiſſima & humidiſſima bilis parte reſoluta, manet acerrima, quæ intrò compulſa à frigore ſuperueniente, putreſcit. Fiunt quoque febres longæ, vt quartanæ, quia bilis relicta craſſiſſima ab aſſatione & exiccatione (etiamſi ſit alioqui calidiſſima) refrigeſcit. Addit Hippocrates quòd hæ etiam fiunt à ſanguine incraſſato. Hoc loco poſt πυρετοὶ ὀξέες quidam legunt καὶ χρόνιοι, id eſt

eſt, longæ febres (vt legimus) quidam pro χρόνιοι legunt κόρυζαι. Nihil ſanè vetat, quò minùs legamus κορύζας, vt quæ poſſint etiam bilioſis accidere : adeò vt quemadmodum ponebamus duas ophthalmias, ita poſſimus conſtituere duas coryzas, humidam & ſiccam. Humida eſt, vbi multus humor aquoſus decurrit ad nares. Sicca vero, in qua humor is ibi concreſcit, & veluti cruſtas facit, adeò vt aliquando obſtruat & intercipiat vias narium: quod videre eſt experientia. Huiuſmodi coryzæ fieri ſolent propter cerebrum nimis reſiccatum, quod & minus gignit excrementi & ſiccius. Accidunt porrò & melancholici morbi nonnullis, iis nimirum qui atrâ bile abundant. At in hac conſtitutione temporis abundat bilis craſſiſſima, id eſt atra bilis, præſertim in bilioſis.

SCHOLIA.

SIn autem æſtas ſicca fuerit & frigida, Autumnus autem Aquilonius & pluuiarum expers, viris natura pituitoſis, id eſt, quibus nares ſunt humidiores, & ſemen humidius, corpore glabro, albo, venis anguſtis, voce exili: nigris oculis, nigriſque capillis & rectis: & mulieribus, præſertim mollioribus: item modicè ſiccis confert: quia intemperatæ naturæ modico gaudent contrariorum vſu, ac ſimilem intemperiem grauius ferunt, quam temperatæ contrariam. Cæteris hominum naturis, calidis nempe & ſiccis, atque adeo bilioſis, lippitudines ſiccæ aderunt, denegato humori bilioſo exitu, tum propter ipſius craſſitudinem, tum propter membranarum denſitatem quam facit frigoris Aquilonij vis. Et febres acutæ, tum cauſæ magnitudine, tum etiam ſymptomatum vehementia abſumpta ſeroſa humiditate

bilis, & ipsa intra venas acriori reddita. Et longæ febres, ab aucto nimirum succo melancholico, aut à bile crassiore facta, & conuersa in atram bilem. Nonnullis autem & melancholia ceu delyria cum tristitia & metu sine causa manifesta coniuncta, ab eadem atra bile genita.

APHOR. XV.

Τῶν δὲ καταστάσιων τοῦ ἐνιαυτοῦ τὸ μὲν ὅλον οἱ αὐχμοὶ τῶν ἐπομβρειῶν εἰσιν ὑγιεινότεροι, καὶ ἧσσον θανατώδεες.

EX tempestatibus anni in vniuersum siccitates imbribus assiduis sunt salubriores & minus letales.

Comparatio est pluuij temporis cum sicco, ita vt hoc sit salubrius, illud vero morbosius. κατάστασις Galeno comment. in Aphor. 12. libr. 1. est forma & idea rei alicuius. Proinde hîc κατάστασις est constitutio aëris præter naturam, hoc est aëris intemperies. Quasi dicat Hippocrates: Si cœlum intemperatum est, quia siccius, salubrius est quàm intemperatum, quia humidius. Et si qui fiunt morbi per siccitates, minus sunt periculosi minúsque putrilaginosi quàm qui per pluuias. Nam cum ab alimentis colligantur in nobis necessariò excrementa duo, alterum fuliginosum, alterum serosum & aquosum: horum vtrumque per siccitates (quum etiam aperta sint corporis spiracula) facilè diffluit resoluitúrque. Præterea per easdem siccitates minimum colligitur excrementi. Contrà per pluuias multæ humiditates superfluæ & colliguntur & retinentur in corpore: vnde morbi multi putrilaginosi. Sed ea siccitas, vel est per se (vt distinguit Galen.

in 6.

in 6. Epid.) vel cum calore aut frigore. Si sit per se, aut etiam coniuncta cum calore non superante temperaturam temporis (vt æstate) vel coniuncta cum temperato frigore, non erunt multi morbi neque epidemij. Sin coniuncta sit immodicæ caliditati aut frigiditati, fient morbi epidemij multi: intemperatus enim aër morbos gignit epidemios. Quod si habeat morbos aër temperatus, vt fieri solet, morbi illi non sunt ab aëre, sed à victus ratione.

SCHOLIA.

HActenus quos morbos compositæ temporum anni constitutiones pariant dictum est, nunc de simplicibus agitur. Ergo inter septem anni partium descriptiones atque historias, siccitates in vniuersum, ex pluuiarum vacuitate ortæ: cuiusmodi sunt in quibus auium genus abundat, assiduis imbribus sunt salubriores tum per se, tum ex euentu: ac per se quidem, spiritus animalis puritate; humorum congenerum motus & quietis vicissitudine & integritate, corporis perspiratione, & eiusdem robore. Ex euentu autem, quòd in excrementitij humoris (à cuius colluuie magna pars morborum ortum habet) vacuitate, catharticis non sit opus, quorum consuetudo pessima est, & analogia difficilis. Quòd si siccitate temporis vigente, morbi accidant, minùs erunt funesti (qui nimirum ab humorum copia, non ab inanitione fiunt:) quia malè sunt affecti ad morborum generationem, optimè verò ad curationem.

APHOR. XVI.

Νοσήματα δὲ ἐν μὲν τῇσιν ἐπομβρίῃσιν ὡς τὰ πολλὰ γίνεται, πυρετοί τε μακροὶ καὶ κοιλίης ῥύσιες. καὶ σηπεδόνες, καὶ ἐπίληπτοι, καὶ ἀπόπληκτοι, καὶ κυνάγχαι. ἐν δὲ τοῖσιν αὐχμοῖσι φθινώδεες, ὀφθαλμίαι, ἀρθρίτιδες, στραγγουρίαι καὶ δυσεντερίαι.

Morbi per assiduos imbres magna ex parte fiunt, febres longæ, alui fluxiones, putredines, comitiales morbi, apoplexiæ, & anginæ. Per siccitates autem morbi tabifici, ophthalmiæ, articulorum dolores, stillicidia vrinæ & dysenteriæ.

Hoc dicere vult Hippocrates. Vbi pluuiæ modum superant, morbi generantur multi, & particulatim hi, febres longæ, &c. Inter febris causas est materiæ quantitas, qualitas, & densatum corpus. Si ergo sit multitudo materiæ vnà cum imbecillitate naturæ quæ non possit materiam illam euincere, si etiam viæ sint interceptæ, febres erunt longæ. Fient quoque alui deiectiones, vel (vt Leonicenus, & Philotheus meliùs) diarrhœæ. Etenim per pluuiarum multitudinem necesse est in corpore plurimum excrementi serosi & fuliginosi colligi: quatuor maximè de causis. Vna, quia per aërem humidum corpora nostra plurimum humectantur. Secunda, quia à terra pluuiis humecta vsque ad profundum, plurimi vapores humidi efferuntur, à quibus corpus humectatur, quemadmodum accidit iis qui iuxta aquas, paludes & stagna habitant. Tertia, quia quantò humidius redditum est corpus, tantò plus colligit serosi excrementi. Quarta, quò pori sunt astrictiores per pluuias, eò plus excrementi retinetur &

plus

plus colligitur. Natura igitur grauata multitudine serosi excrementi quod à corpore toto profluit, deponit in intestina. Rectè Philotheus, Collectis (inquit) per longas pluuias excrementis multis, si hæc ad intestina descendant, & illi putrescant ac corrumpantur, faciunt dysenterias, si non putrescant, diarrhœas. Interpretatur enim κοιλίης ῥύσιας διαῤῥοίας, σηπεδόνας verò dysenterias, aut si mauis, putrida vlcera intestinorum. Celsus videtur σηπεδόνας exponere cancros, hoc est, putrilaginosa vlcera in habitu corporis Ex primo Epide. & octauo meth. med. Gale. intelligit humores qui putrescunt in venis, vnde febres putridæ. Proinde si (tribus putredinis causis concurrentibus, nempe multa humiditate, calore præter naturam, & prohibita transpiratione) fiat humorum putredo in venis, erunt febres putridæ: si in habitu corporis putrilaginosa vlcera: loquimur autem hic præsertim de excrementis fuliginosis & serosis, à quibus putredo: qualis putredo magis expectanda est, vbi viget ἄπνοια. Quinetiam, cùm per eiusmodi tempora pluuiosa gignantur in capite (præsertim iis qui id habent imbecillum) multa excrementa pituitosa, si hæc afficiant principes cerebri ventriculos, postremum & medium (vt vult Gal.) aut omnes (vt Philo) fiet apoplexia. Si verò cerebri partem, vt ventriculum posteriorem, qua parte est spinalis medullæ exortus, fiet epilepsia. Quòd si pituita illa in cerebro collecta expurgetur in fauces, fient anginæ, de hybernis intelligit: est enim & angina æstiua. Sed in hybernis tumor est externus magis, multúmque emittunt pituitæ, in quibus instituimus quæ calfaciunt, incidunt, tenuant. In æstiuis, quæque fiunt per siccitates, tumor est magis internus, fitque ab acri & bilioso humore.

Cæterùm per ſiccitates,(quæ ſcilicet vel ſunt extremæ, vel coniunctam habent immodicam caliditatem aut frigiditatem)fiunt tabes.Id quod Gal.non videtur probare,tum quòd ſiccitates ſint remedium tabis, tum etiam quòd per has cerebrum bene habeat.Nihilominus tamen ſi ſicca conſtitutio diutiùs perſeueret , poterit imbecillius reddi cerebrum,vnde(præſertim ſi caliditas coniuncta ſit ſiccitati)contrahet multam bilem,quæ ſi defluat in pulmones,exulcerabit,& tabem faciet.Ponemus ergo tabem & ſiccam & humidam, vt dicebamus de lippitudine. Sic articulis per hanc conſtitutionem redditis imbecillioribus,ſi collecta bilis(maximè ſiccitati caliditate iuncta)in eos decumbat,fient arthritides bilioſæ. Item ſtranguriæ,veſicæ retentrice imbecilla & materia acri , vt bile vrinis permiſta. Fiunt &(vt ferè ſemper in ſenibus) à pituita ſalſa,eadem retentrice debili.Sic quoque accidunt dyſenteriæ per ſiccitates,bile defluente ad inteſtina,& erodente.Vnde in febribus fit ſæpe iudicium aliquando per ſtranguriam,ſi bilis ad veſicam , aliquando per dyſenteriam , ſi ad inteſtina defluat,vt eſt motus bilis.Experientia tamen docet eſſe etiam dyſenterias, quæ ſequantur conſtitutiones humidas & pluuioſas,vt antea monſtrauimus.Vt cùm per æſtatem pluuiam & Auſtrinam collecta eſt multa materia,quæ ad putrendum parata , putreſcit ſequenti Autumno in inteſtinis aſtrictione aëris frigidi : in quibus dyſenteriis primum fiunt teneſmi,deinde excernuntur mucoſa,poſtea putrida & varia. Verùm alia eſt ratio curandæ dyſenteriæ, quæ ſequitur conſtitutiones calidas ſiccas, & alia eius quæ ſequitur pluuioſas, vt etiam oſtendunt cauſæ.

SCHO-

SCHOLIA.

Licet siccitas imbribus sit salubrior: utraque tamen temporis constitutio, suæ intemperaturæ congeneres morbos inuehit. Qui pluuiali statu incidunt morbi, huiusmodi ferè sunt. Febres, à motu, putredine & synatrismo humoris, qui à venis aut visceribus exitum non habet, non à culpa medici orta: eæ quæ diuturnæ, concoctu scilicet & excretu difficiles, quales febres ut plurimum per abscessum in articulis indicantur. Alui profluuia, aut per infirmitatem partium nutritioni inseruientium: aut, obstructionem mesaræi, hepatis aut lienis, aut confluente in ventrem vndiquaque sero, quod multum eo tempore gignitur, & exitu per cutis spiracula prohibetur, præsertim in balbis & acidum ructantibus. Putredines & affectiones cutis putres, ut alopecia, ophiasis, phthiriasis, menti & pudendorum furfures, ulcera cacoethia præsertim partium pudendarum, carnium corruptiones, ossium denudatio. Epilepsiæ, & apoplexiæ, aucta in cerebro pituita. Anginæ, præsertim hybernæ, quæ in faucium potiùs quàm laryngis inflammatione consistant, maiorémque deglutiendi, quàm respirandi difficultatem adferunt. At verò sicco & pluuiarum experte anni statu, tabes sicca, à calida & sicca pulmonum intemperie, aut atrophia, vel febre eorundem hectica, quam se aliquando vidisse scribit Galenus, nos autem sæpe vidimus. Lippitudines siccæ, consumpta bilis & sanguinis parte crassiore, sero eiusdem superstite. Arthritides siccæ, consumpto humido oleoso ac pingui articulorum, aut acri humore in articulos decumbente. Vrinæ stillicidia, ab vrinæ acrimonia, aut imbecillitate vesicæ præ siccate nimia. Dysenteriæ à biliosi humoris feritate confluente in intestina.

APHOR. XVII.

Αἱ δὲ καθ' ἡμέρην καταστάσιες, αἱ μὲν βόρειοι τάτε σώματα συνιστῶσι, εὔτονα καὶ εὐκίνητα, καὶ εὔχροα, καὶ εὐηκοώτερα ποιέουσι, καὶ τὰς κοιλίας ξηραίνουσι, καὶ τὰ ὄμματα δάκνουσι καὶ περὶ τὸν θώρηκα ἄλγημα. ἢν καὶ προϋπάρχῃ, μᾶλλον πονέουσιν· αἱ δὲ νότιοι διαλύουσι τὰ σώματα καὶ ὑγραίνουσι, καὶ βαρυκοΐας, καρηβαρείας ποιέουσιν, καὶ ἰλίγγους ἐν τοῖσιν ὀφθαλμοῖσι καὶ τοῖσι δυσκινησίην, καὶ τὰς κοιλίας ὑγραίνουσι.

Quotidianæ tempestates Aquiloniæ cogunt corpora, firmantque, mobiliora item & expeditiora, coloratiora & auditu valentiora reddunt. Aluos prætereà exiccant, oculos mordent: & si dolor aliquis thoracem prius habuerit, exasperant. Contrà Austrinæ corpora languida efficiunt, & humectant, auditum hebetant, caput grauant, vertiginem oculis, tarditatem & languorem corporibus adferunt, & aluum humectant.

Iam anteà egit de anniuersariis & diuturnis constitutionibus, nunc docet quomodo vnaquæque constitutio diurna alteret & afficiat nostra corpora. Aquilones, qui Galeno rigidi sunt & sicci magna ex parte, corpora robustiora reddunt, propterea quòd colligunt calorem & spiritus, omnia denique quæ faciunt ad robur naturæ. Tunc etiam fit melior concoctio, sanguificatio, distributio in corpus, vnde melior nutritio. Qua ratione etiam corpora sunt bene colorata, vt videre est in hominibus Septentrionalibus. Sic per Aquilones melius ratiocinamur, recordamur, mouemur, audimus, videmus, &c. quia tunc cerebrum vacat excrementis & vaporibus illis, quibus solet perturbari: spiritus tenuiores

sunt

ſunt & puriores: nerui ſunt ſicci, contenti, & robuſtiſſimi, vnde facilior motus. Aluos exiccant, quia tunc minus ſeroſi excrementi colligitur, & reſiccatum corpus externum attrahit ab interno corpore illam humiditatem, qua fœces humectantur: item propter alias cauſas Aph. 5. huius ſectionis commemoratas. Verùm oculos mordent, quoniam hi ſunt maximè frigori expoſiti, cúmque ſint rari, facilè admittunt tenuem illum & purum aërem frigidum, à quo eorum ſubſtantia quodammodo diuellitur conſtringendo & condenſando. Sic thorax offenditur à frigore, ſed non tam per poros cutis, quàm ab inſpirato aëre. At auſtrini flatus vertigines adferunt. Apud Grammaticos Græcos ἴλιγξ καὶ ἴλιγγος propriè eſt vertigo, quæ fit à ſtomachi, vacui præcipuè, morſu & nauſea. Hoc loco ἴλιγγοι ſimpliciter intelligũtur vertigines quæ fiunt primario cerebri affectu, quum ſcilicet humiditates & ſpiritus flatuoſi ac vaporoſi per auſtrinam conſtitutionem in cerebro collecti agitantur à calore. In oculis difficilem motum concitant, quia videndi facultas occupata eſt multis humiditatibus, & vaporibus, ſpiritus viſorius craſſus eſt & caliginoſus, videndi quoque medium eſt impurius & caliginoſius. Aluos denique humectant, eò quòd nulla humiditas ſeroſa eſt euacuata, elaxata ſunt mollia & languefacta inteſtina: concoctrix facultas reddita imbecillior.

SCHOLIA.

QVos affectus pariant diuturnæ conſtitutiones aquiloniæ & auſtrinæ, ſupra dictum eſt. Nunc quas noxas quæve commoda eadẽ adferant quæ quotidianæ ac diariæ ſunt. Ergo tempeſtates quæ repente oriuntur & incidunt in tẽpora alio-

qui bene morata benéque constituta, nec diu durant, sed vnius aut plurium dierum clauduntur spatiis: aquilonia quidem, cum scilicet flatuum Aquiloniorum dominatu cælum tenetur, solida reddunt corpora, modicè partes cogendo, & excrementitium humorem absumendo. Et firma, à moderata siccitate partium. Et ad omnem motum expedita facultatis animalis virtute, & instrumentorum robore. Et bene colorata, colore, charactere & mole salutariter constituta, œconomiæ facultatis naturalis & vitalis beneficio: nam vt se habet alimentum partium, id est sanguis, ita & color ex Aphor. 28. sect. 4. lib. 6. Epid. Acerrimos integrosque sensus omnes, potissimum verò auditum, quòd is tenuissimus sit, facultatis animalis virtute, insiti instrumenti integritate, meatus sensorij libertate, & externi medij puritate. Aluos desiccant, virtute caloris natiui per antiperistasin, coctionis & distributionis benignitate, infirma expultrice, robusta retentrice, serosi excrementi faces proluentis consumptione, & sphincteris musculi astrictione. Oculos ipsos mordent, id est, oculorum tunicas longè tenerrimas & cute carentes. Veteres thoracis affectus, vt tusses, raucedines, asthma, phthisin acerbiores reddunt: nam frigus thoraci & pectori inimicum tum per se, tum ex euentu, venas rumpit, & humorem in thoracem exprimit. Contrà Austrinæ tempestates quæ repentè oriuntur, corpora omnino resoluunt, & in mouendo pigra reddunt, facultatis animalis & instrumentorum infirmitate. Et humore nimio mollia reddunt & effœminant, principioque neruorum madefacto toti corpori stuporem inducunt. Auditui sunt graues, facultatis animalis, & instrumenti insiti infirmitate, meatuum obstructione & externi medij impuritate. Vertigines tenebricosas faciunt ab inordinato motu spiritus animalis, apoplexia vel epilepsia prænuncias.

APH.

APHOR. XVIII.

Κατὰ δὲ τὰς ὥρας, τοῦ μὲν ἦρος καὶ ἄκρου τοῦ θέρεος οἱ παῖδες καὶ οἱ τουτέων ἐχόμενοι τῇσιν ἡλικίῃσιν ἄριστά τε διάγουσι καὶ ὑγιαίνουσι μάλιστα. τοῦ δὲ θέρεος καὶ τοῦ φθινοπώρου μέχρι μέν τινος, οἱ γέροντες. τὸ δὲ λοιπὸν φθινοπώρου καὶ τοῦ χειμῶνος, οἱ μέσοι τῇσιν ἡλικίῃσι.

Qvod ad tẽpora verò attinet, vere & prima æstate pueri & his ætate proximi optimè degunt, valéntque maximè. Aestate verò & autumno ad aliquam vsque partem senes. Reliquo autumno & hyeme qui mediam ætatem degunt.

Temperata gaudent temperatis, & intemperata contrariis. Ergo (vt supponamus & tempora & ætates seruare suam temperaturam) vere & prima æstate pueri & adolescentes optimè degent. Sed ita meliùs distinguemus. Pueri cùm sint calidiores & humidiores meliùs se habebunt initio æstatis) vt mense Maio: adolescentes verò ab anno 14. ad 22. aut 25. (qui maximè omnium sunt temperati, aut proximi temperatis) vere temperato. At senes æstate & prima autumni parte (vt mense Septembri) quæ calida est & sicca, bene degunt, vt qui sint frigidiores & sicciores, & præterea humidiores excrementis. Reliquo autem autumno & hyemis tempore rectius valent, qui sunt inter adolescentes & senes medij, hoc est, ἀκμάζοντες ab anno 25. ad 40. & qui sunt in ætate declinante à 40. ad 60. vtrique calidi sicci, sed non in eodem gradu caloris. Nam ἀκμάζοντες ætate declinantibus sunt calidiores & sicciores, vnde etiam hos vocat interdum percalidos Hip. In ætate declinante manet caliditas & siccitas, sed non tanta, quanta est in ætate florentibus. Itaque non ineptè dicas ætate declinan-

clinantes ita vacari calidos ſiccos, quemadmodum dicuntur calidi ſicci qui ſunt in vigore febrium continuarum: vt eos qui ſunt in declinatione ætatis vocare poſſis calidos ſiccos, quomodo appellantur calidi ſicci intermiſſionibus & declinationibus earundem febrium.

SCHOLIA.

QVibus anni tempeſtatibus ſingulæ ætates optimè habeāt. Ergo per anni tempora, in quibus ὡραῖα fiunt ὡραίως: vere quidem, quod in ſuo genere temperatum eſt, omniſque exceſſus expers. Et prima æſtatis parte, quæ fortaſſe Maio incipit, pueri ab anno ætatis ſeptimo ad decimum quartum. Et qui hos ſequuntur, adoleſcentes ſcilicet, quorum ætas omnium temperatiſſima eſt ac ſalubritati corporis accommodatiſſima, integra ſanitate fruuntur, quòd temperata ætatum natura ſimilium rerum vſu in ſua natura ſymmetria contineatur. At æſtate vigente & affecta, in qua ſiccitatis & caloris ſumma ſunt omnia & autumno ad idus vſque Octobris, aliquantiſper quidem ſenes meliore ſunt loco: quia intemperatæ naturæ gaudent modico contrariorum vſu, ac ſimilem intemperiem difficilius ferunt, quàm contrariam. Quod reliquum eſt autumni & hyemis, qui inter hos ætate ſunt medij, vt iuuenes & homines conſtantis ætatis, melius degunt.

APHOR. XIX.

Νοσήματα δὲ πάντα μὲν ἐν πάσῃσι τῇσιν ὥρῃσι γίνεται, μᾶλλον δ' ἔνια κατ' ἐνίας αὐτέων καὶ γίνεται καὶ παροξύνεται.

QVilibet in quibuſuis temporibus morbi fieri poſſunt: nonnulli tamen in quibuſdam magis tunc fiunt tum irritantur.

Morbi

Morbi fiunt cognati aëris, ab aëre: alieni verò à natura aëris ex victus ratione. hoc certum est. Aëre enim temperato possumus ab vsu immodico calidorum, aut frigidorum morbum incurrere, qui quidem erit non ab aëre, sed à victus ratione. Morbi itaque quidam sunt communes, ratione aëris omnibus communis, aquarum, locorum communium. Quidam sphoradici, qui contrahuntur ratione victus peculiaris vniuscuiusque, in quibusdam temporibus magis fiunt morbi: exempli gratia, apoplexiæ magis oriuntur hyeme. Si quis tamen otiosè & intemperanter viuat æstate, & statim dormiat à pastu, incurret apoplexiam, etiamsi aër sit calidus siccus.

SCHOLIA.

PRæfatio quædam est ad enumerationem morborum, qui singulis anni temporibus fiunt, nam nihil est in rebus naturalibus quod morbum non possit committere: proinde non solis temporum intemperaturis ascribendæ sunt causæ omnium morborum, endimiorum, epidemiorum, sporadicorum, siue sint hæreditarij, siue syntrophi, siue à communis aut particularis cuiusque naturæ vitio, siue per cacochymiam, siue per plethoram, siue per intemperiem, siue occultam corruptionem. Hi enim omnes omnibus anni temporibus accidunt, plures tamen accidunt occasione temporis, quàm vitio victus & naturæ. Qui omnes fiunt vel ratione loci solis: sic enim æstas mouet febres ardentes. Vel ratione motus eius: sic enim ver morbos cutaneos gignit, propulsis à natura foras humoribus, vel ratione temporis præcedentis: sic enim ver generat furores, melancholias, &c. ob humores genitos autumno qui non potuerunt discuti hyeme.

APHOR. XX.

Τοῦ μὲν γὰρ ἦρος τὰ μανικὰ καὶ τὰ μελαγχολικὰ καὶ τὰ ἐπιληπτικά, καὶ αἵματος ῥύσιες, καὶ κυνάγχαι καὶ κόρυζαι, καὶ βράγχοι, καὶ λέπραι, καὶ βῆχες, καὶ λειχῆνες, καὶ ἀλφοί, καὶ ἐξανθήσιες ἑλκώδεες πλεῖσται καὶ φύματα, καὶ ἀρθριτικά.

Vere enim insania, melancholiæ, morbi comitiales, sanguinis profusiones, anginæ, grauedines, raucitates, tusses, lepræ, impetigines, vitiligines, pustulæ vlcerosæ plurimæ, tubercula, & articulorum dolores accidunt.

Enumerat deinceps qui morbi ſint magis peculiares veri, æſtati, autumno, hyemi. Vere autem alias ſaluberrimo fiunt morbi, quia humores, qui hyeme pigri, immoti & tardi deliteſcebant in profundo corpore, ſimulátque adeſt calor vernus, ac ſpirant Fauonij, funduntur & liquantur, mouentúrque ad corporis ſuperficiem. Si itaque huiuſmodi materia ſit craſſior nec ſatis attenuata, ſi viæ ſint intercluſæ, ſi natura totius corporis & ſingularum etiam partium ſit imbecilla, gignentur tunc morbi. Contrà ſi materia ſit ſatis tenuata natura robuſta, viæ liberæ, ver morbis liberabit. Ver ſiquidem ob id dicitur ſalubre, quod ſi ſanum excipiat corpus, ſanum conſeruat: ſin morbidum, ſanat: modò nihil prohibeat, vt oſtendimus. Vere ergo accidunt τὰ μανικὰ, id eſt, furores ſeu maniæ. Mania & τὸ μανικὸν apud Hipp. voces ſunt ambiguæ. Aliquando enim dicuntur de mania propriè dicta, aliquando de vehementi furore, & de melancholia. Mania propriè dicta, eſt perpetuum delirium ſine febre, vt author eſt Gal. in Epid. & Prorrh. Rurſus hæc duplex eſt, altera mitior,

tior, altera crudelior & vehementior. Mitior, est à flaua bile cerebri substantiam occupante. Quæ sæuior est, ab atra bile, quam generauit vel flaua bilis exusta, vel succus melãcholicus vstus. Vterque enim humor nisi celeriter vacuetur, malignam quandam acrimoniam contrahit, & conuertitur in atram bilem. Aliquando mania fit à sanguine, vt in viduis à sanguine menstruo: hic enim retentus aliis interdum tabes, aliis sanguineas vomitiones excitat, aliis manias facit, quando se confert ad cerebrum. Sed sanè credibile est, sanguinem hunc, dum diutius immoratur in vtero, contraxisse malignam quandã acrimoniã, vt eiusmodi materia verius dici possit à flaua bile exusta aut exusto melancholico originẽ habuisse, quàm à sanguine. hoc loci agit Hippo. de mania propriè dicta. Platonici faciunt duplicem maniam, vnam à Deo inspiratam (ἐνθουσιασμὸν vocant) alteram vitio corporis contractam, qua de hic loquimur. Iam quod mania seu μανικὸν extendatur etiam ad melancholicum morbum, docet Hip. lib 6. Apho. 56. vbi per μαινομένους intelligit eos qui melancholico morbo laborant. Notandúmque obiter, libellos de mania & melancholia non esse Hippocratis, sed potiùs ab aliquo collectos ex Archigene, Posidonio, & Rufo medicis. *Melanch.*) Melancholiæ triplex est genus. Vnum flatulentum & hypochondriacum. Alterum, vbi per totum corpus sparsus est sanguis melancholicus crassus, niger, & fæculentus. Tertium, vbi idem imbibitus est ventriculis & substantiæ cerebri, reliquo corpore illæso. De hoc genere hic intelligitur. Nonnunquam tamen Hippocrat. per melancholicos denotat vehementer furentes, quanquam propriè magis maniaci vocarentur. Morbi comitiales qui materiam habent crassam, vt pituitam, vel atram bilem, quæ occupat cerebri ven-

triculum posteriorem, qua parte est exortus spinæ: vel magnam cerebri partem. Si enim materia totum cerebrum occuparet, esset apoplexia. *Sanguinis profus.)* Intelligit omnes sanguinis profusiones, siue per nares (quæ profusiones dicuntur propriè hæmorrhagiæ) siue per vomitum, per hæmorrhoidas, per vterum fiant, siue etiam (quod raró accidit) vbi ad cutem venularum orificia aperiuntur. Fit autem sanguinis profusio vere, natura vel grauata quantitate sanguinis per hyemem collecta, vt non possit vasis contineri: vel irritata qualitate, quum scilicet sanguis vel acrior est, vel salsuginosior. Fiunt quoque vere anginæ à sanguine, præsortim pituitoso diffuso & defluente ad fauces imbecillas, vbi inflammationem procreat. hæ porrò comprehenduntur sub hybernis de quibus anteà. Eandem habent causam grauedines, raucitates, tusses. Accidunt & vere lepræ & lichenes seu impetigines, qui duo affectus maximè conueniunt, cùm eandem habeant materiam, vtranque scilicet bilem & pituitam salsam. Sed distinguuntur secundum magis & minus: quòd in lepra crassior sit, sæuior, & profundior materia: in impetigine minùs crassa, minùs erodens, minúsque profunda. Prætereà in lepra magna est exulceratio & dolor (à bile flaua, & atra) color ex albo nigricans, cutis scabrities, squamæ magnæ, duræ, nigriores, crassæ, pruritus ingens à pituita salsa crassiore. In impetigine verò superficiaria scabies est, tenuis, furfuracea, calor albidior, pruritus non ita magnus, non sunt squamæ nec crustæ densæ. In equis impetigines, Chelidonas vocat Aurelianus. At psora, est veluti quidam medius affectus inter lepram & impetiginem. habet & furfures per summam cor-

corporis cutem ſerpentes, & cruſtas denſas, ſed paucas, diuersóque colore, materia eſt ſeroſior & tenuior, neque tam alta & profunda ſunt vlcera quàm in lepra. *Alphi.*) Vitiligo cutis eſt vitium, cuius duæ ſunt ſpecies, Alphos & Leuce. Rurſum Alphos apud nos multiplex eſt. Quibuſdam enim ſunt maculæ albæ per totum corpus ſparſæ, vocant *Ladrerie blanche.* Aliis ſunt maculæ ſparſæ colore caſtaneo. Vidi in quadam muliere ſpeciem Alphi, in qua per totum pectus cutis erat ſubalbida, aſpera, denſa, dura in modum membranæ. Reuera hi omnes morbi, vitiligines, impetigines, pſora, ſunt initium & indicium lepræ futuræ. Denique Alphus vitiligo eſt in ſumma tantùm cute reſtitans à pituita, vel humore melancholico. Λευκὴ verò profundior eſt & periculoſior: quia vel à pituita viſcoſiore oritur, vel plus habet atræ bilis. *Puſtulæ vlceroſæ.*) Ἐξανθήσεις ſeu exanthemata ferè ſemper vere oriuntur. Ex his quædam dicuntur variolæ, quæ ſi durent vſque ad autumnum, letales ſunt, Quædam rubiolæ ſeu morbilli appellantur, habéntque ortum à feruore ſanguinis. Aliquando contingit eſſe malignum quendam humorem, qui per corpus excitat puſtulas & maculas, quæ referunt vibices, & veluti puncturas ab vrticis, ϛίγματα vocant. Porrò ex variolis aliæ ſunt albæ, minus periculoſæ: aliæ rubræ, periculoſiores: nonnunquam ſunt liuidæ, & nigræ ac fœtidæ, quæ mortem planè adferunt. hæ materiam habent magna ex parte ſalſam, aliquando bilioſam. Quum enim natura ſeſe expurgat vere, ad cutem materiam expellit: quæ quum reſtitat, (in epidermide præſertim) neque poteſt diſcuti, facit eiuſmodi exanthema.

In quibus ſi ſit pituita ſalſa largior, pruritum concitant: ſin plus bilis, dolorem faciunt. Rurſus hæc exanthemata ſic poſſunt diuidi, quòd quædam ſunt lata & humiliora à materia craſſiore & frigidiore: quædam ſublimia & acuta, à materia calidiore & tenuiore, vt pituita ſalſa vel bile flaua. *Tubercula.*) Phymata vocare ſolet in genere Hippocrates omnia tubercula quæ excreſcunt in ſuperficie corporis. Gal. & alij medici recentiores ſic etiam vocant inflammationes in inguinibus & alis.

SCHOLIA.

MElior fuiſſet ordo, ſi primùm definiuiſſet Hippocrates morbos proprios ac legitimos ſingulorum temporum ſuam naturalem temperaturam ſeruantium: Deinde perſtrinxiſſet morbos ſingulorum temporum illegitimorum & à ſuo temperamento deficientium: Tertiò, comparaſſet tempora adinuicem. Contrà quod primum definiendum erat, hic vltimum deſcribitur. Primum igitur de morbis vernis igitur, qui ſanè non generatione, ſed paroxyſmo, hoc eſt, non tam ratione temperaturæ ſaluberrimi veris ſolent fieri, quam ob præcedentium temporum intemperaturas. Ergo, vere medio cum florent fabæ, fiunt furores febris expertes, vt homines è poteſtate mentis exiiſſe videantur, præſertim qui flaua & rubicunda ſunt facie, mulieréſque quibus à menſtruorum palindrome in mammis fit ſyſtrophe, paroxyſmo, non generatione. Et melancholiæ ceu deliria febris expertia cum mœrore & metu coniuncta, præſertim hominibus conſtantis ætatis. Et epilepſiæ pueriles & melancholiæ: Sanguinis profluuia, narium, vteri, hæmorrhoidum, ſiue illa ſint viſcerum malè affectorum ſymptomatica, ſiue etiam plethoræ critica: faucium & muſculorum laryngis tam propriorum

rum, quàm communium, inflammationes, anginas appellatas, à ferina destillatione, aut humoris infernè sursum refluxu. Et catarrhi, tū capitis, tum uniuersi corporis. Et vocū asperitates, à catarrhi in asperā arteriā prolapsu. Et lepra, ceu cutis asperitates rotūdæ cū squamis & sanie coniuncta. Et impetigines, id est cutis asperitates, cū pruritu, & defœdatione cutis coniūctæ sine furfuribus & squamis. Et vitiligines, ceu cutis defœdationes sine furfuribus & squamis & asperitate, guttarum modo sparsæ. Et exanthemata, ceu pustulæ exulceratæ. Et tubercula, id est tumorum genus omne contra naturam, vt scirrhi, phlegmone, œdemata. Et articulorum dolores ab inflammatione nati, vt podagra & chiragra, fusis nimirum & liquatis humoribus in articulos delapsis.

APHOR. XXI.

Τοῦ δὲ θέρεος ἔνιά τε τουτέων, καὶ πυρετοὶ ξυνεχέες, καὶ καῦσοι καὶ τριταῖοι, καὶ τεταρταῖοι, καὶ ἔμετοι, καὶ διάρροιαι, καὶ ὀφθαλμίαι, καὶ ὤτων πόνοι, καὶ στομάτων ἑλκώσιες, καὶ σηπεδόνες αἰδοίων, καὶ ἵδρωα.

Æstate autem nonnulli horum, & febres continuæ & ardentes, & tertianæ plurimæ, quartanæ item & vomitiones, alui profluuia, lippitudines, aurium dolores, oris exulcerationes, genitalium putredines, & sudamina.

In singulis anni partibus sunt morbi, & alieni, & cognati ac proprij, vt æstate fiunt aliqui morbi verni, & alij proprij. Verni fiunt sub finem veris, & initio æstatis vsque ad mensem Iulium. Vt in his regionibus ferè semper prima æstate oriuntur febres tertianæ nothæ, & duplices tertianæ, quia bili permiscetur pituita vere collecta, ob piscium esum, & cœlum frigidius ac humi-

dius. Sic generantur continuæ, nothæ, putrefacto ſanguine, nec non pituita putrida bili permiſta. Iam menſe Iulio, ſi æſtas habeat ſecundum naturam, fiunt exquiſitæ tertianæ, vel propè accedentes ad exquiſitas: fiunt continuæ exquiſitæ, & exquiſitæ ardentes: inclinante verò æſtate, rurſus gignuntur tertianæ nothæ, & continuæ nothæ, & ardentes nothæ. Quæ quidem (vt alij morbi autumnales, aut ferè autumnum attingentes) ſunt longiores & periculoſiores vernis illis tertianis & continuis: idque ob cacochymiam autumno propriam & maligniorem materiam, magíſque heterogeneam. Quartanas quidam volunt hîc expungi quod ſint magis familiares autumno, poſſunt tamen fieri æſtate quartanæ à pituita veris exuſta & craſſiore reddita. Vomitiones biliosæ præſertim commota bile ad ventriculum fiunt æſtate: quia tunc potius purgamur per ſuperiora, ſi præſertim ventriculi partes ſuperiores ſint imbecilliores: vt contrà ſi ſint robuſtiores, accident alui profluuia flaua bile deſcendente ad inteſtina. Item oris exulcerationes, quum ſeroſa pars flauæ bilis acris & tenuis petit ſuperficiem oris. Eandem ob cauſam genitalium putredines, per quas non cancros intelligere oportet (vt ſemper facit Celſus) ſed cum Galeno putrilagines materiæ & putrilaginoſa pudendorum vlcera: quibus niſi tempeſtiuè ſuccurratur, oboriuntur gangrenæ & ſphacelíſmi vel intra diem vnum aut duos, vt ſit abſcindendus penis. Sudamina, ἵδρωα (Gallicè *eſchaubouilleures*) ſũt exanthemata parua, quæ accidere ſolent mollioribus, vt pueris & mulieribus, in cute præſertim faciei. fiunt autem quum in ſudore, ſi quid eſt craſſioris materiæ, quodque non facile exhalet, reſtitat in cute.

SCHOLIA.

MOrbi æstiui duplices: alij à vere præcedente: alij, æstatis proprij, ab eius nimirum intemperie geniti. Eâ igitur parte anni quæ definitur ab ortu Vergiliarum ad ortum Arcturi, nonnulli accidunt morbi verni, quod æstatis principium, veris naturam retinet, tum à commotione humoris exitum non habentis, tum ab abſceſſu facto intrò aut foras, aut aliò quàm oportet. Tum etiã febres continuæ à motu, putredine & collectione humoris in maioribus venis atque arteriis citra peculiarem alicuius partis affectionem. Et causi, seu febres ardentes continuæ, cum siti inexplebili, linguæ scabritie, corporis iactatione, & insigni ardore coniunctæ per laborem & sitim obortæ, cum venulæ arefactæ ad sese attraxerint biliosos & acres ichores. Et tertianæ plurimæ, & à peculiari affectione partis alicuius gignentis, mittentis, trahentis, aut collectione paroxyſmus altero quoque die excitatur. Et vomitus biliosi, quòd in πικρόχολοι; ἄνω bilis sit ἀνάῤῥοπος, fundo ventriculi valido, infirmo autem stomacho. Et alui profluuia, quæ referuntur in πικροχόλοις κάτω, stomacho quidem valido, sed infirmo fundo ventriculi. Ophthalmiæ fluentes non siccæ, ob biliosi humoris acrimoniam suâ mordicationẽ lacrymas proritantem ex oculis. Aurium dolores, ob materiæ biliosæ sursum refluxum, aut eiusdem prolapsum à parte quæ continet in eam quæ continetur; vnde parotides excitantur. Et oris vlcerationes criticæ aut symptomaticæ. Et sudamina, id est pustulæ quædam miliares toto corpore, maximeq́; in dorso sparsim obortæ, à sudorificæ materiæ acrimonia.

APHOR. XXII.

Τοῦ δὲ φθινοπώρου καὶ τῶν θερινῶν τὰ πολλὰ, καὶ πυρετοὶ τεταρταῖοι καὶ πλανῆτες, καὶ σπλῆνες καὶ ὕδρωπες καὶ φθίσιες, καὶ στραγγουρίαι, καὶ λειεντερίαι, καὶ δυσεντερίαι, καὶ ἰσχιάδες, καὶ κυνάγχαι, καὶ ἄσθματα, καὶ εἰλεοὶ, καὶ ἐπιληψίαι, καὶ τὰ μανικὰ καὶ τὰ μελαγχολικά.

AVtumno verò æstiui etiam multi morbi fiunt, & febres quartanæ atque erraticæ, lienes magni, aquæ inter cutem, tabes, vrinæ stillicidia, læuitates & difficultates intestinorum, coxæ dolores, anginæ, asthmata, ilei, morbi comitiales, insania, & melancholia.

Si qua materia superest ex vere, æstas tenuat & digerit: contrà, si qua superest ab æstate, autumnale frigus poris constrictis cogit & compellit intrò Vnde fiunt morbi æstiui autumno, hoc est, initio præsertim autumni. Autumno etiam experimur plurimas febres quartanas, & plurimas nothas erraticas, & malignas. Erraticę (Gal. in lib. Epid.) intelliguntur tribus modis: quarum videlicet materia est heterogenea & admodum diuersa, vt quando bilis permiscetur pituitæ aut atræ bili: in quibus ea materia contraxit cacochymiam & malignitatem quandam: quæ denique nullum ordinem, nullas periodos seruant, nulla signa edunt, vnde possimus certo prædicere salutem aut mortem. Hæ febres ob materiam crassam malignam & heterogeneam fere perseuerant ad duos menses vel septimanas sex: imò ab his ferè supersunt reliquiæ quædam, vt vix æger, etiam febre liberatus, possit esse sanitate integra & certa. Gale. tertio progn. aliter atque in Epid. loquitur de febribus erraticis, vt intelligamus ponendum esse duplex genus

feb. er-

feb.erraticarum. Eſt enim erratica quæ febribus non ſuccedit,de qua in Epid.Eſt & quæ ſuccedit febr.continuis,de qua in progn.hoc febris genus materiam habet atram bilem natam ex bile flaua exuſta per præcedentem febrem:quæ atra bilis,partim mouetur,partim manet immota , & parte ſui putreſcit, partim non putreſcit. In his febribus ſi purgatio & phlebotomia non tempeſtiuè vſurpentur, metus eſt ab elephantiaſi, niſi robuſtæ naturæ beneficio ea materia quæ diuturnitate temporis malignam qualitatem acquiſiuit per hæmorrhagiam, aut hæmorrhoides, aut vomitum euacuetur. *Lienes mag.)* Quia humor melancholicus abundat Autumno,neque fit tranſpiratio cute aſtricta,ideò fiunt in liene obſtructiones, tumores, inflammationes & ſcirrhi. Sic collecto humore illo in liene, nec ſatis repurgato,lien per vaſa communia tranſmittit auras quaſdam admodum frigidas ad hepar,& ventriculum etiam,vnde refrigerato calore natiuo harum partium (hepatis pręſertim fit deterior concoctio & sãguificatio,hinc hydropes. Tabes, iis maximè qai tabi ſunt opportuni:idque ob frigiditatem, ſiccitatem & inæqualitatem Autumni. Hæc autem tabes fit vel ab vlceratis pulmonibus,vel à diſtillatione ex capite in pulmones,aut ex fluxione aliarum partium in pulmones.Sic enim ex vtero menſtrua retenta ſi pulmones petant,faciunt tabem.Sic in viris,ſuppreſſæ hæmorrhoides, tabem excitant. Sic materiæ podagræ aut arthritidis retenta,ſi ad cerebrum ſe conferat, apoplexiam : ſi in pulmones, tabem inuehit. Præterea ſtillicidia vrinæ, bilis enim acris & mordax, quæ anteà per ſudorem aut inſenſibilem tranſpirationem vacuabatur laxa cute, nunc viis interceptis recurrit ad veſicam : adde quod veſica eſt imbecillis ob frigus, quòd ſit neruacea & membranacea. At ſe-

nibus fiunt ſtranguriæ, tum ob imbecillam vim retentricem veſicæ, tum ob pituitam ſalſam, quæ præterquam quòd ipſis eſt denſiſſima cutis non ſolum in ſenibus, ſed etiam in pueris & aliis difficulter admodum exhalat, bilis verò multo facilius. Lienteriæ, hoc eſt cibi incocti, nullamque mutationem adepti citiſſimæ deiectiones, ob ſuperficiariam interioris ventriculi aut vicini inteſtini exulcerationem à mordaci quodam ac tenui humore excitatam: vel ob imbecillam retentricem potentiam ventriculi, aut inteſtini vicini à magna & inſigni intemperie ſubortam. Dyſenteriæ, ab acri & bilioſo humore inteſtina erodente, nonnulli hîc omittendam cenſent difficultatem inteſtinorum: cuius neque Galenus meminit in Commentario, ſed experientia conſtat, nulla anni parte magis naſci dyſenterias, quàm vltima æſtate, & autumno, fiunt quoque coxæ dolores à malignitate humorum in coxas decumbentium. Sed non ſolum coxendicum ceu coxarij dolores, verumetiam morbi alij articulares gignuntur, autumno præſertim & vere. Sed in hoc differunt, quòd verni (vt & alij morbi) ſunt benigniores & minùs periculoſi, quia materia benignior eſt & naturæ familiarior, nempe ſanguis & pituita, contrà, autumnales maligniores ob materiam maligniorem & cacochymiam. *Angina.*) Duplex eſt angina, vt anteà dictum eſt, hyberna & æſtiua: eadem eſt verna & autumnalis. Verum vernæ anginæ, quæ ſunt magis à pituita, ſub hybernis comprehendi poſſunt. Autumnales verò, quæ ab humore acri & bile magis ortum habent, ſub æſtiuis: adde quòd vernæ & hybernæ ſunt magis externæ, æſtiuæ vero & autumnales, internę magis. Ratio eſt, quia pituita illa cum ſit craſſior & frigidior, non ſubire

poteſt

poteſt in corpus, ſed reſtitat ad cutim. At bilis acrior recurrit ad venas internas. Aſthmata fiunt, quia bilis à corporis partibus interioribus (vt capite & venis) fluit ad pulmones, qui ſunt etiam imbecilli ob frigus. Iam ileos atrociſſimus eſt morbus, non vnus, ſed multiplex. Galen. enim tertio Epid. confert ileum tenuioris inteſtini cum ileo craſſioris: vt poſſit conſtitui ileos morbus tenuioris inteſtini. Sed ſæpius definitur morbus tenuioris inteſtini, quia craſſioris ileos habet ſæpe ſymptomata ilei tenuis inteſtini. Fit ergo ileos morbus autumno, quum inteſtina propter frigus imbecilla excipiunt cacochymiam, quæ facit inflammationem & obſtructionem in tenuiore inteſtino, & ea præſertim parte quæ eſt ad pyloron & ieiunium, vel (quanquam rariùs) in craſſiore inteſtino, adeò vt corrumpatur alimentum, neque poſſit deſcendere chylus & ſtercus. Symptomata vtriuſque ilei ſunt, magna inquietudo & δυσφορεία ceu ἀλυσμός: ſitis ingens, quia ab alimento corrupto tollitur ad os vapor, vt etiam fit in colico dolore à flatibus: vomitus cibi & potus, aliquando & ſtercoris, ſed tunc deſperata ſalus eſt, vnde Hippocrat. vehementes & ſæuiſſimas vomitiones vocat aliquando ἰλεώδεις. Verum periculoſior ileos in tenuiore inteſtino, quia facilè conſentiunt ventriculus & hepar. Periculoſior & ab inflammatione tenuioris aut craſſioris inteſtini (quæ accidit ſæpius autumno, rarius hyeme) quàm ab obſtructione contracta ex ſtercore duro, vel ex pituita craſſa, lenta, & viſcida intercipiente inteſtinum alterutrum, cuiuſmodi ileos fieri etiam poteſt hyeme.

Morbi com.) Nulla eſt conſtitutio quæ magis faciat

epilepsias quàm frigida sicca & autumnalis. Tunc enim abundat succus melancholicus & atra bilis: à qua causa dicebamus anteà fieri in ætate declinantibus. At vere fiunt à pituita, & hyeme, vt & in pueris. Æstate verò in iuuenibus ob vitæ intemperantiam.

Furores & mel.) Hîc τὰ μανικὰ καὶ τὰ μελαγχολικὰ intelligit de mania & melancholia veris, ab atra scilicet bile, ex vstione flauæ bilis aut melancholici succi in cerebro.

SCHOLIA.

AVtumnales morbi duplices, alij ab æstate præcedente, iiq́ plurimi: autumnus enim, omnem fere effluxum humorum æstate genitorum cohibens, plurimos æstatis morbos detegit: alij proprij & familiares intemperaturæ Autumni. Autumno igitur, parte ea nimirum anni, quæ describitur ab ortu Arcturi ad occasum Vergiliarum & qui æstatem sequitur calidam atque siccam, ideoq́ bilis acerrimæ procreatricem, corporaq́ excipit illi æstati similiter quodammodo affecta, etiam accedente diætæ vitio per ὀπώραν vsurpatæ, estq́ inæqualis repentina caloris & frigoris mutatione, proptereaq́ omnis cacochymiæ parens, & vitij per æstatem concepti conseruator: cùm multi æstiui morbi incidunt, superstite adhuc materia per æstatem collecta, cui pepasmus & excretio inæqualitate autumni denegatur: tum etiam febres, quartanæ primigeniæ, secundariæ symptomaticæ tum simplices, tum compositæ. Et erraticæ ceu typi expertes, tum scilicet aut diuersis locis materia putrescit, mouetur, aut colligitur, aut ipsa diuersis locis est heterogenea: aut eiusdem portio vna mouetur, altera immota manet, vna iam putruit, altera non putrescit. Et lienis tumores primigenij ac secundarij: ac primigenij quidem, præ copia humoris melancholici, cui secernendo lien

do lien non sufficit: Secundarij verò, per διαδοχὴν, id est, humoris successionem, quæ fit ab hepate in lienem: aut per diætæ vitium, cùm se quis per febres liberaliter potu inuitauit, nec aquam vomitione exclusit. Et hydropes triplices, causa, materia & foco. Stranguriæ, vesicæ infirmitate & vrinæ acrimonia. Et dysenteriæ ab atra bile, quæ abradendo & exasperando in intestinis molesta est, siue illæ sint primigeniæ siue secundariæ. Et alui præproperæ deiectiones, cibi nullo modo mitificati, priuatione primæ coctionis per intemperiem frigidam alui, aut superficiariam exulcerationem ab acri humore, qui abradendo & exasperando fuit molestus, aut catarrhi in alum delapsum, aut hecticam intemperiem alui. Et asthmata ceu suspiriosi anhelitus, cum difficultate spirandi, quæ in branchiorum obstructione, aut spiritus flatulenti, aut materiæ flatulentæ ad pulmones & ad diaphragma refluxu consistit. Et ilei, ceu chyli aut stercoris, ob intestinorum obstructionem vel inflammationem intercepti, vomitiones.

APHOR. XXIII.

Τοῦ δὲ χειμῶνος, πλευρίτιδες, περιπνευμονίαι, λήθαργοι, κόρυζαι, βράγχοι, βῆχες, πόνοι στηθέων, καὶ πλευρέων, ὀσφύος, κεφαλαλγίαι, ἴλιγγοι, ἀποπληξίαι.

Hyeme pleuritides, pulmonis inflammationes, lethargi, grauedines, raucitates, tusses, dolores pectoris, laterum & lumborum, cephalalgiæ, vertigines & apoplexiæ.

Omittit Hippocrates morbos inclinantis autumni, qui tamen cùm gignantur prima hyeme, possunt hìc subintelligi, cuiusmodi sunt tabes, anginæ,

asthmata, &c. Verum morbi hyemis proprij hi sunt, pleuritid. &c. quia caput per hyemem pituita & recrementis refertum sese exonerat in partes thoracis, non solùm sua natura imbecillas, quod illę exangues sunt, multis ossibus, cartilaginibus, neruis & membranis contextæ, sed & imbecilliores factas hyeme ob inspiratum aërem frigidum & hybernum, quem imbibunt. Sed obiiciet quispiam, quòd ad pleuritidem attinet, membrana costas succingens, quæ natura sua densior est, à frigore ambiente redditur adhuc densior, vt penetrare eam non possit pituita, vnde fiat pleuritis. Prætereà Galen. quum dicit alicubi pituitosos non incurrere (aut raro) pleuritin, causam reddit, quia pituita crassior est, quàm vt possit penetrare crassam illam & densam tunicam succingentem. Dicemus, membranam hanc non effici duriorem aut densiorem à frigore: eo quòd per frigus recurrente intrò calore totus thorax calet, quo tepido calore ea redditur mollior & rarior. Docet insuper experientia frequentissimus in his regionibus pleuritidas gigni hyeme, à pituita, quam tamen verisimile est dilui interdum vel seroso humore, vel sanguine, vel bile flaua: quando sputa leuiter intincta esse videmus alias serosa materia, alias sanguine pauco, aliquando etiam bile. Sed non omnis laterum dolor est pleuritis, oportet enim adesse quinque, febrem assiduam, dolorem lateris punctorium, spirandi difficultatem, tussim, & pulsum durum.

Lethargi) hæc vox in quibusdam Hippocratis exemplaribus desideratur, potest tamen addi. Reuera enim lethargi morbi sunt hyberni, fiuntque à pituitæ copia cerebrum occupante, cum febre & perpetua dormiendi

miendi cupiditate. Raucedines, grauedines, tusses, fiunt etiam à pituita à cerebro defluente. Dolores pectoris & laterum distinguendi sunt à plenitudine, siquidem sunt sine febre, & aliis symptomatis pleuritidis. Accidit aliquando, vt membrana succingens sit densior & calor validior: quare non fiet in eam fluxio, sed in musculos intercostales, ita vt inibi oriantur nonnunquam dolores acerbissimi, pituita crassa, lenta & viscida (quæ in flatus multos resoluitur) musculis inhærente. Aliquando hæc hæret etiam parti mediæ inter musculos intercostales & tunicam succingentem: vnde fit notha quædam pleuritis, pituita illa discutienda venit topicis calfacientibus, incidentibus, tenuantibus, discutientibus, potius fomenti ac sacculis admotis, quàm cataplasmatis, oleis, aut cucurbitulis. Hæc enim tria hic nil conferunt, aut parum. *Lumborum dol.*) Hippocrates vsitatis vocibus vtitur: vocatque ὀσφύας & musculos lumbares tam interiores quàm exteriores (& renes ipsos aliquando) & spinam quæ est in lumbis, & fibras quæ colligant & copulant renes cum spina & lumbaribus musculis, vbi propter frigiditatem fiunt magni dolores, vt denique in omnibus neruosis partibus, quum fibræ à fibris separantur, vt in inflammatione tunicæ costas succingentis, in meningibus cerebri, &c. Interdum non sunt hi lumborum dolores à frigiditate, sed à catarrho facto ex posteriore cerebro per spinam, & restitante in lumbis: id quod tamen hyeme præsertim accidit. Sic cephalalgiæ fiunt hyeme à pituita, qua repletur caput, faciente & tensionem & grauitatem, quum scilicet à calore languidiore commouetur, partim resoluitur in flatus, partim immota manet, ἴλιγγος propriè apud Grammaticos est tensio circa ventriculum, vnde cerebrum

compatitur,& vertigines fiunt. Sed cum Hippocrates verbis vtatur vſitatioribus , hîc per ἰλίγγους intelligit σκοτώματα καὶ γίνους,quum ſcilicet calore inualeſcente pituita incaleſcit in cerebro,& vertitur in flatus & ſpiritus: id quod accidit præſertim in fine hyemis & per initia veris. Apoplexiæ fiunt aliquando à pituita,& tunc hyeme fiunt:aliquando ab atra bile,& ſic Autumno:aliquando accidunt vitio corporis, vt in arthriticis, qui ſi intemperanter viuant, natura quæ antea robuſta demittebat materiam ad articulos,nunc imbecilla deponit in partem nobilem, vt cerebrum, & in apoplexiam incidunt qui ferè commoriuntur.Fiunt etiam vbi arteriæ carotides intercipiuntur in plexu retiformi, flatu, aut alia quapiam re.

SCHOLIA.

Hyemis frigidæ & Aquiloniæ, cuius hiſtoria definitur ab occaſu Vergiliarum ad æquinoctium vernum, hi ſunt proprij ac familiares morbi. Tunicæ coſtas ſuccingentis, & muſculorum intercoſtalium inflammationes primigeniæ & ſecundariæ. ac primigeniæ quidem, ob humoris in partem vi tempeſtatis aquiloniæ malè affectam prolapſum: ſecundariæ, quæ pleuritidi ſuperueniunt. Lethargi ceu deliria cum febre, ſopore, & repentina obliuione coniuncta, à pituita putrefacta in cerebro. Pectoris, laterum atque lumborum dolores primigenij ac ſecundarij: ac primigenij quidem, ex catarrhi prolapſu: ſecundarij verò, ex partium malè affectarum ſympathia. Dolores capitis, aucto cerebro plethoricis cauſis, aut obſito plurimis vaporibus. Tenebricoſæ vertigines, tum à flatibus Aquiloniis, tum ab humore craſſo, qui in flatum verſus & agitatus facit vertiginem. Apoplexia, præſertim

obſitis

obsitis humore cerebri ventriculis , vnde spiritus animalis exitus prohibetur, qualis apoplexia fortis dicitur.

APHOR. XXVI.

ΕΝ δὲ τῇσιν ἡλικίῃσι τοιάδε συμβαίνει, τοῖσι μὲν σμικροῖσι καὶ νεογνοῖσι παιδίοισιν, ἄφθαι, ἔμετοι, βῆχες, ἀγρυπνίαι, φόβοι, ὀμφαλοῦ φλεγμοναί, ὤτων ὑγρότητες.

SEcundum ætates hi morbi fiunt, paruis quidem & recens natis puerulis, oris vlcera, vomitiones, tusses, vigiliæ, pauores vmbilici inflammationes, aurium humiditates.

Absoluto sermone de temporibus , nunc agit de ætatibus tum masculorum, tum fœmellarum. Prima ætas, eorum est qui recens nati sunt, vsque ad dentitionis tempus, hoc est, ad mensem septimum , quibus accidere dicit ἄφθας, i. oris vlcera, &c. Hæ describuntur ab omnibus ferè medicis, sed sine distinctione, quia confundunt cum aphthis. Est itaque duplex aphtharum genus, puerorum, & adultorum. Pueriles(vt & adultorum) fiunt quum exulceratur oris interioris superficies , habentque causam triplicem, quia os interius est mollius , lac nutricis acrius , excrementum à cerebro defluens acrius. Nostris tamen pueris rarò accidunt aphthæ, quia Gallicanarum matrum & nutricum frigidius est lac ac humidius. Sed aphtharum loco pustulas habent , & vlcera serpentia per totam faciem , per caput, post aures, & multam prætereà saliuationem. Quorum vlcerum & saliuationis meminit Hippocrates lib. de morbo sacro. Siquidem(inquit) enascuntur vlcera

circa faciem ac caput, & saliuationes puerulis, salubrius postea viuunt. Indicium enim est, robustam esse naturam, quæ expellat humiditates & superfluitates in vtero conceptas. Quòd si id non contingat, minùs sani sunt pòst victuri. Cui Hippocratis sententiæ astipulantur etiam nutrices: Verùm distinguendum est dictum Hippocratis. Si mater sit sana, boníque succi cibis fuerit vsa dum vterum gereret, puellus etiamsi non exulceretur, salubriter tamen viuet. Indicio est, quod huiusmodi pueruli sint corpulenti & bene habiti. Sin corpulenti non sint, si non exulcerentur, insalubriùs posteà degent, vt qui non expurgentur superfluis humoribus contractis in vtero matris, inualidæ aut prauis alimentis nutritæ quandiu grauida fuit. Sunt & aliæ aphthæ adultorum (3. Epid. statu 3.) quæ nascuntur constitutione quæ putredinem gignit, hoc est, calida humida & sine ventis, ab atra bile aut flaua, quæ per eam constitutionem facilè putrescit, & præterea quandam malignitatem acquirit. Ob id hæ aphthæ sunt malignæ, nec cedunt remediis, vti aphthæ puerorum, quæ facilè curantur astringentibus: contingunt etiam quandoque viris à contagione luis venereæ, aliquando etiam contingunt ventriculo, vnde lienteria. Iam vomitiones accidunt puerulis propter voracitatem, quia plus lactis exugunt quàm possit ferre & concoquere ventriculus. Hippocrates morbum statuit: at nutrices pueros, qui lac reiiciunt, putant esse salubriores magísque viuaces. Sed istud distinguendum. Ea reuomitio potest esse à copia lactis nutricis. Vitales sunt & salubriores infantes qui reuomunt à copia lactis, quia robustus ventriculi calor natiuus vbi amplexus est lactis partem meliorem, magísque

gíſque familiarem,reliquum tanquam ſuperuacaneum reiicit. Et hi ſolent eſſe voraces,bene habiti & colorati. Contrà minus ſunt vitales ſtrigoſi & male colorati,qui lac reuomunt ob alias duas cauſas. Tuſſes quoque facilè pueris accidunt ob humiditatem cerebri multam delabentem ad aſperam arteriam & pulmones. Vigiliæ, propter aphthas,dolores,tormina,&c. Item pauores, φόβοι, quum terriculamenta quædam accidunt pueris, quum etiam citra cauſam aliquando rident. Cauſa duplex eſt. Vna,quia in ventriculo eſt alimentum quoddam corruptum,aut vitioſus & malignus humor, vt atra bilis: vnde neceſſe eſt per conſenſum tolli ad cerebrum vapores atros, qui obuerſentur animæ, & inducant illos pauores,imaginationéſque falſas:quod fit etiam in aliis pueris vel vſque ad decimum quartum annum. Altera cauſa eſt,quia in pueris non eſt ratio,tametſi phantaſiæ vigeant,vt videre eſt in mulis & equuleis,qui ſæpe ſaltant,calcitrant,hinniunt,abſque cauſa manifeſta. Vmbilici inflammationes ſæpe accidunt,ſi vmbilicus non rectè præcidatur,aut præciſo non adhibeantur conuenientia remedia. *(Aurium humiditates)* Cerebrum ſecundum naturam expurgatur magis per nares & palatum, minùs ſecundum naturam, & rariùs per Aures. Ob id Hippocrates aurium humiditates præter naturam eſſe, & in morborum numero ponendas arbitratur.

SCHOLIA.

HActenus de morbis tũ propriis tũ alienis, qui ſingulis anni tẽpeſtatibus fiunt. Nunc de iis qui ſingulis ætatibus sũt familiares, initio ducto à puerulis nuper natis. Qui in ætates incidunt morbi, quiq; ſuſcipientium cauſarum natu-

ram sequuntur, immutatione temperamenti & habitus dominatúq; humorum, quarum trium rerum diuersitatem ætates adferunt: huiusmodi ferè sunt: Recens natis, à primo die natali ad septimũ vsq; mensem. Aphthæ ceu oris interioris & exterioris vlcuscula, ob teneritatẽ cutis, seri lactis acrimoniã, aut corruptionem eiusdem in ventriculo, grauémq; nutricis halitum natæ. Vomitiones crebræ à lacte corrupto & crudo, quòd ei nondum assueta aluus temperamento & habitus mutatione laboret: Tusses ab intemperie aëris cui non assueuit puer, & catarrhi prolapsu. Vigiliæ, doloris acerbitate & tussi. Pauores, sursum elatis à lacte corrupto tetris vaporibus, deinde facultatis imaginatricis & sensus communis infirmitate, vmbilici inflammationes, quarto aut septimo ab ortu die, eo scilicet nuper exacto, exectis malè secundinis, & sanguine in partem dolentem transmisso. Et aurium colluuies, humidiore cerebro, quòd scilicet tanta sit in cerebro humoris abundantia, vt ei expurgando neque os neque nares sufficiant, sed per incommoda lege naturæ loca feratur.

APHOR. XXV.

Πρὸς δὲ τὸ ὀδοντοφυεῖν προσάγουσιν οὔλων ὀδαξισμοὶ, πυρετοὶ, σπασμοὶ, διάῤῥοιαι, καὶ μάλιστα ὅταν ἀνάγωσι τοὺς κυνόδοντας καὶ τοῖσι παχυτάτοισι τῶν παίδων, καὶ τοῖσι σκληρὰς τὰς κοιλίας ἔχουσι.

ADuentante dentitionis tempore, gingiuarum pruritus, febres, conuulsiones, alui profluuia, maximè quum caninos edunt, & iis præsertim pueris qui crassissimi sunt & aluos duras habent.

Hippocrati lib. de carnibus, triplex est dentium genus & generatio. Vnum genus est eorum, qui generantur,

generantur in vtero. Sanguis enim menſtruus confluit ad nutrienda oſſa capitis & maxillas, deinde ex reliquo horum alimento à calore exiccato & indurato fiunt dentes in gingiuis. Quod quidem verum eſſe conſtat ex anatome pueruli ſeptimeſtris, in cuius diſſectis gingiuis inuenti ſunt dentes in vtero formati. Secundum genus oritur editis in lucem ab alimento, lacte videlicet. Tertium genus generatur à ſolidioribus alimentis. Itaque ὀδοντίασις dicitur, hoc eſt, dentitio, non quum primùm generantur dentes, ſed quum primùm erumpũt & apparent, tum nati in vtero, tum à lacte geniti in editis in lucem. Qui dentes ferè ſeptimo anno pueris excidunt, præſertim ſolidioribus alimentis vbi fuerint vſi. Conſentiunt autem ferè omnes illam dentium ex ſuis phatnis & cauernulis eruptionem fieri menſe ſeptimo. Proinde primùm apparent dentes inciſorij ſeu primores, qui & gelaſini dicuntur (quòd in riſu emineant) vocant *dents de laict*. Lati ſunt & acuti, numero 8. Inciſores ſequuntur ordine generationis & eruptionis, canini, acuti, ſed non lati, qui cibum potius frangunt quam incidunt: numero quatuor, erumpuntque 9. 10. aut 12. menſe. Mulierculis vocantur *les œilleres*. Poſteà emergunt maxillares, numero 16. ferè in maſculis, 20. in fœminis: nonnullis (licet) 24. horum porrò tarda eſt generatio, differentiáque duplex. Sunt enim primi maxillares, qui naſcũtur 2. anno, aliquando etiam 3. Sunt ſecundi, genuini dicti & σωφρονιστῆρες, id eſt ſapientiæ dentes, qui poſtremi exoriuntur adultis (etiam abſque dolore) anno 7. aliquandó 14. aliquando etiam 20. & nonnunquam tardius. Scribit enim Plin. naſci quibuſdam anno 80. ὀδοντίασιν igitur intelligimus non dentitionis principium, ſed totum tempus quo pueris erumpunt dentes

primores,canini,& maxillares primi:quod tempus extenditur à mense septimo, ad secundum annũ aut circiter. Iis denique qui dentiunt,fiunt gingiuarum pruritus: quia dentes eruptionem molientes pungunt & configunt gingiuatum carnes. Aliquando id fit à materia serosa & salsa à cerebro defluẽte: à cuius materia reliquis aliisque excrementis,dolore facto,dum veluti stimuli gingiuas compungunt dentes,vigiliis,& inflammatione gingiuatum fit febris. Febris hæc plenitudinem & copiam crudi humoris liquat & fundit in neruos nondum satis robustos,vnde conuulsiones. Ab eadem copiæ cruditate fluunt quoque alui profluuia in pueris. Hæc accidunt maximè quum caninos edunt, quod fit magna ex parte 9.10.aut 12 mense (conuulsiosiones præsertim) & iis pueris qui sunt crassissimi,&c. hoc est,qui sunt pleniores,& plus habent humiditatis superfluæ, quam facilè colligunt ob voracitatem. Sic cùm vnà cum stercoribus excernatur aliquid bilis, serosę materię, & excrementorum fuliginosorũ, si aluus sit dura,cùm ea tum retineantur, necessario augebitur in corpore humiditas: vnde febres & conuulsiones.

SCHOLIA.

CVm recens nati dentes primores emittere cæperint, nimirum septimo aut nono mense,& vltrà, habent gingiuarum stimulantes pruritus atque dolores, dentibus paulatim erumpentibus. Febres,corruptis sc.doloris acerbitate vigiliisque humoribus.Conuulsiones cum febris est mitior,non autem acuta,quod puerorum nerui sint valdè infirmi, liquatis nimirum humoribus à febrili calore neruos implẽtibus. Alui profluuia,corruptione lactis,aut humore in ventriculum decumbente irritatione gingiuarum commoto,

& tum

& tum minus conuulsione tentantur. Præsertim cùm caninos edũt dentes, vt duodecimo, 15. & 17. mense, quo sunt acutiores dentes, & gingiuarum carnes densiores ac duriores: & qui inter pueros crassissimi sunt, quia hi pleniores sunt, magisque sanguinem comprimunt, vnde putrescit magis ad febres generandas, conuulsionem & epilepsiam: & qui astrictiore sunt aluo, quia excrementa ventris retenta in caput vapores mittunt, qui neruos implent.

APHOR. XXVI.

Πρεσβυτέροισι δὲ γενομένοισι παρίσθμια, σπονδύλου τοῦ κατὰ τὸ ἰνίον εἴσω ὤσιες, ἄσθματα, λιθιάσιες, ἕλμινθες στρογγύλαι, ἀσκαρίδες, ἀκροχόρδονες, σατυριασμοὶ, στραγγουρίαι, χοιράδες καὶ τ' ἄλλα φύματα, μάλιστα δὲ τὰ προειρημένα.

Ipsis verò grandiusculis tonsillarum inflammationes, vertebræ in occipitio introrsum luxationes, asthmata, calculi, lumbrici rotundi, ascarides, verrucæ pensiles, satyriasmi, stranguriæ, strumæ, & alia tubercula: præcipuè verò prædicta.

Hic loquitur Hip. de ea ætate quæ intercipitur à 4. aut 5. anno vsque ad 10. 11. aut 12. Quam ætatem agunt qui dicuntur & παιδίσκοι (anno 4. aut 5.) & παῖδες & βούπαιδες, anno 7. (quum iam sunt capaces disciplinæ) vsque ad annos pubertatis. Nam νήπια Hipp. dicuntur aliquando Gal. 6. Epid. teste) fœtus abortiui & deiectitij non multò post conceptum, primo, 2, aut ad summum tertio mense. Interdũ de editis in lucẽ vsque ad annum 4. 5. 6. aliquando etiam vocantur pueri vsque ad annos pubertatis. Mediã itaque agentibus ætatem inter dentiendi tempus & pubertatis, tonsillę seu paristhmia fiunt. Sunt autem παρίσθμια Græcis glandulæ vtrinque

ad radicem linguæ appoſitæ, quas Plin.tonſillas, barbari amygdalas vocant. Iſthmus verò pars eſt(authore Gal.in comm.)quę os & gulam interiacet. Sed vt aliquando nomine partis intelligit partis affectionem Hippocr. hoc loco pariſthmia pro partis malo accipit, hoc eſt, inflammatione glandularum. Verùm cùm notata parte ſæpe etiam inaudiat vicinas partes, intelligemus inflammationem membranæ illius, quæ eſt ad radicem linguæ in faucibus, in pariſthmiis, in vicinis partibus: & inflammationem muſculorum illi membranæ ſubiectorum. Quod vbi accidit (ita vt fiat quædam angina) muſculi inflammati contrahuntur, & inflammant contrahúntque neruos, nerui ligamenta, & vertebram, quæ in occipitio eſt, vnde luxatur ad interiora. Sed quam vertebram ſignificet Hippocrates non declarauit Gal.in com. Intelligit autem ſecundam vertebram, quæ ipſi quãdoque Dens appellatúr: 3. de articulis vocat magnam vertebram. Interdum tamen non tota vertebra dicitur Dens, ſed tantùm proceſſus ille pyronoeides, qui capiti jungitur ad annuendum & abnuendum: ſic dictus, à ſimilitudine canini dentis. In hac itaque luxatione vertebræ magnæ (qui Dens dicitur) ad interiora(ἔσω ſæpe Hip. pro ἔμπροσθεν, id eſt ad interiorem partem) ea parte qua Dens eſt, cauitas quædam apparet in ceruice. Eſt quinta anginæ ſpecies. Aſthmata, id eſt, ſpirandi difficultates (quales eſſe ſolent iis qui diutiùs cucurrerunt & vehementiùs) fiunt in pueris ab influxu crudi humoris in pulmonis bronchia: quibus opplexis anguſtior fit via materiæ reſpirationis. Calculi verò hac ætate maximè fiunt duabus de cauſis. Nam ob intemperantem victum multi humores crudi collecti vnà cum vrinis ad veſicam diuertunt, quæ eſt calculi materia. Altera cauſa eſt

eſt calor, quia materiam hanc indurat, & lapideſcere facit: in pueris tamen non eſt eiuſmodi expectanda ætatis mutatio quę ſoluat calculum, ſed agendum remediis quæ calculum frangant. Quod ad lumbricos attinet, docet experientia pueros his maximè abundare. Poſſunt autem intelligi vermes rotundi duobus modis, tum qui ſimiles ſunt ſemini cucurbitæ, tum qui ſunt longi & rotundi, quales ſæpe videmus. Sed reuera intelligere oportet longos & rotundos, qui à crudi humoris putredine calore forti accedente generantur magna ex parte in ſuperioribus inteſtinis, ita vt chylum aliquando abſumant, & faciant atrophiam: interdum ad ventriculum aſcendunt, & per os reiiciuntur, aut per ſe & ſoli, aut tunica ceu membrana quadam inuoluti. At aſcarides lumbrici lati, & tenues generantur in craſſo præſertim inteſtino ab eadem materia putreſcente, & fortaſſe etiam à ſtercoribus ibi retentis. Sunt autem tenues, quia calor non eſt ita fortis, nec ita multa eſt materia & tam magna putredo. Eſt etiam genus quoddam lumbricorum latorum. (Gal. libro de Theriaca) quod tota occupat inteſtina ſua longitudine: cuius rarior eſt generatio, facitque ϛωλιμίαν. Verrucæ penſiles, ἀκροχόρδονες (Gall. *poireaux*) generantur à materia craſſa & viſcida ad cutim erumpente. *Satyriaſmi.*) Hippocratis interpretes, vt Gal. Philotheus, Celſus quoque ſatyriaſmi non meminerunt: ob id veriſimile particulam adiectam eſſe à poſterioribus interpretibus. Nomen eſt valde ambiguum ϛατυριασμὸς apud omnes medicos ferè. Oribaſius interpretatur verrucarum genus, vbi verrucam maiorem circūdant minores alię. Ariſt. morbum in quo propter flatus facies repræſentat faciat Satyrorum. Medici

Græci, vt Gal. lib. de tumoribus præter naturam, per ſatyriaſmum intelligunt quandoque Elephantiam, quia in hac conſumptis maſculis temporalibus fit oſſium eminentia ad tempora, ita vt caput, Satyrorum in morem, cornutum appareat. Quanquam alij ſic volunt dici elephantiam quòd qui hac laborant, cùm ſint calidi & admodum flatuoſi, ferè turgentem & contentum habeant penem, laſciuorum Satyrorum more. Vnde etiam nonnullis, ſignificat intenſionem penis præter naturam: alio nomine dicitur priapiſmus & ſatyriaſis. Sed cùm iſta nihil ad hunc Aphoriſm. faciant, ſupereſt vt probetur Galeni ſententia in exegeſi vocum Hippocratis, vbi ait, ſatyriaſmum ſignificare glandularum tumores prominentes iuxta aures. Hippocrates 6. Epid. part. 3. meminit duorum eiuſmodi tumorum circa aures, γογγρώνων videlicet & φηρέων. Gongronæ ſunt collectiones duræ ac rotundæ non longæ circa guttur. At Pherca tumores ſunt non rotundi, ſed oblongi in glanduloſis partibus ſub auribus. Sic dicti à φήρα Theſſaliæ vrbe in qua graſſabantur, miſcebantur (inquit) tuſſes & φηρέα. quo loco (ait Galenus in eum commentarium) φηρέα vbi euacuata ſunt repræſentare Satyrorum ſimilitudinem & effigiem, oblongas enim hi circa aures eminentias obtinent. Hoc loci igitur per ſatyriaſmos intelligere poterimus pherea illa, quę reuera ſunt parotides, quibus videmus pueros infeſtari aliquando. Poſt dictionem ſatyriaſmi in quibuſdam exemplaribus legitur ςραγγȣρίαι, in aliis omittitur. Sed ſi legatur, cùm anteà dixerimus ſtranguriam fieri tum ab acri humore veſicam petente, tum ab imbecillitate retentricis: verum quidem erit pueris fieri præſertim à reten-

à retentricis imbecillitate, ſed non item ab acrimonia humorum. *Strumæ)* Gal. harum cauſam facit multitudinem pituitæ à capite delabentis ad collum ſæpe, aliquando ad thoracem, ad brachium : poſſunt tamen eſſe à melancholia, vt ſæpe experimur. Phymata hîc generatim vſurpantur pro omnibus tumoribus præter naturam : ſpeciatim tamen pro inflammationibus glandularum, præſertim in inguinibus & alis. *Prædicta)* vt verrucæ, ſtrumæ, ſatyriaſmi, &c.

SCHOLIA.

CVm puelli abſoluta dentitione ablactati fuerint, veſcique cibis cœperint, à bimatu ſcilicet ad ſeptimum ætatis annum, & vltra : Pariſthmia ſeu tonſillarum & faucium inflammatione à cibo malè præmanſo, qui faucibus abradendo moleſtus eſt, aut ab humorum à cerebro in glandulas eas defluxione. Vertebræ, quæ eſt ad occiput, intro luxationes, tractis in ſympathiam faucium inflammatarum neruis & ligamentis, aut etiam communicato partibus illis tuberculo. Aſthmata ceu ſuſpirioſi anhelitus, obſtructis pulmonum bronchiis per diaphragmatis oppreſſionem, aut per humorum craſſum in pulmones prolapſum. Calculi in veſica, ob nimiam crudi humoris colluuiem & veſicæ infirmitatem. Lumbrici rotundi in inteſtino colo, tineæ in cæco : & aſcarides vermiculi in ano nati, à corruptis cibis in pituitoſam naturam. Verrucæ penſiles, ceu paruæ quædam eminentiæ, calloſæ, rotundæ, anguſtæ baſis, ita vt ſuſpenſæ videantur, à pituitoſo humore craſſo. Satyriaſmi, tubercula ad aures oborta. Strumæ ceu duri tumores circa aures & maxillas inferiores, præſertim his qui ſunt anguſtiore fronte & collapſis temporibus.

APHOR. XXVII.

Τοῖσι δὲ ἔτι πρεσβυτέροισι καὶ πρὸς τὴν ἥβην προσάγουσι, τουτέων τε τὰ πολλὰ, καὶ πυρετοὶ χρόνιοι μᾶλλον, καὶ ἐκ ῥινῶν αἵματος ῥύσιες.

Grandioribus autem & ad pubertatem accedentibus, superiorum etiam morborum multi accidunt morbi, & febres diuturniores potius, & sanguinis è naribus profluuia.

Hæc eſt quarta ætas, puberum videlicet, nimirum eorum qui attigerunt 10.11.12. annum vſque ad 17. aut paulò tardius: Non enim certus definiri poteſt modus pubertati, vt nec aliis ætatibus. Signa autem ſunt tria quibus paupertatem intelligamus. Primum, cùm lanugo illa enaſcitur tum maribus, tum fœminis. Secundum, quum incipiunt τραγίζειν καὶ ἀφροδισιάζειν, hoc eſt hircite & venerea perſequi. Tertium quum maſculus incipit ſemen emittere, & fœminæ menſes erumpunt. Porrò in Græco τουτέων debet referri non ad ætates præcedentes, vt pueritiam, ſed ad morbos præcedentes & proximæ ætatis: vt ſit ſenſus, multi morbi fiunt in hac ætate, qui in proxima fiebant, quia ſcilicet huius temperamentum cum illius temperamento maximè conuenit. At nullo modo ætas hæc quarta conuenit cum prima & ſecunda. Sic namque τουτέων ſolet vſurpare Hippocrates de eo quod proximum eſt, vt Aphoriſm.21. ſectionis huius. τοῦ δὲ θέρεος ἔνιά τε τουτέων &c. Æſtate nonnulli horum, &c. His ita poſitis accidunt pueris febres magis diuturnæ ob quatuor cauſas ex Gal.lib.de Criſibus. Prima eſt, quantitas ma-

materiæ copiosior. Secunda, qualitas frigidior & crassior. Tertia, densitas corporis. Quarta, imbecillitas virium. Itaque si in pueris insit copiosior materia si frigidior & crassior minusque fluxilis, si densius corpus, si virium imbecillitas, febres erunt diuturniores. At à contrariis causis erunt breuiores, si nimirum materia pauca, si tenuis, si fluxilis & calida, si rarius corpus, si virtus naturalis robustior. Quinetiam si materia sit copiosior & minus tenuis, corpus densius, etiamsi vires paulò robustiores sint adiunctæ, febres eius materię ratione erunt diuturniores. Vnde patet in Commentario Galeni legendum esse non ἀῤῥωστίαν, sed ἐῤῥωστίαν, vbi ait corpora puerorum citissimè alterari, propter facultatis naturalis firmitatem. Quinetiam puberibus sanguinis profluuia accedunt è naribus: sic hæmorrhagia propriè accipitur. Fit autem hæc vel propter sanguinis copiam, vt in hac ætate magna ex parte: vel ob qualitatem, vt in febribus. Gal. hunc locum exponit 6. Epid. Com. tertio ibi, Quum hircire incipiunt & venerea appetere, iis profluit sanguis. Proinde fiunt hæmorrhogię in pubertate, non quòd plus sanguinis generetur in ea ætate quàm in prima aut secunda, sed quia & minùs absumitur, & prætereà calidior est. At in secunda & tertia ætate non ita fluit sanguis etiamsi copiosior gignatur, quia magna eius parte indigent ad incrementum: adeò vt longè maius accipiant incrementum per has duas ætates quàm in reliquis. Prætereà in his non ita calet sanguis atque in pubertate: quo autem longius ætate progrediuntur pueri eo paucior, magisque calidus redditur sanguis.

SCHOLIA.

PRouectioribus, à septimo ætatis ann. ad 14. quo tẽpore epiphyses dentiũ decidunt, atq; tum pueri nominantur: Et pubertati vicinis, nẽpe 12. 13. & 14. annis, cũ multi pueriles accidunt morbi, vt vermes, lũbrici, ascarides, verrucæ, vesicæ calculi. Tũ verò diuturnæ & contumaces febres, cacochymiæ & voracitatis soboles: adde quod in his quæ venerem agnoscere incipiunt, corpus multum turbatur, humores corrumpuntur, vires vsu veneris non assuetæ debilitantur. Et sanguinis profluuia è naribus, præsertim iis qui venerem agnoscere, vocémque asperiorem edere cœperint, maribus quidem: fœminis vero, mensium eruptiones.

APHOR. XXVIII.

ΤΑ' δὲ πλεῖστα τοῖσι παιδίοισι πάθεα κρίνεται. τὰ μὲν ἐν τεσσαράκοντα ἡμέρῃσι, τὰ δὲ ἐν ἑπτὰ μησὶ, τὰ δὲ, ἐν ἑπτὰ ἔτεσι, τὰ δὲ πρὸς τὴν ἥβην προσάγουσιν. ὅσα δ' ἂν διαμείνῃ τοῖσι παιδίοισι, καὶ μὴ ἀπολυθῇ περὶ τὸ ἡβάσκειν, ἢ τῇσι θήλεσι περὶ τὰς τῶν καταμηνίων ῥήξιας, χρονίζειν εἴωθεν.

PLurimi verò morbi puerulis judicantur: alij intra dies quadraginta, nonnulli intra septem menses, quidam intra annos septem, alij ipsis etiam ad pubertatem accedentibus. Qui verò permanserint, neque pueris circa pubertatem, neque fœminis quum menstrua erumpunt soluti fuerint, inueterascere consueuerint.

Hip. (teste Gal. in cõ.) πάθεα καὶ πάθη vsurpat aliquando pro morbis, vt hic. Agit autem de morbis diuturnis, quomodo in pueris, vt puerorũ nomine includamus & recens natos, & dentientes, & ætatem quæ vsque ad pubertatem extenditur, iudicentur siue soluantur. Iudicãtur verò plurimi quidem ex his: vt, exempli gratia, tusses in 40. diebus. Quadragesimus enim dies primus est in morbis lõgis dies iudicatorius magna ex parte,

parte, possunt enim aliquando citius iudicari: finis autem est acutorum ἐκ τῆς μεταπτώσεως. Post diem 40. dies decretorij sunt 60.80.120. posteà menses. deinde anni: vt 7. menses. 7. anni. Neque enim necesse est, morbum qui non iudicetur die 40. statim progredi & perseuerare vsque ad 7. mensem: vt neque etiam ad 7. annum, cùm ante hoc tempus possit finiri morbus, etiãsi septenarius plurimum habeat momenti in morborum iudiciis, vel authore Hippocr. Sed hoc non semper habet locum. Verùm cum veteres multa scripserint & ex ratione & obseruatione, ex hac animaduertit, scripsitque Hippocr. morbos plurimos, vt sæpe epilepsiam, solui per septenarios. Reuera epilepsia, si vitio ætatis prouenerit, per septenarios magna ex parte soluitur. Sin ab erratis vitę, in ea soluenda nullam vim habet septenarius. Proinde eam quę vitio ætatis prouenit, solui dixit Hippocr. quum ad pubertatem accedunt pueri. Rectè Philotheus: annis (inquit) pubertatis magna fit mutatio, vt puerorum morbi soluantur: quod fit propter ætatem, non propter dies aut astra. Ex morbis puerilibus alij fiunt solo ætatis vitio, alij propter errata vitę, alij insigni vitio alicuius partis principis, vt si sit scirrhus in aliquo viscere. Si ortus sit morbus vitio ætatis, expectari potest auxilium per septenarios & à pubertate, tanquam ætate contraria. Si ob errata vitę, solutionem expectare oportet non mutatione ætatis, sed commutata vita in melius Si à vitio partis internę, vtendum remediis, nec expectanda ætas. Quemadmodum etiam puerorum calculus mutatione ætatis curari nequit, sed chirurgia potius. Quòd si hi morbi in pubertate non desierint tum masculis vbi venerem agnoscere: tum fœminis, vbi menses erumpere cœperint, longo tempore durant. Virgines

ſæpe laborant fœdis illis coloribus:idq́ue propter ſanguinis copiam , aut vitium ſanguinis ſuppreſſum. Quòd ſi vbi ad pubertatem peruenerint , erumpent menſtrua,eo morbo liberabuntur. Ob id Hippocrat. lib.de virginum morbis conſulit vt celerrimè coëant, aut detrahatur ſanguis. Ait enim in eodem libello & 6. Epid.Increſcentes morbos venus ſoluit.Quod Gal. ſic exponit : increſcentes in pubertate morbos venus prima ſoluit. Non tamen quod proſit omnibus pueritiæ morbis , eſt enim inimica morbo comitiali & phrenitidi: pituitoſis alioquin morbis & melancholicis amica, ſi modò natura robuſta ſit,alioquin funeſta. Verum ſuppreſſo ſanguinis vitio viginibus prodeſt, quia tardantes menſes incitat,efficitq́ue vt aliquando concipiant, vt ait Hip.li.de morbis virginum,aut pariant,vt Aurelianus ex Hipp.vnde aliquid vitioſi ſanguinis expurgatur,ad cuius excretionem,morbis,quibus diuexantur,liberantur.Aliquando fœdos illos colores habent, etiam antequam accedat tempus menſium,nec tamen eis prodeſt venus, quum videlicet laborant vitio alicujus partis internę. Sic quoque prodeſt in maſculis ſæpe prima venus & excretio ſeminis, quamuis non vſque adeo,vt menſium prima euacuatio in virginibus.Ob id nonnulli in pubertate & poſt pubertatis annos olent hircum,retento videlicet ſemine cum multis fuliginoſis excremẽtis. Qui quidem curari poſſunt,non ſolùm emiſſo ſemine, verum etiã exercitatione,& frictionibus, & balneis,&c.Sed quæſtio eſt, An neceſſe eſt morbos pueriles,qui pueris aut puellis non deſierint in pubertate, commori,ceu conſeneſcere aut perdurare ad vitæ exitum? Neceſſe videtur eſſe (quod diximus propter Oribaſium & alios quoſdam)

quia

quia quod vitium vincere non poſſit natura, ars non vincet. Solutio tamen eſt apud Aurelianum. Iſtud quidem verum eſt, ſed natura cum arte conjuncta ſoluere poterit puerorum morbos, qui ſoluti non fuerint ætatis mutatione, & ante 25. annum.

SCHOLIA.

QVæ ſit criſis morborum puerilium. Diuturnæ affectiones puerorum, congeneres, connutritæ, non autem increſcentes, finiuntur: aliæ quidem 40. diebus, vt quæ per alui ignauiam lactis vitio ſuccreſcunt & oriuntur: necnon aëris inſueti moleſtia, cuiuſmodi ſunt vmbilici inflammationes, pauores & tuſſes. Aliæ verò ſeptem menſibus, vt diarrhœa, dentitionis moleſtæ ſoboles: febres item quartanæ, quæ nimia crudi humoris abundantia per voracitatem gignuntur. Aliæ verò ſeptem annis, vel intra ſeptimum ætatis annum, vel à ſeptimo ad decimumquartum, vt ſuſpirioſi anhelitus, lumbrici, ſatyriaſmi, non autem ſtrumæ exulceratæ, neque calculi in veſica: nonnullæ etiam, quum ad pubertatem ventum eſt, vt pueriles Epilepſiæ. Qui autem pueris à pubertate manent morbi, neque diſcutiuntur quum ad pubertatem ventum eſt, quæ ætas augeſcente in die calore natiuo multos pueriles morbos potens eſt tollere, aut mulieribus, cùm menſtruales eſſe cœperint, perdurare ad vltimum vitæ ſpiritum conſueuerunt. Indicium enim eſt, illos morbos inſigniter frigidos ac humidos eſſe.

APHOR. XXIX.

Τοῖσι δὲ νεανίσκοισι, αἵματος πτύσιες, φθίσιες, πυρετοὶ ὀξέες, ἐπιληψίαι, καὶ ἄλλα νοσήματα μάλιστα καὶ τὰ προειρημένα.

IVuenibus ſanguinis ſpuitiones, tabes, febres acutæ, morbi comitiales, & alij morbi, ſed præcipuè prædicti accidũt,

NEανίσκους, iuuenes appellant Græci. Ætatẽ autem iuuentutis Gal. li.5. Apho.9. definit à 25. anno ad 35. vt adoleſcentiam à 14. vel 18. anno vſque ad 25. Sunt tamen qui iuuentutem diuidant in tres partes: vt dicãtur νεανίσκοι, qui primos iuuentutis agũt annos: νέοι ſiue iuuenes, qui annum 30. νεανίαι vſque ad 35. Iuuenibus ergo ſanguinis ſpuitiones accidunt, quæ habent cauſas externas & internas. Externæ ſunt, vt caſus, ictus, vulnus, ſaltus, clamor ingens, alimenta acriora, quæ cùm reddant ſanguinem acriorem & biliosiorem, hic pungit vaſa ſua acrimonia, & expuitur. Internæ cauſę, vt plenitudo, & qualitas ſanguinis. In iuuenibus enim, qui præſertim liberaliùs viuunt, plurimum ſanguinis colligitur. Prætereà cùm non amplius creſcant, neque in incrementum abſumatur ſanguinis pars, hic auctus colligitur in venis, præſertim thoracis quę sũt molliores, ita vt hę plerunque rumpantur. Interdum colligitur in cerebro ſanguis acris & biliosus, qui ſi defluat in fauces, quod ſępe fit in iuuenibus, facit anginam (hinc etiam Gal. Archigenes, Aurelianus, ponunt anginam inter familiares morbos iuuenum) ſi in pulmones fit ſpuitio ſanguinis: à ſanguinis ſputo tabes, eroſis videlicet ab acriore humore pulmonum vaſis Febres quoq; acutę, vt tertianę præſertim & ardentes, fiunt iuuenibus, tum ratione ætatis quę bilioſa eſt, tum ob errata vitæ. Cùm enim intemperanter viuant, multam cruditatem coaceruãt, quę bili permixta gignit illas febres. At epilepſię iiſdem fiunt non ratione ætatis, ſed erratorum vitę collecta multa pituita in cerebro, epilepſia enim eſt morbus puerilis, vt ante diximus, à multitudine pituitę, in ea præſertim pueritia quum dentes generantur, inquit Aurelianus. Fiunt iuuenibus alij quoque morbi, à bile flaua: vt phrenitides, anginæ, chole-

ræ,

ræ, dysenteriæ.

SCHOLIA.

PRætermissi sunt morbi pubertatis, vel quia similes sint his qui proximè dicti sunt: vel quia pubertas plures tollit quam parit morbos. Prætermissi sunt etiam morbi adolescentiæ, quæ à decimooctauo in 25. annum prætenditur, quia ea cum temperatissima sit paucissimos habet morbos familiares: aut sanè ea cum sit media inter pubertatem & iuuētutem, iisdem morbis quibus illæ ætates, est obnoxia. Iuuenibus verò, cum ex aspera grauem edūt vocem, accidunt expectorata cruenta, incandescente æstu sanguine ac ruptis, exesis aut apertis venis faucium oris atque pulmonum. Deinde tabes, seu pulmonum vlcera ferina atque tabifica. sic enim tabes fiunt à 18. ad 35. annum ex Aph. 9. lib. 7. febres acutæ, ardentes & tertianæ exquisitæ, epilepsiæ, bilis acrimonia in iuuenibus qui sunt πικρόχολοι φύσει, per sympathiam ventriculi cum cerebro: vel ob diætæ vitium, cum indistinctè cibos sumant, soli & imbribus se exponant, aliique morbi acerrimi bilis soboles, maximè vero commemorati.

APHOR. XXX.

ΤΟῖσι δὲ ὑπὲρ τὴν ἡλικίην ταύτην ἄσθματα, πλευρίτιδες, περιπνευμονίαι, λήθαργοι, φρενίτιδες, καῦσοι, διάρροιαι χρόνιαι, χολέραι, δυσεντερίαι, λειεντερίαι, αἱμοῤῥοΐδες.

VLtra hāc ætatem prouectis asthmata, pleuritides, pulmonis inflāmationes, lethargi, phrenitides, ardentes febres, diuturna alui profluuia, choleræ, difficultates intestinorum læuitatésque eorundem, & hæmorrhoides accidunt.

Post iuuentutē reliquū ætatis distribuit in duas partes, declinantem ætatem, & senectutē. Ætas declinans statuitur & definitur à 35. anno vsq; ad 49. aut 50. Senectutis verò duæ sunt partes. Prima. n. pars quæ dicitur cruda senectus ab anno 50. extrahitur ad 60. aut 70.

Altera pars(quæ eſt vera ſenectus) eſt vſque ad finem vitæ. Hoc Aph. agit de morbis ætatum, quæ includuntur inter 35. annum & 60.aut 70. Viris ergo iſtis accidunt aſthmata,quia perinde ac in juuenibus, ob intemperantem vitam collecta in cerebro pituitæ copia deſtillat in bronchia pulmonis iam imbecillioris. Cæterùm cùm juuenes ſint calidi ſicci, ætate autem declinante remaneat caliditas (remiſſior tamen) & ſiccitas, bilem flauam in ea abundare certum eſt. Et quia hic humor refrigerari incipit,fit atra bilis. Eſt & pituita in hac ætate, quæ ortum habuit ab erratis vitæ in juuentute. Quare in hac ætate fient morbi ab hoc triplici humore. Sed maximè pleuritides à flaua bile, quæ propter tenuitatem facilè peruadit pulmones, ac deinde denſitatem membranæ ſuccingentis permaneat. At peripneumoniæ fiunt,quum pituita in illis collecta vel in juuentute vel in ipſa ætate (ſæpe enim intemperanter viuunt more juuenum) quæ pituita cùm propter craſſitiem nequit penetrare denſitatem membranæ,reſtitat in pulmonibus, vbi putreſcit,& inflammationem malignam facit. Sic lethargi, à pituita ſubſtantiæ cerebri imbibita, quæ putreſcit, & febriculam (malignam tamen) accerſit: Species eſt cataphoræ, peſſimus morbus & lethalis. Ardentes febres,tum vere à bile, tum nothæ à cruditate bili permiſta. Diuturna alui profluuia, à multitudine materiæ bilioſæ multis cruditatibus permiſtæ. Pituita enim bilem temperat, effecitque vt non vſque adeò ſit acris, nec erodat: vnde profluuium potiùs quàm dyſenteria. In profluuiis autem alui ventriculi pars ſuperior eſt robuſtior. At in choleris robuſta eſt pars & ſuperior & inferior. Hæ fiunt à bile flaua pituita permixta. Vehementiſſimè commouetur natura, ita vt ægri

vt ægri aliquando ſtatis temporibus multa & euomãt & deiiciant : qui melius habent, niſi morbus ingraueſcat, & noua oriatur materia. Sunt initio ſine febre, ſed paulo pòſt tamen valde febricitant. Itaque ſtatim initio occurrere morbo oportet, repreſſis vomitionibus, & roborato ventriculo : alioqui refrigeratis extremis ſæpe paulo poſt moriuntur cum conuulſione: in diarrhœa verò poſſumus differre remedia ad tres aut quatuor dies: At in cholera ſtatim ſiſtenda vomitio, roboranduſque ventriculus vt grauatis, quò materiam ad inteſtina pellamus. Læuitates inteſtinorum accidunt, multa in ventriculo vel primis inteſtinis collecta pituita, quæ chylum crudum deturbat. Aliquando ob exulcerationem ventriculi, vt à bile, aut etiam ſanie. Nonnunquam ab inſigni intemperie vim ventriculi retentricem deiiciente. Accidunt quoque hæmorrhoides. Hæmorrhoides propriè venæ ſunt illæ ad anum pertinentes, partim à liene, partim à magna vena. Hæ in mulieribus magnum habent conſenſum cum venis vteri & pudendi. Quo fit, vt viduæ ſuppreſſis menſibus ſæpe patiantur hæmorrhoidas : quum videlicet ſanguis ab vtero diuertit ad ſedem. Duplex porrò vacuatur ſanguis per hæmorrhoidas venas: alter craſſus & fæculentus ac melancholicus, alter ſalſus &illioſus. Sæpe tamen videmus experientia ſaniem tantùm exudare : quod fit quum robuſta natura retinet quod eſt vtilius & familiare magis.

SCHOLIA.

His verò qui conſtantem degunt ætatem, quæ à quinta hebdomade incipit, & deſinit ad ſeptimam: Qui item primam ſenectutis partem agunt, quæ à ſeptima hebdomade incipit, & deſinit ad nonam: in quibus ætatib. finire incipiũt

hæmorrhagia naturales : si inutiliter adhuc viuant, infirmiore iam calore natiuo, infirmioribus quoque partibus solidis, humoribus contumacioribus, corpore disdiaphoretico, accidunt asthmata, ob defluxum bilis permixta pituita in bronchia pulmonis: vel ob humoris crassi & viscidi in pulmonibus collectionem : aliquando ob Zymosin humoris melancholici. Peripneumoniæ, ob tandem bilem pituita permixtam in pulmonibus putrescentem. Phrenitides, seu deliria intermissionis expertia cum febre , vigiliis & furore coniuncta ab inflammatione cerebri. Alui profluuia diuturna, humoris à toto corpore non perspirabili in aluum affluxu, & intercepta distributione alimenti. Choleræ, id est calamitosæ vomitiones & deiectiones bilis & seri biliosi, qualis affectio cernitur in iis qui antimonio purgantur. Duplex autem est cholera, vna sicca, vt quæ nauseam & vomendi ac deyciendi sine intermissione desiderium adfert. Altera est humida siue fluens, qua bilis sursum ac deorsum fertur, & excernitur , quam sequitur omnium partium solidarum colliquatio. hac fit ex bile aut ex aliis humoribus corruptis: aut etiam ex cibis prauis. sic enim Hippo. lib. de ratione victus, choleram dicit fieri à caseo, & bubulis carnibus. Dysenteriæ ab acri humore. Lienteriæ, ob malum victum non trahentibus membris tantam cibi copiã, quanta assumitur, vnde crudi cibi per ventrem descendunt, vel ventriculo aut intestinis à bile irritatis, aut minus constante retentrice in eis. Hæmorrhoides, non quidem omnibus , sed iis maximè quibus suppressa est aliqua euacuatio consueta: scripsit enim Hipp. in coacis à 42. anno ad 63. non fieri hæmorrhoides, nisi præfuerint, forsan quòd inclinante ætate sanguis minuatur, cuius copiæ deplendæ, hæmorrhoides dicatæ sunt. Prætermisit hîc apoplexiam, quam tamen à 42. ad 60. maximè fieri scribit sexto Aphorismorum.

APHOR.

APHOR. XXXI.

TOῖσι δὲ πρεσβύτῃσι δύσπνοιαι, κατάρῥοι βηχώδεες, στραγγουρίαι, δυσουρίαι, ἄρθρων πόνοι, νεφρίτιδες, ἴλιγγοι, ἀποπληξίαι, καχεξίαι, ξυσμοὶ τοῦ σώματος ὅλου, ἀγρυπνίαι, κοιλίης καὶ ὀφθαλμῶν, καὶ ῥινῶν ὑγρότητες, ἀμβλυωπίαι, γλαυκώσιες, βαρυηκοΐαι.

SEnibus autem difficultates spirandi, distillationes tussim adferentes, stillicidia vrinæ, difficultates vrinæ, articulorum dolores, nephritides, vertigines, apoplexiæ, malus corporis habitus, pruritus vniuersi corporis, vigiliæ, alui, oculorum & narium humiditates, hebetudines oculorum, glaucedines, & auditus hebetior.

Τοῖς γέρουσιν, hoc est, senectutis extremæ senibus (quos tamen hic πρεσβύτας vocat) accidunt spirandi difficultates, destillationes, tusses: idque tribus de causis. Primùm enim cùm cerebrum senibus sit frigidius & imbecillius, promptè à causis externis patitur & colligit excrementa, Deinde thorax (qui calore gaudet) iis calet minus, imbecilliórque est. Tertiò corpus habent siccissimum, & poris astrictis & densioribus, vt non transpirent excrementa. Et ob id senum morbi sunt interiores, minúsque superficiales. Stranguriæ quoque & dysuriæ fiunt senibus, quarum affectionum causæ sunt propriæ, & communes. Communes sunt, imbecillitas vesicæ, excremētorum copia coaceruatarum ob imbecillum calorem natiuum, tum ob astrictiorem cutim. his adde, quòd qui anteà exercitationibus erāt assueti, iam non exercentur. Causæ verò propriæ sunt, quia stranguriæ materia humor est acrior, vt ferè pituita salsa, ob id in hac redditur vrina cum ardore, dysuriæ verò materia frigidior est & crassior vt pituita crassa, ob id in hac nullus est ardor in meiēdo.

Sed quæres, cur ſenes qui paucum habent calorem laborent ſtranguria ab acri humore? Sic habeto, ſenes colligunt excrementum duplex: commune cum aliis, nempe ſeroſum & fuliginoſum: peculiare ſibi, videlicet craſſum à calore imbecillo. Illud igitur, hoc eſt ſeroſum & fuliginoſum excrementum, cum in ſenibus non euacuetur per ſudores, nec tranſpiret, vt euacuari ſolet facilè in pueris & juuenibus, quibus cutis mollior ac rarior eſt, & calor vegetior, per ſudores aut per inſenſilem tranſpirationem, in quem etiam vſum veteres ſua balnea inſtituebant, ob cutim duriorem & denſiorem, calorémque inualidum, retentum in corpore, recurrit ad veſicam, vt faciat ſtrangurias. hoc verò craſſius, dum diutius immoratur in corpore, interdum putreſcit & ſalſuginem contrahit, ac per ſpinam etiam decumbit in veſicam (quæ altera eſt ſtranguriæ cauſa) interdum in veſicam delapſum citra putredinem inſignem, obſtruit, & facit dyſuriam. Proinde in curandis ſenibus dyſuria aut ſtranguria laborátibus, videndum vt in illis excrementa fuliginoſa ac ſeroſa perſpirent. Videndum quoque num catarrhus aliquis à cerebro per ſpinam in veſicam decumbat: hic enim diuertendus eſſet. Vidi quendam, qui cum dyſuria laboraret, tandem excreto per vrinam humore albumineo, dyſuria liberatus eſt. Hic erat declinantis ætatis: quanto ergo magis fieri poſſit dyſuria in ſenibus ab illo humore? fit tamen ſæpè dyſuria propter calculum, qui veſicæ meatum intercipit. Sic dolorum in articulis cauſæ duæ, articulorum imbecillitas à calore pauco, & excrementorum copia. Adde his, quòd iam non exercentur, cùm motus articulos calfaciat & roboret. *Renum mala*) Nephritides hîc intelliguntur, non inflammationes, aut alia renum

vitia,

vitia, sed calculi potius. Quærit alicubi Gal. quare & in pueris & in senibus fiat calculus? Gignitur in pueris, quia viæ sunt angustæ, & est humiditatis multitudo: quibus accedit calor, qui hanc humiditatem cogit in calculum. In senibus verò fit à copia excrementorum, & caloris imbecillitate. Non enim magno calore opus est ad calculi generationem. Sed in pueris potius in vesica, in senibus verò gignitur in renibus. Vertigines fiunt à vaporoso spiritu, qui ab imbecillo calore in cerebro mouetur inordinatè. Apoplexiæ fiunt (vt antè diximus) & à melancholico succo obstruente principes ventriculos cerebri: & à sanguine crasso, vel etiam flatu intercipiente venas & arterias in plexu retiformi: & à pituita multa opplente cerebrum. In senibus fiunt à pituita, in ætate declinante potiùs à melancholia. Mali habitus inuadunt etiam senes. Cachexia duplex. Aliquando enim de vlceribus malignis dicitur, de qua loqui videtur Gal. in comm. Interdum de deprauata totius corporis nutricatione, hoc loco de vtraque cachexia potes intelligere. *Pruritus.*) Huius duæ præsertim sunt causæ in senibus, pituita salsa, & cutis densitas. Excrementum enim illud serosum cum fuliginoso nisi euacuetur, putrilaginem contrahit & salsuginem: istud natura quantum potest amittitur vacuare, sed ad cutim delatum, ibi restitat propter cutis densitatem, facitque pruritum. *Vigiliæ.*) Nam vbi pauca est pituita quæ colligitur: aut si colligatur, rectè excernatur: aut si ea acrimoniam aut salsedinem acquirat, fiunt peruigiles senes. Contra somnolenti, si multa pituita colligatur & retineatur in cerebro. Humiditates ventris fiunt, quum senes vel malè concoquunt, vel serosa & fuliginosa

recrementa retenta diuertunt ad ventrem. Sic oculorum & narium, quum repletum est superfluitatibus cerebrum, Α᾽μβλυωπία & graues auditus fiunt senibus, quia ob naturalem facultatem imbecillam minuuntur humores, resiccantur sensuum instrumenta, & ob animalem etiam debiliorem spiritus sunt pauci. Sic de aliis sensibus est intelligendum. At glaucedines in oculis senum accidunt, quia nimium resiccatur oculus, membranæ, & humores: fit præterea transmutatio & concretio humoris cristallini in colorem, qui suffusionem repræsentat.

SCHOLIA.

POstremò senibus à sexagesimo anno ad octagesimum, aut vltra (quanquam, quod dicitur in sacris scripturis, hominis anni septuaginta sunt, vltra quos labor & dolor) accidunt difficultates respirandi præsertim astmata. Catarrhi tussiferi cerebro frigidiore, humore copioso, tum qui per expressionem in pulmones influit, tum qui in pulmonibus localem generationem habet à frigida intemperie. Vrinæ stillicidia, tum calculi symptomatica, tum infirmioris vesicæ, tum acrioris vrinæ à pituita salsa. Difficultates meiendi, facultatis expultricis infirmitate. Articulorum labores, tum veræ arthritides, tum cæteri articulorum labores & tumores. Nephritides, renum vlcera, inflammationes & calculi, infirmitate facultatis expultricis & humoris illabentis contumacia. Tenebricosæ vertigines, ab inordinato spiritus animalis motu, mali habitus, tum vniuersi corporis, tum aliquarum partium à facultatis alteratricis deprauatione & alimenti corruptione: quemadmodum contingit aliquando in melancholicis, vt caput laboret cachexia, cum

corpus

corpus ſit ſucculentum & boni habitus. Corporis vniuerſi ſtimulantes pruritus à pituita ſalſa. Vigiliæ, ob cerebri ſiccitatem & materiæ ſomniferæ inopiam: viſus hebetudines à paucitate & impuritate ſpiritus animalis, & nerui optici obſtructione. Glaucomata, id eſt, humoris clyſtallini concretio & arefactio.

Tertiæ ſectionis Aphoriſmorum finis.

IAC. HOLLERII IN HIPPOCRATIS APHORISMOS commentarius quartus.

APHOR. I.

Τὰς κυούσας φαρμακεύειν ἢν ὀργᾷ, τετράμηνα καὶ ἄχρις ἑπτὰ μηνῶν, ἧσσον δὲ ταύτας· τὰ δὲ νήπια, καὶ πρεσβύτερα εὐλαβέεσθαι χρή.

PRægnantes purgabis si materia turgeat, quadrimestres & ad septimum vsque mensem: sed has parcius: minore verò aut grandiore conceptu, abstinebis.

QVARTVS hic liber admodum varius est & multiplex. Primus hic Aphoris. est de ea prudentia, quam adhibere debet medicus in purgandis mulieribus grauidis, si quando acuto morbo eas laborare contigerit. In his autem fiunt morbi acuti, vel ex vita intemperante & cibis absurdis quibus vtuntur post conceptum: vel, quia ante conceptum non viue-

bant

bant salubriter, neque boni succi cibis alebantur: vel, quia conceperunt nondum expurgatis mensibus. Magna enim mulierum pars concipere solent paulo post purgationes menstruas, vt ferè tertio die. In huiusmodi porrò morbis aliquãdo turget materia. Quanquam rarò turgente materia accersitur medicus, imò accedit ferè postquàm ea parte aliqua desedit: vt illud (rarò turgere materiam) intelligi possit bifariam, ratione habita tum medici, tum humorum qui sæpius manent aliqua corporis parte immoti & fixi. Iam ad pleniorem huius sententiæ intelligentiam, diuidamus ætatem fœtus in tria tempora, quemadmodum facit Hippocrates. Sunt enim νήπια, πρεσβύτερα, καὶ μέσα. νήπια dicuntur à conceptu vsque ad quartum mensem non absolutum, hoc loco. Nam interdum aliter accipit Hippocr. vt diximus Aphor. 26. sect. 3. nimirum abortiuum & deiectiuum fœtum primo, secundo mense, aut non vltra tertium. Interdum exponit Galenus νήπιον fœtum qui non multo post conceptum deiicitur. Nonnulli Hippocratis interpretes non solum de fœtu volunt dici, sed etiam de editis in lucem, vocantque infantes qui quartum, quintum aut etiam sextum annum attigerunt. Alij etiam vocant pueros vsque ad annos pubertatis. At media ætas in fœtu extrahitur à quarto mense ad septimum: πρεσβύτερα verò ἔμβρυα dicuntur à mense septimo ad diem natalem, quartum autem & septimum mensem intellige, absolutum aut non absolutum. Verùm menses gestationis vteri non sunt triginta dierum, sed tantùm vigintinouem cum dimidio, vt placet Hippocrati lib. de septimestri & octimestri partu. Si mulier conceperit masculum, sentit magna ex parte fœtus motum ad sex septimanas. At fœminæ motum vix sentit ad quartum aut quintum

menſem. Galenus fœtum vtero conceptum elegantiſſimè comparat fructibus arborum in comment. cuius initium ſumpſit ex Hippocratis libello de octimeſtri & ſeptimeſtri partu, finem verò ex quarto de victus ratione in morbis acutis. nam quemadmodum fructus pediculis quibuſdam inhæret arbori: ita fœtus habet retinacula & firmaméta quædam cum vtero: etenim & per vmbilicum, & per tunicas ac ſecundas ipſum inuoluentes alligatur & hæret vtero tanquam ſuæ matri. Primis ſiquidem menſibus (præſertim primis quadraginta diebus, in quibus etiam maximè obſeruamus ſeptenarios) ingens eſt abortionis periculum, quia tunc fœtus eſt imbecillior, infirmiora & molliora vincula, tum quibus alligantur ſecundæ vtero, tum etiam quibus vterus connectitur cum lumbis oſſi ſacro & recto inteſtino: laxior eſt vmbilicus, minúſque firmiter hæret vtero. Medio autem tempore omnia ſunt firmiora & validiora. At ſeptimo menſe, octauo, & partu imminente, vmbilicus, qui antè hiabat, iam conniuere incipit: fœtus grauior eſt, & magis deprimitur, ob idque & vmbilici & ſecundarum & ipſius vteri vincula ac retinacula laxantur, infirmiúſque hærent: mater denique eſt imbecillior, eò quòd magna pars ſanguinis eiuſdem abſumitur in alimentum fœtus grandioris: & præterea ſanguis, quo nutriebatur ἔμβρυον, iam diuertit ad mammas vt illic conuertatur in lac, alimentum futurum edito in lucem. Quare ante quartum menſem & ſeptimo vſque ad partum magnopere de abortu timendum cum in omnibus grauidis, tum vel maximè in iis quę ex leui quapiam occaſione abortire conſueuerunt. Proinde à medicamentis valentioribus abſti-
nebunt

nebunt, vt quæ ita commoueant & exagitent vterum, vt fœtus facilè deiiciatur. Quò fit, vt non tantùm medicamenta quæ exagitant vitanda sint vtero gerentibus, sed & ea quæ flatus excitant, quòd ea nimirum vterum commoueant. Ob id videndum ne mulieri grauidæ pedes refrigerentur, inde enim per consensum intestina afficiuntur, vnde flatus & tormina in illis excitantur. Eisdem vitanda alimenta & medicamenta flatuosa, qualia cassia & senna, quæ ob id addito anetho, aniso & saccharo, rosaceo reliquisque flatum discutientibus calidis corrigere solemus. Neque etiam mollientibus & laxantibus vtendum: hæc enim nisi corrigantur elaxant & emolliunt vincula tum secundarum cum vtero, tum lumborum, &c. Nec indulgendum vsui nimio fructuum, aut aquæ potui immodico, quòd inde oboriatur pituita crassa, quæ vel vasa per quæ defertur alimentum ad fœtum intercipit, vt is non nutriatur: vel tunicis aut ligamentis vteri imbibita ea dissoluit ac infirma reddit. Fugiendus quoque vehemens motus tum animi, tum corporis. Vitandus etiam vsus eorum quæ amara sunt, quę item venenosa sunt, & quæ peculiariter vocantur deiectitia: maximè verò quæ vehementer aperiunt: hæc enim postrema apertis venarum orificiis menses promouent, quò fit vt in vtero nutriri non possit fœtus, aut si in lucem edatur, viuat insalubrius. Maximè verò vitanda sunt vtero gerenti φάρμακα, hoc est medicamenta purgantia. Medicamenta enim intelliguntur Hippocrati quæ sunt elateria, hoc est, agitatoria: qualia sunt elleborus, scammonium, peplium, colocynthus, elaterium peculiariter dictum. Quanquam constat veteres non his solis vsos esse, sed & aliquando onico,

& mercuriali,& prætereà lacte asinino. Quod quidem apud eos inter medicamenta erat leuissimum, adeò vt si semel præscriptũ lac asinę nihil profuisset (quum vellent à leuioribus incipere) ad fortiora, vt scammonium,&c.accessissent. Sed nos habemus his leuiora & mitiora, quæ prægnantibus instituamus, vt mannam (quemadmodum leuis est) cassiam, tamarindos, rabarbarum: quæ tamen tutiora sunt in iis, quæ non ita facilè abortiant. Quocirca antè quàm medicamentum instituas, inquirendum est an promptè abortiant, & vtrum ferre soleant ad partionis tempus, necne. Quædam enim data cassia aut leui aliquo clystere plerunque abortiunt. Alias abortire experiaris, propter cacochymiam: nonnullas propter plenitudinem. Quod quidem est distinguendum, idque maxime ante conceptum. Quòd si iam conceperint, cacochymiam sic cognosces, quòd appetunt absurda, vomunt putrida & vitiosa, fœtus languidè mouetur, & ferè decumbit in pubem, mulier macra est, & malè colorata. Huiusmodi grauidas oportet purgare: præcipuè, si fieri potest, ante conceptum. Videas interdum bene habitas & coloratas, nec absurda appetere, & tamen abortire. Tunc intelligendum, à plenitudine & copia alimenti suffocari posse fœtum, hisque sanguinem detrahere oportet. Sensus itaque Aphor. erit: à quarto mense nondum absoluto àd septimum absolutum liberiùs & minore cum periculo purgamus grauidas, si turget materia. Sed has minùs: hoc est, cùm purgare liceat quarto mense, quinto, sexto, & septimo: minùs tamen liberè & maiori religione purgabimus mense septimo. Vbi prudentiæ erit medici, vt consideret quibusdam institui aut pharmacum

aut

aut phlebotomen periculosiùs, aliis tutiùs: vt non omnes semper purgandæ veniant à quarto ad septimum. Quanquam non solùm quarto mense, sed & tertio possint institui & pharmacum & phlebotomia: cùm ex Galeno & trimestres & quadrimestres fœtus optimè resistant iniuriis externis. Non tamen primo & secundo mense, vt nec absoluto septimo purgandæ sunt grauidæ. Menses autem hîc accipe absolutos aut non absolutos.

SCHOLIA.

HAc sectione quarta omnis purgandi ratio continetur. Quæ cum naturæ beneficio, & symptomatica vi, tum artificiosa mollitione fit, in deiectionibus, vomitionibus expectoratis, sudoribus, vrinis, siue illæ bene aut malè faciant ad salutem, siue appareant. Primo quidem libro de purgatione actum est, cum mutatio fit siue ad robur, siue ad infirmitatem virium. Secundo libro, de purgatione cacochymiæ siue succrescentis siue superstitis in morbis, potissimum acutis. Hoc vero quarto generaliter de adhibenda purgatione in curando quolibet morborum genere. Initium verò ducitur à purgatione vtero gerentium, quæ omnium difficillima ac periculi plena est. Humor ergo qui qualitate in vitio est in grauidis, expurgandus quò natura viam affectat, per loca commoda: si is humor sit efferus, omnisque pepasmi expers, crebra de se symptomata excitet: ne scilicet vires frangantur, calor febrilis augeatur, ipséque humor efferus ruat in partem aliquã nobilem, cuius officio vita carere nequeat. Purgatio autem ista fiat à quadrimestri ad septimestrem vsque vteri gestationem: quòd ita sit comparata ratio fœtæ & fœtus, vt tum generosis remediis pugnare cum

morbo liceat sine offensione fœtus, vteri, secundarum, & vmbilici. nam nil æque est purgationis indigens ac orgasmus, nil quod æquè dissuadeat purgationem ac grauiditas. Quamuis minus purganda sint, quæ septimum attingunt mensem, aut non longè absunt ab eo: quòd fœtus grauitate vincula vteri, secundarum, & vmbilici laxentur, ac ipsa mater infirmior fit, genium defraudando, & lac generando ad fœtus nutritionem. Quibus de causis, abortio in metu est. Nam in minore & grandiore fœtu, iuniore aut seniore vteri gestatione, purgare religio sit, ob infirmitatem fœtus, vinculorum vteri secundarum, & vmbilici: quod cernere est in recens natis & maturis arborum baccis: quæ sæpe etiam nullo mouente decidunt.

APHOR. II.

ΕΝ τῇσι φαρμακείῃσι τοιαῦτα ἄγειν ἐκ τοῦ σώματος, ὁκοῖα καὶ αὐτόματα ἰόντα χρήσιμα. τὰ δὲ ἐναντίως ἰόντα, παύειν.

PVrgantium medicamentorum vsu, talia è corpore educenda, qualia sponte etiam prodeuntia iuuant. Contrario verò modo exeuntia, sistenda.

Hic Apho. expositus est sectionis primæ Aphor. 2. Agit autem de omnibus purgationibus in genere, non de purgationibus tantùm vtero gerentium, vt censet Philotheus. Hippocrates hîc annotat tria purgationis genera, nempe naturalem purgationem, quæ fit à natura in crisi: artificialem, quæ medico: simptomaticam, quæ vi morbi: docetque oportere tales esse purgationes artificiales, quales sunt naturales. In morbis enim tria sunt, natura, medicus, morbus: Quemadmodum ergo iuuant purgatio quę fit à natura, ita & juuabit ea quæ fit arte: quæ ob id, & quia fit naturæ imitatione, quodam-

quodammodo est naturalis. Sed in ea medicamentum est causa efficiens : naturæ verò humorem à medicamento commotum expellit. Verùm vt medicus naturæ imitatione purget vtiliter & conuenienter, eget ex Hippocratis consilio duplici notarum genere : quæ præcedant purgationem, & quæ sequantur. Præcedit cognitio humoris redundantis & naturam infestantis. Quæ quidem cognitio petenda ex humorum signis. Nota sequens est tolerantiæ facilitas, si post completam purgationem æger leuius habeat, si cessant symptomata. Quæ verò contrario modo, id est, symptomaticè & vi morbi vacuantur, cohibere oportet, quia magnopere lædunt, quales sunt hæmorrhagiæ, vomitiones modum excedentes. Aliquando tamen à natura motas purgationes oportet etiam inhibere. Nam sæpe quòd primum erat secundum naturam, fit præter naturam: irritataque natura purgationem quam instituerat non sistit: sed procedere permittit. Id autem est discriminis inter notas triũ illarum purgationum, quòd tum in naturalibus, tum in artificialibus rectè institutis ægri sæpe vehementer vexantur, & grauia habent symptomata : sed posteà hæc cessant, & leuius quàm anteà habent. Vt quum in crisi bilis per intestina transiens, ea erodit, & magnos dolores infert : hoc tamen pòst corrigit natura. Contrà in symptomaticis & non naturalibus purgationibus, æger aliquot horas satis bene habet, sed pòst ingrauescit morbus, & repetunt symptomata.

SCHOLIA.

ALiquot præcepta legitimæ purgationis hîc statuentur. Primum : In purgando imitanda semper natura est.

Cum ergo humor aliquis, qui in vitio est, purgandus est, ne febrem accendat, partes nobiles labefactet, nutritionem prohibeat. eiusmodi sanè è corpore, cathartico medicamento, phlegmagogo, melanogogo aut cholagogo simplici aut composito, reddito prius corpore permeabili, excitata naturæ vi, liberatis obstructis, & præparata materia, ciendus ac ducendus humor est, qui, si sponte naturæ duceretur, adiumentum adferret : cuiusmodi sunt vomitiones, deiectiones, sudores item critici. Qui verò humor, vi symptomatica, in quantitate, tempore & excernendi modo expurgatur: cuiusmodi sunt deiectiones nigræ, velut sanguis ater, stillicidia sanguinis cum defœdatione cutis coniuncta, cohibendus est. Est enim purgatio humoris (non colliquamenti, non partis constituentis, non partis adnatæ) qualitate peccantis non alteratione, sed alienatione, accommodata, id est per lege natura loca commoda, nec ex euentu incommoda, exclusio.

APHOR. III.

ΗΝ μὲν οἷα δεῖ καθαίρεσθαι καθαίρωνται, ξυμφέρει τε καὶ εὐφόρως φέρουσι, τὰ δὲ ἐναντία, δυσχερῶς.

SI talia purgentur, qualia decet purgari, confert & facile ferunt: contrà verò si fiat, grauiter.

Expositus est in prima sectione. Hoc est, si humor redundans & naturę molestus purgetur, confert : quia hoc modo cacochymia purgata est, & facilè ferunt ægri, vbi completa est purgatio, non cum fit. Cùm enim fit, sæpe excitantur tormina, stranguriæ, dysenteriæ, & alia molesta symptomata. Si verò cum oportet hunc humorem vacuare, aluus vacuetur, grauius ferunt ægri.

SCHO-

SCHOLIA.

SEcundum est præceptum: si κατὰ καὶ κείσιμα, qualitate, quãtitate, tempore & excernendi modo purgentur, commodo fiunt ægri: sublata morbi causa antecedente & coniuncta: Contraria verò, permolestè, quia damnis augentur ægri, & ad calamitosam vim morbi accidit naturæ infirmitas.

APHOR. IIII.

ΦΑρμακεύειν θέρεος μὲν μᾶλλον τὰς ἄνω, χειμῶνος δὲ τὰς κάτω.

ÆState quidem superiorem magis ventrem, hyeme autem inferiorem purgare conuenit.

Quid hîc per æstatem sibi velit Hipp. non satis conuenit inter interpretes. Aliis enim placet intelligi, veram æstatem, quæ definitur à Vergiliarum ortu ad ortum Arcturi. Nonnulli volunt significari æstum, qui fit æstate à solstitio vsque ad declinantem caniculæ æstum: & rectè quidem. Sunt qui exponant sex menses à medio vere ad medium vsque autumnum. In quo omnes ferè conueniunt. Sic hyemem omnes ferè intelligunt, vt comprehendatur magna pars autumni & veris. Hippocr. annum aliquando diuidit in duas partes, nonnunquam in tres, aliàs in quatuor. Sed sæpe notatis duabus partibus intelligi vult & alias, vt 3. Aph. & lib. de aëre, locis, & aquis. Æstate itaque superiores magis ventres, id est, (vt Gal. Phil. exponunt) os ventriculi & œsophagum: hyeme autem inferiores, id est, ventriculi fundum & intestina purgare oportet. Ratio est, quia bilis abundat æstate, & ad superiora mouetur, pituita verò hyeme, quæ vergit ad inferiora. hoc inauditur de purgatione totius corporis, quasi dicat, Vbi bilis abundat toto corpore

abundat toto corpore æstate, & pituita toto corpore redundat hyeme: illa per vomitum magis, hæc per deiectionem vacuanda: quanquam in vomitione impe-randa magna sit adhibenda cautio: an facilè vomat æger natura vel consuetudine: an sit opportunus anginæ, morbis thoracis, vt tabi: an sit imbecillo capite, oculis, dentibus, &c. num natura sit pituitosus. Hæc si comperiamus, abstinendum à vomitionibus vniuersalibus. At verò in particulari purgatione vbi quid fluitat in ventriculo, siue sit bilis acris, siue pituita sola, vel bili permixta, quò vergit natura: eò ducere oportet: adeò vt pituitam (si nauseet æger & facilè vomat) possis purgare per vomitum: & viceuersa si in intestinis restitet humor biliosus, purgare hunc possis per deiectionem. Quòd si sit bilis in ventriculo, & verearis ne aut mora contracta augeatur, aut per vomitum reiecta noxam inferat, reuellere oportebit, hoc est, ad loca contraria (vt intestina) retrahere. Sed reuera in his regionibus pituitosioribus nec ita vomitui assuetis, siue quid fluitet in ventriculo, siue non, siue sit bilis, siue pituita sola, siue pituita bili admixta, tutius est & commodius purgare per inferiora quàm contrà. Hipp. habet rationem locorum vbi medicinam faciebat. Siquidem in Co eius patria regione calidissima, quam incolebant homines biliosi vomitionibus assueti, si medicinam faceres, posses per vomitum liberiùs & minore cum periculo purgare tum in vniuersali, tum in particulari purgatione. Et veteres illi vt lauabant quotidie, ita & vomebant. Postea consuetudo quotidiana est repressa, & vomebant bis tantum in mense. Demum exortus est Asclepiades, qui vt multa alia medicorum placita sustulit, ita omninò vomendi consuetudinem ademit.

SCHO-

SCHOLIA.

Tertium præceptum. In repurgando vniuerso corpore, per vomitionem aut per deiectionem (siue ægroto, ad curationem, siue neutro, ad præcautionem) habenda est ratio aëris, cuius dominatu cœlum tenetur, vt inde, non solum quæ corporis partes magis cacochymia laborent, sed & per quas vias, & quo cathartici genere obeunda sit purgatio, dignoscatur. Vt enim singuli humores singulis anni tempestatibus ortũ incrementúmque habent in corpore: ita & quilibet humor, licet suapte natura, quæ grauis est, deorsum feratur: tamẽ modò à natura, huc atq; illuc mouetur: modò ab aëris cõditione, nunc ad superiora eleuatur, nunc ad inferiora deturbatur. Proinde æstate, alui superiores, id est, venæ & cauitates omnes, quæ sunt supra septum transuersum, renum regionem & iecur, sunt expurgandæ, potius quàm inferiores: antequam corpus in morbum incidat ad præcautionem, & postquam inciderit, curationis gratia: quod nimirum hæ partes præ cæteris æstate implentur bile & aliis humoribus tenuibus, si qui abundauerint in corpore temporis caliditate eos sursum attollente, & ad supernas partes ducente: quòd etiam tenuis humoris, qualiscunque is fuerit, natura sursum viam affectet. Eaque purgatio per vomitum obeunda potissimum, vt quò partis natura humorisque qualitas vergat, eò ducatur. Hyeme verò, alui inferiores, id est, iecoris partes, & venæ ac cauitates omnes quæ sunt infra septum transuersum, potius sunt expurgandæ, quàm superiores, idque cathartico deiectorio: quòd humores qui eò tempore abundant, ob frigiditatem aëris ad partes inferiores descendunt. Temporibus anni adiicienda conditio loci, regionis, victus temperatura & naturæ conditio. Particularis autem vomitio citari etiam potest hyeme, vt scribitur ab Hippocrate lib. de diæta idiotarum.

APHOR. V.

Ὑπὸ κύνα καὶ πρὸ κυνὸς, ἐργώδεες αἱ φαρμακεῖαι.

Sub canicula & ante caniculam difficiles ac molestæ sunt purgationes.

POëtæ, historici & Astronomi non conueniunt in nomine huius syderis, canis: quippe quod sit valde ambiguum. Vocant enim aliquando canem totum sydus, quod scribunt nonnulli constare 29. stellis: alij 18. Alij (vt Iulius Firmicus) confundunt hęc tria, canē, caniculam, & sirion. Distinguit tamen magna pars, è quorum numero est Galen. primo Epid. hic enim vult canem esse vniuersum astrum, vt diximus. At canicula σείριος est, vel σείριον: éstque stella lucidissima, quæ fulget in maxilla extrema superiore Canis totius astri. Dicitur etiam Canis minor, & Græcis προκύων, id est, anticanis: non solùm quòd sita sit ea stella parte anteriore Canis (vti diximus) verùm etiam quod ante eundem oriatur. Aiunt enim caniculam oriri, quum Sol Leonem ingreditur, hoc est, circa 15. aut 17. Iulij: cuius sententiæ authores sunt Higinus, & Plin. lib. 2. Canem verò maiorem oriri volunt cum Cancro, 27. Iulij. Ptolomæus, Iulius Firmicus in eo conueniunt, oriri Canem quum sol Leonem ingreditur. Sed, vt Caniculæ & Cani suum ortum assignes, notandum, quod dicimus sydera oriri tribus modis: aliquando quum primùm incipiunt apparere: interdum vbi medium astrum apparet: aliàs vbi totum ostenditur. Verùm hoc loco Hipp. non videtur distinguere stellas Canis, sed omnes simul vocat Canē. Itaque sub cane (inquit) hoc est, diebus Canicularibus, qui (Galeno) perseuerant 40. dies, tota scilicet opora, quæ est ab ortu Caniculæ

niculæ vſque ad ortum Arcturi:& ante canem (ferè à ſolſtitio vſque ad exortum Caniculæ) quo tempore ſolent eſſe magni æſtus & ardores, difficiles ſunt medicationes. Cauſa triplex aſſignatur. Prima eſt, quia natura eſt imbecilla, vtpote diſſoluta maximo æſtu & feruoribus. Secunda, quia cum humores iam ferueant, magis accenduntur à medicamento purgante, quod natura ſua, ſeu poteſtate calidum eſt. Tertia, eo quòd ita fiunt contrarij motus, vt periculum ſit ne natura diſtrahatur, aut prorſus diſſipetur. Nam vehemens ille æſtus Canis foras euocat materiam, quam medicamentum contrà à circumferentia corporis trahit ad centrum. Quare tunc temporis purgationes ſunt difficiles & moleſtæ, quia grauia & moleſta inferunt accidentia. Loquitur autem hic Hipp. de medicamentis vehementibus & agitatoriis, quæ quidem etiamſi ſuſpecta eſſe debeant per id tempus, magis tamen poſt 10. dies quàm orta eſt Canicula, aut plures, ſed non pauciores. Hoc quidem præceptum locum habet in Hip. regione calidiſſima, & ſimilibus, ſed non item in his regionibus. Nam præterquam quod habemus benigna & leuia medicamenta quibus vtamur, qualia ſunt caſſia, catholicon, lac aſininum, &c. hic nullum tempus ſalubrius magiſque temperatum (præſertim quum flant Eteſiæ) experimur, quam dies caniculares, adeo vt experientia conſtet morbos Iunio & Iulio menſe natos, ſolui ſolere menſe Auguſto & ſub Canicula. Quare ſi in hoſce dies incidat morbus, nõ veremur ſæpe venam aperire, & fortiora medicamenta imperare. Verumtamen ſi exoriatur vehemens ardor & canicularis (vt ſæpe in Gallia menſe Maio & Iunio) vtemur conſilio Hippocratis, tum in phlebotome, tum in purgationibus præſcribendis.

SCHOLIA.

QVartum præceptum. Quo tempore Canicula in terras dominium habet, media nimirum æstatis parte calidißima & siccißima, quadraginta dierum interuallo absoluta. Et ante *Canem, à Solstitio æstiuo ad ortum Canis, nimirum per decem dies ante eius ortum, scilicet à quinto Idus Iulij, ad pridie calendas Septembris, vt sint 50. dies, permolestæ sunt purgationes: quod rapidi potentia solis viscera incendio conflagrantia facilè à cathartico febrem concipiant: deinde, quòd vis naturæ effœta neque humori vacuando par esse poßit, neque cathartico sufficere: tum quia calore ambientis, humor biliosus foras attrahitur, & cathartico reuocatus intrò naturæ negotium faceßit, quæ contrarios motus simul perferre nequit. Quibus accedit, peßima victus ratio, qua qui vtuntur, vt ferè omnes in ὀπώρᾳ vtuntur, cathartico facilè exoluuntur, ex Aphoris. 36. lib. 2.* Ideo autem *vigente canicula canes in rabiem agũtur, non tam quia, vt putant nonnulli, canes in aqua sydus illud Caniculæ intueantur: sed potius, quia quum canum genus maximè stimulis inuidiæ concitetur, fit vt sui imaginem in aqua intuitus canis, admirari incipiat, oblatrare, & febre itidem corripiatur, indéque in rabiem agatur. Experientia quotidiana id docet. Videmus enim canes sui imaginem in speculo videntes, excitari & commoueri solitos, vnde sæpe febre corripiuntur.*

APHOR. VI.

ΤΟὺς ἰσχνὺς καὶ εὐημέας ἄνω φαρμακεύειν, ὑποστελλομένους χειμῶνα.

GRaciles & ad vomendum faciles per superiora purgare conuenit, nisi hyems adsit.

Aliquando vomitus gracilibus interdicitur, aliquando, vt hic, instituitur. Quare, ne fallamur, distinguere

guere oportet graciles. neque confundere cum iis qui extenuati dicuntur. Siquidem extenuati sunt, qui morbo (vt Aph. 7. secũdi) studiis, vigiliis, curis, mœrore, inedia, immodica vacuatione, &c. sunt confecti. At graciles (qui iidem sunt biliosi) valde sunt iracundi, θερμοκοίλιοι, i. ventre calido, ἐπίφλεβοι, i. apparentibus & turgentibus venis, ídque natura. Duæ porrò sunt gracilitatis causę pręcipuæ: raritas & laxitas cutis, per quam multum substantiæ transpirat, & dissipatur humor, qui in venis continetur vitiosus: facultas enim attractrix carnosi generis non potest attrahere succum vitiosum, imò refugit quantum potest, ob id venæ in gracilibus emicant. Contrà si mediocris sit astrictio cutis, si sanguis & pituita in venis, neque quantitate, neque qualitate peccent, fiunt εὔσαρκοι & quadrati. Quòd si iusto sit densior cutis, si humores in venis copia & qualitate superent, fiet iam non quadratura corporis, non εὐσαρκία, sed habitus ille Athletarum periculosus. Eiusmodi itaque graciles purgare possumus per superiora, purgatione scilicet vniuersali. Nam bilis cùm sit ignea, sursum appetit tanquam ad suum principium: & prætereà (vt ait Oribasius) tendit ad aërem, qui est alimentum ignis. Duplex enim est Philosophis motus, vnus ad suum principium, alter ad suum nutrimentum. Illud autem faciendum, si ad vomendum sint faciles, quod coniiciemus ex ipsorum ventribus calidis, amplo thorace, amplo colo, & consuetudine ad vomendum: item ex musculis ventriculo adiacentibus. Quod enim graciles non sint per inferna purgandi, tenuitas musculorum abdominis facit. Sed hyemem caueri iubet. Nam secundùm Hippocratem nũquam aut rarissimè excitandæ sunt hyeme vo-

mitiones,præsertim vniuersales,sed potiùs æstate & in biliosis naturis,vt gracilibus. Verum quia,hoc non est perpetuum, & fit magna ex parte, ideò adiiciendam censet Gal. huic Aph. vocem, magis, vt fecit 4. Aphor. Hippocrates. Nam si quis hyeme se ingurgitauit vino &crapula,vt metus sit à lethargo aut apoplexia,poterit vomitus excitari: quod videlicet non totum corpus, sed ventriculus tantum & caput expurgentur. Cæterùm cùm eiusmodi graciles sint calidi non solùm, sed etiam sicci: diligenter distinguendi sunt ab iis qui succo melancholico abundant, vt qui etiam sit sicci. Verùm hi sunt quodammodo musculosi(non tamē quadrati)id quod accidit,quia paulò astrictior est iis cutis, & quia sanguis,quo alitur corporis habitus,est crassior & fæculentior. Sunt alij melancholici,de quibus posteà,colore corporis totius albicante, pilo albo,tenui, gracili: ij omnes nunquam debent per vomitum purgari,purgatione præsertim totius corporis.

SCHOLIA.

QVintum præceptum. Non tantum aëris, sed & naturæ conditio spectanda in purgando. Graciles enim qui temperamento & habitu sunt biliosi, & qui distentas habent sanguine venas carnésque macilentas. Item qui vomunt ex facili, quales sunt qui amplo sunt pectore, capite firmo, nec mouendo cephalalgiæ aut hæmorrhagiæ metum adferunt: sursum per vomitum ceu vomicario cathartico sunt purgandi: ea tamen cautione, vt plus tribuatur inclinationi humoris hyberni, quàm temperamenti & habitus. Illi autem habitu biliosi dicuntur quibus bilis ad fundum ventriculi recipit, vitio canaliculi fellis. Temperamento vero, biliosi, qui calidiore & sicciore hepate, multam procreant bilem.

APH.

APHOR. VII.

Τοὺς δὲ δυσημέας, καὶ μέσως εὐσάρκους, κάτω, ὑποστελλομένους θέρεος.

ÆGrè vomentes & modicè carnoſos, quos euſarcos appellant Græci, infernè purgato, deuitans æſtatem.

Difficiles ſunt ad vomendum, qui natura vel conſuetudine non ſunt vomitionibus aſſueti, qui ſunt admodum pituitoſi: qui ſunt anguſtiore thorace, collo breuiore, imbecilliore capite, & dentibus, & oculis: qui fiunt opportuni reiectioni ſanguinis è pulmonibus, vel thorace, vel ventriculo: qui denique ſunt obnoxij tuſſi, anginę, tabi, morbis alijs thoracis, faucium, gulæ, oris, &c. Porrò μέσως εὐσάρκους vocat, qui conſtitutionem habent mediam inter graciles & εὐσάρκους, de quibus Aphoriſmo ſuperiore. In his enim media eſt aſtrictio & denſatio cutis, medij ſunt humores & quantitate & qualitate. Tales paulò plus carnoſi exiſtunt, quàm qui ſunt quadrati & exſarci: ob id potius pituitoſi quàm moderatis humoribus prædití: non tamen extremè pituitoſi ac adipoſi, vtpote in quibus maior eſt adipis, quàm carnis moles. Tales nullam purgationem tolerant, ſola inedia opus habent, qua humores frigidi concoquantur, viæque ac meatus, qui in illis admodum conniuent, patentiores fiant. Et ſi purgandi ſint, potius per inferna, quàm per ſuperna purgandi, quòd illi ad vomitum licet faciles, vomere tamen citra periculũ nequeunt, ob venarum anguſtiam, omenti pondus, ventriculi craſſam ſubſtãtiam, humorúmque lentitudinem. In iis ergo qui ad vomendum ſunt difficiles, & in mediocriter carnoſis (tanquam qui

ſint pituitoſi, purgatione per inferiora opus eſt. Cauere autem æſtatem oportet: quia hoc tempus purgationem per ſuperiora requirat magis. Sed (vt diximus anteà) hoc iuſſit Hipp. habita ratione conſuetudinis ſui temporis & regionis etiam in qua degebat. Verum, vt ante dictum eſt, & hoc tempore & in hac regione tutius eſt, etiam æſtate, per inferiora purgare.

SCHOLIA.

Sextum præceptum. Quibus vniuerſalis vomitio hæmorrhagiæ, cephalalgiæ, ophthalmiæ, & comatis metum adfert. Et qui paulo habitiores ſunt, vnde moderati humoris in qualitate & quantitate ſignificatio ſit, deorſum purgandi ſunt: quòd naturæ impulſu, humoris motu, meatuum conditione deorſum inclinatio fiat, modò non adſit æſtus, quo tempore bilis dominatu corpus tenetur.

APHOR. VIII.

Τοὺς δὲ φθινώδεας, ὑπὸ σελλομένους τὰς ἄνω φαρμακείας.

Tabi obnoxios, ſuprà ne purgato.

Per φθινώδεας intelligere ſolet Hip. tum eos qui proni ſunt ad tabem, tum qui iam tabem incurrerunt. Quos vetat purgari per ſuperiora, quia vehementi illa à vomitu concuſſione irritantur pulmones, vt augeatur malum: & quia inſtrumenta reſpirationis in tabidis ſunt imbecilla. Porrò opportuni ſunt tabi, tuſſi, & aliis morbis thoracis, qui Græcis dicuntur στενοθώρακες, hoc eſt, qui ſunt anguſto & breuiori thorace. Breuior verò eſt thorax, quum breuius eſt interuallum à clauiculis

yſque

vſque ad extremum ſterni, quàm ſit ab hoc ad vmbilicum, aut ab vmbilico ad pubem: qui collum habent longum, alatos humeros, quibus caput facilè impletur, deſtillat humor acris aut ſalſus in pulmones, quibus etiam faciei color liuidus eſt, genæ rubentes, anima triſtis, quique minimis ex cauſis afficiuntur ac excandeſcunt.

SCHOLIA.

SEptimum præceptum. Qui tabe laborant, aut quibus in propinquo tabes eſt à pulmonum vlcere, non ſunt purgandi ſurſum: quia, qui vlceratos iam habent pulmones vomitione, vlcus pulmonum maius fieret, ex thoracis & pulmonis vehementi commotione. Quibus autem in propinquo eſt tabes, vomitione periculum impenderet ruptionis vaſorum pulmonis.

APHOR. IX.

Τοὺς δὲ μελαγχολικοὺς ἁδροτέρως τὰς κάτω, τῷ αὐτῷ λογισμῷ τὰ ἐναντία προστιθέντες.

MElancholicos autem vehementiùs per inferiora purgabis, eadem ratione contrariam iniens vacuandi viam.

Annotauimus multa melancholicorum genera, ſed quatuor præcipuè. Sunt enim veri melancholici, colore corporis nigro, pilo etiam nigro ſatis denſo, craſſo, aſpero, corporis habitu ſicco & muſculoſo: à vera melancholia. Secundum genus eſt melancholicorum ex Rhaze, qui ſunt colore corporis totius albicante, pilo item albo, tenui & gracili, à pituita craſſa, quæ etiam melancholia aliquando dicitur. Hi vt plu-

rimum ſunt ſtupidi, tardi & ignaui. Tertium genus eſt eorum, qui pilo ſunt rufo, & facie admodum rufa, ab aduſtione flauæ bilis. Quartum eſt eorum, qui proximè accedunt ad melancholicos Rhazis, ſúntque flauo pilo, ſed albicante, vocant *Blonds*, his adde melãcholicos à ſanguine aduſto, qui in facie multas habent puſtulas rubras. Omnes hi melancholici purgandi per medicamenta deiectoria. Sed quæritur, an fortibus pharmacis ſit vtendum? Sanè ex lib. Hip. ad Democritum, & ex hiſtoria deſcripta com. in Aph. 47. lib. 6. & ex hoc loco, quum ait, vehementius ſeu plenius conſtat purgandum eſſe. humor ſiquidem melancholicus cùm ſit craſſus, fœculentus, & contumax, non cedit niſi valentibus medicamentis. Imò ex eadem hiſtoria non ſolum forti, ſed & frequenti medicamento eſt vtendum. Eſt tamen, cum Aëtio, quidam ordo in medicamentis: nempe vt leuioribus, tametſi hæc ſint etiam fortia, primùm paremus, id eſt, incidamus & tenuemus materiam melancholicam: poſteà paulò validioribus inſtitutis perueniamus ad fortia & vehementia quæ eandem materiam depellant. Eſt enim in medicamentis vehemens, vehementius, & vehementiſſimum. Aliud prætereà notandum in iis qui melancholicum ſuccum colligunt, vnde morbus melancholicus ſit in metu: quòd anticipare debemus, & eos purgare autumno, id eſt, autumni initio, & vere, id eſt, initio veris. Addit porro Hipp. eadem ratione contraria adhibens. hæc eſt communis ratio. Quò natura vergit, &c. quemadmodum igitur bilis cùm natura ſurſum repat, vomitu vacuanda eſt: ita humor melancholicus, quia contrà, ſua ſponte vergit deorſum, erit per inferiora purgandus.

SCHO-

SCHOLIA.

OCtauum præceptum, Melancholici vel ab humoribus congenerantibus, vel à congenitis: vt quæ biliosa olim corpora, nunc perspiratione carent: aut qui affectionibus melancholicis, vel hypochondriacis, vel cephalicis tentantur: Cathartico potentiore, vt contumax humor medicamento trahenti & naturæ expellenti cedat: sensusque paulò stupidiores vellicentur, & ad excernendum irritentur: purgandi sunt per inferiora: quòd eò natura & humor viam affectent, modò loca illa naturæ sint commoda, non ex euentu incommoda: nec vlla affectio eius inclinationis vim superet: vt si non sit ischiadicus, nephriticus: adhibita prius ea prouisione quæ adhiberi debet ad faciendum corpus permeabile: eadem scilicet cautione quæ in tabidis præscripta est antè, ex impulsu naturæ motu humoris, meatunm conditione, præsertim si nulla affectio nos ab instituto auocet, & cæterarum iudicationum vim superet, contraria apponentes. Vt enim biliosus humor quia tenuis per superiora expurgandus venit, ita melancholicus humor quia crassus per inferiora. Idem statuendum de loco, regione, temperatura, consuetudine, affectus conditione, quorum omnium est habenda ratio in præscriptis catharticis.

APHOR. X.

Φαρμακεύειν ἐν τοῖσι λίην ὀξέσιν, ἢν ὀργᾷ, αὐθημερόν· χρονίζειν γὰρ ἐν τοῖσι κακόν.

PVrgandum in valde acutis, si ad sui excretionem inuitet materia, eodem ipso die: differre enim in talibus malum est.

Hoc loco morbos valde acutos vocat, qui terminantur primis periodis, hoc est, primo quaterna-

rio vel primo ſeptenario. In his dixit lib. primo rarò turgere materiam. Quod cùm deprehenderit experientia in Co inſula calidiſſima & Ionia, multò minùs in Gallia regione frigidiore turgebit : niſi fortè æſtate ęſtuoſa & temperamento bilioſo. Materiam enim turgere intelligit Hip. de humore bilioſo qui materia eſt in morbis acutis. At quòd turgeat ſanguis, id à veritate alienum eſt : vt quem tanquam ſibi maximè familiarem natura retinere potiùs, quàm commotum excernere ſemper velit. At bilis (cùm ſit acris, tenuis, & fluxilis) turget, commouetur & concutitur à natura, comparatúrque ad excretionem : turget autem aliquando in partibus principibus, vt hepate, ventriculo, thorace : aliquando toto corpore : & interdum in ſuperficie corporis, vt in abſceſſibus. Si ergo materia bilioſa turgeat in morbo acuto, ſitque commota & comparata ad excretionem , purgandum erit eadem die, hoc eſt, prima, aut etiam ſecunda. Expelli autem poterit materia medicamento non ita forti, quale eſt Rhabarbarum : vt non ſit neceſſe hoc loco aſtringere medicamentum purgans ad ſola medicamenta vehementia, ſed dici poſſit de lenibus medicamentis. Sic vbi concocta erit materia (vt in declinatione) conuenienti aliquo pharmaco curabis deturbandam. Quod ſi cruda eſt materia, & fixa parte aliqua, indéque nec primo nec ſecundo die turgeat, non ſtatim vteris fortib. medicamentis : quia potiùs confugiendum ad clyſteres molles, phlebotomem, &c. vt ridicula ſit quorundam hæreſis: qui aſſerunt materiam nullo modo mouendam. Duo itaque ſunt purgationis tempora in acutis: vnum, cum materia turget initio, id eſt primo die ſæpius, & ſecundo rarius: alterum, cum concocta eſt materia, vt in declinatione morbi. Eſt autem malum

in

in iis cunctari(inquit)idque tribus de causis à Gal.memoratis in comm. Siquidem tardando vires magis exoluũtur iactatione corporis, & agitatione humorum, vnde dolor, aut molestus sensus inter pruriginem & dolorem. Deinde materia magis putrescit, vnde calor & febris augentur. Tertiò, quia periculum est, ne materia dum non excernitur, sed vagatur per corpus, in partem nobilem & principem decumbat.

SCHOLIA.

Nonum præceptum. Purgandum in peracutis morbis, in quibus symptomatum statim summa sunt omnia, vt in cholera, pleuritide, ardentißima febre, si humor sit efferus, eo ipso die quo feritas ipsa percipitur, non expectata remißione paroxysmi, nedum eius fine. nam in huiusmodi morbis cunctari periculosum: ne calor febrilis augeatur, vires frangantur, materiaque effera ruat in nobilem aliquam partem, cuius officio vita carere non poßit. Quòd si effera illa materia in partem aliquam nobilem decubuerit, tanto validiore cathartico vtendum erit, quanto longius à ventriculo desederit humor: & quanto loco periculosiore & maiore quantitate, & quanto diutius iam resederit. Quòd si in adenes aut articulos decubuerit, iubet Hippocra. in libro de internis affectionibus, à medicamento abstinendum.

APHOR. XI.

ὉΚόσοισι στρόφοι καὶ περὶ τὸ ὀμφαλὸν πόνοι, καὶ ὀσφύος ἄλγημα μὴ λυόμενον μήτε ὑπὸ φαρμακείης, μήτ' ἄλλως, εἰς ὕδρωπα ξηρὸν ἱδρύεται.

QVibus tormina adsunt, & circa vmbilicum cruciatus. & lumborum dolor, qui neque medicamento neque per alia præsidia soluitur, in siccum hydropa firmatur.

Στρόφοι, hoc est, tormina (Gall. *trenchees*) duas habent causas. Vna est acris humor & mordax commotus per intestina, præsertim tenuia, quæ sunt vegetioris sensus. Altera, spiritus quidam flatuosus intestinis inclusus, nec exitum habens. Adde causam tertiam, cācerosum quēdam abscessum qui intestina depascitur. Si cui ergo oborta sunt tormina, inquirendum de symptomate, an scilicet amara vomuerit, an os amaricet, &c. an fuerint perfrigeratæ ventris partes aut lumbi: vt si ambulauerit æger nudis pedibus : si sederit aut steterit in aqua, si diutius manserit in loco subterraneo, vt cauea, &c. Fiunt porrò hi cruciatus modò iuxta vmbilicum, vbi sita sunt tenuia intestina admodum circumuoluta & anfractuosa, modò ad lumbos. ὀσφὺς, vt ante dictum est, vox ambigua est apud Hippocr. vt significet lumbos propriè appellatos, & lumbares musculos tam exteriores, quàm interiores, item renes & intestina quę sunt ad lumbos. Qui lumborum dolores oriuntur tribus de causis. Prima est, quia in ea parte cæcum est intestinum: secunda, quia colon in plerisque qua parte renes, & sinistrum maximè, attingit, est angustius. Tertia, quia colon membranis quibusdam colligatur renibus, renes lumbis. Proinde quum membranarum fibræ vehementer distenduntur, grauissimus fit dolor. hic tamen dolor cessat aliquando exhibito leui clystere, aut quopiam pharmaco. Sed nonnunquam in morbis excitantur dolores acerbissimi circa vmbilicum aut lumbos: quum scilicet natura morbum

iudica-

iudicare tentat per dejectiones, vt deliria accidũt, vbi futura est crisis per hæmorrhogiam. Cæterùm dolores eiusmodi si non conquiescunt neque medicamentis flatuosos spiritus educentibus, neque clysteribus, fomentis, inunctionibus & id genus aliis remediis, ortum habent ab inueterata & hectica intemperie, solentque transire (inquit Hipp.) in hydropem siccum, id est, in tympaniam. Quum enim est flatus in intestinis, hic sublato ventriculi fundo efficit, vt non rectè amplexetur & comprehendat cibum: quo fit, vt praua fiat concoctio, fit quoque praua sanguificatio refrigetato hepate ab auris frigidis sublatis, & per consensum cum ventriculo & intestinis primis. Dicitur autem tympanites hydrops siccus comparatione hydropis humidi qui vocatur ascites. Non quidem quòd tympanites careat humiditate, & contrà ascites flatu: verùm quemadmodum in illo est aliquid humiditatis, sed copia maior flatulenti spiritus: ita è diuerso in hoc plus est aquosi humoris, quàm spiritus flatuosi.

SCHOLIA.

DEcimum praeceptum. Non sunt vsurpanda cathartica in morbis, in quibus nihil opis sunt allatura. Exempli gratia, in torminibus circa vmbilicum & lumborum doloribus, qui hydropem siccum minantur. Ergo, quibuscunque tormina ceu dolores intestinorum deuoluti: qui non à sero resudante, ab inflammato aut plus aequo aestuante hepate (cuius indicium est in vrinis ardentibus & confusis) illi enim dolores vena sectione curantur: qui non ab acri humore intestina mordente, quòd illi clysteribus & catharticis cholagogis demulceri possunt: qui non à cancerosa intestinorum affectione, quia illa est insanabilis: qui non ab abscessu dolorifico in intestinis excitantur, sed praesertim

qui à flatulento spiritu in tenuibus intestinis intercluso ortum habent, grauissimosque cruciatus inuehunt, quòd spiritus ille inde exitū non habens, distendit variéque intestina & membranas distorquet. Labores item à flatulento spiritu in tenuium intestinorum anfractibus concepto circa vmbilicum: lumborumque dolor, id est, partium quæ intra vertebras quinque inferiores continentur vbi colon & cæcum angustum est: & vincula neruacea sunt quibus colon & renes lumbis alligantur, vt scribitur 6. Epid. In vniuersum, quibuscunque dolor nusquam circumscribitur, sed per vniuersum fermè ventrem spargitur, qui tamen neque purgatione humoris qui solet materiam flatui suggerere, neque aliis remediis discuti potest, vt clysteribus, fomentis, cataplasmatis, emplastris, in siccum hydropen firmatur dolor ille, ob hecticam intemperiem frigidam primigeniam, vel secundariam, iecoris ventriculi, tenuium intestinorum & mesenterij insanabilem. Omnis enim alteratio partium solidarū facta & absoluta, non quæ adhuc fit, tanquam lanarum tinctura est indelebilis, sub qua non modo mutatur, sed etiam alienatur temperamentum proprium partis affectæ, vt scribit Gal. 1. Prorrh. eaque est incurabilis, quia partes omnes mixti etiā minimæ, sicut vna forma, ita & vno temperamēto possidentur, quarum altera non agit in alteram, sed omnes sese mutuò tuentur. Proinde licet flatus aut humor vnde flatus gignuntur tollantur remediis, noua tamen renascitur materia, quæ intemperie conspirante perpetuat dolorem, hydropemque siccum confirmat. Citatur hic Aphorismus trigesimus quintus comm. 1. in lib. 3. sect. 2. Coac.

APHOR. XII.

ΟΚόσοισι κοιλίαι λειεντεριώδεες, χειμῶνος φαρμακεύειν ἄνω, κακόν.

Qui-

QVibus propter lævitatem ventris cibi ſunt inconui-uentes, hyeme ſupra purgare, malum.

Lienteria affectus eſt, in quo cibus & potus ſtatim deiiciuntur abſque vlla tranſmutatione: ea fit ab imbecillitate retentricis ventriculi & primorum inteſtinorum, orta potiſſimum ab intemperie frigida ſimplici, aut cum humore, vt ex acida pituita: aliquando irritatur retentrix ab humore quodam tenui & acri bilioſo, qui exulcerat internam ſuperficiem ventriculi, vt in aphthis fieri ſolet. Interdum propter vlcus quoddam colligitur ſanies quæ retentricem ſtimulat. Hyppocrates hoc morbo laborantes non vult purgari per ſuperiora hyeme: id quod (vt anteà monuimus) intelligit de vniuerſali purgatione. Nam purgatione particulari ſi qua pituita frigida, craſſa, viſcida fluitaret hyeme in ventriculo aut inteſtinis, vel etiam bilis acris, poſſet imperari vomitus. Sed in Gallia, quouis tempore, ſiue ſit pituita, ſiue bilis in ventriculo, tutius eſt medicamentis deiectoriis vti, quæ quidem ſimul ventriculum roborent.

SCHOLIA.

VNdecimũ præceptum legitimæ purgationis. Liẽterici non ſunt vomitione purgãdi hyeme, ſed potius per inferiora, à quacunque cauſa lienteria ortum habeat: Proinde reuulſionis cõmoda vomendi difficultate ob humoris contumaciam ſuperantur atq; vincuntur. Hoc intellige de vomitu generali: nam reuulſionis cauſa poteſt præſcribi vomitus particularis etiam hyeme, ex præſcripto Hippocratis.

APHOR. XIII.

Πρὸς τοὺς ἐλλεβόρους τοῖς μὴ ῥηιδίως ἄνω καθαιρομένοισι, πρὸ τῆς πόσιος προϋγραίνειν τὰ σώματα πλείονι τροφῇ, καὶ ἀναπαύσει.

Qvi ad veratri sumptionem non facilè sursum purgãtur, horum corpora ante potionem præhumectanda sunt vberiore cibo atque quiete.

Veteribus elleborismi dicebantur medicationes & purgationes quæ dato elleboro fiebant, vel per dejectiones, vel per vomitus. Duplex est elleborus, albus & niger. Albus vomitionibus magis, niger verò purgationibus per inferiora conuenit. Sed cùm legitimo nigro ferè careamus, albo solo, eoque electo & optimo tum ad vomitum tum ad dejectiones vti poterimus. Græci nomine ellebori simpliciter intelligunt album, vt contra Arabes nigrum. hic ergò ad purgationem per vomitum elleb. præscribere volumus. Verùm vt istud commodè & conuenienter faciamus, intelligendum quibus in morbis, quo tempore, & quibus in corporibus sit vtendum. Quod vbi habuerimus, præparandum erit corpus, præparanda materia, ac deinde veratrum ipsum. Præscribimus igitur veratrum in morbis, longis & contumacibus, qui scilicet sunt vel à melancholia, vel à pituita, præsertim crassa & viscida, quæ nomen melancholiæ retinet: vt in melancholia, mania, morbo comitiali, coxario, calculis renum, elephantiasi, lue venerea, &c. Sed intelligendum, si nulla sit conjuncta febris, quæ quidem sit vehemens. Hipp. enim libr. de fracturis imperat elleborum etiamsi adsit febris, sed hæc est leuior. Iam videndum quo tempore. Nam neque hyeme neque æstate vsus est ellebori, sed autumno & vere. Præterea neque in pueris,

pueris, neque in senibus, & mulieribus, aut mollibus & delicatis corporibus, sed in juuenibus tantùm, & robustis. Quod comprobat Hipp. in Epid. vbi ait, Detur elleborus, si juuenis est. Neque obstat, quod objiciunt nonnulli, juuenes cum sint calidi sicci, non esse admittendos ad veratrum, cùm constet regionem Hippocratis (in qua tamen eius vsus erat) calidam esse & siccam. Porrò quod ad præparandum corpus attinet, Hippocr. hoc Aph. iubet præhumectari cibo & quiete: 6. Epid. com. quinto addit aquæ potabilis balneum. Cuius duplex est vsus. Nam ante sumptionem ellebori per 3. 4. aut 5. dies ægrum lauare poterimus. Sumpto verò elleb. lauabimus priùs quàm motus sit ab elleboro in corpore concitatus. Simulatque enim motus hic ab elleboro concitatus se profert, nequaquam est lauandum. At cibo & quiete humectabimus ac emolliemus solidas corporis partes: quia cùm elleb. vehementer exagitet & contendat partes, si hæ essent duriores, promptè frangerentur. Prætereà quia valde siccat, periculum est ne partibus statim inanitis & exiccatis conuulsionem concitet. Contrà si humidæ mollésque sint partes, faciliùs exoluent & eludent vim medicamenti. Reliqui medici volunt non solùm hoc modo præparari corpus, sed etiam assuefieri vomitionibus, datis tum alimentis tum medicamẽtis. Auicennas & Gal. vt assuefaciant ægrum vomitui, dant primum pinguia & varia alimenta, deinde leuia medicamenta vomitoria. Sit igitur paulò tenuior cibus & vberior, quiq; humectet, vt agnina pinguior, hœdina pinguior, pinguior vitulina, oua sorbilia, jusculа pullorum pinguium. Hæc siquidem præterquam quòd humectant, elaxant etiam & emolliunt ventriculi substantiam, vt pronus sit ad vomitiones. At leuia

vomitoria poterunt esse, vt hydrelæum, aqua tepida, oxymel, semen raphani, &c. Præhumectato corpore iam præparanda est materia, quæ cùm sit crassa & viscida, indigebit tenuantibus, incidentibus, detergentibus. Sic enim multò facilius vacuabitur. Alioqui incurret æger in conuulsiones, venarum ruptiones, &c. Nunc videndum, quomodo dandum sit veratrum. Datur in substantia à scrupulo vno ad duos. Manardus dat nigrum ad drachmam innoxiè. Paulus album à drachma vna ad duas. Datur in decoctionibus, infusionibus, pillulis, &c. Potest & dari in jusculis carnium, in ptissana, in melicrato. Nunc ferè immiscemus syrupis laxatiuis, vt syrupo de pomis saporis. Si in radicem raphani immittatur albus elleborus, elleborismi modus simplicior est paulo. Potest coqui in malo Cydonio (vt scammonium) in pasta, in aqua vitæ donec sit consumpta. Celsus vult incoqui pane, quem posteà, exempto elleboro, demus. Potest etiam 8. dies macerari in aceto, ac inde siccari. Maceratur quoque drach. 1. ellebori electi in aquæ vnciis sex. hæc aqua coquatur ad tertias, adjectisque æquis partibus mellis & aquæ, fiat hydromel: quod abjecto elleboro reseruetur in pyxide. Dosis cochleare vnum pueris epilepticis & senibus longo morbo laborantibus esse potest. Sed in eo ferè omnes consentiũt, vt in ea compositione sit aqua quadrupla ad subduplum elleborum. Cato sub vindemiæ tempus jubet ablaqueari & detegi vitis cuiusdam radices, quas in extremo cõfigamus radicibus ellebori. Atque hinc demus vinum elleboratum melancholicis, maniacis, epilepticis, &c. Aliter, vult manipulos ellebori injici in mustum: vt sint (exempli gratia) musti 27. pintæ ad 3. aut 4. pugillos ellebori. Cæterum Hipp hoc Aph. intelligit elleborum simpliciter, nõ vt albi omne

genus

genus vehementer purgantium medicamentorum: quemadmodum agit tantùm de iis qui non facilè vomunt, vt qui ſunt anguſto & depreſſo thorace: non de iis qui periculosè, vt ſunt tabidi & morbis thoracis opportuni. Flores geniſtæ perinde atque elleborum vomitum concitant, ſed mitius, neque cum adeo grauibus accidentibus: verum quemadmodum non poteſt definiri terminus & modus materiæ præparandę & præhumectandi corporis, ita nec aſſuefaciendi ægrum vomitionibus. Sed tui erit judicij elleborum dare vbi videris ea rectè vt conuenit eſſe peracta.

SCHOLIA.

DVodecimum præceptum. Corpora purganda vomitu, prius ſunt multo humectanda cibo & quiete. Cum ergo elleboro albo potiſſimum purgare conſilium eſt, vomitione ſcilicet vniuerſali ad diuturnos morbos, febris expertes, vere & autumno, in iuuentute aut conſtanti ætate: cum ad eam purgandi neceſſitatem nulla ratio deſideratur, in naturæ impulſit, humoris motu, meatuum conditione, aut etiam peculiari morbo, vt phthiſi: qui ſurſum facile non expurgantur, ob materiæ contumaciam, meatuum meabilium anguſtiam, & naturæ infirmitatem, vt qui vomere conſueuerunt: ante elleboriſmum, corpora ſunt multo humectanda victu & quiete: vt cibo & ſomno recreatis viſceribus, nec hypercatharſi, nec ellebori acrimonia, conuulſio in metu ſit, quæ ab elleboro lethalis eſt. Aphor. 1. lib. 5. Repetitur hic Aphoriſm. ſect. 5. libro 6. Epid. vbi pro quiete ponitur balneum.

APHOR. XIV.

Ἐπὴν πίῃ τις ἐλλέβορον πρὸς μὲν τὰς κινήσιας τῶν σωμάτων μᾶλλον ἄγειν πρὸς δὲ τοὺς ὕπνους, καὶ μὴ κινήσιας, ἧσσον. δηλοῖ δὲ καὶ ἡ ναυτιλίη, ὅτι κίνησις τὰ σώματα ταράσσει.

E Poto elleboro, corpus potius mouendum quàm somno aut quieti tradendum. Nam vel nauigatio indicat, motione turbari corpora.

Præhumectato corpore, præparato elleboro, eóque dato motum corporis instituit Hippocr. Sed quando & quomodo mouere oportet corpus? Gal. in sexto Epid. placet, vt sumpto eo statim ægrum moueamus, idque donec prodeant signa imminentis purgationis: vt motus nomine inaudiatur quoque balneum, de quo anteà. Ellebori autem agitatio ferè incipit duabus pòst horis quàm sumptum est. Sed certiora sunt signa incipientis agitationis, quòd æger sentit calorem præter naturam in ventriculo & œsophago, præsertim si veratrum more veterum præscribatur. Deinde solet saliuare. Ardore illo & saliuatione concitatis, iam vomit primùm pituitam (vt cuius sedes sit magna ex parte in ventriculo) mox pituitam cum bile, postremò bilem purissimam. Porrò motus ille intelligitur, non vehemens motus, sed ambulatio quæ satis moueat corpus, vires verò minùs dejiciat. Efficit autem hujusmodi motus tria. Primùm medicamenti vim ad venas, hepar, cerebrum, aliasve partes laborantes defert. Deinde fundit & liquat materiam, fluxilémque & sequi paratiorem reddit. Tertiò commouet materiam, quæ post faciliùs vomitur. Quam postremam causam hic assignat Hippocr. Corpora motu turbari, &c. Quanquam non solum motus facit vt nausea laborent naui-

gantes,

gantes, verùm etiam aura illa marina, præsertim non assueta. At verò post assumptionem ellebori somnum & quietem prohibet Hippocrates. Nam cum per somnum facultates animalis & vitalis quietem agant, facultas autem naturalis intrò collecta potenter agat, & quasi medicamentum concoquat, huius vires exoluit, & actionem frangit somnus. Præterea humores quos volumus mouere, reddit quietos & immotos. Quod itidem facit quies, contra quàm motus.

SCHOLIA.

Tredecimum præceptum. Epoto elleboro, aut quouis alio potente cathartico motu potius sunt concitanda corpora, vt naturæ vis excitetur, humor purgandus incitetur, ac incitatus cathartico trahenti & naturæ expellenti facilius cedat: deambulatione si nulla sit ischias, aut calcis fractura: vel potius gestatione, in cunis, lectica, naui aut curru, ita vt corpus moueatur, non moueat: balneo etiam simulatque epotum fuerit: quàm somno & quiete compescenda. Nam somnus omnem validam euacuationem sistit, præter sudorem & sanguinis fluxiones, quæ per nares, vterum, hæmorrhoides atque venæ cuiusuis scissionem fiunt. Nam corpora motu perturbari indicat nauigatio, quæ nauseam & vomitum ciet, non solo motu, sed aëre. non quiuis autem motus in nauigatione nauseam & vomitum cient, sed præsertim motus hi, quibus corpora subleuantur cum naui, & ferè subito deprimuntur, aut in gyrum circumferuntur. Licet autem motus à medicamento sumpto siue vomitorio, siue dejectorio promoueat eius actionem, non tamen illud antè propinandum quàm catharticum sedem fixerit in ventriculo, & humor iam moueri incepertit. Alioquin non humor, sed medicamentum euomitur.

APHOR. XV.

Ἐπὴν βούλῃ μᾶλλον ἄγειν τὸ ἐλλέβορον, κίνει τὸ σῶμα. ἐπὴν δὲ παῦσαι, ὕπνον ποίει καὶ μὴ κίνει.

Qvum elleborum citare voles, moue corpus: quum verò sistere, somnum concilia, nec moue.

Magis ducet elleborus, si materia sit bene comparata ad excretionem, minúsque repugnet. Minùs repugnabit, quò magis fuerit fusa, attenuata, & commota. Iam vbi videbis ægrum euomuisse multum, viréſq; imminui, vt sistatur purgatio, dabis illum somno & quieti. Per somnum enim vires tum vitales, tum animales (sensificæ præsertim & motoriæ) reficiuntur ac corroborantur. Prætereà tum validior naturalis facultas, siquis humor sit reliquus, expurgandus, eum concoquit euincit.

SCHOLIA.

Decimum quartum præceptum. Superpurgantis aut immodicè purgantis medicamenti ferocia compescenda quiete, potissimum verò somno: per somnum enim ipsa animalis facultas ociatur, quæ in ventris purgationibus operari debet, ipsique humores coguntur, ac intrò vocantur. Somnus autem succedens à purgatione, bonis fit rebus, habétque rationem signi & causæ: causæ quidem, quia retinet vacuationem ne plus iusto procedat, conuulsionémque ac hypercat harsin excitet, signi vero, quoniam significat ipsam integram iam esse atque perfectam. Vnde colligas, vt longissimè à cibo, ita non nisi post somnum iustum medicamentum exhibendum esse. Catharticum enim qualecunque id fuerit, vacuum ab omni cibo ac chylo postulat ventri-

ventriculum, ne eius aliunde interturbetur actio: quo nomine tenuis ac parcus victus pridie sumptionis medicamenti imperari consueuit, vulgoq́; dici audias, diem quo sumitur medicamentum festum ac solemnem esse, quòd pridie ieiunandum sit. Somnus verò debet præcedere non subsequi catharticum: præcedere quidem, vt vis animalis quæ medicamentum moderatur, accedat, vegetior fiat, calorq; in internis visceribus fiat robustior: non subsequi verò, ne sistatur medicamenti actio. Quanquã somnus statim à sumpto medicamento potissimum debili, commodè permitti potest: non solùm quia somnus vaporem ingratum medicamenti eludit, eiúsque vomitum impedit: sed quia vis eius citiùs excitetur à calore natiuo intus per somnum collecto, promptiúsque ad opus cõpellitur: vnde multò celerius eius alioquin naturæ molesto ac ingrato onere ventriculus totúmque corpus exoluitur. Vbi autem medicamentum vires suas exercere cœperit, tum non ampliùs somno indulgendum: nisi forsan eius hypercatharsin cohibere oporteat, ex Hippo. consilio.

APHOR. XVI.

Ἐλλέβορος ἐπικίνδυνος τοῖσι τὰς σάρκας ὑγιέας ἔχουσι· σπασμὸν γὰρ ἐμποιέει.

Elleborus periculosus sanas carnes habentibus: quippe conuulsionem efficit.

Quod lib. 2. dixit in genere, Qui sano sunt corpore, &c. Aph. 36. & 37. idipsum nunc speciatim de solo veratro asserit. Quanquam idem possit etiam intelligi de aliis vehementibus medicamentis. fit autem cõuulsio ab elleboro in sanis: quia cùm vehementer moueat & agitet humores, si vitiosos non reperiat, mouet & attrahit vtiles, quibus attractis reficcantur partes solidæ (& potissimum nerui) vnde conuulsio ab inanitione.

SCHOLIA.

DEcimumquintum præceptum. Abſtinendum planè ab elleboro, omnique alio potente medicamento purgante in ſanis corporibus. Elleborus enim calamitoſus eſt viſceribus bene conſtitutis, humoribus contemperatis, vnde carnium color, character, & moles à natura elucent. Conuulſionem enim parit, id eſt parere poteſt, cum nihil habeat in quod exerat vires ſuas, partium ſolidarum ſubſtantiam labefactat, humores optimos, ſpiritum & carnem diſſoluit, ſuóque calore atque acrimonia neruos mordet, præſertim oris ventriculi. Vnde motus conuulſiui potius quàm conuulſiones excitantur, aut ſaltem periculum eſt ne excitentur. Vide Scholia in Aphor. 1. ſect. 5.

APHOR. XVII.

Ἀπυρέτῳ ἐόντι ἀποσιτίη, καὶ καρδιωγμὸς, καὶ σκοτόδινος, καὶ στόμα ἐκπικρούμενον, ἄνω φαρμακείης δεῖσθαι σημαίνει.

NOn febricitanti cibi faſtidium, cordis dolor, vertigo tenebricoſa, & oris amaritudo purgatione per ſuperiora opus eſſe ſignificant.

Proponuntur ſigna hoc loco, quibus intelligamus humorem bilioſum abundare, expurgandúmque eſſe. Poſſunt his addi & alia, vt ſomnia ignis, rixarum, &c. & quod æger præter conſuetudinem ſit iracundior. Agit autem præſertim de præcautione, vt purgantes humorem redundantem venienti morbo occurramus: non tamen quòd interim velit innuere febricitantes quib. illa adſunt, non eſſe purgandos. Sunt enim hi quoque purgandi. Cibi igitur inappetentia,

ἀποσιτία (quæ Gal. idem est quod ἀσιτία καὶ ἀνορεξία) primum est signum. Appetentia in orificio ventriculi sita excitatur non ab immoderata frigiditate (vt quæ destruat potiùs, vt in bulimia) non ab immoderato calore qui eam obtundit, sed à moderata frigiditate: hæc dejicitur à calore bilis contentæ in ventriculo. Secundum signum est καρδιωγμὸς, vbi os ventriculi (quod alioqui est sensus vegetissimi) commordetur, vellicatur, & quasi lancinatur ab acri humore, hoc est, à rufa vel flaua bile. Tertium est vertigo, δῖνος, siue σκοτόδινος, ceu ἴλιγγος, hoc est, inordinatus in cerebro motus, quum vapores acres & calidi à bile os ventriculi occupante sublati occurrunt humori & frigido vapori cerebri. Prætereà tenebricosa & obscura apparent oculis, quia dum assatur bilis, effert vapores quosdam tetros & nigricantes ad cerebrum: quemadmodum vbi miscetur sanguis bili, oculus splendida se putat videre. Gal. comm. in lib. de victus rat. δῖνον distinguitur à σκοτοδίνῳ, vt δῖνος sit cum caput circumferri, & omnia circumagi videntur: σκοτόδινος cum non solum caput videtur circumuolui, sed etiam fit simul tenebricosa visio. Iam verò quòd os amaricet, tres adfert rationes Gal. Nam vbi abundat toto corpore flaua bilis (vt in ictericis) aut ventriculo, certum est linguam imbui humore amaro, aut amaris vaporibus infici. Deinde est tunica communis ventriculo & ori ipsius, œsophago, faucibus, palato, linguæ & toti ori interiori. Tertia causa est ex Gal. lib. secundo victus acutorum, quia natura facit linguam, vt genus humorum & saporum discerneret, non quòd in lingua affectus primariò insit. His itaque citra febrem Hipp. medicamentum vomitorium instituit. Vel certè vt sunt tēpora & regiones, deiectorium poterit institui, vt hîc

facere conuenit. Quód dum faciam, nil repugnabo Hippocrati, qui spectabat & regionem suam calidam, & naturas pronas & assuetas vomitionibus.

SCHOLIA.

HActenus præcepta tulit Hippocr. quibus quādo, quomodo, quò, & quà ducendus humor ex ratione & cōditione temporum, locorum, meatuum & peculiaris naturæ cuiusque. Nunc verò eundem scopum persequitur, sumpta indicatione à cognitione & distinctione ipsarū affectionum, quæ non habent minora momenta, quàm quæ superius allata sunt. Decimumsextū præceptum, Per superiora potius, quam per inferiora purgandum vbi citra febrem adsunt hæc symptomata: ciborum fastidium, cordis morsus, vertigo, & oris amaritudo. Cibi enim fastidium indicat ventriculum malè affectum à contentis in eo prauis humoribus. Cordis morsus, stomachum vellicari ab humore acri & orificium alui pungente. Vertigò, bilem contineri in vētriculo aut pulmonibus, & ab ea euehi vapores in caput, qui in girum moti vertiginem faciunt. Oris amaritudo, interiorem ventriculi tunicā, quæ ori communis est, suffusam bile. Quæ omnia symptomata non à translatione symptomatica neque perturbatione critica suborta, hortantur cathartico per superiora ducēte opus esse. Nam quò natura & humor viam affectant, eò purgandi inclinationes fieri debent, si nulla aut febris aut peculiaris affectionis excusatio adferatur. Quod si hæc symptomata vel translatione symptomatica, nimirum vi morbi (vt sæpe accidit ineunte febre) vel perturbatione critica appareāt, neutris conferre potest vomitus vniuersalis: Sed potius reuellendus humor per inferiora, si motu morbi, non naturæ fiant. Multo minus etiā ciendus vomitus si criticè fiant: quæ enim indicantur & indicata sunt neque mouere, &c. Particularis

autem

autem vomitus conferre potest: sic enim in febre tertiana & quartana vomitum præscribimus cum aqua tepida aut oxymelyte, ex Galeni consilio.

APHOR. XVIII.

TA' ὑπὲρ τῶν φρενῶν ὀδυνήματα, ὁκόσα καθάρσεως δέονται, ἄνω φαρμακείης δεῖσθαι σημαίνει· ὁκόσα δὲ κάτω, κάτω.

DOlores suprà septum transuersum, qui purgatione egent, per superna purgandum esse significant. Qui verò infrà sunt, per inferna.

Hic Aphorism. respondet Aphorismo, Quò natura vergit, &c. Estque intelligendus de iis humoribus qui ad expurgationem vergunt sursum aut deorsum, non de humoribus fixis. Posteà enim instituit purgationem per inferiora, in oculorum morbis, &c. Sensus igitur est. Vbi materia mouetur sursum ad vacuationem, purgare per vomitum oportet: vbi verò deorsum, per medicamenta dejectoria. Cæterùm Galeno intelliguntur partes superiores, quæcunque sunt supra hepar: inferiores verò, sub hepate. Alij ponunt diaphragma medium: in qua sententia videtur esse hîc Hippocrates. Nonnulli dixerunt partes superiores esse quęcunque sunt supra diaphragma, & prætereà partes gibbas hepatis, & superiorem ventriculum: vt in inferiobus constituentur quæ sunt sub diaphragmate, & simæ hepatis partes, & ventriculus inferior.

SCHOLIA.

DEcimumseptimum præceptum. Dolores ac molestiæ diaphragmate superiores, qui flatuosi non sunt, nec à sanguinis plenitudine fiunt, sed ab humoribus acribus ac biliosis orti obsident os ventriculi, & partes thoracis exercent, nondum quapiam parte firmati, sed ab efferis humoribus nati, vomitione curandi sunt: dummodo febris absit, nec peculiaris affectio nos auocet: vt si dolor ad caput aut collū extendatur. Dolores vero inferiores diaphragmate deorsum purgandi, quòd eò natura & humor viam affectent.

APHOR. XIX.

ΟΚόσοι τῇσι φαρμακοποσίῃσι μὴ διψῶσι, καθαιρόμενοι οὐ παύονται πρὶν ἢ διψήσωσιν.

QVi potione medica dum purgantur, non sitiunt, ipsorum purgandi finis non fit, donec sitiuerint.

In medicamentorum assumptione oritur sitis aliquando ante justam purgationem, aliquando post. Ea autem fieri potest quatuor de causis. Prima est ob ventriculi calidiorem & ficciorem intemperiem, siue ea fuerit priùs contracta, siue illo solùm tempore. Altera, quum medicamentum fuerit calidius, acrius, & siccius. Tertia, natura materiæ quæ expurgatur, vt si sit bilis. Ac sitis quidem ab huiusmodi causis orta certum terminum purgationi non præscribit. Sed modum purgationis constituere debet sitis, quæ accidit quando multa humiditate vacuata resiccatur os ventriculi. Hippocrates de hac loquitur: quæ quidem sisti potest potu: vt & ea quæ fit ab illis tribus causis. Aliquando tamen sitiunt post immoderatam purgationem ægri,

quam

quam cognoſcimus ex duabus notis. Quum (verbi gratia) medicamentum ad bilem imperauimus, qua vacuata iam ducitur pituita. Præterea quum vires ægri exoluuntur, iámque difficiliùs & grauiùs fert. Tum autem inhibere purgationem oportet, & ſomno ac quieti ægrum dare.

SCHOLIA.

Decimum octauum præceptum. Repetenda purgatio ſi prior votis non reſponderit, nec humorum plenitudini ſatisfecerit. Non ſatisfeciſſe autem coniiciendum, ſi ſitim non attulerit. Signum enim certiſſimum integræ purgationis, ſi ab humore purgato per catharticum, ſitis ſubſequatur. Etenim quicunque epoto pharmaco dum purgantur non ſitiunt, ita vt nulla ſitis excuſatio adferri poſſit nec æſtuantis alui, nec inflammantis cathartici, aut humoris bilioſi purgandi: ſui purgandi finem non faciunt, donec ſitiuerint, ab exhauſto ſcilicet: quòd omne pharmacum conuenienter exhibitum vnde incipit, ibi deſinit. abſumit enim nonnihil de natiua humiditate ventriculi, & ſua acredine mordet os ventriculi, vnde ſitis excitatur.

APHOR. XX

Ἀπυρέτοισιν ἐοῦσιν ἢν γίνηται στρόφος, καὶ γουνάτων βάρος, καὶ ὀσφύος ἄλγημα, κάτω φαρμακείης δεῖσθαι σημαίνει.

Si citra febrem tormina adſint, & genuum grauitas, & lumborum dolor, inferna purgatione opus eſſe ſignificant.

Τῶν στρόφων duplicem eſſe cauſam anteà dicebamus, nempe vel flatum, vel acrem quendam humorem in inteſtinorum anfractibus & ſpiris circumuolutum & commotum ad excretionem, cui tamen non pareat

exitus. At quibuſcunque laborant viſcera, & in iis collecta eſt magna copia excrementorum crudorum & craſſorum, dum hæc per venam cauam delabuntur ad venas crurales, ij ſolent conqueri de grauitate genuum aut crurum,& lumborum. Quod videas ſæpe in mulieribus. Cuius etiam rei ſignum eſt,quum aſſerunt ſe per ſomnum velle ambulare, aut aliquo conſcendere, ſed non poſſe.Idem affectus accidere poteſt in febribus,etiam abſque iis quæ dicta ſunt. Et in Epidemi.hiſtoriis annotat Hip. magnam partem febricitantium febre acuta,lumborum dolore ſæpe infeſtari.Hoc fieri poteſt, quia calor febrilis materiam fundit & tranſmittit ad lumbos, & aliquando ad crura. Sed perpendendum, quod materia cruda poteſt eſſe coaceruata ante febrem, vt lumbis dolorem inferat.Verùm in hiſce omnibus affectibus,& vbi eſt materia cruda,hæc in primis eſt præparanda ad excretionem,ac deinde(vt conſulit Hippocrates) per pharmacum deiectorium deturbanda.

SCHOLIA.

Decimumnonum præceptum purgationis legitimæ. Purgandum per inferiora, quotieſcunque citra febrem adſunt tormina,ab humorum acrimonia & flatulento ſpiritu: genuum grauitas, ab humoribus craſſis in genua decumbentibus: lumborum dolor, item à craſſis humoribus, dummodo hæc tria ſymptomata ſymptomaticæ tranſlationis aut ſucceſſionis criticæ non ſint. Illa enim,cùm ſint dolores diaphragmate inferiores, eò duci debent per purgans medicamentum,quò ſponte feruntur,per loca lege naturæ commoda,neque ex euentu incommoda.

APH.

APHOR. XXI.

Ὑποχωρήματα μέλανα, ὁκοῖον αἷμα μέλαν, ἀπ' αὐτομάτου ἰόντα, καὶ ξὺν πυρετῷ καὶ ἄνευ πυρετοῦ κάκιστα. καὶ ὁκόσῳ ἂν τὰ χρώματα τῶν ὑποχωρημάτων πλείω πονηρέστερα ᾖ, μᾶλλον κάκιον. ξὺν φαρμάκῳ δὲ, ἄμεινον καὶ ὁκόσῳ ἂν πλείω χρώματα, οὐ πονηρά.

Excrementa alui nigra sanguini atro similia, sponte euntia siue cum febre, siue citra febrem, pessima, & quantò ipsorum colores peiores fuerunt plures, eò peius. A medicamento autem si tales egeruntur, deteriora. A medicamento enim talia exigi, melius est, idq; quanto ipsorum plures fuerint colores.

Quatuor sunt notæ quibus distinguitur sanguis naturalis à succo melancholico. Sanguis enim naturalis colore rubet, crassus est mediocriter, præsertim is qui in venis continetur, concrescit in grumum vbi è venis excidit, gustu dulcis est, succus melancholicus est niger, multum crassus, extra venas non coit in grumum, sed manet fusus & liquatus, acerbus est, aut alia quapiam aliena qualitate præditus. At verò melancholicus succus & atra bilis quædam habent communia, nedum propria. Siquidem vterque succus niger est, vterque consistentia crassior, vterque est fusus & liquatus, neque in grumum concrescit, & præterea aliena quadam qualitate præditus à sanguine naturali. Sed discrimen est, quòd atra bilis sit acerrima, erodat, effusa in terram aceti more fermentet eam, & cum quadam ebullitione ferueat: quorum nullum inest humori melancholico. Iam intelligendum est, quòd perinde ac in venis crassioribus iam consistentibus,

dum hepar ſanguinem conficit, ſanguis craſſior & limoſus veluti fæx ſubſidet: hunc ſanguinem lien (ſi naturaliter habeat) attrahit, eiúſque parte tenuiore ad ſui nutritionem vtitur, ac reliquum quod craſſius eſt ad inteſtina cum aliis excrementis demittit, vnde etiam ſæpe hæmorrhoides & deiectiones nigræ. Aliquando idem ſuccus facit obſtructiones & ſcyrrhos in hepate, vbi natura imbecilla eum deorſum trudere nequit: interdum vbi natura pigrior & tardior eſt ad eum excernendum, vel per occultam, vel per ſenſilem euacuationem, aſſatur in hepate & putreſcit, fitque atra bilis: quanquam hæc generatur etiam ex atra bile flaua immodicè exuſta. Hoc porrò loci nigras deiectiones maximè intelligit Hippocrates de ſucco melancholico, hoc eſt, ſanguine limoſo, craſſo, fœculento, & nigro qui in hepate generatur vel propter peculiarem ipſius naturam, vel alimentorum ratione. Si itaque eum ſuccum non bene expurgauerit lien, retentus in hepate adfert imbecillitatem viſceri, fiéntque tandem nigræ deiectiones. Quæ, inquit, ſua ſponte exeuntes, peſſimæ ſunt. Sua ſponte exeunt, quæcunque exeunt vel ſponte naturæ, vel vi morbi: hîc intelligit de iis quæ exeunt vi morbi. Peſſimæ propter cauſas treis: quia oſtendunt vtrumque viſcus malè habere: quia naturæ imbecillitas ſignificatur: & quia decernentia quæ non decernunt, mala (primo Epid.) hoc eſt, quæ debent iudicare & ſoluere morbos, ſi non ſoluunt, mala ſunt & lædunt. Verùm dixit ἰόντα (quod verbum Hippocrati temporis ſpatium ſignificat) neque ſine ratione. Nam victrix natura excernit & repurgat celerrimè quæ noxia ſunt & inutilia, vt in criſibus. Sic etiam quæ pharmaco vacuantur, celeriter vacuantur. At

vacua-

vacuationes ſymptomaticæ ſolent diutius perſeuerare. Conſtat enim ſudores criticos durare tantum duos, tres dies : cùm ſymptomatici protrahantur ſæpe ad 8. 15. dies, & aliquando ad menſem vnum. Idem experiare in diarrhœis criticis, & ſymptomaticis. Et quò plures fuerint colores in eiuſmodi deiectionibus, eò peius, propterea quòd naturæ viſcerum multiplex oſtenditur affectus. Mali autem ſunt colores in excrementis, liuidus, cinereus, cruentus, viridis, rufus & vitellinus. Cæterùm à medicamento ſumpto tales, hoc eſt, nigras aut varij coloris deiectiones fieri melius eſt: quia natura multitudine variorum excrementorum leuatur, adeò vt ſiquid vitij humorum in corpore ſuperſit, illud ſit faciliùs correctura & euictura. Intelligimus autem hos humores varios & craſſos in corpore eſſe collectos, à corporis colore, appetentia deiecta, dolore, & lancinatione viſceris, ſomniis turbulentis, &c. Vbi præparata materia, purgandum eſt. Proinde ſententia Galeni hæc eſt, quòd hoc loco excrementa varij coloris quæ vi medicamenti expurgantur, comparantur cum iis quæ vi morbi. Ponamus duos ægros, quorum alter varia & nigra excernat vi morbi: alter, vi medicamenti. in illo quidem peſſima eſt deiectio : in hoc vero non item mala eſt, quia hoc ipſo natura leuatur multitudine excrementorum quibus infeſtabatur.

SCHOLIA.

SVperioribus viginti Aphoriſmis dictum eſt de purgatione qua fit ad imitationem naturæ artificio medici comparata. Nunc ad ſecundam huius libri partem acceditur, in qua de ſymptomatica deiectione diſputatur. Proponuntur

autem aliquot species symptomaticæ purgationis commodæ vel incommodæ. Prima est, Deiectiones nigræ seri sui naturaralis expertes, cuiusmodi est sanguis ater fusus qui nunquam concrescit, ex quo significatio fit melancholici humoris, fæculenti, non atræ bilis: quæ vltrò feruntur absque vlla crisi, non in vigore morbi, sed in principio aut incremento, vel fluunt paulatim & continenter & sæpe absque vllius medicamenti opera, siue febrem habeant comitem, siue febris expertes fuerint, pessimæ sunt: quòd arguant iecoris infirmitatem, prauámque in eo ac indomitam qualitatem, in qua perennitas generationis illius fæculenti humoris consistit, quodque non criticè, sed toto ferè morbo aut magna morbi parte prodeant. Et quò illarum deiectionum plures colores fuerint, eò peiores fuerint. Nam, quò plures partes, vnde illi discolores humores manant, elabefactatæ fuerint, eò res ægri peiore sunt loco. At si tales deiectiones nigræ vi cathartici medicamenti excernantur, melius, & quò plures apparent colores nihil sinistri prætendunt: indicant enim naturam probè purgari, & eam euacuationem non à languente iecore, sed à vi medicamenti prodire. Verum obiicias: si cùm fluit humor vltrò & sponte, vel cum ratione medicamenti excluditur, idem est humor ac æquè biliosus, cur Hipp. laudat catharticam expulsionem, non eam quæ fit vltrò? sic habeto. Quamuis vterque humor exclusus, idem videatur, tamen alia ratio est. Nam qui virtute cathartici excluditur in vitio tantum erat collectione, & curatio sola purgatione perficitur, sed in exclusione spontanea dum continenter, parcè & semper fluit, perenni generatione in vitio est, non sola collectione: quæ generationis perennitas posita est in qualitate inexplicabili & intemperie partis, & dum pars diu laborarit, tandem resoluitur, & sinit ea elabi quæ prius collecta fuerant.

APH.

APHOR. XXII.

Νοσημάτων ὁκόσων ἀρχομένων ἢν χολὴ μέλαινα ἢ ἄνω, ἢ κάτω ἐπέλθῃ, θανάσιμον.

Morbis quibusuis incipientibus si atra bilis suprà infráue exierit, perniciosum.

Proximo Apho. egit de succo melancholico seu nigro, iam de atra bile. Hanc diximus generari nunc ex humore melancholico putrefacto, nunc (& ob id splendidam facit Gal.) à bile exusta Gal. facit etiam tum erodentem, tum crassam. vnde vlcera illa maligna profunda & depascentia. Philotheus contrà, dicit esse tenuem. sed horum vtrumque potest esse verum. Nam quemadmodum pix quum assatur & liquefit, partem quandam habet tenuiorem (flos dicitur) quæ supernatat, & quandam crassiorem, quæ subsidet: ita in atra bile reperias, quum exuritur. Apud nos non potest esse tanta materiæ exustio, vt fiat atra bilis erodens & exquisita. Scribit Gal. se neminem vnquam vidisse qui euaserit, excreta eiusmodi atra bile exquisita. Hoc distinguendum, quòd non sit vbique verum. Nam si atra bilis exquisita excernatur in principio morbi, vniuersali scilicet, hoc est, neque tota materia, neque parte materiæ concocta, letale est, vt dicit Hip. Hoc enim fit vi morbi, eoque ipso intelligitur naturæ imbecillitas, aut materiæ contumacia. Prætereà malum est, quũ naturæ œconomia conturbatur: quæ est vt primo concoquat deinde discernat ac separet inutilia ab vtilibus, postremò excernat. Verùm si in incremento aut vigore vacuetur atra bilis exquisita, poterit euadere æger. Nam natura cũ non possit interdum totam materiam simul concoquere, paulatim cõcoquit, separat, ac excernit: sin omninò sit imbecilla,

nihil concoquit, nec expurgat, sed morbo omnia permittit. Quo fit vt in incremento sit plerunque particularis declinatio, vbi scilicet natura partem materiæ concoxit, secreuit, ac excreuit. Hæc omnia faciunt ad intelligentiam eius loci lib. de atra bile, vbi ait in pestilentia quadam excretam esse atram bilem tum iis qui seruabantur, tum iis qui interibant. Et subiicit, excernebatur 7. 9. & 11. diebus criticis. Hi ergò primum vacuabant bilem vitellinam: hæc in corpore ex putredine conuertebatur in atram bilem: hanc concoctam natura excernebat diebus criticis, ita vt seruarentur ægri. Sic quoque euadebant, quibus multæ nigræ pustulæ enascebantur ad cutim. At quibus non excernebantur primis diebus biliosa, & atra bilis extra dies criticos expurgabatur, peribant.

SCHOLIA.

SEcunda species incommodæ purgationis symptomaticæ. Quo tempore cruditatis summa sunt omnia, naturáque morbificis causis opprimitur, si bilis quæ atro colore lucet, quæque fusa nunquam concrescit, acetique modo terram fermentat, sursum deorsumve diffluat, funestum, vt signum, & vt causa: nihil enim ineunte morbo salutariter potest excerni: maláq; est cuiusvis humoris à corpore euacuatio, quæ fit ante coctionis notas. Indicium enim est causam valde mordere, aut grauare, aut omnino facultatem languere. Deinde ad calamitatem partis, quam arguit vnde manat, symptomata insanabilia gignit partium per quas fertur. Si autem talis bilis præcedentibus notis coctionis excernatur, bona erit euacuatio. Etenim ex Hippocrate euacuationes liuidæ, cruentæ, fætidæ & biliosæ, si bene exeunt, bonæ sunt.

APH.

APHOR. XXIII.

Ὁκόσοι ἐκ νυσημάτων ὀξέων ἢ ἐκ πολυχρονίων ἢ ἐκ τρωμάτων, ἢ ἄλλως πως λεπτυνομένοις χολὴ μέλαινα, ἢ ὁκοῖον αἷμα μέλαν ὑπέλθῃ, τῇ ὑστεραίῃ ἀποθνήσκουσι.

QVibus per morbos acutos, aut diuturnos, aut vulnera, aut alium modum extenuatis, atra bilis aut velut sanguis niger subierit, postridie moriuntur.

Hic Apho. tractat simul & de atra bile, & de nigris, seu melancholicis succis. Intelligitur tamen etiam & de vomitionibus, & de vrinis, & sudoribus, aliisque excretionibus nigris, nedum de deiectionibus. Nam hîc constat experientia, in breui morituris exire sanguinem nigrum. Moriuntur & breui, quibus vrinæ nigræ, aut quæ habent nigrum id quod subsidet. Est itaque prognosticus Aph. Quem tametsi ex obseruatione scripsit Hip. ratio tamen est: quòd hinc ostenditur magna imbecillitas naturæ quæ morbo succumbat. Ea autem deprehenditur facilè ex pulsu, qui quidem tum reperietur primum vndosus, post vermicans, cui succedet formicans, ac statim mors. Siquidem quum excernuntur atra, desperatio est, si affectio sit fortis, vires verò imbecillæ: alioqui spes quædam est. Ergo quibus à morbis, &c. aut vehementer extenuatis (sic enim legendum potiùs quàm debilitatis, vt per extenuationem intelligamus imbecillitatem, vt suprà sectione secunda) atra bilis, exquisita scilicet, aut sanguis niger exierit, postridie moriuntur. Quod tamen nonnunquam etiam accidit iam morituris vt per os excernant nigra & spumam nigram, ipso etiam mortis tempore. [illegible] hydrope [illegible] [illegible] tandem [illegible] atram bilem aut velut [illegible] spatio [illegible] quatuor horarum reiecit, [illegible] sanguinis per [illegible], obiit. [illegible] in [illegible] qui licet admodum macilentus.

SCHOLIA.

TErtia species incommodæ excretionis symptomatica. Euacuationes bilis atræ, aut nigri ceu fæculenti sanguinis excretæ sursum aut deorsum, in acutis morbis, aut diuturnis, post quadragesimum morbi diem, in vulneribus, aut alio quouis modo extenuatis, vt phthisi: repentinum exitium portendunt. Indicant enim sublatam esse animæ vegetatricis mansionem, per extinctionem caloris natiui, partiúmque nutritioni dicatarum resolutionem.

APHOR. XXIIII.

ΔΥσεντερίη, ἢν ἀπὸ χολῆς μελαίνης ἄρξηται θανάσιμον.

DIfficultas intestinorum si ab atra bile incœperit, letalis.

Scribit Aëtius dysenteriam ab atra bile esse letalem, nisi sit critica. Tunc enim indicatur natura robusta, & affectus debilitas: alioqui lethalis est, si affectus sit vehemens, viréſque debiles, & si die non critico excretio fiat, vt initio morbi. At non est desperatio si primis quidem diebus excernantur biliosa, & postea diebus criticis, vt nono, 7.9.11. deiiciatur atra bilis: vlcera autem illa in intestinis excitata facilè postea sanari medicamentis poterunt. Quærit Gal. quinto de vsu partium, quî fieri possit vt ab atra bile exulcerentur intestina, cùm natura his dederit sensum vegetissimum? Atra bilis cùm sit admodum acris, crassa, & pigra, paulatim erodit & exulcerat, vt paulatim & breuibus interuallis fiat deiectio. Bilis verò flaua leuior in transitu tantùm exulcerat. At pituita salsa dum diutius inhæret intesti-

nis,

nis, ibíque putrescit tempore posteà exulcerat. Iam verò scribit alicubi Gal. omne vlcus ab atra bile esse incurabile. hoc quidem intelligitur de atra bile exquisita: siquidem cancer ab hac ortus curari non potest, nisi in orbem excernatur. Quòd si & cancri, & carbunculi, aliaque vlcera eiusmodi, naturam atræ bilis exquisitæ non habeant, curari poterunt. Et sæpe videas in his regionibus multos euadere à carbunculis, quoniam in his atræ bili ferè admixta est bilis flaua, quæ cum sit ignea & tenuis, promptè molitur exitium, cutim aperiendo.

SCHOLIA.

QVarta species excretionis symptomaticæ, incommodæ. Cruenta excretio cum vlcere intestini coniuncta, si ab atra bile principia causásque ducat, ita vt atra bilis abradendo & exasperando primigenium vlcus in intestinis fecerit, funesta. nam cùm materia alioquin maligna & venè immedicabilis calamitatem partis arguit vnde manat: tum verò insanabile vlcus facit, vnde & doloris acerbitate vires effœtæ languent, & interceptione communis officij intestinorum naturalis œconomia labefactatur : vnde sæpissimè lienteria funesta inuehitur. Apho.6.

APHOR. XXV.

Αἷμα ἄνω μὲν, ὁκοῖον ἂν ᾖ, κακὸν· κάτω δὲ ἀγαθὸν μέλαν ὑποχωρέον.

SAnguinem supernè quidem efferri, qualiscunquè sit, malum: infernè verò niger si deiiciatur, bonum.

LOquitur hoc Aphorismo Hipp. non solum de sanguine nigro, sed de qualicunque sanguine: siue is fuerit flauus, vt ex pulmonibus: siue rubens, vt ex hepate: siue niger, ex hepate etiam interdum, & aliquando ex thorace, si quidem conferatur cum eo qui manat è pulmonibus. Malum itaque est, sanguinem qualiscunque fuerit, suprà, hoc est, per os emitti. Primùm quia sanguis, qui naturæ familiarissimus est, vacuari non potest, quin simul multum caloris & spiritus effluat, vnde exoluãtur vires. Deinde quia sanguis ille significat apertionem, aut ruptionem, aut erosionem, vasis alicuius vel in hepate, vel in ventriculo, vel pulmone, vel thorace. Postremò quia non emittitur per vias naturales, quæ sunt propriè nares, vterus, hęmorrhoides venę, per quas vias ferè videas in sanis & in crisibus naturam sese expurgare, cùm propter plenitudinem vel vitium sanguinis sese exonerat natura. Cæterum si infrà sanguis emittatur, bonum, id est, melius est. Non est addendum (si velis) si nigra subeunt. Neque verò quod volunt nonnulli illud infrà astringendum est ad hæmorrhoidas. Siquidem potest excerni sanguis per vesicam, quod semper malum est. Potest & per intestina, vt in dysenteria cruenta, & mutilatis, in quibus victu æquali vtentibus sanguis in venis meseraicis redundans fluit ad intestina. Sed excretio hæc non semper nocet. At fluxio sanguinis per hæmorrhoidas nunc est vtilis, nunc inutilis. Per eas enim aliquando sanguis crassus & fęculentus vacuatur, aliquando salsus & biliosus, aliàs sanguis purissimus, vt fit per vterum in mulieribus. Ac reuera sanguis profluuium per hæmorrhoidas est præter naturam, sed tamen fit interdum naturalis, neque nocet: vt quum naturæ prouidentia, vt in crisibus, materia quæ faciebat febrem

quar-

quartanam & alios morbos melancholicos, expurgatur: & quum quibuſdam conſuetudine fluunt hæmorrhoides.

SCHOLIA.

QVinta ſpecies purgationis ſymptomaticæ incommoda. Sãguis, qui vomitione expectoratu, aut ſcreatu excluditur, qualiſcunque fuerit, ſpumans, flauus, niger, fuſus, concretus malum præ ſe fert, tum excrementi ipſius conditione, atque natura, tum excretionis ipſius momento: rupta ſcilicet, aperta, vel exeſa vena in illis partibus, in quibus remedia facile adhiberi non poſſunt: præſertim ſi nulla excuſatio poſſit adferri, neque ſuppreſſæ purgationis menſtruæ, neque plenitudinis. Si verò deorſum non ſubitò, ſed ſenſim feratur, bonum: in iis qui altero crure ſunt mutili, aut melancholicis per hæmorrhoides. Item ſi nigra ſecedant, nigrore ſcilicet excretionis tarditate concepto, non proprio ac natiuo ſucci colore ita vt ſanguis ſenſim manans, antequam excernatur concreſcat atque denigretur.

APHOR. XXVI.

ΗΝ ὑπὸ δυσεντερίης ἐχομένῳ ὁκοῖαι αἱ σάρκες ὑποχωρήσωσι, θανάσιμον.

SI ei qui difficultate inteſtinorum laborat, veluti carunculæ per inferiora exierint, eſt lethale.

Dyſenteria, vt ante dictum eſt, triplicem habet materiam, vel flauam bilem, vel ſalſam pituitam, vel bilem atram. Iam inteſtina conſtant ſubſtantia multiplici: primùm namque in ſuperficie interiori muniuntur quadam pinguedine aduerſus humores & excrementa, quæ illâc tranſeunt: deinde eſt velut epider-

mis. Huic ſuccedunt tunicæ duæ , quarum exterior membranoſior eſt, interior carnoſior. Adde ſi vis tertiam tunicam à peritonæo. Hæ duæ tunicæ fibras habent tranſuerſas & circulares ad expellendum,& quaſdam rectas tum ad attrahendum , tum etiam ad præſidium & robur tranſuerſarum, cuiuſmodi apparent in recto maximè inteſtino propter conatum in expellendo,& eas apertè videas in canibus,quibus quòd ſit ſtercus ſiccius,opus eſt magno conatu ad deiiciendum.Per initia igitur dyſenteriæ abroſo illo pingui deiiciuntur pinguia. Poſteà fit quædam excoriatio epidermidis,vt ramenta tenuia exeant. Quod ſi perſeuerat dyſenteria, & vlcus ſerpit vlterius,ac depaſcitur inteſtinorum ſubſtantiam,excernuntur carunculæ quædam albæ.Sed diſtinguendæ ſunt à pingui:eò quòd pingue in ignem iniectum liquefit,carnes verò torrentur & ſicceſcunt,neque liquantur.Ergo dyſent.laboranti (ἰχωρώδεα dictione vtitur ferè ſemper Hip.in graui affectione)ſi veluti carunculæ deiiciuntur,letale eſt. *Veluti* dicit,quia non ſunt reuera carnes, ſed potius peculiaris quædam ſubſtantia inteſtinorum.Letale autem eſt,quia hoc ipſo indicatur profunda eſſe vlcera quæ abraſerint & abſumpſerint pingue,epidermidem, & tunicam interiorem. Gal.alicubi aſſerit ſe multos vidiſſe ſeruatos,quibus tamen interior hæc tunica eſſet conſumpta: ſed ſanè id valde periculoſum eſt.Poſtremò aduertendum eſt ea vlcera nō parum periculoſa eſſe in recto inteſtino & colo , vt & in ieiuno propter viciniam ventriculi. In reliquis inteſtinis multò minus.

SCHO-

SCHOLIA.

SExta species symptomaticæ excretionis: si in dysenteria, potissimum ea quæ ab atra bile principia causásque duxit, primum opima pauca, æqualia & alba feruntur, mox eadem flaua, indeq; ramenta, cuiusmodi sunt carnes, exesa crassiore intestinorum tunica, funestum, quòd vlcus sit insanabile, quia cutim contra se afficit, nec vllum superest regenerandæ carnis fundamentum.

APHOR XXVII.

Ὁκόσοισιν ἐν τοῖσι πυρετοῖσιν αἱμοῤῥαγεῖ πλῆθος ὁκοθενοῦν ἐν τῇσιν ἀναλήψεσι, τουτέοισιν αἱ κοιλίαι καθυγραίνονται.

QVibus per febres sanguinis vndecunque eruperit copia, conualescentibus ventres humectantur.

Reperitur hæc sententia libro tertio prorrh. his verbis. Quibus sanguinis eruptio multa fuerit, procedente tempore aluus malè afficitur, si non vrina concocta fuerit Sæpe per febres accidit iis qui conualescunt & renutriuntur, vt sanguis erumpat è naribus: aliquando per vterum in mulieribus: interdum per hæmorrhoidas in viris. Neque verò sanguinis eruptio in hoc Aphorism. intelligenda venit de criticis hæmorrhagiis (vt facit Philoteus) sed potius de symptomaticis vel immoderatè criticis, vacuatio itaque immodico sanguine (per quam vacuationem effluxit multum caloris & spiritus) certum est prognosticon, quod ægrè admodum reficietur æger, & malè colorabitur, vel in totam vitam plerumque. Ventriculus prætereà refrigerabitur, ita vt futurum sit vt lancinetur, in-

fletur, neque concoquat, & ructus patiatur acidos. Neque solùm ventriculus, verum etiam hepar, genúsque venosum reddentur imbecilliora, vt non possit fieri sanguificatio neque distributio in corpus. Quare quum in conualescentibus partes inanitæ vehementer appetunt; copioso autem sanguine vacuato ventriculus, hepar, & genus venosum refrigerantur, & nequeunt officium suum præstare, cruda & humida deiicientur. καθυγραίνονται enim vsurpat Hipp. vbi aluus multa humida & liquida deiicit. πλῆθος autem dicit, vt significet immoderatam sanguinis copiam. Et ὁκοθενοῦν, id est, aliunde addit verbo αἱμοῤῥαγέει, quòd sæpius per hæmorrhagiam simpliciter intelligat sanguinis eruptionem è naribus. Aliquando extendit ad alia sanguinis profluuia.

SCHOLIA.

Septima species excretionis symptomaticæ, malæ: estque velut ratio Apho. 25. Sanguinem &c. In quibus ergo febribus magna sanguinis copia effluxerit, siue ineunte morbo, siue in vigore ac crisi eiusdem, tandem exacto iam morbo aluus humescit, cùm nimirum corpus restaurari incipit: quoniam post magnas sanguinis vacuationes languet natiuus calor. In refectionibus verò siue procedente tempore assumpto alimento, cruditates fiunt, nequeunte calore cibos superare, neque coctos succos digerere in habitum corporis: ac proinde plurimum crudum atque humidum per intestina delabitur, & ventres deorsum humescunt. Tales autem sanguinis effluxus, ex quacunque corporis parte fiunt: nam & per hæmorrhoidas, per vterum, per sedem aut per nares in febribus fieri consueuerunt.

APHOR.

APHOR. XXVIII.

Ὁκόσοισι χολώδεα τὰ διαχωρήματα, κωφώσιος ἐπιγινομένης παύονται· καὶ ὁκόσοισι κώφωσις, χολωδέων ἐπιγινομένων παύεται.

Quibus biliosæ deiectiones sunt, iis surditate superueniente desinunt: & quibus surditas adest, iis, deiectionibus biliosis superuenientibus, finitur.

In febribus si flaua bilis deferatur ad cerebrum, facit deliria: quòd si in meatum auditorium repat, surditatem adfert. Hæc cessat, vbi vel natura vel ars bilem eam reuocat ad intestina. Intelligitur autem istud, vbi nullus proprius affectus inest in meatu auditorio. Contrà si sint biliosæ deiectiones, has terminat superueniens surditas. Verùm non solum per deiectiones desinit ea surditas, sed etiam per hęmorrhagias è naribus vt infrà docebit, & alias vacuationes. Sed is est mos Hippocratis vt notato vno vacuationis genere, intelligat & reliqua genera. Aliquando ea surditas temporaria est, vt in perturbatione critica. hæc enim superueniente excretione soluitur.

SCHOLIA.

Octaua species excretionis symptomaticæ quæ bona est. Commodè sistitur euacuatio, in qua biliosis excrementis fertur aluus, si sistatur oborta surditate, per translationem humoris biliosi ad caput vel criticam vel symptomaticam, unde meatus auditorij fugax contrahitur. Quod si aures obsurduerunt surditate fugaci non contumaci, ab auditorij meatus leui obstructione, non facultatis audiendi resolutione: bilioso alui profluuio superueniente, surditatis fit solutio.

APHOR. XXIX.

Ὁκόσοισιν ἐν τοῖσι πυρετοῖσι ἑκταίοισιν ἔοῦσι ῥίγεα γίνεται, δύσκειτα.

FEbricitantibus ſi ſexto die rigores fiant, indicationem habent difficilem.

In febribus bilioſis, & præſertim ardentibus (inquit Gal.) ſæpe oritur repente rigor, quem quidem vulgus ſtatim iudicat letalem. Sed terrere non debet ſi præceſſerint ſigna coctionis, & ſi inciderit in dies criticos, hoc eſt, in dies impares qui critici dicuntur, aut certè pares, ſed qui criticorum habeant rationem: cuiuſmodi eſt dies quartus. Duplex enim eſt motus in morbis, naturæ & morbi: natura moueri ſolet diebus imparibus, vt 3.5.7.9.11.&c. motus verò à morbo fit diebus paribus, vt 6.8.10. Quod ſi moueatur natura diebus paribus, & præſertim ſexto, motus eſt periculoſus, & iudicium difficile expectatur. Talis eſt obſeruatio, nulla eſt ratio. Vocat autem dyſcrita, quæ iudicantur vel cum recidiua, vel cum grauibus ſymptomatis, vel ad mortem, aut etiam quum tardiſſimè debet ſolui morbus. Rigor dicitur propriè in febribus bilioſis, vt horror in melancholicis. Hippocr. in Epid. rigorem diuidit in ἐνεκθέρματον, id eſt, à quo recaleſcit æger, vt in febre tertiana, & in ἀνεκθέρματον, id eſt, à quo æger non facilè recaleſcit, vt in quartanis. Quorum vtrumque accidit, illic quidem, quia materia tenuior eſt & magis ignea: hîc verò quia craſſior & frigidior.

SCHO-

SCHOLIA.

ALiquot signa prognostica in morbis adferuntur. Primum est de rigore superueniente febribus continuis, qui si die sexto morbi fiat, difficilem iudicationem illis adfert, nempe aut ad mortem, aut statum deteriorem, aut cum periculo recidiuæ. Sextus enim dies tyranno similis, quum ægrũ iudicat, aut ad mortem, aut cum prauis accidentibus, aut cum periculo recidiuæ iudicat. Proinde quæ symptomata iudicatoria (ex quorum numero rigor est) in diem sextum incidunt, eæ parum tutam iudicationem portendunt: Idem statuendum de excretione: hæc enim si incurrente morbo fiat, mala est, quia coctio desideratur: si affecto iam morbo, eo die quo non oportet, desideratur ratio temporis. Si sudor sequatur rigorem symptomaticum, idem esto iudicium.

APHOR. XXX.

ΟΚόσοισι παροξυσμοὶ γίνονται, ἢν ἂν ὥρην ἀφῇ ὁ πυρετὸς, ἐς τὴν αὔριον τὴν αὐτὴν ὥρην ἢν λάβῃ, δύσκριτα.

QVibus accessiones fiunt, si febris quacunque hora dimiserit, eadem postero die repetat, iudicatu difficilis esse solet.

Hoc dicitur ex obseruatione & experientia. Vbi accessionis initium, non finis considerandus est. Porro istud monet esse δύσκριτον, τουτέστι δύσλυτον, fore vt morbus tardissimè soluatur. Ratio est, quia materia accessionum causa fixa est & immota. Signum autem est naturæ nihil mouentis, aut imbecilliter mouentis, vel materiæ contumacis, etiam si natura fortiter moueat. At quod celeriter soluatur morbus, fit treis ob causas: quia natura robusta est, materia cedit, & præterea viæ sunt liberæ.

SCHOLIA.

SEcundum prognosticon ad longitudinem, iudiciumq; difficile febrium non solum intermittentium, sed & continuarum pertinens. Paroxysmi febrium intermittentium, nempe quotidianarum, tertianarum, quartanarum, si eadem hora semper repetant, aut anticipent, aut postponant: vel si eadem hora repetant, qua desierunt. exempli gratia, proponatur febris tertiana non exquisita quæ duret per horas 24. hæc si desinat hodie hora sexta matutina, & incipiat die crastina hora sexta matutina, dicitur incipere qua hora desierit: omnes hæ febres morbi longitudinem minantur: inde enim licet colligere materiam illarum febrium concoctu ac excretu difficilem ac contumacem, quia crassa sit. Proinde quandiu paroxysmos suos sic exigũt morbi, nihil salutariter potest excerni. Item, quæ in febribus continuis fiunt exacerbationes, si eadem semper hora inuadant, aut anticipent, aut postponant, earum longitudinem significant: quòd illæ adhuc in principio esse videantur, ob consummatam putredinem & materiæ multitudinem, quæ nullo modo pepasmum recipit.

APHOR. XXXI.

Τοῖσι κοπώδεσιν ἐν τοῖσι πυρετοῖσιν, ἐς ἄρθρα καὶ παρὰ τὰς γνάθους μάλιστα αἱ ἀποστάσιες γίνονται.

QVi per febres lassitudinem sentiunt, iis ad articulos, & iuxta maxillas potißimum abscessus fiunt.

Natura morbos soluit per excretionem, concoctionem, aut abscessum. Iam quemadmodum κόπος, ita & febris κοπώδης bifariam dicitur. Vna enim lassitudinem sponta-

ſpontaneam ſequitur à materia frigida, cruda, & craſſa. Altera vehementiori & longiori exercitio ſuccedit, bilioſa, aut (vt ſcribit Gal.) bilioſiſſima. In febre vtraque ſenſus eſt laſſitudinis, hoc eſt, in toto genere muſculoſo ſenſus quidam triſtis, ídque maximè ſi pars dolens & affecta moueatur. Porrò in febre κοπώδει bilioſiſſima rarò fiunt abſceſſus, quin potiùs iudicatur per excretionem, vt per ſudores, vomitiones, hęmorrhagias narium, diarrhœas, &c. febris verò à multitudine crudorum & craſſorum ſuccorum rarò per excretionem, ſæpius per concoctionem, id eſt, quum natura materiam alteratam ſeparat ad excretionem, iudicatur, aliquando tamen per abſceſſum. Eſt autem abſceſſus, quum materia illaborata & nondum concocta à parte nobiliore ad ignobiliorem tranſmittitur. Sed ſi iudicetur per abſceſſum febris, in quam partem decumbet abſceſſus? In articulos ferè inferiores, vt pedem, vt lib. de humoribus: & manum, rarius: in malleolos, genua, aliquando in totum crus, aliquando in inguina: ſæpe ad maxillas, & ad parotides. Certè ſi copodes febris, materiam habeat craſſam, crudam, & viſcidam, expectare potiùs abſceſſum oportet ad articulos inferiores, vel ſi multa ſit materia ad totum crus. Si verò ſit bilioſa, potiùs ad maxillas, vt maxillarum nomine intelligamus totum illud ſpatium ſub mento ab aure ad aurem. Parotidas alibi exponit Hippocrates. Aliquando tamen accidit, vt vbi materia craſſa & cruda incaleſcit, habeat permixtum aliquid materiæ tenuioris, vt bilis, qua ſurſum delata fiat abſceſſus ad aures.

SCHOLIA.

TErtium prognosticon. Febres laboriosæ, in quibus nimirum si vel minimum moueatur corpus, sensio laßitudinis excitetur phlegmonosæ, tensiuæ, aut vlcerosæ, soluuntur per abscessus. Et cum febres huiusmodi duorum sunt generum: Aliæ, quæ à lassitudine spontanea oboriuntur: Aliæ, quæ ab exercitio & labore excitantur: Hæ sunt ferè ardentes ab humore aliquantum tenui, quia venulæ arefactæ attrahunt biliosos ichores, desinúntque sæpissimè in abscessum factum in glandulis maxillarum ob inclinationem humoris: nisi aluus liberaliter fluxerit. Illæ ferè sunt diuturnæ & lentæ: soluunturque vt plurimum facto materiæ febrilis abscessu in articulis amplitudine ad excipiendum comparatis, & lassitudinis dolore fluxionem cientibus: nisi ab abscessu liberet vrina multa & crassa.

APHOR. XXXII.

Ὀκόσοισι καὶ ἀνισταμένοισιν ἐκ τῶν νούσων τι πονέει, ἐνταῦθα αἱ ἀποστάσιες γίνονται.

QVibus conualescentibus è morbis pars aliqua laborat, vel lassitudinem sentit, illic abscessus fiunt.

Hoc constat frequenti obseruatione in conualescentibus, sed è morbis qui imperfectè sunt iudicati. Aliquando enim natura morbos iudicat tripliciter: quum videlicet partem materiæ excernit, partem concoquit, & reliquam conuertit in abscessum. Hunc verò prædicit labor, hoc est, dolor, vel lassitudo partis.

SCHOLIA.

QVartum prognosticon. Quib. morbo defunctis quidpiam dolet aut ægrotat, aut infirmum manet, ibi abscessus fiunt

fiunt quando supersunt morbi reliquiæ, aut æger liberalius se potu & cibo inuitauit: vnde cacochymia succrescens cum superstite coniuncta.

APHOR. XXXIII.

Ἀταρ ἢν καὶ προπεπονηκός τι ᾖ πρὸ τοῦ νοσέειν, ἐνταῦθα στηρίζει ἡ νοῦσος.

Sed si qua ante morbum pars laborauerit, ibi morbi sedes.

Ex eo quòd pars ante morbum aut doluerit, aut noxam aliquam sustinuerit, vel etiam vehementius exercitium (sic enim προπεπονηκὸς exponi debet) in ea parte intelligimus naturam moliri abscessum: in morbis scilicet, in quibus spes est abscessum fore, neque morbum anteà iudicari per excretionem.

SCHOLIA.

Quintum prognosticum. Si pars aliqua, vt caput, pulmones & aluus, laborarit antequam morbus venerit, ibi se morbus obfirmat, in eaque parte abscessus expectandus, si modo laboriosa febris inuaserit.

APHOR. XXXIV.

Ἢν ὑπὸ πυρετοῦ ἐχομένῳ, οἰδήματος μὴ ἐόντος ἐν τῇ φάρυγγι, πνὶξ ἐξαίφνης ἐπιγίγνηται, θανάσιμον.

Si febre detento, nullo apparente in faucibus tumore, strangulatio subitò superuenerit, letale est.

Hic Aphor. est de latente angina, in qua est laryngis inflammatio, quam sequitur repentina suffocatio ob

prohibitam respirationem. Est autem strangulatio subitus interitus intercepta respiratione. Et fit aliquando repente, aliquando non repente. Non repentè, quando bronchia pulmonis sunt intercepta humoribus crassis, vt in peripneumonia: vel est tuberculum aut abscessus in pulmone, aut pus in spatio inter thoracem & pulmonem, aut quum est tumor præter naturam in aspera arteria. At derepente fit strangulatio, vbi in gutturis seu laryngis musculis anterioribus siue posterioribus inflammatio est. Siquidem cùm necesse sit ad spirationem vt perpetuò hiet larynx, hoc per inflammationem clauso, spiritui via intercluditur. Huiusmodi igitur strangulatio periculosissima est & letalis in febribus, maximè vehementibus. voce enim θανάσιμον Hippo. in Epid. vti solet vbi vehemens est affectio & febris: quanquam aliquando vsurpat in affectione non ita vehementi. Adiicit, nullo existente tumore (οἴδημα enim veteribus significabat omnem tumorem præter naturam) in faucibus, hoc est, in præiacente spacio inter œsophagum & asperam arteriam, quod spacium apparet aperto ore & depressa lingua. Proinde si aperto ore nullus rubor aut tumor apparet in faucibus, si nullus etiam est tumor in ceruice, sed difficulter spirat & dolet æger, inflammatio est in musculis laringis & suffocatio. huius autem signa sunt, quod præterquàm quòd difficulter spirant, laborant etiam dysphoria, id est, exagitantur & difficiilimè ferunt morbum, vix possunt transglutire, sæpe recurrit potus per nares. Sed inter alia maximè periculosum & lethale est, si sublime spirant, commotis videlicet & sublatis humeris: & si pinnæ narium mouentur. Verum quidem est sanguinem posse mitti, posse quoque remedia adhibere, sed vis medicameuti ad partem af-

fectam

fectam nequit pertingere. Quare plerunque dum pus conficitur, ſtrangulantur ægri: interdum ſuppuratione facta quum natura non valet pus & vomicam excernere, eam curſu ad interiora reuocato deponit in pulmones, atque ita ſuffocatio ægrum inuadit.

SCHOLIA.

SExtum prognoſticum. Si quis febris dominatu detentus (in qua iuuat tum maximè ſpiritum ex facili ducere) abſque vllo conſpicuo faucium tumore reſpiratione difficili, ac velut ſtrangulatione repente prehendatur, ob inflammationem laryngis, qua ſpiritus aditu ad cor prohibetur, & fuliginoſum excrementum exitu, funeſtum: vehementia ſymptomatis & curandi impotentia. Nam ad ſummam reſpirandi neceſſitatem ſumma ducendi ſpiritus difficultas accedit: idem reperitur Aphor. 16. lib. 3. progn.

APHOR. XXXV.

ΗΝ ὑπὸ τοῦ πυρετοῦ ἐχομένῳ ὁ τράχηλος ἐξαίφνης ἐπιστραφῇ, καὶ μόγις καταπίπτειν δύνηται οἰδήματος μὴ ἐόντος, θανάσιμον.

SI febre detento repente collum intorqueatur, ac vix deglutire queat, nullo exiſtente tumore, letale.

Iam agit de peruerſione colli propter affectum œſophagi. Huius initium proximum eſt aſperæ arteriæ initio, hoc eſt laryngi. Sunt prætereà muſculi intermedij inter ipſam aſperam arteriam & œſophagum, ita vt alteri alter facilè affectum communicet. Sed diſcrimen eſt, quòd aſpera arteria affecta maior ſit ſpirandi

difficultas minor transglutiendi: contrà affecto œsophago. Consentit insuper œsophagus cum spina per musculos, neruos, tendones, & ligamenta. Itaque si contingat œsoph. inflammari, inflammationis ratione contractis & reuocatis ad locum affectum musculorum fibris, neruis, tendonibus & ligamentis, fiet λόρδωσις, id est, peruersio colli in partem anteriorem, ita vt cauitas cernatur in ceruice. Quemadmodum vbi altera tantum parte contenduntur musculi illi, nerui, tendones, & ligamenta, fit σκωλίωσις, id est, excauatio obliqua, quum fit distortio colli in latus. Videtur hic Hip. loqui de peruersione quæ fit non ab inflammatione, sed à siccitate. Aliquando enim in febribus ardentissimis accidit vsque adeò resiccari tum œsophagum, tum asperam arteriam, vt contractis musculorum fibris, neruis, tendonibus, & ligamentis, fiat colli peruersio. Eiusmodi autem siccitatis signum est, vox clangosa, i. e. sonora, ad raucedinem accedens (*comme quand on parle dans vn pot cassé*) quæ vox fit ob resiccationem tunicæ succingentis interiorem partem asperæ arteriæ. Prætereà dum bibunt, auditur quidam strepitus in transitu. Quæ duo signa vulgus cum Hippocrate annotat tanquam valde letalia. Breuiter ab vtraque causa letalis est peruersio. Cæterum quum τράχηλος dicit Hip. certum est eum innuere partis internæ affectum: vt qui soleat vti vsitatis vocibus, & iis quæ significant res externas, vt tamen intelligat internas. Quinetiam vix deglutit æger, facta angustiore via vel propter siccitatem vel ob tumorem præter naturam. Quod experiaris licet in iis qui per magnum æstum ambularunt. Hi siquidem valde sitiunt, nec deglutire possunt, ob contractam ab æstu œsophagi magnam siccitatem. Iam μὴ ἐόντος οἰδήματος intelligitur, vel quia nullus reuera tumor est, vt in siccitate: vel quia si sit, non

apparet,

apparet, vt in œsophago & musculorum illorum inflammatione.

SCHOLIA.

SEptimum prognosticum ad eam anginæ speciem pertinẽs quæ ex vertebrarum ceruicis luxatione, potissimũ secundum vertebræ in anteriorem, aut in posteriorem partem, aut in latus alterutrũ oritur. Hæc siue ab inflammatione musculorum qui sunt ad fauces, siue à nimia siccitate, accidat, omnino lethalis: ea potissimum quæ fit ex luxatione in latus, quam paralysis sequitur, planè funesta ex Hipp. lib. 2. Epid.

APHOR. XXXVI.

Ἱδρῶτες πυρεταίνουσιν ἢν ἄρξωνται, ἀγαθοὶ· τριταῖοι, καὶ πεμπταῖοι, καὶ ἑβδομαῖοι καὶ ἐνναταῖοι, καὶ ἑνδεκαταῖοι, καὶ τεσσαρεσκαιδεκαταῖοι, καὶ ἑπτακαιδεκαταῖοι, καὶ μιῇ καὶ εἰκοστῇ, καὶ ἑβδόμῃ καὶ εἰκοστῇ, καὶ τριακοστῇ πρώτῃ καὶ τριακοστῇ τετάρτῃ. οὗτοι γὰρ οἱ ἱδρῶτες νούσους κρίνουσιν· οἱ δὲ μὴ οὕτως γινόμενοι, πόνον σημαίνουσι, καὶ μῆκος νούσου, καὶ ὑποτροπιασμούς.

SVdores febricitantibus boni, qui manare cœperint die tertio, quinto, septimo, nono, vndecimo, decimo quarto, 17. 21. 27. 31. & tricesimo quarto: ij enim sudores morbos indicant. Qui autem secus eueniunt, laborem significant, longitudinémque morbi, & recidiuam.

Licet hîc fiat sermo de sudoribus diebus criticis obortis, de omni tamen concoctione, excretione & abscessu critico intelligendus est Aphorismus. Sudor enim & excretio quæuis notatur bona, si fiat die critico & concocto iam morbo, hoc est apparentibus iam signis vel manifestæ vel perfectæ concoctionis, vt inde melius habeat æger: nimirum in morborum declinationibus: alioqui si neque die critico neque conco-

cto morbo fiat excretio, cum hoc accidat vi morbi, valde lædetur æger. Sunt autem critici dies in triplici differentia. Alij reuera critici, quibus maxima eſt mutatio vt æger aut morbo ſoluatur, aut leuius habeat. Alij ſunt iudices, quibus eduntur ſigna eius quod futurum eſt die critico. Alij ſunt intercidentes, & intermedij inter criticos & iudices, quorum infirma eſt conditio quod attinet ad magnitudinem & efficaciam ſolutionis. In propriè criticis magna vis eſt ſeptenariorum, quæ quidem vis perit poſt quadrageſimum, ſuntque ij 7.14. 20. 27. 34. Indices ſunt quaternarij tres, 4.11.& 17. & horum vis perit poſt viceſimum. Intercidentes ſunt 3. 5. 9. 12. 18. 24. 30. 31.& 37. Rurſum iunguntur ſeptenarij per διέζευξιν, & per συνάφειαν. διέζευξις eſt in continuatione primi ſeptenarij cum ſecundo, & tertij, id eſt 20. cum 27. qui quartus eſt: συνάφεια verò eſt in copulatione ſecundi ſeptenarij 14. cum tertio, ut & quarti cum quinto 34. Hippocrates hoc loci meminit dierum criticorum, maximè ſeptenariorum & quaternariorum: vt qui agat de morbis acutis & peracutis qui ſolent moueri diebus, vt ſeptenariis præſertim & quaternariis, ídque diebus imparibus magis quàm paribus: & ſi diebus paribus, illi rationem habebunt imparium. Dies tertius hîc ſtatuitur primus criticus, ſed quia minus eſt efficax collocari debet in numero intercidentium. Sic quintus eſt intercidens: quanquam (6. Epid. commen. 6.) cuidam quum fluxiſſet ſanguis è naribus, delirium ſolutum eſt quinto die. Sed quærit Gal. & miratur cur hîc prætermiſerit diem quartum Hippocrates, quem tamen idem Gal. huius ſectionis Aphoriſm. 59. & 61. & lib. de ratione vict. in acutis, & in Epid. & ſæpe in Progn. reponit inter dies criticos. Sic in commen. huius Aphoriſm: & tamen

& tamen lib.tertio de crisibus contrà scribit, astipulatúrque huic Hippocrates sententiæ. Prætereà scribit ibidem se semel tantùm vidisse iudicium accidere die quarto. Archigenes verò bis tantùm. Deinde videtur excludendus, quia in morbis acutis & peracutis indicat potiùs quàm iudicat. Poterit tamen dici criticus, si sumamus diem criticum largiùs, vt extendatur ad iudices & intercidentes. Quòd si in diem quartum incidat iudicium, id fit in febribus synochis, quæ magis mouentur diebus paribus quàm imparibus. At morbi acuti & peracuti materiam habent biliosam quæ mouetur diebus imparibus, vt 3 5. 7. 9. 12. & 14. ergo non die quarto. Quòd si in eiusmodi morbis fiat iudicium die quarto & aliis paribus, fit ferè ad mortem. Aliquando tamen crisis perseuerat duos aut treis dies, vt ex præparatione diei tertiæ fiat excretio die quarta: sed hoc iudicium non fit ratione quarti, imò potiùs ratione diei imparis præcedentis. Septimus rex est dierum criticorum, quia salutaris est solutio quæ fit eo die: quemadmodum contrà sextus dicitur tyrannus. Nonus intercidit. Vndecimus rationem habet quaternarij, indicatque quid sit futurum 14. hic 14. reuera par est, quia diuidi potest in duos pares numeros septenarios, habet tamen rationem septenarij. 17. indicat quid sit futurum 20. qui rationem habet septenarij. Quare hoc loco legendum est potiùs 20. quàm 21. Hic aliquando certè iudicat, si videlicet 18. die apparuerint ea quæ debent apparere signa 17. die indice. 24. aliquando iudicat, sed rarò: quia post vigesimum perit vis quaternariorum. 27. rationem habet septenarij. De 30. autem & 31. eadem quæstio est vt de 20. & 21. Eorum enim vterque iudicat, sed rarò: imò vterque quodam-

modo habet quaternariorum rationem, adeò vt differatur crisis in diem 34. Et in quibusdam codicibus omittitur 31. vt anteà 21. Potuisset hîc addi 37, in quem interdum (quanquam rarius) incidit iudicium: sed habet potius quaternarij rationem. Vbi ad 40. peruenit Hipp. nullum, prætereà diem criticum numerat: quia is finis est morborum acutorum, & initium longorum. Horum omnium dierum criticorum causas & rationes si quæras, nihil agas: cùm sit obseruatio tantum. In his enim Aphor. docet Hipp. partim ex obseruatione, partim ex ratione: at in Epid. ex obseruatione tantum, non etiam ratione. Sudores igitur (& excretiones omnes, vt hæmorrhagiæ, vomitiones, deiectiones, vrinæ: item & concoctio & abscessus) si euenerint diebus his criticis, & signis coctionis vel manifestæ vel perfectæ præcedentibus, bona sunt: quia morbos iudicant & soluunt. Morbi acuti & peracuti iudicantur per excretiones, vt diximus: morbi verò longi per concoctionem vel abscessum. Addendum tamen magna ex parte aut subaudiendum: quia fit interdum, vt illi iudicentur coctione vel abscessu, vel vtroque: hi verò longi excretione (quanquam rarius) vt videre est febrem quartanam solui quandoque per hęmorrhagiam. Cæterùm qui sudores eueniunt secus quàm diximus, diebus scilicet criticis, significant laborem, hoc est, molesta symptomata (vt delirium) & longitudinem morbi & recidiuam. Si mutatio fit bona, vt ea quæ fit die critico & præcedentibus signis coctionis, oportet ægrum liberari morbo, aut certè leuius habere: alioquin non erit bona mutatio, verbi gratia si sudor 7. die fiat, omnino liberabitur æger, aut leuius habebit: contrà si moueatur 8. etiamsi videatur liberatus æger, ægrè soluetur morbus, & fiet recidiua. Insuper notandum, sudores

ſudores & alias excretiones prodeſſe in morbi declinatione, obeſſe verò initio, non alia de cauſa, quàm quia morbus illic coctus, hic verò adhuc crudus: illic vincit natura, hîc vis morbi.

SCHOLIA.

Octauum prognoſticum criſis perfectæ, aut imperfectæ in febribus acutis futuræ per ſudores. Acuti enim morbi ſuam habent criſin per aliquam copioſam euacuationem, aut per inſignem abſceſſum: Copioſa autem euacuatio illa multiplex: per aluum, vomitum, vrinas, ſanguinis fluorem è naribus, aut vtero aut hæmorrhoidibus, & ſudores. Et quia criſis nulla futura eſt laudabilis, niſi die fiat critico, hic notantur dies critici, qui criſin per ſudores faciunt laudabilem. Tales autem impares ſunt, & ad triceſimum vſq. quartum numerantur. Primus autem omniū eſt tertius, non quartus, nam morbi acuti non quarto die iudicantur, ſed indicantur. Quæ enim paribus diebus accedunt, paribus iudicantur: quæ verò imparibus, imparibus: febres verò acutæ quatenus bilioſæ, imparibus diebus mouentur, & in paroxyſmo fit criſis. Qui autem ſudores manant diebus indicantibus, non criticis, laborem ſignificant, & diuturnitatem morbi, ob nimiam humoris crudi abundantiam: quin etiam recidiuam ob ſuperſtitem cacochymiam. Nam iudicatoria non iudicantia aut ſunt funeſta, aut certè ſiniſtri iudicij.

DE SVDORE.

Vt hunc & ſequentes Aph. qui de ſudore ſunt (altero ſymptomaticarū excretionum, de quibus hîc agitur, genere) intelligas, reuocanda tibi in memoriam tota ſudo-

ris ratio. Sudor in vniuersũ, est excrementum vaporosum, ac humidũ, partim in halitus speciem insensili transpiratu vacuatum, partim violento motu confertim in aquæ speciem per cutem erumpens. Cuius *materia triplex est. Aut portio tenuior alimenti tertiæ concoctionis, eiúsq; seri: Aut serum humorum: Aut resolutio ceu colliquatio proprij vltimique alimenti singularũ partium. Proinde sudoris materia non semper ab habitu corporis, sed sæpius ab interno manat corpore. Qui in sanis erumpit sudor: aut alimenti est soboles. Sic enim apud Hippocratem Aph. 41. lib. huius multus somnus per somnum factus cibo copiosiore corpus vti significat. Aut ad potum largiorem consequitur. Sic enim qui exercitatione vel Solis ardore exæstuat, si frigidam liberaliùs bibat, mox totus sudore diffluit. Aut manat à sero copioso, quod vehiculum est alimenti, eiusdem generis, cum eo quod vrinam vocant. Sic enim vbi copiosior est vrina, exigua aut penè nulla est sudoris materia: aut ea si nequeat insensili transpiratu vacuari, vel per poros cutis confertim erumpere, relata in venas per quas in habitum corporis delata fuerat, vrinæ copiam maiorem efficiet. Qui in ægris sudor emanat, vel vitiosorũ humorum, vel proprij humidi partium est soboles. Quo fit, vt in ægris tria sudorum genera liceat agnoscere: vnũ à vitiosis humoribus, in venis aut visceribus, aut habitu corporis collectis, prodiens. Alterum, ex resolutione ceu colliquatione proprij alimenti partium, cuiusmodi accidit tum hecticis, tum paulò ante mortem: qui diaphoreticus appellatur. Tertium, ab expressione humidi natiui, atque alimentarij earundem partium, facta à dolore atque agitatione spirituum, qui ob id, sudor per expressionem nominatur. Sudoris autem cuiuslibet causa efficiens, est calor non acris, & qui siccandi vim habeat, sed humidus: ísque aut per habitum corporis diffusus, qui sudorum materiam calfaciat, fundat, tenuet, cutémq; emolliat & relaxet: aut insitus iecori ac lieni, quæ suo temperamento*

ramento

ramento calida ac humida sint non sicca. Siccioribus enim per ætatem, aut per morbum, vt hecticis, & quibus iecur vel lien inaruit, vel magna obstructione, vel scirrho induruit, vt in hydrope, in ictero aut cachexia, nulla vi possunt, ne per febres quidẽ in sudorem induci: vt nec iis, quibus habitus corporis est refrigeratus, velut hydropicis. Hi namq; propter huius caloris imbecillitatẽ maximam ac siccitatem hepatis, sudare nullo modo possunt, etsi vniuerso corpori humor abundè suppetat. Duabus his causis, raritas corporis accedat oportet, qui enim cute sunt densa, ac dura, inepti sunt ad sudandum. Variæ autem sunt differentiæ sudorum in ægris. Alius sudor est vniuersalis, qui à toto emanat corpore, morbúmque totum corpus obsidere significat: interdum & partem corporis: sic enim in pleuritide, phrenitide, dolore capitis, dolore cholico, aliisque morbis particularibus sudor toto corpore diffluit. Alius est particularis qui materiam morbificam, in ea parte à qua emanat aut adesse, aut adfuisse, aut futuram indicat, aut sanè, qui citra materiam morbificam, circa ceruicem, frontem, caput, thoracem apparet: qualis in morituris à morbo acuto solet prodire ab imbecilla retentrice, & resolutione virium, qualis sudandi ratio ἐφίδρωσις dicitur. Alius sudor est calidus, alius frigidus: calidus sudor fit à vehementi motu, vel ab humoribus calidis: vel ab æstu interno, vt in ardentibus febribus: vel à permistione humoris feruidi, vt biliosi. Sudor calidus ex se nihil sinistri iudicij portendit. Frigidus verò semper aliquid mali præsagit: nam vel materiæ frigiditatem, vel calidi natiui extinctionem significat. Quo fit, vt in mitiori febre morbi longitudinem, ob materiæ frigiditatem, in acuta verò, mortem ad summam virium imbecillitatem, natiuique caloris extinctionem, minatur. Proinde frigidus ille sudor, qui cum deliquio accidit (quem antiqui madorem, non sudorem appellarunt) exolutam naturam denotat, qui ideo frigidus existit, quod corporis partes externæ, ob sanguinis &

ſpirituum circa cor retractionem refrigeratæ ſunt. E cuius fortaſſe genere eſt ſudor ille diaphoreticus nominatus: item ſudor ille epidemius & peſtilens qui aliquando in Anglia primū, poſtea in Germania graſſatus eſt. Interdum apparet ſudor frigidus in acceſſionibus febrium intermittentium, quòd corpus antea refrigeratum eſt, ex quo nil mali expectandum. Alius ſudor paucus eſt, alius multus: multus in ſano effuſus poſt ſōnum, vel copioſum alimentum, vel humorum copiam arguit. In ægro acuto morbo laborante, vel à copia & tenuitate humoris, vel à facultatis retentricis imbecillitate, vel à nimia cutis raritate, vel à colliquatione habitus corporis, vel à viribus robuſtis, vt qui per criſes accidit, & poſt balneum & modicam exercitationem, ortum habet. Qui multus ſudor, copiā humorum arguit, ſi præcedentibus ſignis coctionis & die critico prodeat, bonus. Si initio morbi, vel ante criſim vel coctionem humorum proſiliat, magnam humorum plenitudinē, indeq; morbi longitudinem, cùm vires robuſtæ ſunt: cùm verò exolutæ, mortem prænunciat. Paucus ſudor, vel humorum paucitatem vel materiæ cruditatem, lenitudinem, craſſitiem: vel meatuum conſtipationem, quam aut ſucci multi, craſſi, lentiq; aut atrophia, refrigeratio, mollities, ſiccitas & aſtringentia induxerint, vel facultatis in carne expultricis infirmitatem, & retentricis robur, indicat. Alius ſudor ſalſus, alius amarus alius inſipidus. Qui ſalſus eſt ſupra modū (paucæ enim ſalſuginis & amaritudinis particeps eſſe debet naturalis ſudor, quemadmodum & ſerum) ſanguinem vehemēter aduri à vehementi calore. Si amarus, copioſioris bilis admixtionem: Si dulcis, ſeroſum ſanguinem: ſi inſipidus, plus ichoris pituitæ quàm bilis obtinere indicat. Alius ſudor mitis ac ſuauis, alius acer ac fœtidus pro materiæ qualitate, quam natura ſudoribus excludit: vt enim ſudor beneolens bonam humorum temperiem ſignificat, vt de Alexandri ſudore hiſtoriæ teſtantur, qui gratum ſpirabat odorem: ita eorū qui ſuc-

corum

corum vitio laborant, vt leproſorum ſcabie laborantium, & impudicorum hominum ſudor, maleolens, cacochymiã & putredinem quæ in venoſo genere exiſtit, teſtatur, parum tamen mali portendit ſudor maleolens, qui ex axillis emanat, minus verò cùm ex ſolis pedibus. Quanquam omni ſudori id communiter accidit, vt cum refrigeretur, malũ odorem ſtatim acquirat: indicio ſunt, qui ſudantes pectus denudant, quod accidit quia ſudor quãdiu calidus eſt, regitur adhuc à calore naturali, refrigeratus verò, eo deſtituitur, quare putrilaginẽ quandam facilè ſuſcipit, & ſimul odorem prauũ quem prius nõ reddebat. Alius ſudor eſt tenuis & aquoſus, qualis bene valentium vt plurimum eſt: isq; tenuium in corpore humorum multitudinem declarat: niſi ob conſtrictionem & cutis denſitatem tenuis exeat. Alius craſſus, qui vel meatuũ amplitudinẽ, vel humorũ craſſitiẽ teſtatur. Alius viſcidus, qui vel materiæ paucitatẽ, vel viſcoſam materiam, vel reſolutionẽ proprij vltimiq; alimenti ſingularum partium, aut earũdem colliquationem: cuiuſmodi accidit tũ hecticis, tum paulo ante mortẽ. In febribus autẽ triplex notatur ſudor, vel periodicus, vel ſymptomaticus, vel criticus. Periodicus in ſola intermittente, aut continuæ coniuncta, vt ſemitertianis: multum naturam reſoluit, & copiam humorũ atq; contumaciam indicat: frigidus materiam frigidam, & morbi diuturnitatem: calidus calidum & mitiorem febrem oſtendit. Sudor autem criticus in febre continua his notis cognoſcitur: ſi coctionis notis antegreſſis incidat, ſi die critico & vigente natura, ſi toto corpore diffluat, ſi ita moderatus ſit ne vires diſſoluat, denique ſi febris inde & omnia ſymptomata miteſcant. Eius ſigna ſunt delirium increſcente acceſſione, partium extimarum calor & robur, vapor quidam calidus per cutem erumpens, qui antè non fuerit, tum pulſus vndoſus & valde mollis, vt expurgata aluo ſuccedat, & iam vacuata craſſiore, morbi materia vel miſſione ſanguinis, vel purgatione: reliquam

tenuem per corporis summa dissipet. Hic autem ferè primum incipit à capite, ac deinde è reliquis etiam partibus sensim emanat. Symptomaticus duplex; à motu morbi frustra tentata crisi: & à resolutione partium solidarum, cum raritate cutis & virium imbecillitate. Is omnes habet notas critico aduersas, quòd non robore naturæ, sed vel eadem irritata ob humoris copiam & acrimoniam: vel imbecilla eius retentrice facultate excitetur: vnde non tam ἱδρὼς quàm ἐφίδρωσις, vocatur ab Hippocrate.

APHOR XXXVII.

ΟΙ ψυχροὶ ἱδρῶτες ξὺν μὲν ὀξεῖ πυρετῷ γινόμενοι, θάνατον· ξὺν πρηϋτέρῳ δὲ μῆκος νούσου σημαίνουσι.

SVdores frigidi cum acuta febre facti, mortem: cum mitiore autem, longitudinem morbi significant.

Frigidus sudor manifestus est medico, non tamen semper ægro, vt qui sæpe præ calore corpus nudet. Si itaque sudor is appareat, distinguere oportet, vt facit Gal. Siquidem apparet vel toto corpore, vel in pedibus tantùm & manibus, vel in thorace, vel circa caput, faciem, ceruicem. In quacunque corporis parte moueatur, malus est. Sed deterior est & perniciosior in partibus superioribus, vt capite, ceruice, facie, & thorace: quia tunc expectatur syncope, id est, præceps virium lapsus. Ac hi quidem sudores non solùm sunt frigidi, sed etiam tenues. Verumtamen etiamsi sint periculosi, non semper sequitur: Sudor calidus est, ergo bonus. Sæpe enim in morituris (vt aliquando intra viginti-quatuor horas) sudor quidam subcalidus & tenuis, qui diaphoreticus est, exit, qui paulatim refrigeratus

perse-

perseuerat ad mortem. Iam verò febris acuta hîc dicitur, quæ celeriter percurrit vniuersalia sua tempora. Neque intelligitur continua, vt vult Fuchsius ex testimonio lib.1.Epid. cùm hoc in lib. non febris acuta, sed febris acuta continua definiatur:& ob id tertiana est acuta, etiamsi non sit continua. Fiunt itaque in acutis febribus sudores illi frigidi, quia (vt vult Gal.) tanta est humoris crudi & frigidi copia quæ in venis putrescit, vnde calor ille internus ingens, vt neque à calore natiuo, neque à febrili possit incalescere. Prætereà quemadmodum glacies quantumuis fundatur in sole, incalescere non potest, ita de humore illo crudo à calore febrili fuso & liquato censendum: vnde colligitur caloris natiui extinctio, & præterea retentrix facultas exoluta. Eadem ratione (non secus ac de sudore frigido) vbi spiritus frigidus ægris exit per nares & os, iudicamus mortem esse in propinquo: quia in indicio est calorem natiuum extingui, vnde etiam extrema frigent. Quòd si ij sudores frigidi manent cum febre mitiore, neque ita vehementi & acuta, significatur longitudo morbi: siquidem vires satis sint, quæ morbum longum sustineant.

SCHOLIA.

NOnum prognosticũ sudoris frigidi. humores enim cum sint, vt dictum est, seri in venis totoq; habitu corporis concepti, in aquæ speciem per cutim excretiones salutares sunt, si in illis nulla qualitatis, nec quantitatis, nec excretionis modi ratio desideretur, hoc est, si in morbis, coctionis notis antegressis incidant, si die critico & vigente natura, si toto corpore diffluat, si calida non sint, non frigidi, si febris inde & omnia symptomata mitescant. Sin ab vna harum conditione deficiant, magis aut minus lethales. Proinde cum sudo-

res non modo in intermittentibus, sed & continuis febribus erumpant: si frigidi illi in febribus acutis excludantur, mortem portendunt: indicant enim caloris natiui extinctionẽ. In mitiori verò, siue illa intermittens fuerit, siue continua, morbi longitudinem: ob materiæ contumaciam & copiam.

APHOR. XXXVIII.

Καὶ ὅκου ἔνι τοῦ σώματος ἱδρὼς ἐνταῦθα φράζει τὴν νοῦσον.

QVa parte corporis sudor est, ibi morbum esse ostendit.

Illud est in laudibus sudoris, vt æger sudet per vniuersum corpus. Aliquando tamen (vt vbi est cruditas) sudor mouetur in solis cruribus, capite, &c. illic est morbus: illic est naturæ pugna aduersus morbum. Quòd si febris sit salutaris, & die critico moueatur sudor, vbi hic cœperit à loco affecto, ac reliquis deinceps partibus vicinis, fiet tandem per vniuersum corpus. Natura enim primùm euincit materiam crassam quæ est (verbi gratia) in capite, deinde robustior facta, victa scilicet ea materia, aggreditur eam quæ est in thorace, & reliquis partibus corporis, est enim febris fusa per totum corpus, atque ita liberatur æger. Fit autem sudor vel propter multitudinem materiæ, vel retentricis imbecillitatem, vel ob robur naturæ in ea parte in qua sudatur. Bonus est si fiat à robusta natura, die critico & præeuntibus signis coctionis: alias malus & infidus.

SCHOLIA.

DEcimum prognosticum, de dignoscendo partis affectu ex sudore. Si enim in morbis sudor sit portio tenuior humoris

humoris morbifici in vaporem conuersi: unde sudor erumpet: ibi humorem morbificum delitescere necesse est. Qua parte igitur corporis manat sudor, ibi morbus esse significatur. Is autem sudor, qui morbum significat, non sudor est criticus, sed potius symptomaticus: & qui toto morbo etiam intermissionis autem remissionis tempore oritur paucus & tenuis vel toto corpore, vel solum circa caput & thoracem, aut etiam solum circa frontem (quæ sudādi ratio ἐφίδρωσις dicitur) is quidem nō modò inutilis, sed & calamitosus, tum in morbis vniuersi corporis, tum etiam partium singularum, vt qua à cruda materiæ copia & imbecillitate retentricis prodeat.

APHOR. XXXIX.

ΚΑὶ ὅκου ἔνι τοῦ σώματος θερμὸν ἢ ψυχρὸν, ἐνταῦθα ἡ νοῦσος.

ET qua in parte corporis calor aut frigus est, ibi morbus est.

Extra febrem quum sentitur in aliqua corporis parte calor aut frigus (vt in crure, in brachio) ibi est intemperies, aut maligna quædam materia. Cuidam planta pedis adeò incaluerat, vt sibi deūri pars videretur. Calor is nullis remediis poterat placari (quia, opinor ob cutis densitatem, nihil exhalare posset) sed scarificatu & transpiratione faciliore tandem euasit. Sic in febribus ægri sentiunt interdum calorem vehementissimum in thorace in ventre, hypochondriis, lumbis (vbi ceratum Gal. adhibemus ad refrigerandum) in capite, ceruice, &c. hinc quum quidam sentiret magnum incendium in extrema ceruice, liberatus est adhibita primum phlebotomia, ac deinde fotu & cucur-

bitulis. Poteſt enim eſſe in parte (vt dicimus) vel magna quædam intemperies calida aut frigida, vel obſtructio inſignis, vel materiæ quantitas, vel qualitas quædam indicibilis, vel materia maligna ac venenoſa, vt à torpedine, &c.

SCHOLIA.

Vndecimum prognoſticum, de dignoſcendo partis affectu ex perceptione caloris aut frigoris, non fugacis quidem, ſed conſtantis, ipsámque cauſam morboſam continenter ſequentis.

APHOR. XL.

Καὶ ὅκου ἐν ὅλῳ τῷ σώματι μεταβολαὶ, καὶ ἢν τὸ σῶμα καταψύχηται, καὶ αὖθις θερμαίνηται· ἢ χρῶμα ἕτερον ἐξ ἑτέρου γίνηται, μῆκος νόσου σημαίνει.

Et vbi in vniuerſo corpore mutationes fiunt, vt ſi corpus refrigeratur & viciſſim calefiat, vel color alius ab alio fiat: morbi longitudinem ſignificant.

Hic agit Hip de mitioribus febribus: at in Prorrh. (vbi repetit hanc ſententiam) de malignis ac lethalibus. Intelligemus ergo hunc Aphor. quòd ſi hæ mutationes caloris & frigoris contingant in acuta febre & maligna mors expectanda eſt: ſi in mitiore, morbi longitudo oſtenditur: modò vires valeant, & ſufficiat tempus quo natura materiam concoquat. In illa indicatur imbecillitas caloris natiui, robur verò caloris præter naturam qui validior natiuum extinguit. In hac verò mitiore cùm ſit multiplex materia, natura in hac concoquenda multum laborat. Ac quemadmodum dum proponuntur.

tur duæ vrbes expugnandæ, dum vna oppugnatur, altera ſeſe munit: ſic interim dum natura materiam alteran conficit, altera fit maior & augeſcit, vt longus fiat morbus. Si itaque in his naturæ negociis & moleſtiis fiat caloris motus ad ſuperficiem corporis & partes externas, eas calfacit: ſin intrò recurrat, frigidæ remanent. Sed à calore rubor in cute, à frigore pallor apparebit. fiunt autem huiuſmodi mutationes (ait Gal.) in horas, vel vna hora, hoc eſt *d'heure en heure.*

SCHOLIA.

DVodecimum prognoſticon, de dignoſcenda morbi longitudine ex crebra permutatione qualitatum, & colorum non in vna corporis parte, ſed in toto corpore, ſiue cum febri, ſiue citra febrim. Vt ſi corpus perfrigeretur, ac rurſum idem calorem concipiat: aut, ſi color varius creber fiat vt ſi modo palleſcat, modo liuore aut rubore ſuffundatur, diuturnitatem morbi ſignificat, aut multiplicem materiam, multiplicéſque motus: vnde & multarum partium affectio, ſummáque pepaſmi difficultas oſtenditur.

APHOR. XLI.

Ἱδρὼς πολὺς ἐξ ὕπνου ἄνευ τινὸς φανερῆς αἰτίης γινόμενος τῷ σώματι, σημαίνει ὅτι πλείονι τροφῇ χρέεται· ἢν δὲ τροφὴν μὴ λαμβάνοντι τοῦτο γίνηται, σημαίνει ὅτι κενώσιος δέεται.

SVdor multus per ſomnum ſine cauſa manifeſta factus, corpus copioſiore vti cibo ſignificat. Si verò parcius epulanti id eueniat, quod vacuatione indiget corpus, oſtendit.

Hippoc. hoc loco agit de ſudoribus qui proueniunt ſanis maximè: quanquam poteſt etiam intelligi de ægris conualeſcentibus, & qui neutrum valetudinis

ſtatum obtinent. Si quis igitur pręter conſuetudinem & citra cauſam manifeſtam ſeu externam (vt non vſus pluribus & calidioribus ſtragulis, non calfactus igni, non vſus alimentis calidioribus, quæ ſolent & materiam commouere ac tenuare, & corpus relaxare) à ſomno ſudet multum, denunciatur morbus, niſi vacuetur corpus: ídque maximè, ſi ſudor exoriatur in manibus & pedibus, ſi in cruribus, genibus capite. Sudores dormientibus magna ex parte accidunt ſub finem ſomni, & ſub tempus matutinum: quandoquidem reliquæ excretiones ſupprimuntur noctu, præter ſudores. Natura enim per ſomnum valet plurimum potentiis & facultatibus illis naturalibus, habétque ſecundùm eaſdem œconomiam quandam. Nam circa ſomni initium concoquit: deinde quæ vtilia ſunt ſeparat ab inutilibus: tum vtile diſtribuit in corpus, Cum ſanguine qui ab hepate diſtribuitur fluit ſeroſum recrementum, cuius pars dimittitur in renes & veſicam, pars reliqua cum ſanguine (vt is ſit fluxilis magis) vehitur per venas in omnes corporis partes: vbi natura ſanguinem appoſuit partibus vnà cum portione quadam ſeri, eum quidem conuertit in alimentum proprium partium, ſeroſum verò recrementum (quod nihil aliud eſt quàm ſudor) appetente die & ſub finem ſomni, excernit per cutim tanquam inutile. Adde quòd tunc temporis relaxatur corpus, quod anteà per ſomnum erat contractum & denſatum. Si paucus eſt ſudor, nihil eſt periculi. Indicat enim paucitatem materię, & laxitatem raritatémque corporis: quanquam etiam aliquando naturæ imbecillitatem. Si multus, ſignificat naturæ robur, & materiæ multitudinem: corpúſque vti copioſiore cibo. Gal. in comm. copioſiorem cibum diſtinguit. Nam is cui mouentur eiuſmodi ſudores nocturni, vel temperanter viuit, vel intemperanter.

Si

Si viuat temperanter,leui ſuccuſſione & exercitio corporis ſanatur, euacuato ſeroſo necnon fuliginoſo excremento, quòd in nobis etiam dormientibus colligitur,quantumuis temperanter viuamus. Si viuat intemperanter,non ſolùm colligitur multum ſeroſi & fuliginoſi recrementi,ſed etiam plenitudo crudorum humorum,aliquando ſanguinis copia, aliquando vtrumque. Quare ſi collegerit etiam multam pituitam crudam, & ſudet multùm, cùm hic ſudor vacuet quidem tenue illud excrementum,ſed non ſatis ſit repurgandæ illi craſſiori pituitæ, præparata materia dabimus medicamentum phlegmagogum:Si ſit ſanguinis plenitudo, venam ſecabimus. Si adſit copia & crudæ materiæ & ſanguinis,primùm corpus præparabimus dato leui pharmaco: deinde phlebotomiam inſtituemus: poſtremò medicamentum, quo quicquid reliquum eſt materiæ crudæ, expellatur. Quòd ſi cibum non accipienti ſudor multus accidat,indicatur morbus,niſi vacuetur corpus.Cibum non capere intelligi poteſt duobus modis:vel de eo cui deiecta eſt appetentia,neque cibum reuera aſſumit:vel de eo qui temperanter viuit. In vtroqne verum eſt, expectandum eſſe morbum, niſi adhibeatur vacuatio. Deiicitur autem appetentia, alias propter copiam alimenti vel ſanguinis,alias propter plenitudinem crudorum humorum,ſæpe à maligna quadam materia,vbi eſt purgandum.Hic non facit mentionem de ſudore excitato in aliqua corporis parte: Celſus tamen vbi citat hunc Aphor. facit.

SCHOLIA.

DEcimum tertium prognosticum sudoris paulò liberalioris. sudor enim multus & copiosè fluens, non à corporis raritate, non ab imbecillitate retentricis: sed ab humoris ceu succi redundantis copia, aut eiusdem acrimonia, qui de somno erumpit, quando natura digestioni dat operam, à soluta concoctionis periodo, nulla incidente causa manifesta & extrinsecus adueniente, vt caloris & tempestatis austrinæ sine flatu, aut stragularum, arguit corpus vti pleniore victu, & supra exhausti corporis rationem, & partium nutritioni vacantium conditionem & statum, cibos potusve ingeri. Quòd si, nec genio paulò liberalius indulgenti, nec appetenti, sed moderatum victum & cultum consectanti, idem sudor plurimus contingat, necessariam esse vacuationem ostendit: quòd in venis resideant succi tenues, qui sua acrimonia facultatem expultricem irritant, aut retentricem imbecillam fatigant, aut copia grauant. Cur verò somnus sudorem moueat, & alias omnes vacuationes retineat, multæ sunt causæ. Nam torpescente seu per somnum minus irritatur expultrix facultas, nec corpus turbatur motu, vt in vigiliis. Vnde contentæ materiæ intrò figuntur & firmantur, nec vllo modo mouentur: multus tamen sudor prodit, primùm, qui alimẽti halitus, qui in vigilia occurrit raræ calidæq́; cuti, vt facile & citra sensum perspiret, per somnum à carnium densitate cohibetur, & per moram concrescens in sudorem abit. Deinde quia ille halitus à visceribus ad extimas vsq; carnes tantò copiosior funditur, quantò amplius alimentum dormienti coquitur quàm vigilanti. Tertio, quia vapor corporis si liberè difflatur, impingens in locum vbi non moretur, euanescit: cohibitus per moram abit in sudorem. quod fit in somno, per quem non difflatur nec motu corporis dissipatur sudor. Accedit huc, quod aliorum excrementorũ materia in intimo corpore delitescat:

sudoris

ſudoris autem materia, nimirum ſerum ſanguinis iuxta cutem in vaſis continetur, quod confeſtim exudat per ſomnum, vel expreſſo ob ſubſtantiæ tenuitatem ſero in recurſu humorum: vel denſitate ipſa carnium exprimente: vel potius retentrice ob innati caloris abſentiam, deficiente.

APHOR. XLII.

Ἱδρὼς πολὺς ψυχρὸς ἢ θερμὸς αἰεὶ ῥέων, ὁ ψυχρὸς μείζω, ὁ δὲ θερμὸς ἐλάσσω νοῦσον σημαίνει.

SVdor multus calidus vel frigidus aſſiduè fluens, frigidus quidem grauiorem, calidus autem minorem morbum ſignificat.

Gal. ex Hip. in prorrh. aſſerit ſudorem multum in febrib. acutis eſſe inutilem. Idem ſudorem febrientium diſtinguit: quia videlicet vel aſſiduus eſt, vel copioſus, vel mediocris. Si initio febris ſudor ſit multus & aſſiduus, vires exoluet, ac tandem ęgrum iugulabit, aut certè graue periculum minabitur: quia criticus non eſt, ſed exit morbo incocto, & à multitudine crudę & pituitoſæ materiæ. Si mediocris ſit & paucus, liberari poterit æger, neque tam graue malum impendebit. In li. Epid. fit mentio quarundam febrium humidarum ex ſtatu Aquilonio & humido ortum habentium: cuiuſmodi ſunt quæ dicuntur τυφώδεις καὶ ἑλώδεις. In his duobus generibus febrium, quę periculoſiſſimæ erant, ſudor multus, aſſiduus & frigidus effluebat ab initio morbi ad finem. Iam omnis ſudor bonus, calidus eſt: & non contrà. At ſudor omnis frigidus, malus. In hoc Aph. duo ſunt, ſudoris quãtitas & qualitas. A multo ſudore calido, breuior morbus, minúſque periculoſus: contra à multo ſudore frigido

morbus longior & magis periculoſus. Neque πλείω & ἐλάσσω referenda ſunt tantùm ad longitudinem & breuitatem morbi, ſed potius & rectius (quod facit Gal.) ad periculum.

SCHOLIA.

DEcimumquartum prognoſticum ſudoris frigidi, aut calidi in febribus aliisq́ morbis erumpentis: Vterque aſſidue fluens, ſi vllo dierum criticorum delectu, ineunte morbo, creſcente, vigente, frigidus quidem vim morbi maiorem, calamitoſiorem, curatu difficiliorem atque ſiniſtri iudicij: calidus verò, morbum minorem ſecundioriſque iudicij oſtendit: ob materiam pepaſmi capacem, quæ vniuſmodi exiſtat, & copioſiorem calorem ſuſcepit.

APHOR. XLIII.

OI πυρετοὶ ὁκόσοι μὴ διαλείποντες διὰ τρίτης ἰσχυρότεροι γίνονται, μᾶλλον ἐπικίνδυνοι, ὅτῳ δ᾽ ἂν τρόπῳ, σημαίνει ὅτι ἀκίνδυνοι.

FEbres quæ tertio quoque die vehementius affligentes non intermittunt, periculoſiores ſunt. Quoquo autem modo intermiſerint, periculum abeſſe ſignificant.

Hipp. hoc Aph. & ſequentibus ferè omnibus huius libri agit de febribus & ſymptomatibus febrium: ob id ſunt qui eoſdem Aphor. inſcribant de febribus. Hoc loco agit de tertianis. Sunt qui putant huius Apho. ſenſum eſſe: Si quando febris tertio die fortior fiat, periculoſior erit. Sed per διὰ τρίτης non eſt intelligendum tertio die, quo modo faciunt omnes ferè interpretes: imò

imò potiùs tertio quoque die. Denique διὰ τρίτης siue διὰ τρίτην vsurpant Hipp.& Gal.non solùm pro tertio die,sed etiam quinto,septimo,nono,vndecimo,diebus videlicet alternis imparibus : hoc est, quando vno die intermisso redit accessio , alibi παρὰ μίαν dicit Gal. Aliud est erratum , quòd velint hanc sententiam ascribere solis semitertianis: cùm Hippo.intelligat de toto genere tertianarum intermittentium, vt ipse exponit primo & secundo Epid. & Gal. in iis comm. vbi diuiduntur febres διὰ τρίτης in eas quæ tertio quoque die vel inuadunt (vt sunt intermittentes tertianæ) vel exacerbantur , vt sunt continuæ. febrium ergo διὰ τρίτης aliæ intermittunt : aliæ continuæ sunt.Quæ intermittunt, sunt in triplici differentia. Est enim tertiana exquisita vel quæ proximè accedit ad exquisitam , cuius accessio non superat 12.horas , ortumque habet à syncera bile. Est tertiana simpliciter , quæ est notha, cuius accessio extenditur ad horas 18. Materiam habet aliquid pituitæ immixtum bili. Vbi verò accessio protrahitur ad 24.aut etiam 28.horas , dicitur tertiana producta, seu extensa: quæ materiam habet crassiorem & copiosiorem pituitam permixtam bili:his tribus generibus intermittentium respondent tria genera continuarum. Nam febris ardens exquisita respondet exquisitæ tertianæ. Ardens notha tertianæ dictæ simpliciter : & præterea quædam febris vocata τριταιοφυὴς, cuius materia est biliosa, copiosa, crassa, & contumax, habétque exacerbationes tertio quoque die. Deinde tertianæ productæ respondet semitertianæ quæ continua est. Hæc exacerbatur alternis diebus imparibus, sed quod cæteris non accidit, si hoc die habuerit reduplicationem, altero proximo non habebit. Materiam habet vel pituitam cum pauciore bile , vel bilem cum

pauciore pituita, vel vtrumque humorem æquali mix-
tura. febris porrò vehementiam intelligimus ex vehe-
mentia symptomatum, quæ dicuntur signa pathogno-
monica, id est, morbi propria, & quæ morbi essentiam
declarant: vt est caloris acrimonia, sitis, oris siccitas,
&c. Inest autem periculum febrib. non intermittenti-
bus tertio quoque die, primum, quia nulla datur quies
naturæ vt refocillet vires, & alimentum assumatur.
Deinde quia aliquando est materiæ crassities & multi-
tudo, quæ non potest à natura euinci. At quocunque
modo intermiserint febres διὰ τρίτης, periculum abesse
significant. Hip. (interprete Gal. διαλείπειν καὶ διαλείπεσθαι
bifariam sumitur, modò pro remittere, modò pro inter-
mittere. Sic διάλειμμα vox est ambigua. Aliquando e-
nim dicitur de febribus quæ habent non ἀπυρεξίαν seu
εἰλικρίνειαν, seu priuationem quandam febris, sed μειοπυ-
ρεξίαν vel ἔνδοσιν ac remissionem, vt sunt continuæ. Inter-
dum de febribus dicitur quæ reuera habent ἀπυρεξίαν &
interuallum quoddam quo ægri corpus febre liberum
est. Hîc διαλείπειν de tertianis intermittentibus vsurpa-
tur, in quibus natura, quòd attinet ad rationem febris,
intermissionem habet, diémque integrum quo vires
colligat, & alimento reficiatur: ob id periculo vacant
huiuscemodi febres.

SCHOLIA.

AXiomata aliquot de febribus statuit. Primũ febres omnes continuas ac continentes, potissimũ verò eas, quæ tertio quoq; die ingrauescunt periculosas esse. Intermittentes verò per se & ex sua natura omni vacare periculo. Febres quidẽ continuæ cum perpetua symptomatũ accessione coniunctæ, quæ vires acquirunt eundo, ob inflammationem scilicet alicuius visceris,

visceris, vel malignam humoris biliosi corruptionem in maioribus venis atque arteriis, vnde ducunt originẽ: præsertim illæ quæ tertio quoque die ingrauescunt & vires acquirũt: quales sunt causos, tertiana continua, semitertiana: quòd ea sit febrium biliosarum ratio, vt bilis motu, qui tertio quoque die fit, recrudescant cum stomachi dolore, vigiliis, delirio, iactatione corporis, lumborum, ceruicis & capitis grauitate, ob biliosi humoris acrimoniam, feruorem, corruptionem, partium nobilium æstum, virium oppreßionẽ, & coloris natiui ac spiritus continentem resolutionem cum metu trãslationis symptomaticæ: quæ omnia reddũt tales febres calamitosas ac sinistri iudicij, omnisq́ue pepasmi expertes, & sine vlla crisi, fractis naturæ viribus à symptomatum vehementia, & interceptione actionum animal. vital. & naturaliũ. Quæ verò febres quouis modo intermiserint, & ad ἀπυρεξίαν ceu infebricitationem desiuerint, cuiusmodi sunt tertianæ exquisitæ horarum duodecim spatio circumscriptæ, aut mediæ, horarum duodecim, aut extensæ, horarum vigintiquatuor, omni periculo vacare significant: quòd illæ habeant materiam, in corporis habitum diffusam, quæ singulis acceßionibus expurgatur, nec ab inflãmatione aut maligna humorũ qualitate nascãtur: quæ duo sunt præcipuæ causæ funestæ in morbis omnib. acutis. Quanquã hæ licet à causa & materia à qua nascũtur, quæ nec est inflãmatio, nec maligna humorũ putredo, omni periculo vacant: tamen aliunde periculosæ ac funestæ reddi poßũt, nã virium infirmitas, destillatio, syncope, multitudo & craßities materiæ repentè affluẽtis, aut alius affectus in principio & incremento acceßionis, hominem de medio tollere poßunt, præsertim cui viscus aliquod læsum est: interdum vires infirmæ in senibus motum rigoris nõ ferunt aut cõcußionem: interdum etiam vires sufficere poßunt primis tribus temporibus, in quibus adhuc habitus cõpresßus est & constrictus. Sic autem in declinatione discusso ac

dissoluto, cum calor rursus à medio ad extrema mouetur, nonnulli repentè moriuntur, vt ij qui adstant, animo potius deficere, quàm mori ipsos putent. Quidam verò paulatim in perniciosis declinationibus non repentè intereunt, moriq́ incipiunt in statu, à quo celeriter in declinationem transire videntur, quia calor febrilis repente discutitur, vnde opinio fit melioris declinationis. Sic enim testatur Hollerius se vidisse senes duos in tertiana intermittente mori, qui agebant annum propè octuagesimum: vidisse & iuuenem quendam longiori inedia, natura biliosa, in vehementiori accessione syncope periisse. Idem in viro quoque contigisse in quartana distillationem initio accessionis inualescentem suffocasse mulierem. Vide primum Aph. lib. 1. & 4. Aph. lib. 4. Coac.

APHOR. XLIV.

Ὁκόσοισι πυρετοὶ μακροὶ, τουτέοισιν ἢ φύματα ἐς τὰ ἄρθρα ἢ πόνοι ἐγγίνονται.

Qvos diuturnæ febres exercent, iis vel tubercula vel dolores in articulis fiunt.

Diuturnæ dicuntur febres quæ superant 40. dies: materia crassa, frigida, ac contumaci, & perseuerant aliquando ad 6. menses. Huiusmodi febres si fouendæ sunt, soluuntur magna ex parte abscessu & concoctione, vt alij longi morbi: quanquam interdum etiam idem contingat acutis. Phyma vox est ambigua. Siquidem significat interdum omnem tumorem qui foras enascitur: interdum peculiariter dicitur apostasis & abscessus ad articulos & maxillas. Alias sumitur pro suppuratione. Alias est inguinum inflammatio quæ celeriter transit in suppurationem: hîc pro abscessibus criticis accipitur. At verò πόνος hoc loco vel dolores vel noxam in articulis dicit.

SCHOLIA.

SEcundum axioma. Vt acutæ febres, quia ex tenui calido biliosoq́; humore fiunt, ferè indicantur per excretiones, vt sudorem, hæmorrhagiam, alui profluuium, vrinas, ita diuturnæ cum salutaribus signis, aliquando coctione, sæpius abscessu: præsertim si earum diuturnitas consistit in pepasmi difficultate, ob materiæ multitudinem, crassitiem & frigiditatem, non in visceris alicuius vitio, aut culpa ægri vel medici. Proinde humor ille ob frigus resistens coctioni, ob crassitiem minùs admittens calorem, ob viscidítatem excerni non potẽs, à partibus potentioribus ad articulos debiles repellitur, sparsusq́; in eorum cauitatibus lassitudinem ac dolorem: collectus & exuberans abscessum verum facit, nisi abscessus materiam & occasionem tollat vrinæ crassæ, copiosæ & albæ profluuium. Aph. 70. lib. huius vel hæmorragia per nares. 6. Epid. Hoc axioma repetitur Aph. 5. lib. 4. Coac.

APHOR. XLV.

Ὁκόσοισι φύματα ἐς τὰ ἄρθρα ἢ πόνοι ἐκ πυρετῶν γίνονται, οὗτοι σιτίοισι πλείοσι χρέονται.

QVibus tubercula ad articulos vel labores post diuturnas febres fiunt, ij pluribus cibariis vtantur.

Hic Apho. est de conualescentibus, quibus nonnunquam accidit, vt plus appetant aut plus ingerant quam conficere possit natura: vnde sæpè non corroborantur. Cùm itaque his calor sit imbecillior, si alimentum largius capiant, excrementa multa colligi necesse est: quæ excrementa si decumbant in articulos, fient tubercula & abscessus atque dolores in articulis.

SCHOLIA.

TErtium axioma de abſceſſibus qui in articulis ſuboriuntur conualeſcentibus à febribus longis. Si ergo, nulla ſuperſtite materia, & febre integrè ac perfectè ſoluta, conualeſcens copioſiore cibo vtatur, quàm exhauſti ratio poſtulet: quàm vires fractæ & ventriculus frigidior & imbecillior nondum regenerato ſpiritu ferre poßint, vel expectandus eſt abſceſſus, vel dolor in articulis. Conualeſcens enim, ex morbis longis calorem natiuum habet languidum, & ventriculum frigidum, ideoq́; plura appetentem, quàm poſſit conficere: vnde multa cruditatum colluuies, quæ tandem ad articulos decumbunt.

APHOR. XLVI.

Ἢν ῥῖγος ἐμπίπτῃ πυρετῷ μὴ διαλείποντι, ἤδη ἀσθενεῖ ἐόντι, θανάσιμον.

SI rigor frequens & iteratus febre non deſinente ægrum iam debilem inuadat, letale eſt.

Natura ſubinde imbecilla, nititur tamen euincere morbum: quod quum non conſequitur, ſed ſuccumbit, ſignum eſt letale. Ita in excretionibus, in cócoctionib[us] vbi protulerunt ſe ſigna coctionis, & ſtatim deſinit naturæ motus: item in abſceſſu, vbi hic concidit & intrò reuocatur, ſignum eſt naturæ imbecillæ & ſuccumbentis. Sic rigor (qui ſudoris eſt prænuncius) ſi ſæpius incidit & iteretur, nec vlla fiat excretio & ſudor, indica[t] naturam quidem mouere, ſed languidè & imbecilliter. Quare ſi æger debilis eſt, verendum eſt ne deficiat in rigore illo, quum morbus intrò recurrit & naturam opprimit. Præterea tum augetur febris & diſſoluuntur vires. Quinetiam ægro ita debili ſi moueatur ſudor, non

mmen

tamen euacuationem poterit ſuſtinere, ſed deficiet. Malum proinde ſignum eſt illud, eò quòd indicat morbum vincere, & naturam vinci.

SCHOLIA.

QVartum axioma. Lethalis rigor, qui in febrem continuam frequenter incidit, addita duplici conditione, ſi morbi diuturnitate, aut vehementia, aut vtraque, vires iam fracta ſint, & ſi non remittatur febris: lethalis, inquam, vt cauſa & ſignum. nam oſtendit naturam quidem ſæpius aggredi ad excluſionem materiæ, ſed in opere ſuccumbere, & materiam intrò referri, ita vt ſit ſignum indicatorium non indicans. Cauſa verò lethalis eſt, quia ſiue aliqua ſequatur excretio, ſiue nulla, nec euacuationem inſignem nec concuſſionem corporis, fracta iam vires perferre poterunt. hoc axioma repetitur Aph. 9. lib. 1. Coac.

APHOR. XLVII.

Αἱ ἀποχρέμψιες αἱ ἐν τοῖσι πυρετοῖσι τοῖσι μὴ διαλείπουσιν αἱ πελιδναὶ, καὶ αἱματώδεες, καὶ δυσώδεες, καὶ χολώδεες, πᾶσαι κακαί· ἀποχωροῦσαι δὲ καλῶς, ἀγαθαί. καὶ κατὰ τὰς διαχωρήσιας, καὶ κατὰ τὰ οὖρα. ἢν δὲ μή τι τῶν συμφερόντων ἐκκρίνηται διὰ τῶν τόπων τούτων, κακόν.

EXcretiones in febribus non intermittentibus liuidæ, cruentæ, fœtidæ, & bilioſæ, omnes malæ: commodè tamen ſi prodeant, bonæ. Sed eadem quoque eſt eorum quæ per aluum & vrinas excernuntur, ratio. Si quid verò quod non iuuet per hæc loca excernatur, malum.

Anteà dixit Hippocrates de ſudoribus criticis & non criticis. Reliqua ſunt tria excretionum genera

in febribus, ſputa, vrinę, & deiectiones: de quibus tribus agit hoc Aphor. Per ſputa iudicamus de iis quæ ſunt in thorace propriè & peculiariter: deinde etiam de iis quæ ſunt in cerebro, in ventriculo & ore ventriculi. Per vrinas, quomodo habeat totum genus venoſum. Per deiectiones, de inteſtinis & partibus aliis ventralibus. Cæterùm ἀπόχρεμψις καὶ ἀνάχρεμψις vſurpatur propriè à medicis de ſcreatu: in quo editur quidam ſonus, dum materia craſſa & viſcida faucibus hærens educi facilè non poteſt. Et præterea apud Hip. πτυελισμὸς, id eſt, ſputatio (lib. 4. de loc. aff.) vbi eſt multa ſaliua liquida & tenuis: vt aqua in ore, quæ frequenter & perpetuò expuitur. hæc ſputatio indicat cerebrum & ventriculum, ac præſertim os ipſius eſſe humidiora. Accidit ferè noctu iis qui largiùs biberint à cœna. Eſt & πτύελον ſputum naturale. item πτύσματα ſputa cruda, lib. de criſ. hæc aliquando confunduntur. At hîc per ἀναχρέμψιας intelligimus omne genus ſputorum, & præſertim ſputa cruda, & liuida, &c. Quæ ſputa in omnibus febribus non intermittentibus ſunt mala. Siquidem omnis excretio liuida, ſiue ſit exſcreatio, ſiue vrina, ſiue deiectio, quacunque denique parte exeat, indicat νέκρωσιν & mortificationem caloris natiui. At cruentæ excreationes intelliguntur non leuiter intinctæ ſanguine, ſed quum purus & ſyncerus ſanguis excernitur, rupta vel eroſa vena ab acri quodam humore. Fœtidæ indicant corruptionem & putrilaginem. Quæ non ſolùm in ſputis, ſed etiam deiectionibus & vrinis intelliguntur. Eiuſmodi autem ſputa fœtida apparent in tabidis breui morituris. Iam bilioſæ (χολώδεις) intelliguntur à ſyncera bile, quæ videlicet non eſt diluta ſuo ſero. Atqui omnis ſyncera excretio mala eſt. Quod ſi benè excernuntur, bonæ excretiones. Omnis excretio vt ſit bona apparere debet die

critico,& concocto morbo,alioqui non conferet.Quare licet excretiones sint liuidæ, cruentæ,&c. si tamen apparuerint die critico, & præcurrentibus signis concoctionis,bona est. At si per hæc loca,id est,per fauces. & asperam arteriam,per intestina, per vrinas,nihil eorum quæ conferunt excernitur, malum. Decernentia enim quæ non decernunt,mala.

SCHOLIA.

Axioma quintum,de triplici euacuationum genere in febribus continuis excerni consueto,ad funestam aut salutarem earum crisim. Excreationes igitur,quarum expectorandi difficultas,vel in materiæ contumacia,vel in laterum infirmitate,vel in vtroq; consistit:si in febribus continuis prodeant:liuidæ,ex necrosi & mortificatione partium vnde manant:& cruentæ sanguinis nempe puri atque synceri soboles, qui rupta aut exesa aut aperta vena effunditur : & fœtidæ, vincente scilicet putredine:& biliosæ,nulla pituita permixtæ ac perfusæ. Omnes malæ,partis scilicet vnde manant calamitate, & quòd iudicatoria non inducantia,febri finem non imponunt.Sin autem conuenienter ferantur, cito ad initium morbi,ex facili,sine dolore & magna tussi, ac superstite partium vnde manant integritate, bonæ, salutares, ac criticæ: qui ægrum morbo,quo anteà tenebatur,expediunt. Eadem est ratio deiectionum & vrinarum:vt si conuenienter ferantur adiumentum adferant,sin minus,detrimentum.Quod si nihil quod adiumentum adferat per loca feratur,calamitosum,vnde colligas excrementa quantumuis mala in qualitate, aut quantitate, aut colore, bonis ægri rebus excerni, si die critico,præcedentibus signis coctionis,& cum ægri adiumento excernantur,signum enim est corpus à natura vitiosis expurgari humoribus.

APHOR. XLVIII.

EN τοῖσι μὴ διαλείπουσι πυρετοῖσιν, ἢν τὰ μὲν ἔξω ψυχρὰ ᾖ, τὰ δὲ ἔνδον καίηται, καὶ δίψαν ἔχῃ, θανάσιμον.

IN non intermittentibus febribus si exteriores partes frigidæ fuerint, interiores verò vrantur, & sitim habeant, letale est.

Partes exteriores dicuntur maximè manus, pes, nasus, aures, labra, & aliquando etiam tota cutis. At mediæ siue interiores decuntur ab vmbilico ad thoracem, vt pulmo, diaphragma, ventriculus, hepar. In febre igitur non intermittente æger aliquando friget extremis, & internis calet partibus. Sed antequam de morbi euentu præsagiamus, accidentis eius distinguere causam debemus: quæ triplex est. Primùm enim potest id euenire à forti & vehemente dolore in mediis corporis partibus sæuiente, vt fit in cholico dolore. Vbi.n. fortis est dolor in partibus internis, dum natura eò concurrit cum calore, sanguine, & spiritu, calor ingens excitatur in parte dolente, partésque exteriores sanguine destitutæ frigēt. Secunda causa est syncope, aut affectio oris vētriculi. A quibus causis duabus si sit frigus in partibus externis nō est mirandū, neq; periculum magnum imminet. Verùm enimuerò id demum perniciosum est & letale, vbi (quę causa est tertia & præcipua) in malignis febribus ardētibus pars interdum laborat erysipelate, vel propriè dicta inflammatione, quæ fit à materia crassa & viscida. Tunc enim magnum est incendium in medio corpore, quod incendium instar cucurbitulæ naturam (quæ sēper est cū sanguine & spiritu) ad se trahit, vnde extrema frigent: quod accidit in febre lipyria. Et hoc est, quod

dicemus,

dicemus, dolorem attrahere. Sed quemadmodum in domus incendio vbi aqua igni affunditur, sæpè fit vt ignẽ nõ extinguat, imò potiùs fit illius pabulum: ita illic vbi ad partẽ inflammatam accurrit natura suppetias latura, tantum abest vt sanguis affluens incendium mitiget, vt etiam sæpe adaugeat, & illi sit nutrimentum ac pabulũ. Hoc autem accidens periculosissimum est in adolescẽtibus. Sed super hac re vide librũ tertium Epid. de anginosa muliere. Aliquando tamen in febribus ardentibus vbi est eiusmodi interna inflammatio, ab hac excitatur vapor calidus qui per totam cutim diffusus efficit vt ea ardeat. Quòd si vapor is supprimatur (id quòd fit ferè quum materia est crassa ac viscida, quæ via obstruit, & incendium illud interclusum tenet ne exhalare possit) non est multus calor in cute pro ratione febris ardẽtis, id quod sæpè experiaris in his regionibus. Atque ita cutim frigere dicemus bifariam: vel quum reuera friget, vel quãdo non calet pro ratione febris. Hip. lib. de morbis dat aliam rationem cur extrema frigeant: quia videlicet partes extremæ & externæ siccæ sunt, vt interiores humidæ. Cùm igitur tales sint partes exteriores, humor paucus harum partium peruritur & cõsumitur à calore febrili: consumpto humore necesse est colorem, qui illic est, extingui: quo extincto necessariò refrigescunt extrema. Cæterum in febribus his ardentibus quæ medias corporis partes occupant, letalia etiam sunt signa vbi ęgri corpus exagitant, disiiciunt vestes, pedes manusque nudant, & vehementer sitiunt. Præter id, vbi iam imminet exitium, succedit tenuis quidam sudor (ἐφίδρωσις dicitur) primùm per caput, deinde per totum corpus. Siti autem vehementi vexantur, ab erysipelate aut inflammatione calfactis ac resiccatis pulmonibus, hepate, aut ventriculo, aut intestino primo. Ab his enim

quatuor partibus præcipuè oritur sitis.

SCHOLIA.

SExtum axioma. In omnibus non modo acutis, sed & cõtinuis febribus extimas partes refrigerari malum: pessimum verò si extimis partibus algentibus interiores vrantur, & sitiant. Quemadmodum enim in acutis proximum est, si totum corpus æqualiter calidum ac molle sit: inquit Hip. quod inde significatio fiat, neq; cor opprimi, vt calorem à toto corpore retrahere cogatur: neq; obstructiones magnas esse, quæ caloris instituentis motum ad extimas partes impediat, neq; subesse dolorem interiorem: neq; materiã heterogeneam, aut phlegmonẽ vllam, saltem quæ mortis periculum inijciat: ita pessimũ est, medio æstuante corpore, extrema refrigerari, & igneũ calorẽ suas vires in visceribus colligere, & vt dictũ est lib. 2. progn. caput & pedes manusq; perfrigerari, vẽtre ac lateribus calẽtibus. Extimæ quidẽ partes quia minimè carnosæ sint, & longissimè absunt à viscerib. à quib. influens calor in omnes partes diffunditur, omniũ primæ promptissimè ac facillimè refrigerantur, quomodocunq; id fiat. Proinde in longis morbis, per hyemem præsertim & senibus, non solũ in initiis accessionũ, sed & cùm morbus intermisit, si extrema refrigerentur, mirũ videri non debet, nec periculosũ existimari, si in febribus intermittentibus, potissimũ verò in omnibus tertianis, in initio accessionis, nonnunquã per plures horas interiora vrantur & siti clamosa diuexentur, extrema verò vehementer frigeant: quòd in illis, aut bilis, aut pituita salsa in ventriculũ irruat, ineunte paroxysmo. At in acutis id contingere nõ potest citra funestum exitum. Nam præterquam quod frigus partiũ extremarũ in acutis vel extinctionem caloris natiui, vel eiusdẽ oppressionẽ, vel periodicam exacerbationẽ denotat (quæ omnia mala sunt) quantò grauius malum expectandũ si vna cũ extimarũ partium frigore, æstus internarum sentiatur? Id e-

nim caloris natiui ad interiora contractionem arguit, non quidem quæ ad vehementem dolorem, aut ad syncopen consequitur: sed quam parit visceris alicuius inflammatio vel in ventre vel in thorace, à qua externarum partium calor instar cucurbitulæ intrò attrahitur. Maximè verò si ad illud partium internarum frigus sitis accedat, inde enim significatio fit, inflammationem iam marasmum in eo viscere contraxisse, eóq; magis si adsit linguæ siccitas ac scabrities, iactatio corporis hypochondrij tensio.

APHOR. XLIX.

Ἐν μὴ διαλείποντι πυρετῷ ἢν χεῖλος, ἢ ὀφρὺς ἢ ὀφθαλμὸς, ἢ ῥὶς διαστραφῇ, ἢν μὴ βλέπῃ ἢν μὴ ἀκούῃ, ἤδη ἀσθενέος ἐόντος τοῦ σώματος, ὅτι ἂν τουτέων γίνηται, ἐγγὺς ὁ θάνατος.

Si in febre non intermittente labrum, aut supercilium, aut oculus, aut nasus peruertitur: si non videat, nec audiat, imbecillo iam existente corpore, quicquid horum acciderit, mors in propinquo est.

Aphor. hic prognosticus est. Cúmque omnis præsagiendi ratio ducatur ex robore trium facultatum corpus nostrum dispensantium, hic Aphor. est facultatis animalis motoriæ & sensoriæ. Verum his solis signis fidere non oportet, sed addendum est robur naturæ: quod facit Hipp. quum ait, ægro iam debili. Nam hæc omnia quandoque contingunt cum aliis signis lethalibus, ægro iam debili, túncque mors est in foribus. Interdum virtute valida, & sine periculo, vt in perturbatione critica: vt Metoni, in Ep. accidit, cui os distortum erat. διαστροφὴ vox est Hipp. familiaris in labiorum peruersionibus. Cum itaque quatuor sint musculi obliqui labrorum motib. inseruientes, his affectis per consensum cum cerebro, & neruis à tertia coniugatione contractis ad suũ principium vel propter inflammationem,

vel ſchirrhum, vel ſiccitatem (in febribus, quando calor igneus & febrilis abſumpſit quicquid eſt humidi) vt aliquando ob immodicam refrigerationem, vt in canina conuulſione, fit labrorum peruerſio. At ſupercilium peruertitur ob cutim frontis reſiccatam & contractam immoderatè. Aut oculus, &c. τὸ βλέφαρον, id eſt, palpebra, non eſt hîc addendum: quia oculi peruerſio eſt palpebrę peruerſio. Hic affect⁹ Hippocrati dicitur κατάκλασις, aliquando διαστροφὴ, aliquando ἴλλωσις, interdum vt primo Progn. καμπύλον, καὶ ῥικνὸν, quando ſcilicet incurua videtur eſſe palpebra. Fit autem oculi peruerſio, quando nerui à ſecunda coniugatione motorij & muſculi patiuntur, ac immodicè reſiccantur. Sed melius hic [quomodo facit Gal.) intelligemus cataclaſin, id eſt, palpebræ effractionem, ita vt nō ſit oculus peruerſus ſed palpebra, atq; ita videatur oculus peruerti. Palpebra conſtat cute exteriore, muſculis duobus, neruis à tertia coniugatione, tarſo cum quadam cute. Fit itaque effractio palpebræ, vbi vterque muſculus tum claudens tum aperiens palpebram conuellitur: adeò vt maneat potiùs apertus oculus, quàm reuera peruerſus. Sic peruertitur naſus, quum tenuium muſculorum, qui ad naſi pinnas perueniunt, fibræ contenduntur & contrahuntur. Si præterea æger non videat nec audiat, letale eſt: extincta facultate cenſoria, & conſumpto ſpiritu viſorio & auditorio. Hæc autem omnia ſunt letalia, maximè vbi languidæ ſunt vires: niſi, vt diximus, in perturbatione critica. In hac enim ita aliquando exoluuntur vires, vt ſit ἀσφυξία: neque tamen ideò deſperandum eſt ſi concurrant alia ſalutaria: nam iſtud non perſeuerabit.

SCHO-

SCHOLIA.

SEptimum axioma. Si in febre continua, labrum alterutrum aut vtrumque distortum sit conuulsione propriorum musculorum aut antagonistarum, aut congenerum alterutrius partis resolutione. Aut palpebra, conuulsis vtriusque anguli musculis, ac sua conuulsionis causam habentibus. Aut oculus alteruter, vel vterque conuulsis inaqualiter septem musculis motibus oculorum præfectis. Aut narium pinnæ peruertantur. Tum autem videndi & audiendi vis, vitiatis nimirum & instrumentis & facultate ipsa: ac vires corporis iam effœtæ langueant, magnitudine morbi & symptomatum vehementia, quicquid horum acciderit, mors in propinquo est, dummodo hæc symptomata non sint perturbationis criticæ, & iamiam futuri iudicij: qui ad calamitosam vim morbi accidit summa naturæ imbecillitas. Vide Aph. 38. lib. 2. Coacarum.

APHOR. L.

Οκου ἂν ἐν τῷ πυρετῷ μὴ διαλείποντι δύσπνοια γίνηται καὶ παραφροσύνη, θανάσιμον.

QVando in febre non intermittente difficultas spirandi & delirium accidit, lethale est.

Hippocrates in Prognost. dixit respirationis facilitatem habere maximam vim ad salutem in morbis acutis: quia hoc ipso indicatur facultatem animalem, & quæ in thoraces, bene habere. Non tamen sequitur: Est Respirationis facilitas bona: ergo difficultas mala est. Oportet enim videre causam huius difficilis spirationis. Nam in critica perturbatione sæpe incidit spirandi difficultas. Aliquando etiam per vigores

accessionum in febribus. Interdum fit, quando natura transmittit humores à partibus nobilibus ad ignobiles, & ea materia transit per thoracem & venas thoracis. Sed hæ dispnœæ cum tandem quiescant neque perseuerent, non sunt exitiosæ. Gal hoc in loco dispnœam intelligit magnam & raram respirationem. Hęc delirij comes est: hoc est, quandocunque æger in acuta febre spirat magnum & rarum, tunc delirat. Sed non sequitur, delirat æger, ergo spirat magnum & rarum. Magnum & rarum spirare est quemadmodum faciunt ij qui amant, aut altiùs aliquid cogitant, aut defixis oculis aliquid intensius intuentur. Hi enim aliquandiu non spirant, sed tandem magnum spirant facta efflatione. Hoc pacto ægri aliquando occupata mente, & præsertim phantasia non respirant nisi coacti, & tum magnum spirant. Quòd si mente non occupata eiusmodi respiratio perseueret, signum est delirij. Non tamen ob id qui delirat, semper in isto modo spirat. Nam (vt scripsit Hippo. primo Epid. & Gal. 5. de locis aff.) aliquando iis qui delirant, est spiritus frequens & exiguus. Verùm istud distinguendum est. Si enim febrib. acutis laborat diaphragma, si grauis est dolor in membrana succingente (vt in pleuritide) mouetur delirium, & tum frequens est & exiguus spiritus. Sin thoracis partes integræ sunt & absque dolore, tum in delirantibus fit magnus & rarus spiritus. Non opus est itaque hoc Aphor. astringere dyspnœam ad magnam & raram respirationem, sed extendere etiam ad frequentem & exiguam. Potest item intelligi de spiritu sublimi, vbi thorax attollitur multum & scapulæ. Túncque magnum est periculum, quia hoc ipso intelligimus vel grauem esse in thorace inflammationem, vt quarto de loc. aff. cap. 8. vel anguistiam magnam, & imbecillitatem

tatem partium. Eſt etiam offenſatio & intercisio reſpirationis. Quæ omnes dyſpnœæ cum delirio ſunt periculoſæ, poſsúntque hic intelligi per diſpnœam. Reſpiratio eſt operatio animalis. At delirium oſtendit cerebrum affici vel primariò vel ſecundariò. Quare malum eſt ac lethale.

SCHOLIA.

OCtauum axioma. Præterquam quòd febris omnis continua per ſe lethalis eſt: ſi tamen in ea difficultas ſpirandi ſiue cum delirio coniuncta, quæ rara, magna & ex longis eſſe ſolet, quod delirantes ſui muneris obliuiſcantur: ſiue ſuccedens delirio, quæ parua, rara & frequens, mox parua, rara & frigida, lethalis maximè, ſiue delirium proprio cerebri affectu, vt in phrenitide, ſiue ſecundariò ortum ſit, vt in affectibus thoracis & ſepti tranſuerſi: quòd animi facultate labefactata vitali facultati ad eam tuendam facilis ac ſufficiens denegetur reſpiratio: poteſt ſufficere refrigerando cordi æſtuanti in febre continua.

APHOR LI.

ΕΝ τοῖσι πυρετοῖσιν ἀποςήματα μὴ λυόμενα πρὸς τὰς πρώτας κρίσιας μῆκος νόσου σημαίνει.

IN febribus abſceſſus qui in primis indicationibus non ſoluuntur, morbi longitudinem ſignificant.

Ἀπόςημα, ἢ ἀπόςασις, vox eſt ambigua apud Hippocratem. Alias namque communi nomine ſic dicuntur excretiones decretoriæ, vt per vrinas, ſu-

dores, &c. libro primo Epidemicorum. Alias dicitur propriè tumor ille cutis ex humorum decubitu à parte nobili ad ignobiliorem, vt ab hepate in ilia aut crus. Hîc loquitur de abſceſſu propriè dicto. Poſt quem natum ſi perſeueret morbus, malum eſt, quia decretoria, quæ non decernunt, mala. Sic commota diarrhœa die critico ſperamus ſolutionem morbi, qui ſi perſeueret, ſignum eſt aut recidiuæ, aut longi morbi, aut mortis. Sic in pleuritide aut peripneumonia parotis ſuborta, ſi nihilominus febricitet æger, non ſolum morbi longitudinem, ſed mortem plerumque minatur. Verùm illud μὴ λυόμενα non ſolum referri poteſt ad morbum qui per abſceſſum ſoluitur (quæ ſolutio dicitur peculiariter λύσις, ab abſceſſibus & tumoribus præter naturam) ſed etiam ad abſceſſum ipſum: adeò vt ſi hic natus in corruptelam conuertatur, expectanda ſit mors: ſi in ſuppurationem tranſeat, morbi longitudo. Meliùs tamen eſt, ſi intelligamus abſceſſum ſoluere morbos. Si ſpectemus ea quæ ſcripſit Hipp. in Epid. inueniemus morbos qui excretione ſoluuntur, ſolui primis diebus: quarto, ſeptimo, vſque ad vigeſimum. Poſt vigeſimum ſoluuntur morbi coctione & abſceſſu. Poſt quadrageſimum abſceſſu. Proinde per primas iudicationes hoc loci non intelligimus cum Philoteo quartum vel ſeptimum diem, ſed cùm poſt vigeſimum oriatur abſceſſus, huius prima iudicatio erit 27. ſecunda 34. tertia 40. Poſt 40. prima erit 60. ſecunda 80. tertia 100. &c.

SCHOLIA

NOnum axioma. Quibus in febre diuturna abſceſſus oborti, non ſymptomatica, ſed critica vi, die vigeſimo ſeptimo, triceſimo quarto, aut etiam ſexageſimo, febris finem non ad-

non adferunt: quòd scilicet eiusmodi abscessus, vel antè significati non fuerint, aut facti sint ἀνάῤῥοπως: et procul à morbo, aut in parte non capaci: primis illis crisibus quibus illi abscessus oboriuntur, scilicet exacta quaternariorum vi, diuturnitatem morbi significant, ob materiæ contumaciam & naturæ infirmitatem. Vide Aphor. 19. 5. comment. 1. lib. 5. sect. 2. Coac.

APHOR. LII.

Ὁκόσοισιν ἐν τοῖσι πυρετοῖσιν ἢ ἐν τῇσιν ἄλλῃσιν ἀῤῥωστίῃσι κατὰ προαίρεσιν ὀφθαλμοὶ δακρύουσιν, οὐδὲν ἄτοπον· ὁκόσοισι δὲ μὴ κατὰ προαίρεσιν, ἀτοπώτερον.

QVibus in febribus aut aliis morbis voluntariè illacrymant oculi, nihil absurdi est. Quibus verò non voluntariè, absurdius.

Sententia hæc prognostica est, scripta ab Hippocrate in primo Progn. & 4. ac 6. Epid. Lacrymæ in febribus aliisque morbis possunt accidere propter affectum animi, vt nuntium triste, gaudium, misericordiam: Deinde propter oculi peculiarem affectum, quia vel inflammatio est, vel acris in oculos à capite fluxio. Possunt tertiò illacrymare ægri etiam sine voluntate: vt in perturbatione critica, vbi sæpe antecedit lacrymatio, deinde sanguinis sequitur è naribus eruptio. At huiusmodi quidem lacrymæ nil absurdi indicant. Sed si erumpunt lacrimæ, resoluta virtute retentrice, tum quæ est in cantho, tum quæ in cæteris partibus oculi, letale est. Natura enim obiecit canthos qui essent veluti septum quoddam, ne excrementa cerebri fluerent in oculos, sed potiùs per nares aut os ferrentur. Verùm etiamsi non ex

voluntate fluant lacrymæ, non tamen est fidendum huic vni signo: sed ita demum illud est iudicandum malum, si reliqua quoque signa perniciosa accesserint.

SCHOLIA.

DEcimum axioma. Lacrymæ spontaneæ ac voluntariæ nihil mali in morbis portendunt: inuoluntariæ sæpius aliquid mali denunciant. Lacrymæ enim quæ præ dolore, molestia, tristi cogitatione, aut alia animi affectione exprimuntur etiam in ægris, non corporis sed animi affectuum sunt indices. At inuoluntariæ, non nisi aut cerebro, aut oculis, aut toto corpore, interuentu cerebri, malè affectis prodeunt, vt possint illorum affectus indicare. Inuoluntariæ autem lacrymæ quæ funduntur in morbis, duplices sunt: aliæ criticæ, aliæ symptomaticæ, ceu vi morbi profusæ: criticæ non sunt nec inutiles, nec mortiferæ, vt quæ circa statum morbi antegressis coctionis signis perturbationem criticam esse ostendunt, & hæmorrhagiam potissimum denunciant. Symptomaticæ non omnes formidabiles. Nam quæ per morborum initia ex multa vini potatione, aut vomitione violenta, aut ophthalmia, vel antiqua distillatione lacrymæ funduntur: quæ peculiari malo angulorum & oculi excidunt: quæ re externa irritante oculos, fumo, puluere, festuca, aliisque id genus excitantur, non sunt periculosæ. Terrificæ sunt in vehementi phrenitide, vt in Dealcis vxore, sanie tenui ex cerebro inflammato in oculos redundante. Omnium exitiosissimæ in acutis extincta & exoluta facultate retentrice insita ipsius oculi substantiæ, musculis ac carunculis, quas angulis oculorum natura obduxit, quasi præsidia quædam arcendis lacrymis. Quibus partibus contabefactis ac resolutis musculis, lacrymæ nolentibus effluunt. Quam causam à cæteris discernere licet ex oculorum cauitate & extenuatione. Quòd si retentrix in mẽbro naturæ humi-

humidiſſimo deficiat, proximum eſt exitium. Quòd autem voluntariæ lacrymæ fiant à vaporibus elatis à corde humidum cerebrum commouentibus ac exprimentibus: Inuoluntariæ verò, à cerebro aut oculis, aut toto corpore, interuentu cerebri malè affectis, vide Fracaſtorium, & librum de riſu D. Iouberti. Hoc axioma repetitur Aph. 80. ſect. 2. lib. 1. Epid. & Aph. 21. ſect. 1. lib. 6. Epid.

APHOR. LIII.

Ὁκόσοισι δὲ ἐπὶ τῶν ὀδόντων ἐν τοῖσι πυρετοῖσι περὶ γλίσχρα γίνεται, ἰσχυρότεροι γίνονται οἱ πυρετοί.

QVibus in febribus circa dentes lentores naſcuntur, iis febres vehementiores fiunt.

Si quis per ſanitatem abundat multa pituita cruda, craſſa, & glutinoſa in ventriculo aut cerebro, tollitur vapor craſſus, qui (ſi accedat calor aliquis, vt ex vino meraciore, aut ſi homo dormiat in dorſum & ore aperto, obſtructiſque viis ac meatibus ad nares & os) lenteſcit & concreſcit in lingua & dentibus: atque ità manè reperias dentes & linguam imbutam viſcido & lento humore, vt vix abradere poſſis. Idem accidit ægris in febribus, quæ quidem materiam habent pituitoſam, túncque (inquit Hipp.) ſunt fortiores & vehementiores. Huiuſmodi enim lentores indicant calorem immenſum, qui pituitam illam excalfacit & exiccat: & ob id febris non ſolum vehementiam, ſed & pertinacem longitudinem. Vt enim ignis non facilè accenditur in lignis viridibus, & quæ lentorem quendam habent, ſed accenſus diutiſſime ſeruatur & acriter vrit: Sic in iis febribus, materia illa pituitoſa tardè

inualeſcit & accenditur, ſed vbi accenſa eſt, maior eſt calor & diuturnior. In calida & ſicca materia celerrimè quidem accenditur & vehemens eſt, ſed celerrimè contabeſcit. Periculoſiſſimum quoque eſt, ſi dentium interualla nigreſcere videantur. Significatur enim magna aduſtio materiæ, & plerunque mors.

SCHOLIA.

VNdecimum axioma. Vehementioris ac acerbioris febris indicium eſt, quibuſcunque per febres ſine vllis pepaſmi ſignis ac ſine vlla ſpe intermiſſionis, glutinoſus humor ad dentes adhæreſcit, ex nimia crudi humoris in aluo abundantia, aut deſtillatione humoris qui à calore craſſior & glutinoſior fit: ſiquidem ille humor glutinoſus ſit albus: ſin autem niger, funeſtæ febris indicium eſt: cum ſcilicet eundo vires febris acquiſiuerit, & humor glutinoſus flammam conceperit. vide Aph. 7. lib. 2. ſect. 2. Coac. & 56. eiuſdem libri.

APHOR. LIV.

ΟΚόσοισιν ἐπὶ πολὺ βῆχες ξηραὶ βραχέα ἐρεθίζουσαι ἐν πυρετοῖσι καυσώδεσιν, οὐ πάνυ τοι διψώδεές εἰσίν.

QVibus tuſſes ſiccæ modicè irritantes in ardentibus febribus diu durant, ij non admodum ſiticuloſi ſunt.

Scribit Hippocrates iſtud maxime fieri in eo febrium genere quæ dicuntur *κοπώδεις*: quas duplices eſſe antea diximus. Vnam ex multitudine crudi & craſſi humoris, vbi videntur oſſa confringi & conquaſſari. Alteram, ex vehementi & longo exercitio quæ bilioſiſſima & ardentiſſima eſt. Si quis ergo diutius & vehementius

tius ſuſtinuerit exercitium, vel per frigora, vel per æſtum & ſolem, vel in puluere, vnde contracta ſit intemperies frigida aut calida in partibus ſpiritualibus, & multum ſint fauces & aſpera arteria exaſperatæ, irritabitur tuſſicula & ſitis. Fieri quoque poteſt, vt in febribus ardentibus tuſſis excitetur, quando vel à cerebro, vel à glandulis ſaliuantibus exprimitur in pulmones tenuis quædam humiditas & acris, quæ etiam ſitim adferat. Vocat autem tuſſes ſiccas, in quibus nihil expuitur, aut potius quod expuitur tam tenue eſt & parui momenti, vt nihil excerni poſſit. Modicè & leuiter irritantes dixit, quòd hæ non multum commouent thoracem: alioquin ſequeretur neceſſariò calor maior, & ita maior ſitis & febris, ſi tuſſes eſſent magnæ & vehementes, ſi etiam longæ & diuturnæ, vt quæ commouerent & peruerterent thoracem. Επὶ πολὺ, id eſt diu & longiori tempore, vox eſt quæ non legitur in aliis Aphor. (6. enim Epid. part. ſecunda, vbi repetitur hæc ſententia, omittitur) ponamus tamen legendum eſſe. Quod ſi fiat, non erit hoc loco vertendum diu durant. Verum quidem eſt ἐπὶ πολὺ interdum ſignificare diu, quandoque vt plurimùm & magna ex parte: ſed ſignificat etiam ex longioribus interuallis, vt ἐπὶ βραχὺ, ex breuioribus. Quare vertendum erit ex longioribus interuallis. Cui expoſitioni ſubſcribit Gal. 6. Epid. vbi hunc Aphor. exponens dicit oportere eiuſmodi tuſſes paruas eſſe & longioribus interuallis. Sic enim ex vicinis partibus, vt cerebro, & glandulis illis ſaliuantibus tantum humoris frigidi & tenuis exprimetur in pulmones & aſperam arteriam, quantum ſatis ſit ad minuendam ſitim, vt ȣ πάνυ τοι, id eſt (quod dixit 6. Epid.) μὴ κατὰ λόγον, non pro ratione ardoris & magnitudinis febris ſitiat æger. Quanquam interdum etiam non ſitis pro ratio-

ne febris, quum videlicet mens occupata est, vt in delirio.

SCHOLIA.

DVodecimum axioma. Tussis sicca, ceu in qua nihil tussiendo expuitur, cuius tamen causa non est à maligna destillatione, sed à spiritu frigidiore quem ducendo vi- uimus: aut à pauca quadam humiditate ex capite partibúsque adiacentibus faucibus expressa: quæ diu & longo tempore leuiter irritans in febribus ardentibus suboritur: quamuis earum symptomata pathognomonica sint inexplebilis sitis & linguæ scabrities: tamen in illis sitim minuit: quòd ea irriget fauces & ventriculum benigna destillatione, temperétque frigidiore spiritu. Quod vt faciliùs intelligas, notabis ex Hippocr. 6. Epid. duplicem tussim in febribus fieri. Vnam, à ferina destillatione è cerebro, aut vlcere in thorace aut empyemate. Alteram non ferinam, à destillatione tenuis humiditatis ab externis causis contracta potius, quàm vitio cerebri, aut partium spiritualium, vt in febribus laboriosis à vento, aut aëre frigidiore, aut æstu vehementi, aut puluere, aut fumo. Siccitas enim quædam, aut ab intemperie asperitas & inæqualitas in partibus spiritualibus innascitur, quâ fit vt leuiter tussiant ægri, ac potissimum cum hiant aut loquuntur. Nã spiritus in asperitate faucium & arteriæ illisus, aut tenuis & blanda destillatio, vel potius quidam liquor è cerebro, aut glandibus vicinis effluens, aut cibus exasperans tussiculam mouet: quæ leui concussione è vicinis partibus benigniorem humiditatem elicit & exprimit, tum in pulmonem tum in ventrem: sicque eas partes irrigando & spiritu frigidiore temperando, sitim sedat, cuius ventriculus, aut pulmo, aut tenue intestinum causa est. Ac magis quidem interdum sedat, quam frigida potio, quia plus tussi in pulmones exprimitur, quàm

quàm potu influere queat. Vtriusque autem tussis motus diuersus est, & effectus dissimiles. Nam ferina, breuibus interuallis vrget, nec leuiter, sed vehementer thoracem mouet: non ferina verò, ex longioribus interuallis & leuiter irritat. Non ferina, remittit sitim & febrem: ferina vtranque auget vehementi concussione & assidua agitatione thoracem ac pulmonem lacerat, vehementer calfacit, somno priuat, viresq́ celerrimè prosternit.

APHOR LV.

OI ἐπὶ βουβῶσι πυρετοὶ, πάντες κακοὶ, πλὴν τῶν ἐφημέρων.

E*X bubone febres omnes malæ, præter ephemeras.*

Βουβὼν aliquando significat locum, aliquando affectum: etenim Βουβὼν propriè dicitur articulus ille cruris qui est ad pudenda, inguina vocamus. Si quoque dicitur affectus, id est, inflammatio quæ nascitur in glandulis quæ illic sunt. Quanquam sic etiam dicuntur inflammationes sub axillis, collo, & aliquando (vt testatur Galen.) in medio brachio natæ. Dictus βουβὼν, quia assurgit & attollitur in magnam molem. Cæterùm difficultas est an Hippocrates intelligat de bubonibus qui præcedunt febrem, an de iis qui cum febre prodeunt, aut de iis qui febri succedunt. Non intelligit de febre bubonem sequente: quia Galen. lib. de differ. febrium disputat, nasci non posse febrem putridam à bubone, eò quòd totus humor in bubone impingitur, ita vt inde non possit esse tantus vapor, vt ad cor perueniat. Ob id Philotheus ait Hippocratem loqui vulgi more, quia etiamsi præcesserit febris, aut

ſucceſſerit, dicere ſolet vulgus, Ex bubone febris, & non ex febre bubo. Reuera ſæpe videmus excitatis bubonibus febres excitari. Sed (vt Galenum tueamur) ſi à bubone excitetur febris putrida, non fit ratione vaporis illius qui fertur ad cor, ſed potiùs ratione materiæ bubonis quæ in venas proximas diffunditur, quæque putreſcendo corrumpit & putreſcere facit reliquam materiam contentam in venis. Aliquando naſcitur bubo vnà cum febre: vt in peſte ægri ſentiunt ſæpe iaculum in inguinibus, ac mox & febris emergit & bubo. Interdum anteit febris, quam tertio, quarto, quinto pòſt die excipit bubo. Atque ita & ſibi inuicem ſuccedunt, & vnà oriuntur. Febris itaque bubonibus iuncta, mala, præter diariam. In hac enim ſpiritus tantùm ſunt calefacti citra putredinem. At vbi cum bubone vel ex bubone naſcitur putrida, maligna eſt, ſiue ſit peſtilens, ſiue non. Nam intelligimus viſcus aliquod malè affectum, quod ſua excrementa deponit in inguina ſeu alia emunctoria. Verum in febrium criſibus plerunque naſcitur bubo ſine periculo. Sic & in virginibus, inſtante tempore purgationis menſtruæ. Sed terreri non decet, quando cum huiuſmodi bubonibus non ſunt vomitiones, deliria, vrinæ prauæ aut minus bonæ, languidus pulſus, carbunculus, & cætera ſymptomata febris peſtilentis. Alias ſi hæc adſint, peſtilens eſt bubo & periculoſus.

SCHOLIA.

Decimumtertium axioma. Quæ in bubones incidunt febres calamitoſæ ſunt omnes, abſceſſu ſymptomatico: qui ſine cauſa manifeſta obortus, ſignum eſt partis germen habentis, à quo & ipſa pars, unde manauit, prius affecta per humoris refluxum deterius longè afficitur. Si diarias exceperis quæ comi-

comitari solent bubones à causa manifesta obortos. Vt ab vlcere, contusione, defluxione, suppressione mensium, aut fluxione imminente, absque febre, aut simul cum febre: qui cum mediocrem inflammationem excitarint, febriculam mouent, & diariam: interdum etiam impuro corpore putridam, prout vel solus calor communicatur cordi: vel vnà cum ipso putredo in viscere aut magnis venis includitur. In dolore quoque sanguinem vnà cum spiritu ad partem affectam à natura transmissum glandulæ diuisionibus magnorum vasorum collocatæ, intercipiunt & combibunt. Ea enim pars maximè opportuna est fluxioni, ob insitam imbecillitatem. Hi bubones non plus adferunt periculi, quàm affectio ipsa, quæ illorum causa est.

APHOR. LVI.

Πυρέσσοντι ἱδρὼς ἐπιγινόμενος, μὴ ἐκλείποντος τοῦ πυρετοῦ, κακόν· μηκύνει γὰρ ἡ νοῦσος, καὶ ὑγρασίην πλείω σημαίνει.

Febricitanti si sudor accidit febre non deficiente, malum. Prorogatur enim morbus, humiditatemq́; multam significat.

Non est hîc admittenda dictio, crebrò: cum ἐπιγινόμενα Hippocrati de iis sæpius dicantur, quæ raiò accidunt, neque veniunt ratione morbi. Multis autem modis potest oriri sudor in febribus, qui morbum non soluit. Primum sudor si vacuet tantum materiam serosam & fuliginosum recrementum (quæ in toto habitu corporis semper colliguntur) non ipsam febris materiam, mirum non erit si non soluat, & si non leuet.

deinde putreſcit aliquando materia & in vaſis & extra vaſa. Si natura partem materiæ quæ eſt extra venas, expurget tantùm, febris perſeuerabit. Sin partem materię, quę putruit in venis, concoxit, & ſupereſt pars incocta, ſudor is non ſoluet morbum, ſed leuare tamen poterit. Quod ſi natura totam materiam & quæ in vaſis erat, & quæ extra vaſa, concoquit, ſeparat, excernit per ſudorem die critico, febris tum ſoluetur. Sin ſuperueniens ſudor, ſiue die critico, ſiue non, febrem non ſoluat, indicatur morbi longitudo: eò quòd multa eſt in vaſis humiditas putris febris materia, quæ longiori tempore eget vt edometur, id eſt concoquatur, ſeparetur & excernatur.

SCHOLIA.

DEcimum quartum axioma. Sudor febricitanti ſuperueniens, abſque vlla febris intermiſſione, malum: quia eſt indicatorium non iudicans. Producitur enim morbus, cum ſcilicet humoris qui in vitio eſt tenuior pars euanuerit ſuperſtite craſſiore: & quod tanta copia humoris ſubſit, vt eam ſeparare mox non poßit natura: vnde ad naturæ infirmitatem accedit pepaſmi difficultas. Lethale quoque ſi praua ſigna ſuperueniant, qualia ſunt delirium, conuulſio, perfrigeratio totius corporis, & ſimilia. Differt autem hic Aph. ab Aph. 42. huius ſectionis, Sudor multus calidus vel frigidus, &c. ibi enim de ſubſtantia ſudoris copioſa: hic verò de natura temporis in quo ſuperuenit. Eſtq́ue hic Aphoriſmus velut particularare exemplum illius generalis axiomatis.

APHOR. LVII.

ΥΠὸ σπασμοῦ ἢ τετάνε ἐνοχλεμένῳ πυρετὸς ἐπιγινόμενος λύει τὸ νόσημα.

Qui

QVi conuulſione aut diſtentione affligitur, ſi febris ſuccedit, morbum ſoluit.

Oribaſius aliíque Græci mirantur cur Hip. hoc loco generi adiecit ſpeciem , cum ſatis fuiſſet dixiſſe , Qui conuulſione affligitur. Gal. & nonnulli alij volunt Hippocratem nomine ſpaſmi intelligere ἐμπροσθότονον ἢ ὀπισθότονον , tetanum verò ſeorſim dixiſſe quaſi non eſſet conuulſionis ſpecies : eò quòd in ipſo corporis partes non videantur verè conuelli, ſed æqualiter antè & retrò tendantur, maneantque rigidæ, vt ſunt mortuorum cadauera. Eiuſmodi rigor & diſtentio ſoli aliquando brachio accidit, quum muſculi vtrinque conuelluntur & extenduntur. Sed ſatis eſt, modò intelligamus Hippocrat. hîc agi de triplici illa conuulſione. Huius ſenſentiæ meminit lib. 6. Epid. & in Prorrh. & lib. 2. Aphor. 26. Vbi diximus conuulſionis nomine intelligere omnes neruorum & articulorum affectiones à materia frig. & humida , calorem febrilem, ſi modo proportionatus fuerit, materiam illam conuulſionis frigidam & craſſam concoquere, tenuare, incidere, mouere denique ad excretionem. Sed multò magis mouebitur excretio , ſi huic calori febrili iunctus fuerit rigor. hic enim dum corpus exagitat, maiorémque calorem excitat ad excretionem maximè per ſudores, vomitiones, deiectiones, inde liberatur genus neruoſum: corrigit præterea intemperiem neruoſi generis , quod non ſolum ſiccat & calfacit: ſed etiam corroborat , vt nerui qui antea humidi colligebant multum excrementi, iam non colligant, nec recurrat affectus.

SCHOLIA

DEcimum quintum axioma. Si cui conuulsione aut tetano laboranti non ab inanitione, sed ab humorum frigidorum plenitudine, aut flatulento tumore, febris potissimi diaria, imo & putrida, quæ sit analoga conuulsioni aut tetano, inciderit, morbum soluit: quia calor febrilis humores frigidos concoquit, & concoctos excernit, non quidem per se & propria vi, sed caloris natiui interuentu: cuius solius proprium munus est concoquere etiam vitiosos humores, qui tamen à calore præter naturam iuuari potest in morbis: nequaquam verò, in generatione optimorum succorum, aut nutritione corporis, aut mitificatione prauorum humorum. Vnde supra dictum est per Aph. 26. sect. 2. febrem conuulsioni superuenire satius esse, quàm conuulsionem febri. Hæc autem sententia licet de tetano & conuulsione proferatur ab Hip. vera tamen esse potest in conuulsiuis motibus, epilepsia, apoplexia, atque fere in omni neruorum dolore à pituitoso humore ac frigido, quia in causa conueniunt. Vocatur conuulsio, musculorum affectio, quæ non est interrupta motibus & accessionibus distincta, sed firma iam (vt in tonico motu) in qua contracti seruantur musculi ab infarcto humore in ipsorum villis aut neruis. Huius licet apud Galenum tres dicantur esse species, Tetanus siue rigor, cum partes æqualiter tenduntur, conuulsis ad suum principium vtrisque musculis & neruis, tum inclinantibus & erigentibus, tum flectentibus & tendentibus, vt nullam in partem ceruix inflecti queat. Emprosthotonos, tensio flectentium musculorum in anteriora. Opisthotonos in posteriora, à contractione tendentium. Tamen tetanus hîc ab Hip. videtur distingui à conuulsione, non tanquam species à genere, sed potius species à specie, aut genus à genere, ita vt nulla species sit conuulsionis. Quæ de re vide nostra scholia in Aph. 39. sect. 6. & in Aph. 13. sect. 7. hoc axio-

ma re-

ma repetitur Aph.29.lib.4.Coac.notabis hic fieri ſermonem de triplici iſta conuulſione, in quamcumque corporis partem incidat. licet enim tres hæ conuulſionis differentiæ manifeſtius in capite quàm in reliquis corporis partibus appareant, tamen aliæ partes his poſſunt affici.

APHOR. LVIII.

Υπὸ καύσου ἐχομένῳ ἐπιγενομένου ῥίγεος, λύσις γίνεται.

QVi ardente febre correptus eſt, ſi ſuperueniat rigor à morbo, liberatur.

In hoc Aph. dixit ἐπιγενομένου: quod vſurpari diximus de iis potiùs quæ rarò accidunt quam quæ crebro. Rigor enim ſemel tantum incidit in febre ardente, quam materia acris & bilioſa à venis æſtiuo tempore exſiccatis attracta, peperit: quam rigor præcedentibus ſignis ſalutaribus ſoluit. Sed rigor non ſeruat ægrum, imò excretio quæ rigorem ſequitur. At Hip. (vt ſæpe alias) vtitur hic antecedente pro conſequente. Itaque rigor eſt tantùm prænuncius excretionis ſalutaris, vt ſudoris, & maxime vomitionum, aut deiectionis, aliquando ſudoris cum vomitione, ſudoris cum deiectione, & interdum trium ſimul. Vulgus hoc rigore perterrefieri ſolet: ſed ſi rigorem anteceſſerint ſigna ſalutaria, & ſi adſit virium robur, non eſt timendum: modò ſequatur aliqua excretio. Quòd ſi contingat rigorem excitari nulla ſubſequente excretione, lethale: quia ſignum eſt naturam ſuccumbere, & prætereà calorem natiuum qui foras tendebat intrò reuocari. Quare non rigor ipſe ſanat febrem, ſed ſalutaris excretio quæ rigorem excipit.

SCHOLIA.

Decimumsextum axioma. Si rigor ceu inæqualis vniuersi corporis concussio ex translatione bilis à centro ad habitum corporis semel incidat, qui antè non fuit, ei qui febris ardentis specie & indiuiduo, omnis remissionis expertis, cum siti inexplebili, linguæ scabritie, iactatione corporis, capitis, ceruicis atque lumborum dolore coniuncta, dominatu tenetur: ea defungitur, vacuatione scilicet biliosorum ichorum, quos venulæ arefactæ attraxerant, eorúmque incendio nata fuerat febris ardens. nam quibus in febribus quotidie rigores fiunt, quotidie febres soluuntur, per Aphor.63.lib.4. Quod si nulla sequatur excretio, lethale, quia calor aut copiosæ & indomitæ materiæ; cui occurrit affluxu suffocatus, aut resolutus, præ infirmitate succumbit: materia verò agitatione & calore turgens, nec amplius naturæ dominatu contenta in nobiliores partes refluit, vt ad diaphragma: sæpius in caput, tum quia venis amplis multisque vniuerso corpori patet, tum verò quia rigor omnis ab inferioribus partibus, vt lumbis, incipit per dorsum ad caput.

APHOR. LIX.

Τριταῖος ἀκριβὴς κρίνεται ἐν ἑπτὰ περιόδοισι, τὸ μακρότατον.

Tertiana exquisita septenis ad summum circuitibus iudicatur.

Tertiana exquisita dicitur ea quæ fit à meracissima bile, tempore, regione, ætate, temperamento calidis siccis. Paulus Ægin. negat esse veram & exquisitam tertianam:

nam:ſed ait huiuſmodi febrem ita ſcriptam eſſe ab Hip. tanquam ideam tertianæ. habemus tamen tertianas quæ proximè accedunt ad exquiſitas illas, vt eas in quibus materia eſt pauca natura robuſta, & corpus laxum: & hæ non habent acceſſiones 12. horarum, ſed quatuor tantum aut 6. terminaturque aliquando vnica acceſſione, aliquando tertia, aliquando quinta, & (quod ſummum eſt) ſeptima, habemus & alias, quæ ab illis longè recedunt: vt ſunt tertianę notę à crapula natę, & in quibus multum eſt pituitæ admixtum bili, hæ quamquam interdum paucis acceſſionibus finiantur, ſolent tamen eſſe longiores: vt quæ naſcuntur menſe Martio, quæ ſi perueniant ad Maium, in longum tempus protrahuntur. Periodos ergo dicit in tertianis, quia (vt teſtatur tertio Progn.) in his ſpectare oportet non dies, ſed circuitus: vt ſoluatur tertiana febris acceſſionibus tertia, quinta, ſeptima, & interdum quarta. Sic in quartanis ſpectādi circuitus, non dies. Quod ſi ita eſt, quartana terminabitur acceſſione quadrageſima, 60. 80. 100. Si has acceſſiones præterierit, ſpectabimus quartum menſem, ſextum, octauum, decimum, 12. 14. 16. aliquando 20. & 24. Morbus enim eſt longus, & qui non niſi diebus paribus mouetur.

SCHOLIA.

DEcimumſeptimum axioma. Febris quæ tertio quoq; die repetit, exquiſita, cuius materia bilioſa eſt & vniuſmodi, cauſarũ efficientium vi & excipientiũ affectione, ipſaque, vt ita dicã, idæa: item cuius vehementiſſimi & celerrimi ſunt paroxyſmi tum vniuerſales, tũ ſingulares: ad ſalutem ægri iudicatur ſeptem periodis: id eſt acceſſionibus (vt totũ pro parte ſumatur) quia, qualis eſt dierũ ratio in febribus continuis, talis & periodorũ in febribus intermittentibus: vt tar-

dissimè, materia venenatæ qualitatis & corpore inflammationis experte, absoluto intra illud temporis materiæ benignæ pepasmo, cum integritate naturæ irritatæ, & intermissione febris recreatæ. Hoc axioma repetitur Aph. 44. lib. 4. Coac.

APHOR. LX.

Ὁκόσοισιν αὖ ἐν τοῖσι πυρετοῖσι τὰ ὦτα κωφωθῇ, αἷμα ἐκ ῥινῶν ῥυὲν, ἢ κοιλίη ἐκταραχθεῖσα λύει τὸ νόσημα.

Quibus per febres aures obsurduerunt, iis sanguis è naribus profluens, aut aluus turbata morbum soluit.

Iam antè Aph. 28 huius sectionis dictum est, quòd in febribus commota natura materiam mouet, & transfert in partes superiores, vt cerebum & meatum auditorium, vnde surditas. Sed vbi materia illa vel hæmorrhagia è naribus, vel per aluum vacuatur, cessat surditas: eò videlicet translata materia.

SCHOLIA.

Decimumoctauum axioma. Quibuscunque febre correptis obsurduerunt aures, auditorij meatus obstructione, non stabili aut obfirmata, sed fugaci ob humoris morbifici ad caput translatione critica aut symptomatica, ita vt illa surditas non sit resolutæ facultatis soboles, nec morbi acuti & turbulenti consequens: sanguinis è naribus profluuio aut profusiore aluo, quæ scilicet biliosis excrementis copiosè fertur: eo morbo liberantur, quod scilicet qui in vitio erat humor conuenienter supernè deorsum feratur.

APHOR.

APHOR. LXI.

ΠΥρέσσοντα ἢν μὴ ἐν περισσῇσιν ἡμέρῃσιν ἀφῇ ὁ πυρετὸς, ὑποτροπιάζειν εἴωθεν.

FEbricitantem nisi diebus imparibus febris reliquerit, reuerti solet.

Gal. non ita probat hunc Aph. quia experientia constat terminari febres aliquando diebus paribus, vt 14. & 20. & 34. 40. 60. & tamen non faciunt recidiuam. Nisi per dies impares intelligamus dies criticos, siue sint pares siue impares. Vt 14. dies est par, quia diuidi potest in duas partes pares: & impar censetur medicis, quia rationem habet septenarij: quomodo hîc dies impares accipere poterimus, qui videlicet rationem habeant septenarij: ac proinde febres omnes solui die critico. Adde quod naturæ mouentis diebus paribus vis labefactatur. Cùm enim imparibus mouere soleat, si ad pares recidat eius motus, præcipitantis iam & debilitatæ naturæ est argumentum. Perturbat enim naturæ ordinem materia morbi, vel copia, vel praua qualitate, vt diuina illa vis quæ ordine, tempore & loco omnia facit, anticipare & postponere ac differre suos motus cogatur, nec eodem temporis tractu, eodémque circuitu excrementa aggredi ac expellere possit.

SCHOLIA.

DEcimumnonum axioma. Si febricitantem febre ardenti & biliosa, quæ rarò ad decimumquartum protenditur, sed vel quinto, aut septimo, nono, aut vndecimo terminatur, febris non dimiserit diebus imparibus, vt septimo aut vndecimo: postliminio solet reuerti: quòd, vt illa diebus im-

paribus mouentur, ſic imparibus iudicari debent. Ac tanta eſt dierum criticorum vis, vt quod iure optimo fieri videtur ad cuiuſque morbi curationem, niſi id diebus criticis fiat, nihil opis adferat, ſed indicatorium ſit non indicans. Reperitur hoc axioma 2. Epid. & in Coacis.

APHOR. LXII.

OΚόσοισιν ἐν τοῖσι πυρετοῖσι ἴκτεροι ἐπιγίνονται πρὸς τῶν ἑπτὰ ἡμερῶν, κακόν.

QVibus per febres morbus regius ante ſeptimum diem ſuperuenerit, malum.

Multi repugnant Hippocrati in Aphor. Inuenimus tamen experientia ſententiam hanc veram eſſe magna ex parte, & vt rarò aliter accidat. Iſtud indicant Epid. hiſtoriæ: vt de Hermocrate, qui ante ſeptimnm auriginoſus factus periit. Et nos obſeruauimus plures anno 1545. qui ita interierunt: vnum tamen ſeruatum eſſe beneficio naturæ & inſignis vacuationis, ſed cum multis recidiuis. Contrà habemus locum lib. I. Epid. de Heraclide, qui tertio die factus auriginoſus liberatus eſt: ídque beneficio conſequentis vacuationis, vt per hæmorrhagias è naribus, & ſudores, &c. Hinc Hippocr. quarto de victus ratione in morbis acutis: in febre bilioſa (inquit) morbus regius ante ſeptimum diem natus, cum rigore morbum ſoluit: ſine rigore vero, peſtiferum. Vbi per rigorem (ſuo more) intelligit conſequentem inſignem vacuationem, notato enim eo quod præcedit, ſolet innuere id quod ſequitur. Sed non ſequitur ſeruari ægrum ab hac vacuatione, niſi robuſtis ſit viribus, & alia ſigna ſalutaria appareant: alioquin ſi

infir-

infirmis sit viribus, etiamsi sequeretur insignis euacuatio, peribit: & hoc propter Hermocratem, qui etiam à vacuatione periit, cùm esset infirmis viribus. Ob id sunt qui huic Apho. adiiciant, nisi humorum per aluum deiectiones fiant: vt intelligamus etiam & hæmorrhagias, &c. Morbus regius naturæ imbecillioris signum est, quando non potest excernere quæ mouit, eò quòd bilis illa crassior est. Hipp. hîc agit de regio morbo qui fit ratione febris: hoc est, quum bilis quæ in venis continebatur, effusa est in corporis habitum & ad cutim: & tum die septimo potest esse salutaris (vt diximus) si sequatur vacuatio & æger sit robustus. At si sit grauis obstructio hepatis, aut inflammatio, aut aliud vitium insigne, non seruabitur. Proinde regius morbus ante 7. aliquando lethalis, aliquando non. Salutaris quidem si accidat viribus integris, sequatur insignis vacuatio, & adsint alia signa salutaria. Lethalis, si viribus imbecillis, etiam insignis sequatur vacuatio.

SCHOLIA.

Vigesimum axioma. Qui in febres incidit morbus regius ante septimum diem est calamitosus. Quæ enim febres biliosæ soluũtur bile transmissa criticè ad cutim, ex bile crassiore ortum habent: qualis bilis coctionem admittere non potest ante diem septimum: ac proinde nec salutariter transmitti ad cutem ante diem septimum: adde quòd febres biliosæ, quæ ante septimum terminantur, potius alia euacuatione, vt fluxu alui, aut sanguinis, quàm per cutem finiuntur. Huius autem axiomatis veritas potius experientia quàm certa ratione constat. licet enim plurimæ febres ardentes, eæque biliosæ possint tertio die, aut saltem quinto per morbum regiũ

ſalutariter expurgari: tamen experimur iuſta obſeruationē quotidiana morbum regium in acutis febribus ſæpius lethalem, aut vnde vix ægri reualeſcant. Quidam ſexto factus auriginoſus commota aluo billioſa deiecit, vrinas minxit, quales auriginoſis nigras & multo intinctas felle: febris intermiſit, ambulauit, qui ſibi omnino liberatus videretur, decimo quarto recidit, decimoſeptimo obijt. Alijs duobus idem accidit: alij ſine excretione & recidiua obierunt. Quidam admodum robuſtus inde reualuit, ſed diutius laborauit, multis interpoſitis recidiuis, multis caſibus, iiſque grauibus & periculoſis ſubinde interiectis. Plurimi apud Hippocratem in Epid. ante ſeptimum diem auriginoſi facti ſeruati ſunt, ſed non niſi quibus aut ſanguis è naribus profluxiſſet, aut vomitus vel deiectio, vel vrina erupiſſet, idq́ iuſta ac copioſa vacuatione & cum virium robore. vide Aph. 7. lib. 4. Coac. vbi fuſiſſime hoc axioma explicatur. vide Amatum Luſitanum curat. 49. centuria 3.

APHOR. LXIII.

Ὁκόσοισιν ἐν τοῖσι πυρετοῖσι καθ' ἡμέρην ῥῖγεα γίνεται, καθ' ἡμέρην οἱ πυρετοὶ λύονται.

Quibus in febribus quotidie rigores fiunt in quotidie febres ſoluuntur.

Καθ' ἡμέρην eſt vel quotidie, vel quo die rigores fiunt, ſiue fiat rigor alternis diebus, ſiue ſingulis diebus, ſiue quarto die. Hoc loco Hipp. per ῥῖγος non frigus, ſed rigorem verum intelligit à cauſa calida & ſicca, vt eſt bilis per corporis habitum commota. Itaque poteſt hic Aph. intelligi de tertianis intermittentibus tantùm: ſed quia Hipp. notato vno genere febris ſæpe innuit & reliqua

liqua febrium genera, poterimus intelligere & reliquas febres, quæ aut rigorem habent aut frigus, aut horrorem: cuiusmodi sunt simplex tertiana, & duplex, quartana, quotidiana, intermittentes omnes in quibus materia non putrescit in vasis, sed extra vasa, aut in habitu corporis, aut in venis capillaribus. In singulis enim accessionibus harum febrium quantum humoris febrem committentis efferbuit, tantum expurgatur: atque hoc nomine soluuntur, id est, ad ἀπυρεξίαν perueniunt & in febricitationem: sed quia relinquitur qualitas quædam & dispositio febrilis, ob id regeneratur noua materia, quæ iterum putrescit ad futuram accessionem, & ita redeunt accessiones. Quare non potest illud intelligi de hæmitritæo febre composita ex quotidiana continua & tertiana intermittente: quandoquidem ea habet quidem diebus alternis horrores aut rigores, sed non soluitur neque peruenit ad infebricitationem.

SHCOLIA.

Vicesimumprimum axioma. Quibuscunque in febribus intermittentibus, quotidianis, tertianis, quartanis, rigores, aut horrores, aut frigora (rigoris enim nomine hæc tria hîc intelliguntur) incidunt quotidie, febres quotidie discutiuntur, habéntque sui paroxysmi vacuitatem cùm euanuerit materia, & extra venas detrusa fuerit, cuius motu, collectione, & putredine excitatur paroxysmus.

APHOR. LXIV.

Ὁκόσοισιν ἐν τοῖσι πυρετοῖσι τῇ ἑβδόμῃ, ἢ τῇ ἐνάτῃ, ἢ τῇ ἑνδεκάτῃ, ἢ τεσσαρεσκαιδεκάτῃ ἴκτεροι ἐπιγίνονται, ἀγαθόν, ἢν μὴ τὸ δεξιὸν ὑποχόνδριον σκληρὸν ᾖ, ἢν δὲ μή, οὐκ ἀγαθόν.

QVibus per febres die septimo vel nono, vel 11. vel 14. morbus regius superuenerit, bonum, nisi dextrum hypochondrium durum fuerit, alioquin minimè bonum.

Morbus regius his diebus excitatus non semper salutem denunciat, nisi vt dictum est, cum valida virtute, sequatur insignis vacuatio. Quod monuit Hip. cum ait bonum. Diocles medicus antiquissimus, & iunior Hippocrates ab Atheniensibus cognominatus iudicauit icterum esse salutarem post septimum diem, nisi quum fuerit commotus succedat febris. Addit Aphorismo Hippocrates, nisi dextrum hypochondrium obduruerit. Fieri potest, quòd sit aliqua grauis obstructio in hepate, aut inflammatio, & prætereà sit multa bilis quæ putruit in venis. Si itaque natura bilem hanc transponat in habitum corporis, neque tamen cesset visceris affectus, haud multum proderit ægro: quanquam verum est, naturam aliquatenus leuari. Quod si contrà accidat, bono est, poterítque seruari æger. Si verò non &c. Triplex est interpretatio. Si verò non, id est, si morbus regius non moueatur diebus criticis, non bonum: quæ expositio melior est. Altera est Oribasij, sed non æquè bona. Si verò non, id est, si ab hypochondrio dextro tumente & dolente non sequatur regius morbus, malum: si sequatur, non est bonum. Tertia est Philothei, non etiam admittenda. Si verò non, hoc est, si vero dextrum hypochondrium tumuerit, malum, & non bonum.

SCHOLIA.

VIcesimumsecundum axioma. Icterus suffusa bile flaua per habitum corporis, superueniens febre continua & acuta correptis, septimo die aut nono, qui indicem habuit quar-

quartum: aut vndecimo, qui indicem habuit ſeptimum: aut decimoquarto, qui indicem habuit vndecimum, ſalutaris eſt, quia hi dies iudicatorij ſunt iudicantes, niſi dextrum hypochondrium durum ſit ab inflammatione, aut ſchirro, tunc enim nullo die ſalutaris eſt, ſed ſymptomaticus. Quod ſi bilis ſuffundatur ſine vllo dierum criticorum delectu, non ſalutaris eſſe poteſt icterus, ſed malus vt ſignum & vt cauſa, imo etiam funeſtus: niſi hæmorrhagia, vrinæ aut alui profluuio, calamitas illa tollatur, vt Heraclidæ Aphor.65. ſect.2. lib.1. Epid. nam Hermocrati, qui illis euacuationibus caruit, fuit funeſtus, ſect.2. lib.3. Epid. vt autem ſuperiori Aphoriſmo de febribus intermittentibus factus eſt ſermo, ita hic de continuis.

APHOR. LXV.

EN τοῖσι πυρετοῖσι περὶ τὴν κοιλίην καῦμα ἰσχυρὸν καὶ καρδιωγμὸς κακόν.

IN febribus circa ventriculum vehemens æſtus, & cordis morſus, malum.

In febribus, acutis videlicet: de his enim ferè ſemper intelligit, vt ex multis ſuperioribus Aphor. conſtat. Solet appellare Hip. febrem non omne febrium genus. in pleuritide enim non dicitur febris, ſed ſymptoma, ſed tantùm & propriè vt febris eſt paſſio, non ſymptoma. nomen κοιλίης, quod aliquando omnem cauitatem, vt thoracis, cerebri, cordis, hîc propriè, vtpote addito articulo, cibi & potus receptaculum, hoc eſt, ventriculum & partes ventriculi vicinas ſignificat. Quum itaque in febribus acutis circa ventriculum eſt fortis æſtus, peſſimum ſignum eſt: quia ſignificat magnam inflammationem, vel multitudinem bilis acerrimæ

putreſcentis in ea parte, & aliquando in primis venis: & tum eſt vehemens ſitis, lingua ſcabra & arida, &c. iam καρδιωγμὸν vſurpat Hipp. modò pro vellicatione & lancinatione oris ventriculi, modò pro cordis palpitatione, quam iectigationem vocant. Sed multò veriſimilius eſt, eum hîc intelligere morſum oris ventriculi: ab inflammatione videlicet, à bile in eo putrente, aut vapore acri à bile putrefacta contenta in ventriculo. Poteſt enim his de cauſis vellicari orificium ventriculi: In febre acuta vbi vehemens eſt palpitatio cordis, & inflammatio ipſius, iam incenſo corde, leui ac tenui ſudore exorto ſæpe moriuntur die quarto. Breuiter vtrunque horum malum eſt, ſed iectigatio pernicioſior.

SCHOLIA.

VIceſimumtertium axioma: Si in febris aſſiduitate, incendio aluus conflagret, fluctuante bile æſtu in tunicis alui, neque liberum exitum habente, & adſit ſtomachi vellicatio, malum, vt ſignum & vt cauſa: vt ſignum quidem, quia indicatur bilis affluxus ab hepate, aluiq́ue reſolutio in fundo & orificio: vt cauſa, quia inde naturalis œconomia labefactatur, & ab omni ciborum genere æger damnis augetur, quibus & doloris acerbitate cor in ſympathiam facillimè trahitur, vnde & ſyncope.

APHOR. LXVI.

ΕΝ τοῖσι πυρετοῖσι τοῖσιν ὀξέσιν οἱ σπασμοὶ καὶ οἱ περὶ τὰ σπλάγχνα πόνοι ἰσχυροὶ, κακόν.

IN febribus acutis conuulſiones, & circa viſcera vehementes dolores, malum portendunt.

Ratio

Ratio eſt, quia conuulſio febri ardentiſſimæ ſuperueniens, mala: qui ab inanitione. In eiuſmodi conuulſionibus febres ardentiſſimas ſequentibus incipiunt contremiſcere manus: quod malum eſt ſignum (niſi ex conſuetudine id fiat, vt in temulentis & ebrioſis) quia tunc genus neruoſum reſiccatur, & valde imminuitur natiuus calor. Deinde reuellitur pulſus, & retrahitur manus ſurſum verſus humerum. Hæ manifeſtæ conuulſiones fere incidunt ſub mortem, neque vnquam æger euadit tertium, quartum aut quintum diem. Sic de doloribus circa viſcera. Hippocrates vocat σπλάγχνα omnia interanea, vt pulmonem, cor, ventriculum, lienem, hepar: Gal. *la freſſure*. Philotheus intelligit hypochondria. Quod ſi admittamus, ſignificabuntur viſcera hypochondriis ſubiacentia. Viſcera, vt viſcera ſunt, non ſentiunt, neque dolent: tamen dolent propter colligationem quam habent cum partibus neruaceis. St, ſi hepar vehementer intumuit, dolor commouebitur, quia pendebit deorſum, & detrahet diaphragma ac membranam ſuccingentem coſtas. Itaque graues obſtructiones lienis & hepatis, eorundémque inflammationes, adferunt acerbiſſimos dolores ratione partium ambientium & vicinarum, quæ neruaceæ ſunt & membranaceæ.

SCHOLIA.

Viceſimumquartum axioma. Si in aſſiduitate febrium acutarum motus partium quæ ſponte mouentur, inuoluntarij fiant, aut hypochondria intrò contrahantur, cum viſcerum acerbo dolore, malum. Tales enim conuulſiones, acerbique dolores ab inflammatione vel potius ſiccitate ortum habent: ab inflammatione quidem diaphragmatis, quæ v-

trumque hypochondrium contrahit, conuellitque conuulsione per catachœsin: à siccitate verò, hepatis aut lienis: dum enim hepar aut lien inaruit à nimio febris æstu, per sympathiam afficit diaphragma, sicque contrahitur hypochondrium.

APHOR. LXVII.

Ἐν τοῖσι πυρετοῖσιν οἱ ἐκ τῶν ὕπνων φόβοι ἢ σπασμοὶ, κακόν.

IN febribus per somnum pauores aut conuulsiones malum significant.

Hic Aph. est particularis expositio primi Apho. sect. secundæ. Pauores sunt periculosi tum in sanis, tum in ægris. In sanis enim indicium est malignæ materiæ in corpore contentæ, vt est bilis flaua aut succus melancholicus: quorum humorum vterque in corpore retentus necessariò putrescit, & vapores effert ad cerebrum. Tum opus est purgatione. In febribus verò (nimirum acutis) fiunt pauores à vehementer assata bile, siue materia ea feratur sursum, siue vapores tantùm efferat ad cerebrum aliquando ex venoso genere, & aliquando ex ore ventriculi. Cæterùm conuulsionum causam Gal. in comm. refert ad crudam & pituitosam materiam neruosum genus occupantem. Sed possunt etiam fieri conuulsiones ab immodica calfactione & resiccatione eiusdem neruosi generis, quæ resiccatio est à materia acriore, nimísque adusta, à qua etiam pauor: vt conuulsionis & pauoris possit esse eadem causa. Præterea in febribus aliquando reuellitur æger, quum ab illo pauore & metu contrahuntur membra versus suum principium, sed est tantùm imago quædam conuulsionis, non con-

conuulſio, neque id perſeuerat. At conuulſio à proprio neruorum affectu (vt à bile aut pituita) perſeuerat.

SCHOLIA

VIceſimum quintum axioma. Si ad febris aſſiduitatem acceſſerit pauor per ſomnum atque conuulſio, non ſolum in ſtatu & declinatione (vt primo Apho. huius libri dictum eſt) ſed & initio & incremento febris, malum. Sunt enim ſymptomata malè affecti cerebri à tranſlatione ſymptomatica tetri vaporis, & humoris bilioſi, aſſatione in melancholicum conuerſi, potiſſimum ab ore ventriculi in caput genuſque neruoſum delati.

APHOR. LXVIII.

ἘΝ τοῖσι πυρετοῖσι τὸ πνεῦμα προσκόπτον, κακὸν· σπασμὸν γὰρ σημαίνει.

IN febribus ſpiratio offendens mala eſt: conuulſionem enim ſignificat.

Vt in pulſu, ita & in reſpiratione eſt rhythmus quidam in celeritate & tarditate, iuſtumque interuallum ab inſpiratione ad expirationem, & ab expiratione ad inſpirationem. Vbi ergo rhythmus ille commutatur, & reſpiratio in medio ſui interrupta ſubſiſtit, dicitur τὸ πνεῦμα προσκόπτον ἢ (libr. 2. de victus ratione in morbis ac.) προσπταῖον, id eſt, ſpiritus offendens. Dicitur & πνεῦμα ἀνακαλεύμενον, id eſt reuocatus ſpiritus. Item intercisus, interruptus, duplicatus, & vno vocabulo ἐπίπνευσις, quaſi ſuperſpiratio, vel iterata ſpiratio. Celſus ſpiritum in faucibus eliſum vocat. At ſpiritus ſubſiſtens, eſt particularis quædam ſignificatio. Spiritus ille

offendens apparet in plorabundis, nec non in ſingultuoſis. Sic in equis, qui ob virium imbecillitatem ceſpitant. Si itaque reſpiratio in febribus ceſpitat (vt ita dicam) & offenſat: ſi item pulſus, malum eſt & admodum letale, quia conuulſionem indicat. Spiritus autem eiuſmodi offendentis cauſæ tres ſunt. Eſt enim vel virium imbecillitatis, vel neruorum & muſculorum reſpirationi inſeruientium debilitas, vel eorundem neruorum & muſculorum diſpoſitio conuulſifica. Oribaſius tamen addit quartam cauſam, materiæ copiam: vt in pueris ſanis videre eſt, quibus dum plorant, intercipitur reſpiratio & interrumpitur propter abundantem materiam fuliginoſam.

SCHOLIA.

VIceſimum ſextum axioma. In febribus reſpiratio interciſa atque intercepta inſpirando vel expirando, malum: vt ſignum, quia conuulſionem ſignificat muſculorum intercoſtalium à ſiccitate: Item vt cauſa, quia calor qui in æſtum degenerauit in corde, aëris liberaliore pabulo defraudatur. Vide Aph. 20. ſect. 2. lib. 6. Coac.

APHOR. LXIX.

ὉΚόσοισιν οὖρα παχέα θρομβώδεα, ὀλίγα οὐκ ἀπυρέτοισι, πλῆθος ἐπελθὸν ἐκ τουτέων λεπτὸν ὠφελέει· μάλιστα δὲ τὰ τοιαῦτα ἔρχεται, οἷσιν ἐξ ἀρχῆς ἢ διὰ ταχέων ὑπόστασιν ἴσχει.

QVibus non ſine febri vrinæ ſunt craſſæ, grumoſæ, & paucæ, ſi ab iis tenues & copioſæ prodierint, iuuant: maximè verò tales redduntur in quibus ſtatim ab initio, vel non ita multò poſt ſedimentum apparuerit.

Qui

Qui sequuntur Aphoris. sunt de vrinis, Gal. libro de crisibus distinguit has sententias ab iis quæ sunt in Progn. de vrinis. Agit enim illic de vrinis tantùm quæ spectant ad febres & venosum genus : hoc loco de iis etiam quæ spectant ad vias vrinales, vt in affectibus renum & vesicæ Hippocrat. 6. Epid. & in his Aphorism. meminit crassarum & turbidarum vrinarum. Distinguere tamen oportet crassas à turbidis. Nam quædam sunt crassæ, nec tamen turbidæ (vt in ictericis) & contrà : quemadmodum aliud est vinum crassum & turbulentum à musto, quod turbidum est. Iam crassum & tenue dicuntur bifariam, simpliciter, & per comparationem. Vrina crassa simpliciter, & tenuis simpliciter significat cruditatem, vt in historia Hermocratis. Crassa verò dicitur etiam per comparationem ad tenuem aut mediocrem : & tum coctione crassescit. Sic tenuis per comparationem ad crassam aut mediocrem. Ponamus ergo tria vrinarum genera, crassam, mediocrem aut tenuem. Erit crassa simpliciter, mediocris simpliciter, tenuis simpliciter. Rursus erit crassa per comparationem, mediocris per comparationem, tenuis per comparationem. Porrò crassæ sunt vrinæ propter copiam crudi humoris : quales sunt in lenta febre, in qua Aphor. hic est obseruandus. Sed Hippocrates hoc in loco proponit ordinem quendam in vrinis, vt in febribus Autumni longis, & quartanis obseruatur. Primo siquidem die apparet vrina crassa, secundo die grumosa. Hæc significat initium quoddam coctionis. Nam (exempli gratia) quemadmodum vbi totum cœlum est nubilosum, si vi solis incalescat, apparet veluti grumosum (Gallicè *pommellé*) adeò vt certis partibus & interuallis cernatur quædam caligo, aliis verò partibus serenitas : ita in vrinis vbi calor a-

git in materiam crudam, fiunt grumi, quando quod crassum est separatur, & interuallis ac partibus quibusdam apparet liquor vrinæ syncerus. Fiunt quoque grumi in vrinis grauidarum, quando flatus dispergit & dissipat vrinæ corpus crassum. (*Pauca*) quia à materiæ crassitie intercipiuntur viæ vrinales. Haud sine febre; hoc est, cum febre non ita insigni. Nam à multitudine crudorum humorum aliquando generatur lenta & exigua febris, aliquando malignissima. Lenta fit, si tantum cruditas est: maligna, vbi flaua bilis permixta est crudæ materiæ, & hæc retinet naturam semitertianæ. Si ab his, id est, post eius vrinas prodierint tenues (non simpliciter, sed per comparationem ad crassas) & copiosæ, iam scilicet liberatis viis, & cocta materia, iuuant. Præcipuè verò tales, tenues & copiosæ exeunt iis quibus ab initio, hoc est, primis quatuor diebus, aut non multò pòst, id est primis periodis (vt primo septenario) vrina sedimen obtinet. Sed cauendum, ne nobis imponat sedimentum, vt anno 1545. Lutetiæ est obseruatum in vrinis. Nam primis diebus sedimen apparebat: quod etiamsi promitteret crisin, fallebat tamen medicos. Sedimentum igitur triplex est in morbis. Vnum, quod apparet ex coctione alimenti, non ratione morbi: & illud non permanet. Aliud est, quale est illud cuius hîc meminit Hip. quod fit ratione grauitatis materiæ, non coctionis. Cuius rei admonet nos etiam Aëtius. Nam in morbis crudis & febribus à cruda & crassa materia primo die apparent vrinæ crassæ, & crudæ, quæ simulatque agitantur à calore, & à flatibus disperguntur, fiunt grumosæ secundo die: tertio die materia illa discussis flatibus subsidet. Hoc sedimen indicium est initij coctionis, & fallax est, quia non fit propter coctionem. Præterea hoc sedimentum paulò pòst commutatur in sublimamentum,

tum,ita vt 7.die & ſequentibus diebus criticis ſedimenti loco appareant ſublimamẽta: quia tunc natura vehementiùs contendit in coctione, quod dum facit, plures flatus gignit, quia materiam illam craſſam ſubuehunt, atque ita attollitur nubes in ſummum. Poſtquam natura vehementer contendit in coctione diebus ſequentibus in medio vrinæ erit nubes, quæ poſtremò conuertetur in ſedimentum: quod naturale. Cæterum in his vrinis craſſis conſiderare debemus an permaneant craſſæ: eſtq; diſtinguendum vel vires ſunt imbecillæ, & alia ſigna apparẽt, morietur æger: vel robuſtæ ſunt, nec talia adſunt ſigna, ſeruabitur quidem, ſed lõgus erit morbus.

SCHOLIA.

HActenus diagnoſin ac prognoſin febrium ex variis earundem ſymptomatibus deſumptam protulit: nunc de vrinis, quæ febrium, vtpote affectuum venoſi generis propria omniumque certiſſima ſunt indicia, agit: & quæ ex illarum chymoſi, quantitate, puritate, odore, calore ac contentis ratio in febribus haberi poßit, proponit. Primum diagnoſticum eſt de vrinæ chymoſi. Quibuſcunque febricitantibus, nulla interim affectione nephritica laborantibus, vrinæ ſunt craſſæ, ob crudi humoris copiam, & confuſis contentis à flatulento ſpiritu: grumoſæ, diſperſis æneorematis, vt quibuſdam vrinæ partibus diſperſa & glomerata appareant: pauca, interceptis quodammodo vrinæ viis, ob crudi humoris craſſitudinem, & imperfecta ſecretione ob materiæ contumaciam: ſi ab iis tenues, id eſt mediocriter craſſæ, abundè ferantur, excitata naturæ vi, liberatis obſtructis, & præparata materia, adiumentum adferunt: quòd ſcilicet vel abſceſſu liberent, vel humoris morbifici ſucceßionem in alias partes vacuandi ſignificent. Maximè verò huiuſmodi

vrinæ funduntur, quibus ab initio, vtpote primo quaternario, aut non ita multò post vt septenario, hypostasin habent loco & materia bonam, ex quo significatio fit integritatis partium solidarum, vegeti caloris natiui, & materiæ pepasmi capacis: quemadmodum Dioni ad dysenteriam, Aristoni puero ad hæmorrhagiam contigisse legimus lib. 1. Epid. Vide Aphor. 69. sect. 2. lib. 5. Coac.

APHOR LXX.

Ὁκόσοισι δὲ ἐν πυρετοῖσι τὰ οὖρα ἀνατεταραγμένα οἷον ὑποζυγίου, τούτοισι κεφαλαλγίαι ἢ πάρεισιν, ἢ παρέσονται.

QVibus per febres vrinæ perturbatæ sunt, quales iumentorum, iis dolores capitis vel adsunt, vel aderunt.

Duplex est genus febrium in quibus sunt hæ vrinæ: Vnum, in quo est sola cruda materia. Alterum in quo copiosa bilis permixta est multæ cruditati. Gal. 6. Epid. Sabinum interpretem Hippocrat. reprehendit, qui iudicabat eas vrinas turbulentas signum esse colliquationis: cùm signa sint multitudinis crudæ & crassæ materiæ à calore febrili agitatæ, & conuersæ in flatus aliqua ex parte, qui eam perturbationem efficiunt, vnde calor capitis tensiuus. Aliquando hæ vrinæ cum morsu & dolore descendunt. Galenus solet tribus exemplis proponere imaginem turbidarum vrinarum. Primo, vt sit qualis est vrina iumentorum. Secundo, vt referat mustum, in quo est multitudo crudæ materiæ & calor igneus, qui mouet. Tertio, vt sit perinde ac si sedimentum perturbaueris, vt cùm matulam agitas, sedimentum miscetur reliquo corpori vrinæ. Quibus igitur tales vrinæ turbidæ adsunt, iis dolor capitis

pitis vel adest vel aderit, dolor inquam tensiuus. Omnis enim flatus & spiritus sua natura sursum fertur: quare si ferueat & agitetur materia à calore febrili excitatur flatus ad caput, vnde dolor ille. Adde huic capitis dolori afflictionem ventriculi magnam, tum etiam & saltus membrorum (vt manuum) & conuulsiones quasdam, palpebrarum nictationes, quæ sæpe solent his febribus superuenire. Flatus enim illi sæpe tantam spirituum agitationem faciunt, vt subsilire membra videantur, lib. 1. Epid. & 7. quemadmodum in musto videas, quum præceps quidam spirituum concursus fit. Hinc Hip. septimo Epid. Lotium spissum (inquit) & turbulentum signũ est manifestum doloris capitis, conuulsionis, & mortis. Hoc intelligendum, siquidem sit vehemens febris, & vires non ita robustæ: vt accidit Peliphanto vxori Philini, septimo Epid. Sin in febre exigua appareat eiusmodi lotium cum robustis viribus, non est necesse ægrum mori: sed protrahetur morbus vel vsque ad diem quadragesimum.

SCHOLIA.

Secundum diagnosticum. Quibuscunque per febres, nulla item præsente nephritici doloris suspicione, vrinæ perturbatæ ac diu depositæ non residunt, quæ vocantur ταραχώδη θολερὰ, *cuiusmodi esse solent animalium veterinorum: his vel adsunt vel in propinquo sunt cephalalgiæ symptomaticæ, cum delirio & conuulsionis metu, vt in Polyphemo lib. 7. Epid. Quales vrinæ cum virium integritate ad diuturnitatem, cum infirmitate ad mortem apparent.*

APHOR. LXXI.

Ὁκόσοισιν ἑβδομαῖα κρίνεται, τουτέοισιν ἐπινέφελον ἴσχει τὸ οὖρον τῇ τετάρτῃ ἐρυθρὸν, καὶ τ' ἄλλα κατὰ λόγον.

QVibus ſeptimo die futura eſt criſis, iis quarto die nubeculam habet vrina rubicundam, & alia ſigna pro ratione.

In hóc Apho. non tam certandum ratione, quàm experientia: & licet hoc ſignum raro accidat, aliquando tamen accidit, vt conſtat ex comm. Gal. & morbis quibuſdam qui hodie graſſantur. Fructus huius Aph. præcipuus is eſt, vt diligenter animaduertamus quid appareat in vrinis die 4. quia natura tunc edit ſigna quibus intelligamus quid ſit futurum die 7. neque ſolum habenda eſt ratio eorum ſignorum quæ oſtenduntur die 4. ſed etiam eorum quæ oſtenduntur diebus criticis & aliis iudicibus: quanquam vis omnium potentiſſima eſt primis quaternariis & ſeptenariis primis. Rubra ergo nubecula apparens in vrina 4. die indicat quid ſit futurum die 7. Ex doctrina Hipp. & Gal. vrinæ rubræ ſignificant morbum quidem ſalutarem, ſed longum. Sed quomodo igitur ſi longiùs protrahatur morbus, Hipp. hoc loco ait iudicium fieri debere ſeptimo? Duo ſunt quæ efficiunt vt morbus iudicetur die 7. Primò, quia celeriter mouetur morbus. Secundò, quia quæcunque apparent ſigna critica die 4. accelerant iudicium morbi: quippe cùm maiorem vim habeant indicia quæ die 4. apparent, quàm quæ cæteris diebus. Iam ἐπινέφελον ambiguum eſt apud Hipp. Siquidem aliquando ſignificat nubiloſum, vt in Epid. Interdum ἐναιώρημα, id eſt, ſublimamentum, quod nubiloſum in medio vrinæ apparet. Aliquando (vt hîc) eſt nubecula

ſeu

ſeu contentum illud quod in ſuprema parte vrinæ conſpicitur: idque propriè. Raro viſuntur nubeculæ rubræ, albæ ſæpius. Rubram autem nubeculam accipimus vel à multitudine ſanguinis: vel à ſanguine putrente (cum Actuario) vel à flaua bile, vt vult Philotheus: vel à rubra bile, vt cenſent Arabes: vel à ſeroſo ſanguine, vt Gal. cuius ſententia cæteris eſt anteponenda. Sanè bilis aliquando intingit vrinas rubro, vt videre eſt in ictericis Hîc autem Hip. (vt ſolet notato vno particulari, quę ei ſunt ſimilia innuere) notata nubecula rubra die 4. intelligit & alia ſigna quæ apparent die 4. Hinc dicit, & alia pro ratione. Quod trifariam exponitur. Primò ſic, ſi 4. die appareat nubes rubra vel alba, 7. die iudicium fiet: ſi in morbis thoracis appareat 4. die ſputum coctum, hoc eſt, album, læue, & æquale, 7. die fiet iudicium: Si in morbis ventris 4. die appareant bonæ deiectiones fiet item criſis die 7. Altera expoſitio ſic ſe habet: non ſolum oportet medicum conſiderare quartum diem & ſeptimum, ſed etiam reliquos dies indices & criticos. Tertia: non ſolum medico ſpectanda ſigna coctionis, ſed & reliqua quæ apparent in toto corpore, vt eſt facies ægri, decubitus, &c. Tres hæ expoſitiones poſſunt admitti.

SCHOLIA.

TErtium diagnoſticum. Quibus ad ſalutem fit criſis per hæmorrhagiam, aut ſudore, aut alui profluuiũ in peracutis morbis, primo ſeptenario totius hiſtoriæ: in acutis ſecũdo aut tertio ſeptenario: iis nubeculam vrina habet ſubrubrã à ſero ſanguinis omnium humorum, maximè pepaſmi, capacis, 4. die, qui index ſeptimi eſſe ſolet: eodémque modo de aliis morborum generibus iudicandum per propria cuiuſq; excre-

[...]enta, quorum concoctio semper diebus iudicibus indicatur. Tanta nimirum vis est dierum indicantium & iudicantium in morbis non modò acutis, sed & omnibus aliis. Sic nimirum in morbis thoracis, licet illi rarò per sputum crisin habeant, tamen eorum concoctio per sputum proditur. Unde ab Hip. dictum, si sputum statim appareat, morbum reddit breuiorem. Quamuis autem dies indices, vt quartus, notas coctionis habeant, non tamen futuram crisin proximo die critico necessariò indicant, nisi in morbis qui coniunctam habent magnitudinem symptomatum cum motus celeritate. Nam praterquã quòd multi morbi non excretione, sed aut coctione, aut abscessu finiuntur, plures sunt morbi qui paulatim & sensim soluuntur. Ergo sic collige. Si morbus crisim optimam habiturus est die septimo, necessariò quarto die signa coctionis edentur. Non contrà, si die quarto nota coctionis appareant die septimo crisis, ita vt nota qua in diebus iudicibus apparent, potius sint signa mortis aut salutis, quàm criseos.

APHOR. LXXII.

Ὁκόσοισι οὖρα διαφανέα, λευκὰ, πονηρά· μάλιστα δ' ἐν τοῖσι φρενιτικοῖσιν ἐπιφαίνεται.

Quibus vrina pellucida & alba sunt, mala: maximè verò vbi in phreniticis apparuerint.

Huiusmodi vrinæ apparere possunt in febribus longis vbi est cruditas & obstructio grauis, vt sæpe in quartanis circa initia. Hinc nihil est iudicandum, sed sperandum cum tempore. Sin perseuerent, & vires dissoluantur, mors expectanda. Interdum (quanquam rarò) in febribus ardentibus (quum res est deplorata) meiunt multas aquas albas & perspicuas. Hæ vrinæ tria significant, extremam cruditatem, imbecillitatem facultatis

cultatis coctricis passionem venosi generis. Nonnunquam flaua bilis, quæ vrinam intingebat alio se conuertit, vt ad cerebrum: quod malum est, si derepente fiat, quia aut delirat æger, aut breui delirabit. Nullus vnquam (inquit Gal. lib de Cris.) seruatur phreneticus, cui appareant hæ vrinæ perspicuæ & albæ. Phrenetici non semper dicuntur, qui laborant cerebri aut meningum eius inflammatione: sed hîc phreneticos appellamus, quicunque cum febre assidua laborant assiduo delirio. Ab his distinguuntur Maniaci febre tantum: quia in Maniacis est perpetuum delirium, sed non febris perpetua. At in παραφρεσύνῃ delirant tantùm per accessiones febris. Non tamen ex vrinis albis & propter bilis transmutationem semper necesse est prædicere delirium. Nam interdum contingit, vt inde sequatur hæmorrhagia critica. Aliàs bilis febris materia criticè diuertit ad intestina, & tum fiunt dysenteriæ. Quod notatur primo Epid. de Bithone & Critia, quibus cum derepente factæ fuissent nitidæ & subpallidæ vrinæ, oborta dysenteria biliosa euaserunt:

SCHOLIA.

QVartum diagnosticum. Quibuscunque febricitantibus nulla proposita intermissionis spe, ab anteactis pepasmi signis, vrinæ pellucidæ, & quarũ liquorẽ visus acies facillimè penetrat, albæ ac tincturæ biliosæ expertes vel à sũma cruditate, aut sanè à translatione symptomatica ad caput, non statim critica ad hæmorrhagiam, neq; per diadochen seu successionẽ ad intestina, quam mox sequitur dysenteria critica, prauæ existunt: quòd eiusmodi excrementa sint contra naturam morbi acuti ac biliosissimi, & ægri huiusmodi fere in phreneticis apparent, excitata inflammatione in cerebro à bilis in illam partem affluxu. Notandum verò subaudiendum

hic febricitantibus febre acuta. Perspicuæ enim vrinæ præterquam quod in sanis laudabiles sunt, in frigidis affectibus, in febre etiam miti non omnino malæ apparere possunt, in ea potissimum febre, in qua ad abscessum apparent. Notanda quoque historia Dionis, qui post crisin excreuit vrinas albas & pellucidas: quod contigit, quia bilis ad intestina deriuata est, & fecit dysenteriam criticam. Si iuuenis fuisset ad hæmorrhagiam sursum ascendisset bilis.

APHOR. LXXIII.

Ὁκόσοισι ὑποχόνδρια μετέωρα διαβορβορίζοντα ὀσφύος, ἀλγήματος ἐπιγινομένου, αἱ κοιλίαι τουτέοισι καθυγραίνονται. ἢν μὴ φῦσαι καταῤῥαγέωσιν, ἢ οὔρου πλῆθος ἐπέλθῃ· ἐν πυρετοῖσι δὲ ταῦτα.

QVibus elata hypochondria murmurant, lumborum dolore succedente, iis alui humectantur: nisi flatus erumpant, aut vrinæ copia prodeat. Hæc verò in febribus accidũt.

Hic Aph. locum habet in pituitosis & phlegmaticis febribus, quæ focum habent in ventre & circa ventrem: natura dum eam materiam coquit quæ in ventre continetur, fiunt flatus, quibus materię permixtis & inflantur hypochondria, & βορβόρυσμοι excitantur. Sunt autem hypochondria partes laterales supra vmbilicum exteriores & interiores. Tamen hîc per hypochondria intelligit subiecta loca caua, hoc est, intestina hypochondriis subiecta. μετέωρα, hoc est inflata & suspensa, quia suspendi videntur quę tument. Hęc vox aliquando extenditur ad tumores præter naturam, qui à flatibus tantùm fiunt, διαβορβορίζοντα, id est, murmurantia. Hæc vox Græca fictitia affectum repræsentat.

Fit

Fit autem βορβορυγμὸς, quando flatus humiditati permixtus, eam in loco cauo (vt intestino) exagitat. Per lumbos non intelligimus hîc musculos lumbares interiores & exteriores: sed & renes, & ea intestina quæ sunt ad lumbos, vt cæcum, & coli partem annexam renibus. Hippocrates enim loquitur more vulgi, quod ita dicere solet, siquando doleat aliqua lumborum parte, *Les reins me font mal.*

Iis alui humectantur.) Non aliter hæc fiunt, quàm quod de ventis scripsit Vergil. primo Æneid. qui venti inclusi magno cum murmure montis circum claustra fremunt, sed impulso monte quà data porta ruunt: sic flatus in tenuibus & flexuosis intestinis, ad hypochondria & ilia sitis inclusi, si post longum murmur tandem eruperint ad lumbos vbi sunt crassa intestina, cæcum & colon, illic fit distentio & dolor; quòd si flatus cum humiditate descendat ad rectum intestinum, & fiat magna deiectio, dolor lumborum cessat, & febris. Alui ergo καθυγραίνονται, vel quia κάτω, vel quia κατὰ, id est valde humectantur, magnique fit vacuatio flatus & humiditatis.

Nisi flatus erumpant, &c.) Sæpius diximus quod natura aliquando non semel, sed pluribus vicibus molitur tum coctionem morbi, tum excretionem per sudores, &c. Ea itaque partem pituitæ interdum coquit & conuertit in sanguinem ac distribuit in corpus: ex hac coctione plerunque superest tantum flatus, quem natura posteà eiicit: sæpe superest aliquid pituitæ, quod tanquam ineptum alendo corpori excernit per vrinas. Hæc verò in febribus, quæ materiam habent pituitam crudam inclusam in ventre, & circa ventrem.

SCHOLIA.

Quintum diagnosticum. Quibuscunq; hypochordria cũ murmure repẽte intumuerunt, ac veluti suspensa percip[illegible]ntur sine inflãmatione aut scirrho, superuenientes dolores lumborũ propriè dictorum, partiumq; quæ in lumbis cõtinentur, & earũ quæ ab his originem ducunt, vnde significatio fit materiæ deorsũ vergentis, his alui humectantur, si ad partes è lumbis enatas feratur materia: nisi flatus silẽtes, sonori, stridẽtes erũpant, aut vis vrinæ magna fundatur, trãslatæ materia quæ meteorismum & borborigmum faciebat, ad partes quæ in lumbis continentur. Atq; hæc in febribus essentialibus, nec vlla aut inflammati hepatis aut scirrhosi causa adferatur. Nam febres illarum affectionum non sunt essentiales, sed symptomaticæ. Cæterum μετεωρισμὸς *tribus modis sumitur apud Hip. Primo pro hypochondrij vnius vel vtriusq; tumore. Secundo, pro respiratione sublimi, cum scilicet quis nisi erecta ceruice respirare potest. Tertio, pro* ἀνακαθίζειν, *cum quis non potest iacere, sed semierectus in lecto se continet: & coniunctum hoc est cum inflammatione, æstu ingenti & difficultate respirationis. Meteorismus autem hypochondrij coniungitur cum triplici inæqualitate substantiæ, vt cum durum aut molle: quantitatis, vt cum contractum, aut non: qualitatis, vt cum frigidum aut calidum.*

APHOR. LXXIV.

Ὁκόσοισι ἐλπὶς ἐς τὰ ἄρθρα ἀφίστασθαι, ῥύεται τῆς ἀποστάσιος οὖρον πολὺ καὶ παχὺ καὶ λευκὸν γινόμενον, οἷον ἐν τοῖσι κοπώδεσι πυρετοῖσι τεταρταίοισιν ἄρχεται ἐνίοισι γίνεσθαι. ἢν δὲ καὶ ἐκ τῶν ῥινῶν αἱμορραγήσῃ, καὶ πάνυ ταχὺ λύεται.

Quibus spes est ad articulos futurum abscessum, liberat ab abscessu vrina multa crassa, & alba prodiens,

qualis

qualis in laboriosis febribus quarto die quibusdam exire incipit. Si verò sanguis quoque è naribus profluxit, breui admodum leuatur æger.

Hic Aphorism. locum habet in febribus quæ materiam habent multam, crassam & frigidam. Cum ergo natura moliatur morborum solutiones, primùm per excretionem, deinde per coctionem, pòst per abscessum, postremò per metathesin, hoc est morbi transmutationem in morbum. Vt cum è grauiori morbo fit leuior: si ponamus febrem à multitudine crudæ & crassæ materiæ, quia hæc materia rarò iudicatur per excretionem: in ea febre expectandus potius abscessus aut coctio, quàm excretio. Si contigerit, vt natura robusta sit & viæ vrinales pateant, natura excernet partem materiæ crudæ cum cocta, non expectata perfecta coctione morbi aut abscessus, tuncque fient vrinæ multæ, albæ, crassæ ac crudæ: multæ, ob humoris multitudinem, & quia vt diximus natura robusta est, & viæ liberæ. Albæ, ob pituitæ naturam quæ alba est. Crassæ, quia vnà cum parte materiæ coctæ excernitur cruda. Quare quibus in febribus à materia cruda & crassa (in quibus lassitudo est magna, & dolor in articulis) expectamus abscessum in articulos, non est expectandus abscessus ad articulos, si æger derepentè meiat vrinas multas crassas & albas. Porro laboriosarum febrium, vt antea dictum est, duplex est genus: vnum, quod reuera natum est ex vehementi motu & exercitio: vt si quis diu æstate sub sole sese exercuerit: in qua febre est lassitudinis vlcerosæ sensus, eamque hoc loco intelligit Philotheus. Alterum, quod natum est ex multitudine crudæ & crassæ materiæ, in qua etiamsi non antecesserit exercitium, æger tamen ma-

gnam ſentit laſſitudinem, vt non poſſit mouere corpus ſine dolore: & hanc hoc loco intelligit Hippocr. prima illa febris ex multo labore bilioſiſſima eſt neque poteſt iudicari per abſceſſum, ſed potius per ſudores aut hæmorrhagiam. Gal. in 6. Epid. vbi Hippocr. citat hanc ſententiam in ſeruo Archigenis, dicit hoc in loco oportere intelligere febrem laborioſam ex multa materia cruda & craſſa, quæ ſæpius ſoluitur per coctionem vel abſceſſum. Addit in comm. poſſe præceſſiſſe aliquid exercitij, vnde laſſi ſint articuli & excalfacti. Vt ſi quis plenus crudi & craſſi humoris corpus exerceat, facilè is humor incendetur & febrem adferet. Neque (vt Oribaſius) intelligemus hemitritæon & duplicem tertianam: neque, vt alij, febres graues & ſolutu difficiles: neque (vt Philotheus) febrem laborioſam ortam ex vehementiori motu & exercitio: quæ vt eſt bilioſiſſima non ſolet iudicari per abſceſſum, ſed potiùs per ſudores aut hæmorrhagiam.

Quarto die.) Solet ſæpe Hippocr. notato vno multa intelligere: & ita hîc intelligit quoque reliquos dies indices & iudices, vt ſeptimum, 11. 14. 17. & 20. Nunc quarto die Hippocr. dicit, quòd in his febribus ſoleat ſæpe accelerari ſolutio morbi.

Si verò ſanguis, &c.) Quæritur, an velit Hippoc. vt ſimul & vrinæ albæ ac craſſæ excernantur, & ſanguis fluat è naribus? Poteſt iſtud contingere: quia in his febribus eſt materia multa & cruda, cui nonnunquam permixtum eſt bilis aliquid. Itaque ſi natura quod craſſum eſt excernit per vrinas: quod tenuius eſt & calidius per nares, breui ſoluetur morbus, eo quod ita tota materia expurgatur.

SCHOLIA.

SExtum diagnosticum. Quibuscunque spes est ad articulos abscessum iri in febre diuturna, cuius diuturnitas in pepasmi difficultate consistit: accedente etiam articulorum dolore praeunte, coniuncto aut superueniente: ab abscessu vindicat vrina multa crassa & alba, cuiusmodi in febribus à lassitudine vltrò oborta natis, primis statim diebus nonnullis ferri incipit, vt Archigenis seruo 6. Epid. sect. 4. text. 2. Quòd si & sanguinis è naribus profluuium accesserit, breui admodum materia & occasio iamiam futuri abscessus tolletur, vnde colligas tria euacuationum genera liberare ab abscessibus ægrotantes febre laboriosa detentos, si quis in illis abscessus speratur: fluxus ventris, vrina multa, crassa, & fluxus sanguinis. Abscessus autem tum demum sperandus in febribus laboriosis, si dolor non cessauerit, sputum non excernatur secundum rationem, neque fuerint alui deiectiones biliosæ, neque dissolutæ atque syncerae, neque vrina valde multa & crassa, ac plurimnm continens sedimentum. Quales omnes febres à crassis ac pituitosis humoribus ortum habent.

APHOR. LXXV.

ΗΝ αἷμα ἢ πύον οὐρέῃ τῶν νεφρῶν, ἢ τῆς κύστιος ἕλκωσιν σημαίνει.

SI quis sanguinem aut pus meiat, renum aut vesicæ exulceratio significatur.

Difficultas in eo est, an oporteat legere sanguinem aut pus, aut sanguinem & pus simul. Celsus vertit, aut, non &. At Gal. magis probat καὶ quàm ἢ. Ex sententia omnium interpretum sanguis & pus videntur posse excerni & simul & seorsum pene, vesica, meatibus vrina-

riis,renibus,hepate, thorace, corde, pulmone, & toto corpore. Purus ſanguis(& cum pure etiam)excernitur è pene, & aliquando è collo veſicæ. At vrinæ permixtus venit potius à veſica. Vbi autem ex aliis corporis partibus pus vel ſanguis aut pus & ſanguis excernitur, inſpiciendum qua in parte ſit dolor. Eſtne neceſſe ſi quando pus & ſanguis effluat vnà cum vrina, vt ſit à veſica aut à renibus? Minimè verò. Nam fit aliquando vt ſanguis ex vna parte proficiſcatur, & pus ex alia. Vt ſi quis eſt abſceſſus in hepate, vel thorace, vel pulmone, vel corde, pus interdum demittitur ad veſicam: quod pus cùm ſit acre in tranſitu exulcerat quampiam venam (vt in partibus vrinariis) ita vt ſanguis cum pure ſimul fluat per vrinas. Vt contigit ſemel mulieri noſtræ ætatis, quæ quatuor menſes integros minxit pus, & aliquando propter puris acrimoniam ſanguinem puri commixtum. Medici conſulti adhibuerunt remedia, ac ſi renes exulcerati fuiſſent, quòd in eis per interualla magnum dolorem ſentiret mulier. Hæc moritur quarto menſe, diſſecta eſt, inuenti renes integri & veſica integra: at in corde inuenti ſunt duo calculi & abſceſſus multi, qui erpurgabantur per vrinas, atque in tranſitu pus dolorem infligebat renibus. Sic ſolus ſanguis poteſt à thorace demitti ad veſicam vt excernatur. Itaque non eſt omninò fidendum Aphoriſmis, qui veri ſunt magna ex parte: & magna ex parte ſanguis aut pus cum vrina, eſt à veſica aut renibus, quorum exulceratio ſignificatur.

SCHOLIA.

SEptimum diagnoſticon. Si ſanguinem quis, aut pus meiat vt meiendi finem non faciat, vt nulla ſuſpicio ſit partium diaphragmate ſuperiorum malè affectarum: nec peculiaris

morbi ipsius pudendi, aut fistulæ vrinariæ, renum aut vesicæ exulcerationem significat: præsertim si purulentæ vrinæ cruẽtas sequantur. Qui fœda illuuie laborant, pus quidem dicuntur reddere, sed non meiere: nam οὐρεῖν non spectatur in ipso excretionis actu, sed cum iam ad vesicam vrina influxit. Item, sanguis meitur sæpe numero vel ob suppressas hæmorrhoides: vel ab amputata, aut mutilata aliqua corporis parte: vel à venis totius corporis sanguinem quantitate aut qualitate peccantem continentibus, sese sanguine vicioso, per venas emulgentes nimium hiantes, in renes exonerantibus, vel ab hepate imbecillo: vel à venis mesarai, aut alterius partis: vel à laxatis meatibus ad renes sanguinem ducentibus, vel vitio renum imbecillitate laborantium, vt qui non possunt frui eo sanguine qui debet assimilari & in nutritionem conuerti: vel ab attritu calculi. Proinde ex cruentis vrinis statim non diiudicandum de exulceratis renibus, nisi pus & sanguis mixtus excernatur. Ideo illa particula, ἢ, in textu debet verti per copulatiuam coniunctionem.

APHOR. LXXVI.

Ὁκόσοισιν ἐν τῷ οὔρῳ παχεῖ ἐόντι σαρκία μικρὰ ἢ ὥσπερ τρίχες ξυνεξέρχονται, τουτέοισιν ἀπὸ τῶν νεφρῶν ἐκκρίνεται.

QVibus cum vrina crassa exiguæ carunculæ aut veluti pili vnà exeunt, iis à renibus excernuntur.

Possunt è renibus & vesica aliquando emingi carunculæ, quæ reuera carunculæ sunt, & aliquando non carunculis, sed carunculæ tantùm similia. Gal. in comm. profitetur se nunquam vidisse in vrinis has carunculas veras: tamen verisimile est Hippocratem vidisse. Idem Gal. sexto de hoc loc. aff. meminit harum

carunculalarum, quæ quidem indicant locum affectum, vt renes. Quomodo vbi eſt dyſenteria & exulceratio in inteſtinis, excernitur ſæpe pinguedo & carunculæ, inteſtinorum ſubſtantia: vbi eſt vlcus pulmonis, expuitur aliquando pulmo ipſe : ita ſi ſit in renibus pus acre & mordax, ſæpe carunculæ de renum ſubſtantia cum vrinis exeunt, & hoc eſt quod vult Hipp. Quando igitur in vrinis videbimus carunculas, intelligemus magnum eſſe vlcus renum : ſed neceſſe eſt antequam emingantur tales vrinæ, præceſſiſſe renum dolorem, & vrinas purulentas. Et eiuſmodi quidem carunculas mictas non comitatur febris. Aliquando ſimile quid carunculis excernitur, quod facit ſedimentum orobeum. Hæ vrinæ ſignificant ſanguinem craſſiorem in hepate aut renibus aſſari à calore febris, quæ ſæpe eſt ardentiſſima. Ponamus duos ægros, vnum qui emingat veras carunculas, alterum, qui particulas ſimiles carunculis. Siquidem adſit vehementiſſima febris, intelligemus ſanguinem craſſiorem aſſari à febre. Si verò præceſſit vrina purulenta & dolor in renibus, & emingantur carunculæ, dicemus has eſſe de renum ſubſtantia. Craſſam vrinam hîc exponit Gal. mediocrem, vt hæc comparetur ad tenuem & aquoſam. (*Aut veluti capilli.*) Morbus hic dicitur τριχίασις, id eſt, capillitium, frequens eſt in his regionibus. Multi enim (vt ij qui temperanter viuunt, & quibus præſertim magnus eſt calor hepatis, renum, & venoſi generis) emittunt capillos longos vnà cum vrina, & aliquando breues. Neque ſolùm capillos, ſed etiam vermes, vt ipſimet vidimus. Horum capillorum materia eſt pituita quædam lenta, viſcida, & mucoſa, quæ effluit aliquando è venis, interdum à ventriculo per hepar ad renes: quò vbi peruenit, renum caliditate reſiccatur & conuertitur in capillos.

capillos. Nonnunquam eadem pilorum materia dum putreſcit in renibus , animatur , & vertitur in vermes. Plerunque ea materia non eſt per ſe lenta & craſſa : ſed (vt eſt ductilis) ob viarum , per quas tranſit , calorem ſæpe lenteſcit. Quicquid ſit , vbi colligitur eiuſmodi materia craſſa & lenta in renibus,oportet hos eſſe calidiores.Hi autem capilli(authore Gal.in comm.)ſemper meiuntur cum vrinis craſſis , hoc eſt , nunquam cum tenuibus : & nos ipſi vidimus excerni cum craſſis vrinis.

SCHOLIA

OCtauum diagnoſticon. Caruncula,aut filamenta cum vrina excreta,à renibus prodeunt. Reuera carunculæ exeuntes cum vrina,renes exulceratos indicant:flamenta tamen aliunde quàm à renibus vlceratis manare poſſe certum eſt, nam vel à venis aduſtum ſanguinem continentibus : aliquando ex iis vaſis quæ paraſtatæ dicuntur,in quibus teretē figuram ſortiuntur ex ſeminis materia, quæ vi morbi ſenſim defluens calore craſſeſcit,apparent autem in iis plurima, qui fœda exulcerataq;Gonorrhœa correpti non ita pridem fuerūt, & iis mulieribus albicantes menſes profluunt,aut vterus fœda colluuie turget : nonnunquam & vrina quæ prima fit à concubitu , tale quiddam refert , aut aliquantum filamento craßius.Reperitur hic Aph.lib.de natura humana.

APHOR. LXXVII.

Ὁκόσοισιν ἐν τῷ οὔρῳ παχεῖ ἐόντι πιτυρώδεα συνεξουρέεται, τουτέοισιν ἡ κύστις ψωριᾷ.

QVibus cum vrina crassa, quædam furfurosa vnà exeunt, his vesica scabie laborat.

Crassa, id est, mediocriter habente. In tunica interiore vesicæ potest aliquando colligi acris & salsa pituita quæ scabiem efficiat, non secus atque in cute exteriore. Quare quemadmodum exterior cutis scabiosa si confricetur, reddit furfures: ita non mirum est, si vesicæ scabiosæ idem accidat. Sic etiam quemadmodum in cutis exterioris scabie, psora, lepra, impetiginibus: ita & ex vesica scabiosa possunt deradi veluti quædam squamæ aut lamæ, vt cum vrinis excernantur. Sed Hip. vt est breuis, dixit tantum furfurea. Aliquando furfur aut simile quid furfuri emingitur in febribus ardentibus, vbi non vesica, sed totum venosum genus scabiem parte interiore contraxit: idque vel à pituita salsa, vel à bile vsta, vel ab humore melancholico. Quamobrem vbi in febribus ardentibus talia sedimenta erunt, vel innatantia quædam in vrinis, dicemus vehementem febrem id efficere, & summam esse colliquationem: quod admodum periculosum est. Contrà si nulla sit febris, & adsit pruritus ac dolor in interiori parte vesicæ, ex eiusmodi vrinis colligemus vesicam scabie infestari.

SHCOLIA.

NOnum diagnosticum. Si cum vrina crassa concocta, vt nulla sit suspicio male affectarum venarum, furfures quidam ferantur, vesica psora laborat, éstque aspera & superficie tenus exulcerata. Talis autem vrina mala est, quia curatu difficilem affectum indicat. Reperitur hic Aph. 5. Epid & lib. de natura hominis.

APHOR.

APHOR LXXVIII.

Ὁκόσοι ἀπὸ ταὐτομάτου αἷμα οὐρέουσι, τούτοισιν ἀπὸ τῶν νεφρῶν φλεβίου ῥῆξιν σημαίνει.

Quicunque inopinanter ſanguinem meiunt, his in renibus venulæ ruptionem ſignificat.

Diſputarunt veteres de mictione ſanguinis. Eſt apud Aurelianum Miſelius medicus, qui contendebat fieri ob imbecillitatem vaſorum ſpermaticorum, quæ quòd ſanguinem conceptum continere non poterant, emittebant. Archigenes verò ait, quemadmodum ſtatis temporibus excitantur derepente menſes mulieribus, & viris quibuſdam hæmorrhoides: ita & aliquando ſtatis periodis collectus in corpore ſanguis multus defluit ad renes & veſicam, vnde cruentæ vrinæ. Sed habendum eſt ita tunc fieri excretionem ſponte naturæ ſine rupta vena. Quantum ad Mileſium attinet, nos ipſi vidimus adoleſcentes duos qui propter immoderatam venerem ſanguinem purum meiebant. In his veriſimile eſt fuiſſe vaſorum ſpermaticorum imbecillitatem. Sunt & nonnulli qui ſi durius equitent, aut ſeſe exerceant immoderatius, excalefactis renibus ſanguinem meiant. Ex doctrina itaque Galeni eſt, vrinas exire cruentas interdum ab hepate, aliquando ex imbecillitate renum, nonnunquam rupta vena in renibus vel veſica, aut eroſa vena, aut aperta. Si rupta vena, ſanguis erit copioſus, purus, & derepente effluet. Si aperta per anaſtomoſin, & laxiora ſunt venarum ora, tunc non emittetur purus ſanguis, ſed tinctæ erunt ſanguine vrinæ. Si vas ſit exeſum, præcipuè quum præceſſit vlcus, effundetur ſanguis non purus, non copioſus, neque repente, niſi magna ſit eroſio. Cæterùm venæ ruptio de

qua hîc eſt ſermo, fit quum à multo ſanguine & craſſo vas diſtenditur, quam diſtentionem ſequitur venæ ruptio, vnde mictus ſanguinis. Α'πὸ ταυτομάτȣ autem dicitur tripliciter, vel pro ſponte, vt Aph.2.lib.1. vel ἐξαίφνης, ἢ ἀθρόως, hoc eſt, repente, & vniuerſim ac copioſè, vt hoc loco. At qui ſanguis ex veſicæ vena rupta aut exeſa emittitur, non tam copioſus eſt quàm à renibus.

SCHOLIA.

DEcimum diagnoſticon. Quicumque repente atque confertim ſanguinem meiendo fundunt, ſponte & abſque cauſa manifeſta, quæ vel interna, vel venæ ruptura aut vaſorum anaſtomoſis: vel externa, vt ſaltus, ictus, medicamenti acrioris potio, his ruptæ à renibus venæ ſignificatio fit. Notandum verò mictionem cruentam multiplicem eſſe, & à variis cauſis excitari. Puri ſyncerique ſanguinis eruptio ex interiore penis meatu, vt in his qui immoderatè coëunt, mictio haudquaquam appellanda, quod ſine vrina, nulloque voluntatis arbitrio ex rupta, aperta, vel exeſa vena fiat. Vt ergo mictio cruenta dicatur, oportet ſanguinem vrinæ permiſceri. Is autem ſanguis qui mingitur, vel à renibus, vel à ſphinctere ceruicis muſculo, vel ab vretere, vel à veſicæ corpore emanat. Copioſus quidem à renibus aut ſphinctere emanare poteſt: ab vretere autem aut veſicæ corpore paucus. Qui à renibus quomodocunque affectis defluit vrinæ toti exquiſitè permiſcetur, vt ea quaſi dilutus ac tenuis quidam ſit ſanguis, hic verò mox ſubſidet rubicundus, liquidus ac minimè concretus. Qui verò ſphinctere muſculo in veſicæ capacitatem inſtillatus mictionem cruentam reddit, vrinam non æquabiliter perfundit, ac ſubſidens, in imo concreſcit in grumos: eius quoque portio aut grumus interdum citra vrinam excidit: dolor plerunque meiendo premit, ac veluti

radicem

radicem penis adurit, aliáque vel vlceris vel rupta venæ signa comitantur.

APHOR. LXXIX.

Ὁκόσοισιν ἐν τῷ οὔρῳ ψαμμώδεα ὑφίσταται, τουτέοισιν ἡ κύστις λιθιᾷ.

Quibus in vrina subsident sabulosa, his vesica calculo laborat.

Gal. non probat hanc sententiam, nisi intelligamus arenas esse signum calculi renum vel vesicæ. Alij interpretantur Hippocratem, quòd vbi calculus est in vesica, meiuntur arenæ: non tamen sequitur: arenæ apparent in vrina, ergo calculus est in vesica. Hippocrat. libr. de morbis internis reprehendit veteres medicos, qui putant arenam esse signum calculi in vesica, non autem renibus. Verum est, quòd sæpe habemus rationem arenæ; nec tamen est intelligendum, arena est, ergo calculus. Multi enim possunt meiere arenas, vt non sit calculus. Sic non sequitur, non emittit vrinas arenosas, ergo non est calculus. Nam aliquando calculus est, nec tamen arenæ meiuntur: & maximè vbi calculus infixus est substantiæ renum. Ergo arena non potest esse constans signum calculi. Verum signa certissima calculi in renibus sunt ea quæ ab Hippocrat. scribuntur 6. Epid. & lib. de morbis internis. sexto enim Epid. In renem (inquit) dolor grauis Et lib. de mor. int. In renem dolor acutus. Horum vtrunque verum est, hic dolor lumborum sæpe extenditur ad nothas costas, &

deſcendit ad teſticulum reſpondentem reni affecto. Prætereà ſtupor eſt cruris eiuſdem partis, idque propter conſenſum neruorum & venæ emulgentis. Et hi primum vomunt pituitam, poſteà vbi intenduntur dolores bilioſa, æruginoſa. Deinde quum vrina deſcendit in veſicam & fiſtulam vrinariam, dolor eſt acerbiſſimus, vt ſæpè moriantur. Tum aſtringunt ſe & incuruant, ſubſiſtit vrina, deinde ſubſtillat, ac vacuata vrina miteſcit dolor. Poſtremò deſcendunt arenæ rufæ, & rubræ & flauæ, vel medio colore inter rubrum & flauum. Quæritur, an veluti ſunt ſigna calculi renum, ſint quoque ſigna calculi in veſica? Sunt qui negarunt calculum gigni in veſica, eò quòd antè gignantur in renibus. Gal. tamen dicit gigni, ſed ferè albidior eſt, aſperior, & maior, quàm à renibus: quanquam poſſit nihilominus arena è renibus deſcendere in veſicam, & ibi concreſcere in calculum. Si itaque videamus aliquem meiere vrinas arenoſas, difficultate meiendi laborare, dolorem percipere in pube, & præterea quum meit, ſentire corpus quoddam graue quod veluti obſtruat os veſicæ, tum certò iudicare poteris calculum eſſe in veſica. Sed ſignum erit certius ſi catheterem immittas in veſicam, & diligenter circunducas in omnes partes veſicæ. Aliquando fluctuat in veſica calculus, & tum facile eſt euellere, vel ſine periculo. At ſi tenaciſſimè inhæret tunicæ veſicæ, non poterit vnquam euelli ſine vitæ periculo: quia interim dum magna vi euellitur & retrahitur, dilaniatur veſica vnde magna febris & inflammatio ſuboritur, & ſtatim moriuntur. Cæterum calculi non ſolum in renibus & veſica, ſed etiam in aliis corporis partibus gignuntur: vt in corde in muliere quadam inuenti ſunt duo calculi in modum teſtæ limacis: in vtero, quod vidit Hippoc.

in capite, qui calculus omnino inhærebat, vt vidimus in liene, vt & ſcirrhus: in loco inteſtino, in hepate, in folliculo fellis ſæpe in regionibus : in meſenterio cuiuſdam pueri : in pulmonibus , lib. de loc. aff. de eo qui grandines expuebat. Gignitur autem calculus, quia in veſica, v & in aliis corporis partibus poteſt eſſe craſſa, lenta, & viſcida pituita, quæ à calore concreſcat & coëat in calculum. In pueris gignitur ſæpius in veſica, non alia ratione, quàm quia eſt iis robuſtus calor natiuus : ídque maximè ſi vtantur lacte craſſiore, intemperante victu, intempeſtiuo exercitio. Succus enim ille craſſus in diſtributionem alimenti deſcendit ad renes. horum vis robuſta deponit in veſicam , vbi calore lapideſcit. Adde his, quòd viæ à renibus ad veſicam ſunt molles, laxæ, & facilè cedentes. At in adultis fit potius calculus in renibus quàm in veſica. Vide Gal. in ſextum Epid. Quibus igitur in vrina ſunt arenulæ , &c. Philotheus putat eas arenas eſſe detritum aliquod calculi: ſed falſum eſt. Nam aliquando & calculus eſt, & arenæ ſunt ſeorſum. Præterea calculi veſicæ ſunt duri, renùm verò friabiles. Quinetiam dicit idem Philoth. quod propter capacitatem veſicæ calculus fit ſæpius in veſica, quàm in renibus. Imò ſæpius generatur in renibus , quàm in veſica. Verum quidem eſt veſicæ capacitatem aliquid conferre : ſed magis cauſa calculi eſt robur facultatis renum, & præterea facilis mollíſque via à renibus per meatus vrinarios. Fit aliquando vt pituita ad veſicam delapſa repræſentet calculum , & ſua qualitate faciat ſtranguriam. Aliquando poteſt eſſe in veſica & pus & calculus , vt æger reddat vrinas modò purulentas , modò arenoſas, vnum non tollit alterum. Poſſunt denique excitari dolores in veſica à calculo, & à pure, & à pituita putri.

Quare non est fidendum vni signo.

SCHOLIA.

VNdecimum diagnosticum. Si in vrina crassa, arenulæ seu sabulosa quædam resideant, calculi in vesica aut renibus significatio fit, si modo arenulæ illæ diutius retineantur, aut paulatim ac pauca quantitate excernantur: quanquam arenulæ cum vrina excretæ non semper in renibus aut vesica concretum calculum, aut diathesin ad calculi generationem indicant, sed sæpissimè in iecore & venis vitium esse significant. has sic distingues. Quæ propter sanguinis in venis adustionem cum vrina exeunt subtiliores esse solent, raroq; subsident: sed ad matulæ hærent latera. Tales sæpe per ardentes febres meiuntur, interdum etiam per sanitatem in quibus iecoris calor est feruentior. Ideo autem vrinæ calculo laborantium aqueæ ac ac albæ visuntur, quia obstructis renibus à crassa materia, veluti per tenue aliquod cribrum effluunt, aut sanè, quia vesica calculi frigiditate affecta, vrinam neque concoquit, neque renes trahendo expurgat.

APHOR. LXXX.

ΗΝ αἷμα οὐρέῃ καὶ θρόμβους, καὶ στραγγουρίην ἔχῃ, καὶ ὀδύνη ἐμπίπτῃ ἐς τὸ ὑπογάστριον, καὶ ἐς τὸ περίναιον, τὰ περὶ τὴν κύστιν πονεῖ.

SI quis sanguinem aut grumos meiat, aut vrinam guttatim emittat, dolore ad hypogastrium, pectinem & perinæum pertinente, ad vesicam loca laborant.

Hoc in

Hoc in Aphorismo Hippocrates (vt breuis est)nomine vesicæ intelligit partes omnes vrinales , vt satis ostendit Prognost. primo. Sunt autem quatuor, renes, vreteres, vesica, & fistula vrinaria. Potest è renibus per vrinarios meatus fluere sanguis purus & liquidus ad vesicam, illícque grumescere: & tum animaduertere oportet an dolor renum præcesserit. Potest erodi aut rumpi vena in meatibus vrinariis , vt effluat in vesicam sanguis, qui in grumum concrescat. Potest etiam rumpi vel erodi vena in vesica aut pene, vt meiatur sanguis & grumi. Est autem grumus nihil aliud quàm concretus sanguis. Periculosissimum itaque est, acerbissimúsque percipitur dolor , non solùm quum grumus restitat in vesica , sed etiam quum vel in vtero, vel intestinis, vel in ventre, &c. adeò vt mors impendeat nisi eiiciatur grumus. Iam verò stranguria fit vel propter vesicæ imbecillitatem , vel propter inflammationem in osculo vesicæ , vel ob quantitatem aut qualitatem materiæ: vt quum est grumus, pus, pituita multa, lenta & crassa, quæ viam vrinæ intercipit: item quum est pituita salsa & putris, vel bilis acrior vrinæ permixta. Ad imum ventrem εἰς τὸ ὑπογάστειον. Quidam non magno discrimine legunt ὑποκύστειον. quæ est pars ventris sub vmbilico vbi sita est vesica. Et antiqui ventem etiam inferiorem vocarunt κύστιν, vnde ὑποκύστειον. Interfemineum, περίναιον: nonnulii legunt τὸ περιτόναιον.

SCHOLIA.

DVodecimum est diagnosticum, de dignoscẽdis magnis vesicæ affectibus: scribitur autem hic Aphorismus non

iisdem planè verbis in omnibus exemplaribus: in aliis enim, vt in versione Leoniceni & Plantij, cum particula disiũctiua (aut) si quis sanguinem, aut grumos meiat aut vrinam guttatim emittat: in aliis cum coniunctiua (&) si quis sanguinem, & grumos meiat, & stranguria laboret: sic enim Hollerius, Fuchsius & Plantius ipsemet Aphorismo 39. sect. 7. Quæ licet versiones diuersæ sint, sensum tamen Aphorismi diuersum non faciunt. Hic enim vesicæ totius, hoc est, ceruicis & membranarum eiusdem magno aliquo ac graui affectu, vt phlegmone, si adsit febris: aut vlcere, nõ quidem profundo aut purulento sed lato si febris adsit, laborantis signa discribuntur: ita vt ab illo magno affectu, non solum totum vesicæ corpus grauiter lædatur, sed & partes quæ sunt circa vesicam, quales sunt, vrinæ dicata, potissimum vreteres (renes non item, vt qui à vesica paulo remotiores sunt) maximè verò partes vesicæ proximæ, venter imus, pecten & perinæum, imo & ipsum rectum intestinum non mediocrem noxam sentiant. Nam cum vesica leui aliquo affectu laborat, vt scabie, Aphorismo 77. aut arenulis, Aphorismo 79. aut vlcere aliquo profundo ac purulento, Aphorismo 81. huius libri 4. eius noxa partibus quæ sunt circa vesicam non communicatur, sed solum suos manes, suamque noxam patitur. Proinde certum miniméque fallax vesicæ graui aliquo affectu laborantis signum est, si in liquidi aut grumosi sanguinis mictione, imus venter, pecten & perinæum doleant. Certius verò, si is dolor accidat in vrinæ stillicidio. Certissimum autem, si tribus hisce symptomatibus vnà conspirantibus, dolor is vesicam partesque vesicæ annexas ac vicinas exerceat. Qui sanguis liquidus fluit, siue à renibus vlceratis siue ab imbecillitate eorundem: siue à rarefacta eorum substantia: aut apertis vel ruptis eorum venis: siue à nimia dilatatione aut ruptione vasorum meatuum: per quos ex vena caua, in renes vrina percolatur: siue ab imbecillitate iecoris: siue ab exulceratis vreteribus,

aut vesicæ corpore ducat originem: si in cauitate vesicæ colligatur, in grumum concrescit, cum sit extra sua vasa: sanguis autem grumosus diuturna in vesica mora acrimoniã acquirit, quam cum vesica ferre non possit, guttatim vrinam emittere cogitur: Tandem verò grumosus ille sanguis acrior factus putrescit, ab eo putrente phlegmone aut vlcus in vesica excitatur: unde dolor suboritur, qui non tantum vesicam ipsam, sed & vreteres, imum ventrem, pecten & perinæum exercet. Ita vt ex tribus illis symptomatis mictione cruenta thrombosa, & vrinæ stillicidio, istarumque partium dolore vesicam ipsam graui aliquo affectu laborare, facile sit dignoscere.

APHOR. LXXXI.

HN αἷμα καὶ πῦον οὐρέῃ, καὶ λεπίδας, καὶ ὀσμὴ βαρείη ᾖ, τῆς κύστιος ἕλκωσιν σημαίνει.

SI sanguinem aut pus meiat, aut squamulas, grauisque odor adsit, vesicæ exulceratio significatur.

Hippocrates hîc vtitur ea arte, qua vti decet in morbis diiudicandis Iudicamus enim per signa communia, & propria. Communia per se nihil faciunt ad iudicium morbi, propria faciunt: aliquando tamen communia propriis coniungimus, & ex concursu signorum communium cum propriis facimus proprietatem. Sanguinem & pus meiere signa sunt communia, quia vtrunque potest esse à renibus & vesica, ab hepate, thorace, corde, pulmone, &c. Ergo non potest inde colligi vesicæ exulceratio. Quare signis communibus sunt addenda, quæ reuera sunt

propria , & quæ ſumuntur ab eſſentiæ proprietate. Addit ſquamulas Hippocrates , & anteà furfures : ſed oportet priùs vrinas eſſe naturales. Nam aliquando (vt ante diximus) in febribus ardentibus propter colliquationem & ſcabiem in genere venoſo excernuntur furfures quidam , & item ſquamulæ ac lamæ, nec tamen eſt exulceratio veſicæ. Squamulæ igitur mictæ cum vrina naturali ſunt exulcerationis veſicæ ſignum proprium , quia ea membranacea eſt : quemadmodum exulcerationis renum ſignum proprium ponebat carunculas , quia renes ſunt carnoſi. Grauis quoque odor, ſignum eſt quod maximè facit ad exulcerationem veſicæ , quum videlicet pus grauiùs olet quàm pro putris natura. Si quid puris è veſica excernatur , grauius olet quàm ſi promanet ex hepate , renibus, thorace, & aliis corporibus. Primum propter loci naturam: quia dum in veſica(quæ eſt veluti matula totius corporis)diu moratur vrina , acquirit quandam qualitatem alienam, & veluti putredinem : haud ſecus ac matula non alia ratione grauiter ſæpe olet, quam quod diutius nonnunquam in ea retinetur vrina. Deinde quum pus,quod excernitur ab aliis partibus, permiſcetur in tranſitu multis corporibus , fit vt hinc deponat aliquid fœtoris & graueolentiæ: aut pus veſicæ non tranſit per multa corpora, nec ex permixtione deponere poteſt fœtorem. Iam ſi pus veſicæ conferas cum veſicæ pure , aliud grauiter olet, aliud grauius , aliud grauiſſimè. Quod pus grauiter olet, indicat putredinem, & præterea malum habitum contractum in veſica. Quare tum potionibus immiſcemus amara quæ putredinem prohibeant : quemadmodum vbi fœtor eſt in abſceſſibus externis , chirurgi ſuis medicamentis immiſcent aliquid aloës , aliquid myrrhæ,

myrrhæ, & alia pleraque amara ad arcendam putredinem & fœtorem.

SCHOLIA.

TRedecimum diagnosticon. Vesicæ vlceratæ certissimum signum est, si quis continenter & non per interualla sanguinem & pus meiat, & squamulas, quæ sunt resolutæ vesicæ particulæ, adsitque grauis odor. Pus enim quod manat ab exulcerata vesica fœtidum est, tum quia à loco exangui manat, tum quia recens est admodum & breuissimo tempore eductum ex vesica, tum quia non admodum vrinæ confusum est: quò enim pus recentius est ac aliis minimè permistum, eò fœtidius. Sic enim pus, quod ab exulceratis renibus meiendo funditur, minus fœtidum est, quàm quod ab exulcerata vesica. Cæterum licet hæc tria, semen, pituita, pus, in vrinis finitima cernantur: tamen his signis distingui ac internosci possunt. Semen, quia tenue & leue: vrina semper innatat: pus & pituita subsident: pituita tamen crassa atque tenax sibi cohæret, pus verò agitatum mox dissoluitur ac diffluit, item purulenta mistio fœtet plus aut minus, pituitosa verò non item. Pus album & corpulentum, ita vt collum ægrè prætereat: pituita si putruit percolatur facilè, si non putruit sæpè longissimè seruata continuitate trahi potest. Pituita à ventriculo, cerebro, aut à iis partibus transmissa velut accessiones quasdam & affluxus copiosos habet: pus continenter æquale ex vlcere excernitur.

APHOR. LXXXII.

Ὁκόσοισιν ἐν τῇ οὐρήθρῃ φύμα φύεται, τουτέοισι διαπυήσαντος καὶ ἐκραγέντος, λύσις.

QVibus in meatu vrinario nascitur tuberculum, suppurato & eo rupto, solutio.

Hoc accidit sæpe vt intercipiatur vrina, vnde dolores grauissimi fiunt, & intumescit pubes: id fit propter aliquod tuberculũ. Vrinarius meatus dicitur ea pars quæ est à vesica ad finem penis. in hac φῦμα, id est tuberculum oritur. Dicitur autem φῦμα quicquid foras enascitur. Sed hic pro tuberculo interno in fistula vrinaria, & præsertim in collo vesicæ: túmque æger asserit se sentire dolorem in radice penis. Oritur autem in hac via tuberculum duplex. Vnum, quod materiam habet aptam suppurationi. In quo si non fiat suppuratio, via intercipitur, & accidunt grauia symptomata cum tumefactione pubis, vt sæpe moriantur ægri. Sed tuberculo ad suppurationem adducto, & facta puris eruptione, bene est, & fit solutio mali: hoc est, obstructionis, doloris, suppressionis vrinæ & stranguriæ. Ischuria enim est, vbi tota via intercipitur: stranguria verò vbi relinquitur aliquid viæ & spacij ad vrinæ transitum. Alterum porrò tuberculum est suppurationi ineptum, quod est velut caruncula nata, quia locus perpetuò humectatur: vt videmus carnem excrescere in vlceribus externis, quum non resiccantur tempestiuè. Eiusmodi caruncula nonnunquam intercipit vias vrinæ, & quia tum vrina in vesicam regreditur, pubes intumescit. Quòd si catheterem immittere coneris, nihil efficies propter carunculam illam interiectam. Quare ne moriatur æger, cogimur carnem illam consumere aut abrumpere, facta excoriatione in pudendo interno. Quòd si innata illa caro tenella est & mollis, liberabitur promptiùs æger.

SCHO-

SCHOLIA.

DEcimumquartũ est diagnosticon ad artem curatricem pertinens repetitum sectione 7. Aph.57. & Aph.52. sect.2.lib.6.Coac.& lib.1.de morbis, & de affectionibus. Tuberculum ceu tumor ἀποστηματώδης materiam suppurabilem continens, primigenius, aut fœdæ illuuiei consequẽs in vrinaria fistula ceu meatu colli vesicæ, quem οὐρήθραν Græci nominãt, natus, à quo dolor grauis excitari, & vrina supprimi per ἰσχουρίαν: aut difficulter reddi per δυσουρίαν vel στραγγουρίαν cõsueuit: obstructo nimirum meatu illo vrinario obstructione attenuatoria, non coarctatoria, non carnosa. Triplici enim obstructione meat⁹ ille vrinarius obstrui potest. Vna, attenuatoria, est cùm vel corpus ipsius meatus vrinarij, aut colli vesicæ ad insignem tumorem attollitur, vt ob phlegmonem, scirrhũ, abscessum, vel alium quemuis tumorem parti ipsi primigenium, vel ob partium vicinarum tumorem, vt vteri, vel recti intestini inflammationẽ, aut abscessum: nam tũ tumor corporis circundantis meatum vrinarium, aut vicini corporis facit vt accedant ad se mutuo meatus latera, nec seiungi patiantur. Quod etiam à siccitate in febribus ardentib. fieri posse putat Rhasius 6. de sympt. causis, & thasmi à consumpta humiditate in coitu: quanquam vix vnquã vita superstite meatus vrinarij latera ad eam siccitatem venire possunt, vt coëãt, indeq́; exitũ vrinæ prohibeant. Altera est carnosa, quãdo caro fũgosa in medio meatu adnascitur, aut verruca aut callus. Tertia coarctatoria, in qua meatus aliũde impletur, vt à grumo, humore crasso, pure, calculo. Tumor, inquã, ille suppurabilis natus ab obstructione attenuatoria, primogenio ipsius meatus vrinarij affectu excitata, curationem recipit à suppurato & puris eruptione, vnde meiẽdi libertas comparatur. Potest quidem ille tumor suppurabilis digeri, sed non tam facilè

quàm ſuppurari, quòd locum obſideat frigidum ac neruoſum: quòd digeſtio longius tempus poſtulet quàm ſuppuratio: quòd etiam meiendi impedimentum dolorem augeat, dolor autem cogat naturam moliri ſuppurationem morbo creſcente. Proinde tuberculum iſtud raro digeri frequentiſſimè verò ſuppurari ſemper eſt obſeruatum. Quanquam in principio tumoris tentanda eſt omni arte digeſtio, calida aqua affuſa, & olei calentis litu ad aliquot horas, vel etiam diu repetito, vt partis tumentis tenſione non parum relaxata, & dolore non ita grauiter infeſtante, æger urinam reddere conetur, interim manu veſicæ tumorem ad inferiores partes impellendo, & blandè ac ſenſim premendo. Nam ſic vrina redditur, atque interim tumor diſcutitur. Tuberculum verò ceu caruncula in anfractu colli veſicæ, vel in reliqua penis fiſtula (à quibus & dyſuria & dolor grauis dum meitur) curatur conſumptione eius quod excreuit. Rumpitur enim, abſumitur, purgatur & cicatrice obducitur: vide noſtrum Paræum & Amatum Luſitanum curatione 19. centuriæ quartæ, & lib. 2. noſtri operis de morbis mulierum.

APHOR. LXXXIII.

Οὔρησις νύκτωρ πολλὴ γινομένη σμικρὴν τὴν ὑποχώρησιν σημαίνει.

Mictio noctu copioſè facta exiguam deiectionem ſignificat.

Largior fit mictio interdum à largiore potu, interdum in ægris & conualeſcentibus, vbi ſuppreſſis ſudoribus & aluo natura morbum indicat per vrinas. Et in dipſaco morbo febre ardentiſſima, vbi renes admodum concalefacti & reſiccati attrahunt quicquid

eſt in

eſt in corpore humiditatis, ægri perpetuò ſitiunt & meiunt: qui morbus eſt incurabilis. Sine his contigit extra morbum ſanos largiùs meiere; de qua mictione tantum loquitur Hippocrates, aliis prætermiſſis. Huius rei ratio aſſignatur à Gal. in com. Nam quũ chyli bene in ventriculo confecti fit celeris tranſpoſitio in hepar, ita vt parum materiæ in chylum conuerſæ confluat ad inteſtina, tum multa eſt vrina, & exigua deiectio. Contrà, ſi pauca ſit, anadoſis. Noctu dicit, non quòd ob id diem excludat penitus, ſed quia (vt teſtatur Philotheus) noctu ratione ſomni concoctiones magis fiunt, & excrementorum ſecretiones.

SHCOLIA.

Decimum quintum diagnoſticon. Mictio ſi multa de nocte fit, quo tempore ſcilicet natura concoctioni dat operam, exiguam deiectionem ſignificat: deriuatione materiæ quæ per aluum ferri debebat ad vrinas: & denegato fæcibus ipſis vehiculo: forti quoque attractione chyli ab hepate robuſtiore aut paulò calidiore exſugente ſeroſiorem ac magis aquoſam partem chyli: quò enim chylus in hepate fuerit copioſior, eò & excrementum ſequetur copioſius. Integra item & accurata coctione chyli in ventriculo à quo parum admodum fæcis craſſioriſque excrementi relictum fuerit, plurimum verò liquidioris ſubſtantiæ. Vt enim alimentum obiter coctum in ventriculo multam relinquit fæcem: ita diligenter elaboratum paucam. Hoc autem axioma intelligit habita ratione eiuſdem hominis, eodem victus genere vtentis, in quo ventriculi, hepatiſque concoctiones naturaliter ac legitimè fiant. Fieri enim poteſt, vt ob cibos varios, aut cruditatem, aut cibi in ventriculo non exactam elaborationem, quis plurimum meiat, & ſimul e-

gerat. Proinde licet mixtio plurima, paucam deiectionem: & plurima deiectio paucam mictionem significet, non tamen vtrumq; semper verum ac necessarium est. Potest enim vtrumque supprimi, & vrina & deiectio, in febribus ardentibus: item ex sudoribus: item in his qui ad ascitem praeparantur.

Quartæ sectionis Aphorismorum finis.

IAC. HOLLERII IN HIPPOCRATIS APHORISMOS commentarius quintus.

In hac sectione agit Hippocrates de accidentibus quæ dicuntur Ἐπιγινόμενα*, quæ sequuntur immodicas purgationes & repletiones.*
Secundo de vi calidi & frigidi.
Tertio de mulierum affectionibus.
Postremo redit ad ἐπιγινόμενα *quædam.*

APHOR. I.

Σπασμὸς ἐξ ἐλλεβόρου, θανάσιμον.

C*Onuulsio ab elleboro, lethalis.*

Hoc

HOc Aphoriſmo agit de vehementiſſimo medicamento, & violentiſſimo ſymptomate, quod ſequitur immoderatam vacuationem. Iam antè ſectione 4. diximus veteres vti ſolitos Elleboro, & nomine Ellebori ſimpliciter intelligi album. Porrò commouetur conuulſio ab Elleboro multis modis. Idque vel circa initia purgationis, vel poſt purgationem. Si citra initium purgationis fit, vel quia medicamentum ſua qualitate acri mordet os ventriculi, vel quia idem medicamentum attraxit multitudinem materiæ quæ qualitate & quantitate os ventriculi afficit. Gal. in comment. refert hiſtoriam adoleſcentis qui accepto Veratro circa initium purgationis conuellebatur, ſed cum vomuiſſet æruginoſa, liberatus eſt. Vidimus quendam ab Elleboro conuulſione correptum, qui datis vomitoriis lenitiuis breui liberatus eſt. Eodem fortaſſe remedio ſanatus eſt ille Gal. adoleſcens. Si quãdo igitur in ægrũ incideris qui circa initiũ purgationis cõuellatur, vel vi medicaméti acrioris, vel ratione materiæ attractæ, vtendũ medicamentis lenibus quæ contemperent acrimoniam illam, & vomitionem excitent. Si verò poſt immoderatam purgationem accidit conuulſio, letalis eſt. Fit enim eiuſmodi conuulſio ratione medicamenti acrioris, quòd vacuata materia quę quantitate & qualitate peccabat, abſumpſit & exiccauit proprium illum rorem & humiditatem radicalem neruoſi generis, hoc eſt, muſculorum, neruorum, tendinum & ligamentorum.

SCHOLIA.

HAc quinta sectione primùm agitur de quibusdam symptomatibus ἐπιγινομένοις quæ toto genere sunt contra naturam, potissimum verò de iis, quæ ad immodicas purgationes & repletiones sequuntur. Deinde de quibusdam pulmonis ac thoracis affectionibus. Tertiò, de vi ac potestatibus calidi ac frigidi. Quartò, muliebrium rerum proprieque ad mulieres pertinentium historia continetur. Postremò fit reditus ad symptomata quædam ἐπιγινόμενα. Initium autem ideo à conuulsione purgationi superueniente symptomate ducitur, quòd cum libro quarto de variis excretionum generibus siue fiant natura, siue præter naturam, siue artificio medici, per vomitum, sputa, hæmorrhagias, deiectiones, vrinas, disputatum sit, ad quas grauia sæpe symptomata consequantur, qualis est conuulsio & exolutio ab exhausto, hîc familiari exemplo conuulsio proponitur, quæ sæpenumero excretionibus illis nimiis superuenit. Conuulsio autem est neruosarum partium quæ motu voluntario mouentur, ad suum principiũ inuoluntaria, repente facta & præter naturã contractio. Quæ duplex est, vna quæ fit adhuc, qualis est conuulsionis motus ex morsu neruosarum partium excitatus ab agente natura & excutiẽte noxam: Altera in facto esse, vt distentio à solo morbo, id est à siccitate aut humiditate: Proinde omnis conuulsio vel fit vi causæ morbificæ, cum nimirum neruus, aut musculus causæ morbificæ, cum nimirum neruus, aut musculus causam conuellentem intra se continet, inanitionem videlicet, aut repletionem: vel fit vi naturæ agentis ac pellentis noxam: verbi gratia in partibus neruosis, quæ & exactum sensum habent, & societatem per neruos cum cerebro, puris, aut humoris aut medicamenti vapor, aut noxia qualitas neruum, vel cerebrum per neruum offendens excitat vim animalem, quæ inimicam qualitatem deuitans neruum conuellendo contrahit.

bit. Conuulsio autem multiplex à medicamento accidere potest. Vna, quam acrimonia humoris in vētriculo, vel medicamenti, aut quā mitissima est, & exclusa è ventriculo acri materia statim conquiescit. Altera, deterior multò, ab ipsa euacuatione ortum habens, dum ægri vltra modum purgantur, vt in cholera morbo, in quo musculi, præsertim in suris contrahuntur. Tertia medium locum obtinet, quæ propter pharmaci efficaciam ex venis primum, deinde consecutione ex neruis humores ad se vehementius attrahentis accidit, vt ex labore potius & vexatione ægri conuellantur, quam resiccatione. Omnium maximè perniciosa est, in qua vi medicamenti, vt ellebori, ad distributionem vehementius concitata, destitutis primum venis ac arteriis sua æquabili humorum proportione, non inanitis tamen neque penitus exhaustis (sic enim mors præueniret antequam vis ad neruos deducta esset) neruorum humidum violenter & inæqualiter dissipatur, vnde venis & arteriis per inanitionem contractis nerui quoque contrahuntur. Qualis venarum, arteriarum, & neruorum à suo humido resiccatio, licet in hecticis & tabidis appareat, non tamen hos conuelli necesse est, quod nimirum illis accidentaria quædam humiditas & mala colliquatio, vt scribit Hip. semper adsit, vnde nerui humectari possint. Ergo quæ conuulsio in hypercatharsin albi ellebori cadit, est calamitosa, interceptione communis officij, doloris acerbitate, & curandi ἀδυναμίᾳ: quòd ab exhausto fiat, quæ causa est insanabilis. Vnde Hip. non ὑπὸ ἐλλεβόρου, sed ἐξ ἐλλεβόρου, dixit. ὑπὸ enim significat causam efficientem, at ἐξ significat absentiam ellebori, vt elleborus suo functus munere & post absolutum pensum conuulsio sequatur.

APHOR. II.

Ἐπὶ τραύματι σπασμὸς ἐπιγενόμενος, θανάσιμον.

Conuulsio à vulnere letalis.

Ε᾽πιγινόμενον apud Hippocratem & Gal. est malum symptoma, quod malo morbo superuenit, tamen dicitur etiam aliquando de bono, vt qui ardente febre correptus est si rigor successerit, &c. lib. 4 Aphor. 58. & item 64. ἐπὶ τραύματι, aliàs legitur τρώματι. Philotheus distinguit; quia (inquit) τραῦμα est solutio continui in carnosa parte: τρῶμα verò in neruo: sed errat, cùm idem apud Hipp. significent, vt videre est in prorrh. & lib. 6. de vulneribus. Tertio tamen Prorrh. & sexto Epid. author est Gal. τρῶμα significare omnem insignem noxam à causa externa, vt sunt luxationes, contusiones, exanthemata, abscessus, hæmorrhagia casu commota. Ergo ἐπὶ τραύματι, seu τρώματι, à vulnere. Quæritur cur conuulsio sequatur ex vulnere: propter quatuor causas. Aliquàndo enim vbi infligitur vulnus, incidit in magnas venas & arterias. Sequitur tum magna hæmorrhagia, à qua conuulsio, nonnunquam animi deliquium: Sed ab hac conuulsione & syncope non semper moriuntur. Aliquando vulnus infligitur in neruosum genus, cuius vulneris ratione sequitur conuulsio partium neruosarum, qui dicitur spasmus. Tertia causa est, quia inde fit inflammatio, quæ cum genus neruosum occupat, conuulsio sequitur. Quarta causa, quia aliquando est angustior exitus puris & saniei acris, quæ retenta mordicat & irritat neruos, conuulsionémque inuehit. Id sæpe accidit vbi non bene purgatur vlcus, aut cum ante tempus clauditur. Gal. in comment. dicit eiusmodi conuulsionem fieri à directo partis vulneratæ. Sæpe tamen docet experientia, quòd vbi vulnus est in dextra capitis parte, pars sinistra conuellitur: & contrà, vbi vulnus est illatum in

partem

partem sinistram, dextra conuulsione laborat. Letalis autem est, non tanquam ex necessitate, ac semper mortem afferat, ait Gal. sed admodum crebrò.

SCHOLIA.

Conuulsio autem quæ in vulnus incidit, calamitosa, ad quam nimirum si non semper, at certè magna ex parte mors sequitur. Nomine autem vulneris, inaudienda omnis grauis offensio à causa externa, vt luxatio, vstio, contusio, vulnus partis principis aut neruosæ, punctura nerui. In his enim omnibus occluso, vel non satis patente foramine, vel aucto intus dolore, copia humoris quam dolor allicit cohibita, neruũ inflammat & replet: ex quo sequitur conuulsio primum quidem partium quæ è directo inflammationi respondent: deinde totius corporis vbi ad principium ipsum intemperies vel humor vel inflammatio peruenerit, tum propter acrem sensum neruosarum partium, tum ob magnam, quam habet cum cerebro, communionem. Conuulsio quoque quæ in vulnus incidit, sequitur alias causas, vt immoderatam hæmorrhagiam, exhaustam neruosarum partium humiditatem natiuam, dolorem vehementem, humoris ad interiora refluxum, puris vaporem aut acrimoniam, aut noxiam qualitatem, medicamenti acrioris, quale est euphorbium, intempestiuam admotionem, nerui nudi refrigerationem, exitum denegatum puri aut saniei ab incautè clauso vulnere. Quæ omnes cõuulsiones calamitosæ sunt, potissimum si in partem aliquam vulneratam præstantem incidant. Sic enim lethalis planè est conuulsio, capite aut fine musculorum vulneratis. Vel sauciatis musculis temporum, aut etiam capite ipso. Vel euanescente tumore qui prius in vlcere parte postica apparuerat. Vel nullo superueniente tumore in vulneribus: tum enim suspicio est humores ad partes nobiles refluxisse: vel cum in opposita

parte fit conuulsio, vt sæpe fit in vulneribus capitis. Vide Aphor. 12. sect. 3. lib. 1. Coac.

APHOR. III.

Αἵματος πολλοῦ ῥυέντος, σπασμὸς ἢ λυγμὸς ἐπιγινόμενος, κακόν.

A Copioso sanguinis fluxu, conuulsio, aut singultus, malum.

Hippocrates lib. prorrh. rectè dicit, Si larga, si violenta, si multa effusio sanguinis est, interdum ad conuulsionem æger deducitur. Soluit autem venæ sectio per vices, quod etiam vsu experimur. Hoc Aphor. non ponit Hippocrates θανάσιμον, seu κακὸν, quod Gal. dubitat an idem significet quod letale. Sed aliquando fit hæc conuulsio, ad quam etiam sequitur animi deliquium, nec propterea moriuntur. Vidimus quinquagenarium hominem qui sanguinem emisit quantum duo vasa aquaria (*deux seaux*) capere possent, incidisse in conuulsionem & animi deliquium; sed tandem conualuisse admotis cucurbitulis, & venæ sectione. Quare malum reuera est, non tamen letale. Nonnulli in hæmorrhagia è naribus fronti & temporibus applicant valdè refrigerantia, & repellentia vt sistant hæmorrhagiam. Gal. eos reprehendit, vultque maiorem esse spem in cucurbitulis & phlebotomia ad reuulsionem. Tum itaque cephalæa vtriusque lateris aperiatur angusto foramine, & per vices sanguis detrahatur. Quod si dum prorumpit sanguis è naribus medicus adhibuerit fronti, temporibus, naribus medicamenta valde refrigerantia, inde sequetur conuulsio, non propter hæmorrhagiam,

giam,ſed quia refrigeratur cerebrum & repletur. Præterea,quod ipſi vidimus motu critico, cum ita refrigerantibus reprimimus, & repercutimus ſanguinem ad interiora,ſæpè defluit in pulmonem,& fauces, & æger ſuffocatur. Iam conuulſio, vt ait Philoth.fit in omni parte quæ vltrò mouetur. Singultus ſpecies eſt conuulſionis, fitque in orificio ventriculi propriè, ob id quidam non rectè voluerunt eſſe tantum animæ affectum, cum ſit etiam affectus corporis. Vtrumque itaque & ſingultus & conuulſio ab inanitione, letale eſt.

SCHOLIA.

Conuulſio aut ſingultus ſi inciderint à nimia ſanguinis profuſione per nares, aut à profluuio muliebri, aut vulnere, funeſta, quod illa conuulſio & cauſa inſanabili & ſymptomate ipſo calamitoſa ſit. Ideo autem conuulſio ad immodicam ſanguinis profuſionem ſequitur: quòd venæ & arteriæ commoderata ſanguinis quem continent proportione deſtitutæ depleantur, depletæ contrahantur, & contractæ contrahant neruos. Vel quòd venæ exhauſtæ à vicinis partibus trahunt, & velut mutuum beneficium repoſcunt: indeq; exſiccatæ longa effuſione ſanguinis, à neruis alimentum repetunt. Quo fit vt nerui ſiccati ac contracti ad ſuum principium,quaſi ſuppetias petant,conuellantur. Aut ſanè, quia venæ & arteriæ immodicè exhauſtæ, totum ſpiritum,nedum ſanguinem ab extremis partibus intrò rapiunt, vnde refrigeratio neruis ſubito accidit,ac proinde conuulſio extemporanea eſt,non diuturna, non à cauſa præter naturam, ſed potius ab agente natura, & noxam ex inanitione pellente, orta. Nam citius quidem intereat æger exhauſto vniuerſo ſanguine, quàm in primum conuulſionis genus incurrat. Repetitur hic Aphoriſmus, Aphor.11.& 13.ſect.2.

comment.1.in lib.4.Coac. Singultus verò ad immodicam sãguinis profusionem sequitur ob frigiditatem & siccitatem ex immoderata vacuatione in eo contractam quam natura depellere nititur motu conuulsioni haud absimili.

APHOR IV.

Ἐπὶ ὑπερκαθάρσει σπασμὸς ἢ λυγμὸς ἐπιγινόμενος, κακόν.

A Purgatione immodica conuulsio aut singultus superueniens, malum.

Istud iam antè dictum est, nomine Ellebori nos intelligere omne vehemens pharmacum. Purgationem nos intelligimus siue fiat spontè, siue arte per vomitiones, deiectiones, &c. nec potest esse malum, si hanc sequatur conuulsio. Nam purgatio ipsa est inanitio quædam. Conuulsio autem, aut singultus ex inanitione est letifera. Sic omnis purgatio immodica exitialis est.

SCHOLIA.

IN hypercatharsi nerui ideo conuelluntur, quia immodica sanguinis euacuatio è venis ac arteriis ad se euocat spiritũ & sanguinẽ in neruis contentũ: vnde nerui suo illo humido, quo nimirum humectantur, inflantur, tenduntur, destituti, contrahuntur: contracti, conuelluntur. Quanquam nec venas nec arterias, nedũ neruos, ita exsiccari ac suo humido exhauriri verisimile est, quin illis sui illius humidi aliqua supersit portio: alioquin venarũ immodica euacuatio moriẽ prius adferret, quàm ad neruos deducta esset. Quin potius in hypercatharsi succi qui in massa sanguinis continẽtur, non toti ac vniuersim euacuantur, sed tantum vltra eam proportionẽ ac latitudinem quam in massa sanguinis obtinent, educuntur.

Quando

Quando enim medicamentũ purgans tantum humoris sibi familiaris vacuauit, vt illũ ad suæ latitudinis extremũ purgauerit: alium secundum, item tertium alium sequi paratiorem adoritur ac superpurgat. Quibus omnibus ad extremũ suæ latitudinis vacuatis, sanguinem, reliquiarũ aliorũ succorum adhuc participẽ, quem natura tanquam vitæ thesaurum retinet, superpurgat. Vnde mors tandem subsequitur, sed non prius, quàm conuulsio, exolutio, aliaq; symptomata præcesserint, & ad aliorum succorum vltra suam latitudinem expurgatorum euacuationem, subsecuta fuerint.

APHOR. V.

ΗΝ μεθύων ἐξαίφνης ἄφωνός τις γένηται, σπασθεὶς ἀποθνήσκει, ἢν μὴ πυρετὸς ἐπιλάβῃ, ἢ ἐς τὴν ὥρην ἐλθὼν, καθ' ἣν αἱ κραιπάλαι λύονται, φθέγξηται.

SI ebrius quispiam derepente obmutuerit, conuulsus moritur, nisi febre corripiatur, aut qua hora crapula soluitur, vocem recuperet.

Rarus est apud nos is casus, nempè derepentè obmutescere ex ebrietate, & conuulsos exanimari. Sed sæpe accidit nostris, vt per ebrietatem fiant phreniticis similes, & delirent, donec vinum edormierint. At si obmutescant, statim morientur, perinde atque apoplectici. hoc fit ratione vinorum acrium, vinosorum & crassiorum, qualia erant Coa, Rhodia, Cretica. Item quia locus calidus est, & calor natiuus debilis, & præterea ob peculiarem naturam eorum qui ebrij sunt. *Si quis igitur repentè mutus fiat ex ebrietate*, &c. Galen. de placitis Hippo. & Plat. & lib. de rat. vict. in morb. acu. & de symptom. causis, interpretatur quid sit ἄφωνος apud Hippoc. Est itaque propriè non is qui non loqui-

tur, sed qui sine sensu & motu, & voce est, vt contingit apoplecticis. *Conuulsus moritur.* Non est necesse vt moriantur: tamen verisimile est Hippoc. id expertum esse, quia dum Coum vinum acrius calfaciebat, & siccabat neruorum humiditatem, fiebat conuulsio, vnde mors. Contingit ergo in ebrietate, vt vinum efferuescat ac repleat caput, & intercipiat non solum venas & arterias iugulares, sed etiam præsertim venas & arterias quæ sunt in plexu choroide. Intercipiuntur autem his tribus potissimum, copia sanguinis, vaporibus, & quia vinum quodammodo sanguinem fermentat & feruefacit. vbi sanguis concepit calorem vini, maiorem locum occupat quàm anteà, quo fit vt venæ plexus choroidis & arteriæ distendantur, & meatus spirituum intercipiantur, vnde illic ἀφωνία & conuulsio. Item ab acri vapore vini nimium inualescunt & resiccantur nerui & fit conuulsio. Tertia ratio est quia vinum sua caliditate & tenuitate humores corporis exagitat, nerui infirmi & debiles humoribus illis & qualitate vini facilè opplentur, à qua plenitudine conuulsio. Quapropter non existimandum conuulsionem hanc fieri à refrigeratione neruorum, vt vult Oribasius, cum potius fiat à plenitudine. Et obmutescunt etiam propter immodicam repletionem neruorum recurrentium. Conuulsi igitur, & ferè apud nos suffocati, à plenitudine scilicet moriuntur, vt apoplectici: nisi, inquit, febris corripiat, &c. Febris hanc conuulsionem soluere potest, quia coquit, incidit, & tenuat, discutiens materiam illam frigidam humidam neruos opplentem. Vinum enim immodicè sumptum, non modo non calfacit, imò potius refrigerat, calore natiuo reddito imbecilliore. Sed idem vinum præstantissimum potest, vt & febris sanare conuulsionem, quia quæ mala suæ substantiæ te-

nuis

nuis copia inuexit, eadem sua qualitate tollit calfaciendo & exiccando. Quare colligendum est hanc conuulsionem quam febris & vinum soluunt, esse à plenitudine. *Aut ad eam perueniens horam*, &c. Ambiguitas est de crapula. Aliis enim tardius, aliis celerius. Considerанda natura ebrij & vini. Nam ij citius & diutius inebriantur quibus venæ sunt angustiores, nimis calidæ, & constitutio corporis, præcipuè capitis densior. At quibus & suturæ magis patent, & item venæ, capitisque & venarum natura ac constitutio est frigidior, iis celerius soluitur crapula. Iam in vini natura, & consistentiam, & qualitatem, & quantitatem spectamus. Vinum crassum & nigrum stabiliorem facit ebrietatem. hinc qui zytho hordeaceo, aut ceruisia inebriantur, longiore tempore manent ebrij. At à vino tenui breuior est ebrietas. In quantitate, multitudo vaporum non tam facilè discutitur, neque tam breui tempore quàm parua copia. In qualitate si vinum sit fortius, citius inebriabit & diutius Ob id dicit Oribasius crapulam solui 7. aut 9. hora, quia fortasse Byzantij, vbi ille medicinam faciebat, frigidior erat regio, vrina nimis crassa & valida. At Gal. ex Hippoc. dicit quod soluitur crapula aliquando 2. die, aliquando 3. & ita terminum ebrietatis constituit tertium diem. In his regionibus soluitur potius, vt in regione Oribasij, 7. aut 9. hora, quam vt scripsit Hipp. Gal. & Philoth. sed citius, & tardius pro natura ægri & vini. *Loquatur*. Alij dicunt nos debere expectare sitim, vt febrim.

SCHOLIA.

PRognosticon est experientia Hip. confirmatum, repetitũ secundo de morbis. Si quis ebrius vino & sõno sepultus

cum interceptione motus, sensus & vocis iaceat: qualis interceptio nec fortis nec debilis apoplexia esse potest, sed potius affectus quispiam apoplexiæ similis quòd is à solis vaporibus, non à crassis humoribus, vt apoplexia, excitetur: quòd is motũ & sensũ planè nõ tollat, vt apoplexia, sed solum stupidũ reddat: quòd is non in paralysim, vt apoplexia sæpe, sed in conuulsionẽ desinat: aut si apoplexia sit, erit ea debilis apoplexia, quæ fit prohibito vitalis spiritus ex quo animalis recreatur, aditu ad cerebrũ, & impedito exitu animalis spiritus ad inferiora, vt illis motum & sensum impertiatur: nimirũ per obstructionem venarum iugularium à vini vaporibus contractam. Qualis apoplexia solutu est facilis, quòd vapores ipsi facile dissoluantur, eoque promptius quòd in loco sunt calido, nimirum venis iugularibus. Is autem ebrius, non particulari sed vniuersali conuulsione ob affectum cerebrum prehensus moritur: nisi hunc febris corripiat, quæ sit conuulsioni analoga. nam conuulsioni febrem superuenire melius est, quàm conuulsionem febri: aut ad id tempus peruenerit, quo crapulæ soluuntur, vocem recuperet.

APHOR. VI.

Ὁκόσοι ὑπὸ τετάνου ἁλίσκονται, ἐν τέσσαρσιν ἡμέρῃσιν ἀπόλλυνται· ἢν ταύτας διαφύγωσιν, ὑγιέες γίνονται.

QVi distentione corripiuntur, intrà quatuor dies intereunt: si verò has effugerint, incolumes euadunt.

☞ Eorum meminisse oportet quæ diximus Aphoris. 26. lib. 2. Febrem in conuulsione, &c. & 57. lib. 4. Qui conuulsione, aut distentione, &c. Tetanus rigor est & æqualis conuulsio in anteriorem, & posteriorem partem. Morbus est acutissimus & crudeliss. quia est intolerabilis cruciatus propter contentionem omnium neruo-

neruorum, vbi ergò videmus aliquem corripi hac conuulſione, tum iudicare oportet mortem prima periodo, hoc eſt quaternario primo, quia morbi acutiſſimi ſoluuntur die quarto: vbi quidem eſt vegetior ſenſus, natura mollior, & cruciatus ille nullas dat naturæ inducias, ita vires naturales & vitales profliguntur, ita diſſoluuntur ſpiritus, vt ſæpè moriantur, vel intra 20. horas. Α᾿λίσκονται, hoc verbo vtitur Hippocrates, vbi indicat magnitudinem paſſionis. Pereunt, niſi corripiantur febre, vt Aph. 57. li. 7. Si verò hos dies effugerint, & melius habeant, ſani fiunt, hoc dicit quia magna ex parte id accidit, nam etiam vltra quartum diem poteſt perſeuerare conuulſio in corpore duriore, & non ita ſenſus vegeti, ac vbi magnus eſt animus.

SCHOLIA.

PRognoſticum eſt de tetano. Quos tetanus exercet, id eſt, muſculorum antagoniſtarum æqualis conuulſio, vt quibus vniuerſum corpus, potiſſimum verò ceruices obriguerũt, vt nullam in partem moueri poſſint, intra dies quatuor intereunt, quia tetanus peracutus eſt morbus, & peracutorum more intra quatuor dies vel ad ſalutem vel ad mortem finitur: intereunt autem doloris acerbitate & partium impedimento, quarum officio vita carere nequit. Quod ſi effugerint eos dies quatuor, conualeſcũt, quòd vires natura colligat ad cauſæ morbificæ depulſionem, ipſa doloris & interceptæ actionis impatiens: adiuta præſertim conuenientibus auxiliis, aut febre ſuperueniente. Tetanus autem non tam cauſæ magnitudine quàm ſymptomatum vehementia funeſtus eſt. Cuius vis maximè in ceruice eluceſcit: afficitque diaphragma per conſenſum, quia à quarta vertebra ceruicis producuntur nerui ad diaphragma: proinde ceruice conuulſionem patiente non poteſt non affici diaphragma, ac proinde

impediri respiratio. De tetano vide Aph. 57. lib. 4. & 12. li. 6.

APHOR. VII.

ΤΑ' μὲν ἐπιληπτικὰ ὁκόσοισι πρὸ τῆς ἥβης γίνεται, μετάστασιν ἔχει, ὁκόσοισι δὲ πέντε καὶ εἴκοσιν ἐτέων γίνεται, τουτέοισι τὰ πολλὰ ξυναποθνήσκει.

EPilepsia ante pubertatem amotionem recipit, post vicesimum verò quintum annum ferè comitatur ad mortem vsque.

Diximus libris præcedentibus epilepsiam esse morbum puerilem, quia pueris neruorum natura mollis est & imbecilla: præterea ea ætas propter vitam intemperantem, & intempestiua exercitia colligit crudos humores, qui facilè à neruis excipiuntur, vnde fit epilepsia. Si itaque morbus comitialis primis mensibus & annis pueros inuaserit, spes est solutionis morbi in mutatione ætatis. Succedet enim ætas calida sicca quæ materiam morbum constituentem tenuabit, incidet, quæ illam frigiditatem & mollitiem, ac humiditatem corriget, simulque neruosum genus roborabit. Tamen non expectata ætatis mutatione possumus morbum profligare, si vtemur frictionibus, si dabimus balanos, qui reuellant, si instituemus vitæ rationem quæ calefaciat, & siccet, & leuiora item medicamenta. Si his nihil proficiamus, expectanda erit pubertas, qua fiet acrior calor, vnde humiditas illa neruorum corrigetur, & nerui robustiores reddentur. Tumque ad remedia redire poterimus, & naturam arte nostra iuuare, quo facilius vincatur malum. Galenus circumscribit terminum pubertatis à 14. anno vsque ad 25. sed istud intelligendum magna ex parte, quando alij celerius, alij tardius

dius pubescant, & aliis extendatur pubertas vsque ad 30. Iam μετάστασις propriè dicitur ab Hippo. & medicis transmutatio morbi in morbum, vt pleuritis aliquando transmutatur in peripneumoniam. Tamen hoc loco idem significat quod μεταβολὴ, hoc est mutatio, & solutio morbi, λύσις. Galen. magis probat vt hoc modo interpretemur quàm aliter. verum morbus comitialis reuera soluitur & solutione propriè dicta, propriè dicta μεταστάσει. vt hic puer hoc morbo soluetur beneficio ætatis, vel adhibita recta victus ratione & iustis remediis, hæc est solutio: alter, idque per μετάστασιν, incidet in febrem quartanam,& ita liberabitur epilepsia. Possunt, vt scribit Gal. 6. Epid. commoueri hæmorrhoides & varices in cruribus, translata materia à capite in crus, & ita soluetur epilepsia. Potest item fieri, vt qui anteà erat epilepticus, fiat podagricus. *Quibus autẽ 25. post annos pubertatis*,&c. Notandum est quod si quis nunquam laborauerit epilepsia ante 25. annum, eo morbo correptus post 25. annos, vix poterit sanari, quia morbus maximè repugnat ætati. Et quanto longius à 25. anno inuaserit, tanto contumacior erit, & solutu difficilior, non tamen omnino insanabilis est,& ob id addidit τὰ πολλὰ, quia in declinatione ætatis soluitur. Morbus comitialis solet solui pubertatis tempore, & primo partu, alioqui consenescit, nisi, inquit Aurelianus, natura diu luctante,& iustis medicamentis, ac moderata victus ratione superetur. *Commoriuntur*, aliter inueterascunt, vel diu perseuerant.

SCHOLIA.

PRognosticũ est de epilepsia. Epilepsia quæ est conuulsio vniuersi corporis periodica cum mentis & sensuũ oblæsio-

ne, si ante pubertatem incidat, vt pueris ob nimiam crudi humoris abundantiam & neruorum infirmitatem. Curationem recipit, causæ morbificæ amotione scilicet, non alterius morbi successione, per ἔκλαμψιν, id est fulgore emicāte caloris natiui materiam coquentis, & absumentis humiditatem crudā, neruosque confirmantis. At si post 25. ætatis annum suboriatur, maximam partem commoritur manetque insanabilis, quòd insanabilem causam habeat in vitio cerebri: & quia non potest sperari aut habitus aut temperamenti in melius mutatio, quòd iustum magnitudinis modum iuuenes attigerunt.

APHOR. VIII.

ΟΚόσοι πλευριτικοὶ γενόμενοι, οὐκ ἀνακαθαίρονται ἐν τεσσαρεσκαίδεκα ἡμέρῃσι, τουτέοισιν ἐς ἐμπύημα μεθίσταται.

QVi pleuritide laborant, nisi intra dies quatuordecim supernè repurgentur, iis in empyema fit mali trāslatio.

Hic Aphorismus cum multis sequentibus scriptus est in Coacis præsagiis. Pleuritici propriè dicuntur quibus inflammata est membrana succingens costas, & hæc vera est pleuritis. Oportet intelligere quid scribatur à Gal. in commen. Aphorism. 12. lib. 1. & 1. de crisibus, quod pleuritides magna ex parte soluuntur intra 14. dies, aut die 14. quia sunt acuti morbi. Morbos solet natura soluere excretione, coctione, abscessu, & metastasi. Excretione, vt cum per febres ardentes mouet expuitiones 14. diebus. Si spuere incipiant statim primo die, aut secundo, iudicamus morbum breuiorem fore, si verò nono, vndecimo, longiorem. Denique quò tardius apparet sputum, eo longius protrahitur morbus.

morbus. Vbi natura robusta, & materia non est contumax, soluit morbum per excretionem, hoc est, expuitionem, alioqui conuertitur ad suppurationem, materiam illam coquit,& in pus conuertit. Pus autem vbi acrimonia sua corrosit tunicam illam succingentem, effunditur in spatium thoracis, & ita per os expuitur, vel deiicitur aliquando per intestina aut vesicam. Cæterum ἀνακάθαρσις vox est peculiaris Hippocr. pro repurgatione per sputa, sic κάθαρσις, sed rarius, vt quæ vox sit ambigua, vt de menstruis & de purgationibus quæ fiunt per medicamenta. Quæstio est, an oporteat supputare 14. dies ab eo die quo cœpit spuere pleuriticus, an à principio morbi. Supputandum à primo die totius morbi. Fuchsius abusus est historia Anaxionis lib.3.Epid.& malè hanc citauit, primum Anaxio pleuriticus non cœpit spuere liquida 17. die, sed 11. deinde non est iudicatus per suppurationem, sed per ἀνακάθαρσιν & sudores. Tertius error est quod à 17. die ad 34 numerat dies 14.cùm reperiantur 17. Porrò Hippocrates in hoc Aphorismo scribit expectandam esse suppurationem vbi æger non est per sputa repurgatus in 14.diebus, quod intelligendum est fieri magna ex parte.

SCHOLIA.

PRognosticum de solutione pleuritidis. Quicunque pleuritici, non inchoata sed absoluta obsessi pleuritide quæ est inflammatio tunicæ costas succingentis, ex sanguinis biliosi affluxu per venam intercostalem mammariam, vel azygon: aut ipsius humoris orgasmo, aut doloris acerbitate, aut alterius morbi successione: non expurgantur per expectorationem materiæ quæ facit pleuritidem, neque remediis à

medico tentatis cedunt, vt sanguinis detractione, alui deiectione, dieta, admotis lenientibus, ac cucurbitulis parti, quia materia contumax hæret conclusa parte dolente: intra decimumquartum diem aut vigesimum ad summum ab historia morbi finiuntur ad mortem, si quod aliud malum appareat, antequam ad suppurationem ventum sit: aut si nullum perniciosum signum accedat, collecto pure in loco phlegmones, vomicam excitant, atque in suppuratum degenerant, rupta ea vomica, & effuso pure in spatium inane thoracis. Raro autem apud nos eiusmodi suppurationes fiunt, quia multo sanguine detracto & purgatione, topicisque remediis anteuertimus.

APHOR. IX.

Φθίσιες γίνονται μάλιστα ἡλικίῃσι τῇσιν ἀπὸ ὀκτωκαίδεκα ἐτέων μέχρι πέντε καὶ τριήκοντα.

TAbes iis maximè ætatibus fit, quæ à decimooctauo anno sunt ad tricesimum quintum.

Hic Aphorism. scriptus est lib. de Coacis præsagiis & 2. Prognost. Tabes dicitur multis modis, aliquando est marcor, & cachexia totius corporis ab abscessu aliquo interno visceris, vt hepatis, ídque sine vlcere pulmonis. Est & tabes renalis, cùm nonnulli ab vlcere renum contabescunt & emarcescunt. Est & dorsalis tabes. propriè tamen tabes est ab vlcere pulmonum propter ruptam vel erosam venam. Et est quod sæpe scribit Galen. tabem fieri vel à ruptione venæ in pulmonibus, vel à defluxu capitis in pulmo-

pulmones, cum videlicet hæc fluxio erodit venam in pulmone, & facit vlcus: tabes itaque fit à 18. anno ad 25. in adoleſcentibus, & à 25. vſque ad 35. in iuuenibus. comprehendit enim ætates duas, τῶν νεανίων ϗ νεανίσκων, idque propter ruptam venam vel eroſam, vel defluxionem vnde vena rumpitur, aut eroditur. In adoleſcentia, quia copia eſt ſanguinis, qui vaſa pulmonis diſtendit & rumpit, neceſſe eſt ſubinde conſequi tabem. Fit etiam venæ ruptio à rebus externis, vt vociferatione, &c. In iuuenibus ſanguis eſt acrior: præterea ob vitam intemperantem ac violentam, & exercitia intempeſtiua, ſæpe colligunt acria excrementa, quæ erodunt vaſa, vnde ſanguinis ſpuitio, quam ſequitur tabes. ſæpe etiam in iiſdem rumpitur vas pulmonis, à rebus externis.

SCHOLIA.

PRognoſticon de ætatibus ad tabem obnoxiis. Ea enim tabes quam parit pulmonum vlcus, in adoleſcentiam & iuuentutem potiſſimum cadit: non quidem ex qualibet cauſa, vt deſtillatione ſerina à capite, aut à ſuppurato pleuritidi ſuperueniente: ſed potius à ruptura, aut apertione vaſorum pulmonis. Quæ illis contingit, non tam ob incautum ac intempeſtiuum viuendi genus ferè illis conſuetum, cùm hæc occaſio omnibus aliis morbis ſit communis, quàm ob ſanguinis copiam, quæ in his ætatibus abundat: indicio eſt hæmorrhagia quæ illis citatur ex facili. Item, ob eiuſdem ſanguinis acrimoniam & efferueſcentiam, propter vicinum cor, & vitæ inſtitutum in laboribus & exercitiis: in qua ſanguinis efferueſcentia & fuſione à calore

maior locus necessario occupatur, vt inde in pectore vasa facilè rumpantur. Quinetiam copia sanguinis, in otiosis, aut in quibus sanguis ad inferiora non trahitur, vel supprimitur, facilè ad superiora fertur, atque in illis partibus redundat. Quo fit vt podagricis & arthriticis, materia translata ab articulis in pulmones: item suppressis mensibus, hæmorrhoidibus, aut alia solemni euacuatione mulieres frequentissimè in hæmoptoisin incidunt. Pueri autem non sunt obnoxij tabi, quia in illis sanguis tum in alimentum tum in incrementum absumitur, & si catharri ferini vrgeant, humido multo acrimoniæ obtunduntur, neque senes, ob sanguinis paucitatem, calorem exiguum, humores frigidiores, errata pauciora in victu. Veteres tabem ab vlcere pulmonum φθίσιν vocabant: quod & consumptione sanguinis & infectione aëris, quem spirando ducimus, habitum corporis omnino extenuet.

APHOR. X.

Ὁκόσοισι κυνάγχη διαφεύγουσιν ἐς τὸν πνεύμονα τρέπεται, ἐν ἑπτὰ ἡμέρῃσιν ἀποθνήσκουσιν· ἢν δὲ ταύτας διαφύγωσιν, ἔμπυοι γίνονται.

QVibus ex angina ad pulmonem mali fit conuersio, ij infrà dies septem moriuntur: si verò hos effugerint, purulenti euadunt.

Angina propriè dicta est inflammatio musculorum laryngis internorum qui eam claudunt, & hæc periculosissima est. At minus periculosa est ea, in qua inflammantur laryngis musculi externi aperientes. In hac est tumor externus, & nonnunquam rumpitur sua sponte abscessus, vt pus expuatur, aliquando

quando fomentis, & vnguentis rumpimus, aliquando lanceola configimus. Quare ſanabilis eſt. Philotheus(& rectè)dicit Hippocra.hic agere de vera angina quæ fit in muſculis laryngis internis, in qua nullus apparet tumor in faucibus: hæc cùm rumpitur, non ſentiunt ægri dolorem in larynge, facilius ſpirant & deglutiunt, & liberantur quidem, ſed per metaſtaſin: nam pus in pulmones deſcendit, & ita ex angina fit peripneumonia. Quam metaſtaſin colligemus ex propriis peripneumoniæ ſignis, atque ij ſtatim quarto aut quinto vel ad ſummum ſeptimo die moriuntur. Si verò hos dies effugerint, ſuppurantur. Non dicit quod debeant omninò ſeruari, ſed magna ex parte. nam ſi pus effuſum non fuerit expurgatum, tabes ſolet ſuccedere. Εμπύημα dicitur ſuppuratio omnis in quacunque parte corporis. Secundò, vbi abſceſſus eſt in viſcere aliquo,liene,rene,ventriculo,&c.Tertiò,dicitur maximè & propriè in thorace, quando pus effunditur in ſpatium thoracis. hoc loco intelligitur ἐμπύημα propriè de his quibus eſt ſuppuratio facta in thorace.

SCHOLIA.

PRognoſticon de conuerſione anginæ in peripneumoniã. Ea enim, quæ nihil aliud eſt quàm inflammatio muſculorum propriorum laryngis, & quæ plane funeſta eſt per ſe, ob interceptionem viarum, quibus aër ducitur, ſpirituſque ad cor fertur, & fuligo excluditur: ſi effuſo pure in pulmonem, vel materia morbifica adhuc cruda ſymptomatico ad eundem motu, vnde peripneumonia fit, conuertatur: intra ſeptem dies non à primo morbi die, ſed à tranſlatione ſympto-

matica, interimit: interceptione officij ad vitam necessarij feritate materiæ quæ in angina vitium insanabile contraxit, & difficultate curandi: adde quòd peripneumonia morbus est peracutus, qui intra septem dies ad salutem, aut ad mortem iudicatur Quod si hos dies effugiat, empyema suboritur vtraque thoracis parte: pure quod expectorari non potuit, pulmonum facultate expultrice labefactata à materiæ, quæ præcedentis morbi successione in eos irruit, feritate, in spatium thoracis effuso, & calore loci cordisq́; propinquitate suppurationem promouente. Additur conditio in Coacis, nisi eductio fiat pituitæ: quæ tamen vix vnquam locum habet, nisi in morbo leuissimo & materia admodum benigna. lib. 6. Epid. Hip. ait anginosos non peripneumonicos, sed pleuriticos fieri: sed ibi non de vera angina loquitur, sed de secunda specie anginæ, vnde vocat ἐρύθημα συναγχικόν.

APHOR. XI.

Τοῖσιν ὑπὸ τῶν φθισίων ἐνοχλουμένοισιν, ἢν τὸ πτύσμα ὅπερ ἂν ἀποβήσσωσι βαρὺ ὄζῃ ἐπὶ τοὺς ἄνθρακας ἐπιχεόμενον, καὶ αἱ τρίχες ἀπὸ τῆς κεφαλῆς ῥέωσι θανάσιμον.

QVi tabe infestantur, si sputum quod extussiunt olet grauiter carbonibus iniectum, & capilli defluunt, lethale.

Sæpè fit post suppurationem, quòd pus acrimonia sua exulcerat pulmones, & fit tabes, in Prognostic. habes indicia suppurationis & tabis. Ex hoc Aphorismo cognoscemus mortem esse in ipso limine, si

ne, si sputum, aut pus quod expuit tabidus grauiter oleat impositum carbonibus Si etiam sputum iniicitur in aquam marinam, & fundum petat, quia spiritu est destitutum, signum est mortis propinquæ. Omne enim sputum naturale supernatare debet. Aliud signum mortis propinquæ est, si cùm anteà multum puris expuerit, iam nihil expuit, si nugari, & delirare incipiat. Omne quidem sputum tabidorum grauiter olet, adeò vt halitus tabidi inficiat. Sed antè animaduertemus, num sit aliquod vlcus in ore vel gingiuis, vndè pus grauem illum odorem contrahat. Quod si non est, dicendum esse à pulmonibus, indicandúmque in partibus spiritualibus & humoribus esse cacoëthiam quandam & putrefactionem. lethale quoque est si capilli defluunt à capite in tabidis, quoniam magna resiccatio totius habitus corporis, & præcipuè capitis, à qua siccitate alimenti prouenit inopia, ostenditur, & aliquando (inquit Galen.) humorum corruptio.

SCHOLIA.

PRognosticum mortis proximæ in tabe ex puris malitia & capillorum defluuio. Si in tabe iam inueterata, à diuturno pulmonum vlcere, siue id primigenium sit, siue suppurati consequens, contracta: sputum quod tussiendo excluditur, non purum, album, miniméque aut modicè fœtidum fuerit, sed in carbones coniunctum grauiter oleat, vnde pulmonũ necrosis & insanabilis materiæ corruptela significatur, mortis proximæ est præsagium. Licet enim om-

nis puris odor ingratus sit, non tamen grauis aut fœtidus: quia fœtor à putredine oritur, & extraneo calore tum ipsius puris aut alterius humoris, tum vlceris, aut partis vnde manat. Si quod ergo pus fœtidum sit, non modò pus est, sed aliquid deterius; quale pus liuidum, pallidum, viride, cœnosum, subcruentum. Puris autem graueolentus fœtor exploratur iniectus carbonibus, vel super vitrum, aut peluim argenteam igni impositus, Efficit enim ignis, vt quæ vel alioqui non oleant, vel minus, suum odorem edant, absumit enim quod humidius obtundebat odorem, & à reliqua parte halitum excitat odoris subiectum, & tanquam vehiculum: aëre namque odor subuehitur: vnde hyeme omnia minus odorem reddunt quieto tum pigroque aëre, & quasi concreto. Et quia fœtor sputi, absolutè lethalis non est, quòd pituita saniosa non solùm super carbones, sed etiam per se fœtet: aliorum signorum firmandum præsagium. Si videlicet vnà cum pure fœtido capilli defluunt prohibita generatione ipsorum, materiæ spermaticæ & succi alibilis, ceu vltimi alimenti defectu & inopia, ob caloris natiui infirmitatem, & nimiam partis in qua pili nascuntur siccitatem ab exhausto humido: corruptela eiusdem alimenti ob vapores aut humores vitiosos, radices pilorum corrumpentes, & ob capitis cachexiam: poris quoque cutis per quos exeunt pili nimium laxatis. Addit Hippocrates in Coacis aliud signum lethale tabis, si pus tußiendo exclusum coniectum in aquam marinam, aut aquam sale subduplo in aqua liquefacto marinam redditam, fundum petat: marina enim aqua ferendo oneri aptior est. Indicium hoc erit extinctionis caloris natiui, & resolutionis partium solidarum è quibus sputum manat, exustum, terreum, faeculentum, omni calore & spiritu flatuoso destitutum. Præter hæc, manifesta grauitas, & contagiosus halitus, qui tamen ab oris aut gingiuarum vlcere non exhalet, putredinem ac cacoëthiam produnt in tabe, ob febrem in corde accensam, aërem inspira-

inſpiratum, qui tabificam qualitatem contrahit in pulmonibus, & vlceris malignitatem.

APHOR. XII.

OΚόσοισιν ἂν φθισιῶσιν αἱ τρίχες ἀπὸ τῆς κεφαλῆς ῥέωσιν, οὗτοι διαῤῥοίης ἐπιγινομένης ἀποθνήσκουσιν.

QVibus per tabem capilli capite defluunt, ij alui profluuio ſuperueniente moriuntur.

Ex alui profluuio intelligimus vim retentricem eſſe imbecillam, præthereà cùm ſit ſymptomaticum vires diſſoluit, atque deiicit, vnde mors ſtatim inuadit.

SCHOLIA.

ALterum mortis præſagium in tabe. Si in tabe iam confirmata, capilli defluant inopia ceu defectu vltimi alimenti ab exhauſto partium ſolidarum, aut ſucci alibilis corruptione, diarrhœa ſuperueniat iſti capillorum defluuio, aut etiam ante capillorum defluuium ſuboriatur: quæ diarrhœa non ſit ſoboles praui illius humoris è capite portione vna in pulmones, altera in ventrem defluentis, vnde ventris perturbatio excitari poſſit: neque ſobolis puris è rupta vomica, aut ſaniei reſudantis ab vlcere ſordido pulmonum, per cor, hepar genúſque venoſum in aluum tranſmiſſi. (Talis enim diarrhœa ſalutaris eſſe poteſt in tabe, dummodo tempore conquieſcat, & tuſſis imminutionem adferat, ſin minùs, calamitoſa) ſed ſoboles potius humoris tum alimentarij tum pri-

migenij partium solidarum præ nimia siccitate colliquatarum: hæc mortem proximam minantur. Quo enim plures facultates labefactatæ sunt, eo res ægri peiore sunt loco. Vnde Hippocrates, quibus (inquit) extenuatis nigra deiiciuntur, postridiè moriuntur.

APHOR. XIII.

ΟΚόσοι αἷμα ἀφρῶδες ἀναπλύουσι, τουτέοισιν ἐκ τοῦ πνεύμονος ἡ τοιαύτη ἀναγωγὴ γίνεται.

QVi spumantem sanguinem extussiunt, iis ex pulmone educitur.

Qui spumosum sanguinem expuunt, siquidem dolor non est sub diaphragmate, vt scribit in Coacis præsagiis, his è pulmonibus educitur. Hîc alia exempla legunt ἀναβήττουσι id est, extussiunt. Quæstio est an oporteat ea quæ educuntur è pulmonibus esse spumosa. Primo non est necesse, quia aliquando rupta vena aut exesa emittitur sanguis non spumosus, aliquando materia, quæ à capite delapsa in pulmones, ibi fit crassior, & viscida magis, educitur absque vlla spuma. Adhæc Galen. dicit non posse esse spumosum sanguinem, nisi educatur è carne, & substantia pulmonis. Itaque si sanguis ille spumosus, tenuis, subtilis, qui pulmones nutrit, expuatur, spumosus necessario erit. At si vena sit rupta aut exesa in pulmone, non est necesse, vt Aphorism. 30. libr. 7. ob id falluntur multi qui dicunt, non est spumosus sanguis, ergo non est ex pulmone. Neque sanguis est spumosus propter motum & agitationem pulmonis, propter ingressum & exitu msp iritus per inspirationem, & expirationem, neque

que propter calorem : verum eſt , motum eum iuuare poſſe, ſed non eſt ſufficiens cauſſa. Alia quæſtio eſt , an neceſſe ſit ſanguinem qui ſit ſpumoſus eſſe de ſubſtantia & carne pulmonis , non quia aliquando è latere educitur ſpumoſus ſanguis, vt in pleuritide. Aliquando vbi inducitur è vena pulmonis eſt ſpumoſus , ſed quia perpetuum eſt, aut magna ex parte fit, vt ſanguis cum educitur è ſubſtantia pulmonis ſit ſpumoſus , ideò quod perpetuum eſt ſequimur. At à latere, & à vaſis pulmonis rarò ſpumoſus eſt. Quod ſi inde ſit ſpumoſus , talis eſt potius à cauſa externa, vt propter agitationem inſpirando ſpiritum & expirando , non à propria cauſa, qualis eſt ſanguis è pulmone. Educitur autem de pulmone ſanguis ſpumidus , exulcerata videlicet carne & ſubſtantia pulmonis. Quod videmus in iis quibus vlcerati ſunt pulmones. Tum enim emittitur per vulnus ſpumoſus ſanguis.

SCHOLIA.

PRognoſticũ ſpumoſi ſanguinis. Sanguis ſpumãs tuſſiendo excluſus à pulmone exulcerato manat, nõ à larynge, non ab ore, neque à faucibus, neque ab aſpera arteria, neq; ab ipſo thorace, neq; ab hepate, vẽtriculo, aut liene, vtero, cerebro. Nam cùm omne excrementum præ ſe ferat ideam partis vnde manat, ſpuma sãguinis flaui qui copiosè, & ſine dolore cũ tuſſi excluditur, non alibi quàm in pulmonibus gigni poteſt. Spumæ enim generatio ex ſpirituoſa conſtat ſubſtantia, quæ plurima eſt in pulmonibus, tum ob perpetuam aëris inſpirationem atque expirationem , tum ob ſubſtantiam ipſorum pulmonum, quæ tota veluti coagulata ſpuma eſt. Quanquam ſpumoſus ſanguis aliunde, quàm ex pulmone manare

videri potest. Etenim pleuritici & peripneumonici spumosum sanguinem interdum expectorant: ex gutture quoque atque ex pectore, aliquando etiam ex hepate, cerebro, liene, ac vtero spumosus sanguis prodit. Quæ omnia accurata distinctione opus habent. Qui enim spumosus sanguis manat ab exulcerata substantia ceu carne pulmonis, totus spumosus est, sine dolore reiectus, rotundus, non continuò fluens, sed per interualla intercisus ac separatus, dilutus ac albidus ex permisto plurimo aëre & pulmonis similitudine. Qui spumosus sanguis prodit in pleuritide, ac peripneumonia, serosus & leuiter spumæ permistus prodit. Qui ex gutture, leuiter spumæ permiscetur. Qui ex hepate, liene, cerebro, vtero, exiguæ spumæ est particeps, adsuntque indicia in corpore malè affectarum huiuscemodi partium: spumosus quoque sanguis manare potest sine dolore ex rupto aliquo vase pulmonis, quemadmodum in iis qui ex alto ceciderunt, aut calcibus cæsi sunt, aut vulnerali in palæstra: aut ex vase eroso ab acri destillatione. Sed is sanguis licet plurimum spumosus sit, non tamen totus spumosus, fluitque coloratissimus magna copia.

APHOR. XIV.

Υπὸ φθίσιος ἐχομένῳ διάῤῥοια ἐπιγενομένη, θανατῶδες.

SI tabe detento profluuium superueniat, perniciosum.

Si sit alui profluuium solum, dissoluuntur paulatim vires: ob id signum est lethale. Si verò adsint duo, capillorum casus, & alui profluuium, statim deiicientur vires & morietur æger.

APHOR. XV.

Ὁκόσοι ἐκ πλευρίτιδος ἔμπυοι γίνονται, ἢν ἀνακαθαρθῶσιν ἐν τεσσαράκοντα ἡμέρῃσιν ἀφ᾽ ἧς ἂν ῥῆξις γένηται, παύονται. ἢν δὲ μὴ, εἰς φθίσιν μεθίστανται.

Qui ex pleuritide empyi fiunt, si à ruptione empyematis intra dies quadraginta repurgentur, liberantur, alioqui transeunt in tabem.

Cùm hoc Aphorism. coniungere oportet octauum huius sectionis & intelligere, quod quicunque pleuriticus, si seruari debet in diebus quatuordecim repurgabitur: vbi verò dies 14. præteriit, & videmus, ægrum non esse repurgatum, dicemus quod fiet suppuratio, tum notare oportet diem 20. 30. 40. & aliquando 60. quia vt plurimum per eos dies solent fieri suppurationes, & solet pus moueri. Quando igitur videmus ægrum absolutum febre, sequitur vt natura iam pus conficiat: circa 20. diem recurrit febris & maximus est dolor, quia dum pus efficitur, &c. Postea natura elaxat vias & pus erodit membranam, vt effundatur & erumpat in spacium thoracis, & ita facilius expuatur. Illa autem puris eruptio dicitur ῥῆξις. Suppuratio facta est 20. die, fingamus ῥῆξιν fieri 30. die, vt sæpius accidit, necesse est, vt pus illud per expuitionem repurgetur in 40. diebus: ab eo die in quo facta est ruptio. Si non repurgetur per interuallum 40. dierum, contrahet malignitatem quandam & putredinem, qua exulcerabuntur pulmones sua natura molles, rari, spongiosi, & iniuriam facilè admittentes, vnde tabes & postremò mors. Verùm ἔγχυσις illa seu effusio puris non semper fit in spatium thoracis, imò aliquando, rarius tamen contingit effundi

pus illud & repurgari per vrinas & inteſtina. At quibus in ſpatium thoracis effuſum eſt, ij dicuntur ἔμπυοι, i. ſuppurati.

SCHOLIA.

Prognoſticum tabis iamiam affuturæ in ſuppuratis ſiuè ἐμπύοις. Pleuritis, quæ intra quatuordecim aut ſaltem viginti dies abſoluta purgationem non habuit, ſed in ſuppuratum ceu empyema degenerauit, 20.30.40.60. die. Si intra quadraginta dies ex quo rupta eſt vomica, cepitque pus expectorando purgari, nullus fiat expectorandi finis, nec dum integra materiæ ſuppuratæ expectoratio facta fuerit, pulmonem exedi neceſſe eſt, pure temporis diuturnitate pureſcente & corrumpente ſubſtantiam pulmonum, vnde phthiſis. Quanquam propter varietatem puris in calore, acrimonia & erodendi vi, aut propter temporum conſtitutionem, vel ætatem multi ante eum diem phthiſici fiunt. Signum autem puris confecti in pleuritide, eſt pondus quoddam in latere affecto, item horror, quia veluti quibuſdam ſtimulis à pure lancinatur membrum, mutua quoque horreſcendi & ſudandi viciſſitudo.

Signa puris confecti in pleuritide

APHOR. XVI.

Τὸ θερμὸν βλάπτει ταῦτα τοῖσι πλεονάκις χρεομένοισι, σαρκῶν ἐκθήλυνσιν, νεύρων ἀκράτειαν, γνώμης νάρκωσιν, αἱμοῤῥαγίας, λειποθυμίας, ταῦτα οἷσι θάνατος.

Calidum frequentiore vſu hæc inuehit incommoda, carnis effœminationem, neruorum incontinentiam, mentis torporem, profuſiones ſanguinis, animi deliquia: ad quæ quidem mors.

Hi omnes Aphorism. citantur ab Hippocrat. 1. de vsu liquidorum, quòd veteres solebant vti balneis ad voluptatem & ad alia multa. Vbi ergo habuerimus rationem moris veterum, & prætereà eorum quæ Galenus statim initio comment. 24. Aphorismorum huius libri scripsit: Cùm dicit, hactenus de calida & frigida disseruit Hippocrates. Intelligendum agere hoc loco de vsu immoderato calidæ & frigidæ in balneis, perfusionibus, irrigationibus, iniectionibus, fomentis. Duplex autem est vsus in quantitate & qualitate: Σύμμετρον καὶ ἄμετρον dicuntur in quantitate magis: εὔκρατον verò καὶ ἄκρατον in qualitate. Calidum igitur immoderatum, hoc est, vsus immodicus calidæ, quia videlicet largius, quia sæpius & longiori tempore vtimur in perfusionibus, balneis, &c. adfert carnium effœminationem, id est, languorem & imbecillitatem. Vsus enim balnei frequentior & diuturnior carnium fibras emollit, laxat & soluit: quo fit vt diffundantur spiritus per carnes sparsi, qui ita fusi exoluuntur. *Neruorum incontin.*] Robur neruorum est in solido & sicco moderato, & vbi nerui sicci sunt, tum sunt robustissimi, vt in febribus ardentibus. Ergo cùm vis neruorum sit in sicco, ab immodico vsu calidæ redduntur molliores, elaxantur, & ita neruorum ipsi spiritus resoluuntur. Istud maximè facit calida ad voluptatem vsurpata, hoc est, vt ex ea sit sensus suauis & iucundus, non autem vrat. *Mentis torporem.*] Γνώμη seu διάνοια vis est iudicandi & ratiocinandi. Anima sicca est prudentissima. Talis autem est vbi spiritus ætherij sunt calidiores & sicciores. Temperamentum enim instrumentorum seruientium animæ iudicanti & ratiocinanti

debet esse calidius & siccius, vt habet Aphrod. de tem-
peramento corporum cælestium. Anima prætereà
prudentissima est, vbi cerebri substantia non est ni-
mium humida, sed durior & siccior. Quæ igitur red-
dit cerebrum humidius, & spiritus propria animæ in-
strumenta dissoluit, propterea mentis stuporem, hoc
est, imbecillitatem in cognoscendo, ratiocinando &
reminiscendo inducit. *Hæmorrhagias.*) Concalescit san-
guis, tenuatur & funditur, spiritus implentur & intu-
mescunt venæ, laxatísque tandem meatibus fit hæ-
morrhagia, quam sequitur animi deliquium resolutis
spiritibus, & inde mors. Hæc itaque omnia simul o-
portet intelligere, remollescunt carnes & nerui, dissol-
uuntur vires omnium partium, spiritus animalis &
vitalis resoluuntur, fit hæmorrhagia & defectio ani-
mi, quam sequitur mors.

SCHOLIA

*Hactenus de symptomatibus ἐπιγινομένοις. Nunc de po-
testatibus calidi & frigidi agitur: calidum fomentum,
vt balneum aquæ dulcis vniuersale, aut singulare, si quis eo
diu multúmque vtatur, carnem effœminat ac emollit plus æ-
quo, laxatis fibris, dissipatoque carnium pabulo, & inducto
humore excrementitio: neruos, tendones, ligamenta propria
& communia infirmat, quorum robur in siccitatis mediocri-
tate consistit. Cerebrum stupidum reddit, illiúsq; sensum, mo-
tum, omnes denique eius actiones infirmat. Sanguinis pro-
fluuia è naribus ab vtero hæmorrhoidibus laxatis venis &
sanguine fuso concitat. Animi deliquia inuehit dissipatis
spiritibus, & resolutis membranis. Ad quæ omnia sequi
mortem necesse est.*

APH.

APHOR. XVII.

TO' δὲ ψυχρὸν σπασμοὺς, τετάνους, μελασμοὺς, καὶ ῥίγεα πυρετώδεα.

FRigidum verò conuulsiones, tetanos, nigrores & rigores febriles adfert.

De frigido immoderato loquitur & aqua frigida. Tamen (vt notato vno reliqua solet intelligere) innuit etiam reliqua frigida. vsus igitur frigidæ immoderatus efficit conuulsiones, idque per se & per accidens. Per se & propria sua qualitate, quia frigiditas est inimica neruis, & quia resiccat, constringit & condensat substantiam neruorum. Per accidens, quia plenitudinem facit, dum intrò materiam compellit, & præterea cogit & constringit cutim, vt non possint exhalare excrementa. Distensiones fiunt ab eadem causa. Μελασμοὺς) denigrationes seu liuores. Licet Hip. sæpissimè vsurpet in vlceribus (quia si quod vlcus aut vulnus refrigeratum est, statim nigresit) tamen satius est intelligere liuores partium refrigeratarum, quod etiam vsu experimur. Quibusdam enim perfrigeratis nigrescit cutis faciei & reliqui corporis cutis nudata. Aliis per summa frigora summi pedes, extremæ manus non solum nigrescunt, quia extinguitur calor natiuus: sed etiam vbi eo extincto, calor præter naturam oritur, putrilaginosa vlcera extrahunt, & tandem decidunt mortuæ Rigores febriles, qui febrem excitant, frigus dum condensat partes extremas excrementa retinentur in corpore, & retenta putrescunt, oborto calore præter naturam, vnde febris putrida. Potest etiam diaria à sola refrigeratione.

SCHOLIA.

FRigidum, cuiusmodi est aqua frigida, posca, omphacium, acetum, herbarum frigidarum liquores, succi, si quis eo considerate vtatur adfert conuulsiones tum per se, tum ex euentu. Ac per se quidem, quia neruos siccando indurat atque mordendo contrahit: euentu, humores excrementitios cogendo ac impediendo ne dissoluantur. Distentiones, affectis æqualiter antagonistis musculis. Liuores & quasi partium denigrationes, extincto partis colore natiuo & intercepto vitali spiritu. Atque adeo rigores febriles, suppressione scilicet excrementi quod in peculiari cuiusque natura redundare consueuit.

APHOR. XVIII.

Τὸ ψυχρὸν πολέμιον ὀστέοισιν, ὀδοῦσι, νεύροις, ἐγκεφάλῳ, νωτιαίῳ μυελῷ· τὸ δὲ θερμὸν ὠφέλιμον.

FRigidum inimicum ossibus, dentibus, neruis, cerebro, dorsali medullæ: calidum verò amicum.

Frigore læduntur partes exangues, vt cerebrum, intestina, vterus, vesica, penis. Item partes calidæ, vt thorax, ventriculus, quia frigidum inimicum vitæ & naturæ. Sed exangues & frigidæ naturæ promptius & celerius offenduntur, quia exiguum habent calorem, quo se tueantur aduersus vim & iniuriam frigoris. Ossa patiuntur à frigore, non dolent. lib. 5. de vs. part. Neruis etiam est frigus infestissimum. ob id Galenus passim prohibet in vulneribus, si quis neruus sit læsus, ne exponatur frigori, eo quod periculum est ne oriatur, paralysis

ralysis vel conuulsio. Cerebro quoque & dorsali medullæ, natura frigidis partibus, est aduersum frigus At calidum qualitate & quantitate moderatum amicum est non solum his partibus, sed etiam toti corpori.

SCHOLIA.

FRigidum, vt aqua frigida, posca, succi herbarum, acetum, his partibus bellum indixit, ossibus non sentiendo, sed patiendo, quia exanguia & frigida: Dentibus, sentiendo & patiendo, qui quidem ossa sunt, sed quia sentiunt, secluduntur à numero ossium, quæ omnino sunt sensus expertia. Neruis, qui ob sensum facilè patiuntur, suntque caloris imbecilli: cerebro, quod natura frigidum est si cum cæteris partibus conferatur. Calidum verò his partibus plurimum prodest, non quidem suum natiuum temperamentum seruantibus, sed sui temperamenti limites egressis. Nam similia similibus seruantur, contraria vero suumque temperamentum prætergressa, contrariis curantur.

APHOR. XIX.

Ὁκόσοισι κατέψυκται, ἐκθερμαίνειν δεῖ, πλὴν ὁκόσα αἱμοῤῥαγέει, ἢ μέλλει.

QVæ perfrigerata excalfacere oportet, præterea quæ sanguinem profundunt, aut breui sunt profusura.

Est axioma, contraria contrariorum sunt remedia. Hoc perfrigeratum est, ergo oportet excalfacere. *Exce-*

ptis iis vnde profluit sanguis aut fluxurus.) Gal.lib.6.Epi. legit tantum αἱμοῤῥαγέειν μέλλει, id eſt, fluxurus eſt. Hic tamen legitur melius. Intelligere oportet Hippocratem hoc loco agere de hæmorrhagia quæ fit rupta vena à frigore. Vnde alibi dixit, frigidum rumpit venas. Quare ſenſus eſt huius Aphor. Quæ perfrigerata ſunt, &c. Niſi ſi qua perfrigerata ſunt, & inde profluit ſanguis. Quæritur ſi quando fiat hæmorrhagia, an nunquam oporteat vti excalfacientibus, ſed ſolis vtendum ſit refrigerantibus? reſpondeo. Vtimur quidem aliquando calfacientibus, ſed cauſticis, vt cauteriis, non tamen quod ſanguinem ſiſtant copioſè profluentem. At Galenus prohibet vſum valdè refrigerantium, quia conuulſionem excitant. Hoc intelligendum eſt ne vtamur immoderatè, ſed modicè & ad tempus. Vt ſi ſit hæmorrhagia ex vtero quæ non facilè ſiſti poſſit, remedium erit præſtantiſſ. ſi adhibeas parum aceti, etiamſi ſit partibus omnibus neruoſis infeſtiſſimum. Vtebantur autem oxycrato veteres. Hoc tamen & illo modicè & ad tempus vtendum, vt diximus.

SCHOLIA.

QVæ vim frigoris conceperint, vel ab exhauſto humidi primogenij & diſſipatione caloris natiui: vel caloris appulſu: decet calefacere, vt ſcilicet ſymmetrum in quo naturæ virtus conſiſtit reſeruatur rei quæ redundat detractione, & eius quæ deeſt adiectione: ſi ea exceperis quæ ſanguinem fundunt, aut quæ fuſura ſunt. Nam vnde natura magis eſt opis indigens, hac illi eos parte magis eſt ſuccurendum: & calamitoſior eſſet hæmorrhagia quam ſymmetriæ reſtitutio vtilis. Proinde in complicatis affectibus, aut diuerſis

diuersis morbis, aut habita ratione morbi & causæ non semper locum habet hoc axioma medicum, contraria contrariis curantur.

APHOR XX.

Ἕλκεσι τὸ μὲν ψυχρὸν δακνῶδες, δέρμα περισκληρύνει, ὀδύνην ἀνεκπύητον ποιέει, μελασμοὺς ῥίγεα πυρετώδεα, σπασμοὺς, καὶ τετάνους.

FRigidum vlceribus mordax, cutem obdurat, dolorem insuppurabilem facit, nigrorem inducit, rigores febriles, conuulsiones & tetanos creat.

Vlceribus frigidum est mordax, id est punctorium vt pars videatur acubus configi : id fit multis de causis. Primò, quia pars vlcerata nuda est cute. Experientia enim videmus, quod pars quæ contecta est cute, facilius perfert frigus & affrictũ linteum, quam quæ nudata est. Altera causa est, quia pars vlcerata non est assuefacta frigori, vt manus etiamsi sint neruosæ, facilius tamen ferunt frigus, quia sunt assuetæ. Tertia causa, quia vlcerata illa rara sunt, caro vlceris mollis, frigus autem facilè subit. Alia ratio, quia frigus contrahit, & contrahendo diuellit partes, ea deductione dolorem illum punctorium excitat. Postremò quod frigus partes vlceris superficiales constringit, vt iam fuliginosum excrementum sanies, & pus non possit expurgari. Quare dum pus & sanies intus retinetur, dolorem & mordicationem faciunt. *Cutem obdurat.*) Nam quemadmodum calor laxat & rarefacit, sic frigus

ſiccat : & aſtringendo duriorem cutim efficit. Philotheus dicit, quod frigus expellit intrò materiam , vnde fit plenitudo, & à plenitudine extenditur cutis, vnde durities, ſed hoc falſum eſt. ὀδύνην ἀνεκπύητον. aliàs legitur ἀνεκποίητον. Quam lectionem , eamque meliorem agnoſcit Gal. lib. 3. de articul. & Philotheus etiam, interpretatur, vt dolorem πολυχρόνιον , id eſt multi temporis. Galenus tamen in comment. legit ἀνεκπύητον per υ, id eſt, inſuppurabilem : dolor impropriè dicitur ſuppurari : dolor enim non ſuppuratur , ſed abſceſſus. Ergo inſuppurabile , quia calor eſt qui ſuppurat, alioqui frigus externum intrò compellit calorem. Sic collectus fit fortior , quo fit vt celerior fiat ſuppuratio. Obiiciet tamen aliquis, ſi frigidum vlceribus mordax, cur ergo dixit Hippocrates lib. vuln. capitis , vulnera capitis facilius ſaneſcere , nec tam letalia eſſe hyeme quàm æſtate ? Scito frigus per accidens plus adferre commodi quàm per ſe incommodi. Nam quod incommodum ab ambiente accidit , facile poteſt temperari & corrigi admoto ferro candente : per accidens verò, quoniam putridum arcet: nil autem eſt, quod magis præcipitet ægrum ad mortem, quàm corruptio, hanc arcet frigus. Ergo, &c.

SCHOLIA.

Frigidum vlceribus mordax, tum per ſe, tum ex euentu: ac per ſe quidem, humores tenues exprimendo, carnem mollem & raram & ſua cute nudatam diuellendo, & continuum ſoluendo : ex euentu, ichorem vlceris cogendo, materiamque inſuppurabilem reddendo. Obdurat cutem, partes quas non penetrat comprimendo & exprimendo. Doloris

cauſam

causam facit insuppurabilem: pus enim à calore natiuo conficitur. Rigores febriles & non febriles appulsu frigoris & contactu rerum sensu praeditarum, creat.

APHOR. XXI.

Ἔστι δὲ ὅκου ἐπὶ τετάνου ἄνευ ἕλκεος νέῳ εὐσάρκῳ, θέρεος μέσου, ψυχροῦ πολλοῦ κατάχυσις ἐπανάκλησιν θέρμης ποιέεται. θέρμη δὲ ταῦτα ῥύεται.

Est tamen vbi in tetano sine vlcere, iuuene eusarco, aestate media frigidae larga profusio calorem reuocat. Calor verò hunc soluit.

Multi reprehendunt Hippocratem in hac sententia, vt Aegineta, Soranus, Aurelianus, & alij veteres: sed malè, quia si animaduertamus quod scribit Hippocrates: omnino verùm est. Ponamus quod haec particula ἔστι δὲ indicat effectum hunc frigidi esse rarum, sicut ea quae deinceps scribit fieri à frigido & calido, rarò in vsum veniunt. Est autem, quasi dicat, id fit etiam rarò, vt in distentione, &c. praeterquam quod rarum est, oportet circumscribere sententiam, vt Hippocrates ipse. Addit etiam sine vlcere, iuuene bene carnoso, &c. Sensus igitur is est: est autem cum, id est, rarò quidem id vsurpatur & vsurpari debet, tamen aliquando contingit vt frigidae aquae perfusione reuocetur calor in distentione. *Sine vlcere.*) quia frigidum vlceribus inimicum. *Iuuene bene carnoso.*) rectius vertit Leonicen. quam Fuchsius. Nam si iuuenis est εὔσαρκος, id est mediocriter carnosus & quadratus, non potest esse illa quadratura sine multo calore & humiditate. Et ita be-

ne temperatus est. Æstate media (inquit Phil.) calor externus internum iuuat, quod falsum est. Imo potius calor natiuus internus ab externo attrahitur & resoluitur, vt in Canicula. Itaq; ratio hæc est. Calor internus qui antea exhalabat, & dissoluebatur, iã occursu frigidæ & densatis poris, intrò compellitur, & se colligit ad causas, quæ conuulsionem faciunt. Calor autem hæc, id est conuulsiones & distensiones soluit: quia materiam frigidam neruis inhibitam, quæ conuulsionem facit, concoquit, tenuat, resoluit, & præterea neruos corroborat. Erat & alia secta quæ reprehendebat Hippocratem: vt qui sibi repugnare videatur, quando ponit similia similibus curari, cum eodem authore contraria contrariorum sint remedia. Hoc quidem axioma verum est, contraria contrariis curari. Quod autem curatur conuulsio frigore, id fit tantum per accidens. Solus enim calor per se curat conuulsionem.

SCHOLIA.

HActenus incommoda calidi & frigidi descripta sunt. Nunc commoda vtrinsque proponuntur. frigida aqua potissimum inter ea quæ actu vel potestate, vel frigida sunt per accidens, & ex euentu curat affectus etiam frigidissimos eosque non tantum internos, sed etiam externos. In his enim, aqua foris aspersa, calorem fluentem ab habitu corporis compellit intro, eundem poris obstructis discuti ac dissipari prohibet, vnde per antiperistasin auctior in interno corpore factus, magisq; vnitus, tandem ad habitum corporis fortior ac vegetior reuertitur, vbi crassos ac frigidos succos concoquit, coctosq; resoluit. Est enim calor, omnis coctionis resolutionisq; author. Tetanus esto huiusce curationis exemplum: hic enim frigidissimus affectus externus, ceruicis musculos antagonistas obsidens, larga aquæ perfusione sanatur: seruatis interim

quinque

quinque conditionibus: vbi sit sine vlcere, vlceribus enim frigidum mordax: in iuuene, in sene enim ob caloris defectum, in puero ob humiditatem & mollitiem corporis larga frigidæ perfusio citra iacturam ferri non potest. Quadrato, id est mediocriter carnoso, in quo nimirum nerui habent suum πρόβλημα, id est carnem, quæ impedit ne vis frigoris integris viribus intrò subeat, nam in obeso, venæ angustæ sunt & paucus sanguis, in gracili nulla aut pauca caro obducta neruis, ob id à frigido in vtrisque prompta læsio. Aestate media, quia calor fluens in habitu diffusus temperat frigus aquæ affusæ: quòd larga manu, confertim ac subito aqua frigida affundatur, idque ex alto, vt calor citius intrò cogatur. Meminit huius curationis Hip. 3. de morbis, his verbis: Aquam frigidam plurimam superfundito, & postea vestimenta tenuia, pura ac calida superintegito: ignem autem tunc non adhibeto, hoc auxilium & ad tetanos & ad opisthotonos adhibe.

APHOR. XXII.

Τὸ θερμὸν ἐκπυιτικὸν οὐκ ἐπὶ παντὶ ἕλκει, μέγιστον σημεῖον ἐς ἀσφάλειαν, δέρμα μαλάσσει, ἰσχναίνει ἀνώδυνον, ῥιγέων, σπασμῶν, τετάνων παρηγορικόν. τὴν δὲ ἐν τῇ κεφαλῇ καρηβαρείην λύει. πλεῖστον δὲ διαφέρει ὀστέων κατάγμασι, μάλιστα δὲ τοῖσιν ἐψιλωμένοισι. τουτέων δὲ μάλιστα τοῖσιν ἐν κεφαλῇ ἕλκεα ἔχουσι. καὶ ὁκόσα ὑπὸ ψύξιος θνήσκει ἢ ἑλκοῦται, καὶ ἕρπησιν ἐσθιομένοισιν, ἕδρῃ, αἰδοίῳ, ὑστέρῃ, κύστει, τουτέοισι τὸ θερμὸν φίλιον καὶ κρῖνον. τὸ δὲ ψυχρὸν πολέμιον καὶ κτεῖνον.

Calidum in quo vlcere pus mouet, maximũ securitatis præstat indicium, cutem emollit, extenuat, dolorem lenit, rigores, conuulsiones, tetanos mitigat: capitis grauitatem soluit: ossibus fractis plurimũ prodest, maximè si nudata sint, multoque magis si in capite. His etiam prodest quæ moriuntur

aut vlcerantur à frigore. Herpetibus denique exedentibus, ſedi, pudendo, vtero, veſica, his omnibus calidum amicum & decretorium, frigidum inimicum & interimens.

Quemadmodum proximus Aphoriſmus de iis erat quæ rarò accidunt in vſu aquæ frigidæ, ita initio huius Apho. de iis agit, quæ rarò fiunt in vſu calidæ. Vt autem Aph. hũc intelligamus, ſcire oportet, tria eſſe neceſſaria ad ſuppurationem: Primum eſt, vt natura partis ſit integra, hoc eſt ſuum calorem, & ſpiritum habeat integrum. Secundum, ſit vlcus aptum ſuppurationi. Tertium, ſit remedium conueniens ſuppurationi. Calida aqua rarò vtemur ad ſuppurationem, quia reſoluit, præterea poros aperit, quos obſtruere oportet, vt celerior fiat ſuppuratio. Oportet itaque in ſuppuratione remedia eſſe calida, vel actu, vel potentia, vt acetoſa herba cocta ſub cineribus & impoſita, pus mouet, quod agit tantum quod calida ſit actu, non autem potentia. *Non in omni vlcere.* Non enim vlcus omne eſt idoneũ ſuppurationi, vt cacoëthes, propter intemperiem partis: vt, cuius in ambitu caro liuet, cuiuſmodi & cancrodes & carbunculi: quos tametſi dicat Galenus non oportere ſuppurare, aliter tamen hodie vſu experimur. nam eos paſſim ſuppuramus, vt baſilico. Pręterea vlcera maligna & diuturna, qualia ſunt telephia, & phagedænica. Itẽ vlcera putrida, nec non rheumatica ſuppurationẽ non admittunt. In ſumma oportet ea vlcera quæ ſuppurantur eſſe ἀσυνδετα, καὶ ἀσύςατα, id eſt ſimplicia & ſine alio affectu, nõ rheumatica, non maligna & diuturna, non habentia putredinem aut labra exeſa & vlceroſa. Vt, ſi ſit vlcus rheumaticum, in hoc non vtemur aqua calida, quia hęc vias elaxat: ſi ſit putridũ, non ſuppurabimus, quia magis putreſceret. Ob id Hippo. 6. Epid. vbi vlcerum differen-

rentias oſtendit, ait oportere vlcus omne vehementer ſiccare,& ſacrificare. *Maximum ſecuritatis ſignũ)* Quemadmodum in morbis coctio omnis ſecuritatem morbi pollicetur: ſic in omni vlcere, quando ad ſuppurationem ducitur, ſalutare eſt. Si eſt vlcus in pulmonibus, melius eſt ſuppurare quàm putreſcere. Cutem emollit, quia laxat & humectat. Extenuat quæ ſunt craſſiora. Dolorem lennit, non quia materiam reſoluit, vt vult Philot. Sed quia reuera anodyna mediocri ſunt caliditate, id eſt calore temperato & mediocri, qui ſenſum iucundum & voluptatem afferat. *Rigores,&c.* Quia materiam concoquit, tenuat, reſoluit, præterea partes corroborat. καρηβαρίην propriè vocamus dolorem capitis grauem. Philot. de tenſiuo interpretatur. Sed non eſt aſtringendum ad hunc dolorem tenſiuum: quare hîc vterque locum habebit. *Plurimum verò oſſibus fractis*,&c. quia frigidum oſſibus inimicum, calidum verò amicum, hinc Hipp. in fracturis oſſium commendat perfuſionem aquæ calidæ, cui ſi ſit hyems miſceatur oleum, vt fiat hydrelæum. Duplex autem eſt vſus calidæ in oſſium fracturis. Primo, circa initia, quando à deligatione contracta eſt prurigo, huiuſque materiam reſoluere & diſcutere volumus: tum enim vlcus perfundere oportet aqua calida. Secundo poſt ſeptimum diem, quia perfuſio calidæ euocat materiam & ſanguinem gignendo callo, quo iunguntur partes oſſis ſolutæ. *Nudis præcipuè)* quia percipiunt facilius calorem, præterea iis *maximè, quibus in capite*,&c. Hipp. lib. de vlceribus non vult vlcera madefieri aqua, quia vlcus quà eſt vlcus, eget ſiccantibus. Imò veteres interdixerunt aquam calidam, imo etiam mixtionem aquæ calidæ in medicamentis adhibendis in vlcere. Cur ergo hîc ponimus aquam calidam prodeſſe vlceribus? Hippocrates hic lo-

quitur de vsu aquæ calidæ, sed rarò. Preterea si adhibeatur, id fit non quò vlcus, neque vt fracta consolidet, sed vt suo calore temperet, & mitiget dolorem. *Et iis quæ à frigore* &c. vt hyeme contingit in pernionibus: his enim admodum confert calidum temperatum (vt si inuoluantur quibusdam pellibus) cum linteis carptis & quiete. Nec tamen statim in iis veniendum ad vsum calidæ, nisi dolor sit vehemens & à frigore extinguatur. *Herpetibus exedentibus.*) Id est, serpentibus vlceribus à bile flaua: hæc posthac distinguit à phagædenis, quæ habent materiam crassam & erodunt intrò ad ossa, herpetes verò exulcerant tantum superficiem. Herpetibus itaque adhibetur calida, tum vt eam bilis acrimoniam & calorem temperet, tum vt materiam resoluat, non tamen statim ea vtemur. *Sedi,* &c.) quia hę partes maximè neruosæ sunt, ob id iuuantur calidis: his calidum amicum & iudicans, quia soluit: frigidum verò inimicum & interimens, quia calorem extinguit natiuum, & prohibet iudicationem solutionemque morborum.

SCHOLIA.

HAc sunt commoda aquæ tepidæ. Aquæ tepidæ fotus: aut cataplasmatum moderato ac benigno calore præditorum, non assidua, sed per interualla admotio (assiduus enim vsus aquæ tepidæ relaxat) egregium est auxilium ad suppurãdas inflammationes, non quidem consistentia sua, sed calore blando atque suaui naturæ nostræ consentaneo: etiam inflammationes vlceratas: non qualibet tamẽ vlcera suppurat: sed ea tantum, quæ in partibus frigidis consistunt, ossibus, mẽbranis, sede, pudendo, vtero, vesica: aut quæ frigidũ sequũtur, quales sunt perniones calcaneorum: non autem illis conferre potest suppurandis vlceribus, in quibus naturæ integritas aut materiæ

teriæ bonitas desideratur, aut est perennis materiæ malignæ affluxus: cuiusmodi sũt carcinomata, vlcera telephia, & phagedænica, aut in quibus nondum constitit fluxio: ea enim, cũ plurimũ humida sint, humectari non postulant, sed exsiccari. Signum autem secuturæ inflammationis aut secuturi vlceris, fidissimũ erit, si ab illis aquæ perfusione humectatis, coctus & suppuratus humor prodeat. nam omne suppuratũ pepasmus est, & à pepasmo spes certa salutis ostenditur, maximéq; vbi tanta naturæ virtus elucet, materiæque bonitas, vt solius calidæ vsu fiat suppuratum. Calidum quoq; cutim emollit, quæ aut siccitate aut concretione aut distensione obduruit. Extenuat, digerendo crassos humores. Dolorem sedat, vacuando, rarefaciendo, temperando, & ad æqualitatem reducendo, quæ aut crassorum aut glutinosorum, aut acrium, aut multorum humorum aut flatulenti spiritus copia, specie, temperamento, & habitu in vitio sunt. Rigores obortos suppressiono excrementi quod in peculiari natura redundare consueuit, mitigat resoluendo. Conuulsiones, distensiones, grauitatem capitis persanat, exhauriendo & concoquendo copiam rerum, vel acrium, vel lentarum, vel crassarum, aut flatulenti spiritus istos affectus committentium, vnde adhibent medici betonicã, melissoph. stech. melil. chamemel. folia sennæ & agaricũ. Admirabile est quantum cæteris antecellat ad ossium fracturas: septimo die, ad sedandum pruritum: vicesimo, ad generationem calli, succum alibilem attrahendo: maximè verò ad denudatas, quòd ossibus, & vlceri calidum sit amicum, & præsertim ad fracturas capitis cum vlcere, non quidem ratione vlceris quod in osse insedit, nam os postulat conseruationem sui per similia: quod item Hip. lib. de vulneribus capitis, vulnera nullo humore, ne vino quidem lauari voluerit: sed ratione coniuncti alicuius affectus: vt si erysipelatodes os fuerit bilis acris affluxus, poterit vlcus aqua lauari calida ad infringendam vim bilis. Herpetes excedentes iuuat,

non ratione vlceris, sed materiæ acrioris, cuius potior esse debet cura quàm ipsius vlceris.

APHOR. XXIIII.

ἘΝ τουτέοισι δὲ δεῖ τῷ ψυχρῷ χρέεσθαι, ὁκόθεν αἱμοῤῥαγέει ἢ μέλλει, μὴ ἐπ' αὐτὰ περὶ αὐτὰ ὁκόθεν ἐπιῤῥέει· καὶ ὁκόσαι φλεγμοναὶ, ἢ ἐπιφλογίσματα ἐς τὸ ἐρυθρὸν καὶ ὕφαιμον ῥέποντα νεαρῷ αἵματι ἐπὶ ταῦτα. ἐπεὶ τά γε παλαιὰ μεμαίνει καὶ ἐρυσιπέλας τὸ μὴ ἑλκούμενον ὠφελέει ἐπὶ τό γε ἑλκούμενον βλάπτει.

FRigido verò in his vtendum, vnde fluit aut fluxurus est sanguis, non quidem eodem loci, sed ad ea loca vnde fluit admoto: & si quæ partium inflammationes, aut deflagrationes ad rubrum sanguineumve colorem tendunt recenti afflorescente sanguine iisdem ipsis adhibito. nam inueteratas nigrefacit. Erysipelas etiam non vlceratum iuuat, siquidem exulceratum lædit.

In hoc Aphoris. loquitur de vlceribus vnde profluit sanguis, aut fluxurus est, in quo reprimendo commendat frigidam, & prætereà quæ qualitate respondent aquæ frigidæ. Cauendum tamen est, ne hoc remedio abutamur, non enim vtendum est, nisi extrema necessitate vrgente & tentatis prius remediis omnibus emplasticis & obstruentibus, quæ vias intercipiunt phlebotome, cucurbitulis & scarificationibus & aliis reuellentibus. Nam omnibus his auxiliis adhibitis si non sistatur sanguis, poterimus vti medicamentis refrig. & ipso etiam aceto, & aliquando oxycrato impositis parti. Sic in profluuio sanguinis è naribus, cogimur aliquando adhibere acetum ipsis naribus. Sed si quando contingat vt in hæmorrhagia sit vtendum frigidis,

non

non vult Hip.frigidam adhiberi ipsis partibus fundentibus sanguinem, sed vicinis, hoc est quæ venas habent communes parti vnde fluit sanguis aut fluxurus est; vt si sanguis fluat è nare dextra, Oribasio placet frigida, applicari hepati, si fluat è sinistra, lieni. Sed periculum est visceribus admouere frigida, quoniam sic vis eorum læditur. Prætereà si fit obstructio in viscere, augetur refrigerantibus. Quare cum intelligamus venas mammarum communicare venis narium, affigemus mammis cucurbitulas, aut alia remedia vel fronti, vel occipiti, vel ceruici, cui etiam frigidam adhibebimus, modo caput sit robustum. A frigida enim conuulsionem metuimus, in capite imbecillo: aliquando longius remedia applicamus, vt cum Oribasio hepati aut lieni. Et mulieres interdum madefaciunt scrotum, aqua rosarum, plantaginis, & aliis refrigerantibus. Sed periculosus est vsus frigidorum in testiculis & partibus principibus: in maribus non tam periculosus. *Quinetiam vbi inflammationes)* Hippo. hic vsurpat phlegmonas à sanguine calidiore: alias vtitur indistinctè pro tumoribus omnibus præter naturam calidis. Addit ἐπιφλογίσματα, id est superficiales inflammationes, quas vulgus ignem appellat, & reuera videtur ignis in parte inclusus. Et ita hic intelligit, quia iuuatur is ignis frigida, vt aqua morellæ, rosarum, plantaginis, lactucæ, nenuphar, &c. *Ad rubrum.* Nam si quando videmus hos ignes, habent calorem & rubrum & cruentum, vt videatur sanguis affusus recenti sanguine, &c. Quòd vocat νεαρὸν αἷμα, potest duobus modis intelligi, vel intelligitur is sanguis, qui recens influxit in partem qui tenuior est, sed postquam diutius inhæsit parti, crassescit à calore: vel intelligitur sanguis recens factus, νήπιον αἷμα, qui ruber est, tenuior magisque diluto colore. At vetus sanguis

iam craſſior & nigrior eſt, quemadmodum enim eſt in nobis caro recens genita mollior, colore magis diluto, & vetus durior magiſque ſecuro colore. Sic & recens erit ſanguis & vetus, in colliquatione, penuum caro recens nata, deinde vetus ſegneſcit. *Iis frigidum* &c. Quia ardorem extinguit & præterea vacuat, quia repellit materiam in alias corporis partes. Calida verò vacuant, quia reſoluunt. *Veteribus*, &c. τὰ παλαῖα χρόνια interpretatur Phil. vbi vtemur repellentibus, ſiue ea aſtringentia ſint, ſiue frigida & aquea, oportet materiã quæ repellitur eſſe idoneam & obſequentem: alioqui ſi craſſior ſit, concreſcit magis. Quum igitur in veteribus & epiphlogiſmatis, ſanguis quia diu immoratus eſt in parte, fit iam craſſus, grumoſus & niger: ſi frigida adhibeantur, concreſcet magis in grumos, fiet craſſior & nigrior. Ob id Gal. authore debet eſſe quidam modus: debent adhiberi refrigerantia, vt extinguatur tantum ardor, non inducatur parti liuor. *Eryſipelas quoque* &c. Aliud eſt exulceratum, aliud non exulceratum: quod exulceratum eſt fit à ſanguine billioſo acriore: quod non eſt exulceratum, à mitiore & clementiore. Hippocrates aliquando vocat eryſipelata, quæ modò appellauimus epiphlogiſmata: quia videmus aliquando rubores qui quodammodo flaueſcunt, ſed in his nullus eſt tumor, nulla materia, aut pauca. At eryſipelas, quod eſt cum materia diſtinguere oportet. Nam vel eſt à materia non peſtilente, non maligna, ſed familiari naturæ, vel à peſtilenti & maligna. A familiari naturæ materia, vtemur refrigerantibus, vt ardor repellatur, non inducatur liuor. Si eſt à maligna materia, non adhibebimus refrigerantia, ſed ſcarificabimus tantum, & euocabimus, vt tertio ſtat. tertij Epid.

SCHO-

SCHOLIA.

HÆc sunt commoda aquæ frigidæ. Aqua frigida aut succorum herbarum frigidarum fotus confert sistendo profluuio sanguinis aut præsenti aut imminenti: rupta scilicet, erosa vel aperta vena & sauciata parte, non quidem admotus parti sauciatæ, nam frigidum vlceribus mordax, sed suprà aut circumcirca, vnde scilicet influit sanguis, vt materiam incrassando & meatus sistendo sistatur & supprimatur fluxus. Confert quoque initio inflammatis partibus ardoribus partium ex sanguinis recenti affluxu obortis, si super his ad perpendiculum & è directo apponatur, modò nulla neq; efficientis causæ, neque materiæ neque partis obsessæ excusatio adferatur: quandoquidem ea quæ inueterarunt denigrat extinguendo calorem natiuum. Iuuat verò quouis tempore erysipelas vlceris expers, materiæ acrimoniam infringendo, affluxum & incrementum prohibendo. lædit autem illud quod est vlceris particeps, non ratione materiæ, sed vlceris ipsius; cui frigidum mordax & est acerbum.

APHOR. XXIIII.

ΤΑ ψυχρὰ οἷον χιὼν καὶ κρύσταλλος τῷ στήθει πολέμια βηχέων κινητικὰ αἱμοῤῥοϊκὰ, καὶ καταῤῥοϊκά.

FRigidum veluti nix & glacies pectori inimica, tusses mouent, venarum ruptiones & destillationes efficiunt.

Per ψυχρὸν hoc loco intelligit valde frigidum, quod testatur Gal. 6. Epidem. com. tertio: vbi inquit hunc Aphoris. esse de valde frigidis, exemplo niuis & glaciei. Veterum vsum intelligere oportet. nam illi vtebantur aliquando niue, aliquando glacie necessitate coacti, vt

qui non haberent alias aquas : cuiusmodi erant Scythæ. Pueri nonnunquam vtuntur, ſed ad voluptatem, vt etiam Romani. Sanè Hipp. hîc ſpectat Scythas & alios populos, qui neceſſitate vtuntur aquis niualibus, glacialibus. Huiuſmodi autem aquæ crudæ admodum & frigidæ effectæ ſunt, quod plurimum nocet capiti, gutturi & thoraci. Ob id quia ea vtuntur, fere laborant deſtillationibus, & gutturoſi ſunt: hoc eſt herniis gutturalibus prehenduntur. Præterea Hip. teſte, breuioris ſunt vitæ. At aqua mollis & limoſa, qualis eſt Sequana, non tam nocet partibus ſuperioribus, quàm inferioribus, vt ventri, renibus, veſicæ, pedibus. Vnde Pariſini ferè liberas aluos habent, ſunt hernioſi, laborant calculo & podagrico dolore. Cæterùm duabus de cauſis inimica eſt thoraci aqua niualis ſeu glacialis. Primum, quia thorax oſſeus, cartilagineus, & membranaceus. Deinde, quia natura ſua gaudet calido, & læditur frigido: vt Aquilonibus, &c. Tuſſes quoque mouet aqua valdè frigida, duplici ratione, vel propter ſolam intemperiem, vel aliquando propter refrigerationem. Quia enim tunica illa faucium communis eſt membranis cerebri & thoracis, ideo vbi frigiditas contrahitur in faucibus, facilè communicatur & cerebro thoraci huc accedit, quod ob frigiditatem iſtam mouentur deſtillationes à cerebro in thoracem, vnde etiam læditur thorax, & tuſſis excitatur hæmorrhagica, quia vt ait Hippocrates 6 Epid. τὰ ψυχρὰ φλεβῶν ῥηκτικά, id eſt, quæ frigida ſunt valde venas diſrumpunt. Nam condenſantur & dureſcunt venæ: tum autem quia minus tranſpirat ſanguis, magis implentur & diſtenduntur. Vbi igitur tantopere diſtenduntur, non ita cedunt ac ſi molles eſſent, quare facilè rumpuntur, (& præcipuè in thorace) vnde hæmorrhagia. Quare autem

autem catharros excitent valdè frigida, iam expositum est.

SCHOLIA.

A *Quæ incommoda. Aqua extremè frigida, qualis est nix, & glacies: quæ, aqua elementari simplici frigidiores sunt, non solùm quòd astrictiorem & compactam magis habeant substantiam: sed etiam quia astrorum frigiditate infrigidentur: item tempestas aquilonia ventis placida: pectori sunt inimicæ, spiritus & sanguinis vias intercipiendo, ipsiusque thoracis naturam, quæ ossea ac cartilaginea est, labefactando, quæque multo calore gaudet ad vitæ conseruationem. Tusses mouent, intemperiem & inæqualitatem faucibus atque laryngi inducendo, & catarrhum exprimendo. Hæmorrhagiam cient, induratis venis sanguine distentis, quæ ob duritiem dilatari non possunt, proptereáque disrumpuntur. Catarrhos omnis generis excitant aluinos, tussiferos, arthriticos. Eadem incommoda & his plura adfert ventriculo aqua extremè frigida potus: non æquè tamen grauia, quod ventriculus thorace sit paulo calidior, saltem partibus externis.*

APHOR. XXV.

Τὰ δὲ ἐν ἄρθροισιν οἰδήματα καὶ ἀλγήματα ἄτερ ἕλκεος, καὶ ποδαγρικὰ καὶ σπάσματα, τουτέων τὰ πλεῖστα τὸ ψυχρὸν πολλὸν καταχεόμενον ῥηΐζει τε καὶ ἰσχναίνει, καὶ ὀδύνην λύει· νάρκη γὰρ μετρίη ὀδύνης λυτική.

A*rticulorum tumores & dolores absque vlcere, atque etiam podagricos, & conuulsiones magna ex parte frigida largè effusa leuat & extenuat, soluitque dolorem, nam modicus torpor dolorem soluendi vim habet.*

Hic quoque notat effecta aquæ frigidæ , & eorum remediorum quæ qualitate respondent aquæ frigidæ, εἰδήματα Gal. hoc loco interpretatur omnes quidem tumores præter naturam,sed vt hæc sententia astringatur iunioribus calidis, qui sunt à sanguine calidiore, vel vt Philot. à sanguine bilioso. *Sine vlcere*]quia vlceribus est inimicum frigus. *Podagr.dol.*] à bile seu bilioso sanguine,vel feruidiore.Frigida enim repellit,& repellendo vacuat. Secunda causa, quam affert Hipp. quia mediocris stupor dolorem sedat. Duos arthriticos nouimus, quorum alter vbi inuadit dolor pedem sensim immergit aqua niuali,alter pedem statim dimittit in aquam frigidissimam, atque ita vterque stupore dolorem leuat.Sed ille (qui est satis carnoso corpore)stuporem & frigus ab aqua relictum, corrigit petræleo,quod calidum, ac deinde inuoluit partem lana sordida. Posterior verò adhibet solum chamamelinum , & macilento est corpore. Quamobrem si quando in podagra & arthritide, his refrigerantibus vti in animo fuerit,oportebit postea refouere partes calefacientibus, vt corrigatur stupor is,& frigiditas. Σπάσματα, id est,conuulsa. Gal. in Meth. med. σπάσμα vocat solutionem continui in fibris neruosis,sine vlcere externo, & solutione continui in cute : quasi dicas laxationem ceu diuulsionem qualemcunque partis, & vltra naturalem statum tractionem.Istud accidit in violentis motionibus:vt athletarum. *Horum quidem plurima*,&c. Oportet distinguere causas.Nam tumor est à materia crassa, siue ea sit feruida (vt in carbunculo) siue frigida, perfusio aquæ frigidæ non iuuabit.Si à tenui & calido humore,iuuabit, nisi ea materia sit pestilens. ἰσχναίνει, id est minuit vel extenuat, id est, dolorem minuit, vel tumorem, potest enim referri & ad dolorem, & ad tumorem. *Stupor*

enim,

enim,&c. Fuerunt multi medici, vt Diocles, qui reprobarunt vſum narcoticorum, ſed Hippocrates videtur contentus eſſe ſtupore mediocri. Ergo ſtupor mediocris, vel quia non eſt vtendum narcoticis diutius & ſæpius, vel quia in narcoticis eſt aqua mediocris.

SCHOLIA.

HÆc ſunt alia commoda aquæ valdè frigidæ. Sanat quoſuis tumores articulorum & conuulſiones quæ diuulſis fibris eueniunt, ex humoris contra naturam affluxu partem ipſam diſtendentis & lædentis progenita, potiſſimum ex ichoris bilioſi affluxu, ipſum humorem temperando & repellendo: talis eſt aqua niualis, oxycrati ſiue poſcæ, ſuccorum vel aquæ plantag. aut ſolani ſtillatitiæ perfuſio, dolorem quoque diſcutit, reſtitutione temperamenti & habitus in priſtinum ſtatum, quorum mutatio in cauſa doloris erat.

APHOR. XXVI.

Ὕδωρ τὸ ταχέως θερμαινόμενον, καὶ ταχέως ψυχόμενον, κουφότατον.

AQua quæ citò calefit & citò refrigeratur, leuiſſima.

Cùm alij variè diſputent de aquis, Hippoc. hac ſententia complexus eſt veritatem aquæ optimæ. Nam ſi ſpectemus differentias aquarum, quę ſumuntur à pluuia, fluuio, fonte, ciſterna, puteo, lacu, palude, hæ omnes aquæ ad hanc ſententiam redeunt. Si præterea diſtinguamus aquas, quod ſint turbidæ, vel duræ, vel molles, vel mediæ, rurſus eodem redeunt. Itaque Hippocrat. eam aquam optimam eſſe cenſet, quæ citò ca-

lescit & citò refrigeratur, quæ eadem leuissima est. Solebant veteres, vt licet colligere ex Gal. com. aquæ bonitatem pondere metiri, neque reuera nota hæc est reprobanda. Nam si aquæ pondere æstimentur, quæ leuior erit, ea erit & melior. Hippo. tamen non intelligit eam optimam esse, quæ pondere sit leuis, sed eam quæ celerrimè alteratur, & transmutatur à calore, & distribuitur per anadosim in corpus, & excernitur. Cæterum vt de aquis iudicemus, facere oportet hanc distinctionem. Aquarum aliæ sunt duræ & crudæ, aliæ molles, aliæ mediæ. Duræ sunt & crudæ magna ex parte puteales, quia nunquam insolantur: fluuiales, molles, quia limosæ & cœnosæ, & hæ improbantur, quia non sunt vtiles, nisi prius deposuerint limum in vrna, cisterna, &c. mediæ sunt tenues, leuissimæ & optimæ, quales sunt pluuiales & aquæ cisternarum, licet Plinius has improbet. Verumtamen qui omnino probant aquas pluuias, re vera sunt reprehendendi. Hipp. facit triplex genus aquæ pluuialis. Quædam, inquit, hyberno tempore colligitur. Si hanc intelligimus, omnino damnanda est, quia cruda est admodum & incocta. Quædam colligitur tonitrui tempore, & hæc media est. Optima verò ea est quæ colligitur æstate media: huiusmodi aquæ dicuntur tempestiuæ, quia decidunt ea anni parte quæ ὥρα vocatur, hoc est, media æstate. Dicuntur quoque æthereæ, propterea quod solis calore, qui tum vrget, vapores sursum feruntur vsque ad æthera, id est, aëris supremam regionem: vbi vi solis cocti & tenuati conuersique in pluuias decidunt. Quare hæ aquæ quia coctæ sunt vi solis & tenuatæ, optimæ censentur. Si igitur hoc modo aquas pluuiales distinxeris, malæ omnino vel probantur, vel improbantur. Sic est distinguendum in aquis cisternarum. Nam quæ

hiber-

hiberno tempore collectæ ſunt, meritò reiiciuntur: quæ verò tempoſtiuæ ſunt & æſtate media calida ſicca collectæ, laudantur. Aut medici vtuntur aqua ciſternarum in diarrhœis. Quæritur an ſit hac in re ſalutaris. Si ea aqua collecta fuerit æſtate media, illis nocentiſſima erit quod aluum mollit, potius quàm retineat. Quod ita ſit, docet Hippocrat. cùm ait: Aquæ tenues inſtitui debent iis, qui dura ſunt aluo, hybernæ verò, qui humida & pituitoſa. Sic etiam aqua cocta non aſtringit aluum contra opinionem vulgi, imò emollit. hæc enim aqua quæ ante coctionem cruda erat, tenuatur coctione, & cum tenuis, facilius excernitur. Fluuiales porrò merito reprobantur, quòd ſint limoſæ, ſed quæ magnas vrbes alluunt, & cloacas excipiunt, ſunt peſſimæ: vt aqua Sequanæ. huiuſmodi aquis redduntur quidem piſces pinguiores, reprobandi tamen ſunt, tanquam minus ſalubres. Sic equi ea aqua pingueſcunt, licet ſit peſſimum nutrimentum. Puteanæ, vt diximus, duræ ſunt & crudæ: fontanæ, modo obuerſæ ſint orienti, in media ſunt laude, Meridionales verò & Septentrionales improbantur. Aquæ enim ab aëre alterantur. Sed licet fontanæ obuerſæ ſint Orientibus, tamen videndum eſt an non contraxerint quandam malignitatem, per canales aut vias quà tranſeunt: ſiquidem aliquando canales contrahunt limum, & tum aqua alioqui obuerſa Orienti, mala eſt. Aliquando canales ſunt plumbei, & tum aqua parit dyſenterias, vt ſcribit Gal. in Epid.

SCHOLIA.

EXperimentũ dignoſcendæ aquæ optimæ. Si citò calefiat & citò refrigeretur. Tã facilis enim mutatio eam leuiſ-

ſimam eſſe arguit, non leuiſſimam quidem quæ in lance minus ponderat, ſed quæ hypochondria minus grauat, éſtque per eadem promptè meabilis, neque cunctando bileſcit: quæque his, quibus interdicendum eſt vino inflammationis, aut delyrij cauſa vel motu, conuenienter exhibetur. Agnoſcitur quoque aqua leuiſſima, ſi in ea carnes, piſces aut herbæ facilius & citius elixentur quàm in alia. Item ſi nullum ſaporem ac odorem habeat, ſi limpidiſſima ſit. Aqua pluuia præ cæteris eligenda, niſi haberet vim aſtringendi, quam ex aqua marina eius parente, & terrena ſubſtantia ſimul cum nubibus elata, contraxit. adde quod vſtionem aliquam à ſole paſſa eſt: proinde ipſam ebullire medici præcipiunt, vt partes diuerſæ ſeparentur in ea.

APHOR. XXVII.

ΟΚόσοισι δὲ πιεῖν ὀρέξιες νύκτωρ, τοῖσι πάνυ διψῶσιν ἢν ἐπικοιμηθῶσιν, ἀγαθόν.

QVibus noctu bibendi eſt auiditas, iis admodum ſitientibus obdormiſcere, bono eſt.

Oportet coniungere ſententiam hanc ſententiæ 6. Epidem. vbi Hippocrates loquitur de iis qui leuiter ſitiunt. Hoc autem Aphoriſm. agit de iis qui multum. Gal. in commentario accommodat ſeſe vtrique ſententiæ, & de leui & de multa ſiti. Contingit ergo aliquando, vt ægri vel conualeſcentes, & ſani etiam noctu à cibo ſitiant, alij multum, alij leuiter. Oportet diſtinguere ſitim, nam aut ſitiunt ab inopia, quia non biberunt in paſtu, vel quia parcius: aut ſitiunt, quia vſi ſunt vino meraciore & fortiore, vel cibis a-

cribus

cribus & ſalſis. Fingamus aliquem vſum vino meraciore,cibis acribus & ſalſis , cúmque ſitire hora tertia poſt cœnam. Si ſitis illa leuis ſit, non debet bibere, quia interturbabit actionem. Diſſoluetur enim ventriculus, & in eo fluctuabit cibus , qui niſi à ventriculo comprehendatur, nunquam concoquetur. At ſi abſoluta coctione incipiat ſitis, poterit bibere. Tamen eiuſmodi ſitis leuis, remedium erit ſomnus. In magna ſiti oportet ſatisfacere deſiderio ægri ſitientis, & ſitim reſtinguere ablutione oris vel exiguo potu: & multò magis ſi excitata ſit inopia,quia parcius bibit & corpus ſiccius eſt. Vbi paucum potum abſumpſit, debet ſuperdormire. Si poſt ſomnum adhuc ſitiat, bibat largiter. Gal. in comment. citat duas cauſas, vnam propter defectum, alteram propter vapores calidos, vt à vino meraciore: qui quidem orificium ventriculi & fauces reſiccant. Itaque in leui ſiti ſomnum imperamus. Vbi verò quis vehementer ſitit, dare oportet potum duobus modis. Initio quidem priuſquam ſit abſoluta coctio, ſed modicum, poſt ſomnum autem & abſoluta coctione, largiter. Aliquando fit vt poſt longam euacuationem, vel manifeſtam vel inſenſilem, reſiccata ſint corpora, tum liquidis oportet fouere corpus, & potu implere, quia ſiti magis rurſus ſiccatur corpus. Sed quæritur an illis debeamus præſcribere ſomnum, quia hic leuat ſitim. Somnus quidem breuis & leuis iuuabit ægrum, ſed multus offendet, & ita cauendum eſt, ne in his reſiccationibus ægri & ſæpius & longius dormiant: At dicet aliquis, ſomnus eſt veluti cibus:verum eſt in cruditate ciborum,quia concoquit, & ita iuuat. At in magna vacuatione ſi quis vacuo ventre dormiat, lædetur, quia calor natiuus pabulo

destitutus languescit & contabescit. Quare non semper verum est somnum cibũ esse. *Qui igitur noctu bibere appetunt*,&c.] Appetunt, vt diximus, vel propter defectum vel propter vapores calidos, à potu meraciore, cibis acrioribus & salsis: in defectu consideratur inopia potus, quia fortasse largiter cœnatus parum bibit: in hac ἐνδείᾳ exhibere potum oportet vt satis ægri desiderio fiat: non tamen multum, etiamsi defectus requirat, ne perturbetur coctio. Absoluta coctione si sitiat, detur multum. A vaporibus autem calidis si leuis est, somnus iuuabit: si magna, exiguo potu fallere oportet desiderium ægri, & coctione absoluta largiter dare, πάνυ. *Admodum*) in Epid. dicit Hip. ἐπιπολαίως, vbi loquitur de leui siti. Hip. hîc non dicit an illis potum offerre debeamus, nec ne. Quare quæritur an somnus sit perpetuum remedium sitis. Verum est, quod cùm sitis ab inopia humidi, contingit aliquando, vt somno corrigatur, aliquando non. Itaque non satis est dixisse, si ipsi superdormierint, sed debuit dicere, si bibant, & superdormierint. Sed tamen siue bibant, siue non, confert somnus, modò æger non sit vacuo ventre, & resiccato corpore à nimia vacuatione: Somnus enim coquit materiam quæ sitim excitabat, & ita sitis somno subducitur. Prætereà cum per somnum calor natiuus & sanguis cum humiditate totius corporis initio confugiat in medias partes, corrigitur ea siccitas, & vapor calidus qui sitim excitabat, coquitur. Quocirca si superdormierint, bonum est, quia sitis somno sedatur & coquitur materia, quæ sitim faciebat. Item in medium corpus conuehitur sanguis cum humiditate, quia temperatur siccitas, & vapor calidus:

SCHOLIA.

ETsi aqua potus sit omnium iucundissimus suo tempore: & qui sitim à siccitate, aut caliditate, aut vtraque causa ortam, omnium facillimè sedat: tamen his qui de nocte bibendi sunt appetentes, & admodum sitiunt humoris inopia, cibi aut potus calore, aqua potui exhibenda non est, nedum potus alius: sed potius superdormiendum, & somno fallenda sitis, qualiscunque ea fuerit. Somno dum partes humescunt, viscera humectantur, cibi aut potus vis acrior mitificatur, atque ita omni de causa sitis nata sedatur. Adde quod iis, qui noctu bibere appetunt & admodum sitiunt, sitis ex multa cruditate ciborum oritur vt plurimum, à qua cruditate multi vapores emittuntur, non aliter quàm à lignis viridibus multæ eduntur fuligines quæ stomachum siti affligunt, donec mitior concoctio cœperit. Argumento sunt ebrij, in quibus per se tandem sitis desinit. Cæterum sitim excitant panis calidi esus, potus vini potentis, potus qualescunque calidi, copia ciborum, labores, salsa. Item 6. Epid. aër calidus, multus sermo, & os apertum tenere.

APHOR. XXVIII.

Γυναικείων ἀγωγὸν ἡ ἐν ἀρώμασι πυρίη· πολλαχοῦ δὲ καὶ εἰς ἄλλα χρησίμη ἂν ἦν, εἰ μὴ καρηβαρίας ἐνεποίεει.

SVffitus aromatum muliebria educit: Ad alia verò multa vtilis esset, nisi capitis ingeneraret grauitatem.

Sequentes hi Aphorismi, sunt de affectionibus mulierum & grauidarum & non grauidarum. Quia autem affectiones hæ vt plurimum ferè accidunt propter suppressionem menstruorum, ob id

initium ducit à mouendis menſtruis. Supprimuntur porrò menſes multis de cauſis. Aliquando propter inflammationem, aliquando propter tuberculum natum in collo vteri,&c. Virginibus parum fluunt menſtrua, quia quicquid colligunt ſanguinis, vertunt in alimentum. Sunt & quædam vitagines quæ multum exercentur, quibus non fluunt, neque tamen inde offenduntur. Ob id rogamus mulieres, an deterius habeant, ob ſuppreſſos menſes: ſi non habeant deterius, nihil eſt mirandum, neque ſunt mouendi. Cæterùm cum natura nihil prius efficiat, quàm exigat neceſſitas, menſes non generantur ante tempus generationis, vt ante 14. annum: ceſſant autem magna ex parte poſt iuſtum tempus, vt poſt annum 50. aliquando tamen anno 35.40.45. licet aliquando ſexageſimo, quo tempore etiam nonnullæ peperere, ſed vltra hoc tempus, nunquam protrahi poſſunt, nutrices nullos aut paucos menſes habent, quia ſanguis refluit in mammas ad lactis generationem. Si ergo, vbi aduenit menſtruorum tempus ab anno 14.ad 50. mulieri menſes ſupprimuntur, & ob id deterius habeat, videnda eſt cauſa. Fieri enim poteſt vt in collo vteri ſit aut inflammatio, aut tuberculum: & aliquando in ipſo vteri ore interiore. Fieri etiam poteſt (quod frequenter accidit) vt idem orificium interioris vteri obuertatur, & reflectatur, cùm via ab vtero debeat eſſe recta, vt rectè fluant menſtrua. Ponamus obſtetricem reperiſſe nihil obſtructum, nihil inflammatum, nihil fluxum, nihil aut inuerſum in collo vteri, nec in ore, veniendum eſt ad acetebula ſeu cotyledones: hoc eſt fines, & ora vaſorum, per quæ ora, ſanguinis ſuperuacaneum, ſingulis menſibus, ex toto corpore in vterum deriuatur. Sunt

tamen

tamen ad os interius & collum vteri, alia vasa, per quæ fit aliquando sanguinis profluuium, sed id hæmorrhoides & hæmorrhagiam vocamus, non autem menses. Nonnunquam itaque acetabula intercipiuntur crassiora aliquando muco & pituita crassâ. Est etiam cùm densata sunt & constricta. Quicquid horum fuerit, maximè conueniet suffitus, aromatum potiones, item & syrupi, vi incidendi & tenuandi præditi. Materia suffitus notatur ab Hippocrate, éstque aroma, id est odoramentum quod tenuet, incidat, vt est cinamomum, amomum, spica, cassia, calamentum, arthemisia, maioranæ succus, hyssopus, thymum, pulegium, origanum. Vbi materia parata est, scire oportet modum faciendi suffitum. Oportet (vt vult Oribasius) aromata fingi cum benioino aut resina, & facere trochiscos. Hippocrates fingit veluti cotylam quandam de stercore bubulo, vel (vt nos) ex benioino, & in eam immittit aromata trita, aut herbas odoratas: postea cotylam illam superponit carbonibus, vt insidens mulier suffitum excipiat. Sed non satis est istud: nam ita difficile est, vt suffitus intromittatur in vterum. Quare Hippocrates mollem cucurbitulam colli angustioris accipit, huius fundum rescindit, ac deinde collum immittit in pudendum muliebre, ita vt extremitas colli cucurbitulæ subeat ipsum vterum. Vel sic (quia suffitus non sunt perpetui) facit pessaria ex penna obuoluta stupa, quæ sit illita medicamentis aromaticis. Hanc stupam rursus obuoluit linteolo illito oleo aromatico, vt de costo, spica nardi. Postea quam ita conformauit pessarium, immittitur in collum vteri, & illic parumper sistitur, sed id videndum est, vt quæ vterum subeunt sint tenuia, velut medius digitus, & longitudinem habeant sex digitorum.

Iam ad Aphor. veniamus. πυεῖν aliquando fomenta, aliquando suffimenta significat. τὰ γυναικεῖα Hipp. sæpè dicuntur purgationes menstruæ, & puerperia, vt in historia Philini vxoris. Aliquando sic dicuntur omnes morbi muliebres. Hinc eiusdem liber περὶ τῶν γυναικείων. Hoc loco non tantum menses, sed & excrementa, fœtus mortuos, maximè verò purgationes puerperij intelligit. Ob id hîc rectius vertetur muliebria, quàm menses. Sæpe verò ad alia vtilis esset, id est ad alios affectus, primum quidem vteri, deinde reliquarum partium corporis: tamen hoc incommodum subsequitur, quia adfert dolorem capitis. Cum enim suffitur vterus odor suffitus redit ad os & nares, ídque propter maximum consensum vteri cum syncipite per venas: imò etiam vapor ille potest excipi à capite per venas omnes. Neque tamen hoc omnibus mulieribus accidit. Nam si densior sit vterus, non percipient tum odorem ore & naribus: vnde iudicabimus mulierem esse sterilem. Et Aphor. 59. huius sectionis, & lib. περὶ γυναικείων suffimentum facit, vt ex alio subdito, si mulier non sit sterilis, peruadit odor allij ad os & nares: si verò peruadat illud odor, & non gerat vtero, sterilitas à marito proficiscitur, hoc dico, vt intelligamus suffitum posse facere quibusdam dolorem capitis, quibusdam non facere. Odores enim qui venas subeunt, suo calore sanguinem turbant & commouent, quo fit vt caput repleatur, & ita graue fiat.

SCHOLIA.

NVnc agitur de quibusdam mulierum affectionibus: fotus aromatum, qui aut suffitu, aut aspersione, aut etiam pessario fit, ciet purgationes menstruas suppressas, & puerpe-

puerperia retenta: excitando naturæ vim, quod vtero sint grata aromata, refrigerata calfaciendo: liberando obstructa: densata relaxando, materiámque crassam præparando, quòd calidæ, & siccæ & tenuis sint substantiæ: modo nulla neque inflammati, neque intemperie calida & sicca laborantis, neque erosi, neque peruersi vteri, neque senilis ætatis, neque grauiditatis, neque lactationis, neque anteacti morbi excusatio adferatur. Sed & ad alios peculiares vteri affectus vtilis esset hic fotus aromatum: vt ad omnem frigidam vteri intemperiem, ad flatus vteri discutiendos, ad vteri suffocationem, ad seminis retentionem, ad tormina quæ edito partu suboriuntur, vt si cùm grauidæ dolores coxendicis suborti fuerint, si fœtu in lucem edito ijdem dolores repetiuerint, odorata bibere, & ad os vteri admouere confert, lib. de superfœtatione. Nisi capitis grauitatem inducerent, vaporibus caput opplendo, quòd calor aromatum cum tenuitate partium sit coniunctus. Adde quod ex odoribus idem contingit cerebro quod hepati ex dulcibus: vt enim hepar dulcia promptissimè trahit, & ab eorum immodico vsu sibi alioquin iucundissimo obladitur: ita cerebrum odorata quia diligit, confertim trahit, & dum illis auidissimè fruitur, non citra sui grauitatem oppletur.

APHOR. XXIX.

Τὰς κυούσας φαρμακεύειν, ἢν ὀργᾷ, τετράμηνα, καὶ ἄχρι ἑπτὰ μηνῶν, ἧσσον δὲ ταύτας· τὰ δὲ νήπια καὶ πρεσβύτερα εὐλαβέεσθαι.

Prægnantes purgabis si materia ad sui excretionem inuitet, quadrimestres, & vsque ad septimum mensem: sed has minus, minore verò aut grandiore fœtu, abstinebis.

Aphorismo 1. libr. 4. exposuimus hunc Aphoris. vbi diximus authore Hippocrate lib. de morb. mulier. & attestante experientia, licere instituere medicamentum mulieribus etiam grauidis metu abortionis, & præsertim his quæ cacochymia laborant, & solitæ sunt abortire, hæ enim non abortiunt, vbi purgantur, a 4. mense vsque ad 7. potissimum, quia tum fortior est fœtus.

APHOR. XXX.

Γυνὴ ἐν γαστρὶ ἔχουσα φλεβοτομηθεῖσα ἐκτιτρώσκει, καὶ μᾶλλον, εἰ μεῖζον εἴη τὸ ἔμβρυον.

MVlierem grauidam morbo quopiam acuto corripi perniciosum.

Θανάσιμον intelligimus letale, non quod sit necesse mulierem correptam morbo acuto, interire: sed quia magna ex parte, Hippocrates lib. de mor. mul. circa initia commemorat morbos acutos, quibus mulieres grauidæ magna ex parte intereunt, eiusmodi sunt pleuritis, peripneumonia, erysipelas, vteri, angina, febris ardens, phrenitis, epilepsia, apoplexia, conuulsio, tetanus, &c. idque maximè si hi morbi sint magni, & vehementes. Multæ tamen ex his morbis euaserunt, vt quædam mulier laborans febre ardenti, cuius meminit Hippocrates lib. 1. Epid. Præterea multas ex nostris videmus hodie conualescere: fortasse quia fortiores sunt quàm tempore Hippocratis, vel quia nostris auxiliis iuuantur vt phlebotomia, quæ Hippocratis temporibus reprobabatur. Itaque sententia hæc non est vniuersalis, quia magna pars nostratium euadunt: & contra

contrà moriuntur multæ, præſertim ſi vehemens fuerit morbus. Quod autem hic dicit in genere, particulatim explicat lib. 1. de morb. mulierum, circa initia.

SCHOLIA.

MVlierem grauidam ineunte aut iam affecta grauiditate ſiue eſſentiali ſiue ſymptomatica febre acuta corripi: aut etiam morbis acutis ſine febre, vt conuulſione, tetano, apoplexia, calamitoſum: magnitudine cauſæ, ſymptomatum vehementia, & difficultate curandi: quòd neque diæta, neque pharmacia, neque chyrurgia conuenienter quis vti poteſt ſine incommodo fœtæ aut fœtus.

APHOR. XXXI.

Γυναικὶ ἐν γαστρὶ ἐχούσῃ ὑπό τινος τῶν ὀξέων νοσημάτων ληφθῆναι, θανάσιμον.

MVlier in vtero ferens ſecta vena abortit, eoque magis ſi grandior ſit fœtus.

Diximus ſæpius, quàm hoc remedinm fuit inuſitatum veteribus, nempe detrahere ſanguinem mulieribus grauidis, nec Hippocrates vnquam meminit, niſi ſemel tantum lib. de morb. mul. Si, inquit, mulier iuuenis, robuſta & multi ſanguinis, & grauius laboret in partu, prodeſt miſſus ſanguis è malleolo, vt tota natura concurrat, & expellat fœtum. Sed hoc non confirmat Hip. probaſſe detractionem ſanguinis in grauidis, vt quam inſtituit tantùm ad partum faciliorem. Celſi temporibus docuit vſus, non eſſe vſque adeo reformidandam phlebotomiam in grauidis, & nos hodie ſæpe à morte vin-

dicamus & matrem & fœtum missione sanguinis, etiam in morbo periculosissimo, vt pleuritide, febre ardente, &c. quanquam in his ferè abortiunt. Quod autem nolit Hip. sanguinem detrahi grauidis, id facit, non solùm quòd inusitata esset suis temporibus phlebotomia, sed etiam quia veretur ne alimentum fœtui grandiori subtrahatur. Quare non temerè detrahendus est sanguis, fœtu præsertim iam grandiore: sed videndum est, an robustæ sint vires, & an ea mulier sit obnoxia abortioni, prætereà si quando sanguinem mittemus, ne alimentum detrahatur fœtui, substituemus ea quæ facilè coquantur, & celeriter distribuantur, vt gelatinam, colatitia, analeptica, & quæ spiritus instaurant, vt electuaria, &c. atque ita venam aperire poterimus bis, ter, quater, vt & fœtus liberetur & mater. Verùm si fœtus auctior sit, & 7. mensem attigerit, magis periculosa est venæ sectio, quia tum eget copiosiore alimento. Præterea vt plantæ si alimento destituantur languescunt, resiccantur, & ita decidunt, sic in mulieribus vtero gerentibus, si desit alimentum, resiccatur fœtus, resiccatur & vinculum vteri, & ita ante tempus pariunt. Sunt quędam mulieres, quæ quia sanguine redundent, sæpe copia sanguinis fœtum suffocant, ob id cogimur sæpe 4. aut 5. mense venam secare, ne abortiant: idque si morbus postulat & si valent vires, nec leuissimè abortiat mulier. Tum itaque mulieris colorem inspicere oportet, & percunctari, an vbi purgantur menstrua multum sanguinis effundat, & an diu fluant menses, vt 7. aut 8. dies. Aliæ facilè abortiunt ob cacochymiam, tum instituemus pharmacum, & vbi erit copia sanguinis, phlebotomiam.

SCHO-

SCHOLIA.

IN muliere vtero gerente vena secta, vt scilicet in morbis acutis obstructa liberentur, inflammatio extinguatur, translatio symptomatica auertatur, corpusque adeo perspirabile fiat ad materiæ febrilis exclusionem: abortionis causam adfert, à lipothymia & exhausto fœtus infirmitate & vinculorum vteri laxitate, maximéque, si fœtus grandior sit: quò enim grãdior est, eo magis suo genio defraudatur. Quanquam, si morbus aliquis acutus vrgeat, sanguis mitti poterit circa vllum fœtus detrimentum, postremis etiam mensibus gestationis: in quibus licet fœtus pluri alimento opus habeat ad sui nutritionem, quàm prioribus, quia tamen sanguis pluribus mensibus retentus est, ob id copiosior postremis quàm prioribus mensibus existit: ita vt quamuis multum in infantis altionem absumatur, multus quoque supersit, qui ad mammas regurgitet ad lactis generationem.

APHOR. XXXII.

Γυναικὶ αἷμα ἐμεούσῃ, τῶν καταμηνίων ῥαγέντων λύσις γίνεται.

MVlieri sanguinem vomenti, menstruis erumpentibus solutio fit.

Scribit Hippocrates de Coacis præsagiis, mulieribus sterilibus vomitus sanguinis ad conceptum prodest. Natura sæpe solet transmittere sanguinem menstruum per partes quibus consentit vterus: consentit enim cum mammis, ventriculo, syncipite, vt etiam testatur Hippoc. de morb. mul. & multis aliis partibus

Sed hoc regulare eſt, quia multis mulieribus vbi ſuppri-muntur menſes, contingit vomitus ſanguinis. Atque fie-ri poteſt vt ſanguis recurrat in vterum: quanquam hoc non eſt neceſſe, ſed ſæpe vbi ſiſtuntur menſes, reliquæ venæ pleniores fiunt, & vicinæ ſanguinem eructant in vicinas per conſecutionem quandam: ita vt aliæ ſan-guinem euomant, aliæ expuant, emittant per nares, per hæmorrhoidas: nonnullæ inde incidant in phreniti-dem, aut aliquo morbo acuto corripiantur. Si itaque moueatur vomitus, is quaſi naturalis eſt, quia natura multitudinem excernit. Sed ſi dum fit vomitus, menſes erumpant, reuulſorium erit remedium. Hîc igitur lo-quitur de vomitu ſanguinis, qui fit propter ſuppreſſos menſes.

SCHOLIA.

SI in mulieribus, ſanguinis copioſi vomitus vrgeat, qui a ſanguinis menſtrualis ad ſuperiores partes refluxu aut aliunde à partibus inferioribus ortum habeat: dummodo nulla ſit ſuſpicio ruptæ aut exeſæ venæ in aluo: menſtruis ſuperuenientibus ſiſtitur vomitus, vacuatione & auer-ſione eius materiæ cuius copia & ſurſum refluxu vomitio excitabatur.

APHOR. XXXIII.

Γυναικὶ τῶν καταμηνίων ἐκλιπόντων, αἷμα ἐκ τῶν ῥινῶν ῥυῆναι, ἀγαθόν.

MVlieri menſtruis præter naturam deficientibus, ſan-guis è naribus profluens bono eſt.

Ma-

Maximus est consensus vteri cum syncipite. Rationes sunt scriptæ 6. Epidem. circa initia, ob id suppressis mensibus mulieres dolent capite in priore parte, stomacho, sterno, cruribus & lumbis. Accidit itaque vbi menstrua supprimuntur, vt venæ vteri quæ antea nolebant exinaniri, repleantur, & aliæ deinceps, vt tandem natura moueatur ad excretionem, vt vomitum, aut hæmorrhagiam è naribus: quam euacuationem multo magis probat Galen. quam eam quæ fit vomitu. Vbi vacuata est multitudo venarum illarum, tum consecutione quadam attrahitur sanguis, qui est in acetabulis. Quæritur, cum medicus sit imitator naturæ, ea autem reuellat materiam per loca opposita, cur suppressis mensibus non detrahemus sanguinem è cubito? Solutio est: si suppressi sunt menses, medici consilium potest esse duplex, vel vt moueat menses, & tum aperit venam poplitis aut malleoli: vel, vt multitudinem sanguinis vacuet: & tum poterit quidem secare venam cubiti, imitatione naturæ, quæ aliquando per nares euacuat plenitudinem sanguinis. Imò contingit interdum, vt aperta cubiti vena moueantur menses: Licet Gale. in lib. de sanguin. miss. id nolit, quod ita, inquit, menses potius retineantur. Nonnunquam menstruis suppressis, corripiuntur morbo acuto mulieres, vt pleuritide, peripneumonia, febre ardente. Tum mouendi sunt menses: Itaque aperiemus venam cubiti, quia sic & iuuamus pleuritidem & peripneumoniam, & vacuamus multitudinem sanguinis collecti ob menses suppressos. Retentis ergo menstruis aperimus venam cubiti, imitatione naturæ, ad vacuandam sanguinis copiam, quanquam sic aliquando commouentur menses, & eadem aperta in morbo acuto, (qui eget phlebotome per superiores

partes) & copiam sanguinis vacuamus, & morbo medemur.

SCHOLIA.

SI in suppressis mensibus, profluuium sanguinis è naribus suboriatur, bonum, quòd illa hæmorrhagia, vnde, quò, quà, & quamobrem fieri debeat, legitimam & naturæ consentaneam rationem obtinet: proinde tollitur occasio mali futuri, exoneraturque natura eo onere quo premebatur. Quare quando menses præter naturam supprimuntur, alia euacuatione eorum supplenda euacuatio: vt per nares, per hæmorrhoidas, per aliquod emissarium in internis femoribus pyrotico procuratum.

APHOR. XXXIV.

Γυναικὶ ἐν γαστρὶ ἐχούσῃ ἢν ἡ κοιλίη πολλὰ ῥυῇ, κίνδυνος ἐκτρῶσαι.

MVlieri vterum gerenti si aluus multum fluat, periculum est ne abortiat.

Profluuium alui grauidis periculum affert abortus. Iam sæpe diximus vbi multa deiiciuntur per aluum, paucam fieri anadosim. Itaque si mulieribus grauidis profluuium alui moueatur, pauca distribuentur hepati ad sanguificationem: cum hepar ad paucum sanguinem conficiat, paucus fiet sanguis ad nutritionem fœtus, & ita necesse est, mulierem abortire. Deinde exoluuntur vires deiectione multa, etsi vitiosa sint ea, quæ deiiciantur, fieri enim potest minimè, quin semper vtilia cum inutilibus excernantur. Tertia causa est, motus & agitatio, quæ & vincula vteri, & vterum præter naturam

curam, mouent. Quarta causa, quia dum materia illa per rectum intestinum transit, si quid est grauioris odoris, offenditur inde vterus & fœtus. Quinta, quia ab alui profluuio nimium aliquando humectantur vincula vteri, aut vbi nihil omnino confluit, resiccantur. Igitur si non nutriatur fœtus, si magnæ sint agitationes, & motus magnus, si grauis odor, si vteri vincula nimium resiccentur, aut humectentur, periculum est ne mulier abortiat.

SCHOLIA.

Lienteria, diarrhœa, aut dysenteria mulieri habēti in vtero superueniens, periculū adfert abortus, defraudato fœtus genio: infirmitate matris: vinculorum & vteri laxitate: vteri & fœtus cōmotione: fœtus & vteri à tetro vapore excrementorum, offensione potissimū, bilis amarore, fœtui veneno perniciosissimo: causæ magnitudine, non enim alui profluuiū grauidæ citra causam magnam accidere potest, vt quæ aluo dura esse consueuit: metu tenesmi, à quo abortus citissime obrepit. Ingrauidis autem mulieribus fiunt sæpenumero alui profluuia à destillatione acris pituitæ.

APHOR. XXXV.

Γυναικὶ ὑπὸ ὑστερικῶν ἐνοχλουμένῃ ἢ δυστοκούσῃ, πταρμὸς ἐπιγινόμενος ἀγαθόν.

Mulieri hystericæ aut difficulter parienti sternutamentum superueniens, bonum.

Ὑστερικὰ exponuntur à Galen. in commen. & lib. 6. de loc. aff. affectiones vteri, & propriè suffocationes. Est autem strangulatio siue vteri suffocatio, quando vte-

rus mouetur more animalium, aliquando ad latus, aliquando ſurſum ad hepar, diaphragma, ventriculum, cor, pulmones, &c. vnde putarunt nonnulli vterum eſſe animal. Intelligere oportet Hippocrates ſæpe loqui more vulgi. Mulieres enim vbi diutius ieiunant, dicunt vterum ſibi moueri ad cor, ad ventriculum. Sic Hippocrates, lib. de morb. mul. dicit vterum conuerti ad cor. Vterus non conuertitur re vera, nec aſcendit ad cor, ſed repræſentatur imago quædam vteri ita aſcendentis. Accidit enim, vt aliquando vterus contrahatur, perinde ac ſi ſtrangularetur, ita vt mulieres maneant quaſi ſemimortuæ, ſine ſenſu, ſine motu, pulſu & reſpiratu. Cæterum vt intelligamus an ſuffocationem iuuet ſternutamentum, ſcire oportet cauſas ſuffocationis illius: hęc fit aliquando, vbi diutius ſupprimuntur menſes, vt in viduis mulieribus, cum iam non coeunt, aliquando, è ſuppreſſo ſemine, vt in iiſdem præſertim quæ frequenter coibant: aliquando propter grumum ſanguinis in vtero incluſum. Eſt præterea quando vterus ſanguine deſtitutus reſiccatur & incaleſcit. Ita ergo affectus, naturali quodam impetu veluti animal quoddam ſurſum aſcendit, vt inueniat humiditatem, & attrahat ab hepate, cerebro, aliiſque corporis partibus: atque ita mulieres manent quaſi mortuæ, donec vterus ſit humectatus. Si itaque mulier ſuffocatione vteri laborauit propter tres priores cauſas, ſternutatio iuuabit tanquam ſignum & cauſa. Signum eſt bonum, quia vt ait Galen. in comm. naturam ſenſificam ac vitalem, quæ prius erat emortua, ſignificat excitari, & reuiuiſcere, & propriarum meminiſſe actionum & motionum, dum aliqua ſuperuacanea eiicit atque propulſat. Cauſa bona, quia dum corpus ita totum concutitur, natura excitatur & commouetur materia quæ expurgetur. Quod ſi ſuffocatio

ſit à

ſit à ſiccitate (tum autem obſtetrix iniecto digito reperit vterum ſqualidum) ſternutatio non iuuabit: quin potius opus erit humectantibus, vt balneis. Sed is caſus admodum rarus eſt. Prodeſt etiam ſternutatio ei quæ difficulter parit. Hip. in lib. de morb. mul. in partu inſtituit ſuccuſſiones, ſcalas, & ſaltus, vt citius exeat fœtus. Sic ſternutatio prodeſt in partu, quia totum corpus exagitatur, & commouetur natura ad eiiciendum fœtum.

SCHOLIA.

SI qua mulier vterina ſuffocatione laborat à ſeminis aut menſtruorum corruptione, non autem ſiccitate, in qua reſpirationis vſus tollitur, à venenata vtriuſque materiæ corrupta aura, vt ſpiritus nullo modo ducatur per os: aut ægrè pariat, ob infirmitatem fœtus, aut vteri: ſternutamento incidente iuuatur: eſtq; illi ſalutare, vt ſignum & cauſa: vt ſignum recreatæ naturæ, quæ ante ſui negligens erat: vt cauſa, quoniam concuſſiuo motu ſternutamenti excutitur venenata aura, & excluditur teter ille vapor plurimus, qui ad caput delatus eſt, qua ſublata redit reſpirationis vſus. In qua verò partus difficile in lucem editur aut retinetur, iuuat ſternutatio, quia partum mouet, quatit & prouocat: compreſſis enim magna vi muſculis epigaſtrij, & ſpiritu à ſuperis ad inferna violentius depulſo, fœtus facilius excluditur. Proinde ſternutamentum commodè in partu difficili poteſt excitari.

APHOR. XXXVI.

Γυναικὶ τὰ καταμήνια ἄχροα, καὶ μὴ κατὰ τὰ αὐτὰ αἰεὶ γινόμενα, καθάρσιος δεῖσθαι σημαίνει.

MVlieri menses decolores, nec eodem semper modo & tempore prodeuntes, purgationem indicant esse necessariam.

Vt hunc Aphoris. intelligamus, teneas oportet, quis sit naturalis color menstruorum, præterea quod sit conueniens tempus, & quæ sit iusta mensura menstruorum. Hip. lib. de mor. mul. & Arist. lib. 7. histor. anim. imò experientia ipsa docet, quod si sana sit mulier, menstrua erunt coloris floridi, & rubri, quemadmodum est sanguis animalis recens mactati. Cum enim mactatur animal, effluit sanguis mixtus ex sanguine venarum & arteriarum, & is sanguis colorem habet floridum & mixtum. At vitiosus mensium color, est albus, pallidus, saniosus, subalbidus, rubro minus dilutus, pelliculas habet permixtas, & filamenta telis aranearum similia, aliquando etiam grumos. hic color indicium est pituitosi sanguinis, & tum pituitam purgabimus. Solent enim huiusmodi menses effluere copiosiores, & præterea puellis humidioribus, & victus ratione humidiore vtentibus. Breuiter spectanda est natura & temperamentum mulieris, ætas, regio, anni tempus, & victus ratio. Aliquando flaui sunt menses à bile, & in media ætate, præsertim etiam à bile in iunioribus, nedum prouectioribus, quia fortassis vtuntur vino meraciore, alimentis salsis & acribus. Hic bilis venit purganda. In senibus crassi sunt menses, nigri & pauci, aliquando splēdidi, sed exulcerantes, ac cum fermentatione radentes terram. Hi periculosi sunt, fitque ab atra bile: quam purgare oportet, alioqui periculum est ne exulceretur vterus, & gignatur cancer. Interdum turbulenti sunt vt cœnum. Aliquando salsi & acres. In his omnibus purgatione opus est. Hip. lib. de mor. mul. docet quo pacto oporteat

teat cognoſcere menſes vitioſos , & peccantem in his humorem. Oportet, inquit, arenam menſtruis infe-ctam inſolare. Et dum reſiccabitur à ſole, indicabit calore ipſo peccantem humorem: vel vt hodie facimus, quod & ſcripſit Hippo. accipienda lintea intincta, vbi fuerint reſiccata, color menſtruorum apparebit. Quinetiam hæ purgationes naturaliter mulieribus accidunt Luna decreſcente: ea enim creſcente, augetur ſanguis, & venæ naturaliter implentur. Decreſcente verò, effluit is ſanguis & excernitur, hoc tamen generale non eſt, & mulieribus quibuſdam ſecus accidit. Debent etiam naturaliter purgari mulieres duobus aut tribus diebus, qua in re conueniunt Hipp. & Ariſt. Porrò iuſta menſtruorum menſura eſt duarum heminarum Atticarum, hoc eſt à cheopina vſque ad tres ſemiſextariolesParisienſes. Si quid excedat, ſi quid deficiat, vitioſum eſt: καταμήνια dicuntur menſes, quia ſingulis menſibus redeunt naturaliter. Aliquando tamen vno menſe intermiſſo, aliquando duobus, ſed hoc vitioſum. Interdum redeunt bis & ter in menſe, vt in ſummo ardore libidinis. Nonnullis non fluunt vnquam menſes, vt viraginibus quibuſdam: & tamen concipiunt, vt vult Ariſt. & vſu etiam experimur. ἄχροα, id eſt, menſes malè colorati, hoc eſt non naturaliter: ſic enim vertendum. *Nec eodem tempore*, &c. Non certæ ſunt periodi. Quibuſdam enim redeunt menſe intermiſſo, vt diximus: tamen naturalis eſt periodus decreſcente luna. Si mulieri quæ purgari ſolebat ſingulis menſibus, anticipent, aut tardent menſtrua, id fit vitio aut vteri, aut ſanguinis menſtrui. Si anticipient, ſignum eſt oſculum vteri, aut acetabula magis hiare, & ampliora ſolito: vel vteri ipſius ſubſtantiam leuiorem eſſe, magiſque lubricam: aut etiam ſignum ſanguinem ipſum vel copioſiorem eſſe,

vel humidiorem, vel acriorem. Sin tardent, vel acetabula sunt constricta: vel os vteri inflexum, tuberculo aut inflammatione præpeditum: vel vteri substantia densior, aut asperior: aut etiam vitium est in sanguine. Itaque vbi primum ad mulieres accedemus, interrogabimus an sint regulares nec ne, (sic enim loquuntur) si non sint, quæremus causam aut in sanguine menstruo, aut in vtero. *Purgatione*, &c. κάθαρσις aliquando (& peculiariter) de menstrua purgatione intelligitur: aliquando de purgatione quæ fit arte & per medicamenta, vt hoc loco. Alias de spontanea purgatione dicitur, siue ea sit naturalis, siue symptomatica.

SCHOLIA.

Menses qui consistentia & colore non referunt sanguinem recens mactati animalis solidi & succi pleni, sed sunt serosi, pallidi, albicantes, nigri, virides, aut diuersorum colorum, ob corruptionem propriæ substantiæ, aut mistionem alienæ materiæ: nec eodem modo bene respondent: ita vt vniuersalis & particularis periodi quantitatis & excretionis ratio desideretur: indicant purgationem vniuersalem e poto cathartico, & particularem, per vterum, vniuersalis periodus fluxionis menstruorum, est singulis mensibus decrescente luna. Particularis est quod per septem dies fluant in Leuitico apud Mosem: aut per quinque dies in regione Hip. vide nostrum opus de morbis mulierum.

APHOR. XXXVII.

Γυναικὶ ἐν γαστρὶ ἐχούσῃ ἢν οἱ μαζοὶ ἐξαίφνης ἰσχνοὶ γένωνται, ἐκτιτρώσκει.

SI mulieri vterum ferenti mammæ subito extenuentur, abortus sequitur.

Hæc

Hæc ſententia eodem modo ſcripta eſt ab Hip. 2. Epid. Quia Gal. in com. diſputat an extenuatio & gracilitas mammarum ſit ſignum abortionis futuræ, diſquirendum eſt quomodo ſit ſignum. Primum intelligere oportet magnum conſenſum eſſe vtero cum mammis per venas quæ oriuntur ex vaſis ad crura tendentibus, ſurſumque per rectos abdominis muſculos aſcendunt & coeunt cum extremis venarum quæ per thoracem ad hypochondria deſcendunt. Præterea ex lib. de glandulis & de natura fœtus, ſimulatque grauida eſt mulier, vterus attollitur, & ob id comprimit vicinas partes, ventrem ſcilicet, inteſtina, omentum, hæ partes compreſſæ quodammodo per venas illas communes extinguunt & exprimunt ſurſum portionem ſanguinis, eamque pinguiorem. Sanguis hic expreſſus, vbi ad mammas peruenit, lacteſcit, & in lac conuertitur à glandulis. Idque 3. aut 4. menſe cum fœtus moueri incipit: & tum turgeſcunt mammæ, non antea. Non tamen lac illud perfectum eſt, neque qualitates habet boni lactis, imò ſeroſius eſt & ſalſum. Si itaque mammas quæ naturaliter extumuerunt, videamus repentè extenuari, in prægnantibus: ſignum eſt fœtum laborare inopia alimenti, & ita fore vt ante tempus edatur. Nam fœtus primum attrahit ſanguinem è venis vteri, poſtremò cum non ſufficit ille vteri ſanguis, attrahit & ſanguinem, & lactis aliquid è venis & mammis: hoc ſigno fœtum robuſtum eſſe intelligimus, & ob id multo egere alimento: ſed vbi attraxit è mammis quicquid potuit, illæ gracileſcunt, vel quia nihil exprimitur ab vtero in mammas, vel quia nihil iam ad vterum confluit, quo fit vt indigens alimento fœtus calcitret, & membranas ac vincula ante tempus diſrumpat. At verò vbi natalis eſt fœtus, vt 7. menſe cum Gal. aut 9. aut 10. cum Ariſtot. tum debent

magis turgere mammæ, quia eo tempore natura iam parat commeatum futuro homini. Ob id per id temporis colligitur maior copia sanguinis in mammis, vnde lac copiosius & perfectius ac melius. *Repente*) sine causa manifesta, vel nullo antecedente morbo aut symptomate.

SCHOLIA.

LAc in grauidis mulieribus, simulatque fœtus motum habet, generatur, & in mammis collectum eas intumescere facit. Si ergo iam grandiore fœtu mammæ repente gracilescant, nullo antecedente mammarum affectu, indicium est vel malè affectum esse vterum ad quem natura omnia deorsum pellit, vel nihil amplius sanguinis ab vtero ad mammas deferri, ob penuriam sanguinis in vtero etiam bene affecto, cuius sanguinis inopia fœtus suo defraudatur genio. Qui casus minatur abortum, vel ob vteri morbum, vel ob fœtus infirmitatem. Cæterum illud ἐξαίφνης, *id est, subito dicitur* πρός τι, *scilicet facta comparatione cum toto corpore, vt si totum corpus sit habitius & mammæ extenuentur, significatio fit non vitij hepatis, non defectus succi alibilis: nam vberior corporis moles declarat neutrius vitium, sed significatur, quoddam vitium vteri, cuius in sympathiam trahuntur mammæ. Est enim Hip. 6. Epid.* μαζῶν φωνῆς καὶ γονῆς *magnus consensus. Aequè facit ad abortionem succi inopia & fœtus infirmitas. Si graciles sint mammæ, est inopia succi. Si infirmus sit fœtus, mammarum est tensio dolorifica, quia obruitur fœtus, & non potest alimentum capessere. Vide nostrum opus de morbis mulierum.*

APHOR.

APHOR. XXXVIII.

Γυναικὶ ἐν γαστρὶ ἐχούσῃ ἢν ὁ ἕτερος μαστὸς ἰσχνὸς γένηται δίδυμα ἐχούσῃ, θάτερον ἐκτιτρώσκει· καὶ ἢν μὲν ὁ δεξιὸς ἰσχνὸς γένηται, τὸ ἄρσεν, ἢν δὲ ὁ ἀριστερὸς, τὸ θῆλυ.

MVlieri geminos ferenti si altera mãma extenuetur, alterũ abortu edit. Et siquidẽ dextra mamma extenuata est, marem: si verò sinistra, fœminã abortione excludit.

Hic supponit mares gigni in dextra vteri parte, & fœminas in sinistra. Id quidem magna ex parte verum est, non tamen perpetuò. Si mamma dextra, id est, papilla mammæ dextræ sit magis exerta, magis rubeat & turgeat, quàm papilla sinistræ, marem concepit mulier. Contrà si accidat, est fœmina, &c. *Geminos.* Naturale est, inquit Arist. vt homo vnum gignat.

SCHOLIA.

RAtio huius Aph. petenda ex præcedenti. Vnde colligas quòd si vtriusque mammæ repentina extenuatio abortionem præsagiat, videri vix posse fieri, vt in gestatione gemellorum, vnius tantum mammæ extenuatio alterius abortionem gemello altero seruato, prænunciet. De sympathia vteri cum mammis vide Vesalium lib. 5. cap. 15. nostrum opus de morbis mulierum. De generatione gemellorum vide ibidem.

APHOR. XXXIX.

Ἢν γυνὴ μὴ κύουσα, μηδὲ τετοκυῖα γάλα ἔχῃ, ταύτῃ τὰ καταμήνια ἐκλέλοιπε.

SI quæ nec prægnans nec puerpera est lac habet, ei menstrua defecerunt.

Lac authore Hippo.in mulieribus grauidis gigni incipit,vbi mouetur fœtus : non tamen quòd Lac istud sit verum & perfectum, cum sit serosum, salsum & vitiosum. Non enim perfectè coquitur, nisi vbi natalis est fœtus,vt 7.8 9.mensibus. In puerperis est etiam lac, quia sanguis qui confluebat ad vterum transfertur ad mammas. Sed mulier hæc, neque grauida est neque puerpera, & tamen lac habet,non ergo fluunt menses, sed sursum ascendunt ad mammas, vbi in lac vertuntur. Fieri potest (teste Aristot.) vt mulier quæ neque grauida sit neque puerpera, lac habeat:siquidem frequenti suctu & frictione vtantur(vt in venis communibus infernè sursum, & deinde in ipsis mammis)si etiam alimenta lac gignentia offerantur.Sic in viris(qui præsertim rariori sunt cute & molliore)non est absurdum educi lac multo suctu, quemadmodum memorant pastores quosdam è capris masculis lac emulgere solitos. Cum ergo mulier,quæ neque fert vterum,neque peperit, lac habet, id fit vel propter pauciores menses, vel quia hi sunt omnino suppressi. Cæterum vt gignamus lac, non solum vti possumus iis quæ præscribit Gal. in simpl. sed etiam alimentis quæ lentorem habent & pinguedinem, vt sunt iuscula pinguia, frumentata,&c.Et hæc etiam ratio est : siquidem docente Hippocrate, sanguis pinguior relicto vtero fertur ad mammas, vt ibi lactescat.

SCHOLIA.

LActis materia est sanguinis menstrui purissima portio, qui nō alia re quàm sola copia molestus deponitur apud mammas per venas vtero & mammis communes, ibique vi

natiua

natiua glandularum, quas mammæ plurimas habent, è rubro in album similem, nimirum colorem substantiæ mammarum, transmutatur lactisq; naturam acquirit. Proinde lac gignitur in mammis tribus maximè temporibus: tempore gestationis, partus, & suppressionis mensium. Quibus menstrualis materia ad mammas refluit, & in illis, partis integritate & succi bonitate lac gignitur. Quod postremum rarum est, & Hippocratis potius experimento comprobatum quàm vlla ratione confirmatum. Vix enim ac ne vix quidem fieri posse videtur, vt sine concubitu ac conceptione mammæ lacte turgeant, & à suppressis mensibus sanguis ad mammas delatus, coquatur in illis, & in lactis speciem transeat citra vllam mulieris molestiam, cum teste Galeno prouidentia naturæ lac gignatur in mammis solius fœtus tum vtero conclusi, tum in lucem editi nutriendi gratia. De lactis natura vide lib. 3. nostri operis de morbis mulierum.

APHOR. XL.

Γυναιξὶν ὁκόσῃσιν ἐς τοὺς τιτθοὺς αἷμα συστρέφεται, μανίην σημαίνει.

QVibus in mammas sanguis colligitur, furorem significat.

Galenus putat hunc Aph. esse eorum quæ rarò apparent, tamen non est multum alienus. Tota autem huius Apho. vis est in verbo συστρέφεται: Gal. in Exegesi vocum Hip. & lib. 4. de vict. acutorum, ait συστρεφὴν esse omnem tumorem præter naturam, aut tubercula quædam dura. Itaque illud vsu experimur contingere, quando mulieribus supprimuntur menses, vt sanguis ad mammas recurrat, & illic gignat tubercula quædam dura, quæ non

ſuppurantur,ſed in dies duriora euadunt, ſúntque teſte Hip.de mor.mulier.certiſſima futuri cancri indicia,niſi curentur. Quod ſi malum inualeſcat, & ſanguis ille delabatur per vniuerſum corpus, caputque potiſſimum petat,inde mulieres mente percelluntur, & in maniam incidunt. Fingamus ea tubercula colligi in mammis aliquando etiam fit, vbi ſanguis vel malignior eſt, vel copioſior,qui corrumpatur,vt vel portioaliqua ſanguinis,vel vapor quidam malignus aſcendat ad cerebrum, & maniam faciat. Præterea vt tollamus quæ ſcripta ſunt ab Hippocrate lib.de mor.mul.tamen videmus in viduis,vbi ſuppreſſi ſunt menſes,ſanguinem coaceruari in mammis,vnde furor, ſyncipite per conſenſum affecto.Non tamen hinc colligere oportet omnes, quibus in mammis ſanguis colligitur, in maniam incidere: ſed ſed id fit magna ex parte.Hippocrates enim multa ſcripſit ex obſeruatione & arte.Quare ſi per συςροφὴν intelligamus quod propriè dicitur ab Hippocrate, omnem videlicet tumorem præter naturam natum in mammis, inueniemus quod aliquando ex eiuſmodi tuberculis fiunt maniæ.Nam ſi copioſior ſanguis fertur ad mammas, & illic corrumpitur, ferturque inde, vel eiuſdem portio,vel vapor ad caput,fiet furor. Quod aliquando contingit,licet non ſit ita frequens.

SCHOLIA.

EX ſuppreſſione menſium, ſi ſanguis ad mammas feratur ibique non conuertatur in lac,ſed maneat impermutatus : quod vel multò copioſior quàm par ſit illuc delatus ſit: vel quia inſigniter feruidus ac ſiccus exiſtat : tandem diuturna illic mora vel putredinem contrahit, indeque inflammationem concipit vel citra putredinem ac inflammationem incaleſcit ac phlogoſin excitat, indeque longa vſtione ater ac-

ter ac melancholicus euadit. Hinc exorti vapores caput feriunt, vel etiam sanguis ipse feruidus ad cerebrum euectus, materiam ac furorem in cerebro suscitat.

APHOR. XLI.

Γυναῖκα ἢν θέλῃς εἰδέναι εἰ κύει, ἐπὴν καθεύδειν μέλλῃ μελίκρατον διδόναι πιεῖν, κἢν μὲν στρόφον ἔχῃ περὶ τὴν γαστέρα, κύει, ἢν δὲ μὴ, οὐ κύει.

SI scire velis an mulier conceperit, dormitura aquam mulsam potui dato: & si ventris tormina patietur, concepit: sin minus, non concepit.

Sunt qui hos omnes Aphorismos de mulieribus reprobant, nec putant esse Hippocratis (ex quibus est Oribasius) propterea quod hæc sententia experimento non est vera: tamen Hippocrates non solum hoc loco, sed etiam lib. de mor. mulierum, huius sententiæ meminit. Vult autem eo in lib. anisum conteri, & permisceri melli, deinde hoc ita permistum aqua dilui, vt inde fiat aqua mulsa cruda. Oribasius addit, vt fiat probatio huius aquæ oportere mulierem non esse assuetam potioni mulsæ, alioqui fallet hoc experimentum. Sed oportet octuplam partem aquæ, & suboctuplam mellis crudi. Sunt & alia signa certiora & experimenta de conceptu, de quibus postea, quæ præcognoscenda sunt ad institutionem & vitæ & remediorum. Itaque si nosse velis an mulier conceperit, ei pleno ventre, id est, vbi cœnata est, bibendam dabis aquam mulsam, crudam scilicet: & si cruciatus ac tormina circa ventrem hanc corripuerint, concepit, &c. Galen. & Philoth. putant hæc tormina

fieri in mulieribus grauidis, quia cruda mulſa flatuoſa eſt: quæ cùm talis ſit flatus incluſi in inteſtinis, ſi viam non habeant & exitum, retinentur, & ea diſtendunt, ſicque tormina excitant. Nihilominus tamen certum eſt, quod initio geſtationis vteri mulieres habent inteſtina minus aſtricta quàm ante, & ventrem qui antea tumebat, & corpulentus erat ſubſidere, & planum eſſe: quod inter conceptus ſigna numeratur. Nam ſimul atque ſemen conceptum eſt, tum vterus totus conſtringitur & colligitur vt comprehendat ipſum ſemen: vt videre eſt in mulieribus quæ tum moriuntur. Si enim eas ſeces, non inuenies vterum craſſiorem vna & maiorem vna nuce. Idem fit in ventriculo vbi cibum concepit. Quia ergo conſtringitur vterus, fit vt inteſtina & aliæ ventris partes verſus eundem colligantur, & ita ſubſident. Quare non eſt veriſimile vt circa initia mulſa excitet tormina. Cùm ſemen vtero conceptum eſt, neque excidit, mulieres habent leues quaſdam purgationes poſt 30. dies: deinde illæ ampliantur, & extuberat venter. Itaque ſi contingat vt poſt 30. dies venter extumeſcat, leues eæ purgationes eant, & ſentiat mater in vtero motum, indicium eſt marem eſſe conceptum. At ſi hęc poſt 40. aut 42. dies accidant, mulier fœminam concepit. Prætereà ſi marem conceperit, tertio menſe. Aliquando ſentiet mulier ſexta hebdomada, vt vult Ariſt. Natura vbi primum conceptum eſt ſemen, non occupatur circa formationem fœtus: ſed tum fœtus ipſe eſt tantùm caro quædam rudis, in qua incluſus eſt ſpiritus ille ſemineus: denique eſt veluti fermentum, ídque vſque ad 30. diem diem in maribus: aut 42. in fœminis. Deinde fit vt leues illæ purgationes eant, & ſine noxa. Præterea, dum natura incipit carnem illam rudem formare &

re & distribuere in partes, atque discriminare, sentitur motus non fœtus, sed naturæ. Et hic est motus de quo intelligit Arist A, 30. die in masculis, ad 3. mensem: & à 42. die in fœminis ad 4. mensem, natura conformat membra: & ita tertio mense, si mas sit: & 4. si fœmina, omnibus membris absolutis fœtus mouetur, qui motus fœtus est Hippocr.

SCHOLIA.

SI qua mulier laboret morbo, quæ se grauidam suspicetur vt curationi locus sit cuius occasionem præripere posset grauiditas: hac arte sitne grauida explorari poterit. Dato illi dormituræ potionem ex octupla vel duodecupla aquæ parte, & simpla mellis crudi confectam: qua hausta, si ventrem torminibus diuexari sentiat, à flatulento spiritu aquæ mulsæ, in colo intestino retento, nec exitum habente ob eorum contractionem ab vteri contractione inductam, grauida est. Hoc autem experimentum Hipp. vt verum sit has cautiones habeat oportet: vt fiat statim à conceptione, in muliere quæ mediocri corpore nata est, nam in calido flatus statim dissiparentur: quæ non sit torminibus obnoxia, quæ non assueuerit potui aquæ mulsæ: quæ nec dura nec lubrica sit aluo. nam in dura aluo flatus facilè colliguntur, in fluida facilè difflaunt.

APHOR. XLII.

Γυνὴ ἔγκυος, ἢν μὲν ἄῤῥεν κύῃ, εὔχρους ἐστὶν, ἢν δὲ θῆλυ δύσχρους.

MVlier grauida si marem gerit, coloratior est: si fœminam, decolor.

Is color bonus aut malus debet conferri cum colore ipſius mulieris, cum non grauida erat : hoc ſignum annotauit etiam lib. de ſteril. Hip. tamen non eſt perpetuo verum, ſed magna ex parte. Præter colorem, ſunt alia certa ſigna maris aut fœminæ, vt de motu qui fit 30. aut 42. die in dextra vel ſiniſtra. Spectare item oportet vtrumque oculum. Nam pupilla oculi dextri maior eſt & ſplendidior quàm ſiniſtri, vbi mulier marem concepit. Oportet contingere arterias carpi dextri, & quæ mouentur in temporibus, ſintne magis commotæ & tumidiores quàm lateris ſiniſtri: deinde inſpicere venas ſub lingua, an ſint dextra parte tumidiores quàm ſiniſtra: præterea an non inſtiterint in facie maculæ quædam ac lenticulæ, quales fiunt à Sole, hæ maculæ fœminam indicant, & reliqua ſigna antedicta, marem. Quinetiam ſi mamma dextra maior eſt, & tumidior ſiniſtra, ſi eiuſdem mammæ papilla magis erecta, ſi eiuſdem mammæ pulſus eſt validior, hæc ſunt indicia maris. Non enim oportet vno tantum ſigno contentum eſſe. Cæterum ſi mulier marem conceperit, coloratior eſt: quia magna ex parte calidior eſt mas, quàm fœmina, & à calore fit color melior. Quanquam nonnulli (vt Ariſt.) putant fœminas viris calidiores, propter ſanguinis copiam, ſed id non eſt veriſimile.

SCHOLIA.

MVlier grauida, marem gerens ſeipſa coloratior eſt gerente fœminam: & quæ fœminam gerit, ſeipſa decolorа ior eſt gerente marem: id quod à maiore aut minori calore ipſius fœtus in vtero concepti ac contenti dependet: Color enim in cute ſimilis effloreſcit humoribus ac calori in internis viſceribus vigenti. Hic autem Aph. eſt de his quæ vt plurimum

mum fiunt: videas enim plurimas grauidas quæ gerentes fœminas, coloratiores sunt seipsis gerentibus marem: quòd nimirum multæ fœminæ sint quibusdam maribus calidior & robustiores. Adde quod grauidæ pro vario victus genere quo vtuntur, hunc atque alium colorem obtinent. calidior enim victus viuidiorem, frigidior decolorationem efficit. labor quoq; quem mater sustinet gerendo: item curæ aliquid coloris detrahunt. Astra etiam quia plurimum ad conceptionem virium habent, (sol enim & homo hominem generant, inquit Aristo.) multos masculos effœminatos, multas quoque mulieres viragines generant. vide lib. 3. nostri operis de morbis mulierum.

APHOR. XLIII.

ΗΝ γυναικὶ κυεούσῃ ἐρυσίπελας ἐν τῇ ὑστέρῃ γένηται, θανατῶδες.

S*I prægnanti fiat in vtero erysipelas, lethale.*

Meminisse oportet morborum, qui mulieres grauidas necessariò interficiunt. Inter hos periculosissimum est, erysipelas vteri, & ignis sacer, à bile, vel feruentissimo sanguine. Esto vt sit erysipelas in vtero, mox consequetur febris ardens : fœtus itaque qui deberet esse in humido, & temperato calore, erit in calore ardente, resiccabitur vterus , corrumpetur alimentum fœtus , & tandem fœtus & mater morientur : quare inter signa pessima est erysipelas vteri.

SCHOLIA.

Erysipelas in vtero coniunctam habet febrem ardentem, etsi vterus pars princeps non sit. Ab vtroque itaque symptomate & matri & fœtui cita mors impendet, matri quidem à febre & inflammatione partis quæ cum principibus maximum habet consensum: fœtui, tum à febre, tum à tumore, qui aut abortum commouebit, aut fœtus intus conclusum calore & compressione necabit.

APHOR. XLIV.

Ὁκόσαι παρὰ φύσιν λεπταὶ ἐοῦσαι ἐν γαστρὶ ἔχουσιν, ἐκτιτρώσκουσι πρὶν ἢ παχυνθῆναι.

Quæ præter naturam tenues vterum gerunt, abortiunt, donec habitiores euaserint.

Vt intelligamus hunc Aphor. sciendum, quod primis mensibus, hoc est 30. diebus, si mas est, & 40. si fœmina, paucus sanguis defluit ad vterum, quia tum natura pauco eget alimento. Post diem 30. & 40. illi opus est aliquo sanguine; vbi perfectus est fœtus, multo eget. Corruptiones fœtuum fiunt, vel ante 7. diem, vel post 7. vt ad 30. diem aut 40. vel 42. Vocant autem ante diem 7. ἐκρύσεις, id est, effluxiones: post verò 7. ἐκτρωσμοὺς esse, id est, abortiones: licet putet Arist. ἐκτρωσμοὺς esse διαφθοράς. Fingamus mulierem esse fame extenuatam, vel morbo: quia corpora morbis defuncta, sunt solutiora ac salubriora si tum coëat, facilè concipiet. Si cum ita extenuata sit, conceperit, necesse est vt & matris corpus, alimento reparetur & nutriatur. At cùm in morbo extenuatis

nuatis imbecillus ſit calor natiuus, hic autem paucum ſanguinem conficiat, non poterit pauco hoc alimento nutriri mater vnà cum fœtu, adeò vt ſit neceſſe, vel matrem perire, dum ſanguis qui deberet conuerti ad eius nutritionem, conuertitur ad vterum, vel contra fœtum abortire. Et quæritur cur non potius abortiat primo menſe, quàm ſecundo, quia fœtus primo menſe non eget multo ſanguine, & natura illi diſtribuit ſanguinem quantum ſatis eſt, & ſi tum reparetur mater, declinabit abortum. Sin poſt 30. diem perſeueret matris extenuatio, quia tum natura occupatur circa formationem fœtus: & fœtui maiori opus eſt ſanguine copioſiore, ſanguinis autem portio relicto vtero fertur ad mammas, ſecundo menſe abortiet, alimento deficiente. Quæ verò poſt ſecundum menſem fiunt abortiones, fiunt aliis de cauſis præſertim externis. *Donec craſſeſcant*] id eſt recorporentur. Nam ſi poſſint recorporari duobus primis menſibus, & primo præſertim, optimum eſt. Si igitur videamus mulierem morbo liberatam, & extenuatam concepiſſe, ſumma adhibenda eſt cura, vt optimè nutriatur, ante 30. aut 42. diem, alioqui periculum eſt ne abortiat. Aliquando tamen fit vt mulieres etiam multum extenuatæ & emaciatæ, fœtus validos & bellè habitos ferant: hoc fit, quia natura magis occupatur circa nutritionem fœtus, quàm matris, idque propter conſeruationem & propagationem ſpeciei. Hinc ſæpe videas in morbis acutis naturam ita fœtus prouidam, magis quàm matris, vt is primùm eiiciatur, deinde ſi debet ſeruari mater oboriatur quædam criſis.

SCHOLIA.

GRauidæ quæ contra naturam à morbo, aut in obsidione, aut fame publica extenuatæ sunt: non quidem extenuatione inchoata, dissipatis tantum spiritibus atque humoribus, sed perfecta & absoluta à partium solidarum exhausto, abortiunt: extincto fœtu, qui suo defraudatur genio, priusquam vberiore sint habitu. Non enim tantum alimenti mater poterit conficere, quod ad sui alimoniam fœtusq́ augmentum ac nutritionem sufficiat, sed totum quod mater assumet in sui alimoniam conuertetur. Proinde fœtus priuabitur alimento. Unde abortus sequetur.

APHOR. XLV.

Ὁκόσαι δὲ μετρίως τὸ σῶμα ἔχουσαι ἐκτιτρώσκουσι δίμηνα καὶ τρίμηνα ἄτερ προφάσιος φανερῆς, ταύτῃσιν αἱ κοτυληδόνες μύξης μεσταί εἰσι. καὶ οὐ δύνανται κρατεῖν ὑπὸ τοῦ βάρεος τὸ ἔμβρυον, ἀλλ' ἀπορρήγνυνται.

QUæ verò mediocriter corpulentæ abortum faciunt secundo mense aut tertio, sine causa manifesta, iis cotyledones lentoris sunt plenæ, nec præ pondere fœtum continere possunt, sed abruptis decidit.

Scribitur hic Aphorismus ab Hippocrate in lib. de muliebri natura. Ea autem est sententia huius Aphor. Si mulier ea quæ facilè concipit, & parit, sine vlla occasione manifesta abortit secundo mense & tertio, oportet acetabula vteri esse plena humore viscido, crasso & phlegmatico. Hoc scribit, vt sublatis aliis causis

causis intelligamus hanc causam præcipuam. Abortiones quæ fiunt ab illo excremento mucoso ferè accidunt 2.3. & 4. mense. Ob id Galenus 6. de loc. aff. cap.5. meminit 2.& 4.mensis, & libr. de vteri dissect. tertij & quarti. Hippocrates hoc loco dicit secundo & tertio mensibus. At in lib.de morb.mulier non designat menses, sed dicit simpliciter abortiunt. Quæ igitur mulieres prætenues sunt, non pariunt: quæ pingues, non concipiunt, vt sequenti Aphorism. At quæ mediocri sunt corporis habitu, id est neque tenuiores,neque pinguiores, quando à mucoso illo succo intercipiuntur acetabula, 2. & 3. mense, & 4. quoque(vt ait Galenus de loc. aff.)abortiunt. Quod accidit non quia, vt vult Philoth. fœtus tam iustum pondus habet, sed propter grauitatem quæ incumbit ori vteri. Nam si acetabula plena muco & cruditate sint, cruditas illa grauitatem facit & viam intercipit: quo fit, vt necesse sanguinem fœtus alimentum restitare in ipsis cotyledonibus, & illic colligi: Vel abortiunt,quia necesse est ab illa viscosa humiditate, vincula quibus secundæ alligantur vtero, laxa, vieta, & flaccida fieri: ob id minus firma facta non tam facilè possunt fœtum sustinere.Adde his, quod inde ipsius vteri vis redditur debilior,& ita abortiunt. Notatur porrò secundus & 3. mensis: quia primis diebus informis est fœtus,licet septimo etiam die re vera sint iam in eo lineamenta quædam omnium corporis partium, sed nondum sunt distinctæ partes. Vbi aduenit trigesimus dies, distinguitur manifestè, formatur & augetur fœtus: quo fit vt copiosiore sanguine egeat tum natura. Si igitur eo tempore quo & natura & fœtus multo sanguine eget, & acetabula & viæ sint interceptæ,

necesse est vt abortiant: fœtus quidem per id temporis grauior est, quia debilior. Nam quantò debilior est fœtus, tantò est grauior, magisque descendit: quantò verò robustior, tantò leuior est, magísque mouetur sursum. Quare per accidens tantùm, ob imbecillitatem scilicet, grauitas fœtui tribuitur. *Sine causa manifesta*] προφάσιος aliquando dicitur de causis externis. Tamen hoc loco intelligit causas quæ sese proferunt, siue internæ sint, siue externæ. Aliæ abortus causæ describuntur à Galeno lib.3. Epid. Et ab Hippocrate lib. de morb. mul. vt grauis morbus, præsertim acutus: aut dolor lumborum, & maximè vbi morbus ille est in vtero, vt erysipelas, vel in partibus vicinis vtero: item motus vehemens animi & corporis: Animi, vt mœror, ira, timor: Corporis, vt si leuent aliquod pondus graue: ingens vociferatio: nimia distensio alicuius membri, vt brachij, casus, saltus: vt de ancilla Hippocratis, quæ fœtum 6. dierum saltu eiecit. Præter hæc, sunt vacuationes insignes, vt profluuium sanguinis, alui, phlebotomia, medicamenta eiectitia. Aliquando præ frigiditate vteri abortit mulier, quia scilicet ea refrigerata vel pedibus vel ventre, &c. Vterus flatibus impletur, qui agitati excutiunt fœtum tunicis dissolutis Nonnunquam angustior est vterus vel laxior, vel densior, vel maior vel minor. Neque solum vitium vteri affert abortum, sed & alimentum, quia vel copiosius est (vnde suffocatur fœtus, nisi in tempore detrahatur sanguis) vel parcius quàm æquum sit. Hæ sunt causæ manifestæ. Iam acetabula Galen. multis locis probat esse multas venas & arterias, quæ ad vterum perueniunt, quibus productis secundæ (vulgo *arrierefaix*) adhærescunt vtero. Fœtus enim in aquis fluctuat: deinde sunt secundæ quæ vtero connectun-

ctuntur per intermedias venas & arterias. Si igitur hæ venæ & arteriæ mucore intercipiantur, quando per eas defertur alimentum ad vterum, fœtus alimento destituetur: præterea vincula vteri laxa, mollia & imbecilla fient, vnde abortio. μύξα apud Græcos dicitur, mucus qui excernitur per nares, tamen aliquando dicitur κορύζα. Et hoc loco intelligimus omnem crassiorem pituitam & viscidiorem, siue illa excernatur per nares, siue per vterum. *Neque præ pondere*] &c. Non propter pondus fœtus, sed quia pondus incumbit vinculis, quæ pondere tensa rumpuntur, iis ruptis necesse est fœtum exire.

SCHOLIA.

Grauidæ quæ moderato corporis habitu sunt præditæ si bimestres aut trimestres fœtus abortiant, nulla incidẽte illius abortionis causa, nullo alui profluuio, nulla hæmorrhagia, nullo vteri morbo, nullo ictu, casu, prolapsu, denique nulla re quæ fœtum reddat infirmum, suo defraudet genio, vincula vteri, fœtus & secundarum laxiora faciat, & quæ vi fœtum excludat. His venarum & arteriarum spermaticarum orificia mucoris plena sunt, decurrentis ad vterum pituitæ à capite copia, quæ neque per aluum, neque per vrinas, neque per os, neque per nares exitum habet, nec fœtus ob grauitatem, potentia sunt, sed disrumpuntur, & auulsis secundis fœtus excluditur.

APHOR. XLVI.

Ὁκόσαι παρὰ φύσιν παχεῖαι ἐοῦσαι μὴ ξυλλαμβάνουσιν ἐν τῇ γαστρὶ, τῇσι τὸ στόμα τῶν ὑστερέων ἀποπιέζει, καὶ πρὶν ἢ λεπτυνθῶσιν, οὐ κύουσιν.

QVæ præter naturam crassæ non concipiunt, iis vteri os ab omento comprimitur. Itaque grauidari donec extenuentur nequeunt.

Hippocrates lib. de superfœtatione, & de sterilibus, & de morb. mul. exponit hunc Aph. Intelligere oportet vt fiat conceptus, necesse esse semen viri euibrari in capacitatem vteri, & vt perueniat, mulieres habere collum vteri rectum. Ob id, quibus collum vteri est obliquum & distortum (quod sæpe accidit) hæ non concipiunt. Sic oportet viri genitale non esse distortum: alioqui non rectè eiaculabitur semen in vterum. Præterea licet rectum sit collum, si tamen os interius vteri præclusum sit, non concipient. Præcluditur autem, quando aliquando distortum est & obliquum, ita vt vergat in coxam, vel in rectum intestinum. Quare in coitu semen non peruenit ad vterum, sed restitat in collo, & refrigeratur, diffluúntq; spiritus: quibus sublatis, semen ineptum est conceptui. Aliquando callo intercipitur, ita vt sæpe non concipiant, & interdum menses nulli aut pauci fluant. Est etiam quando mulier pinguior est & crassior, vt præ pinguedine omenti prematur, & præcludatur os vteri. Nonnunquam neque collum vteri, neque os interius quicquam habent vitij, & vterus attrahit quidem semen, sed tardiùs: quo fit vt refrigeretur, & diffluant spiritus, neque concipiat mulier. Cæterum Hip. lib. de superfœt. de steril. de mul. mor. docet quasdam esse mulieres crassas & pingues, ex propria natura, & temperamento, alias ex vitæ ratione. Sic videas sæpe viros natura admodum crassos, etiamsi minimum edant: alios tenues etiamsi multum: Eadem est causa in mulieribus. Ideo distinguere oportet mulieres crassas natura, & ratione vitæ. Si mulier supra modum crassa sit,

ſit, non ex propria natura, ſed vitæ ratione, ea non concipiet. Sin ex propria natura craſſa ſit, poterit. Quæ itaque immodicè craſſæ (aliquando coniungit craſſas & pingues) non concipiunt, iis omentum eſſe, &c. Omentum Philoth. exponit de pinguedine adnata vtero: poteſt tamen intelligi de vero epiploo, quod vteri os comprimit. Eſt autem duplex os vteri, exterius quod pudendum dicitur: interius, vbi collum incipit & capacitas vteri, hic intelligit os interius. Priuſquam extenuentur, id eſt ad mediocritatem reducantur non concipiunt: Hippocrates dicit oportere mulieres pingues medicamentis iis purgare, quæ pituitam vacuent: deinde habita ratione totius corporis expurgandum eſſe vterum, qui excrementa colligit. His peractis rurſus inſtituit medicamenta, quæ generent flatus. Iſtud fieri debet, quando intelligimus mulieres non concipere, aut non parere, vbi minor eſt & anguſtior vterus. Tum enim oportet ea inſtituere quæ generent flatus : quia diſtendunt flatus, & facta diſtentione maior fit vterus. Sic in ventriculo vbi intelligimus eſſe anguſtiorem, multum cibum inſtituimus, vt gignantur flatus. Ariſtot. lib. 1. ca. 18. de generatione animal. dat rationem cur viri pinguiores non generent, neque mulieres concipiant, cum lac & ſemen generentur ex puriore parte ſanguinis (eſt enim eadem generatio lactis & ſeminis) quia, inquit, pars illa pinguior ſanguinis quæ debebat conuerti in ſemen, conuertitur in pinguedinem.

SCHOLIA.

MVlieres quæ vberrimo habitu sunt prædita cōtra naturam: veluti somno, ocio, diæta intemperatiore, ita vt partes corporis impediantur ne probè officium suum facere possint: si concipere nequeant, his omentum vteri os comprimit: vt semen virile ab vtero excipi non poßit præ angustia: frigore adipis extinguatur, & in via reddatur euanidum. Nec ante concipiunt, priusquam mediocritatem habitus sint consecutæ, & via excipiendo semini confertim & repentè delato, fiant patentiores. Adde quod, quemadmodum scripsit Arist. ca. 15. lib. 2. de part. animalium, obesa corpora ideò infœcunda sunt quòd in illis qui sanguis in semen conuerti debebat, totus abit in adipem & seuum.

APHOR. XLVII.

ΗΝ ὑστέρη ἐν τῷ ἰσχίῳ ἐγκειμένη διαπυήσῃ, ἀνάγκη ἐμμότοισι χρέεσθαι.

SI qua parte vterus coxæ adiacet suppurauerit, emmotis medicamentis curetur necesse est.

Vterus alligatur vndiquaque vicinis partibus, aliquando autem diuertit ad partem dextram, sinistram, sursum & deorsum, versus inguina & coxam, ita vt per eiusmodi deprauatum motum vteri in coxam reflectatur os vteri, vt non possint menses effluere, nec mulieres concipere. Hippocrates lib. de mul. nat. huius affectionis meminit: nec tamen existimandam est esse inflammationem vteri quæ spectet ad inguina, aut coxam, vel etiam inflammata esse vteri vincula quæ

ſunt ad inguina. Nam aliquando ſine inflammatione, vterus deflectit in coxam & inguina: denique ſiue ſit inflammatio, ſiue non, reuera mouetur loco vterus: hoc loco intelligere oportet, inflammationem eſſe, ſiue ſit in ea parte vteri, quæ ſpectat coxam, ſiue ſit in ipſis vinculis ad inguina: vtroque autem modo poterit mutari loco vterus. *Neceſſe eſt emmoton fieri.)* Sequitur bene, ſuppuratio eſt, & pus collectum in ſpatio illo medio inter coxam & inguina: ergo oportet repurgari. Repurgabitur quidem, ſed duobus tantùm modis. Primum immiſſis ſpecillis quibuſdam & ſyphonibus, & catheteribus, vt aliquando vtimur iis in ſuppuratis, vbi patet via per thoracem vt extrahamus pus. Si his ſpecillis pus educere nequeamus, vtemur ferramento, aut vſtura. Iam ſi non poſſit extrahi ſpecillis, pus illud collectum effundetur inter coxam, inguen & vterum. Ponamus ita eſſe effuſum, nulla eſt via qua poſſit duci, ergo oportet vt naturæ beneficio pus illud, quia acre eſt, paret ſibi viam ad exitum, & ita pus vacuabitur, aut ſi natura id non moliatur, oportebit vti remediis, vt ferro, vel vſtura, alioqui morietur mulier. Verùm notandum eſt (quod dixit Gal. lib. 6. Epid.) hunc caſum rarum eſſe: ſi tamen accidat, ex præcepto Hippocratis faciemus emmoton. Emmoton vox eſt ambigua apud Hippocratem. Aliquando enim ſignificat vlcus profundum, altum, exeſum & diſperſum, vt lib. κατ' ἰητρεῖον. Aliquando eſt ratio curandi διὰ μότων, vel μοταρίων, quæ fit per concerpta linamenta, per penicillos vulnerarios, gallicè, *tantes, cherpiz*. Ob id Leonicenus non ineptè vertit linamentum. Interdum ſic vocamus non omne liquidum medicamentum, ſed id tantùm quo imbuuntur linamenta. Suidas ait μοτάριον eſſe quo vtũtur medici, vt iis in plagas inditis prohibeatur, ne vlcus celeriùs coaleſcat, &

rectè. Nam quum volumus non claudi vulnus, aut radicem gentianæ immittimus, aut linamenta, aut spongias, aut siphunculos plumbeos, aut cannulatas, (vt vocant) tantas. Vbi igitur suppuratio facta est, videmus necesse esse pus expurgari, alioqui morietur mulier. Vt id fiat oportet viam & exitum parari, aut natura, aut arte. Natura quidem quæ pus rodit & facit emmoton, id est vlcus profundum, dispersum, & exæsum, & ita potest intelligi hîc emmoton. Arte verò (vt interpretatur Gal.) quia necesse est emmoton fieri, id est curationem tentari per lintea concerpta, & medicos indere linamenta: vel etiam (sed minus rectè) oportet adhibere linamentum liquido medicamento intinctum.

SCHOLIA.

SI vterus inflammetur, vergatque ea inflammatio ad coxam, & suppuret vomica inflammatione orta, vlcus sinuosum linamento medicamento conuenienti illito curandum erit. Emmotum enim hîc significat non linamentum, sed potius vlcus sinuosum ac profundum, ita dictum à modo curandi (vt hodie fistulam) quod non nisi longo indito specillo curari poterat. Illud autem vlcus ideo sinuosum euadit, propter vterum suo loco motum, qui suppuratus nec digitis, nec rectis specillis, nec igne curari potest, sicut cum suum locum retinet, tametsi suppuratus fuerit.

APHOR.

APHOR. XLVIII.

Ἔμβρυα, τὰ μὲν ἄρσενα ἐν τοῖσι δεξιοῖσι, τὰ δὲ θήλεα ἐν τοῖσιν ἀριστεροῖσι μᾶλλον.

Mares dextra vteri parte, fœminæ sinistra magis gestantur.

Hæc ſententia eſt eorum quæ magna ex parte accidunt. Eius ſententiæ fuit primum Parmenides, Empedocles & Hippocrates: præterea experientia nos docet iſtud. Si velis videre diſputationem Empedoclis hac de re, vide Ariſtot. 4. de generatione animal. Rationes verò lege 6. Epid. initio: ſed his nunc non eſt opus. Oportet intelligere mares magna ex parte geſtari latere dextro: fœminas verò ſiniſtro. Hippocrates in lib. de ſuperfœtatione cauſam geſtationis maris in latere dextro caliditati & robori ſeminis attribuit. Nam (ait ipſe) ſi ſemen viri bene concoctum eſt, calidum & robuſtum, & illud in duos ſinus vteri diſtribuitur, in duobus illis ſinibus mares duo gemelli concipientur. At ſi dilutum, nec ita forte & concoctum eiaculetur in vterum, vtrumque videlicet ſinum, generabuntur duæ fœminæ: Itaque maxima vis generandi eſt in ſemine, & præterea (ſi ſinus ſpectes) in ſinu dextro, quia calidior eſt propter viciniam hepatis & vaſa ſpermatica. Demus ergo quod mares magna ex parte generentur in dextra vteri parte, aliquando tamen concipiuntur in ſiniſtra, vt & fœminæ in dextra: ſed illud ſemini robuſto & bene cocto tribuatur.

SCHOLIA.

MAres in dextro vteri ſinu magis generantur, ratione loci & materiæ. Loci quidem, quia ſinus dexter calidior multo eſt ſiniſtro, tum ob viciniam iecoris, tum ob ſanguinem calidiorem & bilioſiorem, qui non ab emulgente, vt in ſiniſtro, ſed à vena caua per venas maiores & directiores ad dextrum vteri ſinum defertur: adde quod dextra pars validius exercetur quàm ſiniſtra. Hic autem Aph. de his intelligendus quæ fiunt vt plurimum, fieri enim poteſt vt pars ſiniſtra vteri in quibuſdam mulieribus ſit validior dextra, aut à prima vteri conformatione, aut caſu, quòd dextra læſionem aliquam acceperit: videas quoque quaſdam mulieres quæ ſuos fœtus ſiue mares ſiue fœminas in ſiniſtro vteri ſinu geſtare conſueuerunt. Videas item quaſdam, quæ maſculos ſemper generant, ſiue in dextro ſiue ſiniſtro vteri ſinu contentos. Vide ſect. 2. lib. 6. Epid.

APHOR. XLIX.

ΕΣ ὑστερέων ἐκπλώσιας πταρμικὸν ἐπιτιθεὶς ἐπιλαμβάνειν τοὺς μυκτῆρας καὶ τὸ στόμα.

AD ſecundas deturbandas ſternutamento immiſſo nares & os manu obtura.

Vt intelligamus hunc Aphoriſm. oportet intelligere ordinem partus quem ſcribit Hippocrates lib. de ſuperfœt. & pueri natura. Vbi naturalis eſt fœtus, vt menſe 7. 9. & ad ſummum 10. ſolent flacceſcere, & laxari vincula, & acetabula ac vaſa vmbilicaria. Per copulationem eorum vaſorum connexio eſt ſecundarum

darum cum vtero, & fœtus cum secundis. Cum accessit dies natalis, copulationes illæ resiccantur & soluuntur: tum, quia grandior est fœtus, agitat se & calcitrat, vnde disrumpuntur vincula illa iam flaccida: & tum solent mulieribus profluere aquæ quædam quæ vulgo dicuntur, *eaues perses*, quibusdam profluit sanguis, quibusdam serum aliquod rubrum: hæ aquæ partum antecedunt, vt via magis lubrica sit: mox enim subsequitur fœtus. Postquam fœtus prodiit (in caput naturaliter) effluit adhuc aliquis mucus, sed ligatus adhuc est fœtus secundis & vtero per vmbilicum. In cuius vmbilici sectione nonnunquam peccatur ab obstetricibus: vt si eum secent priusquam oporteat, secundæ quæ adhærescunt vmbilico retrahuntur ad vterum, & ibi remanent, vnde grauis dolor excitatur. Secunda sequitur fœtum per vmbilicum, qui est veluti vinculum, debetque incidi vna cum vmbilico. Si ergo hic secetur antequam oportet, secunda restitat. Aliquando disrumpitur vmbilicus, & tum prodit fœtus, & secundæ intus manent, vnde grauiter torquentur mulieres: aliquando inuoluitur collo fœtus, & ipsum suffocat: tumque cum magna vi interdum rumpitur, remanet secunda: Nonnunquam (quod rarum est) prodeunt ante fœtum secundæ, & tum grauis est partus. Aliquando & naturaliter editur maior fœtus & sequuntur secundæ. Porrò secundæ Græcis dicuntur modo ὑστέραι, modò χόριον, aliquando ὑμένες. Sanguis qui descendit in vterum post conceptum, sic distribuitur à natura. Qui purus est & dulcissimus, seruatur in alimentum fœtus. Reliquus crassior ad generationem secundarum, quæ sunt velut sanguis concretus. Itaque si fracto vmbilico secundæ restitant,

dolorem grauem facient in imo ventre. In ilibus excitatur inflammatio, febris, rigores, vnde & aliquando moriuntur. Nonnunquam 2.3.4.5 6.7. die secundæ exeunt, sed totæ putrefactæ, aliquando ante moriuntur. Tunc ergo dum intus manent, vt eiiciatur, vtemur sternutatione: & primùm spiritum cohibere, & vehementer nares comprimere imperabimus, vt retento spiritu per partes superiores ipse deorsum vergat quærens sibi pabulum. Omnis enim spiritus calidus (vt habet Hippocrates lib. de nat. pueri.) frigido nutritur. Si igitur spiritus alimento frigido destituatur, quia os est clausum, quærens sibi pabulum, recurrit ad partes inferiores, quod dum facit, depellit secundas. Idem facit vehemens motus & concussio per sternutationem. Præter id habet potiones Hippocrates, & monet (quod maximè est notandum) quod inter omnia medicamenta nullum est præstantius arthemisiæ succo expresso cum vino albo. Datur enim hic succus ad eiiciendas secundas tantum, non etiam, vt nonnulli putant ad accelerandum partum: Posset quidem accelerare, sed fœtum necabit: quia arthemisia est admodum amara. Dictamnus quoq; & semen violæ albæ, huic morbo prosunt. Habet etiam concussiones Hippocrates. Aliquando vna cum secundis vmbilici secti, vel fracti pars extrema intus remanet. Tum huic parti vmbilici alligabimus appendices ex stanno, vel plumbo. Nam quemadmodum fœtus suo pondere facit, vt prodeant secundæ, sic & appendices illæ eam adferent grauitatem vt secundæ excidant.

SCHO-

SCHOLIA.

SI ſecundæ, edito fœtui, in vtero reſtitent: adhibendum ſternutatorium ex puluere naſturtij, ellebori, aut pirethri: eoq́ adhibito nares & os comprimendum ne ſpiritus per hæc loca liberè exeat, ſed vehementiori motu feratur deorſum, & ſecundas excludat. Nam quò ſpiritus diutius & anguſtius concluditur, os vehementius erumpit: ſic fluxus qui in auribus moleſtiam faciunt compreſſis naribus & ore excludimus. Sic ſordes ab oculis excutimus.

APHOR. L.

Γυναικὶ τὰ καταμήνια, ἢν βούλῃ ἐπισχεῖν, σικύην ὡς μεγίστην πρὸς τοὺς τιτθοὺς πρόσβαλλε.

MVlieri ſi placet menſtrua ſiſtere, cucurbitulam quam maximam ad mammas appone.

Ante hunc Aphoriſmum in quibuſdam exemplaribus legitur Aphoriſm. 27. lib. 7. Mulier vtero gerens, ſi tenaſmo capitur, &c. Sed prætermittamus. Aliquando menſes immoderatè profluunt, vel alius quiuis ſanguis ex vtero, hoc eſt remedium illius profluuij: non tamen quod hoc ſolo remedio poſſimus cohibere ſanguinem illum. Ex anatome ſunt vtero cum mammis venæ communes, quæ per partem interiorem ſterni deſcendunt & copulantur in vmbilico. Per has venas fluxus eſt ſanguinis ab vtero ad mammas. Si ergo fluant immodicè menſtrua, vt ea ſiſtas, cucurbitulam affigere oportet ſub mammis: Sed antè inuo-

ſutas lana ſordida manus mulieris & partes cruris ſupra genua, vinculo excipere, & aſtringere oportet, deinde apponere, ſed ſine ſcarificatu, cucurbitulam in dextra parte, à qua poſtea transferemus ad partem ſiniſtram. Aliquando contingit vt adhibitis cucurbitulis oriatur ſpirandi difficultas: ſtatim eas auferemus. Maximam autem vult eſſe cucurbitulam, vt & magis & vehementius per venas communes ſurſum attrahat atque reuellat. Præter hæc oportet adhibere medicamenta quæ ſanguinem reprimunt: cuiuſmodi eſt ſuccus plantaginis, Galeno ad id valde commendatus. Interdum non ſtatim hoc vtimur remedio, ſed phlebotomiam inſtituimus. Multas enim vidimus, quæ detracto ſanguine multo è vena conualuerunt, cum nullis aliis remediis poſſet reprimi fluxus ſanguinis.

SCHOLIA.

IMmoderatum menſtruorum profluuium quod non à rupta aut exeſa vena excitatur, ſed ſola copia & quantitate peccat, hoc eſt, largiore copia, & pluribus quàm natura ac conſuetudo menſtruata mulieris poſtulet, fertur: metu hydropis & cachexiæ, ſiſtendum admota cucurbitula acta & lata ſub mammis, ceu mammarum radicibus. Hac enim reuulſione ſanguis, qui à partibus affatim deorſum irruit, promptiſſimè retrahitur ad illum locum vnde fluxit, per eas venas quibus conſenſus eſt vtero cum mammis, quas anatomici appellant mammarias. Vide Veſalium.

APHOR.

APHOR. LI.

Ὁκόσαι ἐν γαστρὶ ἔχουσι, τουτέων τὸ στόμα τῶν ὑστερέων συμμέμυκεν.

Qvæ ventrem ferunt, iis os vteri conniuet.

Agit Hipp. de ore interiori. Intelligere oportet Hip. ſcribere quod naturale eſt. Nam quibuſdam hiat vterus à conceptu, & hæ abortiunt: quibuſdam clauditur, ſed non exactè, & hæ ſolent ſuperfœtare. At ſi naturaliter habeat mulier, ita clauditur vt ne ſpecilli vel acus mucro ſubire poſſit; breuiter ita cōſtringitur, vt dicas ficus eſſe extremum. Quod autem nonnulli dicunt oportere fœtum per hoc os reſpirare, abſurdum eſt. Id enim habet per vmbilicum. Cur ergo clauditur os vteri? quia non oportet maius frigus vterum ſubire, quàm quod attrahitur per vmbilicum. Præterea oportet alimentum fœtus quod recipitur per vmbilicum, retineri, nec effluere. Tertio prouidet natura ne elabatur fœtus.

SCHOLIA.

Signum certiſſimum concepti fœtus in vtero eſt, ſi os vteri ad finem ceruicis molliter clauſum ſit, neque hiet vt antè: ne ſcilicet inſueto aëre lædatur fœtus: ne diſſipetur prolificus ſpiritus: ne corrumpatur ſeminis materia, quod fit naturæ prouidentia, tum etiam peculiari ipſius vteri motu, qui non ſecus, quàm cibo ventriculus, ſemine fruitur.

APHOR. LII.

HN γυναικὶ ἐν γαστρὶ ἐχούσῃ γάλα πολὺ ἐκ τῶν μαζῶν ῥυῇ, ἀσθενὲς τὸ ἔμβρυον σημαίνει· ἢν δὲ στερεοὶ οἱ μαστοὶ ἔωσιν, ὑγιεινότερον τὸ ἔμβρυον σημαίνει.

MVlieri vtero gerenti ſi lac è mammis fluat copioſè, fœtum imbecillum ſignificat: ſi verò firmæ ſolidæq́; mammæ fuerint, valentiorem conceptum indicant.

Gal. lib. 14. de vſ. part. ex hoc loco ſcribit vbi lac plurimum eſt in mammis, indicium eſſe fœtus imbecillioris: vbi paucum, robuſtioris & inopiæ ſanguinis. Ante diximus lac 1. & 2. menſibus non gigni, ſed ſimulatque abſolutus eſt fœtus, & moueri incipit (vt tertio menſe in maribus, quarto in fœminis) fit vterus amplior, & ita opprimit partes ſuperpoſitas, ac quicquid eſt pingue in ſanguine ad mammas exprimitur, vt lac generetur. Sed lac iſtud vitioſum eſt, ſeroſum & ſalſum. Vbi accedit natalis dies, vt 7. aut 9. menſe, lac tum incipit dulceſcere, & bene concoqui. Quare hic Aph. de poſtremis menſibus intelligitur. Per hocce ergo tempus tres ſunt mammarum conditiones, vel enim pleniores ſunt & multum lac habent, vel ſolidæ, vel flaccidæ. Si pleniores ſunt, indicium eſt fœtus imbecillioris, qui ad ſui nutritionem parum attrahit lactis ac ſanguinis & conſumit, ob idque refluit in mammas. Si ſolidæ, id eſt, mediocriter plenæ, fœtum ſaniorem eſſe & validiorem indicant, vt qui tantum alimenti aſſumit, quanto ſibi opus eſt. Reliquum verò ſanguinis ad mammas defertur, ad generationem lactis. Si ſunt flaccidæ, indicium quidem eſt roboris fœtus, ſed laborare inopia alimenti. Nam quod ad mammas fluere debet id totum ad fœtum conuertitur.

SCHO-

SCHOLIA.

Lac gignitur in mammis non ad nutritionẽ fœtus quãdiu vtero continetur, (hic enim non lacte, sed purissima sanguinis menstrui portione alitur) sed vt edito in lucem fœtui sit commeatus: ob id non primis, sed postremis conceptionis mensibus secundum naturam generatur in mammis, eo nimirum tempore quo venæ vteri & mammarum communes abundè sunt oppletæ: tum enim sanguinis menstrui purior portio venis vteri amplius contineri non potentis, in mammas regurgitat, vbi in lac conuertitur, nec ab illis antè defluit donec tempestiuo partu prægnans suo fœtu expedita fuerit. Si ergo lac plurimum effluat, indicium est fœtus imbecilli, qui cum non nisi paucum sanguinem ad sui alimoniam præ imbecillitate possit trahere, tractum concoquere, concoctum absumere: multum sanguinem relinquit, qui tandem ad mãmas confluens in lac transit: ibique præ nimia copia cum contineri nequeat, è mammis plurimum effluit, magnum certè abortus futuri argumentum, potissimum si aquosum fuerit. Quod si pauca copia fluat, sintque mammæ solidæ & firmæ, sanum esse fœtum significant: quod fœtus trahit quod sibi conuenit, & mammis relinquit, quod satis est ad illarum soliditatem.

APHOR. LIII.

Ὁκόσαι διαφθείρειν μέλλουσι τὰ ἔμβρυα, ταύτῃσιν οἱ τιτθοὶ ἰσχνοὶ γίνονται· ἢν δὲ πάλιν σκληροὶ γίνωνται, ὀδύνη ἔσται ἢ ἐν τοῖσι τιτθοῖσιν, ἢ ἐν τοῖσιν ἰσχίοισιν, ἢ ἐν τοῖσιν ὀφθαλμοῖσιν, ἐν τοῖσι γούνασι καὶ οὐ διαφθείρουσιν.

Quæ fœtum sunt perditura, iis mammæ extenuantur: contrà verò duræ si fiant, dolor aut mammas, aut coxas, aut oculos, aut genua fatigabit, nec abortiunt.

Hippocrates ſcripſit hanc ſententiam ambiguè: ob id dubitat Galenus , & quærit an pariter ad graciles mammas & duras ſequatur abortio. Duras vocamus non ſolidas,ſed re vera duras & nimium tenſas. Reſolutio eſt,ad graciles mammas perpetuò ſequitur abortio: ad duras non ſemper. Quærit etiam an in omni abortione mammæ graciles fiant, ſiue præcedant, ſiue ſequantur graciles. Galenus vult in omni abortione graciles præcedere, vel ſequi: quia ſi contingat, mammas graciloſcere, repentè ſignificant abortum propter inopiam alimenti.Galenus dicit in comm.Si dolor fiat in vtero , ſanguis qui antea ad mammas ferebatur, refluit ad vterum , & ita diminutiones fiunt mammæ. Quare concludit graciles mammas & præcedere & ſequi abortionem. *Si verò contrà,)*&c.Contrà poteſt exponi bifariam,primùm,quia quæ antea erant graciles, poſſunt fieri duræ & recorporari , & tum ſignum eſt abortionem eſſe extra metam. Alter ſenſus,quia etiamſi non præceſſerint mammæ graciles,tamen duræ poſſunt eſſe,non ob plenitudinem boni ſanguinis & lactis, ſed ſanguinis vitioſi,quia natura quicquid eſt vitij in vtero, tranſmittit ad mammas. Tunc itaque quia fœtus liberatus eſt eo vitioſo ſanguine , necnon vterus, non eſt metuenda abortio.Dolor autem erit in mammis, propter vitium & copiam materiæ. At ſi natura mammarum eſt robuſta , materiam illam tranſponet in aliam partem,vt in coxas,oculos,genua,ibique fiet dolor;nec abortient. Nec tamen id vult Hip.quòd nunquam abortient, ſed multo minus eſt periculi, quàm ſi graciles eſſent mammæ.

SCHO-

SCHOLIA.

ABortus futuri varia sunt indicia. Primũ ac maximum est, si mammæ quæ alioquin à motu fœtus, ad extremum vsque gestationis tempus à lactis copia tumentes ac solidæ esse debent, extenuentur siue sensim, siue repentè, nimirũ pro maiore aut minore causæ extenuantis impetu: inedia siquidem, & multi morbi diuturni sensim extenuãt: ictus, saltus, lapsus, animi motus, aliiq; similes causæ, repentè. Illa autem mammarum extenuatio siue paulatim siue repentè fiat, à lactis defectu proficiscitur. Deficit autem lac in mammis duabus de causis: vna, per alimenti inopiã, quando illæ sanguine destituuntur, nec amplius ab vtero vlla aut nisi pauca sanguinis mẽstrui portio vnde lac gigni possit, ad eas trãsmittitur, quod plurimũ contingit in magna inedia, aut longis ac diuturnis morbis. Altera cum ad vterum malè affectũ, vtpote vel erysipelate, vel phlegmone, vel dolore, vel alio graui symptomate: vt ruptione vinculorum ab ictu, casu, lapsu, laborantem, ab vniuerso corpore nedum mammis ipsis, sanguis ac spiritus confluunt, velut illi laboranti suppetias laturi. Alterutra harum causarum si adsit, ad mammas, lac transmitti non potest, cum fœtui ipsi parum admodum aut non satis sanguinis suppetat ad sui alimoniam, multo minus ad lactis generationem. Vnde non solum mammas extenuari, sed & abortum sequi est necesse: maximè verò si mammæ subito extenuentur: quoniam istius tam repentinæ extenuationis maximam oportet subesse causam vehementemq; mutationem præcessisse, quæ vterum vsque adeo perturbarit, & fœtum admodum imbecillum reddiderit: alioquin si sensim ac paulatim extenuentur mammæ, non est semper necesse abortum subsequi, præsertim si partus immineat, aut si magnus extiterit, fieri enim potest, vt fœtus circa nonum mensem auctus multo alimento indigeat, & partim menstruo, partim lacte fruatur,

indeque mammæ extenuentur: fieri quoque potest: ut satis sanguinis suppetat alendo fœtui imbecillo, non item lacti generando: fieri etiam potest ut sanguis ad mammas peruenire non possit, aut ob sanguinis craßitiem, aut ob venarum angustiam, aut earundem obstructionem. Quibus ex causis, si mammæ extenuentur, id fiet citra periculum abortus. Quinetiam fieri potest non modo in ea mammarum extenuatione quæ fit sensim, sed ea quæ repentina ut nullum abortus periculum sequatur. Potest enim morbus, qui extenuationem commisit dirimi aut aboleri, eo sublato in pristinas vires natura restitui, sanguis gigni copiosius, & inde lactis plurimum in mammas euehi, tandemque mammæ, quæ per morbum prius tenuatæ fuerant, repleri, solidæque ac firmæ fieri. In quo tamen casu ferè accidit, ut nequeunte fœtu præ imbecillitate collectam sanguinis copiam consumere, neque mammis totum sanguinem excipere ac continere, aut in lac conuertere potentibus, mammæ rursus indurescant ac proinde nullus sequatur abortus. Quæ tamen mammarum durities, quia à sanguine sola copia peccante suboritur, dolorem in mammis excitat retento ibi sanguine: aut in oculorum vel coxarum, vel genuum dolorem soluitur, eo sanguine à mammarum robusta natura in eas partes translato. Quanquam ista mammarum durities de nouo suborta, non semper prægnantem liberat abortu: cum sanguis ille paulò copiosior ad uterum depelli possit, & ex eo phlegmonem aut erysipelas committere, indeque fœtum corrumpere. Ea tamen cum adest, qualiscunque ea fuerit, si modo perseueret, omnem abortus metum adimit.

APHOR. LIV.

Ὁκόσῃσι τὸ στόμα τῶν ὑστερέων σκληρόν ἐστι, ταύτῃσιν ἀνάγκη τὸ στόμα τῶν ὑστερέων ξυμμύειν.

Quibus

QVibus os vteri durum est, iis arctetur est necesse.

Comprimitur os vteri interius in iis quæ conceperint vsque ad partum, nisi quod quibusdam contingit non ita exactè claudi, quia superfœtare possunt, sed rarum est. Os igitur vteri conclusum in grauidis molle & spongiosum est, vt est ficus. At comprimatur non propter conceptum, sed vitio aliquo, vt inflammatione, scyrrho, vehementi siccitate aut frigiditate, iam durum erit. Ob id Hip. iubet obstetrices digitum immittere, vt intelligamus an os vteri durum sit nec ne, & ceruix etiam, quia aliquando dura est. Si deprehendatur durities remedia adhibere oportet. Nam si tum grauida est mulier, periculum est ne abortiat. Si non est grauida, fluent menses.

SCHOLIA.

IN conceptione, & duritie vteri ab inflammatione aut scyrrho vteri, clauditur os interius vteri: discrimen hoc est inter vtranque conuenientiam, quia in conceptione, os vteri tactu molle est ac omnis doloris expers: in distentione ab inflammatione aut scyrrho aut callo, durum ac dolorificum.

APHOR. LV.

Ὁκόσαι ἐν γαστρὶ ἔχουσαι ὑπὸ πυρετῶν λαμβάνονται, καὶ ἰσχυρῶς ἰσχναίνονται ἄνευ προφάσιος φανερῆς, τίκτουσι χαλεπῶς καὶ ἐπικινδύνως, ἢ ἐκτιτρώσκουσαι κινδυνεύουσιν.

QVæ gestantes vterum febribus corripiuntur, aut vehementer sine euidente causa extenuantur, eæ difficulter & cum periculo pariunt: aut abortientes periclitantur.

Dixit ſupra, mulieres morbo acuto corripi, lethale eſſe. Dicit nunc, ſi mulieres grauidæ febribus corripiantur, &c. Phil. intelligit de vehementi febre, vt de continua & intenſa. Galen. non interpretatur, quod genus febrium inaudiatur. Mulieres grauidæ propter contractum aliquod vitium, vel ante conceptum, vel in conceptu, laborant aliquando acutis & vehementibus febribus: aliquando remiſſioribus, ita vt ſemper toto geſtationis tempore leuiter febricitent, & inæquali vtantur valetudine: vt modò caleant, modò frigeant ac horreant. Ponamus duas mulieres, vnam febre ardenti ac vehementi correptam: alteram toto geſtationis tempore propter vitium ſanguinis habentem febres illas inæquales, & incertam valetudinem. Illi quidem metuendum ne abortiat, quia fere huiuſmodi mulieres abortiunt, non tamen perpetuo moriuntur, quanquam ſæpius. Hæc verò vel abortiet vel difficulter pariet. Nam, vt facilis ſit partus, requiritur & matris & fœtus robur, præterea oportet vias eſſe apertas, molles & lubricas, cui rei præmittuntur aquæ illæ perſiccatæ. Si igitur corpus matris vicioſis humoribus abundet, quum iis & mater & fœtus alantur, fieri non poterit quin vterque ſit imbecillior. Vbi enim cacochymia eſt, ibi non poteſt conſiſtere virium robur. At hæc ratione febris reſiccantur aquæ illæ perſiccatæ. Quæcunque igitur vtero gerentes à febribus corripiuntur, & vehementer extenuantur, &c. Alij legunt θερμαίνονται, id eſt, fortiter calefiunt, quod conuenit cum Philotheo. Si legamus ἰσχναίνονται, hoc ipſum ſequitur & ad febres ardentiſſimas & ad remiſſiores. Prętereà mulieres grauidæ extenuantur, quia quicquid eſt vtilis ſanguinis fœtus attrahit. Quare autem dicit

Hipp.

Hipp. αὐτὰ προφάσιος φανερῆς, Philoth.exponit ex necessitate. Gal.item:& semper ita sententia quadrat. ita vt opus sit αὐτὰ προφάσιος referri ad verbum pariunt. sicque clarior erit Aphorismus. Ex necessitate ergo difficulter pariunt & cum periculo, quia causæ necessariæ ad partum facilem tolluntur, vt sunt robur matris & fœtus, viæ apertæ, molles & lubricæ. Nam siue febris ea magna sit, siue remissa, semper inde imbecillitas sequitur, & resiccantur quoque aquæ perforatæ, quę solent præcedere partum ad molliendum iter & lubricãdum. *Aut abortientes*) quia pariunt ante tempus, periclitantur, propter resolutionem substantiæ, & imbecillitatem virium, ratione scilicet febris propter vitium humorum, & quia fœtus attrahit quod est vtilissimum. Quod autem Hippo in Aphor. dicit. ἐκτρωσμοὺς, vocat διαφθορὰν in Epidem. & lib. de morb. mulieb.

SCHOLIA.

EXtenuatio vehemens & summa, quæ non à manifesta occasione, sed à febre acuta aut lenta ortum habet in mulieribus vterum gerentibus, difficilem ac periculosum partũ, aut etiam abortum minatur: vehemens enim ac summa corporis extenuatio ad omnium pene virium infirmitatem sequitur, qua cum adest, facilis ac securus fieri partus non potest. Partus enim facilis ac securus matris, fœtusque ipsius robustas ac vegetas vires omnes postulat. Occasiones quidem manifestæ, quales sunt mœror, ictus, lapsus, casus, vigiliæ, inedia, ventris fluxus, venæ sectio, purgatio, corpus vehementer extenuant: sed quia ea extenuatio quiete, cibo, somno atque aliis præsidiis breui, & vt dixit Hippocrates in progn. per diem & noctem potest reparari, non vsque adeo vires deiicit, vt gerentibus vterum, difficilem ac periculosum partum abortumque adferat. Ac febris acuta

præterquam quod vtero gerentibus planè funesta est, sua magnitudine, suorumque symptomatum vehementia, ac frequenti remediorum, vt purgationis ac venæ sectionis vsu, corpus tantopere extenuat, eiusque vires adeo labefactat, vt nec matri nec fœtui satis vegetæ sufficere possint ad fœlicem partum: febris verò lenta, quia diuturnitate temporis corpus extenuat, viresque tum matris tum ipsius fœtus sensim demolitur, difficilem quidem ac periculosum partum, non item abortum sæpenumerò inuehit.

APHOR. LVI.

Ἐπὶ ῥόῳ γυναικείῳ σπασμὸς καὶ λειποθυμίη ἢν ἐπιγένηται, κακόν.

SI muliebri profluuio conuulsio, aut animi defectus superueniat, malum est.

Hippocr. in his Aphorismis (quod antea monuimus) loquitur vocibus vsitatis. Ob idque intelligere oportet per muliebrem fluxum siue is sit ruber, siue albus, aut pallidus, omnem immoderatum fluxum per vterum. Si igitur à largiore aut diuturniore fluxu sequatur animi defectus, malum: quia cũ inutili vacuatur aliquid vtilis, & pars & spiritus resoluitur. Malum etiam conuulsionem sequi. Conuulsio fit à resiccatione & inanitione partis neruosæ propriè. Sed quoniam partes omnes albæ & exangues (vt vesica, intestina, vterus) dicuntur neruosæ largius, propterea ab vteri affectione sequitur conuulsio (quamuis rara sit, nec facilè fiat) non quidem ratione ipsius vteri, sed ab inanitione.

SCHO-

SCHOLIA.

Tria sunt excrementorum genera, quæ mulieri per vterum, nullo peculiari ipsius affectu vteri, prodeunt: menstrualis purgatio, lochia à partu, & fluxus muliebris seu rheumatismus vteri. hic autē rheumatismus & materia, & colore, & qualitate, & copia, & periodo, & excernendi modo à menstruali purgatione plurimum dissidet. nam eius materia serum est sanguinis biliosi aut pituitosi: color est pallidus, ruber, aut albus: qualitas est toto genere præter naturam, plurimum molesta naturæ: quantitas modum excedens: nulla periodus, vt qui sine ordine fluat quibusdam mulieribus quotidie, aliis pòst, aliis inter menstruas purgationes: nullus excernendi modus. Cum ergo hic rheumatismus sit soboles seri biliosi, aut pituitosi collecti ac geniti tum in aliquo viscere nobili, hepate, cerebro, ventriculo, liene: si iuuante natura confertim, & repentè excludatur, id fiet bonis naturæ rebus: si verò in exclusione sui, conuulsionem à siccitate & exhausto neruorum: aut deliquium animi, à subito & vehementi spiritus animalis motu, aut vitalis dissipatione, vel partium solidarum atrophia adferat, funestum: quia ad calamitosam vim morbi, accedit summa virium imbecillitas.

APHOR. LVII.

Καταμηνίων γινομένων πλειόνων νοῦσοι ξυμβαίνουσι, καὶ μὴ γινομένων ἀπὸ τῆς ὑστέρης ξυμβαίνουσιν νοῦσοι.

Menstruis abundantibus morbi eueniunt, & subsidentibus accidunt ab vtero morbi.

Appellamus propriè menſes, purgationes menſtruas. vt autem intelligamus an menſtrua plura fiant, an pauciora, reuocanda ſunt ea quæ diximus ex Hippocratis mente: iuſtam & naturalem eſſe menſuram menſtruorum duas heminas Atticas, aut circiter, non olei, vt putauit Fuchſius, ſed vini, aut aquæ, vt redeant ad tres ſemiſextarios Pariſienſes, natura interim, ætate & ſimilibus perpenſis. Dicebamus præterea naturalem purgationem fieri ſingulis menſibus ſemel. Quanquam fiat quibuſdam vno menſe, aut duobus iuterpoſitis: atque ſunt libidinoſæ, neq; tamen coëunt, ſæpe purgantur bis aut ter in menſe. Dicebamus item oportere purgationem duos aut tres dies perſeuerare. At menſura menſium earum quæ poſt puerperium purgantur, eſt ſeſquihemina, id eſt, cophina Pariſienſis, ſed ferè fluunt diutius, vt 40. diebus, idque paulatim & parum. Si ergo mulier quæ naturaliter purgari debet ſemel tantum in menſe, & cum iuſta menſura, purgatur bis aut ter & immodicè, morbi accidunt. Effuſo enim multo ſanguine non ſolùm vterus, ſed & corpus reliquum refrigeratur. Vnde fiunt hydropes, marcores, morbi frigidi. *At ſi ſupprimuntur*, &c.) Dicit Galen. quod in defectu menſtruorum fiunt morbi ex vitio vteri. In copia verò mẽſtruorum, ex reliquo corpore, ſunt infiniti morbi qui fiunt à ſuppreſſis menſibus. Hos omnes enumerat Hippocr. lib. de morb. muliebr. Sed qui inde contrahuntur morbi non ante prodeunt quàm poſt tertium menſem, vt quarto, quinto, ſexto menſe. Nam dum diutius retinetur is ſanguis, corrumpitur, putreſcit & in ſaniem conuertitur: vnde febris, eryſipelas, inflammatio, cancer in vtero. Aliquando effluat pus per pudendum. Ali-

quando

quando inflantur crura, pedes, nonnunquam fit morbus coxarius. Interdum si multus sanguis collectus est in vtero, refluit in partes supernas, vt in caput & faciem, & facit maniam: ad thoracem, & facit pleuritidem, peripneumoniam, tabem. Est quando spargitur in totum corporis habitum, quo refrigerato hydrops nascitur.

SCHOLIA.

SI menstruæ purgationes & quantitatis & temporis modum non teneant, morborum ilias suboritur: quia à sanguine supra modum vacuato calor natiuus languet, & partes nobiles calore destitutæ sua non obeunt munia. Unde cachexia, hydrops, lienteria quoque ipsa, primæ, secundæ, & tertiæ concoctionis priuatio. Si verò non bene respondeant, ab vtero morbi contingunt, & in vtero: in vtero inflammationes, erysipelata, carcinoma, scirrhi ab vtero: quia quæ sunt propinqua, quæque communia, laborante vtero primum & refluxus materiæ menstrualis ad superiores partes: unde morbi accidunt, qui partis obsessæ materiæque morbificæ naturam sequuntur.

APHOR. LVIII.

Ἐπὶ ἀρχῷ φλεγμαίνοντι καὶ ἐπὶ ὑστέρῃ φλεγμαινούσῃ, καὶ ἐπὶ νεφροῖσιν ἐμπυοῦσι στραγγουρίη ἐπιγίνεται· ἐπὶ δὲ ἥπατι φλεγμαίνοντι λὺγξ ἐπιγίνεται.

AD recti intestini & vteri inflammationem, purulentosque renes accedit stranguria: iecore verò inflammatione laborante interuenit singultus.

Satis intelligimus ex anatome quod vterus collocatus est inter vesicam & rectum intestinum, vesica tamen magis insidet ceruici vteri. Vterus in fœminis alligatur recto intestino. At in viris, vesica recto intestino est vicina. ἀρχὸς propriè dicitur anus siue podex, id est, extremum recti intestini. Philoth. rectum intestinum appellat: si ita, vt intelligamus vel proprie partem intestini recti, vel totum intestinum. Recto intestino inflammato (præsertim vbi magna est inflammatio) affectio communicatur vesicæ per consensum, vel vbi rectum intestinum est inflammatum, & item podex, statim calfacit vesicam. In hac cogitur pituita, quæ efficit vt intercipiatur via vrinæ, aliquando ob inflammationem eandem, opprimitur ceruix vesicæ: retentaque tum vrina fit acrior, vesica fit imbecillior, & via angustior, vnde fit stranguria. *Et vteri.*). Vterus parte inferiore alligatur recto intestino, superiore subiacet vesicæ, & ob id si quando accidat inflammatio parte inferiore vteri, oppresso recto intestino prohibebitur stercus & resiccabitur. Si verò in parte superiore, debiliore facta vesica, vrina acriore & via angustiore, fiet stillicidium vrinæ. Si & parte superiore & inferiore inflammatur vterus, retinebitur stercus: & fiet stillicidium. Quæritur cur in grauidis non supprimitur neque vrina neque stercus, cum deberet vterus comprimere vesicam & rectum intestinum? Ratio est, quia per gestationem vteri, fœtus præsertim robustior, maxime situs est in parte superiore vteri. Rectum autem intestinum & vesica magis consentiunt cum eius ceruice quæ tum compressa parum est, neque laborat. Quare pars illa superior non offendit neque vesicam, neque rectum intestinum. Aliquando tamen laborant leui stillicidio vrinæ, sed

hoc nihil eſt. *Renes purulentos*) quia tum pus ad veſicam delatum ſua acrimonia mordicat veſicam, atque hac ratione excretoriam veſicę facultatem aſſiduè irritans vt guttatim vrinam excernat, efficit. Ergo acrimonia vrinæ, veſicæ, imbecillitas & viæ interruptæ, faciunt ſtillicidia vrinæ. *Si verò iecur.*) Hoc fit multis de cauſis. Primum ſi gibbæ hepatis partes magna & vehementi inflammatione corripiantur, comprimetur ventriculus, & ita non emittit liberè ſpiritū, ob id fit ſingultus. Deinde, propter viciniam, ventriculus contrahet intemperiem, quia nimium calefiet, reſiccabiturque omnino eius humiditas, vnde ſingultus conuulſionis ſpecies. Tertio, in ea inflammatione, ex cauis hepatis partibus aliquid repurgabitur in ieiunum, à ieiuno in ventriculum, & propter acrimoniam, materiæ quæ orificium ventriculi mordicat, fit ſingultus. Quarta cauſa aſſignatur ab Hippocr. 2. ἐπιδημ. quòd videlicet neruos breuiſſimos recipiat à ſexta cerebri coniugatione, qui raro inueniuntur in anatomia.

SCHOLIA.

VRinæ ſtillicidium, quod fit potiſſimum à veſicæ infirmitate, ab acrimonia vrinæ, ad tria morborum genera ſequitur recti inteſtini inflammationem; vteri inflammationem & renum ſuppurationem. Compreſſo enim meatu vrinario ac anguſtiori reddito vrina guttatim deſcendit, vel nobis nolentibus aut volentibus quidem nobis ſed nequeuntibus multam vrinam mingere. Inflammatio autem recti inteſtini aut vteri comprimit ſua vicinitate os veſicæ. Renum verò ſuppuratio pus vna cum vrina excludit, quod & ſua craſſitudine & acrimonia vrinæ ſtillicidium inuehit: craſſitudine quidem, pariendo obſtructionem, acrimonia vero, irritando intempeſtiue ad excretio-

nem vrinæ. At inflammationem hepatis singultus sequitur, vicinia, exhausto, biliosi humoris affluxu; & sympathia hepatis per duos neruos sextæ coniugationis hepati & aluo communes, quos τόνους *appellat Hippocrates 2. Epid.*

APHOR. LIX.

Γυνὴ ἢν λαμβάνῃ ἐν γαστρὶ. βούλῃ δὲ εἰδέναι εἰ λήψεται, περικαλύψας ἱματίοισι θυμία κάτω· κἢν μὲν πορεύεσθαι σοι δοκέῃ ἡ ὀδμὴ διὰ τοῦ σώματος ἐς τὰς ῥῖνας καὶ ἐς τὸ στόμα, γίνωσκε ὅτι αὐτὴ οὐ δι' ἑαυτὴν ἄγονός ἐστιν.

SI mulier non concipit, & scire placet, an sit conceptura, veste præligatam & vndique obuolutam subter suffito: ac si odor corpus peruadere videatur ad nares & os vsque, non sua culpa sterilem esse scito.

Vt scribit Galen. veteres poterant repudiare mulieres steriles: ob id habebantur medici & obstetrices, vt de sterilitate iudicaretur, aut fœcunditate mulieris. Inter signa quæ indicant fœcunditatem, hoc maximè probatur à Galen. Sunt & alia lib. de steril. vt si nutricis lac detur cum butyro, & mulier euomat: si item iusculum lactucæ: si anisum aqua dilutum, & mulier eructauerit, signum est fœcunditatis. Sed videamus rationem, an hoc quod scripsit Hippocr. de suffitu, arguit fœcunditatem mulieris. Vt perueniat suffitus ad os & nares oportet vias esse liberas, & nihil esse quod obtundat vim suffimenti: vt gratia exempli, non oportet os vteri esse præclusum. Quibusdam mulieribus naturale est, ait Aristot. lib. 1. de hist. animal. vt statim à mensibus præcludatur & comprimatur os vteri, quemadmodum in mulieribus grauidis, & hæ steriles

tiles ſunt. Fingamus mulierem talem eſſe, non tranſibit ſuffitus ad nares, tamen non eſt ſterilis. Nam ſi, vt ait Hippocr. experientia doctus, coeat paullo ante quam fluant menſes, concipiet, & maximè fœminas: Si vero à menſibus coeat, non concipiet, quia concluſo vteri ore non poterit ſubire ſemen. Quare vt ſuffitus ad os & nares perueniat, oportet vias eſſe liberas, acetabula, venas communes vtero & mammis, venas & arterias iugulares non eſſe oppletas craſſis & viſcidis humoribus. Præterea oportet nihil eſſe quod obtundat vim ſuffitus, quod facit nimia caliditas vteri, frigiditas, humiditas, ſiccitas, & denſitas. Ergo cuicumque mulieri ſubdita aromata, vt allium, ſtyrax, cynnamomum, & præſertim cum it dormitum, poſſunt ad os & nares venire. oportet eſſe bene ſanam: alioqui ſi vitium eſt vel in collo vteri, vel in vtero, vel in viis ab vtero, non concipiet. Ariſtot. dicit, quod ſi viæ quæ deſcendunt à pectore & regione ſepti tranſuerſi, interceptæ fuerint, non penetrabit odor ſuffitus ad nares. Sed hoc non eſt admodum credibile. Dat aliud ſignum Hipp. Oportet, inquit, illinire oculos mulieris aliquo humore, hunc ſi combibant oculi fœcunda eſt. Dat & aliud. Capillis nudetur vertex: adhibeatur linteum mundum, quod reticulo alligetur: ſed ita vt & linteum & reticulum nihil extrinſecus odoris habeant. Cum mulier it cubitum, immittatur & ſubdatur allium, aut aliquid tale. Mane ſi linteum, reticulum, & vertex mulieris redoleat allium, ſignum eſt fœcunditatis. Si igitur mulier non concipit, ſcire autem velis num conceptura ſit, id eſt futura fœcunda, pannis circontectam (ne ſcilicet vapor diffundatur & pereat) ſufficies ab imo, id eſt pudendo. Si odor perueniat ad nares, & os, ipſa non ſua culpa, ſed viri ſterilis eſt.

SCHOLIA.

Ratio experiundæ sterilitatis nuptarum mulierum per suffitum aromatum, per infundibulum in sinum pudoris susceptum: cuius vapor si ad nares & os per medium corpus, quod confluxile & transpirabile est omni ex parte, peruenerit: indicium est mulierem nuptam suo vitio infœcundam non esse: quod ex percepto aromatum suffitu & odore, ita comparatus vterus significetur, vt habitu & temperamento ad excipiendum, concipiendum, incrementis augendum & continendum vsque ad legitimum tempus sit accommodatus. Quanquam hoc experimentum vim habere videtur potius in neganda, quàm asseueranda ac affirmanda mulierum nuptarum sterilitate. Potest enim suffitus aromatum ad os & nares penetrare per corpus: & tamen non desinit mulier sterilis esse suo ipsius vitio: vt cum sanguis menstruus, qui alterum nostræ generationis principium existit, tenuis est plus æquo, aut semen paulo frigidius, ob frigidam testium intemperiem, aut quando os vteri paulo laxius est quàm vt semen retinere aut concipere queat, ob tenuem quendam humorem quo madescit: aut cum os vteri non comprimitur, sed hiat perpetuò ob partum magnum ac laboriosum qui præcessit.

APHOR. IX.

ΗΝ γυναικὶ ἐν γαστρὶ ἐχούσῃ αἱ καθάρσιες πορεύωνται, ἀδύνατον τὸ ἔμβρυον ὑγιαίνειν.

SI prægnanti purgationes menstruæ cursum suum teneant, fœtum bene valere est impossibile.

Dixi-

Diximus plurimas venas peruenire ad vterum, quæ ab eadem distributione perueniunt in collum vteri. Sũt etiam à vena caua plurimæ ad fundum vteri. Fieri non potest in muliere grauida, vt sanguis ab vteri fundo profluat, quia venæ vmbilicales in fœtu desinunt in orificia acetabulorum, eæ implatantur secundis, quæ rursum reliquas duas membranas, totúmque fœtum complectuntur, & circundant, ita vt non possit effluere sanguis ex vtero. Præterea orificium interius vteri præclusum est. Sed si sanguis effundatur, oportet eum effundi per venas quæ perueniunt ad collum vteri, & ob id malè nutritus fœtus redditur debilior, quia pars alimenti quæ fluere debet ad ipsum fœtum per acetabula, diuertit ad ramos venarum quæ perueniunt ad collum vteri. Hipp. lib. de morb. mul. ait, quòd quibusdam grauidis mulieribus hiat os vteri, vt menses possint effluere: quod si ita sit, fieri potest vt sit è cauitate vteri. Item Arist. 5. de hist. ani. dicit quibusdam toto gestationis tempore fluere menses, & hæ, inquit, pariunt fœtus paruos, imbecilles, parumque vitales. Ergo καθάρσεις, siue per collum vteri siue aliter effluunt vt è capacitate vteri. κάθαρσις propriè dicitur de purgatione menstrua. Vnde καθαρτήρια dicuntur medicamenta quæ vterum repurgant & menses promouent. Hipp. hoc in loco vtitur numero plurali, quia si cui mulieri dum gestat vtero paucus sanguis effluat, non est necesse fœtum non rectè valere, & parum vitalem esse. At si crebro, vt singulis mensibus, & copiosè fluat, non poterit esse sanus fœtus. Sed aut corrumpetur, aut paruus erit, imbecillus, & parum vitalis.

SCHOLIA.

MVlieribus vterum gerentibus fluere possunt menses citra vllum fœtus detrimẽtum, primo aut secundo cõceptionis mẽse, hoc est, ante τύπωσιν ipsius fœtus, nimirum ante tricesimum quintum aut quadragesimum diem. At post perfectam typosin, non item, saltem larga manu & repetito tempore fluere, quia inde suo genio fœtus defraudaretur. Nam sæpe sine vlla fœtus læsione paucus sanguis semel atque iterum prægnantibus excerni conspicitur. Quinetiam nouimus quandam mulierem grauidã, quæ fermè ad libras sex absq; vllo fœtus detrimento excreuit, sed semel tantum, non repetitis aliquot postea vicibus. Si enim ex Hipp. lib. de natura pueri, sanguis ille, qui per totum gestationis tempus in venis vteri retinetur in puella, ad libras fermè triginta accedat: in masculo ad viginti duas, poterit eius aliqua portio citra vllã fœtus iacturam tempore gestationis excludi: imò potius in eius commodum, vt quæ fluxione magis defæcatur sanguis ille retentus. Præterea si fœtus nõ sit validus, sed debilis, pauco alimento is indiget, ac proinde de suo demẽso aliquid detrahi absque vlla noxa facile feret potissimum si mulieri, dum vterum non gestaret, larga manu menses ferebantur: largiore. n. quàm par sit alimẽto ex sanguine obruitur, ac velut suffocatur fœtus debilis, ac proinde abortit, non aliter quàm pusillus ignis copiosa aqua affusione facilè extinguitur. Quo nomine prudentes medici huiuscemodi mulieribus debiles fœtus gerere, ob idque præmaturè abortire consuetis, missionem sanguinis ad tertium, aut quartum gestationis mensem instituunt: vt ea arte de largiore copia sãguinis menstrui demátur aliquid, & quod est reliquum defæcatius reddatur. Nec vero, vt Galeno visum est in cõmentario, purgationes istas menstruas gestationis tempore erumpentes, per venas eas quæ ad ceruicem vteri feruntur (per

quas virgines singulis mensibus purgari consueuerunt) ferri necesse est: possunt enim etiam per venas uteri capacitatem subeuntes, saltem aliquas non planè occlusas, nec omnino fœtus membranis annexas, quæque fœtum non continent, nec illi sanguinem pro alimento deferunt (non enim omnes venæ per quas menses ad vterum descendebant, ad fœtum alendum perducunt sanguinem) effluere: indeque per os vteri emanare. Si enim superfœtatio fiat, quantumuis arctè conueniente ore vteri, post primam conceptionem: purgationes quoque menstruas eadem via exitum sibi moliri non est difficile: adde quod non est verisimile tantam copiam, quanta aliquando apparet in vtero gerentibus, ex solis venis in ceruicem vteri desinentibus effluere: Quin & Hippocrates libro de morbis mulierum ait, concluso ceu complicato vtero menses supprimi & occultari, quod verum esse non posset: si maior pars sanguinis ex vteri ceruice, non ex fundo flueret.

APHOR. LXI.

ΗΝ γυναικὶ καθάρσιες μὴ πορεύωνται, μήτε φρίκης μήτε πυρετοῦ ἐπιγινομένων, ἄσαι δὲ αὐτῇ προσπίπτωσι, λογίζου ταύτην ἐν γαστρὶ ἔχειν.

SI mulieri purgationes non prodeant, neque horrore neque febre superueniente, cibique fastidium accidat, prægnantem esse puta.

Hic Aphorismus est intelligendus de mulieribus, quæ singulis mensibus seruant statam illam naturæ legem, & singulis mensibus repurgantur. Itaque si mulier quæ eo modo repurgatur, adueniente tempore menstruorum derepente, & sine causa manifesta non purgetur, indicium est eam grauidam esse, si modò

neque horror, neque febris ſequatur, cibos faſtidiat, cauentur oculi & mammæ paulatim turgeant. Nam ſimulatque conceptum eſt ſemen vtero, vterus contrahitur,& acetabula ipſa ſeſe colligunt,vt inhæreant ſecundis & aliis membranis quæ gignentur. Sic nihil iam poteſt effundi è capacitate vteri,ſed totus ille ſanguis conuertitur ad nutrimentum fœtus,& ob id nihil effluit. Itaque adhibitis his ſignis,& quæ iam commemorauimus, indicium eſt conceptus.Faſtidiunt autem cibos circa initia conceptus, quia parum ſanguinis confluit tum ad vterum. Qui quidem ſanguis cum iam vitioſus ſit, refluit ad ventriculi orificium, vnde fit cibi faſtidium.At in pica non item. Horror autem & febris fiunt ſuppreſſis menſibus, quia iam corpus vitioſis ſuccis ſcatet.

SCHOLIA.

VAria ſunt indicia concepti in vtero fœtus.Primum, oris vteri compreſſio mollis. Secundum, aquæ mulſæ potus hauſtus tormina poſtea adferens.Tertium,poſt vnum aut alterum menſem menſtruorum ſuppreſſio citra horrorem,& febrem :nam rigorem ſine febre fieri non poſſe dicit Hippocrates.Quartum à ſuppreſſione menſtruorum cibi faſtidium,præſertim pica & inalacia & frequentia ſputi. Si ergo ſupprimantur menſes ſine rigore & febre ſuperueniente,ſignum eſt fœtus concepti. Alias enim nunquam ſupprimi videas,abſque rigore & aliquando febre.

APHOR.

APHOR. LXII.

Ὁκόσαι ψυχρὰς καὶ πυκνὰς τὰς μήτρας ἔχουσιν οὐ κυΐσκουσι· καὶ ὁκόσαι καθύγρους ἔχουσι τὰς μήτρας, οὐ κυΐσκουσιν· ἀποσβέννυται γὰρ αὐταῖς ὁ γόνος· καὶ ὁκόσαι ξηρὰς μᾶλλον καὶ περικαέας, ἐνδείῃ γὰρ τῆς τροφῆς, φθείρεται τὸ σπέρμα· ὁκόσαι δὲ ἐξ ἀμφοτέρων τὴν κρᾶσιν ἔχουσι σύμμετρον, αἱ τοιαῦται ἐπίτεκνοι γίνονται.

QVæ frigidos & densos habent locos, vtero non concipiunt. Et quæ prahumidos habent, grauidari nequeunt: extinguitur enim in ipsis genitura. Et quæ sicciores & æstuosos: nam alimenti defectu semen corrumpitur. Quæ verò ex vtraque oppositione moderatam nactæ sunt locorum temperaturam, eæ fœcunditate valent.

Hipp. hîc causas sterilitatis enumerat: sed non omnes. Nam & aliæ multæ sunt in lib. de sterilibus & de morbis mulierum. Sed oportet eas intelligere, priusquam quis consulat de conceptu. Ponamus hanc muliebrem sterilitatem esse, oportet causam sterilitatis & vitium cognoscamus. Præterea animaduertamus an vitium illud possit corrigi. Deinde si possit, adhibeamus iusta remedia. Primum ergo quòd attinet ad sterilitatis causas, potest esse vitium in ceruice seu collo vteri, quia scilicet hoc est aliquando obliquum, vlceratum, callosum. Si quid hîc vitij est, oportet corrigere, & ita concipere poterit mulier. Quando collum vteri est omnino incolume, veniemus ad vteri os. Nam quibusdam membrana quædam nascitur & obtenditur orificio vteri. Eius meminit Hipp. lib. de sterilibus, & consumenda est, & colliquanda. Vbicunque porro vitium est in collo aut ore interiore vteri, mulieres statim à coitu reiiciunt semen. Præterea quibusdam mulieribus perpetuò & ex peculiari natura con-

clusum est orificium vteri, nisi dum effluunt menses: His verò ex consilio Aristo. imperabimus coitum, antequam cessent menses, vt si menstrua tres dies fluant, coeant 3. die. Sunt & alia vitia orificij vteri quia aliquando distortum est, aliquando conuersum sursum, ad latera: nonnunquam foras tendit ad ceruicem: aliquando insunt vlcera, tubercula, callus: & ob id præcluditur via. Vbi in his omnibus nihil erit vitij, veniemus ad causas has Hipp. Aut enim vterus intemperatus erit, aut totum corpus erit in vitio. Si nihil horum omnium adsit, referemus culpam in virum. Cæterum, quemadmodum vbi volumus nasci & prouenire triticum, necesse est semen genitale esse: deinde tempestiuè & artificiosè seri, & postremo solum ipsum conuenire naturæ seminis: sic in generatione hominis. Ponamus semper viri vitiosum esse, etiamsi solum sit ferax, hoc est, mulier integra sit & fœcunda, non tamen fiet conceptus. Ponamus semen genitale esse fœcundum, at oportet alimentum subesse quod & qualitate & quãtitate conueniat, alioqui periculum est ne aborțiat. Hoc loco ponimus nihil esse vitij in ceruice, nihil in ore inferiore, semen viri integrum ac genitale & tempestiuè euibrari in vterum. Quæcunque mulieres, inquit Hipp. frigidos & spissos habent vteros, non concipiunt. Frigiditas illa semen excludit. Nam in semine præter substantiam illam, est calor & spiritus à quo expectatur fermentatio seminis, & generatio. At si semen illud in frigidum vterum iniiciatur, extinguitur spiritus, & ita non fiet conceptus. Vel quia propter frigiditatem illã & spissitudinem vteri acetabula constringuntur: quo fit vt non succedat per eas venas alimentum iustum & conueniens, calidum scilicet & spirituosum. Vel quia eadem acetabula per spissitudinem

nem non possunt ampliari, vt copulentur membranis & secundis. In his oportet relaxare & calefacere vterum per suffitus, prius tamen repurgato vniuerso corpore. Humiditas quoque extinguit semen. Nam vt in locis palustribus & cœnosis frumenta & legumina corrumpuntur: sic semen etiam genitale in vteris præhumidis, qui sunt excrementis referti, corrumpitur. Est autem humidus vterus vel propria intemperie, & tum non potest corrigi: vel aduentitia, & corrigi potest, vt resiccantibus. Hi vteri sunt leues & lubrici: vt statim à coitu (vt quatuor aut 5. horis) soleant reiicere semen. At callosus & spissus retinet, ad 3. aut 4. dies: sed postea reiicit. Siccitas item vteri conceptum impedit. Siquidem vt sabulosis locis & arenosis nihil prouenit, sic sicciores vteri cùm parum habeant alimenti, & humido destituantur, non concipiunt. Sunt ergo humectandi, vt ad temperaturam quandam reducantur. Quarta sterilitatis causa est, caliditas, quia spiritum vitalem resoluit, & serosam sanguinis menstrui & seminis absumit portionem. Hæ mulieres 2. aut 3. die post coitum semen reiiciunt siccum. Quæcunque vero ex vtrisque oppositionibus cal. frig. humiditate & sicc. mediocrem habent temperaturam, eæ fœcundæ sunt, si nihil aliud vitij intercidat.

SCHOLIA.

Variæ sunt causæ sterilitatis: Prima ac potissima pēdet ab intemperie vteri, qui hortus est generationis. Quæcunque igitur mulieres frigido ac denso sunt vtero, non concipiunt: quòd prolifica vis cœlestis calor, qui in semine inest, frigore vteri infringatur, vteri frigida intemperie la-

befactetur materiaque ipsa corrumpatur, ac omni motu ac nutricatu, destituatur, secundarum generatio, coactis vteri vasis prohibeatur: ac tales mulieres raro in coitu semen excernant, menstrualemque materiam alterum generationis principium suppeditent. Præhumidi quoque vteri non concipiunt: Qui verò temperatè humidi possunt concipere: si adsit semen virile paulò siccius, à cuius siccitate vterus humidus emendetur. Qui etiam sunt adurentes vteri infœcundi manent: quòd semen vtrunque torrefaciant. Tales sunt in viraginibus, quæ paucos menses edunt, sæpe omninò carent, ideoque nunquam ferè concipiunt. Has autem vteri intemperaturas, quæ potissimæ sunt causæ sterilitatis, dignosces per suffitum aromatum. Frigidus enim vterus suffituum odorem extinguit: humidus eundem suffocat: calidus eundem dissipat: siccus eundem perdit. Nam odor in tenui & humida quodammodo substantia subiectus est: quam frigiditas condensat, humiditas suffocat, caliditas tollit rarefaciendo, siccitas perdit exiccando.

APHOR. LXIII.

Παραπλησίως δὲ καὶ ἐπὶ τῶν ἀρρένων· ἢ γὰρ διὰ ἀραιότητα τοῦ σώματος τὸ πνεῦμα ἔξω φέρεται, πρὸς τὸ μὴ παραπέμπειν τὸ σπέρμα, ἢ διὰ τὴν πυκνότητα τὸ ὑγρὸν οὐ διαχωρέει ἔξω, ἢ διὰ τὴν ψυχρότητα οὐκ ἐκπυρεῖαται, ὥστε ἀθροίζεσθαι πρὸς τὸν τόπον τοῦτον· ἢ διὰ τὴν θερμασίην τὸ αὐτὸ τοῦτο γίνεται.

Par est de maribus ratio. Aut enim ob corporis raritatem spiritus foras dissipatur, ita vt genituram eiaculari nequeat: aut propter densitatem humor foras non prosilit: aut propter frigiditatem nòn incenditur vt eo loci coaceruari non possit: aut propter caliditatem. Hoc idem ipsum vsu venit.

Hæc

Hæc ſententia reprobatur tanquam ſpuria & ſuppoſititia, & merito quidem, quia non poteſt huic rei conuenire. Sed debemus ſeruare eandem methodum, quam ſuperiore Aphoriſmo. Vt ſit vir genitalis, oportet inſtrumenta genitiua naturaliter habere. Primum vt pudendum non ſit decurtatum natura vel caſu, vt non poſſit eiaculari ſemen in vterum. Non ſic etiam (vt dicebamus de collo vteri) obtortum & inflexum. Vitium illud primum corrigi non poteſt: alterum poteſt. Vidimus qui membro ita obtorto non poterat gignere: quod ſemen ſemper reſtitaret: in ceruice vteri. Huic paratus eſt canaliculus plumbeus, vel argenteus accommodatus craſſitudini ipſius penis, in quem immiſſo pene circumpoſitæ & alligatæ ſunt ciſtellæ, ita vt tandem figuram membri rectam ac naturalem recuperarit, & genuerit. Vbi nullum eſt vitium in membro genitali, videndum an ſit in partibus ſeminalibus, vt in caſtratis. Non quod vis generandi ſit in teſticulis, neceſſariumque ſit cui exectus eſt teſticulus non poſſe gignere: Ariſtoteles enim ait eſſe animalia quædam quæ generent ſine teſticulis. Et apud Vitruuium fit mentio tauri, qui exectis teſticulis ſtatim coiit & generauit, & ſpadones generant, modò relicta ſit pars ſuperior teſticuli. Eunuchi emittunt ſemen, ſed non gignunt. Quî fit igitur vt caſtratus non generet? quia fortaſſis in caſtratione vaſa abſcinduntur: & ob id retrahuntur & reuelluntur, vt non ſit continuitas viæ ſpermaticæ ad paraſtatas, vt ſcribit Gal. περὶ γονῆς. Si igitur ſuperior pars teſticuli remaneat cum vaſis ſeminariis integris, vt ſit illa continuitas, poterit quis generare, etiam abſque teſticulis. Iam, ſi neque in pudendo neque in

vasis est vitium, videndum an sit in semine. in hoc vitium est, quia vel liquidus est, serosius, acrius, vel crudius, vt in ebriis, qui ob id non generant, teste Aristotele. Præterea, cum qualis est sanguis, tale sit & semen, si sit vitiosus sanguis, erit & vitiosum semen, neque generare poterit. Ad hæc aliquando viri natura non est accommodata naturæ mulieris, nec semini semen. Quare necesse est, vt temperamento conueniant. Multas videre est mulieres, quæ ex vno viro concipiunt, ex altero non concipiunt. Aliæ sunt causæ sterilitatis virorum in hoc Aphorismo cum ait, *aut propter raritatem spiritus extra.* Qui raro sunt corpore sunt humidiore temperamento, nec tamen sequitur esse steriles. Iam spiritus est permistus semini. in eo vis est formatrix. is est generationis principium & causa efficiẽs cum Gal. Aristoteles vult principium motiuum seminis (in problematis) & causam impulsionis eiusdem: sed non propriè. Istud quidem verum est magnam esse vim in spiritu: & quò magis spirituosum semen est, eo magis impellitur, & facilius celeriusque emittitur. Verum principium motiuum seminis est in membris genitalibus intensis, in spermaticis vasis & parastatis. Humor non exit, id est semen. neque id raritas neque densitas faciunt. *Propter frig.* Semen si sit frigidius non potest in vtero concalescere.

SCHOLIA.

QVæ hic causæ sterilitatis in viris adferuntur, non vidētur redolere doctrinam atque grauitatem Hippocratis: proinde expungendus Aphorismus. Vidi autē fiũt steriles quinque ob causas. Prima est temperatura paulò frigidior ad

dior ad generationem prorsus inepta: Etenim calor natiuus author est artifexque præcipuus fœcunditatis , vt qui in semine habitat, & nusquam magis quàm in semine offenditur. Secunda vitiosus aliquis affectus in toto corpore aut parte aliqua nobili, vt corde, cerebro, hepate, liene, ventriculo, à quibus vis prolifica manat. Tertia, vitium in semine: viri enim semen multò calidius quàm generationi sit ex vsu: aut frigidius & tanquam glaciatum: aut humidius, tenuius, aquosius, fluidius, ob id statim ex vtero defluens, quale senum & valde puerorum, ebriosorum, belluonum: aut crassius & siccius, est infœcundum. Multus item adolescentis coitus semen reliquis ætatibus imbecillum aut corruptum efficit. Coitus cùm puella nimis pusilla proprietate quadam semen corrumpit: vsus frequens aut admotio rerum quarundam, vt Caphuræ, squammæ ferri, vermium noctu lucẽtium, opij, hyoscyami, cicutæ, mandragoræ. Quarta, vitium vasorum spermaticorum, testium & penis. Penis viri inæqualis collo vteri, hoc est longior, breuior, amplior, gracilior, mollior, & qui rigat, non intrat: Penis obliquus, aut curuus, qualis est spadonum: paralyticus meatum habens obstructum aut compressum ob tumorem aliquem præter naturam. Testes frigidi ac humidi, pusilli, contusi. quales sunt thlibiarũ, malè conformati, vlcerati, vulnerati, conuulsi, obdurat, tumefacti, intra ventrem adhuc conditi præcipuè ambo (quod multis adest ac fere primis coitibus descendunt) resoluti, & omniũ maximè ob hernias vel causas alias execti ambo: nam altero manente fœcũditas perseuerat: vasa: vasa sperma deferentia (parastatas vocant medici) obstructa aut oppressa violata ob excisionem calculi, aut etiam spermatica. Quinta, vitium partium ad generationem conferentium, venæ enim & arteriæ iuueniles dictæ post aures suæ, si vulnere, aut ab imperito chirurgo transuersæ secentur, quia testes cerebri communicationi priuant , vt ab eo nec spiritum anima-

lem nec seminalem portionem recipere possint, sterilitatem adferunt.

APHOR. LXIIII.

Γάλα διδόναι κεφαλαλγέουσι κακόν· κακὸν δὲ καὶ πυρεταίνουσι, καὶ οἷσιν ὑποχόνδρια μετέωρα διαβορβορίζοντα, καὶ τοῖσι διψώδεσι. κακὸν δὲ καὶ οἷσι χολώδεες αἱ διαχωρήσιες καὶ ἐν τοῖσιν ὀξέσι πυρετοῖσιν ἐοῦσι, καὶ οἷσιν αἵματος πολλοῦ διαχώρησις γέγονεν. Ἁρμόζει δὲ τοῖσι φθινώδεσι μὴ λίην πολλῷ πυρέσσουσι διδόναι γάλα, καὶ ἐν πυρετοῖσι μακροῖσι καὶ βληχροῖσι μηδενὸς τῶν προειρημένων σημείων παρεόντος, παρὰ λόγον δὲ ἐκτετηκόσι.

Lac præbere capite dolentibus, febriculosis & quibus hypochondria elata aut murmurantia, & siticulosis, malum. Malum item quibus biliosæ deiectiones, febres acutæ & copiosa sanguinis vacuatio facta est. Conuenit verò tabidis non admodum valde febricitantibus & febribus longis & languidis, dum nullum ex supradictis signis adsit, & præter rationem extenuatis.

Hippocrates hac sententia docet commoda lactis & incommoda: quia fuerunt medici qui sine ratione & inconsultò lacte vtebantur. Fuit Diocles quidam, qui non alia re conualescentes ægros renutriuit primus, quàm lacte mixta aqua. Ad hæc efficiebat consuetudo, vt multus esset vsus lactis. Alij vtebantur lacte in capitis doloribus, quod idem Hippocrates reprehendit. Nam tum potius aqua vtendum est. Aliis lactis vsus placebat in feruore sanguinis. Cæterum intelligere oportet lac (quod multiplex est pro anni tempo-

temporibus, & magis pro vario genere animalium) constare triplici substantia, caseosa, butyrosa, & serosa. Non tamen lac omne ex æquo has tres substantias complectitur. Nam bubulum lac plus habet caseosæ substantiæ, quàm butyrosæ, aut serosæ. Lac asininum plus serosæ quàm caseosæ aut butyrosæ. Ob id à Gal. dicitur tenuissimum, non quod omnino sit tale (nam aliquando camelinum tenuius est, & equinum:) sed qcia inter genera lactis, quibus vtuntur medici, non est vllum magis tenue & liquidum, censetur ob id tenuissimum, si cum bubulo conferatur. Lac caprillum tenet medium inter bubulum & asininum, vt quod non habeat plus caseosæ substantiæ, quam serosæ & butyrosæ, nec contra: Sed quia cogitur in ventriculo, nec ita facile distribuitur, & descendit, non est tam tutum quàm asininum: cui vel prima laus tribuitur, quòd non coaguletur in ventriculo, nec immoretur: sed statim distribuatur, ob seri copiam: idem maximè humectat, & ita resiccatis est conuenientissimum. Verum, quia eius lactis vsus frequenter incidit apud medicos, sciendum est, quale debeat esse, & quibus conueniat, & quibus non. Primum debet esse splendidissimum, tenuissimum, & quàm dulcissimum. Gal. 7. meth. dicit oportere asinam esse florentis ætatis, vt in 10. aut 12. anno. præterea bene habitam esse, vesci fœno & hordeo. Tum potest vti pratis, modò pabulum inde non sit humidius (vt in locis palustribus) aut sicciuś: Sit exercitatio mediocris: fricetur strigilibus, mundetur. Ad hæc videndum (vt fit in mulieribus) vt neque lac sit recens neque vetustum. Asina lactat pullum duos annos: lac vitiosum est primis & postremis mensibus. Cum ergo lacte eo volueris vti, pullus, die tantum la-

ctetur: non etiam noctu. Nam primis mensibus, pullus diu noctúque lactatur, 2. anno, die tantum: deinde labori datur: oportet igitur subtrahere pullum non omnino (sic enim siccaretur lac:) sed noctu tantum, mane emulgenda est asina. Oportet autem ita emulgeri, tum à pullo interdiu, tũ à nobis, ne nimis habeat lactis. Suctus enim frequens (quod in mulieribus experimur) efficit vt & lac sit copiosius & melius. Superest scire quibus est commodum lac & incommodum. Lac inquit Hippocrates, dari in capitis doloribus, malum. Ob id libro de morbis mulierum reprehendit eos qui tum lac dandum esse putabant, cum danda sit potius aqua: Lac duplici ratione, quia substantia caseosa flatuosa est: & quia butyrosa edit vapores. Itaque si flatibus repletur ventriculus, & hypochondria & caput calidis vaporibus, augebitur dolor. *Febricitant.* Acutè inquit Philotheus, lac non debet dari impuro ventriculo, alioqui corrumpitur: atqui in febribus ventriculus est impurus. Ergo non est dandum. Secundo in calore magno ventriculi & mediarum partium corporis & in magna refrigeratione non est lac dandum. Siquidem à frigido arescit: si accurrit immodico calori corrumpitur, & efferuntur fumi & vapores à substantia butyrosa, quæ etiam promptè in bilem vertitur: atque ita aucta materia, augetur & æstus febrilis. *Hypochondria sublata.* Id est inflata murmurant. Hippocrat. multis in locis prohibet lac etiam asininum, vbi inflata sũt hypochondria, vbi splen intumuit, vbi sibilant aures. Rationes sunt dictæ supra. In fine 4. Epidem. habemus historiam de quodam, qui ab immodico vsu lactis incidit in borborygmos. Fiunt autem hi, vbi humiditati & liquidis excrementis permixti

mixti sunt flatus. *Sitibundis*.in febre,ait Celsus,hæc sitis oritur ex immodico calore ventriculi & partium quæ sunt circa ventriculum.Si igitur exhibeat lac corrumpetur:& in nidores & fumos vertetur. *Nocet etiam quibus in acutis*. Inuenimus veteres medicos vsos esse lacte, vt temperarent & retunderent acrimoniam humorum. vnde Hippocr.exemplo , in acribus fluxibus, vt dysenteriis, immiscemus clysteribus, & experimur non parum prodesse. At in magna inflammatione oculi quæ repræsentat febrem,si lacte vtamur , intumescet & augebitur inflammatio , quia butyrosa pars à vehementi illo calore accenditur. Possumus igitur lacte vti in biliosis fluxionibus,vt acrimonia retundatur. sed duæ sunt exceptiones : vtendum est, nisi fluxio fuerit cum acuta febre,& nisi in particularibus inflammationibns , ac parte multum inflammata,fuerit & fluxio. Lacte enim etiam muliebri læduntur magisque inflammantur oculi inflammati.*Et quibus sanguis*. Fuchsius putat hoc à quopiam adiectum,sed falsum est.nam nunquam (inquit Hippocr.) debemus dare lac exãguibus & malè coloratis.Sed si multa fuerit vacuatio,& inde reddatur corpus malè coloratum, debemus regenerare bonum sanguinem. nihil autem est quod meliorem sanguinem gignat quam lac.facile præterea alteratur,concoquitur & distribuitur. quare commodum esse videtur etiam exanguibus.Sed intelligendum est de iis exanguibus , in quibus tanta sanguinis vacuatio facta est,vt ea corpus refrigeretur,necnon ventriculus. Ob id metuit Hippocrat.ne in ventriculo nimium refrigerato acescat lac. Deinde, quia venæ sanguine vacuato conniuent, vt non possit lac subire earum angustias. Ad hæc , quia necesse est ex ea vacuatione immodica vim coctricem imbecillam

effectam esse. Quid igitur agemus? vbi ea vacuatio præcessit, animaduertamus an æger bene concoquat. Si coquit, dabimus lac: si non coquit, sed corrumpatur lac non dabimus. Si acescit, calefaciemus ægrum, deinde ad lac redibimus. Sed videndum, an lac corrumpatur aut acescat suo vitio, an ventriculi, qui sit imbecillus, an humorum in ipso ventriculo contentorum. Tollamus causam: tum tuto dabimus. non est ergo dandum lac. quibus multa sanguinis euacuatio facta est, quia scilicet inde coctrix infirma redditur, venæ angustiores, ventriculus imbecillus.

(*Confert autem tabidis*). Lac asininum in historia Euty-phontis & aliorum qui tabidi erant, probat Galenus, quia cum serosum sit, repurgat vlcera pulmonis, modo ne multum (inquit) febricitent: quia tum lac corrumperetur & conuerteretur pars butyrosa in vapores: vnde fluxio in pulmones maior.

Et præter rationem extenuatis.) siquidem ventriculus possit concoquere. Cæterum virginibus, & quibusdam mulieribus, quæ à suppressis mensibus extenuatæ sunt, & contraxerunt aliquid vitij in sanguinem, conuenit etiam lac asininum: tum quia aluum subducit propter serum, maximè si iniiciatur parum salis & saccari aut mellis: tum quia repurgat vitium sanguinis, vt non sine ratione creditum sit à veteribus medicis lacti vim inesse repurgandi sanguinis. Præterea, quia lac asininum contra podagram, chiragram, aliósque morbos articulares plurimum faciat (vt testatur Plinius) conuenientissimum erit extenuatis à lue venerea: primum quia inde fere laborant quibusdam dolorib. articulorum. Deinde cum sint extenuati, lac vtpote humidissimum magnopere conducit vt reficiantur. Ter-

tio

tio si quid malignæ qualitatis relictum est ab hydrargyro, lac habet aliquid peculiare contra malignitatem hydrargyri, teste Dioscor. magisque hîc confert quam Guajacum quo vulgò vtuntur. Quinetiam lac senium prohibet, & rugas tollit, colorem quendam roseum candoremque ac mollitiem cutis conciliat: qua in re prima laus est lacti muliebri, deinde asinino: ob id ferunt Poppæam (ni fallor) Claudij Neronis vxorem educare solitam centum asinas, ex quarum lacte sibi quotidie parabat balneum ad candorem & mollitiem cutis. Vt autem lac facilius distribuatur, & nutriat celerius, nec acescat in ventriculo, valde probatur fœniculum aut anisum saccaratum lacti iniectum, saccar enim magnam videtur habere familiaritatem cum lacte, prohibetque ne acescat & corrumpatur.

SCHOLIA.

LActis vsus commoda atque incommoda recensentur. Lac enim optimum in suo genere, quale esse potest asininum, licet nostræ naturæ sit familiare ac salubre alimentum, quod sit temperatum, tenui substantia præditum, concoctu facile, facilem ac celerem nutritionem suggerat, bonum succum generet, bonam carnem meliorem reddat, acres humores temperet, ac expurget, aluum efficiat moderatam: tamen eius vsus noxa non caret, est enim noxius capite dolentibus, quòd inter coquendum multum vaporem à se mittat, vnde capitis grauitas ac dolor augescit febricitantibus febre acuta, ob calorem febrilem, à quo lac bilescit, amarescit & in nidorem conuertitur: quemadmodum in frigido ventriculo acescit: Adde quod lac purum ventriculum ab omni excremento omnique alio cibo, vacuum requirit: tam facilè etenim alterius societate corrumpitur, adeo

vt neque aërem ferat, neque sumptum statim vllum corporis motum patiatur, nocet itẽ hypochondriis phelgmone, aut erysipelate aut scyrrho aliove tumore tumentibus, quòd in iis obstructione laborantibus retentum citissimè corrumpatur. Isdem quoque murmurantibus ac suspensis hypochondriis: quòd flatulentum sit. Siticulosis, ob bilis in ventriculo prouentũ, à quo bilescit. Biliosis deiectionibus, quòd bilem augeat, fluxumque moueat. Cruentis quoque deiectionibus, non quæ adhuc fiunt, sed iam factæ sunt: nimirum per quas tanta sanguinis perfusio facta fuerit, vt totus corporis habitus partesq́ nutritioni dicatæ refrigeratæ sint, à quo frigore vel potius languido calore, lac acescit. Confert autem plurimũ lactis vsus, his qui sola laborant siccitate: aut certè magis siccitate quam caliditate aut frigiditate: vt hecticis, aut tabidis ab exulceratis pulmonibus: quòd sua serositate, serum tum ex toto corpore, tum ex parte vlcerã detergeat, & sua crassitie ac pinguedine mẽbris nudis acres humores influentes nõ sinat occurrere, vlcus quoque conglutinet, febribus etiã lentis, ac longis suaque diuturnitate corpus extenuantibus: dũmodo his nec sitis adsit vehemens, nec suspensa sint hypochõdria, nec biliosum alui profluuium, nec cruentæ deiectiones vrgeant. His quoque qui præter modum sunt extenuati per virium infirmitatem, succi alibilis vitiũ & distributionem non facilem. Non.n. his, qui atrophia laborant, quibus solidius alimentum vtilius quàm liquidum. Hæ aũt in vsu lactis sunt seruandæ cautiones, vt nuperrimè mulctũ & adhuc tepidum bibatur: manè, vacuo ventriculo: aluoque ac vesica exoneratis: nullus cibus ingeratur donec illud exactè cõcoctũ sit, alioquin, si nondum eo confecto nouum alimentũ assumatur, præter quàm quòd ipsummet putrescit, etiam quicquid adieceris simul corrumpet: quiescẽdum laborique parcendum ab eius potu, aut sanè deambulandum sensim, interiectis quietibus: os colluendum ex vino albo aqua diluto,

vt quic-

vt quicquid ab eo caseosum dentium interstitiis inseritur detergeatur, & gingiuæ ab erosione ac putredine vindicentur; non verò super dormiendum, nisi summa ventriculi partiúmque nutritioni dicatarum imbecillitas postulet: tum somnus conferet, quo eius concoctio natiui caloris contractione melior fiat, & in corporis habitum maiore alimonia transeat.

APHOR. LXV.

OΚόσοισιν οἰδήματα ἐφ᾽ ἕλκεσι φαίνεται, οὐ μάλα σπῶνται οὐδὲ μαίνονται. τουτέων δὲ ἀφανισθέντων ἐξαίφνης, τοῖσι μὲν ὄπισθεν σπασμοὶ, τέτανοι, τοῖσι δὲ ἔμπροσθεν μανίαι, ὀδύναι, πλευροῦ ὀξεῖαι, ἢ ἐμπύησις, ἢ δυσεντερίη ἢν ἐρυθρὰ ᾖ τὰ οἰδήματα.

QVibus sunt cum vlceribus tumores conspicui, ij non admodum conuelluntur aut insaniunt. Quibus verò repente euanuerint, si quidem postica parte factum sit, conuulsiones & tetani accidunt: si vero à fronte, insania, lateris dolor acutus, empyema & dysenteria, si rubicundi fuerint tumores.

OΙδήματα dicuntur omnes tumores præter naturam Hip. in vlcerib. ij raro apparent, fiunt tamen nonnunquam propter confluxum materiæ vitiosæ. natura enim vbi habet viam apertam, quicquid est vitiosum per eam demittit. At via illa relicta si alio confluat materia, periculum est ne fiat conuulsio, insania, &c. Si ergo ij tumores euanescunt repente, id est, sine causa manifesta, quia non discutiuntur, resoluuntur, vacuantur per locum aliquem: quibus quidem vlcera fuerint à tergo (magis scilicet neruoso) & reliquis partibns neruaceis, fiunt conuulsiones, translata, vti diximus, materia in partes neruosas. Quibus verò an-

teriori parte (quæ magis venoſa & arterioſa eſt) accidunt maniæ, quia per arterias & venas carotides & iugulares fertur materia in caput. Si materia conuertitur ad latus, fiet pleuritis. Si materia non diſcutiatur, ſed vertatur in pus, quod effluat in ſpatium thoracis, fiet ſuppuratio. At facta tranſlatione humorum ad inteſtina fiet diſenteria, ſanguinea ſcilicet, ſi tumores fuerint rubri, id eſt ſanguinei.

SCHOLIA.

PRognoſticon de vlceribus ac vulneribus. Quibuſcunque in vlcerib. atque vulneribus, tumores, præſertim molles & laxi, apparent: vt facies prætumida in capitis fracturæ non facile conuulſio nec inſania ſuboritur: quòd nimirum, qui ad partem vulneratam aut vlceratam ſanguis, ſpiritus, potiſſimum verò humores confluebant, non alio viam affectant, nec ad neruos, vnde conuulſio, nec ad cerebrum, vnde inſania ſuboriretur: ſed in partem affectã perpetuò illabuntur. At verò ſi illi tumores euanuerint, non manifeſta euacuatione, partemque affectam repente reliquerint, vt inaſpectabilis vacuationis excuſatio omnis tollatur, ſignificatio eſt materiã intro refluxiſſe antequam cocta ſit, aut reſoluta, aut à corpore vacuata: idque vel ad partem aliquam principem, vnde funeſtus aliquis exitus expectandus: vel in partẽ corporis poſteriorẽ, vt pote in dorſum, vnde nunc conuulſiones ſi materia muſculos cõtrahentes obſederit, nũc tetani, ſi materia neruos extendentes occuparit: vel in partem corporis interiorem, quæ venis & arteriis abundat: ita vt ſi ad partes ſuperiores feratur materia tumoris euaneſcentis, offendatúrque cerebrum, excitetur inſania, aut aliquod aliud delirij genus: ſi ad partes intermedias, vtpote thoracẽ, pleuritis, & à pleuritide non integrè per expectorationem

diſcuſſa

discussa ob vires à priori morbo plurimum labefactatus empyema suscitetur. Si ad partes inferas, vtpote intestina, disenteria biliosa ab erysipelate aut alio tumore bilioso euanescente: vel cruenta diarrhœa à tumore sanguineo euanescente, inuehitur.

APHOR. LXVI.

ΗΝ τραυμάτων ἰσχυρῶν ἐόντων καὶ πονηρῶν οἰδήματα μὴ φαίνηται· μέγα κακόν.

SI magnis vulneribus & prauis tumor non appareat, ingens malum.

Ingens poteſt referri ad œdema & ad malum. *magnis & prauis.*) periculoſis, nimirum quæ ſunt in partibus neruaceis, vt in finibus muſculorum, & capitibus. In ſumma, quæ ad articulos ſunt vlcera, ea ſunt praua. Ingens igitur malum eſt, quia ſi in parte neruacea vlcus eſt, excitabitur grauis dolor: à dolore, magna fluxio: à qua tumor. Quod ſi nullus appareat tumor, indicium eſt fluxionem, quæ fieri debebat in partem dolentem, diuertiſſe ad partem aliquam nobilem. Hæc fluxio fit aliquando ſponte, aliquando propter peccatum medicorum, qui ad leniendum dolorem refrigerantia & repellentia adhibent. Immò in parte neruoſa vtendum eſt potius lenientibus & anodynis, quæ ſunt temperato calore prædita.

SCHOLIA.

ALiud prognoſticon de vulnerib. aut vlceribus. Si in vlcerib. magnis, hoc eſt longis, latis & profundis: aut prauis, dignitate partis, vt quæ partem aliquã nobilem, aut quæ

caput vel finem musculorum, cum omnium, tum maximè neruosorum sunt accepta: vel prauitate humoris atque materiæ, tumores qui sunt laxi & molles non appareant, malum ingens: quia significatur naturæ infirmitas, humorisque praui in aliam partem deriuatio.

APHOR. LXVII.

TA' χαῦνα χρηστὰ, τὰ δὲ ὠμὰ, κακά.

TVmores molles, boni: crudi verò, mali.

Galenus suprà calidum suppuratorinm dixit non esse timendum, vbi vlcus suppurat. Per molles tumores intelligit eos, qui vergunt ad suppurationem. Si verò duri sunt, indicant cruditatem materiæ & contumaciam, vt sunt cancri in mammis, qui nunquam suppurant. Sic bubones venerei si molles sint, bonum: sin duriores, luem illam Hispanicam portendunt.

SCHOLIA.

EXplicatur quales tumores laudabiles aut illaudabiles in vulneribus aut vlceribus apparere aut euanescere soleant. Tumores quidem molles, laxi, & qui ab extenuatione materiæ per concoctionem aut suppurationem subsident, ceduntque prementibus digitis, boni sunt & laudabiles, quia concoctam ac in pus versam materiam, indeque bonitatem materiæ & facultatis partium coctricis robur indicant. Tumores verò crudi, qui facultati coctrici non cedunt, renituntur que tactui prementi, mali.

APHOR. LXVIII.

TA' ὄπισθεν τῆς κεφαλῆς ὀδυνωμένῳ, ἡ ἐν μετώπῳ ὀρθὴ φλὲψ τμηθεῖσα, ὠφελέει.

E Parte capitis posteriore laboranti, in frontem recta excurrens vena incisa prodest.

Scribitur hæc sententia ab Hippoc.lib.9. Epid.quia quidam cùm laborarent dolore capitis in parte posteriore, secta vena frontis conualuerunt. Constat autem & experientia, quòd hæc phlebotomia conducit: quippe cùm multi derepente inde liberentur à doloribus capitis. Sunt qui interpretentur de inueteratis & vehementibus doloribus capitis, neque putant secandam esse venam in frõte, nisi prius secta vena in cubito: hoc non est vniuersale. Nam Hipp. statim secuit venam frontis. præterea hoc remedium reuulsorium est & topicum. Reuulsorium, quia quod hæret in parte affecta reuellitur. Topicum, quia parti affectæ nempe capiti adhibetur. Oportet distinguere, vt ratio ostendit. Si dolor est in capite cum corporis plenitudine, oportet primũ à cubito incipere, deinde secare venam frontis. Secundo oportet considerare, an is dolor sit primarius affectus, an per consensum excitetur. Nam si per consensum, oportet prius vti reuulsoriis per venas inferiores, quæ videlicet capiti communicent, vt in suppressis mensibus primum secunda vena malleoli, deindi cubiti, tum frontis. Si cœperit dolor à diaphragmate, aut hepate, aperienda vena cubiti, post veniendum ad frontem. At si nulla est plenitudo, si primaria ratione dolet caput, tutò venam frontis statim secabimus. Intelligendum ex anatome esse venas quæ à iugularibus per partem posteriorem capitis ve-

niunt ad interiorem. Cùm itaque hæc vena frontis sit quidam ramus earum venarum, quæ pertranseunt syncipu & tempora vtrinque, magnum habet consensum cum posteriore parte capitis. hoc intellecto, facile est videre an dolor capitis posterioris sedari possit sectione venæ in fronte. Venam autem frontis rectam vocat, quia rectà à parte posteriore capitis & syncipite descendit ad μεσόφρυον: non autem rectam, propter rectitudinem fibrarum & filamentorum. Nec etiam recta dicitur, quia (quod reprehendit Gal.) oporteat recta linea incidi, immo aperienda est incidendo non pungendo primum, ne si id pungendo facies pars extrema phlebotomi accurrens vicino ossi rumpatur, & illic maneat, vnde non parum incommodum. Deinde, ne membrana περιόστιος conuulneretur. Sed antequam incidas, iniiciendi sunt collo laquei subiecta lana. Collo enim constricto intumescent venæ carotides & iugulares antè, deinde aliæ. Alij fascia cingunt caput ad supercilia.

SCHOLIA.

Consilium therapeuticum pro medendis doloribus capitis. Qui posteriorem aut anteriorem capitis partem obsidet dolor, qui causam habeat non à iecore, aut vlla ex parte corporis, sed in capite iam fixam & stabilitam, curandi secta vena ex opposita parte: ex occipite quidem, si frontem dolor fatiget, non sanè ad reuulsionem, sed ad vacuationem materiæ iam contentæ in fronte non adhuc in frontem aliunde influentis: si enim reuulsionis gratia secanda esset vena in dolente fronte non ex occipite, sed ex brachio aut alia parte, secãda esset. Sic enim in doloribus oculorum, occipitium scarificamus, incidimus, aut cauterio exulceramus, vesicatoria pone aures admouentes, se-

tone m-

tonẽ per ceruicis musculos traijcimus. Si verò dolor aliquis occipitium exerceat, curandus secta vena in fronte: prodeunt enim duo rami à iugularibus, quorum alter ad occiput, alter ad frontem fertur: per quos ramos communio quædam est inter priora & posteriora capitis.

APHOR. LXIX.

Ρίγεα ἄρχεται γυναικὶ μὲν ἐξ ὀσφύος μᾶλλον, καὶ διὰ νώτου ἐς κεφαλήν. ἀνδράσι δὲ μᾶλλον ὄπισθεν ἢ ἔμπροσθεν σώματος, οἷον ἀπό τε πηχέων καὶ μηρῶν. ἀτὰρ καὶ τὸ δέρμα ἀραιόν. δηλοῖ δὲ τοῦτο ἡ θρίξ.

Rigores incipiunt mulieribus ex lumbis magis, & per dorsum perueniunt in caput: sed & viris parte corporis posteriore magis quam anteriore, veluti ex femoribus & cubitis. Indicio est cutis raritas, quam ipsam pilus ostendit.

Ρίγεα Hipp. vt ante diximus non ita distinguit. nam nomine rigoris intelligit, & rigorem propriè dictum, & horrorem & frigus. Sic lib. 6. Epid. ponit ῥίγεα sed postea addit τὰς φρίκας, id est, horrores. hæc sententia constat experientia & ratione, quia partes posteriores cùm plus habeant neruosæ substantiæ quam anteriores (quæ sunt magis venosæ & arteriosæ) non immerito frigore facilius afficientur. ῥίγεα igitur incipiũt mulieribus quidem (quæ natura viris sunt frigidiores) à lumbis magis, id est, musculis lumbalibus, & per dorsum perueniunt ad caput consentiente cerebro toti generi neruoso. Sed viris, incipiunt à parte posteriore, quia huiusmodi partes sunt quoque in viris frigidiores interioribus. *Veluti cubitis*, &c. Videtur hæc sententia intercisa esse & quod oportet aliquid addere. vt lib. 6. Epid. adiectum est ἔξω καὶ ἔνδον. Ita igitur leges, viris ve-

rò etiam anteriore corporis parte, similiter & in partibus corporis exterioribus magis quàm interioribus, veluti cubitis & fermoribus. In cubito pars exterior magis est neruacea, quàm anterior, & ob id frigidior. sic in manu pars exterior minus calida est interiore: idem sentiendum de parte anteriore & posteriore. In crure quatuor quoque sunt partes : anterior versus genu: posterior versus poplitem : interior ad inguina: exterior ad coxas. Si accipiamus partes anteriores quæ rectà tendunt ad genu, falsum est anteriores calidiores esse posterioribus. Nam hæ sunt magis musculosæ, & ob id calidiores : anteriores verò magis neruosæ propter tendines, ideóque conuulsionibus magis obnoxiæ. Quòd autem partes cruris interiores sint exterioribus calidiores, minúsque sentiant frigus & horrores, discas licet ex anatomia, quę docet partes eas esse magis musculosas. *Sed & cutis rara.*] Hoc loco in nõnullis exemplaribus additur ἔχουσι. Sensus autem est, rigores, frigora, horrores, in corpore magis incipiunt à posterioribus partibus, quàm anterioribus, in artubus, partibus exterioribus magis quàm interioribus. Nam partes tum anteriores tum interiores sunt rariores & ob id calidiores. Raritas enim sequitur caliditatem & mollitiem. quod autem rariores sint ostendit pilus, raritas partis, pauca humiditas, motus, & agitatio caloris & humiditatis (præsertim spermaticæ) sunt causæ necessariæ ad generationem pilorum, Hip. teste. Pueri sunt rari & humidi, tamen quia in his non est agitatio & motus spermatis, non sunt pilosi. Ergo vt pili producantur opus est & motu & agitatione spermatis. Hinc Eunuchi & mulieres non sunt pilosi, nec barbescunt, quia non habent tantam agitationem spermatis quàm viri. Eunuchis præterea & mulieri-

bus,

bus, quia frigidiore ſunt temperamento, cutis denſior eſt, & ita non generatur pilus. Eandem ob cauſam ſi qua pars obducatur cicatrice, in ea non generatur pilus, quia videlicet ibi denſior eſt cutis.

SCHOLIA.

Rigor eſt vehemens totius corporis concuſſio cum dolorifica refrigeratione neruoſarum partium: cuius cauſa eſt inæqualis contractio caloris natiui, à contrariæ materiæ motu & occurſu: quæ materia vel acris eſt humor, motu ſuo vellicans neruoſas partes: vel frigidus & crudus humor: vel ſuppurans vapor aut ſanies membranas per morſum afficiens. A quacunque cauſa fiat, frigidiora corpora frigidioréſque partes corporis magis afficit, quàm calidiora aut calidiores partes corporis. At corpora mulierum ſunt frigidiora corporibus virorum: partes poſteriores corporis, frigidiores anterioribus, quia hæ venis & arteriis maioribus plenæ ſunt, illæ oſſeæ & neruoſæ. Partes externæ frigidiores intimis. Et inter externas frigidiores quæ magis patent, quàm quæ minus detectæ ſunt: exempli gratia, femora & cubitus, frigidiores quàm femina & alæ: & pars exterior ceu ſylueſtris, cubiti aut fumoris eſt frigidior parte domeſtica ceu interna eiuſdem cubiti aut femoris. Inter externas etiã partes, frigidiores quæ ſunt extremæ, vtpote manus & pedes, quia à fonte caloris magis remotæ. Proinde rigor vehementius exercet mulieres, quàm viros, & in vtriſque rigor magis in perfrigeratione afficit partes poſteriores, quàm anteriores, quia partes poſteriores ſunt imbecilliores, rigori qualitate magis ſimiles, ſenſu magis exquiſito præditæ quàm anteriores. Qualitas enim omnis fortius afficit ſubiectum magis ſimile, imbecillius & ſenſu acriori præditum. In viris quoque perinde ac in fœminis incipit refrigeratio

ex lumbis & per dorsum ad caput percurrit: non quidem principio temporis in motu, sed principio impressionis à re sensifica in parte, quæ summam celerémque vim habet ad recipiendam rei sensificæ impressionem. Etsi enim ab extremitatibus, vt nasi, vnguium, frigus incipere videatur, prius tamen lumbos cruciat & partes quæ dorsi ambitu continentur: quod hæ frigus promptius sentiant ob neruorum copiam & communicationem affectus factam celerrimè per spinalem medullam in caput neruorum principium: quandoquidem & ipsa non secus ac cerebrum frigida est natura & propter substantiæ similitudinem frigori similiter obnoxia. Adde quod per ea loca sit materiæ in caput translatio, vnde veteres medici in febrium curatione maximam harũ partium rationem habendam censuerunt. Et Aëtius, necesse esse putauit omnino affici spinalem medullam in febribus, ideoque eam totam contegendam censuit lanis imbutis oleo ruthaceo aut similibus, fœminæ autem facilius ac promptius sentiunt frigus rigoris in lumbis & dorso quàm viri, non solum quia sua natura viris frigidiores sint, sed quia lumbos frigidiores habent ob vteri societatem. Quod autem à posterioribus frigus magis incipiat, quàm ab interioribus, indicant femur & cubitus quæ partes externæ sunt, ideoque frigidiores, à quibus rigores quoque incipiunt. Quod item partes anteriores sint calidiores posterioribus cutis raritas ostendit: raritas.n. sequitur calorem: etenim est calidi rarefacere & diffundere: cutis raritatem indicat pilus qui non in cute densa, sed rara nasci consueuit.

Partes ob id corporis anteriores
sunt pilosæ, posteriores
depiles.

APHOR. LXX.

ΟἹ ὑπὸ τεταρταίων ἁλισκόμενοι, ὑπὸ σπασμοῦ οὐ πάνυ ἁλίσκονται. ἢν δὲ ἁλίσκωνται πρότερον, εἶτα ἐπιγένηται τεταρταῖος, παύονται.

QVi quartana corripiuntur, non admodum conuulsionibus tentantur. Si verò prius tentati fuerint, superueniente quartana liberantur.

Solet Hippo. vti his vocibus οὐ πάνυ, οὐ μάλα, οὐ πάμπαν pro rarò, non admodum: sicque potius est vertendum quàm aliter. Fit aliquando, vt cum quartana non soluitur coctione, aut abscessu, degeneret in paralysin (nos ipsi vidimus) materia videlicet quæ febrem faciebat ad neruos conuersa, quod cùm accidat potest eadem ratione fieri conuulsio. Sed quia istud rarò accidit, ob id dixit Hipp. οὐ πάνυ. Scripta est ab eodem hæc sententia lib. 6. Epid. part. 6. A quartana correpti magno morbo, id est, comitiali non prehenduntur. quod si verò ante capiuntur, quartana succedente liberantur. Agit autem hic non de conuulsione epileptica simpliciter, sed de cõuulsione in genere. Si igitur conuulsio est multitudine crassi & frigidi humoris, & succedat febris: rigor, qui vehemens est in quartana, agitat materiam conuulsionis: agitata ea materia frigida & humida incalescit, & si satis præparata est excernitur. Calor autem febrilis concoquit, id est, incidit, attenuat & reddit materiam excretioni paratam. Si itaque tum superueniat rigor, materiam illam excernet, ἁλίσκονται teste Gal. in comm. dicitur de longitudine temporis.

SCHOLIA.

Vix potest tanta melancholici humoris copia subesse in corpore, vt simul & musculos & venas obsideat: ob id qui quartana corripiuntur rarò conuulsionibus tentantur. Superuenire tamen potest quartana conuulsioni bonis ægri rebus: calor enim febrilis qui in quartana non admodum validus est, sed diuturnus ac longus, crassum ac lentum humorem conuulsionis authorem concoquere potis est: & horror ipsius quartanæ coctum humorem aut etiam crudum vehementi motu excutere. Quæ ratione alio loco scripsit Hipp. epilepsiam quartana sanari: & quotidie obseruamus iniecto vehementi metu, aut moto è crapula vomitu, vel alui profluuio, aut graui aliquo casu, quartanam quasi excitatis naturæ pigræ viribus solui.

APHOR. LXXI.

Ὁκόσοισι δέρματα περιτείνεται καρφαλέα καὶ σκληρὰ, ἄνευ ἱδρῶτος τελευτῶσιν· ὁκόσοισι δὲ χαλαρὰ, καὶ ἀραιὰ, σὺν ἱδρῶτι τελευτῶσιν.

Quibus arida & dura cutis obtenditur, sine sudore moriuntur: qui verò laxa & rara, cum sudore vita defunguntur.

Hæc sententia constat experientia. inter pessima signa quæ mortem indicant in febribus acutis, est vbi qui antea molli erat cute, iam est scabra & aspera. indicium enim est consumptæ humiditatis. Quare cùm accedamus ad ægros inducere oportet manū ad thoracem & hypochondria vt exploremus quomodo habeat cutis. Sunt duæ historiæ ad finem lib. 5. Epid. vbi Hipp. annotat hoc signum tanquam lethale, cutis cir-

cum-

cũtensa & arida. *Sine sudore.*] quia tota humiditas quæ conuertebatur in sudores consumpta est : & hi fere moriuntur cum tremore & reuulsione pulsus ac neruorum. Quibus verò laxa & rara, vt in morbo acuto lethali, intereunt cum sudore. Sudor indicat laxitatem cutis , superesseque aliquid humiditatis, quæ iam ob extremam retentricis imbecillitatem exit. Hi post commotum sudorem moriuntur 7. horis 14. 16. sed non prætergrediuntur 20. horas.

APHOR. LXXII.

Οἱ ἰκτεριώδεες οὐ πάνυ τι πνευματώδεες εἰσιν.

Auriginosi, non admodum ventosi.

Hæc Hippocratis sententia videtur esse contra experientiam , ob id varia est interpretatio. Primum, quod qui morbo regio laborant flatuosi sint. Est lib. 3. Epid. historia Apollonij, qui mortuus est auriginosus, & tamen vt ait , ibidem flatibus abundabat. Deinde verum est , quòd qui morbo regio laborant , magna ex parte flatuosi sint, qùia apud nos omnes auriginosi fiunt ab obstructione, à crassa & viscida pituita & imbecillitate ventriculi. Si ergo est imbecillitas ventriculi, si cruditas impacta venis illis angustis hepatis, faciat obstructionem quam sequitur auriginosus morbus, necesse est ægrum flatulentum esse. Philotheus ait per *ἰκτεριώδεις* intelligi eos qui sũt opportuni flatibus. Fuchsius intelligi eos qui abundant flaua bile. Sed hoc est falsum, quia (vt testatur Gal. loquitur Hippocrates de vero morbo regio. Hippocrates vixit in regione calida, nec tũ homines erant tam intemperãtes

quam ſunt hodie, & ob id non colligebant tantum cruditatis. Sed ſi qui tum erant icterici id fiebat à flaua bile per corpus diffuſa, non ab obſtructione. Poteſt tamen naſci morbus regius ab obſtructione à craſſiore bile, poteſt & à ſola intemperie hepatis calidiore. Itaque ſi accipiat morbum regium à ſola intemperie hepatis aut ab obſtructione à craſſiore bile, ſiue imbecillitate ventriculi, is erit ſine flatibus. At ſi ab obſtructione à multa cruditate cum imbecillitate ventriculi, neceſſario erit flatuoſus.

SCHOLIA.

Flatus à debili calore fiunt: In ictericis debilis non eſt calor, ſed acris & mordax à bilioſo humore qui icterum parit. Proinde icterici vix aut raro fiunt flatulenti. Videas tamen ictero ſæpenumerò hydropen ſiccum ſuperuenire, quemadmodum obſeruauit Hippoc. Apho.31. ſect.2. lib.6.Coac.animaduerſionum, quando in ictero aluus fertur bilioſis excrementis, acribus deiectionibus & pinguibus, aut cum vrina bile tincta ſupprimitur.

Quintæ ſectionis Aphotiſmorum finis.

IACO-

IAC. HOLLERII IN HIPPOCRATIS APHORISMOS commentarius ſextus.

APHOR. I.

EN τῇσι χρονίοισι λειεντερίῃσιν ὀξυρεγμίη ἐπιγινομένη, μὴ γενομένη πρότερον, σημεῖον ἀγαθόν.

IN diuturna læuitate inteſtinorum ſi ructus acidus ſuperueniat, qui prius non extiterit, bonum eſt ſignum.

HIc liber non poteſt circumſcribi certo argumento: quia totus varius eſt, tamen magna pars eſt de iis quę ſuperueniunt morbis, licet titulus ἐπιγινόμενον attribuatur potius libro 7. quàm ſexto. Galenus ἐπιγινόμενα καὶ ἐπιγινήματα interpretaturea mala ſymptomata quę malignis morbis ſuperueniunt, tamen dicuntur aliquando in bonam partem vt hîc. Siue itaque bona ſint, ſiue mala quæ morbis ſuperueniunt ἐπιγινόμενα dicuntur. Agit autem hic de ructu acido qui ſuperuenit longæ lienteriæ. Lienteria comprehenditur nomine profluuij alui, vti non ſolum

cibus, ſed & potus neque odore, neque colore, aliáve qualitate immutatus celeriter excernitur. Omnino cauſam habet imbecillitatem ventriculi, vel irritationem. Omnis imbecillitas eſt ab intemperie. Lienteria eſt ab intemperie frigida: vnde retentrix & alteratrix ſunt imbecillæ. In hac excrementa nullo modo confecta celeriter excernuntur, ſine vllo doloris ſenſu. Hinc colligimus eſſe intemperiem frigidam. Quod ſi cum ſenſu doloris fiat excretio, oportet tum pro certo habere eſſe vlcus in tenui inteſtino aut ventriculo, à quo quidem vlcere ſanies acris irritat ad celerem excretionem. Iam, ponamus longam lienteriam: in ea fit ructus acidus circa initia: hîc quidem ructus nullum ſignum facit aut præſagium, ſed tantum eſt indicium intemperaturæ frigidæ, vel pituitæ frigidæ acidæ quæ ventriculum refrigerat. Sin in eadem lienteria longa (qua de hîc agimus) moueatur ructus acidus poſt vnũ menſem, 6. ſeptimanas, duos menſes ſalutare eſt. Inde enim intelligimus naturam & vim concoquendi quæ antea erat proſtrata & deiecta conuerti ad coctionem & fore, vt eadem natura poſt aliquot dies perfectè coquat, atque ita ſoluetur lienteria. Intelligendum autem hîc ructum acidum qui prius non extitit. Ructus ergo acida circa initia, indicant tantum intemperiem frigidam, aut humorem acidum frigidum concluſum in ventriculo. Sed poſt initia præter id, indicant etiam naturam excitari ad concoctionem.

SCHOLIA.

HAc ſexta ſectione inquiruntur ſigna morborum bonæ & mala, quæ tum ad prognoſin tum ad curationem

corundem pertinent. Primus Aphorismus spem in longa leuitate intestinorum pollicetur, si ei ructus acidus superueniat. Lienteria siquidem est imbecillitas retentricis facultatis ventriculi, propter quam celer fit cibi nullomodo transmutati exclusio, cum priuatione primæ coctionis. Non enim cruditas festiui exitus causa est, sed festiuus exitus cruditatis, ex qua alui excrementa ipsa sunt alimenta, neque consistentia, neque colore, neque odore, neque alia quantitate fere immutata, sed subalbida, nulla commixta bile aut sanguine. In quo à cœliaca differt, in qua tanta cruditas non est vt alimenti assumpti species apertè internoscatur, sed nec integrè coquitur nec distribuitur, ob idque ex medio chylosa descendunt. Huius imbecillitatis continendi cibi cum tres sint causæ: intemperies frigida humida ventriculi, & hectica intestinorum: fluxio è cerebro: exulceratio superficiei ventriculi & intestinorum: In prima specie, si ructus acidus superueniat, qui prius non extiterit, bonum erit signum: quia indicabitur intemperiem iam incipere restitui, caloremque natiuum quasi extinctum iterum excitari. In secunda specie, ructus acidus bono esse non potest, quia præsentem ac vrgentem pituitam indicabit, & ab ea auctam intemperiem. In tertia specie, multo minus ructus acidus est laudabilis, vt qui caloris imbecilli perpetuo sit iudex non vlceris ad cicatricem nullo modo perducti.

APHOR. II.

Οἷσι ῥῖνες ὑγρότεραι φύσει καὶ ἡ γονὴ ὑγροτέρη, ὑγιαίνουσι νοσηρότερον· οἷσι δὲ τὰ ἐναντία, ὑγιεινότερον.

Quibus nares humidiores natura & genitura humidior, ij minus prospera valetudine fruuntur. Quibus verò hisce contraria adsunt, salubrius degunt.

Quodam loco lib.de locis in homine Hippocrates viderur contrà ſentire. Ibi enim exiſtimat corpora ſicca eſſe opportuna morbis moleſtioribus, contumacioribus & ſtabilioribus. Humida contrà, admittere morbos qui ſtatim diffluant & facile curentur. Sed ne quis fallatur. His verbis nihil aliud dicit Hippocrates quàm quòd morbi ſicci & firmati & in corporibus ſicci ſint diuturniores. Præterea ſi quis obiiciat illud Ariſtotelis & aliorum philoſophorum: humidum eſſe propinquius vitæ, & (quod dicit Gal.) temperamentum humidum eſſe ſalubre: intelligimus de humido neceſſario, naturali, & radicali, quod habet ſanguinem & pituitam pro pabulo, non autem de humido excrementitio & redundanti vt hîc. Locus eſt 6. Epidem. in iis quæ adiecta ſunt & ſuſpecta, vbi repetitur hic Aphoriſmus. Eius loci ſententia eſt quam breuiter complexus eſt Oribaſius, quod humidum de quo agit Hippocrates hoc loco eſt malum ſanis, bonum ægris. Proponamus aliquem ſanum, cui perpetuò defluit mucus & humor è naribus & qui abundat ſemine liquidiore, is morboſa valetudine eſt: Contra ſicuti ſint ſiccæ nares, & genitura craſſior, hic ſanus eſt. Iam ægrum capiamus qui conualeſcat, ſi in eo multa defluunt per nares & genitura ſit ei humidior, bono eſt. Ergo hoc malum ſano, bonum ægro. In ſano humiditas illa indicat cerebrum & vniuerſum corpus abundare humoribus excrementitiis, quæ ſi retineantur in cerebro, periculum eſt ne intercipiant vias ac fiant apoplexiæ, lethargi. Si non retineantur in cerebro, fient catharri & fluxiones in fauces, aſperam arteriam, pulmones, thoracem, ventriculum, &c. Vnde tuſſes, anginæ, aſthmata, tabes, alui profluuia, &c. Quod ſi verò ſit vniuerſi corporis humiditas, cum corpus humidum ſit

fere

fere denſum, dum ea materia retinebitur, putreſcet. Hinc febres putridæ & id genus alij morbi ex putredine nati. At in ægris ea humiditas eſt mala cauſa, bonum ſignum, quia & indicat cerebrum abundare pituita, & naturam eſſe robuſtam, quæ eam materiam expurget. Sic in ſanis, quanquam hi non vtantur commoda valetudine vti diximus. Itaque dicit Hippocrates, ij degunt valetudinarij, id eſt opportuni doloribus capitis, deſtillationibus, morbis putrilaginoſis, qui nares habent natura humidiores, & ſemen genitale humidius. 6. Epid. vbi repetit hanc ſententiam, additur πλεῖον, id eſt copioſius ſemen. Dicit autem natura. Hoc eſt naturali & ingenita intemperie, vt excludat eos qui nouo caſu & ob cauſam aliquam externam, vt qui ſero vtuntur comeſſationibus, & qui in aëre nocturno frigido aut nubiloſo diu verſantur. Hi enim ſolent habere cerebrum humidius & coryza laborare, Quibus verò contrà accidit, id eſt qui ſunt ſicciores neque abundant iis excrementis, viuunt ſalubrius. Siccum ſumitur duobus modis, quod natura tale eſt, & quod caret excrementis. Sic humidum corpus, & quod abundat humido illo radicali & naturali & quod excrementis humidis abundat.

SCHOLIA.

Signum diagnoſticon ſanitatis magis aut minus ſecuræ, petitum ab excrementorum redundantia aut vacuitate in corpore. Felicius. n. degunt qui ſicco temperamento ſunt præditi, quàm qui humido. Infelicius verò, quorum totum corpus eſt excrementoſum: Tales ſunt quibus nares natura non ex euentu aliquo ſunt humidiores & ſemen genitale

natura humidius & tenuius: nam nares humidæ, cerebrum humidum arguunt. At in cerebro humido totum corpus humidum redditur multísque morbosis affectibus obuiũ, quorum fomites existunt assiduæ ac pene innumeræ destillationes; quæ à cerebro humido in totum penè corpus delatæ illud morbidum ac valetudinarium omninò efficiunt. Semen verò genitale natura humidius, sanguinem totius corporis vnde semen genitale profluit, humidiorem, & testes ipsos (à quibus vis & forma semini confertur, & qui melioris vitæ in corpore authores sunt) ostendunt. At à sanguine humidiori & seroso, testibus quoque humidioribus, corpus humidum ac penè effœminatum euadit. Sic enim Galenus lib. de arte parua.

APHOR. III.

ΕΝ τῇσι μακρῇσι δυσεντερίῃσιν αἱ ἀποσιτίαι, κακόν· καὶ σὺν πυρετῷ, κάκιον.

IN longis intestinorum difficultatibus, cibi fastidium malum, & cum febre peius.

Hic Aphorismus scriptus est ab Hippocrate 6. Epi. Satis de dysenteria antea dictum est. Alias enim sumitur pro alui fluxu ab exulceratione intestini. ante hac etiam vsus est dysenteriæ nomine, pro disenteria cruẽta siue rubra. Hic de illa agit quæ est ab vlcere in intestinis ab humore quodam acri, vt pituita putri & salsa, bile flaua & atra. Si dysenteria est, & circa initia fiat ἀνορεξία, non est mirandum. Sed si quis longa dysenteria laborarit: & cùm antea semper appetierit aliquid, tandem cibos omnes fastidiat, periculosum est. Hoc enim indicat morbos ad mortem inclinare. In dysenteria inueterata primum partes superficiales intestini

ſtini vlcerãtur. ab illa putri, & ſalſa pituita, vel bile alterutra: vnde primùm prodeũt velut ramenta pinguedinis: deinde quædam tenuia tunicarum inteſtinorum ramenta. Tertiò deſperato iam malo, prodeunt tunicarum caruncula, quæ ſunt partes ſubſtantiæ inteſtini. Cibos autem faſtidiunt ægri, propter materiam illam communicatam ori ipſius ventriculi. Hoc malum eſt lethale non ſolum in hoc morbo, ſed etiam in aliis morbis acutis, & diuturnis. Sed ſi ea ἀποσιτία accidat cum febre (idque ob magnam inflammationem, aut putredinem vlcerum) peius eſt, inquit Hippocrates. Raró accidunt apud nos diſenteriæ ſine febre. Vidit in Hipp. interdum ſine febre. In diuturno dyſenteria cum excrementis & ſubſtantia inutili, vacuata eſt (vt fere fit) pars aliqua vtilis ſubſtantiæ & ſpiritus: quare tum natura eget inſtauratione, vt alimentis. At ſi faſtidiat cibus & deinde ſequatur febris, tum ſalus omnino deſperata eſt. Nam diſſoluentur vires, ſuccedet tandem ſudor frigidus, & ita morientur.

SCHOLIA.

CIbi faſtidiũ in longa dyſenteria perſeuerans, malũ: vt ſignũ quidẽ, quia ſignificat extinctionẽ facultatis appetentis cibos, quæ inanitis partibus ob multas & frequentes deiectiones penuriam non ſentiat & ad impletionem vrgente neceſſitate non excitetur, ſed cibos quoſcunque & gratos & ingratos auerſetur. Vt cauſa verò, quia tanta ſubeſt in inteſtinis humorum bilioſorum, aut pituitoſorum ſalſorum, aut atrabiliarium colluuies, vt non modò ſtomachus, ſed & ora venarum, per quæ alimentum in corpus diducitur, & à vẽtriculo vrgente fame ſuggeritur, hac colluuie repleantur: ita vt non ſolum non appetant aut trahant alimentum, ſed & cupiant, quod illis oblatum eſt, reijcere. Peius

verò erit cibi fastidium, si disenteria comitem habeat febrem: quia indicium erit, intestina inflammatione, aut abscessu, aut vlcere affici.

APHOR. IIII.

TA' περιμάδηρα ἕλκεα, κακοήθεα.

C*Ircunglabra vlcera, maligna.*

Satis intelligimus Græcos vt Hippocratem confundere ἕλκεα καὶ τραύματα. Si ergo cõtingit vlcus aliquod glabrosum esse, malum. Nam vt percuretur vlcus, necesse est, non solum vlcus: sed etiam partes vicinas esse temperatas: alioqui nunquam percurabitur. Igitur, vt regeneretur caro in vlcere, opus est sanguine vtili & moderato. At si partes vicinæ sunt vitiatæ, loco boni sanguinis demittunt vitiosum quẽdam, ac malignum, & velut salsuginem quandam: vnde neque regeneratur caro, neque curatur vlcus, & pili defluunt. Dicuntur vlcera κακοήθη, id est maligna, contumacia, rebellia, quæ nutriri non possunt, nec ad cicatricem perduci.

SCHOLIA.

P*Rognosticon de vlceribus. Ea omnia vlcera ferina, maligna & vix ac ne vix quidem ad cicatricem peruentura sunt, quibus & cutis desquamatur, & pili decidunt. Indicium enim est, non modo intemperiem insignem qualiscunque ea sit, iam diu in parte vlcerata vicinisq́ partibus contractam, sed & sorditiem ad impuritatem quandam humorum subesse, quæ cutis & pilorum alimentum corrumpit. Sic enim plantæ lixiuio, arina, aut aqua salita irrigatæ pereunt. Hoc obserues in elephantiasis, impetiginis & luis venereæ vlceribus.*

APHOR.

APHOR. V.

Τῶν ὀδυνέων καὶ ἐν πλευρῇσι, καὶ ἐν στήθεσι, καὶ ἐν τοῖσιν ἄλλοισιν, ἢν μέγα διαφέρωσι, καταμαθητέον.

Doloribus lateris & pectoris, cæterarumque partium, an ægri multum differant, diſcendum.

Hæc ſententia eſt, vt agnoſcamus, præſagiamus, & attificioſe remedia adhibeamus in doloribus. Nam ſi dolorem non cognoſcamus, nihil horum rectè faciemus. Monet tamen Hip. diſtinguendos eſſe dolores, & oportere conferre ægrum cum ægro, & dolorem cum dolore. Ergo vbi dolor eſt commotus, aduertere oportet ad qualitatem doloris, vehementiam, continuitatem & remiſſionem. Fingamus (verbi gratia) lateris dolorem eſſe. Primum eſt animaduertenda qualitas doloris, vt an ſit grauis, punctorius & acutus. De quibus differentiis ſeu ſpeciebus doloris, vide Gal. lib. 2. cap. 2. de locis affectis. Non ſatis eſt intelligere qualitatem: ſed oportet rurſus ſpectare vehementiam. Nam pleuriticus dolor differt ab alio, vt capitis, renum, ſecundum vehementiam. Vbi intelligimus & qualitatem & vehementiam, videndum eſt an ſit diuturnus dolor & contumax, an verò breuis. Videndum etiam, an ſit continuus, an intermittens. Id agimus vt cognoſcamus partem affectam, materiam morbi, & cauſam quæ dolorem facit. Vt autem præſagiamus & conuenienter curemus: Fingamus dolorem eſſe pungentem, vt in latere pungit, ergo locus affectus, membrana eſt. Grauis eſt, ergo muſculus malè habet. In renibus dolor grauis eſt, ergo afficitur ſubſtantia renis carnoſa. Dolor eſt pungens, offenduntur ergo partes neruaceæ, & mem-

branaceæ. In hepate dolor eſt grauis, ergo hepatis ſubſtantia laborat. Pungens eſt dolor, ergo membrana quę hepar ambit. Iam vti vehemens eſt dolor, fit à natura partis, vel qualitate aut quantitate materiæ. Nam ſi dolor occupat partem neruoſam, vehementior eſt: Si eſt multa materia, maiorem excitat dolorem, quam pauca. vehementiſſimi dolores fiunt ab acri & calida materia. Deinde videbimus diuturnitatem. Si diuturnus eſt, oportet talem eſſe vel ob multitudinem materiæ, vel ob naturam materiæ craſſæ & frigidæ, vel calidæ. Aliquando propter intemperiem & imbecillitatem partis, vt capitis in cephalæa. Interdum non quantitas aut qualitas materiæ, non partis intemperies facit huiuſmodi dolorem: ſed fit quia non patet exitus materiæ. Si dolor breuis eſt & intermittit, oportet eſſe flatus tenues, aut ſeroſos humores qui facilè tranſmutant locum. Tum oportet diligenter animaduertere tempora (vt monet Hipp. 6. Epid.) vt qua parte diei, menſis, horæ repetat dolor. Siquidem alia remedia competunt in exacerbationibus: alia in remiſſionibus. Præter id, vbi dolor vrget videndum quæ partes conſentiant, & quibus communicetur dolor, vt in renibus vbi iam dolor ad crus peruenit, vt ſit in eo veluti quidam ſtupor, tum intelligamus renes vehementer grauari. Aut enim calculus craſſior eſt, aut tuberculum, &c. Item ſi dolor perueniat ad teſticulos, dicemus, etiam eſſe dolorem in renibus. Poteſt tamen eſſe dolor in crure affectis lumbaribus muſculis interioribus tranſuerſis, nedum renibus, idque propter conſenſum. Sed cauendum eſt ne fallamus (vt ſæpe fit) in meatibus vrinariis, quia poteſt iis eſſe conſenſus à renibus & muſculis lumbaribus laborantibus, dolor per ſpinam aliquando peruenit ad ceruicem.

SCHO-

SCHOLIA.

QVoniam dolor symptoma est, vnde non solum partem affectam sed & morbi causam, speciem, magnitudinem, motum & morem dignoscere licet: Dolorum ideo differentiæ diligenter spectandæ ad diagnosin, prognosin & curationem morborum. Partem affectam indicat dolor punctorius nempe membranam inflammatam. Pulsatorius arteriam. Grauis, carnem. Tensiuus, membranam repletam. Morbi causam arguit: Dolor tensiuus repletionem sanguinis, aut humoris, aut flatus aut vaporis. Dolor calidus, calidam: Dolor frigidus frigidam. Speciem morbi ostendit dolor lateris punctorius, pleuritidem morbi magnitudinem, dolor multum punctorius magnam pleuritidem: dolor mitis leuem pleuritidem. Dolor quoque indicat tempus, sunt enim quidam dolores, qui certis temporibus inuadunt ac repetunt.

APHOR. VI.

TA νεφριτικὰ καὶ ὁκόσα κατὰ τὴν κύστιν ἀλγήματα, ἐργωδῶς ὑγιάζεται τοῖσι πρεσβύτῃσι.

REnum & vesicæ vitia, in senibus difficulter curantur.

Hipp. 6. Epid. parte 8. apud Græcos & sub finem 7. apud Latinos, ait quod non nouit vitia renum percurata post 50. annum: & non solum vitia renum, sed etiam obstructiones viscerum & scirrhos, vt lienis, hepatis. νεφρῖτις est aliquando inflammatio renum, & aliquando calculus in renibus. Itaque per τὰ νεφριτικὰ non solùm calculum renum intelligemus, sed etiam inflammationem, & dolores. Non tamen sequitur vt si qua sint vitia in renibus, ea non possint curari:

ſed rarò id accidit. Omnia ergo renum vitia difficulter, vel multo negotio ſanantur ſenioribus Rationem reddit Ariſtot.3. de partibus animalium, quia,inquit, ſubſtantia renum diuulſa & diſtributa eſt in multos ramos Aurelianus in Chronicis ſuis adfert alias rationes,quia,inquit,viæ ſunt anguſtæ, & renes poſiti ſunt in receſſu corporis:ita vt medicamenta quæ per os ſumuntur,prius ſint alterata, quam ad eos peruenerint: quia item ſi adhibeantur topica remedia, non poſſunt etiam eò ſuas vires tranſmittere, cum multi intercedant muſculi. Quarta cauſa,quoniam renes perpetuo recipiunt ſeroſam ſubſtantiam, quæ moleſta eſt propter bilem permixtam.Itaque vitia renum & veſicæ acrimonia eiuſmodi materię irritantur.Sed præter hæc communia etiam ſenibus, maior cutis condenſatio, viarum anguſtia & virium imbecillitas, ac naturæ, iis accidit,& ob id non facilè in iis curantur vitia renum & veſicæ. In iuuenibus & iis qui non attigerunt 40. aut 50.annum,ea vlcera,& abſceſſus & calculi in renibus,& veſica curari poſſunt,recta victus ratione adhibita. Licet curatio ſit difficilis:in renibus quidem ob diuulſam renum ſubſtantiam, vrinæ acrimoniam, & viarum anguſtiam:In veſica verò, quod ea ſit neruacea,& quòd ab vrina irritetur.In veſicæ tamen affectibus,catheteribus & iniectionibus vti licet: nihilominus non facilis ſequitur eorum curatio..

SCHOLIA.

Renum paſſiones,vtpote obſtructio.inflammatio, abſceſſus,vlcera,calculus: & dolores veſicæ ob vlcera, lapides,vrinæ ardores,ſuppreſſiones, & inflammationes in ſenibus triplici differentia conſtitutis,difficulter ſanantur:

Non

Non ſolum, quia omnes affectus, tam diuturni, tam acuti, in ſenibus difficillimè curantur ob caloris inopiam & naturæ infirmitatem : ſed quòd inter reliquos morbos à renum ac veſicæ affectibus omnium difficillimè ſenes conualeſcant : ob renum & veſicæ temperamentum paulo frigidius : loci profunditatem, ita vt remedia vires ſuas amittant, priuſquam eò venerint : periculum, ne remedia tranſeundo partes intermedias offendant : ob perpetuum affluxum ſeroſi excrementi per renes & veſicam defluentis : vnde irritantur vlcera & dolores illarum partium : quibus ad curationem quiete & ſiccatione opus eſt.

APHOR. VII.

ΤΑ᾽ ἀλγήματα τὰ κατὰ τὴν κοιλίην γινόμενα, τὰ μὲν μετέωρα, κουφότερα· τὰ δὲ μὴ μετέωρα, ἰσχυρότερα.

DOlores & tumores ventris ſublimes, breuiores : non ſublimes fortiores.

Μετέωρα poteſt intelligi ſecundum longitudinem ventris & profunditatem, vt per ventrem intelligamus quicquid intercipitur à pube ad diaphragma. Longitudo eſt à diaphragmate ad pubem, & eius medium eſt vmbilicus. Hinc Hippocr. lib. 2. Epidem. & in prognoſt. ait quòd quicunque dolores ſunt ſupra vmbilicum, & tumores & abſceſſus, periculoſiores ſunt, (quia ſunt in viſceribus, vel prope viſcera) quàm qui infra vmbilicum. Sed hîc μετέωρα intelligimus ſecundum profunditatem. Scimus per anatomen peritonæum medium eſſe inter muſculos epigaſtrij, & omentum ac inteſtina. Diſtinguamus iam profunditatem ventris cute & ſpina lumbari, & ponamus medium peri-

tonæum. Sic μετέωρα dicuntur versus cutem ventris ad peritonæum. Galen. ita interpretatur de profunditate, vt dicat, Si cui dolores sunt & tumores in musculis epigastrij, vel ad cutem ventris, ij minus periculosi sunt, quàm qui occupant partes quæ subsunt peritonæo: Dolores itaque & tumores ventris sublimes, id est, in epigastrio vel in cute, sunt leuiores seu minus periculosi: quia longius absunt à partibus principibus: & quia facilius adhibentur medicamenta partibus exterioribus, quàm interioribus. Non sublimes verò, hoc est in omento, intestinis visceribus sunt vehementiores & periculosiores.

SCHOLIA.

Dolores aut tumores ac ventris exteriores, & qui vltra peritonæum non feruntur, leuiores sunt: qui verò intra peritonæum subeunt, afficiúntque partes abdomine contentas, non tantum fortiores, sed & periculosiores: quia infectant ventriculum, hepar, lienem, vesicam, vterum, intestina, quæ partes sunt publicum munus obeuntes in corpore, quarum officio vita carere nequit.

APHOR. VIII.

Τοῖσιν ὑδρωπικοῖσι τὰ γινόμενα ἕλκεα ἐν τῷ σώματι, οὐ ῥηϊδίως ὑγιάζεται.

Aqua inter cutim laborantibus exorta in corpore vlcera, non facilè sanantur.

☞ Vlcus quatenus vlcus est, resiccari postulat, hoc est, petit vt repurgetur excrementis, sanie nimirum quadam,

dam, quæ naſcitur è corruptela partis: & item humiditate, quæ naſcitur ex ſuperfluitate alimenti, in hydropicis multum eſt excrementum quod aperta via eò demittit natura: quare vlcus illud ſemper cum madeat, non poteſt reſiccari, & ita neque curari. Neque verò ſatis eſt vt ſit repurgatum vlcus iis excrementis: ſed oportet carne repleri: quod vt fiat neceſſe eſt naturam partis eſſe integram & temperatam. At in hydropiſi eſt cachexia, ergo non regenerabitur caro. Et vt natura partis ſit integra, non ſatis eſt: oportet præterea tantum ac talem ſanguinem confluere ad partem, vt poſſit caro regenerari. At in hydrope hepar malè affectum eſt, & gigni potius aquas & pituitam quàm ſanguinem bonum. Si ergo ad partem, loco boni ſanguinis, influat ſanguis ſeroſus & pituitoſus: ſi non poſſit reſiccari, ſi cachexia eſt, non eſt mirum ſi in hydrope non poſſunt vlcera ſaneſcere. Aquam autem inter cutem intelligit, ſiue ea ſit leucophlegmatia, ſiue Aſcites, ſiue tympanites.

SCHOLIA.

Vlcera hydropicorum, non ſolum anaſarca, ſed & aſcite laborantium vix, ac ne vix quidem curationem recipiunt. Vlcera enim præterquam quod exſiccari poſtulant, humido quoque calore cœleſti perfuſo parti inſito indigent, vt regenerentur ac coeant partes vlceratæ. At in vlceribus hydropicorum nulla exſiccatio procurari poteſt, propter perennem affluxum ſucci ſeroſi putris: partéſque corporis hydropicorum deſtituuntur humido natiuo & calore: ſiceſcunt enim in dies, quòd nullo alimentario humore ac ſanguine laudabili irrorentur ob hepar refrigeratum: refrigerantur quoque in

dies à ſucco ſeroſo. Proinde vlcera hydropicorum non tantum inſanabilia, ſed & lethalia exiſtunt, quæ ratione hydropis oriuntur.

APHOR. IX.

TA' πλατέα ἐξανθήματα ὀ πάνυ τι κνησμώδεα.

L*Atæ puſtulæ non admodum pruriginoſæ.*

Τὰ ἐξανθήματα non ſunt variolæ, vt volunt nonnulli: nec tribuere ſpeciei oportet nomen generis. Nam ἐξανθήματα in genere φυμάτων continentur, ſed ſunt minora. Exanthematum autem ſpecies ſunt variolæ, rubiolæ, ſcabiolæ. Eſt locus 2. Epidem. vbi Hippoc. variolas illas vocat τρηχέσματα, id eſt, aſpredines. Intelligit eas variolas quæ ſpecie milij accidunt criticè, vt mẽſe Maio. Sed exanthematum ſeu puſtulatum duæ ſunt præſertim ſpecies. Puſtulæ enim aliæ latæ ſunt, alię acuminatæ. acuminantur à materia acri & calida. Lateſcunt verò à craſſitie materiæ & frigiditate. Nã quemadmodum tenuiora & calidiora elementa (vt ignis) tendunt in pyramidem. Frigidiora verò & craſſiora (vt aqua) in latidudinem magis: ita humor calidus & tenuis acuitur. Craſſus verò ac frigidus potius ampliatur. Altera ratio eſt ex meatibus cutis, quia aliquando rarior eſt, aliquando denſior. in denſa cute materia quæ à natura foras repellitur, dilatatur ſub cute. At vbi rarior eſt cutis, facilius exit. Hoc fit, vt in tela recens texta: quæ ſi humore aliquo aſpergatur, diſtenditur humor. Sin ſit vetus, quia rara eſt, magis ac celerius pene-

penetrat humor. Porrò omnis pruritus fit aut à pituita ſalſa, aut ab alterutra bile. Si ſit bilis, fit exulceratio & dolor. Si pruritus ſit à pituita ſalſa, non ita mouetur dolor, ſed fit exulceratio, vnde ſcabies. Si materia frigidior eſt, neque dum calorem illum putrefacientem, vnde ea ſalſugo pituitæ, à qua pruritus, contraxit. facit puſtulas latas quæ pruriginem non excitant. Præterea ſalſa pituita non eſt tam craſſa, quàm reliqua pituita quæ ſalſa non eſt. Ob id facilius penetrat cutim & exhalat. At bilis facilius cutim permeat & diſcutitur, quàm ſalſa pituita.

SCHOLIA.

Pruritus, eſt dolor neſcio cuius iucundæ voluptatis particeps, ſine aſperitate & exulceratione, excitatur ſub cute ab excremento acri immoto, bilioſo, aut pituitoſo aut atrabiliario: eos potiſſimum exercens qui ſordidi ſunt, qui cruditate laborant, & vitioſis ſuccis aluntur, multoque magis ſcabioſos & leproſos. Talis autem ſenſus doloris percipitur in ſcalpendo, aut excalfacto acri excremẽto ſub cute contento, idque plus vel minus, pro ratione excrementi magis aut minus acri: bilioſum enim excrementum, quàm pituitoſum aut melancholicum, acrius ſenſum mouet. Hinc fit, vt latæ puſtulæ quæ fiunt à pituita, minus pruriant, quàm acutæ & faſtigiatæ, quæ fiunt à bile. Bilis enim calida cum ſit, ſicca & tenuis, ſenſum magis proritat, quàm pituita & melancholia. Adde quod, latæ puſtulæ habent maiorem tranſpirationis locum quàm acutæ & breues. Quinetiam pituita & melancholia non niſi per accidens mouent pruritum, quando ſcilicet putrefactæ fuerint, vt videre licet in ſcabie, pſora & lepra.

APHOR. X.

KΕφαλὴν πονέοντι καὶ περιωδυνέοντι, πύον, ἢ ὕδωρ, ἢ αἷμα ῥυὲν κατὰ τὰς ῥῖνας, ἢ κατὰ τὸ στόμα, ἢ κατὰ τὰ ὦτα λύει τὸ νόσημα.

CApite dolenti & vehementer laboranti, pus vel aqua vel ſanguis, per nares, aut os, aut aures effluens, morbum ſoluit.

Hic Aphoriſmus eſt de diuturnis capitis doloribus, & aliquando recentibus: & præcipue ſi addamus αἷμα, quod etiam additur à nonnullis. Omnibus corporis partibus vis eſt expultrix eorum quæ nocent. Ob id ſi in capite multa eſt pituita, vel ſanguis, vel inflammatio natura molitur excretionem materiæ, vnde fiebat dolor. Hinc eſt vt poſt ſummos & diuturnos dolores capitis natura excernat ſanguinem per nares, aut liquidę pituitæ per os, aut etiam per nares, & ita ſoluatur dolor capitis. Illa tamen pituita nonnunquã repurgatur per cerebrum, per venas, per ſpinã, per oculos. Sed per oculos rarò, nec naturale eſt. Nam oculi ſunt nobiles partes, ac pus à capite repurgatur per aures ſæpius, per nares & os, ſed rarius. In hac itaque ſententia meminit meatuum & viarum, per quas naturaliter repurgatur cerebrum: non tamen quod aliæ non ſint. vt diximus. πονέοντι poteſt intelligi de vehementi dolore diſperſo per totum caput. dicit Philoth. quod Hippo. vocat particulam quandam capitis. Sed videtur notare affectionem quandam generalem. Itaque dicitur de toto capite dolente. περιωδυνέοντι, poteſt intelligi de vehementi dolore (περὶ) namque in cõpoſitione ſæpe ſignificat

ficat argumentum) ſed rectè dicitur de ſymptomate, quod ſequitur capitis affectionem & dolorem. Pus effluẽs per aures abſceſſu ſcilicet cocto, vel aqua per nares & os repleto cerebro pituita, morbum tollit. poteſt addi αἷμα, & vſu ipſo experimur dolores, & grauitates capitis ſolui fluxione ſanguinis per nares.

SCHOLIA.

PRognoſticon eſt de ſolutione dolorum capitis integra & abſque recidiua. Soluuntur dolores capitis, effuſione puris, aut aquæ, aut ſanguinis per nares, vel palatum, vel os, vel aures. Vbi proponitur medico ratio conſulendi doloribus capitis petita à motu naturæ, quo ſolet dolores capitis ſoluere. Cum enim dolor omnis capitis fiat ab humore, aut fluxu, aut intemperie, aut vapore: ſi eum, qui ab humore fit effatu digno, natura per euacuationem puris, aut aquæ vel ſanguinis per nares, palatum, os, aures quæ ſunt emiſſaria cerebri: eum verò qui ab intemperie, aut flatibus, aut vapore per alterationem aut inſenſibilem transpirationem ſolet integrè ſoluere: medicus, qui naturæ eſt imitator, tot modis dolores capitis ſanabit. natura autem quoſuis dolores capitis, tum mites, tum vehementes, tum externos, tum internos ſanat, aut effuſione puris per ea loca, ſi inflammatio à ſanguine extra vaſa ſuborta, abierit in ſuppuratum: aut effuſione aquæ, id eſt, humoris concocti qui bilis, vel pituita, vel melancholia fuerit. Sic enim Hippoc. libro de natura puris nomine aquæ tres illos humores complexus eſt: vel ſanguinis effluxu per nares, ſi intra vaſa contentus ſanguis quantitate aut qualitate peccauerit.

APHOR. XI.

TOῖσι μελαγχολικοῖσι, καὶ τοῖσι νεφριτικοῖσιν, αἱμοῤῥοΐδες ἐπιγινόμεναι, ἀγαθόν.

MElancholicis & nephriticis hæmorrhoides superuenientes, bono sunt.

Hipp. multo plenius notauit vtilitatem hæmorrhoidum lib. 6. Epid. comm. 3. & ad finem lib. de humoribus, vbi dicit hæmorrhoides non solum soluere melancholicos affectus, & renum passiones, sed etiam & pleuritidem, & peripneumoniam, & maniam, & phagædenica, & tubercula, terminthos, furunculos, vitiligines, denique omnia quæ habent melancholicum humorem permixtum aliis humoribus. Ob id lib. 6. Epid. vbi legitur, ἄλλοις, videtur legendum ἀλφοῖς: & sanè ratio ipsa suadet. Nam cum vitiligo sit à pituita salsa & melancholiæ permista, verisimile est hæmorrhoidas hanc materiam repurgare. Itaque hæmorrhoides non solum melancholicos affectus & renum passiones liberant, sed etiam vindicant à pleuritide, vitiligine, &c. Præterea cum hæmorrhoidibus certum est, quòd etiam repurgatur pars quædam pituitæ salsæ, & alia sanguinis vitia. Id dico quia Galen. asserit impossibile esse hæmorrhoidas fieri, nisi à sanguine melancholico, quod etiam falsum esse experimur Si quidem aliquando liquidus & purus sanguis repurgatur: denique qualis materia per menses excernitur, talis potest euacuari per hæmorrhoidas: Si ergo ea materia quę per hæmorrhoidas expurgari solet, sursum feratur ad cerebrum, fient maniæ: si ad alias partes corporis, alij dolores & morbi.

morbi. Quòd si ea materia ad sedem diuertat, soluetur materia,& alij morbi inde contracti,quia hæmorrhoides sunt generalis euacuatio,& per eas repurgatur corpus vniuersum,licet partes eæ magis,quę cum hæmorrhoidibus consentiunt,quales sunt, renes, pudendum , quæ cum hæmorrhoidibus exterioribus communicant.Sunt enim hæmorrhoides exteriores & interiores.De interioribus dubitatio est,& aiunt esse ramos quosdam à vena porta , qui communicantur intestinis,& purgant fæcem hepatis.alij volunt venulas esse à liene ad intestiuum rectum. Sed de exterioribus non est dubium quin sint soboles venæ cauæ ab explantatione post venas emulgentes, & distribuuntur in renes,vesicam,sedem, pudendum, vterum. propter quem consensum suppressis mensibus (vt in mulieribus viduis) videmus sæpe mensium loco fluere hæmorrhoides , vidimus quendam qui intolerabili cruciatu renum affligebatur : is nulla phlebotomia,nulla purgatione,nullis remediis topicis potuit leuari : nisi hæmorrhoide aperta,quod enim materia restitabet in renibus,id vrgebat. Simulatque aperta est via,quieuit morbus. Nec tamen sequitur quod hæmorrhoides statim mouere oporteat,si quis ita afflictetur. Verùm si intumuerint, audacius aperiemus. Melancholicos ergo affectus & renum mala curant hæmorthoides succedentes , hoc est , sponte naturæ prodeuntes. Neque enim sunt excitandæ, nisi sit consuetudo. Earum nempe consuetudo mala est,siue multum, siue parum fluant.

SCHOLIA.

HÆmorrhoides venæ duplices sunt, Externæ & Internæ. Externæ prodeunt à ramo venæ cauæ crurali nominato. Internæ, à ramo venæ portæ splenico. Qui fluit sanguis per externas, crassus ac fœculentus est, quod is à vena caua prodeat in qua sanguis magis coctus ac elaboratus continetur. Qui verò per internas, non semper crassus ac fœculentus, sed vt plurimum tenuis & splendidus, licet à liene prodeat, per ramum splenicum : redditur enim tenuis ac splendidus, quòd is à ramo splenico, per mesaraicum ramum descendens, permisceatur sanguini in venis mesaræis contento: qui serosus est, tenuis ac splendidus, vtpote nondum perfectè elaboratus. Per externas igitur, si anatomæ credendum sit, expurgatur hepar, renes, totum venosum genus, vterus, vesica, & pudendum. Qui enim sanguis per eas effluit manat à vena caua & descendit ad cutim per tres venas, duas nimirum ilias, & ramulum venæ sacræ. Proinde illorum fluor confert plurimum affectibus hepatis, lienis, renum, vteri, pudendi vesicæ. Per internas, expurgatur lien, totumque mesaræum. Qui enim sanguis per eas effluit, prodit à liene, à quo per ramum splenicum descendit ad ramum mesenterium, qui ramus inter duas sui mesenterij membranas intertextus circa collum & intestinum rectum extenditur, indeque in plures exiles ramos diffusus finem recti intestini amplectitur. Proinde illarum fluor confert plurimum affectibus lienis potissimum, & mesenterij, renum quoque affectibus saltem ratione vicinitatis. Lien enim vicinus per illorum fluorem fæce melancholica exoneratus, exonerat renem vicinum saltem sinistrum. Quare retinenda dictio nephriticis, non phreniticis repenenda vt visum est nonnullis.

APHOR.

APHOR. XII.

Αἱμορροΐδας ἰηθέντι χρονίας, ἢν μὴ μία φυλαχθῇ, κίνδυνος ὕδρωπα ἐπιγενέσθαι, ἢ φθίσιν.

Diuturnas curanti hæmorrhoidas, nisi vna quæpiam seruetur: periculum aquæ inter cutem vel tabis impendet.

Difficultas est in iis qui sunt assueti hæmorrhoidibus (quemadmodum quibusdam accidit, & aliquando toti familiæ) an earum curationem tentare debeamus necne. At in non assuetis & insolentibus minus id dubium est, quin curandæ sint: Quandoquidem in omnibus consuetudo & immoderatio hæmorrhoidum mala est, & grauis, adeo vt ex iis plerumque oboriatur marcor & tabes. Iam si curare velimus, controuersia est an omnes tollendæ sint, an vna relinquenda. Hippocrat. librum de hæmorrhoidibus scripsit, vbi non meminit vnius relinquendæ, sed omnes vel secat vel vrit, vel putrefacit, vel filio (quod hodie est vsitatissimum & tutissimum) consuit & constringit. Tamen in hoc Aphorism. & in fine, lib. 4. de victu acutè vult vnam relinqui, idque siue sequamur curationem per filum, siue vtamur putrefacientibus medicamentis, siue vramus, siue secemus. Aërius nullam vult relinqui, quia vbi vel secueris, vel vsseris, vel consueris, oportet inquit instituere victus rationem conuenientem, exercitia, phlebotomiam; & medicamenta per internalla, ne colligatur materia quæ possit fluere ad hęmorrhoidas. Nam si vacuatur materia hæmorrhoidum, cur relinquentur venæ hæmorrhoides. Videtur Gal. probare eandem viam. Hipp. tamen dicit quòd si cui importunè & intempestiuè curentur, fient supra-

dicti morbi: hoc est, si cui tollantur hæmorrhoides omnes importunæ, fient hydropes, tabes, pleuritides, peripneumoniæ, maniæ, legeæ, phagædenæ, terminthi, furunculi, alphi, &c. Galenus dicit ἀκαίρως curare dupliciter intelligi, & in eo duos esse errores: primus est quia ἀθρόως, id est, subitò curantur. Si quis enim vno die simul secet & vrat, error est. Nam vbi consilium est curandi omnes hæmorrhoides, oportet paulatim id facere & interquiescere, vt si qua materia reliqua sit, vacuetur per hæmorrhoides. Itaque tempestiuè curabuntur, si intermittimus aliquot dies. Sint (verbi gratia) quatuor hæmorrhoides primo die, vna tantùm excipietur filo, & aliæ relinquentur. Die sequenti aut altero, colligabitur altera, relictis aliis, vt semper aliqua materia effluat. & ita sensim curabimus donec tota materia defluxerit: alioqui magnus erit error: quia materia sursum recurret, & maniam aliósque supradictos morbos efficiet. Alter erit error, si importunè curentur, hoc est, nisi per interualla, & maximè per eas periodos quibus melancholicus sanguis repurgatur per hæmorrhoidas, sanguinem detrahamus, medicamenta purgantia instituamus, exercitia conuenientia imperemus, præscribamus probam victus rationem, quæ prohibeat nouam generationem materiæ. Itaque eo modo Galenus videtur liberum facere, vt omnes tollantur, sed non simul Quarto Epidem. est historia de quodam, cui consuluerat Hippocrates ne omnes hæmorrhoides tolleret, is noluit credere Hippocrati, sed aliis se commisit, quorum consilio ablatæ sunt omnes, & conualuit, postea tamen mania correptus est. Quare melius est v-

nam

nam relinqui, & minor erit molestia, ægrum per vnam expurgari, quàm ablatis omnibus, obstringi phlebotomiis, purgationibus, exercitiis, viuendi rationibus certis & statis: vel certè, si hoc non faciat, in periculo esse ne morbos prædictos incurrat. *Diuturnas*].nam si recentes sint, poterunt supprimi, exhibito medicamento, quod purget melancholiam, pituitam: aut instituta phlebotomia, aut adhibita victus ratione idonea. At si æger obnoxius sit morbo comitiali, melancholiæ, tabi, &c. non sunt supprimendæ recentes. *Aquam inter cutem*]recurrente sanguine ad hepar & ob multitudinem & crassitiem intercipiente vias, ita vt extinguatur calor natiuus ipsius hepatis, fiunt hydropes. Et quia aliquando robustius est hepar, quod sibi nocet reiicit in pulmones, vnde tabes: aut in latus, vnde pleuritides: aut in caput, vnde maniæ: aut, si aliæ quoque partes interiores sint robustiores, ad cutim: vnde fiunt phagedenæ, lepræ, terminthi, &c.

SCHOLIA.

Haemorrhoides à multis morbis liberãt, inquit Hippocr. 6. Epidem. pleuritide, peripneumonia, phagedena furunculis, therminthis, lepra, phrenitide, insania, melãcholia, nephritide & multis aliis. Ob id si, quibus consueta sunt fluere moderato & tempestiuo cursu, importunè supprimantur remediis astringentibus ac cicatricem ducentibus, eadem mala inuehunt, nisi reseruetur vena aperta: frequentius verò & facilius hydropen & tabem, quia cùm vena illæ in sede, ob plenitudinem aperiantur, ad quas facti-

lentus sanguis & melancholicus reijcitur à iecore, si via illi praecludatur, iecur scyrrhum contrahit, & multitudine ac crassitie opprimitur, vnde calore ipsius paulatim debilitato & quasi extincto generari bonus sanguis non potest, cuius frustrata generatio aquam inter cutem facit. Eadem ratione, cum iecur plenitudinem in venas pulmonis protrudit, ex qua vas aliquod rumpitur, tabes generari solet. Proinde ne hi morbi eueniant, vna aperta seruanda erit, si plures extiterint, suppressis aliis. Aëtius tamen non putat vnam apertam seruandam sed haemorrhoidibus laborantem, iis omnibus sanatis & occlusis, vnà seruandum esse, hoc est, antequam periodica fluxio haemorrhoidum redeat, purgatione, missione sanguinis, & debita victus ratione, occurrendum: ne sanguis ille faeculentus generetur, viámque consuetam ad sedem affectet.

APHOR. XIII.

Ὑπὸ λυγμοῦ ἐχομένῳ πταρμοὶ ἐπιγινόμενοι λύουσι τὸν λυγμόν.

SIngultu fatigante, sternutatio superueniens liberat.

In conuiuio Platonis aderat conuiua Aristophanes, qui corripitur singultu, vt ferè fit, cùm nimis festinanter edimus: aderat & Eryximachus medicus. hic iubet Aristophani vt spiritum contineat: quia inde, inquit, calor intro coactus augebitur, cuius beneficio vacuabitur materia singultus. hac tamen via non liberato Aristophane, suadet, vt aquam frigidam ore contineat: descendit enim ad os ventriculi. Cùm non quiesceret singultus, instituit postremo sternutationem, qua irritata singultu leuatus est Aristophanes. Est ergo remedium veterum contra singultum. Nam

in ſternutatione cerebrum , nerui ventriculus vehementer concutiuntur, concuſſo cerebro & ore ventriculi,vbi eſt ſingultus,vacuatur plenitudo cauſa ſingultus. Aliquando tamen naſcitur frigefacto ore ventriculi , & tum non difflatur materia. Itaque ſternutamentum conceſſione ſua calefacit & rarefacit materiam,vnde ſedatur ſingultus. At ſingultus ab inanitione non ſedatur iis viis.

SCHOLIA.

Singultus eſt cõuulſiuus motus,vel potius conuulſio, propria ſolius ventriculi, ſed interdũ ſtomachi,interdũ œſophagi: qua vis expultrix,quod tunicis aut ventriculi,aut ſtomachi aut œſophagi ineſt,expellere tentat.Huius,quẽadmodũ & omnis conuulſionis,tres ſunt cauſæ,inanitio,aut repletio,aut morſus oris vẽtriculi ab acri aliquo humore,aut ſeroſo & medicato,quo vomitu reiecto,ſtatim ſingultus ſoluitur, fitque ſingultus alias per ventriculi propriã affectionẽ, aliàs verò per cõſẽſum:vt in meningibus inflãmatione laborantibus, aut inteſtinis,aut vtero,aut aliis quæ vſpiã ſunt nervoſis partibus,aut hepate inflãmato:ſternutatio verò cùm ſit motus cerebri quo per nares confertim acto ſpiritu nititur ſibi moleſta expellere,nõ niſi ex euentu ſingultui remedio eſſe poteſt , nimirũ propter valentiorẽ motum muſculorum epigaſtri, cauſam ſingultus ſimul expellentium. Cùm enim ad ſternutamentum ciendum vis expultrix ad vehementiores motus ſe cõparet,atque in eo conatu abdominis maſculi intenti appreſſiq; ventrem vnà comprimant,fit vt vnà quoque expellat ea quæ in vẽtriculo,aut ſtomacho,aut œſophago, ſingultus cauſa ſunt.Hoc tamen modo non omnẽ cauſam ſingultus expellere poteſt ſternutatio:non.n.eã,quæ per conſenſum aliarum partiũ ſingultum ventriculo inuehit,qualis eſt

inflammatio hepatis, intestinorum, ilei, intestinum nimium prolapsum: febris singultuosa: neque eam quæ est ab inanitione nimia, vt è purgatione, excretione sanguinis, vigiliis immodicis. Sed eam tantùm quæ sedem habet in ventriculo, illique molesta est, vel repletione nimia, qualis est cibus aut pocus nimius, vt in ebriis, gulonibus, pueris: vel acri qualitate, vt cibus corruptus, acris, aut acerbus, qualia sunt pira aut poma acerba: Deuoratum pharmacũ acre, vt piper, aut venenatum, aut vehemens, vt elleborus. Intemperiem quoque solā frigidam ventriculi (à qua scribit Gal. in comm. 3 prog. singultum sine febre oriri interdum) sanat sternutatio, vt cuius commotione ac agitatione ventriculus incalescere possit.

APHOR. XIV.

Ὑπὸ ὕδρωπος ἐχομένῳ, τοῦ κατὰ τὰς φλέβας ἐς τὴν κοιλίην ὕδατος ῥυέντος, λύσις.

HYdrope detento, si aqua è venis in ventrem confluxerit, soluitur morbus.

Hipp. lib. de iudicationibus ait quod in leucophlegmatia vehemens alui profluuium soluit morbum, in ascite verò addit, quod non solum aqua diuertens ad ventrem, sed & ad vesicam, soluit etiam morbum, hoc facit ad curationem. Nam in leucophlegmatia per aluum purgatio & vsus clysterum probatur, quia multa est materia sparsa per totum corpus. In ascite vtendum iis quæ vacuent per deiectiones & vrinas, quia materia est in ventre. Quæritur an sit necesse, si quis corripitur aqua inter cutem, siue sit leucophlegmatia, siue ascites vt percuretur moto alui profluuio, & euacuata illa aqua vel sponte naturæ, vel medicamentis? nonest ne-

necesse, licet post deiectionem æger melius habeat,& liberatus videatur. Potest enim aliqua causa subesse, quæ nouam aquam generet. Nam si subsit vitium in visceribus,& confirmatus fuerit hydrops(vt post duos menses) desperatio est,neque vnquam poterit persanari æger. Si viscera non sint corrupta, sed integra, poterit percurari. Sed videndum est vt integræ sint vires, dum medicamenta adhibes. Nam si collapsis viribus id tentes, interim dum purgabitur aqua,morietur æger. Vidimus duos laborantes hydrope thoracis & pulmonis:in altero aperta est via, obortáque tussi & vehemente siti, arefactis scilicet pulmonibus, mortuus est. Alter non fuit sectus,sed tandem periit: & illi inuentus est pulmo omnino corruptus. Signa quibus cognoscas,an qui hoc morbo laborant,affecta habeant viscera,& percurari possint,vide lib.de locis affectis & lib.de prædictione. *Aqua quæ in venis.*] Philot. venas interpretatur hepar. Certum est generationem aquæ fieri in hepate,neque tamen semper in venis manet:sed aliquando ad pulmones diuertit:aliquãdo ad spatium illud inter peritonæum & intestina, aut etiam inter omentum & intestinum: aliquando exugitur per venas mesaraicas:aliquando rectà ad intestina fertur, vnde fiunt alui profluuia. Profluuium itaque alui morbo liberat,siquidem vires integræ sunt & viscera non corrupta.

SCHOLIA.

PRognosticõ est de solutione hydropis. Soluitur hydrops, si sponte natura,cũ impetu & magna copia, aqua à venis in ventrẽ cõfluat,& eodẽ impetu per aluum aut vesicam vacuatur. Si enim sensim ac stillatim defluat,poterit reti-

peri in ventre, ac inde hydrops non soluetur. Oportet autem vitium hepatis vnà cum copioso aquæ co fluxu, corrigi; alioquin morbus non soluetur. Duæ enim causæ sunt hydropi cuiuslibet, hepatis vitium, & tumor vel ventris vel molis corporeæ, multis enim sponte vel arte commoto ventre, & aquosis multis inde expurgatis, non superfuit salus, sed rediit malum. Serosus autem ille humor, qui in ventrem confluit, manat è venis quæ vel in habitu sunt corporis, in quibus redundans serosus ille humor loco sanguinis anasarcam hydropen parit: vel in hepate, suæ quæ sunt venæ illæ penè innumerabiles, quæ per totum hepar, potissimum partem hepatis cauam insertæ ac disseminatæ sunt, in quibus ob hepatis vitium sanguinis loco serosus hic humor generatur, colligitur ac retinetur, vnde hydrops ascites. Qui ergo in Anasarca ab habitu corporis in ventrem confluit serosus humor, oportet hunc ad hepar primum retrocedere, & ab hepate in ventrem: vt & eum qui in ascite ab hepate in ventrem, hoc est, capacitatem abdominis, partésq; inferiori ventre conclusas, vtpote in omentum, intestina & vesicam, maximè verò in medium peritonæi & intestinorum, confluere. Quibus verò viis ac meatibus ad eas partes confluat, sic habeto. Ad intestina quidem fertur is, qui in caua hepatis parte continetur. Ad vesicam, is qui in gibba eiusdem parte collectus est. At omentum excidit per ramos venæ apertæ cuius caudicem intra se excipit, & ab omento per venas mesenterij in intestina transfertur. Ad medium verò peritonæi & intestinorum fertur per cæcos angustosq; pores (licet aliter Fernelio doctissimo visum sit) quod non debet magis mirum videri, quam eius humoris portionem nonnunquam in femora ad pedes maximè post deambulationem, interdum in scrotum veluti cuniculis sibi inusitatam viam parare, & interdum in thoracis spatium atque in vterum irrepere. Adde quod ipsemet Fernelius lib. 3. methodi medendi

 cap. 7.

cap.7. agnoſcit vias iſtas inaſpectabiles loquens de viribus medicamentorum purgantium. Humores (inquit) in purgatione per cæcos occultoſque ductus, vel ab extremo corpore magna perturbatione confluunt in ventrem. Sic hydropicorum aqua ex ingenti capacitate abdominis aut in inteſtina rapitur, aut in veſicam remeat: Sic multa plerumque & è pulmonibus, & è cerebri ventriculis & ex articulorum tumoribus, neque per venas, neque per manifeſtos ductus in aluum illabuntur, &c. Vide Apho. 55. lib. 7. & Apho. 35. & 37. lib. 6. ſect. 2. Coac.

APHOR. XV.

Ὑπὸ διαῤῥοίης ἐχομένῳ μακρῆς, ἀπὸ ταὐτομάτου ἔμετος ἐπιγινόμενος λύει τὴν διάῤῥοιαν.

Longo alui profluuio laboranti ſponte vomitus ſuperueniens, morbum ſoluit.

Solet Hippocrates notare naturales reuulſiones & vacuationes: vt quo modo in morbis naturam ſalubriter mouere videmus, ita & nos naturam imitemur. Contingit aliquando prouidentia naturæ vomitiones excitari, aliò verſa materia: Ita vt tum reprimãtur alui profluuia, quæ alioqui ſiſti non poterant. Sed in recenti alui profluuio non licet vomitiones excitare: at in diuturno licet, modo æger vomere conſueuerit & vires ferre poſſint.

SCHOLIA.

Dies aliquot aluũ fluere, bonũ, inquit Celſus; imò verò non ad dies aliquot, ſed ad lõgum tempus aluũ fluere

ſalubre admodum, vt in hydrope anaſarca, aut aſcite. Quod ſi alui profluuium adferat iacturam virium, corpuſque extenuet; vomitus illi naturæ ſponte ſuperueniens, morbum ſoluit: non tam quod reuellat aut retineat quod influit, quam quod naturæ robuſtæ ſignificatio fiat, vt quæ incipiat materiam retinere, eamque pro materiæ inſolentia ad ſuperiora per vomitum efferre. Sic in longis lienteriis acidus ructus probatur.

APHOR. XVI.

ΥΠὸ πλευρίτιδος ἢ ὑπὸ περιπνευμονίης ἐχομένῳ διάῤῥοια ἐπιγενομένη, κακόν.

PLeuritide aut peripneumonia detento, diarrhœa interueniens, malum.

In peripneumonia, pleuritide propter magnitudinem febris & vigilias, aliáque grauia ſymptomata vires labefactantur. Quod ſi præter hæc accidat etiam alui profluuium, eſt deſperatio: & ob id ἐχομένῳ, id eſt, vehementer afflicto; quia febris vehementia, & omnis affectus vehemens vires proſternit. At in recenti pleuritide & pulmonia aliquando diuertit materia ad inteſtina, nec tamen lædit huiuſmodi alui profluuium. Alui ergo profluuium in illis morbis vehementius malum, & vt cauſa & vt ſignum: vt cauſa, quia cùm ſit ſymptomaticum & fiat vi morbi, vires frangit. Signum malum, quia indicat hepar & reliquas nutritorias partes conſentire partibus affectis pulmoni vel lateri. Quoniam enim vis hepatis attractrix cæſa eſt, & ventriculi item retentrix, ideo commouetur alui profluuium. At ſi talis excretio fieret prouidentia naturæ, &

cocto iam morbo, de pleuitiride facta leuiori, non esset malum. Ex hac sententia colligunt plerique in pleuritide & peripneumonia nullo modo mouendam esse aluum. Imo mouere possumus & tutò, non quidem medicamẽtis illis veterum fortibus & agitatoriis: Sed cassia, catholico, addita aliqua portione rhabarb.

SCHOLIA.

ÆGri malè eunt cùm ad animalis atque vitalis facultatis infirmitatem aut laborem, naturalis facultatis infirmitas aut labor accedit. In pleuritide atque peripneumonia laborat respiratio, quæ actio est composita ex vitali & animali: Profluuium alui in hoc vtroque affectu præterquam quod non iuuat morbum, & symptomata auget: quòd cùm in omni morbo pessimum est, tum in affectibus thoracis, internisq; inflammationibus maximè lethale, vt signum, & caussa. Signum quidem, quia testatur affectum communicari hepati & ventriculo, quorũ facultas attractrix vel alteratrix collabitur. Caussa verò, quia fluxus omnis symptomaticus vires exoluit desurgendi frequentia, exhaustis spiritibus dolore, vigiliis, nec ex parte affecta quicquam educit. Si tamen in pleuritide aluus biliosa multa & aquosa deiiciat, duobus modis vtile id & salubre esse potest. Vno in morbi principio ad materiæ antecedentis auersionem & expurgationem. Ob idq; Hippocrates scripsit raro obnoxios esse pleuritidi, quibus aluus natura humidior est. Altero, in progressu & circa statum, modò hæ conditiones in omni critica excretione necessariæ cõueniant, vt signa coctionis tum propriæ in sputis, tum communis in vrinis apparuerint, magisque si noxius humor expurgetur, atque adhuc magis si æger inde leuius ferat malum. Certiora sunt omnia cùm in die critico se profert, quod die prænuntio significatum fuit. Cum

hac limitatione profluuium alui non solùm in pleuritide & peripneumonia, sed in omni alio morbo securum, & ab omni metu redditur præsagium.

APHOR. XVII.

Ὀφθαλμιῶντα ὑπὸ διαῤῥοίης ληφθῆναι, ἀγαθόν.

OPhthalmiâ laborantem alui profluuio corripi, bonum.

Opthalmia est inflammatio oculi membranæ albæ externæ. Quod autem hîc scribit Hippocrates verum est ex obseruatione & ratione. Obseruatio est, quia & in lippitudine & in doloribus capitis, alui profluuium sponte naturæ aliquando commotum sanat. Ratio est, quia maximè probantur reuulsiones naturales, cùm materia quæ morbum facit deorsum depellitur. Alui itaque profluuium propter reuulsionem soluit ophthalmiam (& maximè vbi ab acri materia & sanguine cui permista sit pituita salsa) siue id alui profluuium moueatur sponte naturæ, siue arte (imitatione ipsius naturæ) vt dato rhabarbato, diaphænico, &c.

SCHOLIA.

PRæstantissimum remedium est in omni affectu à fluxione orto, à termino fluxionis ad origine͂, & inde per partem communem ac remotissimam reuellere, simul & vacuare; quod ea reuulsio exactissima sit, quæ simul vacuat, vt extra corpus humor trahatur: Id afficit diarrhœa ophthalmiæ, tum

tam sponte naturæ superuenientis, tum artificio medici procurata. Nã tumor ille externus non sola constat meatuum plenitudine, sed vasorum etiam internorum distentione: quæ cum sibi continua sint, partim descendentem sanguinem mutuò excipiunt, partim per meatus & poros internos latiores humorem excludunt. Conquiescunt ergo ophthalmiæ purgatione, maximè vbi humor acrior est: quia in plethoricis, venæ sectio præcedere debet, præter quas reuulsiones aliæ medico sunt procurãda per Clysmata, Cucurbitulas, frictiones, & alia remedia: nec tamen in his remediis reuulsionis acquiescendum toto fluxionis tempore, sed & per interualla purgandum, modò verò dolori sedando incumbendum.

APHOR. VIII.

Κύστιν διακοπέντι ἢ ἐγκέφαλον ἢ καρδίην, ἢ φρένας ἢ τῶν ἐντέρων τι τῶν λεπτῶν, ἢ κοιλίην, ἢ ἧπαρ, θανατῶδες.

PErtusa perfectáve vesica, cerebro, corde, septo trãsuerso, tenui quodam intestino, ventriculo, iecore, lethale est.

Διακοπέντι, duobus modis intelligitur. Primo dicitur de magnis & profundis vlceribus. Deinde etiam vbi aliquid substantiæ partis vulneratæ abscissum est. Iam vesica, constat alueo seu cauitate conflata ex duabus membranis neruaceis, & item collo, quod est carnosum magis quàm membranæ illæ. Si itaque vesica vulneretur magno & profundo vulnere, quódque perueniat ad eius cauitatem, lethale est: quia cùm sit neruosa & exanguis, vulnus coalescere nequit. Lethale quoque est, si vesicæ pars excindatur, vt in iis quibus extrahitur calculus. Nam calculus aliquando adhærescit membranis vesicæ, vt non possit auelli nisi magna

violentia & ferro. Tum igitur disrumpitur substantia vesicæ,& fit exulceratio, ab exulceratione inflammatio,quam sequitur mors certa. Nulla enim inflammatio perniciosior est & lethalior (inquit Hipocrates) quàm vesicæ. At si fiat vulnus in collo vesicæ ad peritonæum,non est periculosum, quia cùm illud sit carnosum facilè coalescit. *Cerebro*] Gal.lib.de vsu part.8. meminit quorundam vulnerum cerebri etiam penetrantium ad ventriculos. In Smyrna vrbe Ioniæ vidit percuratum vulnus quod penetraret ad anteriorem ventriculum. Sed id Dei voluntate magis factum esse medici existimarunt, inquit. Nam si alter etiam ventriculus vulneratus fuisset, mortuus esset æger. Quibusdam magno vulnere excinditur aliquando & cranium & substantia cerebri, qui tamen conualescunt. Verum & hoc & illud de vulnerato ventriculo cerebri est ex in quę rarò curationem admittant. *Corde*] Certum est quod cor aliquando vulnerari contingit, nec tamen mors inde sequitur, vt fertur de sue quadam quæ vulnerara in corde conualuit. Nam si vulnus attingat tantum pulpam cordis & carnem non est necesse mori. Si tamen est magnum vulnus, vt etiam penetret ad ventriculos & arteriam aliquam, mori necesse est. Sin sit vlcus tantum aut tuberculum, morietur quidem æger, sed non tam subitò. Constat enim quendam ita cũ tuberculo vixisse duos annos. *Septo transuerso.*] Hoc vulneratum in parte membranacea curari non potest: in carnosa verò potest facilè. Alexander Benedictus meminit cuiusdam militis, qui fuit percuratus: nos ipsi obseruauimus in suspenso quodam, cuius dissectioni in scholis medicis Parisiensibus præfuimus, vulnus obductum cicatrice, in parte carnosa diaphragmatis

Ali-

Aliquo ex tenui intestino.] Tenuia intestina si in superficiem tantùm lædantur, possunt percurari: at si in profundum, lethale est vulnus. Non enim possunt adhiberi remedia. Alia verò intestina crassiora, etiam perforata vt excernatur stercus, possunt persanari, quanquam hoc rarum est. Quidam fuit confossus in intestinis ablatis grumis & reliquis quę poterant impedire glutinationem vulneri, adhibita sunt remedia euæma, hoc est medicamenta astringentia quæ vulneribus cruentis induntur: ídque parte externa: interiore, neglecta. Itaque conglutinato vlcere exteriore, quæ erant confossa in profundo prouidentia naturæ glutinata sunt & percurata. Vide 6. Epidem. hodie etiam id tentatur à multis nec temerè. Libr. de loc. affect. fit mentio cuiusdem cui vulneratus erat thorax in profundum: ita vt ex strepitu quodam suspicio esset confossi pulmonis: Is est percuratus appositis similiter parte exteriore euæmis, nullo remedio adhibito interioribus. *Ventriculo.*] Philotheus, & quidam Grammatici volunt *κοιλίαν* sine articulo dici de omni cauitate. Cum articulo verò, de ventriculo propriè appellato, quod est receptaculum cibi & potus. Sed istud ridiculum est, cum hoc loco sine articulo intelligatur ventriculus 6. Epidem. cuidam, iaculo ventriculus vulneratus est in profundum, sed mortuus est die 7. Verum est, inquit Galenus, quod si possent adhiberi remedia conuenientia effectui, possent percurari eiusmodi vulnera. Sed quia adhiberi non possunt, dissident labra vulneris: neque etiam facilè coire possunt, quia sunt partes neruosæ & membranaceæ. Quod si dederis potiones non contingant locum vulneratum, nisi fortasse in fundo ventriculi.

Galenus in commen. meminit lib. cuiusdam Hippocratis de periculosis vulneribus (qui non extat) vbi Hippocrates curari vult ventriculi vulnera potionibus. *Iecore*] in summa iecoris parte consistentia vulnera, etiamsi fibrę auferantur, possunt sanari. Sed si vulnus in profundum & cauas partes hepatis penetret, vt attingatur pars hepatis, aut aliæ venæ, lethale est: quod scilicet, plurimus inde manet sanguis. Septimo Epid. fit mentio cuiusdam; qui iaculo transfixus qua parte multas venas habet hepar, statim euasit cadaueri similis, & mortuus est Lethalia etiam sunt vulnera in renibus, vt emingatur sanguis in magna vena & femoris & tibiæ in magna atteria & in carotidibus etiam. Hæc enim vulnera magna ex parte aut statim aut paulo post mortem adferunt.

SCHOLIA.

PRognosticon de vulneribus partium nobilium, aut earum quarum officio vita carere nequit. Quæ omnia magis vel minus lethalia sunt, hoc est, ita periculosa, vt vel necessariò, vel magna ex parte mortem adferant. Magis quidem lethalia, si ampla ac magna fuerint. Minus verò, si nec ampla nec profunda extiterint. Vulnus autem lethale in vniuersum quatuor modis esse potest. Vno modo, ratione symptomatum superuenientium per causæ morbificæ productionem, aut materiæ translationem: qualia sunt vulnera articulorum & neruosarum partium quibus accedit inflammatio ingens, delirium, conuulsio, apoplexia & simile. Hæc enim vt non est necesse superuenire, ita vbi superuenerint, certa ferè desperatio est. Altero, ob partium vulneratarum nobilitatem insignem aut officij ad vitam necessarij interceptionem. Sauciatis enim partibus principibus

insigni

insigni vulnere, prius exhauriuntur spiritus vitæ instrumenta, quàm soluta continuitas vniri possit: Interdum mors obrepit, impedita aut intercepta planè actione aliqua ad vitam necessaria, vt spirandi actione, pulmone vulnerato: Concoquendi, distribuendi & excernendi, ventriculo aut intestinis vulneratis. Tertio, ex adiunctis, cum scilicet vel hæmorrhagia ingens coniungitur, vel curandi ἀδυναμία. Sic enim sauciato iecori, vel craßis venis persectis, tanta adest hæmorrhagia, vt ab ea mors citius oboriatur, quàm soluta continuitas restituatur. Vulneratis internis partibus mors consequitur, quia his adhiberi remedia non possunt. Postremò, id quod ex se sanabile est, ex euentu fit insanabile, vt cum telum venenatum est, aut cum subest magna viscerum impuritas, aut cum in diæta plurimum peccatur. His ita constitutis expendenda sigillatim vulnera partium de quibus hîc fit mentio.

Vesicæ, quæ pars est ratione officij ad vitã necessaria, vulnera nõ omnia sunt lethalia, nisi ad vulneratam vesicã doloris acerbitas, inflãmatio, & febris cõtinua accedant. Plurima verò manent insanabilia quia non possunt coalescere, non tamen lethalia. Quæ enim ad interiorem vsq; capacitatem, ipsius tunica tota diuisa perfectaque vulnere insigni, penetrant, vix ad sanitatem perducũtur. Quæ circa eius collum, sanabilia, quia collũ carnosum est: vt videre licet in sectione calculi, modo ne vi hærens forcibus euellatur, indeque discindatur vesica & phlegmonem contrahat. Rarius quoque sanantur, inflicta qua parte oßi sacro alligantur: sanari tamen possunt, quia vinculi interuentu ferruminantur partes diuisæ: quod Fallopius scribit se obseruasse in milite cui per vulnus in femore vrina reddebatur. Visum quoq; est in multis ex discissione vesicæ exempto calculo, aut alio modo vlcere cõtracto, læso quoque intestino recto, fæces & vrinas per vlcus defluere, eosq; diutißimè vitam protraxisse. Signa

vulnerata vesicæ locus in pube aut circa sedem vulneratus & vrina per vulnus, vel sanguinis per meatum vesicæ excretio. Capitis vulnera, alia ad ossa pertinent: alia ad membranas, vasa, neruos: alia, ad cerebri substantiam: alia, ad cerebri ventriculos. Omnia huiusmodi vulnera lethalia. Minus verò lethalia existunt, quibus sola ossa franguntur. Quæ ad membranas penetrant, potissimum piam matrem, mortifera: quia tenuis hæc membrana quæ cerebrum obuoluit, sola nũquam lædi potest, quin vi à quoque cerebrum afficiatur, vt nec cerebrum ipsum circa illius membranæ consensum. Siue enim intemperies simplex siue cum affluxu humoris alterutrum horum inuaserit, statim affectum alteri communicari necesse est. At dura membrana, quia longissimè distat à cerebro sola potest affici. Quæ ad cerebri substantiam penetrant, omniũ maximè lethalia: cum ad symptomatũ superuenientium grauitatem, qualia sunt inflammatio, febris, conuulsio, Paralysis, deliriũ, sopor, difficilis spiratio, vel etiam abolitio: Tum verò ob partis principis nobilitatem: Etenim quia pars princeps, celerrimè exhauriuntur spiritus, noxáque toti corpori communicatur per priuationem aut abolitionem facultatis animalis: multos tamen ex his vulneribus conualuisse multa testantur historia. Addit verò Hipp. plures mori ex iis, qui antica capitis parte quàm qui postica vulnerantur.

Cordis omnia vulnera absolutè & necessariò lethalia, idque vel repentè, vel non ita multò pòst. Repentè quidem, si magna sint & profunda. Non ita multò pòst, si exigua. Lethalia verò sunt, non solum ob assiduum cordis motum, sed & carnis duritiem, sanguinis profluuium, spirituum subitam resolutionem, meatuum & ventriculorum à sanguinis collectione obstructionem, & necessariò superuenientem inflammationem. Etenim, si ad ventrem cordis vulnus penetrauerit, statim exhalat anima sanguinis profusione necessariò consequente, idque præcipuè sauciato sinistro ventriculo

qui vitalem multòque puriorem ſanguinem continet. Quod ſi ictus in corde conſtiterit, nec ad ventriculos vſque peruenerit, tum ad vnum aut alterum diem ſuperſtes eſſe poterit, mox verò inflammatione ſuborta, extinguetur. Quidam obſeruarunt callum in corde inſtar calculi durum: alij cor pilis refertum, alij teſtantur ceruam inuentam, quæ ſagittæ aculeum ex longo tempore cordi infixum geſſiſſet. Galenus affirmat ſe vidiſſe victimas, quæ euulſo corde, clamabant & fugiebant. Sed hæc inter portenta habenda ſunt. Signa cordis percuſſi ſunt, præceps virium lapſus, ſanguinis nigri exitus, præſertim ſi telum dextrum ventriculum attigerit, vel ſanguis multus, pulſus languidi, color pallidiſſ. ſudores frigidi & fœtidi, extrema frigida, mors ferè repentina.

Diaphragmatis vulnera, quò viciniora ſunt eius centro eò magis lethalia. Quæ verò remotiora, minus. Quæ in parte eius carnoſa inflicta ſunt, ſanabilia. Quæ in parte neruoſa, non poſſunt coaleſcere: quoniam ad eius motum perpetuum accedit neruoſa ſubſtantia, quæ nullo modo coaleſcere poteſt, vt patebit ex Aphoriſmo ſequenti. Quanquam, ſi ea nec magna ſint, nec profunda vulnera, ſanari poſſunt, ſed raro non ſolum ob perpetuum ſepti motum nerueamque eius ſubſtantiam, ſed & ob ſymptomatum ſuperuenientium vehementiam: qualia ſunt delirium, ſpiratio difficilis. Item ob curandi difficultatem. Quinetiam vulnera partis carnoſæ ſi foras non perueniat, ſed ex rupto aliquo vaſe in diaphragmate ex caſu, aut lapſu, aut contuſione oborta ſint: aut ſi phlegmone ſuborta ſit grauiſſima, curatúque difficillima ſunt. Nimirum ob retentum ſanguinem, qui extra vaſa propria facilè ſuppuratum concipit: vnde naſcitur pus, quod cum liberum non ſemper inde habeat exitum, nec per pulmones, nec per partes inferiores expurgetur: intra peritonæum defluens grauiſſimos dolores noxámque peri-

culosam inuehit, nō solū diaphragmati, sed & partibus peritonæo contentis. Quo fit vt non tantum respiratio deprauetur: sed & cor, iecur, ac ventriculus, ob viciniam: cerebrum verò ob insignem neruorum communionem, & halituum euaporationem grauissimè afficiantur. Percussi diaphragmatis signa sunt, præcordiorum sursum contractio, spinæ dolor, spiritus rarus, sanguis spumans, risus sardonius ex Arist. 3. de part. animal. cap. 10.

Intestinorum vulnera lethalia, potissimum intestinorum tenuium: maximè verò ieiuni, ob vasorum magnitudinem, tunicæ tenuitatem, nerueam naturam, iecoris viciniam, bilis susceptionem, & curandi difficultatem: aliquando tamen ieiunum vulneratum sanari visum est, vulnere præsertim summa parte accepto. In crassis cœco, colo recto, quæ magis carnosa sunt, facilior curatio, nisi phlegmone & ileus superueniant. Vbi tamen magna vulnera sunt, dimittuntque per os vulneris alimentum aut excrementum, & per transuersum inflicta sunt, lethalia: quod labra per se dissideant, & continuo vitiosarum humiditatum transitu disiungantur, nec remedia conuenienter admittant. Cum verò parua & recta sunt, minus lethalia: quia propiores oræ & propè cohærentes facilius consuescunt & glutinantur. Etenim, vt videre est in externis vulneribus, recta diuisio multò celerius coit, transuersa tardius.

Ventriculi exterior tunica vulnerata facilè sanescit: vulnus verò ad sinum vsque interiorem penetrās, difficilè curatur. Quod circa fundum est, minus habet periculi. At in ore neruoso insigne vulnus desperatū est, ob partis præstantiam, habentem consensum cum corde & cerebro, naturam exanguem, & remediorum difficilem admotionem.

Iecoris vulnera parte sūma inflicta, sanescunt. At quæ hepatis portas, venas crassas, aut concauam partem offendunt, nunquā. Nam, quæ ad portas, aut venas crassas penetrāt, aut

quæ gibbum cauumque diuidunt, vbi multarum venarum implexu, propria hepatis substantia concreto nuper sanguini similis circumfunditur, profusione sanguinis exhalat prius anima, quàm vulnus conglutinari possit. Quæ substantiam hepatis vulnerant, lethalia, cùm inde viscus inflammari & abscessu facto exulcerari necesse sit: vnde censet Hipp. per abscessus & vlcera hepatis omnes seruari, quibus iecur aduritur, si illæsa ipsius substantia, pus intra tunicam tantum contineatur: interire verò quibus in carnem vsque iecoris corruptio peruadit. Exiguum autem vulnus in fibris ceu locis hepatis sine corruptione eius substantiæ, sanari potest. Accedente corruptione & vlcere perpetuò destillante ob nutritionis defectum & fœtidam exhalationem, corpus paulatim marcescit, & tandem emoritur. Vbi enim iecur affectum est, inquit Gal. 5. loc. aff. ob inediam moriuntur animalia: verum per longa temporum spatia in huiusmodi affectibus vitam possunt protrahere.

Proinde Galenus, non putat vera dixisse eos, qui profunda in lobis vulnera se curasse, aut se fibras ceu lobos hepatis abstulisse dixerunt. Signa vulnerati hepatis sunt, multus sub dextro hypochondrio profusus sanguis, ad spinam reducta præcordia, in ventrem cubandi dulcedo, punctiones doloresque vsque ad iugulum iunctumque ei latus scapularum, os intentum aliquando, vomitus biliosus, caui oculi, facies cadauerosa, anxium morbum eodem die.

Vulnera spinalis medullæ haud secus atque cerebri, lethalia sunt: quòd illæ in partibus sub capite locatis, cerebri vices gerit, habetq; cum cerebro ferè omnia communia, substantiam, neruorũ principiũ, vim sentiendi prope parem, menynges duas à cerebri meningibus productas, & tertiã fortem atque neruosam. Lethalia itaque censenda, propter partis nobilitatem, nerueam naturam, symptomatum superue-

rientium magnitudinem, cerebri partiumque vicinarum sympathiam & curandi difficultatem. Magis tamen lethalia, quæ in vertebras superiores, quàm quæ in inferiores: quòd supremæ vertebræ sint omnium præstantissimæ. Magis quoque lethalia, si magna, profunda, transuersa, etsi plures vertebras offenderint, quàm quæ altè non penetrant aut punctim illata sunt.

Vulnera venarum crassarum & arteriarum, quales sunt vena caua, magna arteria, grandes venæ atque arteriæ, quæ sunt circa fauces, vtpote iugulares vel in crure: venæ maiores in alis, poplitibus, & iis quæ ad anum testiculosque perueniunt: (Quæ omnes venæ & arteriæ παχεῖς, id est, crassæ appellantur ab Hippocrate quòd plurimum sanguinem fundant) necessariò sunt lethalia: ob immoderatum sanguinis profluuium, nerueam naturam, arteriarum motum, & situm profundiorem: quo fit vt nec medicamenta integris viribus eò perferri, nec ligatura venæ constringi sistendo sanguini necessaria, aut manibus tractari queant: Venarum verò minorum vulnera non vsque adeo lethalia, quòd inde tanta sanguinis profusio fieri non possit, vt illa hominem vitali spiritu exhauriat. Adde quòd & paucus sanguis ex illis effluit & celerrimè ac citra noxam in superficie, & osculo vulneris concrescit, qui cohibet profusionem sanguinis: nisi forsan grumus sanguinis intus suppressus seruata symptomata excitet, sæua etiam propter venenatam qualitatem quam concrescendo contraxit mortem adferat. Grauiora tamen multo ac periculosiora arteriarum, quàm venarum vulnera: non solum quòd sanguinis vitalis ac spirituosi effusio citius mortem adferat, quàm sanguinis naturalis. Sed etiam, quod arteriæ vulneratæ multo difficiliores sunt curatu, ob positum ipsarum à natura magis reconditum, agitationem assiduam solidiorem substantiam, duriorem, ex

tunicis

pluribus conformatam. Adde quod incisa arteria, licet sanguis supprimatur, aneurysma tamen aliis maius, aliis minus superuenire solet.

Vulnera asperæ arteriæ, nisi admodum magna ac profunda fuerint, non sunt lethalia: vt si tota arteria simul cum œsophagi continui parte aliqua præcisa sit: aut si bronchia maiora inter pharyngem & pulmonem percussa sint, vel, præstantiori loco totius asperæ arteriæ inflicta: circa gulæ gutturisque partes summas, vbi nerui, venæ & arteriæ iugulares periculum augent. Non lethalia verò necessariò sunt vulnera, quæ sunt inflicta sub vinculis membranosis asperæ arteriæ, vt videre licet in iis, in quibus metu strangulationis eo vincula feliciter soluuntur, neque lethalia etiam sunt vulnera ligamentorum, quæ bronchia connectunt, vel infra guttur, vel in pulmonibus:

Vulnera pulmonum siue per apertionem venæ alicuius in illis, siue per dilacerationem substantiæ ipsorum accidant: Alia, integro pectore incidunt, vt cum vas aliquod rumpitur aut exeditur ab acri destillatione, casu, lapsu, clamore, ira, acuta voce, Alia foras perueniunt diuiso thorace & pulmonis carne. Vtraque, si exigua fuerint & statim ab initio, cruenta adhuc ruptura, conuenientibus auxiliis priusquam phlegmonem inuadat, curentur, sanabilia euadunt eósque magis si pus extrorsum per vulnus exitum habeat. Magna verò vulnera, aut etiam exigua, sed vel serius, vel minus artificiosè tractata, necessariò lethalia euadunt: ídque tribus modis. Primo, cum non solum caro pulmonis, sed & magna vasa vt venæ arteriosæ, & arteriæ venosæ insignes rami vulnerantur: tum enim non solum sanguis spiritúsque vitalis profunditur, sed & copia vel grumo pulmones opprimuntur, & spiritus conceptacula intercipiuntur. Secundo,

cum non magna illa vasa sanguinea vulnerata sunt, sed asperæ arteriæ membranæ, vel bronchia, tanto vulnere, vt per illud è corde copiosior fuligo erumpat quàm per os, quo naturæ lege expurgari debuit. Tertio, cum vulnere exiguo vasa quidem sanguinea, sed minora rupta sunt: vel caro ipsa pulmonis diuisa. Peiora tamen multò sunt ex substantia quàm ex vasis vulnera. Nam, licet ex substantia parcior ferè sanguis expectoretur, insanabile tamen vulnus est, quod ad firmam cicatricem attinet. Ex vasis autem copia quidem magis ferret, sed ante inflammationem subuenitur, non raro coalescunt: multósque à se percuratos Galen. testatur, ad quum initio vulneris accesserat. Eiusmodi enim vulnera non tam suapte natura, neque propter perpetuum pulmonum motum vnioni repugnant, quàm ob phlegmonem superuenientem, quæ sanguinem, ipsósque pulmones putrefacit, vnde empyema suboritur: quod cum adest, exigua spes glutinandi pulmonis relinquitur, nisi foras pus è vulnere exitum habeat, idque patente satis foramine in thorace: aut per tussis contentionem. Signa vulneratorum vasorum, pulmonum, diuiso pectore hæc sunt. Sanguis spumosus, interdum rubicundus, interdum niger effluens: quia vasa pulmonis vtrumque sanguinem continent: Perpetua ferè tussis siue sicca, siue humida: nisi adsit virium imbecillitas, aut pulmonum oppressio à sanguine, aut nisi superficiarium ac leue sit vulnus. Cum caro pulmonum sanciata est, nec cruenta expuitio, nec tussis vlla vrget: quia sanguis in Cauum thoracis destillat: Sed respiratio difficilis: vicissitudo caloris & frigoris propter halitus è corde qui statim discutiuntur: characteris faciei mutatio. In thoracis Cauo sæpe sanguis cohibetur, periculumq; empyematis inuehit, siue ex pulmone eò illapsus sit, siue è thorace.

Vulnera renum & lienis vt plurimum lethalia sunt. Renum quidem, quòd illi multa vasa contineant, perpetuum extre-

excrementorum illapſum excipiant, vſúmque habeant vitæ conſeruandæ neceſſarium: lienis verò, quod is habeat munus toti corpori apprimè vtile ac prope neceſſarium, ſitque (vt nonnullis viſum eſt) velut alterum hepar. Ideò autem hic prætermiſſa ſunt, quod non adeo periculoſa ſint, vt cæterarum partium quæ modò dicta ſunt. Vide Aphor. 16. & 17. ſect. 3. lib. 3. Coac.

APHOR. XIX.

Ἐπὴν διακοπῇ ὀστέον, ἢ χόνδρος, ἢ νεῦρον, ἢ γνάθου τὸ λεπτὸν, ἢ ἀκροποσθίη, οὔτε αὔξεται, οὔτε ξυμφύεται.

PErſectum os, aut cartilago, aut neruus, aut genæ tenuis particula, aut præputium neque augetur, neque coaleſcit.

Hæc omnia non ſunt lethalia. Partes ſeminales non poſſunt regenerari (vt eſt in arte parua) neque coaleſcere, niſi innato aliquo corpore inter labra vulneris. Vbi itaque os præciſum eſt, hoc eſt, vbi eſt magna & profunda oſſis fractura: vel vbi pars oſſis eſt exciſa, non poteſt percurari. Os enim natura ſua durius, non poteſt molliori ſubſtantiæ coaleſcere & vniri. Cartilago (vt narium & articulorum) non poteſt augeri, neque coaleſcere, cum accedat ad naturam oſſis. Sic neruus, quæ eſt pars ſeminalis, venæ tamen & arteriæ poſſunt regenerari aliquando. Per genæ autem particulam tenuem, intelligit abneruationes illas lati muſculi ad oculos & palpebras & labra. Porro præputium Philotimus exponit extremum glandis, ſed

ἀκρόποσθίην hic vocat Hippocr.extremum veſtis illius & cutis quæ glandem tegit,hoc non poteſt regenerari. Galenus tamẽ in arte parua pueros excipit,in quibus poteſt renaſci.Ariſtot.lib.de hiſtor.animal.his addit palpebras quæ regigni & coaleſcere non poſſunt. Cæterùm,pars quæ ex carne eſt, augetur regenerata eadem ſubſtantia quæ fuit: iis vero conglutinatis quæ ſunt diuulſa coaleſcit.

SCHOLIA.

PRognoſticum eſt de partium ſimilarium ac ſolidarum abſciſſarum, aut diſciſſarum reſtauratione vel vnione penitus impoſſibili. Cuius ratio generalis petenda eſt à natura ac prima conformatione partium ſimilarium, quæ omnes ſunt ſpermaticæ : etenim partes ſpermaticæ, quales ſunt venæ,arteriæ, nerui,ligamenta, tendones, cartilagines , ſemel deperditæ,aut diuiſæ, nunquam regenerantur, vt vult Galenus : vel nunquam augentur aut vniuntur vt hic ſcribit Hippocrat. Quod enim Hippocr. hîc accretionem appellat, Galenus generationem nominat. Quæ licet duo nomina ſint, res tamen vna atque eadem. Augeri enim partes hîc dicuntur Hippocrati , quæ acceſſione ſeu appoſitione nouæ quantitatis ſecundum trinam dimenſionem extenduntur , nouamque magnitudinem in toto acquirunt. Quo augeſcendi modo partes ſpermaticæ abſciſſæ augeri non poſſunt , quoniam earum magnitudine diminuta per abſciſsionem,nunquam poſſunt per additionem nouæ ſubſtantiæ reſtitui , quæ in trinam diuiſionem extendatur , quæq; natura & forma eadem ſit cum priore deperdita. Diuiſæ quidem partes ſpermaticæ, quæ non ſunt penitus ſeparatæ,per nutritionem,quæ reponitur

ex parte

ex parte alimenti supplementum in defectæ partis loco possunt augescere : possunt quoque augescere per accessionem materiæ, cum poro ferruminantur ac glutinantur : sed illa nutritio, licet vera sit, non auget semper omnes dimensione, sed internum tantum spatium, quod est in laxitate replet : accessio verò materiæ nec extendit corpus in trinam dimensionem : sed apponitur tantum ad vnam partem, nempe ad labra partium diuersarum, nec est materia, quæ natura & forma eadem sit cum priore diuisa. Galenus autem appellat regenerationem, restaurationem partis deperditæ, quæ fit per additionem nouæ partis, qua additio fieri non potest sine generatione partis quæ additur. Quæ generatio partis nouæ additæ ad partem præexistentem ac superstitem, est accretio partis eiusdem præexistentis. Generatur ergo Galeno, pars quæ additur, accrescit verò Hippocrati pars quæ præexistit, accessione nouæ partis quæ generatur atque additur. Quod vtrunque verum est & propriè atque accuratè dictum. Cur verò partes spermaticæ abscissæ aut diuisæ non regenerentur Galeno: aut non accrescant Hippocrati, nonnulli causam ad materiæ seminalis defectum : alij ad facultatis conformatricis corruptionem aut cessationem : aliј, ad siccitatem partium : alij, ad defectum caloris vteri, qui cum author sit primæ conformationis præcipuus, non potest adesse in ista regeneratione : aliј ad debilitatem partis mutilatæ referunt. Quæ omnia non videntur probabilia : Nam & sperma quotidie, sanguisque seminalis gignitur in venis, totóque corpore, qui si ad regenerationem venarum atque arteriarum saltem paruarum, vt voluit Galenus, suppetere possit, suppetet quoque ad regenerationem aliarum partium spermaticarum. Item, si suppetat ad incrementum corporis, suppetere quoque poterit ad regenerationem partium, videmus enim augeri partes

ſpernaticas, & caua vulnera etiã in decrepitis replere, cum tamen partium incremẽtum iam dudum ceſſauerit. tantum quidem de regeneratione natura eſt ſollicita. Adde quòd, ſi dentibus regignendis materia ſpernatica ſuppetit etiam poſt vigeſimum annum, ſuppetit etiam progignendis aliis partibus: niſi quis cum Realdo Columbo exiſtimet dentes non regigni, ſed eorum tantum appendices, radices verò omnium eorum efformari in matris vtero: ita vt radices perpetuò remaneant, appendices ſolæ euellantur & reuulſæ regignantur. Neque corrupta eſt aut ceſſat facultas formatrix, cum ea partes ſanguineas cauaque vulnera reparet. Neque ſiccitas impedit regenerationem: indicio ſunt pueri, in quibus partes omnes ſpermaticæ, licet ſiccæ ſua natura ſint, regignuntur. Nec deeſt calor ille qui aderat in prima conformatione in vtero, vt cuius vi augeatur totum corpus ſaltem ad conſtantem vſque ætatem, & reparetur quod in cauitate vulnerum deperijt, licet extra vterum. Debilitas verò partis mutilatæ non eſſe poteſt impedimento iſtius regenerationis, cum videamus callum gigni in oſſibus, partibus frigidiſſimis ac ſicciſſimis. Ratio igitur iſtius impoſſibilis generationis petenda eſt ex multis. Partim ex defectu facultatis conformatricis: nam partes ſingulæ, vt generẽtur, poſtulant certam figuram & formam, quam ſolum ſemen in vtero indicium à parentibus in prima conformatione vt opifex præbere poteſt, idque non niſi exuſcitatum ab ingenita vi vteri, qui ſopitam ſeminis vim & deliteſcentem in eo poteſtatem ad agendum extimulat. Non mirum ergo, ſi illæ non regignantur, cum deſit à quo & locus in quo formari ac figurari poſſint. Quòd enim carnoſæ partes tam facilè regenerentur, id fit, quia circumſcriptionem tam exactè definitam non habeant, quam vel oſſa, aut aliæ partes ſolidiores, ſed eam magna ex parte mutuantur à partibus, quibus fouendis, muniendis & alendis à natura adaptatæ ſunt.

sunt. Quod etiam suam generationem simplicem obtineant, à carnosis partibus subiectis aut circunstantibus, quæ natæ sunt sibi simile reddere. Prætereà, valida satis non est facultas formatrix ad regenerationem partis abscissæ, cũ pars vulnerata præ imbecillitate malaque diathesi non possit alimento affluenti figuram ac formam naturalem imponere tam citò, quàm sit necessarium ad partis praexistentis regeneratione. Interdum etiam partes vicinæ impedimento sunt, quo minus fiat partium spermaticarum regeneratio. Si enim partes spermaticæ quia duræ, siccæ ac frigidæ sunt, non admittunt vnionem naturalem: multo minus regenerationem nouæ substantiæ: quòd ea vnio ac regeneratio non nisi per multos dies ne dicam menses fieri possit, ideo partes carnosæ circumuicinæ & ambientes prius replent vacua spatia, quàm possint exangues illæ partes frigidæ & siccæ ex sanguine eam portionem quæ sibi deest regignere. Aliquando etiam deficit materia laudabilis ac necessaria ad generationem, & quæ ad susceptionem formæ partis apta non sit qualis erat ex semine & menstruo sanguine, accedente etiã frigiditate & imbecillitate partis quæ nequit alterare materiam & commutare in partis substantiam. Accedit huc, quod natura nõ appetit infinitũ: appeteret autem si quod semel cõformatum est, semper conformaret, etiamsi abscissum aut diuisum esset, cessat enim natura vbi ea finem sibi propositum est assecuta. Expleuit. n. conformationem in vtero, expleuit quoque mensuram ac augmentum corporis post annũ tricesimum. His ergo absolutis operibus feriatur ac cessat: nõ cessat autem in regignendis partibus carnosis quod illis opus sit ad muniendas, fouendas & alendas cæteras partes, quæ corpori tanquam stabilitatis firmamenta constituta sunt. Proinde spermaticæ partes nec augentur nec regenerantur, sed earum vulnera è quibus portio aliqua similaris ablata est, caua semper manẽt, quòd nihil eius locum quod ablatum

est reponi ac regigni possit: quòd idem sit natura ac forma cum eo quod deperijt. Quo etiam carnis generatio quæ prompta ac facilis est (quod ea nihil aliud sit quàm sanguis mediocriter siccatus & densatus) partis spermaticæ generationem quæ longo indiget tempore, anticipet. Carnosarum verò partium vulnera, caua si fuerint, non remaneant caua: nisi Chirurgi erratum sit cum sanguis illis perpetuò affluat, cuius appositione sensim producitur caro mollior ad partes reparandas. Item vulnera partium spermaticarum quæ sunt absque amissione portionis alicuius partis similaris, & in quibus diuisæ sunt partes nec penitus separatæ: ita vt in illis subsit substantia poros ceu meatus continens per quas veluti per canales quosdam, alimentum, sensus & vita in partes diuisas diffunditur: non possunt vniri nec consolidari substantia quadam verè spermatica: sed tantum agglutinari & velut ferruminari interuentu pori ceu glutinis cuiusdam, qui porus materiam habet à crudo quodam ac crasso humore qui pro alimento affunditur parti diuisæ.

APHOR. XX.

Ην ἐς τὴν κοιλίην αἷμα χυθῇ παρὰ φύσιν, ἀνάγκη ἐκπυηθῆναι.

SI in ventrem sanguis præter naturam effusus fuerit, is suppuretur est necesse.

Hoc in confesso est: sanguinem omnem extra vasa, hoc est venas & arterias cauitateque ventriculorum cordis naturalis promptè corrumpi. Per κοιλίην autem

autem hîc intelligit κοῖλον & quod vocant υπὸ ἴλω,hoc eſt maiores cauitates,vt thoracis,ventriculi,inteſtinorum,veſicæ,vteri,cerebri:in quas ſi effuſus fuerit ſanguis, corrumpitur. Sed κοιλίης nomine intelligit præterea ſpatia illa inania totius muſculoſi generis, quæ aliquando ſpiritu & rore, aliquando ſanguine (vt in ecchymoſi & quando in muſculis commota eſt inflammatio) replentur: qui ſanguis ita effuſus in partes illas deprauеſcit.

SCHOLIA.

Sanguis conſeruatur in venis non tam ex caloris temperie ſpirituumque libero motu in ipſis venis, vt putant Ariſtot. quum & reliquum corpus omne tepeſcat: quàm, ex earundem ingenita quadam vi & familiaritate: quæ efficit,vt hæ naturalis & legitimus locus ſint ſanguinis, nec ſanguinem intra ſe conceptum vnquam coire ſinat: huius apertum id eſto indicium,quod in cadauerum venis refrigeratus etiam ſanguis non concreſcat , quem tamen in viuentium inteſtina aut in ventriculum ac veſicam irruentem,tepor à concretione non præſeruat.Conſeruatur etiam in arteriis, ventriculis cordis & cerebri lacuna. Sanguis autem ſolus inter humores cõcreſcit,vel propter fibras, vt vult Ariſtot.vel ob pinguedinẽ,quæ refrigerata gelaſcit. reliqui verò humores fuſi & liquidi permaneant, etiam extra corpus.Si ergo ex his locis in quibus continetur ſecundũ naturã,effundatur præter naturam,vel in inſignes quaſdam cauitates vt ventriculum,inteſtina,thoracem,vterum, veſicam:vel in ſpatia inania muſculorum:vel in poros ſenſum effugientes: neceſſe eſt vt ſuppuretur,hoc eſt,corrumpa-

tur ac putredinem contrahat, ſi modo diutius in illis moram trahat. Sic enim ſanguis in vtero contentus, licet ſecundum naturam illic contineatur, ſi diutius, vt ad quinque aut ſex menſes retineatur, putreſcet neceſſario.

APHOR. XXI.

Τοῖσι μαινομένοισι κιρσῶν ἢ αἱμοῤῥοΐδων ἐπιγινομένων τῆς μανίης λύσις.

IN ſanis ſi varices, vel hæmorrhoides ſuperueniant, inſaniæ ſolutio.

Galen. initio prorhet. ſcribit ex conſuetudine hominum μαίνεσθαι dici de iis qui ſine febre inſaniunt, & ita μανία eſt inſania ſine febre. Tamen ſæpe apud Galen. mania, eſt inſania excitata à flaua bile. Mania itaque dicetur bifariam : generaliter vt extendatur ad maniam ex flaua bile, & ad melancholiam. minus generaliter de ea, quæ eſt à flaua bile. hoc loco dicitur de melancholica & inſania à ſucco melancholico, vt poſitum ſit genus pro ſpecie. Hæc autem ſententia, eſt exemplum tranſpoſitionis materiæ in alium locum, ſeu μεταστάσεως, idque ſalubriter. Nam ea materia quæ in cerebro faciebat melancholiam , eſt conuerſa ad hæmorrhoidas, & extra, vnde varices. Varix na citur aliquando in teſticulis, genis, mammis, in ventre infrà vmbilicum , mulieribus præſertim vbi multos liberos pepererunt , tamen quia magna ex parte naſcitur in crure, hoc modo intelligimus cum Galen. Tranſpoſita ergo materia illa craſſa, ceſſat mania, id eſt, melancholia, inerprete Galeno.

Ratio

Ratio autem cur ita exponat eſt, quia hæmorrhoides & varicoſæ venæ fieri ſolent ab humore craſſo & melancholico, miſta aliquando pituita craſſa. Porro conſtat hoc ipſo quòd in melancholia prodeſt detrahere ſanguinem è cruribus & malleolis imitatione naturæ. Conſtat & exemplo melancholici illius, qui dum noctu vagaretur per vias, fortè vulneratus eſt in crure, & multo effuſo ſanguine, melancholia eſt liberatus.

SCHOLIA.

VArix in vniuerſum, dilatatio venarum eſt: propriè vero, teſte Hippocrate li ro de vlceribus, venarum in cruribus tumor, cùm cutis nigrore: ídque modò plenis venis in ſuperficie, modò in profundo. **Cauſa eſt ſanguis** *multus & craſſus: qui non facilè cedit, ſed cui contrà cedere vena cogitur, præſertim verò flatulentus, qualis melancholicus eſt aliquando & pituitoſus, vt in his qui bibunt aquas lacuſtres apud Hippocratem, lib. de aëre, locis & aquis: naſcuntur varices potiſſimum in cruribus ob ſanguinis eiuſmodi grauitatem: aliquando, in ima parte vẽtris ſub vmbilico, & circa teſticulos & ſcrotũ, atque in ipſis etiam inguinibus. Varices ergo ſi ſponte naſcantur, breuem vitam ſignificant, vt ait Hippocrates in lib. de aëre, locis & aquis. Si verò aliis morbis ſuccedant, bono ſunt. Soluẽt enim gibboſitatem, libro de articulis apud Hippocrat. Soluunt & inſaniam ſiue à ſucco melancholico, ſiue ab atra bile obortam: quia materiam auocant & abducunt à partibus principibus ad ignobiles. Hæmorrhoides verò eandem materiam euacuant, vt ſupradictum eſt, Aph. 17.*

APHOR. XXII.

ΟΚόσα ῥήγματα ἐκ τοῦ νώτου ἐς τὰς ἀγκῶνας καταβαίνει, φλεβοτομία λύει.

Rvptiones quæ ex dorſo ad cubitum deſcendunt, venæ ſectio ſoluit.

Siue legamus ῥήγματα, id eſt, rupta, ſiue ῥεύματα, id eſt, fluxiones: ſiue ἀλγήματα, id eſt, dolores, omnia vera ſunt. ῥῆγμα, eſt vbi fibræ muſculis intertextę diuelluntur & ſoluuntur, ῥεύματα, erunt fluxiones à cerebro in ſpinam & dorſum: ἀλγήματα, dolores à plenitudine ſanguinei humoris, bilioſi, ac flatulenti, quæ decumbit in dorſum. Quæritur, ſi quid diuulſum ſit, aut ruptum in fibroſo genere muſculorum, an confert venæ ſectio in cubito? Confert, quia eo modo vacuatur materia quæ ἐν τῷ ῥήγματι erat abitura in ſuppurationem & abſceſſum. Nam vbi conſilium eſt prohibendæ ſuppurationis in parte aliqua nobili, ſæpe ſingulare remedium eſt phlebotomia. Si ῥεύματα legas, confert ſimiliter venæ ſectio in fluxionibus capitis præſertim ſanguineis. Si ἀλγήματα, videmus in dolore graui, præſtãtiſſimum eſſe remedium, venæ ſectionem. Sed difficultas eſt cuius venæ ſectio ſoluat morbum: an venam ſecabimus, ex eadem parte in quam vergit ruptum, fluxio aut dolor? Gale. vult ita fieri, quia inquit, eò natura vergit: tamen (ne fallare) in his periculum eſt, ne ſi ſanguis initio detrahatur ex eodem brachio, fiat brachij paralyſis. Quare initio & dum nondum conſtitit fluxio præſtat ſanguinem mittere ex malleolis, & crure reſpondente ex eodem latere, aut etiam ex altero bra-

bracchio opposito. At vbi constiterit fluxio minore cum periculo poterit secari vena eiusdem brachij.

SCHOLIA.

FLuxio omnis à quacunque causa ortum habeat, euacuanda, deriuanda atque reuellenda ab ea parte, in quam fit fluxio: ergo vel dolori, vel ruptioni, vel fluxioni ex dorso, ceruice & quandoque ex omoplatarum musculis per brachium ad cubitum descendenti, remedium præstantissimum exhibet venæ sectio, non in brachio affecto, sed à crure, aut opposito bracchio.

APHOR. XXIII.

ΗΝ φόβος καὶ δυσθυμίη πολὺν χρόνον διατελέῃ, μελαγχολικὸν τὸ τοιοῦτον.

SI metus atque mœstitia longo tempore perseuerent, melancholicum signum est.

Galenus tertio de locis affectis ex Diocle multa colligit melancholiæ signa. Hippocrates tamen (vt est breuis) duobus his signis omnia collegit. Ex eodem Galeno meminisse debemus; quod redundans in corpore sanguis crassus & melancholicus, nisi vacuetur, putrescet, & contrahet malignam quandam qualitatem; vnde febres, melancholiæ, morbi, & si serpat ad partes exteriores cancri, phagædenæ, terminthi, furunculi, &c. Quare repurgetur is sanguis vel medicamentis vel phlebotomia. Ponamus aliquem qui metuat & mœstus sit, non ex pro-

pria natura, (Quibus enim calor natiuus in corde & vitalis quoque eſt languidior, ij ſolent eſſe meticuloſi & ſæpe mœſtiores) ſed præter conſuetudinem & ſine cauſa manifeſta, ita vt nequeat reddere rationem eius metus & mœſtitiæ, quæ etiam longo tempore perſeuerent, atra bilis ſignificatur. hæc ergo ſententia facit ad præcognitionem & præterea curationem, quia indicatur remedium: purgatio ſcilicet, phlebotomia, vitæ ratio ſanguinem attenuans. Poſſunt tamen excitari illa duo, à cauſa externa, adeò vt ſi diu perſeuerent, certum ſit ſubeſſe cauſam internam. Quum itaque cauſa externa iungi poſſit cum interna, ponamus quatuor aut quinque, quibus adferatur triſte aliquod nuntium, hi omnes metu ſtatim & mœrore percellentur. Sed aliis quidem ſtatim euaneſcit is metus & mœſtitia: in aliis verò (procliuioribus videlicet ad timorem & mœrorem, vtpotè habentibus cauſam internam) diutius perſeuerabunt. Aliquando ſola eſt cauſa interna, propter naturam ſucci melancholici, qui cùm putruit, edit mille miracula, vt enthonſiaſmum, &c. Quæritur an huiuſmodi metus & mœſtitia, ſint à calore an à qualitate humoris melancholici? Veriſimile eſt eſſe à qualitate indicibili, & malignitate quadam contracta, propter non repurgatum humorem melancholicum, vnde ſpectra illa, viſa miranda & phantaſmata. Alia ratio eſt, quia anima noſtra, cùm re vera conſtet ex puro æthere & ſplendido, & læditur ab obſcuro ſpiritu & caliginoſo, habetque odio tenebras. Dum ergo vapores à ſucco melancholico ſurſum attolluntur & animæ obuerſantur, hæc eos grauatè fert, indu-

inducunturque pauores & tristitiæ. Quare hæc videntur induci, & à calore succi melancholici & ab ineffabili eius qualitate.

SCHOLIA.

Timor & mœror, qui opiniones sunt mali, hic præsentis, ille futuri, ad desipientiam melancholicam se habent: partim vt signum, partim vt caussa & signum pathognomicum. Vt signum quidem cum vtriusque affectus caussa interna est & nullomodo manifesta: qualis est humor melancholicus qui cerebrum obsidet, vel quod fit sæpius, cor primum, quod est origo perturbationum animi, inde verò cerebrum qui mentem trahet in consensum. Is enim humor, veluti externæ tenebræ, omnibus pauorem inducunt, nisi vel audaces admodum, vel philosophiæ præceptis instructi confirmatique fuerint. ita, colore suo atro, & tenebris simili timorem parit & mœrorem, multáque eiusmodi falsa animo repræsentat, quæ tamẽ vera ob facultatis ratiocinatricis deprauationem reputantur. Nam & humores & partium temperamenta animi actiones mutant. **Color** *autem niger humoris melancholici id præstat, non quòd qualitas sit actiua, aut quod priuatio (vt tenebræ) imprimat in visum: aut calor, non temperamentum, mores variet, vt Galeno obijcit Auerroes: sed quia ex temperamento tum humorum, tum partium solidarum consequatur: temperamentum verò humoris non solum prima qualitate, sed secunda, vt splendore, vel obscuritate, functionibus animi confert. Sic sanguis lætitiam inducit, melancholicus humor, metum. Dum enim animalia spiritus simul cum cerebri substantia nigrore inficitur, fit, vt speciem quamlibet externam horridè recipiat, & cũ mœrore, non secus quàm si triste esset, quod recipitur: quasi animus è puro æthere, splẽdidoque spiritu gaudeat, im-*

puro ac tenebricoso lædatur. Quod si permiscetur sanguis per interualla, lætitiæ signa eduntur: interdumque dum sanguis vritur, quia magis quàm ante splendet, spes animo, vigor & alacritas oboriuntur: eadémque ratione, incalescente humore melancholico, profusi interdum risus eduntur: rarò tamen & mox refugit (ait ille) sanguis metu, reditq; sollicita suspicio. Metus ergo & mœror signa sūt certissima, eaque pathognomica melancholiæ, quando manifesta adest caussa & occasio euidēs, quæ timorem & mœrorem verè possit inducere: quæ si diutius quàm pro causæ ratione perseuerent, cerebri temperamentum immutant, indéque melancholicum inferunt & significant: Generant enim & in circuitu sese iuuant & augent, timor, mœror, & melancholia. Nam melancholia infert timorem & mœrorem, & hæc duo generant melancholiam, quamuis à causa euidenti ortum habeāt. vnaquæque tamen earum effectum sibi debitum producit, citius aut tardius pro ratione causæ generantis, qua vel valida est aut imbecilla, & pro corporis præparatione. alij enim in timorem ac mœrorem promptius incidunt, alij difficilius. Parat autem ad hæc non parum pusillanimitas & cordis languor, qualis est in pueris aut mulieribus.

APHOR. XXIII.

Ἐντέρων ἢν διακοπῇ τῶν λεπτῶν τι, οὐ ξυμφύεται.

SI quod gracile intestinum perfectum sit, non coaſcit.

Hic Aphoriſmus eſt pars Aphoriſmi decimioctaui huius libri, quare ex Galeni ſententia poteſt hinc expungi.

APH.

APHOR. XXV.

Ἐρυσιπέλας ἔξωθεν μὲν εἴσω τρέπεσθαι οὐκ ἀγαθόν· ἔσωθεν δὲ ἔξω ἀγαθόν.

Erysipelas foris intrò conuerti, malum: intus verò foras existere, bonum.

Particulare est exemplum, quod tamen generalius licet intelligere. Partes externæ sunt ignobiliores internis, infimæ superioribus. Optima itaque transmutatio est materiæ aut morbi à partibus internis ad externas, & à summis ad infimas. Ob id docet experientia in erysipelate non esse repellendum valdè refrigerantibus, sed (initio præsertim) vtendum esse potius temperantibus, vt aqueis & frigidis.

SCHOLIA.

Quemadmodum à nobili parte ad ignobiliorem decubitus materiæ laudatur: ita ab ignobili ad nobiliorem recursus vel doloris, vel alterius mali, in malis habendus. At partes superiores sunt nobiliores inferioribus, & interiores exterioribus. Ergo humorũ translatio quæ fit ad exteriora relictis interioribus salutaris est, vt signum, & causa: siquidem & naturæ robur, victoriam, atque rectam rationem significat: & partes principes à morbo liberat. Contrà fit in conuersione humorum ab exterioribus ad interiora. Cuius salubris & insalubris translationis exemplum hic proponitur in erysipelate: nam materiæ decubitus ad cutem nullo in visceribus superstite foco mediocris naturæ dominatus supra materiam signum est, vt excretio perfecta: ita vt præstaret interiorem materiam per aluum & vrinas ferri, dummodò sine molestia naturæ fieret, quàm ad cutim transferri.

At inquies, cur igitur in Erysipelate faciei & pectoris, non solum purgamus, sanguinem mittimus, sed etiam frigida atque humida admouemus? Quod enim ad purgationem attinet, stante fluxione, ea non videtur commoda, quod naturæ motum alio conuertat, quod materia adhuc cruda sit nec viæ satis expeditæ ac patentes. Sanguinis quoque missio à superficie ad intima, corporis materiam trahit, admota quoque frigida intrò repellunt ab externis. Præstat ergo, inquies, sumptis intus refrigerantibus atque humectantibus vt sero lactis, iulepis, apozematibus hanc vim habentibus temperare sanguinis ac bilis feruorem, forísque admotis cucurbitulis cū profundo scarificatu educere quod sub cute negotium facessit, quàm supradictis remediis vti. Reuera, reuocatio materiæ ab exterioribus ad interiora difficilis ac molesta est per medicamenta, sed hæc quæ instituitur in erysipelate non tam ad coniunctæ, quàm ad antecedentis materiæ euacuationem suscipitur. Accedit huc, quòd ea retractio humoris non minus bonis ægri rebus fieri hic potest, quàm ea quæ naturæ ductu fit: exempli gratia in parotidibus intrò recurrentibus, in quo recursu persæpe omnia symptomata mitiora redduntur, quod nimirum insignis consequatur vacuatio per aluum & vrinas: missio quoque sanguinis, non tam reuocat sanguinem ad intima quàm refrigerat: neque tam frigidis & humidis in erysipelate vtimur, vt repellamus quàm vt temperemus: adde quod repellentium vsus reformidandus in morbis malignis, natura debili, & materia tum acri tum copiosa, cùm viscerum incendio coniuncta: item in inflammatione pulmonum pleuræ, & thoracis, quod repulsus sanguis pulmonis plenitudinem augeat.

APHOR. XXVI.

Ὁκόποισι ἐν τοῖσι καύσοισι τρόμοι γίνονται, παρακοπὴ λύει.

Qui-

QVibus in febribus ardentibus tremores fiunt, delirio soluuntur.

Quibus in ardentibus febribus. Hæc sententia dubia est, ob id existimauit Gal. esse interiectam. Quidam sic intelligendam dicunt: Quod si sit febris ardens & succedat tremor, cessabit febris. Si superueniat delirium, soluet tremorem & febrem: quod tamen falsum est. Nam 3. Epide. Pythioni igne, id est, febre ardente correpto, primis statim diebus obortus est tremor & delirium, neque tamen tremore quieuit febris, neque delirio tremor, neque simul his duobus febris ardens. Præterea non est verisimile, quòd in febre ardente tota materia inclusa sit venis & arteriis, & ad neruos transferatur, atque ita à tremore & delirio sedetur febris. Verùm est, quòd in febre ardente excitentur tremores. Sed perniciosum est. Tum autem spectare debemus an excitētur initio[vt Pythioni accidit) an progresso morbo, & post initia, vt in statibus aliquando, & aliquando sub mortem, quod est initium conuulsionis quam sequatur mors. Difficultas est, an tremor ille sit lethalis. Potest esse. Nam si circa initia contremiscat æger propter exolutas vires (quod tamen raro fit) lethale est. Si tremor, ob multitudinem materię, aggrauantis neruos, non est lethale. Ac, quia circa initia morborum multis de causis potest esse prostrata virtus, vbi ad ægrum accesserimus, rationem inibimus vnde potest esse illa virium imbecillitas: interrogabimúsque, an præcesserit longa vigilia, longus labor, fames longa, immoderata venus. Si neque venus, nec vlla alia causa præcesserit, oportet ægrum imbecillum esse ob multitudinem materiæ, quæ neruos occupat

& naturam ipſam aggrauat: & tum detracto ſanguine reſurgit natura,& reuiuiſcit pulſus antea languidus. At tremor à vehementia & malignitate morbi,aut à cauſis illis externis lethalis eſt. Quòd ſi verò poſt initia tremat æger,ſignũ eſt quod vis motrix eſt infirma,eſtque principium conuulſionis,reſiccatis videlicet neruis(vnde etiam dicitur is tremor σπασμώδης)& multa tum ſalutis eſt ſpes. Itaque non debemus expectare,vt à tremore ſemper ſoluatur febris ardens. In eiuſmodi igitur febribus ardentibus,tremores circa initia indicant neruoſum genus grauari,vel qualitate vel quantitate materiæ (vt diximus) ita neruorum affectu communicato ipſi principio,hoc eſt, cerebro,fit delirium. Tremor tamen & delirium non ſemper ſedant febrem ardentem,neque ſoluunt ſemper.

SCHOLIA.

QVod in vno aut paucis vidit, quaſi vniuerſale ſcripſit, éſtque exemplum potius tranſlationis quàm ſolutionis morbi,non enim ſoluitur morbus qui in grauiorem tranſmutatur: aut qui à parte ignobili ad nobilem tranſit:hoc fit,cùm delirium ſoluit tremores in ardoribus: traducitur enim humor bilioſus è venis in neruos,& à neruis in cerebrum. Proinde in febribus ardentibus, tremorem delirium ferè excipit ad perniciem ægri:vide tamen,an humor bilioſus qui calidus ac tenuis eſt, tremorem excitare poſſit. Tremor enim à frigida cauſa meatus infarciente ac ſpiritũ intercipiente fieri ſolet. Sic enim Galeno duæ tremoris cauſæ:vna obſtructio neruorum à ſuccis multis,lentis, craſſis: altera facultatis motricis imbecillitas ex frigida intemperie contracta. At in febre ardente,duæ illæ cauſæ conſiſtere nequeunt. An ergo tremor hic non verus,ſed potius palpitatio

ceu mo-

seu motus aliquis tremulus intelligendus? qui in febribus ardentibus excitatur à vaporibus acribus sursum continuò ascendentibus neruorum principia vellicantibus, ipsísque neruis à se vapores istos expellere conantibus: in quo conatu nerui tremulo motu concutiuntur, dum excutiant vapores illos sibi noxios: quos si in meninges substantiámque cerebri excusserint, delirium suboritur, cessáq; tremor, qui in delirium degenerat per translationem vaporis acris.

APHOR. XXVII.

Ὁκόσοι ἔμπυοι ἢ ὑδρωπικοὶ καίονται, ἢ τέμνονται, ἐκρυέντος τοῦ πύου, καὶ ὕδατος ἀθρόου, πάντες ἀπόλλυνται.

QVicunque empyj, aut hydropici vruntur aut secantur, si pus aut aqua vniuersim affluxerint, omnino moriuntur.

Magna vis est huius sententiæ: neque solum debet intelligi in suppuratis & hydropicis, sed etiam in omni magno abscessu, siue interior sit, siue exterior, & maximè vbi suspicamur magnas esse in parte & multas arterias ac venas. Vt in liene (qui multas habet arterias ac venas) si quis abscessus rumpatur, periculum est ne statim moriatur æger. Nam pus in abscessu diutius retentum erodit venas & arterias, quibus disruptis effluit & euanescit vnà cum pure multus spiritus vitalis: vnde animi deliquium ac syncope, & hinc mors sæpe intra duas horas. Idem fit in partibus omnibus quę multis ac magnis præditæ sunt arteriis ac venis. Cæterum (vt veniamus ad sententiam Hippocr.) ipse ἐμπύους vocare solet quibus effusum est pus in spatium thoracis. Accidit aliquando, vt pus illud non repurgetur in 40. diebus ab eo die, à quo facta est ruptio. Post illud itaque tempus mora longiore pulmones erodit & tabem

facit. Sic (vt & pus) aqua hydropicorum contrahit malignitatem quādam & putreſcit,& putrefacta corrumpit partes vicinas. Hinc fit, vt iis mortuis reperias aquam lixiuio ſimilem, omentum putre, viſcera veluti ſyderata & καρκινώδη. Ob id rectè præcipit. Hippo. vbi agitur de vſtione & ſectione hydropicorum aut ſuppuratorum, animaduertendum eſſe, vt non confeſtim ſed paulatim aquam vel pus vacuemus: hoc eſt, oportet primùm facere viam aperta cute ſcalpello inciſorio, vel cauterio præſertim potentiali quod tutius eſt, & minorem infert dolorem: deinde habendum ſcalpellum aculeatum, vt fiat via anguſtior materiæ, hoc eſt, puri aut aquæ: quo peracto inducatur linamentum è ligno crudo, quo ita paulatim educatur pus aut aqua. Sed hodie rectius fit, & tutius. Habemus enim cānulas quaſdam quas immittimus. Hiſque apertis (vt in cantharis illis ſtanneis fit) tantum educitur aquę, quātum volumus. Oportet autem ſemel in die aquam detrahere, quantum vires ſuſtinere poterunt, & ita ſingulis diebus faciemus vſque ad 12. diem. Exactis 12. diebus, die 13. ſi quid videbitur reliquum, totum ſimul poterit extrahi, aut certè, ſi viribus metuis, magna pars. Poſt 13. diem, ſi quid regenerabitur eo modo oportebit extrahere paulatim. Sed interim vti ratione vitæ quæ ſiccet reliquum, & remediis quæ ſiccent, ſimúlque erunt fouendæ vires ægri. Sed ſequitúrne, peractis his omnibus quæ ex arte ſunt, ſeruari debere ægrum? minimè verò, quia oportet ſecare aut vrere nōdum confectis viribus ægri. Item ſine febre: aut ſi ex febre laboret, id faciēdum eſt in intermiſſione vel remiſſione. Deinde id fiat priuſquā aqua aut pus putreſcant & viſcera corrumpant. Prætereà non eſt expectāda cachexia. Si quis igitur accerſatur ad ſuppuratos & hy-

& hydropicos, oportet primum ſcire an ſit vrendum, an ſecãdum,nécne.Si hydropicus iam inciderit in cachexiam aut tabem, ſi vires ſint languidiores, ſi febris adeſt,coniuncta præſertim cachexia, vel infirmis viribus: ſi præterea humor iam eſt putrefactus vt affecta ſint viſcera, nihil eſt tentandum:ſed totum Deo committendum. Fingamus iſta non adeſſe, tum ſecabimus vti diximus.Sed ante ſectionem & vſturam Hippocrates inſtituit multum lac aut alimentum aliquod boni ſucci. Quæritur an in aqua inter cutem ſeu leucophlegmatia propriè dicta ſit ſecandum aut vſtulandum aliis locis quàm in aſcite? In aqua inter cutem ſecare oportet,aut vrere in parte interiore tibiæ quatuor digitis ſupra malleolos,ſecare oportet crura:aliquando in brachio ſupra manum, &c. In aſcite verò in vẽtre fere ſub vmbilico recta linea ducta,aut etiam ilibus,qua præſertim parte minus eſt carnis ferè inter vmbilicum & à coxa loco decliui.Iam in ſuppuratis, aiunt nonnulli non eſſe perforandam tunicam ſuccingentem coſtas, quòd ij poſtea vel moriantur, vel viuant cum fiſtula.Poteſt tamen confodi (alioqui cum ſit craſſior non poſſet effluere pus) ita vt neque moriantur,neque (ſi rectè & diligenter cures) remaneat fiſtula. Vidimus duos, quorum alter aperto thorace interiit: alter vixit cum fiſtula.Poterimus ergo in his vti primùm veſicationibus:deinde cauteriis potentialibus:tum ſi ea non ſufficiant,veniemus ad actualia.In quibus primo (Exempli gratia) poterit eſſe vſus ſpongię,quę igni candeſcat,aut etiam ſub eis vel(vt alicubi facit Hippocrates) fungorũm.Poſtremo vſurpabimus cauteria metallorum. Poſt veniemus (ſi opus eſt) ad παραχεντήσεις. Adhibentur autem cauteria in ſuppu-

tatis duplici ratione,tum,vt diuertatur fluxio à capite in thoracem & pulmones:tum,vt vacuetur materia in thorace conclusa. Quare hîc vremus aut secabimus sub mento,sub mãmis,sub scapulis,vt materia per vias apertas defluat. In summa secandum & vrendum ex consilio Hippocratis, loco maximè infimo & decliui vbi sentitur strepitus aquæ aut puris. Verum quia fieri potest, vt pus vel aqua (est enim aliquando hydrops thoracis) sit in allo,& alio loco,quæritur an inter costas,an in costis ipsis perfodere oporteat. Est locus apud Hippocrat.in libro de internis affect.vbi Terebra aperit os costæ,quod mirum est & alienum ab hac ætate. Quocirca nonnulli volunt thoracem aperiri inter 3.& 4. costas:alij inter 4.& 5.alij inter 5.& 6.melius sane multò est inter 4.& 5.costam: qui locus est magis carne vacuus,minusque habet periculi. Ibidem videas cauitatem quandam in præpinguibus.& mediũ quodam interstitium inter exrtemitates obliquorum musculorum,epigastrij & rectorum.

SCHOLIA.

NOn sunt secandi aut vrendi omnes empyj aut hydropici. sed qui aliis remediis quantumuis generosis curari non potuerunt: Extremis enim morbis extrema remedia. Sectio autem & vstio, extrema hic sunt remedia. In quibus vt & in omnibus aliis insignibus euacuationibus ea seruenda cautio, ne confertim pus aut aqua effluat, sed sensim & per interualla: Periculosa enim omnis quæ fit confertim vacuatio, quod ex ea animi deliquium & virium iactura sequantur, quæ postea facile restitui non possint, multo spiritu ab osculis arteriarum quæ adaperta sunt, ob magnam distensionem, cum pure aut aqua excreto : quòd etiam si qui malo vtuntur succo per purgationes exoluuntur, multo magis

magis qui pure aut aqua putri abundant: facilius enim natura vitium quàm inopiam patitur, nam inopia nullo modo recreari poteſt. Sic enim videas tempore multæ caritatis & inopiæ rerum, homines facilius vitioſum ferre victum quàm inopiam. adde quod aëris paulò frigidioris ingreſſus in locum calidum factum vacuum, per puris aut aquæ excretionem immodicam, vapores putres in cor & arterias repellit: vnde deliquium animi viriúmque infirmitas oboritur. Sic enim qui ex locis tepentibus frigidiſſimas ſpecus ſubeunt facillimè exoluuntur. Qua autem parte ſectio aut vſtio facienda ſit tum in ſuppuratis tum in hydropicis, vide apud Paulum Æginetam cap. 50. lib. 6. & apud Paræum noſtrum lib. 2. de tumoribus præter naturam.

APHOR. XXVIII.

Εὐνοῦχοι οὐ ποδαγριῶσιν, οὐδὲ φαλακροὶ γίνονται.

EVnuchi podagra non laborant nec calui fiunt.

Eunuchi caſtrati dicuntur propriè quibus olim collidebantur digitis teſticuli, ne gignerent: & ij potiſſimũ reginis & prędiuitibus mulieribus in deliciis erant. Dicuntur etiam Eunuchi qui nati ſunt ſine teſticulis, vel quibus ante pubertatem teſticuli ſunt exſecti, & aliquando totus coles. De quo genere Eunuchorum hîc loquitur, non de colliſis. Hęc ſententia falſa eſt, ob id Gal. excuſat Hippocra. Nam, inquit, tempore Hippocratis Eunuchi podagra non laborabant, propterea quod non vtebantur ocio, venere & intemperato vini vſu acrioris & fortioris. Nũc cùm contra omnia fiant, nihil mirum eos podagram quoque incurrere. Ocium enim multa recrementa colligit in corpore. Vinum robuſtius (tenuius maximè) neruos calefacit, mollit,

debilioréſque reddit. Venus magnam partem ſeminalis materiæ, qua nerui nutriuntur, ſubtrahit. Alimento ergo deſtituti nerui reſiccantur, debilitantur, vt facilè recipiant fluxiones humorum, quos adhuc crudos cum non concoquant, replent excrementis, vnde podagra. Et eam ob cauſam veteres finxerunt Bacchum & Venerem eſſe podagræ parentes, quòd naſci ſoleat ex intemperante victu ac luxu & immodico coitu. Quinetiam Eunuchi non conualeſcunt. Caluities fit propter inopiam alimenti ſeu propter reſiccationem materiæ pilorum, & nimiam raritatem cutis. Gignuntur enim pili à mediocri humiditate, & mediocri raritate cutis. Atqui Eunuchi (cùm ob teſtium exſectionem redditi ſint mulieribus ſimiles) multam habent humiditatem: denſiore quoque ſunt cute. Quare non mirum eſt ſi non calueſcunt. Eadem autem ratione efficiuntur calui anteriore parte capitis: citius quàm poſteriore, quia in ſyncipite (quod rarum eſt) minus cuti firmiter hærent, in occipite denſione pili altius & firmius radices agunt.

SCHOLIA.

Hoc pronunciatum, potius Hippocratis ſuæque ætatis & memoriæ experientia, quàm vlla ratione conſtat. Nam Eunuchos, mulieres & pueros videre licet, qui podagra laborent & caluiſiant.

APHOR. XXIX.

Γυνὴ ὐ ποδαγριᾷ, ἢ μὴ τὰ καταμήνια αὐτῇ ἐκλίπῃ.

Mulier

MVlier podagrâ non laborat, ni ipſam menſtrua defecerint.

Hæc quoque ſententia vera fuit ſeculo Hippocr. Poſtea verò conuerſa mulierum vita ad luxum & libidinem, eæ cœperunt podagra laborare, antequam menſes deficerent. Ob id Seneca in quadam epiſtola inuehitur in mulieres Romanas, quòd ſuæ vitę ratione immoderata & intemperante fecerint Hippoc. mendacem. *Niſi menſtrua deficiant* aut pauciora fluant. Nunc mulieres experiuntur eiuſmodi dolores, & antequam deficiant menſes, & cum parcè fluunt & cum mediocriter.

SCHOLIA.

MAgnum mulieri aduerſus morbos omnes præſidium, menſtruorum excretio legitima: quæ efficit vt mulier minus laboret podagra, quàm vir.

APHOR. XXX.

ΠΑῖς οὐ ποδαγριᾷ πρὸ τοῦ ἀφροδισιασμοῦ.

PVer podagra non laborat ante veneris vſum.

Ni hæreditarius ſit morbus. Vidimus enim etiam natos tantum decem annos laboraſſe. Tempore Hipp. pueri non conflictabantur podagra ante vſum veneris. Nunc verò conflictantur, fortaſſe quia contraxerunt morbum à parentibus, vel quia cælum hoc gallicum diuerſum eſt à Coo. In vſu veneris, & in pubertate fit commotio totius naturæ, & pars ſeminalis

incipit commoueri, ita vt fiant multæ passiones naturæ. Hinc aliquando fit defluxio ad articulos (præsertim si sint imbecilliores) vnde arthritici morbi & podagra.

SCHOLIA.

QVum in pueris & Eunuchis omnes podagræ causæ cõuenire possint præter coitum, videtur Hipp. maximam generationis podagræ partem veneri referre acceptam.

APHOR. XXXI.

Ὀδύνας ὀφθαλμῶν ἀκρητοποσίη, ἢ λουτρὸν, ἢ πυρίη, ἢ φλεβοτομίη, ἢ φαρμακείη λύει.

OCulorum dolores meri potio, aut balneum, aut fomentum, aut phlebotomia, aut purgatio soluit.

Hæc sententia pertinet ad curationem. Hipp. hoc non solum loco eius meminit, sed & multis in locis. Sic. Gal. vt lib. 6. simpl. cap. de abrotano. lib. 3. meth. med. & c. de different. feb. vbi etiam Hip. excusat, quòd reprehendatur à multis, quia sine distinctione scripserit. Ex horum numero est Celsus, quia, in quit, Hippo. non annotauit causas, neque remedia distinxit. Superest scire quomodo remedia distinguamus. Celsus tria tantum enumerat, venæ sectionem, balneum, & medicamentum. Oribasius quatuor, non enim apud eum legitur πυρίη fomentum. Gal. tamen agnoscit: & rectè. Nunc sciendum, quomodo & quando vti liceat vino meraciore in doloribus oculorum. Priusquam vtamur vino, diligenter animaduertere oportet, an corpus

pus egeat purgatione,an phlebotomia. Perpetuo enim purgandum eſt corpus, ſi ſit cacochymum. Si plethoricum adhibenda venæ ſectio. Pòſt habebimus rationem capitis,quia fortaſſe calidius eſt:& attrahit excrementa à reliquo corpore. Si intelligamus plenum eſſe caput,detrahetur ſanguis è cephalica. Ponamus non eſſe phletoricum,aut cacochymum corpus,caput non abundare excrementis,ſi venulæ oculorum fuerint repletæ craſſo & pituitoſo humore, ita vt turgeant, vinum inſtituemus. Nam ſi vino vtaris incommodè & in corporis aut capitis plenitudine ſanguinea vel phlegmatica, quum illud humores commoueat,periculum eſt,ne inducatur vel apoplexia,vel febris ardẽs,vel tabes,&c. Sed quod vinum præſcribemus? quod ſit ſubſtantia tenue,colore giluum ſeu clarum(quale Narbonenſe)odorum & ætate antiquum,& in ſumma ſua vi, & quod vetuſtate non fugerit. Hoc vinum calefacit, extenuat & diſcutit craſſam illam materiam. Veteres enim exiſtimabant omnia ſeneſcere præter vinum, & idem ætate reddi calidius ac validius,quod tamen noſtratibus non accidit. Iam oportet vinum illud bibere amplo vaſe vt patera, quia vbi ſic bibitur oculi in vas inhiant, ſimulque quodammodo abſorbent & concipiunt vaporem vini, vt diſcutiatur craſſus ille humor. Ob id,iis qui laborant cruditate oculorum, imperamus vt bibant ex vaſis amplis. Non ſatis eſt. Debet propinari vinum magna quantitate,ita vt oculis excutiantur lachrymæ. Alia dubitatio eſt(quod hîc ſcripſit Hippocrates, *Meri potio.*) an debeat dilui vinum nec ne? Aëtius putat diluendum eſſe ei, qui conſueuit: ſed minus, quàm pro conſuetudine, & præterea affundit aquam calidam vt citius penetret. At non aſſuetis vino diluto non putat diluendum eſſe. His cognitis

ſciendum quando dandum ſit vinum an in ieiunio? an permiſtum aliis cibis? omnes ferè exhibent in ieiunio. Sed in Ep. interdicitur vinum ieiunis, qui præſertim fuerint capite imbecillo. Itaque dabitur in ieiunio ei qui capite firmo fuerit: cum aliis cibis ei qui infirmo. Gal. & alij veteres medici dabant à balneo: ſed id propter conſuetudinem balneorum. *Balneum*] Hoc cõuenit ſimiliter habita prius ratione corporis & capitis. Sed vbi ita craſſa pituita inhæſerit oculis præparata prius fomentis materia conueniet balneum. Alias hoc maximè conuenit vbi acris & tenuis eſt humor. item in œdematoſis tumoribus cum Aëtio. Vt in acribus & bilioſis cum Gal. πυρίης porro nomine intelligit Hipp. omnem externam calefactionem, ſiue fiat igne, ſiue balneis, ſiue linteolis, ſiue ſuffimentis, ſiue ſpongiis. Hic agit præſertim de fotu qui fit molli ſpongia (vt explicat Gal. 6. Epid. imbuta aqua calida. Hodie tamen vti poſſumus fomentis è decocto chamæmeli, meliloti, maluæ, biſmaluæ, aliquando (vbi calor eſt) ex decocto pſyllij, Gal. magis probat ſpongias quàm ſacculos è pſyllio, vbi calor eſt, ex violis, roſis, &c. Debemus autem fouere oculos longè à cibo bis aut ter in die, aut etiam ſæpius pro magnitudine doloris. Iam vero venæ ſectio conuenit in redundantia ſanguinis: medicamentum in cacochymia. Præterea dicebat ante, *Lippientem* alui profluuio capi bonum. Quare imitatione naturæ ſi ſit oculorum dolor à bile acri aut pituita vel craſſa, vel ſalſa, non incommodum erit purgare per deiectiones: & aſſerit Galen. ſe multos ophthalmicos curaſſe ſola purgatione.

SCHO-

SCHOLIA.

QVod pro ratione caussæ instituenda sit curatio in omni morborum atque symptomatum genere, oculorum dolentium exemplo ostenditur. Variæ enim sunt oculorum dolentium causæ: quibus singulis sua ac propria remedia adhibenda sunt. Caussa antecedens primum amolienda, quæ si sanguis fuerit, missione sanguinis: si vitiosus aliquis humor, purgante medicamento ducenda erit. Caussa verò coniuncta deturbanda admotis, meri quidem potione, si crassus humor oculos obsederit: vinum enim fuluum, tenue, antiquum, odoratum attenuabit & discutiet. Balneo, si vapor aut fumus aliquis molestiam fecerit, fomento, si tenuis, acris ac mordax humor oculos fatigarit, quale esse poterit fomentum ex fœnugræco. Est aliquando vbi omnia ista remedia, aliquando duo, aliquando plura his, oculis dolentibus necessaria sunt. Sed hæc ab Hippocrate tanquam potissima posita sunt.

APHOR. XXXII.

Τραυλοὶ ὑπὸ διαρροίης μάλιστα ἁλίσκονται μακρῆς.

BAlbi longo alui profluuio maximè corripiuntur.

Gal. meminit in commentar. eorum quos vocant τραυλοὺς καὶ ψελλούς. Superest scire causam balbutiei. constituemus itaque duplicem motum linguæ ad sermonem necessarium. Primum oportet liberum esse motum linguæ vsque ad dentes primores quo illic firmetur lingua, & rectè efferantur voces, quæ habēt T. & R. Deinde in motione oportet reflecti linguam ad palatum. Cum quis ergo balbutit, spectemus an motus vterque liber sit. Quidam habent linquam breuiorem

ita vt non poſſit extendi ad dentes vſque. Aliis lingua ſatis longa eſt,ſed dentes anteriores exciderunt. Alij habent dentes eiuſmodi minus promotos in partem anteriorem vt non poſſit illis inniti lingua. Nonnullis (vt τοῖς φοξοῖς) minus eſt connexum palatum, ob id etiam ſi reflectitur lingua, nequit tamen ipſum palatum contingere. Fingamus linguam iuſta eſſe magnitudine & dentes & palatum rectè ſe habere, aduertamus ad membranam quam frenum linguæ vocant, Gal. *le filet*. Nam hoc filum ita conſtrictum eſt, vt prohibeatur motus linguæ, & quia ſæpe in vinculo illo lingua recuruatur, & ob id dicuntur ἀγκύγλωσσοι. His examinatis fit aliquando, vt muſculi linguæ laborent, nerui ſimiliter & tum facultas, quæ linguam mouet, abolita eſt, vt in paralyſi. Accedit his quod imbecillitas linguæ proficiſcitur, aliquando ab intemperie ſicca, vt in Epid. in febribus ardentibus. In naturali tamē habitu (ait Gal.) non poteſt eſſe tanta ſiccitas, vt inde ſequatur balbuties. Ad hæc nimia humiditas & mollities linguæ balbos facit, vt in pueris videre eſt: Sic balbutiunt ebrij, quia iis & cerebrum & lingua ſunt imbibita multa humiditate. Quam etiam ob cauſam minus articulatè loquimur cælo pluuioſo, humido, nebuloſo, quàm ſicco & ſereno. Balbi itaque capiuntur aliquando alui profluuio, eoque diuturno. Ratio eſt quia ſunt cerebro, lingua & natura humidioribus & mollioribus: & ob id etiam ventriculo humidiore: vnde mouetur diarrhœa, quæ diutius perſeuerat. Non tamen neceſſe eſt omnem balbutiem eſſe ab humidiore cerebro, & lingua & aliis ſupra memoratis, quippe cum alicubi aſſerat Gal. eſſe aliquando balbos ab immodica bile & ita.

SCHO-

SCHOLIA.

TRia sunt linguæ in edendo sermone impedimenta præcipua, τραυλότης, Blæsitas, in qua certa quadam litera pronuntiatur difficulter, L.R.K. ψελλότης, Balbuties in qua literæ aut syllaba pronunciando præteritur, ἰσχνοφωνία, ceu μογιλαλία, Hæsitantia, in qua lingua titubat & inter loquendum hæret, nec syllabam syllabæ praproperè connectere potest. Quæ tria linguæ impedimenta videtur intelligere Hippocr. nomine τραυλότης. Nascuntur hæc, aut à nimia breuitate linguæ, aut à vinculorum, vel membranæ linguæ subiacentis adstrictione nimia: quod fit sæpius, vel intemperie sicca, frigore, ira concitatiore, clamore, calore, maximè verò ab imbecillitate linguæ ob intemperiem humidam quæ eam molliorem reddit, vt in quadam paralysi. Talis autem humida intemperies, vel est linguæ naturalis, vel ab humido cerebro manat: ferè autem quibus cerebrum & lingua humescunt iisdem aluus humescit. Nam eadem est membrana quæ & linguam & œsophagum & ventriculum inuestit.

APHOR. XXXIII.

OI ὀξυρεγμιώδεες οὐ πάνυ τι πλευριτικοὶ γίνονται.

QVi acidum ructant, non admodum pleuritici fiunt.

Acidus ructus fit propter frigiditatem ventriculi: propter alimenta frigidiora: propter pituitosum humorem in ventriculo redundantem: in summa fit ab imbecilliore & à vehementiore κνισσώδης, id est nidorulentus. Ergo sententia est, quod natura humidi ac pi-

tuitosi rarò corripiuntur pleuritide. Nam,illa pituita vel salsa est, vel crassa & viscida. Si salsa, irritabit aluum ad excretionem. Si crassa,non poterit penetrare densitatem membranæ succingentis. Attamen hodie aliter experimur. Quotquot enim à pleuritide hîc corripiuntur à pituita corripiuntur. Cuius rei argumentum est,quòd sputa sæpius sunt alba & spumosa,etiam si dicat Gal.rarò apparere huiusmodi sputa. Sed ita erat expertus. Hîc autem solent nasci pituitosæ pleuritides ob vini calidioris & fortioris vsum maximè , & præterea densata cute à frigore. Calor enim tum internus , tum à vino materiam illam crassam attenuat & commouet : ea iam attenuata decumbit in partes imbecilles,& in tunicam succingentem,quam sua tenuitate facilè subit.

SCHOLIA.

QVi non tatum ventriculo, sed & vniuerso propemodum corpore frigidi sunt,ÿ quoque pituitosi. At pituitosi rarò pleuritide dinexantur. Licet enim pleuritis ex omni humorum genere excitari poßit , quod ostendit sputum spumosum,flauum,rubrum,subnigrum : tamen pituita rarò pleuritidem committit,quòd ea craßior sit , quàm vt pleuram densam alioquin membranam subire poßit.

APHOR. XXXIIII.

ΟΚόσοι φαλακροὶ , τουτέοισι κιρσοὶ μεγάλοι οὐ γίνονται , ὁκόσοισι δ᾽ ἂν φαλακροῖσιν ἐοῦσι κιρσοὶ ἐπιγίνονται , πάλιν οὗτοι γίνονται δασέες.

QVi calui fiunt ÿs varices magni non fiunt , quibus verò caluis existentibus varices superueniunt , ÿs rursum capellati fiunt.

Non-

Nonnulli volunt Hippocr. abusum fuisse vocabulo φαλακεῖ (quia φαλάκρωσις est incurabilis) & nomine φαλακρώσεως volunt intelligi μαδάρωσιν, id est, profluuium capillorum: quod quidem curatur, vt videre licet in conualescentibus. Verisimile tamen est Hippocr. hoc aliquando obseruasse, & Aristot. lib. de hist. anim. scribit quibusdam caluis, quum ortæ essent varices, pilum repullulasse. Verum hic casus est eorum quæ raro fiunt, quia certum est caluitium esse insanabile, nisi factum sit à vitio humorum. Si enim factum sit humorum vitio, & ij conuersi fuerint ad crura & tibias, vt fiant magnæ varices, poterit pilus renasci. Sed id fit, cùm incipiunt caluere, inquit Arist. Ergo veritas hæc est, quòd si propter aliquod vitium alimenti defluant pili & fiant interim varices, hæmorrhoides & similes reuulsiones, regenerabitur pilus. In φαλακρώσει verò & caluitio propriè appellato ab inopia alimenti, nihil efficiet vt renascantur pili.

SCHOLIA.

Caluities, vel potius pilorum defluuium, quod non finem, sed per initia, aut progressum morborum primaria ratione contingit: non ob inopiam alimenti aut eiusdem malitiam, sed ob humorum, potissimum melancholicorum sub cute radices pilorum corrumpentium, impuritate genitum, si quando in capite suboritur, à magnis varicum crura infestantium tumoribus liberat: translatis nimirum humoribus melancholicis è cruribus in caput. Contrà, si pilorum defluuio superueniant varices, cute à succis prauis alio translatis expurgata, liberant à pilorum defluuio, pilique vt antea renascentur.

APHOR. XXXV.

TOῖσιν ὑδρωπικοῖσι βὴξ ἐπιγινομένη, κακόν.

HYdropicis tussis si superueniat malum.

Inter indicia mortis imminentis hydropicis, est illud, vt qui antea non tussiebant iam tussiant. Possunt tussire initiò leui tussi, vt in hydrope nato vitio hepatis durioris: quia opprimitur diaphragma, aut deorsum trahitur. Quum tamen sub finem morbi tussiunt, indicium est bronchia pulmonis impleri aquis, quæ quidem ipsos hydropicos tandem suffocant. Sed antè laborant magna spirandi difficultate. Dicuntur autem ἐπιγινόμενα quæ adauctæ affectionis ratione superueniunt, vt sub finem hydropis tussis, quæ mala est & lethalis.

SCHOLIA.

TVssis hydropi superueniens signum est ἐπιγένημα perniciosissimum. Tussis autem in hydrope triplex obseruatur: vna est per accidens à destillatione è cerebro cum hydrope complicata, è qua multa repurgantur: hæc, cum symptoma sit alterius morbi, nec hydropem, nec hydropis malignitatem indicet, hydropi perniciosa non est. Altera, est vitiosi hepatis nota & hydropis ab hepate propria: sicca quidem ea non humida vt prior, & tusicula, aut verius propensio, vel irritamentum ad tussiendum quàm vera tussis. nulla enim est angustia vera & propria pulmonis, sed oppressio à tumente iecore, vel κατάρροπῳ. Tumor enim septo incumbens, pulmoni parit angustiæ veræ similem, affectionem: grauitas verò deorsum inclinans languente viscere aut tu-

aut tuberculo oppresso per fibras quasdam septum cui iecur alligatur, deorsum reuellit, & hoc membranas quæ thoracem interiorem comprehendunt : ex quo spiritalibus contractis siccæ tußes, quæ diu non detinent, licet semper molestæ sint : quod ægri vix dum tussire aggreßi, conquiescant, quia nihil effatu dignum exponunt, nisi quantum serosi tenuisque humoris ex vasis serosum sanguinem continentibus in asperam arteriam, sudoris instar, exprimitur. Tertia tussis, hydropis desperati ἐπιγέννημα *est, vndecũque ortus sit: nec tam tußicula aut ad tussiendum propensio, sed vera, vehemens at difficilis tussis à materia contenta in pulmone, quæ vi morbi & præ copia à capacitate ventris cæcis ductibus eo repurgitat, & præsidia vitæ ac spiritales partes expugnat. Hæc tussis postrema est de qua hîc fit sermo, & Aph. 47. lib. 7. vide in eundem scholia.*

APHOR. XXXVI.

ΔΥσουρίην φλεβοτομίη λύει· τάμνειν δὲ τὰς εἴσω.

D*Ifficultatem vrinæ phlebotomia soluit: secare verò interiores.*

Δυσουρία, est difficultas meiendi cum dolore & magno conatu, fitque interceptis viis vrinæ. Accidit aliquando, ob imbecillitatem vesicæ: aliquando, ob inflammationem & acrimoniam vrinæ. Gal. in comm. ait, conuenire phlebotomiam in dysuria, quæ fit ob plenitudinem aut inflammationem, quæ reddit vesicam imbecilliorem, vrinam acriorem, & vias intercipit. Scimus ex anatomia quod ad pedem duæ venæ perueniunt. Ad crura vna, quæ duos ramos habet, quorum vnus ad poplitem & partem interiorem cruris descendit, alter ad partem exteriorem. Quæritur,

an vtrique eadem ſit vis: Gal. exiſtimat eandem eſſe, omnes Arabes negant, tum propter experientiam, tum propter rectitudinem filamentorum: aiuntque ſaphenam (quæ eſt in partibus interioribus femoris) ſecandam eſſe vbi dolor eſt & inflammatio parte interiore. Iſchiaticam verò (quæ eſt in partibus exterioribus) vbi parte cruris anteriore. Galenus liberum facit quamlibet ſecare. Tutius tamen eſt & vtilius delectũ aliquem habere, quod etiam hodie vſu experimur. Si ergo ſit inflammatio in veſica, & in eadem fluxio circa initia, primum ſecabimus venam brachij, deinde ſaphenam in malleolo, aut poplite, vbi reſtiterit fluxio, ſtatim aperire poterimus ſaphenam eandem. At in coxariis primùm ſecamus ex brachio, deinde Iſchiatica. Cæterum φλεβοτομία ſignificat omnem inciſionem venæ, quomodocumque fiat ſiue pungendo, ſiue ſcarificando, & ita extenditur ad præciſiones venarum & arteriarum, vt ſit in hæmorrhagiis: hoc tamen loco intelligitur, cum detrahitur ſanguis compuncta vena, vt fit vulgò: nec rectè intelligitur cum Philoth. de ſcarificatione.

SCHOLIA.

Vrinæ difficultas non omnis, ſed ea quam veſicæ inflãmatio parit, duplici miſſione ſãguinis è venis interioribus leuatur: vna ad reuulſionem à vena interna cubiti: altera ad deriuationis è vena interna malleoli potius quam externæ, natura enim ob connexionẽ partiũ rectitudinem quãlibet amat: adde, quod ex cõſilio Hipp. dolorũ proximũ ventrem ſoluere expedit, vide ſcholia in Aphor. 48. *ſect.* 7.

APHOR. XXXVII.

Υπὸ κυνάγχης ἐχομένῳ οἴδημα φύεσθαι ἐν τῷ τραχήλῳ, ἀγαθόν. ἔξω γὰρ τρέπεται τὸ νόσημα.

Angina

ANgina correpto si tumor appareat in collo, bonum: foras enim morbus existit.

Hæc ſententia concluſa eſt in generali ſermone, melius eſt fieri tranſmutationem à partibus interioribus ad exteriores à ſupremis ad infimas, à nobilioribus ad ignobiliores. Cum itaque in angina inflammantur muſculi laryngis linguæ, melius eſt morbum foras ad ceruicem verti, relictis interioribus.

SCHOLIA.

ANgina eſt morbus acutus in gutture conſiſtens cum anguſtiæ ſenſu & ſpirandi difficultate, nullo vel thoracem vel pulmonem occupante vitio, ſed anguſtiæ ſenſu percepto in ſummis gulæ & faucium partibus, per quas ſpiritus introitus eſt. Latinis angina dicta eſt, forſan ab ἀγχόνης, id eſt ſuſpendio, quòd inſtar ſuſpendij ſuffocet. Græcis verò συνάγχη ἀπὸ τοῦ συνέχειν continendo ſpiritu, quòd reſpirationem prohibeat: vel κυνάγχη, à canibus potius, qui id genus ſymptomatis perpeti ſolent frequentiſſimè, aut quòd eo malo correpti ſimiliter canibus linguam exerunt. Huius quatuor ſunt ſpecies, Cynanche grauiſſima, vbi neque in faucibus, neque in ceruice quicquam apparet, ſed interni muſculi gutturis inflammantur. Secunda, Paracynanche, cum ſolæ fauces id eſt externi gutturis muſculi manifeſta inflammatione tenentur. Tertia, Synanche, in qua vnà cum faucibus ceruix attollitur ac foris tumor ac rubor eſt conſpicuus. Quarta omnium leuiſsima atque tutiſſima, Paraſynãche dicta, quæ non interiores fauces, ſed ſeruicis ſolius ac pectoris muſculos prehendit, quorum tamen tumore interiores etiam laryngis muſculi comprimuntur, introituſq; coarctatur. Quinta his addi poterit, quæ nullo quidem fit proprio fauciũ affectu, ſed quum ceruicis vertebræ introluxatæ ſunt,

aut gutturis fractura arctius meatum ſpiritus coanguſtat. Tumor ergo in ceruice ac collo apparens in angina, de ſignis eſt quæ anginam ſalutarem prænunciant alioquin ſua ſpecie lethalem. Idem Hipp. li. 3. progn. ſect. 16. & Aphor. 1. lib. 5. ſectio 2. Coac. & ſcholia in Aphoriſ. 49. ſectio. 7. Aphoriſmorum.

APHOR. XXXVIII.

Ὁκόσοισι κρυπτοὶ καρκῖνοι γίνονται, μὴ θεραπεύειν βέλτιον. θεραπευόμενοι γὰρ ἀπόλλυνται ταχέως· μὴ θεραπευόμενοι δὲ, πολὺν χρόνον διατελοῦσι.

QVibus occulti cancri adſunt, non curare, melius. (Curati enim citius intereunt, non curati verò longius vitam trahunt.

Vt intelligamus hanc ſententiam, ſcire oportet quid ſit cancer. Multi enim omne malignum vlcus appellant cancrum, & ſi ea vlcera curent, putant ſe curaſſe cancros. Sed falluntur. Qua in parte cancri excitantur, ſolent naſci tubercula, alia minora, alia maiora (vt in ſtrumis) & ea nunquam ſuppurant, ſed creſcunt & duriora fiunt ſemper (vnde vocantur durillons gallis) dolentque vehementiſſimè, ita vt ſibi videantur dilaniari à canibus: Diſpergunt præterea venas nigras & denſas, vt ſuas chelas & pedes diſpergit cancer piſcis. Poſtquam materia illa melancholica contraxit putredinem, exulceratur & dicitur cancer vlceretus. Ita duplex erit cancer, vlceratus, & non vlceratus. Vlceratus à maligniore & acriore materia, quæ initio depaſcitur. Non vlceratus, à mitiore, quæ tamen tempore putreſcit & tandem exulcerat. Hipp. lib.

lib.2. de morb.mul. ostendit cancros occultos non suppurari, nec vlcerari. Aëtius etiam asserit omnium veterum more cancros occultos dici non vlceratos. Etsi etiam intelligit Gal.Ergo cancri occulti dicuntur non vlcerati. Aliter dicuntur profundi. Verum,potest esse cancer superficialis, & tamen profundus dicetur, quia egit radices in profundum. Potest esse profundior,quia in hepate,liene,vtero,ventriculo intestinis. Rursus dicitur aliquando profundus:quia non est positus in superficie corporis,vt qui est in palato, faucibus,sede, sinuve pudoris muliebr. Aliter Philoth.alij enim sunt cancri φαλακροὶ, id est,nudi & superficiales: alij κρυπτοὶ,id est,profundi & occulti: Quæritur nunc an curari possunt? In summa omnis cancer insanabilis est,licet Galen.in lib.quos,quibus & quando purgare oportet, & in simpl.meminerit quarundam mulierum,quas frequenti purgatione liberauit.Sed id fecit initiò,cum tubercula illa propagant fibras suas: ergo initiò potest curari cancer phlebotomiis,& purgationibus frequentibus: potest sectione & vstura: sed non omnis. Nam si sit in vtero & aliis partibus interioribus est incurabilis: quia non potest adhiberi remedium. Si sit in parte aperta & superficiali, priusquam seces vel vras, videndum est,an id fieri poterit, vt fibra nulla relinquatur. Nam si sit in papilla,si in faucibus, & radices nondum egerit, proderit sectio aut vstura,ablatis omnibus fibris & radicibus. Ponamus omnes fibras & radices esse excisas, aut vstas, sequitúrne curatum esse?non est necesse.Si enim cancer iam radices egerit,aut in neruum, aut in magnam venam,aut arteriam: & velis eas exurere omninò(quod tamen faciendum est in cancro, alioqui serpet) nihil

proficies.Si enim vulneretur neruus,fiet conuulſio lethalis : ſi magna vena aut arteria,fiet magna hæmorrhagia, eaque incurabilis. Breuiter, non eſt locus ſectioni aut vſtioni,vbi eſt magna arteria aut vena, neque in parte neruoſa,eamque ob cauſam veteres exiſtimabant cancros incurabiles eſſe, qui in inguine, thorace, collo,capite naſcerentur. Cancros ergo occultos non curare melius eſt:quia celerius moriuntur ægri. Poſſumus tamen ſedare dolorem & detegere ſaniem,mouere hæmorrhoides(ſi quidem fluere ſoleant) ſecare venam & purgant. At ferrum & ignis minimè tuta ſunt.

SCHOLIA.

Cancer eſt tumor inæqualis,durus, oris prætumidis, aſpectu teter,liuidus,indolens primum, tamen dolorificus, cancro animanti ſimilis, ab atra bili genitus,malignus,ferus,proteruus.Duplex quidem genere, vlceratus & non vlceratus. Vlceratus fit ab atra bile ex flaua bilis aduſtione genita per nouam ebullitionem magis aduſta. Non vlceratus fit etiam ab atra bile, ſed ex ſucci melancholici aduſtione genita.Quò fit,vt vlceratus non vlcerato ſit multò malignior.Veteres non vlceratum cancrum occultum nominabant, recentiores non vlceratos, ſed occultos quoque cancros eos appellant, qui in internis deliteſcunt partibus: neque in ſuperficie corporis apparent, vt in palato, vtero, inteſtinis & intra anum.

APHOR. XXXIX.

Σπασμὸς γίνεται, ἢ ὑπὸ πληρώσιος, ἢ κενώσεος. οὕτω δὲ καὶ λυγμός.

Conuul-

COnuulsio à repletione fit vel vacuatione, ita verò & singultus.

Galenus citat multis in locis hunc Aphorismum, vt 2. 3. 6. de loc. affect. & 2. de symptomatis. Sæpe autem diximus de conuulsione quæ est motus inuoluntarius in parte quæ voluntariè mouetur. Fit deinde tensis præter naturam neruis, & aliquando contractis. Motus autem hic præter naturam, est circa principium musculi: & aliquando circa originem nerui, rarus circa finem musculi. Fit itaque conuulsio omnis, ex repletione vel inanitione. hæ sunt causæ generales, non quòd non sint quædam particulares: Sed ad eas duas referri debent. Plenitudo fit cùm nerui offarciuntur humore crasso & viscido, siue hic colligatur ob imbecillitatem neruorum ipsorum: siue aliunde influat. Ab inanitione, vt in febribus ardentibus. Sic in Elleboro, cùm vis medicamenti trahit ad ventriculum quicquid est humiditatis in neruis. Aliquando in puncto aut vulnerato neruo retinetur sanies, quæ conuulsionem infert qualitate & quantitate. Sed hoc ad plenitudinem debet referri. Interdum in vehementi refrigeratione condensatur substantia neruorum, vnde minus exhalat, & ita colligitur plenitudo. Iam singultus propriè non est conuulsio, sed motus conuulsioni similis excitatus in orificio ventriculi à plenitudine & inanitione. A caliditate fieri potest, vt piperis vsu. At cùm Galenus lib. κατὰ γένη dixit excitari à pipere & aliis acribus aut acidis, videtur referre à pipere & aliis acribus aut acidis, videtur re- alia eiusmodi conuehere aliquid materiæ ad os ventriculi, quod repletum singultum patitur; Qua-

re poterimus dicere eum ſingultum eſſe ob quantitatem & plenitudinem. Poteſt etiam oriri à frigiditate quæ condenſat & conſtipat orificium ventriculi, vt nihil exhalare poſſit: vnde plenitudo à qua ſingultus.

SCHOLIA.

Conuulſio & ſingultus in eo conueniunt, quòd vtrunque ab iiſdem cauſis genere, repletione nempe aut inanitione excitetur, eodémque modo fiat: repentina nimirum contractione partis qua mouetur ad ſuum principium ſuique motus originem: ita vt in conuulſione, venter atque cauda muſculi, qui motus voluntarij primarium eſt inſtrumentum, ad ſuum ipſius caput retrahatur, & vnà cum eo pars illa corporis in quam muſculus ipſe inſeritur, adducatur. In ſingultu verò, nerui ſatis inſignes ſed breues, à ſexta coniugatione in œſophagum, ſtomachum ac ventriculum perreptantes ad ſuum principium recurrant, & partem in quam inſerti ſunt, ſimul adducant. Diſſident verò, motus ſpecie, motus formula, partis affectæ natura & ſymptomatis ſpecie: nam conuulſio, motus eſt facultatis animalis coactus, in parte quæ voluntariè mouetur. Singultus, eſt motus ventriculi deprauatus, non ab animali facultate ſed à natura, hoc eſt, facultate corpus regente editus, vi nimirum expultrice ventriculi, aut ſtomachi, aut œſophagi, vitium quod tunicis ſuis impactum eſt expellere conantis. Cum enim ventriculus, maximè verò ſtomachus magnorum neruorum ſit particeps, non quibus ille quidem moueatur, ſed exquiſitiſſimè ſentiat: quicquid noxium occurrit, id promptiſſimè ſolet excutere, pro ea vi, quæ ſingulis corporis partibus à natura inſita eſt, qua quod offendit, quoad fieri poteſt à ſe propellunt. Conuulſio, motus eſt ſimplex, iſque obſcurus ac veluti

tonicus

tonicus qui sola contractione obitur. Singultus, motus est manifestus, ex duobus cōtrariis motibus compositus, dilatatione scilicet & contractione: in singultu enim ventriculus primùm seipsum dilatat, quò valentiùs excutiat, quod nocet; deinde velut collectis viribus se adstringit, magnáque totius sui corporis compressione singultum edit, postea in suum situm naturalem redit. Conuulsio, tantùm cadit in partes quæ προαιρετικῶς mouentur, éstque musculi propria affectio seu πάθος ψυχικὸν inquit Philotheus. Singultus, cadit in œsophagum, stomachum, ventriculum quæ solius naturæ ductu, non autem voluptatis imperio reguntur, éstque singultus σωματικὸν πάθος, inquit Philotheus. Conuulsio, symptoma est causæ morbificæ: Singultus Galeno nullius causæ morbificæ symptoma, sed solius naturæ facultatis expultricis opus, vt horror, sternutamentum, tussis, vomitus & ructus: quanquam causæ morbificæ symptoma quoque videri potest, cùm semper causa aliqua adsit præter naturam, quæ naturam ad singultum excitat atque compellit: quòd etiam in singultu, tres ventriculi facultates deprauari cernantur: retentrix, quæ cibos deserit nec naturaliter complectitur, dum se dilatat ventriculus in singultiendo: motrix & expultrix, quæ motum edunt sursum naturæ ventriculi penitus contrarium.

APHOR. XL.

ΟΚόσοισι περὶ τὸ ὑποχόνδριον πόνοι γίνονται ἄτερ φλεγμονῆς, τουτέοισι πυρετὸς ἐπιγινόμενος λύει τὸν πόνον.

QVibus dolor circa hypochondrium est sine inflammatione, iis febris superueniens dolorem soluit.

Hoc perpetuum est apud Hippo. quòd quicumque morbi fiunt à crassa & frigida pituita, & flatibus, hi possunt solui febre: quia hæc tenuat, incidit, coquit, præparat materiam ad excretionem ac resoluit. Itaque si cui hypochondria doleant, vel à pituita crassa & viscida, vel à flatibus, nulláque subsit febris aut inflammatio, imitatione naturæ vtemur fotibus, qui, quod febris effectura erat, efficiant, hoc est, materiam illam crassam & frigidam tenuent & coquant, flatúsque discutiant. Neque enim expectabimus febrem, neque excitabimus: Sic, si in visceribus, aut circa viscera venæ offarciantur & obstruantur frigidis & crassis humoribus, superueniens febris eas obstructiones liberabit. Si natura febrim non immittat, aut si id faciat ea sit lenta (vt solet ferè esse in eiusmodi viscerum obstructionibus absque inflammatione) adeò vt non possit obstructionem euincere, sacculos instituemus, spongia & fotus ex oleis atque aliis concoquentibus & tenuantibus: sicque materiæ coctione, incisione & resolutione, & liberabitur obstructio, & sedabitur febris ac dolor. Veteres vtebantur lana sordida imbuta oleis & aliis medicamentis coquentibus, incidentibus, tenuantibus & resoluentibus.

SCHO-

SCHOLIA.

DOlor qui ſine inflammatione excitatur, ſiue in interno ſiue in externo corpore, frigidam cauſam agnoſcit neceſſariò, eámque vel intemperiem, vel humorem frigidum, vel flatum. Huic nullum præſentius eſt remedium calore febrili: vt qui multò potẽtius temperet, coquat, & diſcutiat, quàm quiuis alius calor foris admotus. nec tamen huiuſcemodi dolor in quacunque corporis parte excitatus calori febrili tutò cedit: ſed is potiſſimum, qui circa hypochondrium, aut aliam partem minus nobilem reſidet. Qui enim in capite, aut pectore fit dolor tutò ſuperueniente febre ſolui non poteſt. In capite ſiquidem metus eſt delirij, aut inflammationis deſituræ in abſceſſum, cui expurgando expeditus non pateat ductus. In pectore verò, verendum ne febris ſuborta maiorem accendat febrem in corde calidiſſimo, aut inflammationem ſuſcitet in pulmone. At in hypochondriis, aut alia parte quapiam nobili, dolori à cauſa frigida, à febre ſuperueniente, nihil quicquam periculi tale impendere poteſt. Quæ enim materia frigida in ventre concluſa eſt, promptiſſimè per vrinas, aut per inteſtina foras à calore febrili excluditur.

APHOR. XLI.

ΟΚόσοισι διάπυον τι ἐὸν ἐν τῷ σώματι μὴ διασημαίνῃ, τουτέοισι διὰ παχύτητα τοῦ πύου ἢ τοῦ τόπου, οὐκ ἀποσημαίνει.

QVibus in corpore pus nullam ſui dat ſignificationem, ob craſſitudinem ſui aut loci non ſe prodit.

Sæpe dubitamus de pure collecto. Verum eſt dum pus conficitur, &c. Sunt & alia ſigna ſcripta in prognoſt. Verum aliquando propter craſſitudinem puris

& loci, vt in calcaneo, & planta pedis, dubitamus an ſit pus. Præter ea ſigna Ariſtot. dat rationem puris explorandi. Fouet enim aqua calida locum illum ſuſpectum & partes vicinas. vbi commutabitur pars, ſignum erit puris: vel ſic, authore Hipp. lib. 1. de morb. Oportet partem illinire argilla: vbi hæc celerius reſiccabitur, ibi dicemus latere pus: his cognitis, ſi pus lateat propter craſſitudinem ſui, vtemur tenuantibus, incidentibus craſſitiem illam, mollientibus, laxantibus: deinde ferro aperiemus. Si pus lateat ob craſſitudinem cutis, vtemur etiam medicamentis laxantibus & mollientibus cutem. Aliquando tamen propter loci profunditatem latet pus, vt ſi ſit in interioribus muſculis epigaſtrij.

SCHOLIA.

Abſceſſus partium internarum, vt pulmonis, aut hepatis, aut alterius, quo loco pus collectum contineant, non eſt facile coniicere, niſi acre indicium adhibeas. At in externis abſceſſibus, qua parte pus deliteſcat, tum tactu, tum viſu dignoſcere licet. Tactu quidem, ſi locus aliquis tumoris qui antea durus extitit, mollis euaſerit, & cùm inundatione quadam fluctuet. Si locus elatus, mucronatus ac faſtigiatus prementibus digitis deprehendatur. Si ibi dolor grauis ac pulſatorius ſentiatur. viſu verò, ſi cutis rarior facta cum ſplẽdore quodam albicet. Certiſſimum autem horum quatuor ſignorum eſt, loci mollities. Quæ ſi in nullo tumoris loco admotis digitis percipiatur, indicium eſt pus intus ſubſiſtere duas ob cauſas: aut quia pus craſſum eſt, vt fit in tumoribus frigidis, in quibus pus parum acre cutem rarefacere, eámque cũ ſubiecta carne exulcerare non poteſt: aut quia cutis admodum ſolida ac denſa, ita vt pus per eam penetrare viámque foras

foras sibi moliri non possit. Proinde, hic partem aut profundo scalpello incidere, aut in ea admoto pyrotico emissarium puri facere, aut saltem ipsum pus aut cutem attenuare oportet. Hic Apho. repetitur sect. 2. lib. 3. Aphor. 11. Coac.

APHOR. XLII.

EN τοῖσιν ἰκτερικοῖσι τὸ ἧπαρ σκληρὸν γίνεσθαι, πονηρόν.

R*Egio morbo laborantibus iecur durum fieri, malum.*

In morbo regio solemus admouere manum vtrique hypochondrio, dextro magis, si pallidus est flauus, sinistro, si niger. Is fit aliquando à sola intemperie visceris, aliquando ab obstructione, aliquando à tumore præter naturam, vt inflammatione & scyrrho. Si est ab inflammatione & scyrrho, periculosissimus. Tum itaque vel febris est, vel non. Si est febris, est inflammatio: si abest, scyrrhus. Scyrrhi omnes cum morbo regio adferunt hydropisin. Ab inflammatione sequitur scyrrhus. Ergo vt scyrrhum prohibeamus, vtemur crebrò tenuantibus, incidentibus, mollientibus, adhibitis etiam corroborantibus propter naturam partis. Potiones quoque præscribimus quæ tenuent & incidant materiam. Si igitur icterico fiat hepar durum, vt ab inflammatione cui iuncta est febris, malum: inde enim expectanda est hydrops & tandem mors.

SCHOLIA.

T*Riplex icterus. Vnus felleus, ab immodica plenitudine vesiculæ fellis, aut imbecillitate facultatis attractricis eiusdem, aut meatuũ obstructione, siue allicientiũ, siue pellen-*

tium bilem. Alter hepaticus, ab obstructione, inflammatione, vel scirrho hepatis. Tertius criticus, qui die critico, & antegressis coctionis signis in febribus incidit, cum excretis & vrinis secundùm naturam se habentibus, à translatione bilis crassioris in cutem, quæ ad discutiendum contumacior est. nam tenuior abit in sudorem, & in insensilem transpirationem expurgatur. In solo hepatico durum fit hepar, nimirum ab obstructione, scyrrho aut inflammatione eiusdem. Obstructionem indicat grauitas & tensio in dextro hypochondrio: cum dolore obtuso, sine tumore ac febre: respiratio vt cunque impedita, in motu corporis. Scyrrhum detegit extenuatio musculorum hepati incumbentium, tumor durus in dextro hypochondrio, nullus aut obtusus dolor, decubitus in dextrum quàm sinistrum latus facilior, vrinæ crassæ & nigræ. Inflammati hepatis signa sunt, Dextri hypochondrij & lateris grauitas ac dolor insignis: tum, ob oppressionẽ & distentionem diaphragmatis à tumore, cum quo superiores membranæ infra conuelluntur: tum, ob ligamenta quibus iecur alligatur nothis costis, vnde & sicca tussis, & dolor præcipuè inter respirandum, item lumborum dolor, singultus, febris ardens. Durities ergo hepatis à scyrrho aut inflammatione, lethalis omnino in morbo regio: tum, ob partis nobilitatem ac necessitatem: ob curandi difficultatem: nam iecori inflammatio frigida conueniunt, quorum vsus frequens iecori omnino noxius existit, scyrrhus verò iecoris emollientia postulat quæ robur iecoris planè exoluerent: tum ob euentum: nam scyrrhus hepatis tandem adfert hydropem & mortem. Durities verò quæ manat ab obstructione hepatis non planè lethalis: sæpius enim curatur & cibis & potibus, & medicamentis extenuantibus, deinde bilem vehementius purgationibus & frequentius iteratis.

APHOR. XLIII.

ΟΚόσοι σπληνώδεες ὑπὸ δυσεντερίης ἁλίσκονται, τουτέοισιν ἐπιγενομένης μακρῆς τῆς δυσεντερίης, ὕδρωψ ἐπιγίνεται, ἢ λειεντερίη, καὶ ἀπόλλυνται.

QVi lienosi difficultate intestinorum corripiuntur, iis superuenientem longam dysenteriam, aqua inter cutem, aut intestinorum lauitas excipit, & moriuntur.

Aphorism.48.huius libri scribit Hippocrates lienosis superuenire dyssenteriam, bonum. Hîc autem dicit, moriuntur. Lien repurgat excrementa sua per intestina, rarò per vrinas, licet aliquando id fiat. Sed istud non magis mirum, quàm quòd thorax sua aliquando repurgat per renes & vesicam. Si igitur lien non repurgetur, sed in eo colligatur copia melancholici succi, euadet durior. Vnde, quum munere non fungatur, fiet icterus niger, vel hydropisis, quam sequetur mors. Curari itaque & repurgari debet, vel sponte naturæ, vel arte. Sponte naturæ, per intestina & (libr. 6. Epidem.) per hæmorrohidas. Arte adhibitis medicamentis quæ melancholicum succum vacuent, adhibitis clysteribus acribus, & topicis remediis emollientibus, & incidentibus materiam. Fit interdum, vt natura ad repurgationem excitata modum non seruet & fiat dysenteria: vbi præcipuè materia in intestinis immorata, contraxit malignam quandam qualitatem & computruit. Hæc difficultas intestinorum, quia duritiem soluit lienis, bonum: nisi ea dysenteria sit longior. Nam si diutius perseueret, exoluit vires intestinorum, vnde lienteria: aut re-

frigeratur & debilitatur hepar, vnde hydrops. Ab vtroque autem morbo, mors. Cæterum lienem ita induratum vocare ſolet Hippocrates κατάῤῥοπον. Dicuntur autem viſcera κατάῤῥοπα: vel, quæ propter humorem præter naturam velut ſuſpenſa deorſum vergunt, & deprimuntur: vel, quia repurgant excrementa ſua deorſum: & hoc vtroque modo erit κατάῤῥοπος lien. Iam lienoſi hic intelliguntur propriè quibus ſcilicet ſplen indutuit à materia melancholica. Aliquando enim intumeſcit à bile, & à pituita, teſte Hipp. *Longa.*] id eſt, modum excedente. Difficultas inteſtinorum naſcitur ex repurgata illa materia melancholica. Ea itaque aliquando & propriè dicitur ab exulceratione bilis vel melancholiæ: aliquando largius extenditur ad cruentam. Hîc propriè ab exulceratione. ἀλίσκονται dicitur de longitudine morbi. *Aut aqua inter cutem.*] quia languido iam facto calore natiuo hepar afficitur. *Læuitas inteſtinorum.*] per inteſtinorum imbecillitatem, quia extincta eſt eorum vis longo profluuio: à dyſenteria autem, lienteria eſt lethalis.

SCHOLIA.

Lienoſi, non tantum hi quibus lien obduruit à phlegmone, ſcyrrho, aut cõtumaci ac inueterata obſtructione: ſed etiam, quibus lien malè iam diu affectus eſt, nimirum imbecillus, laxus, tumens ſine ſcirrho: infarctus plurima crudi humoris aut excrementi melancholici colluuie: durus, ſiue à fluxione externa, ſiue à proprio excremento: plenus quoque multis flatibus: Is igitur, tum ſymptomaticè, tum robore naturæ, aut medici artificio, collecta excrementa per aluum, hæmorrhoidas, ventriculum: nonnunquam per vrinas, facta via per cœliacam arteriam ad renes, aut refluente

hu-

humore à liene ad hepar: vtiliter potest excernere. Sed in quem locum ea humorum inclinatio fieri debeat, situs tumoris, aut duritiei, aut tensionis tactu deprehensa in liene, indicabit. Ad inferiores quidem partes, si parte sui inferiore, aut tumeat, aut durus, aut tensus sit lien. Ad superiores verò, si parte sui superiore tumorem, aut duritiem, aut tensionem aliquam habeat: Hunc ita affectum ἀνάῤῥοπον, illum κατάῤῥοπον lienem vocat Hippocrates. Et in liene καταῤῥόπῳ, nares & aures calere, genua verò & pedes frigere. In liene verò ἀναῤῥόπῳ, nares, inquam, & aures frigere, genua & pedes calere, inguen, & crus sinistrum dolere scribit. Lien ergo malè affectus per hæmorrhoidas, aut per intestina salutariter expurgari potest, potissimum sub finem & crisim morborum melancholicorum. Proinde lienosis suborta dysenteria non potest non salutaris existere, siue symptomatica, siue critica, siue artificio medici commota fuerit: dummodo ea ab atra bile ortum non habeat (hæc enim planè funesta est) sed à sanguine melancholico transmisso ad intestina, ea non exulcerante: qualis dysenteria cruenta dicitur & non exquisita cum vlcere. Nam melancholici humoris transitus intestina non exulcerat, nisi post quadraginta dies & adhuc serius, vt veteribus placuit. Est enim hic humor planè ignauus, & qui per concoctionem, veterem potius acrimoniam deponit, quàm nouam acquirat. Potest ex longa suppressione, aut mixtione cum aliis humoribus acribus, aut nimio æstu contracta putredine acrimoniam quandam adipisci, indéque suo transitu promptè exulcerare intestina, ac in illis dysenteriam cum vlcere excitare: Qualis dysenteria, vt nec ea quæ cruenta dicitur, funesta non est, si modo diutius non perseueret. nam, cùm in longius tempus producitur, liquatur humor ex toto corpore, continuatoque cacochymiæ transitu intestino-

rum vires laborant, perítque caloris natiui symmetria. Ergo propter iecoris, lienis & totius venosi generis consensum, in longa dysenteria hydrops superuenit: propter vitium intestinorum, lienteriæ, quæ magnitudine causæ, alimenti defectu, vigiliis & assiduo surgendi labore, post dysenteriam planè lethalis est.

APHOR. XLIV.

Ὁκόσοισιν ἐκ στραγγουρίης εἰλεὸς ἐπιγίνεται, ἐν ἑπτὰ ἡμέρῃσιν ἀπόλλυνται, ἢν μὴ πυρετοῦ ἐπιγενομένου ἅλις τὸ οὖρον ῥυῇ.

Quibus à stranguria ileus superuenit, intra septem dies moriuntur, nisi febre superueniente copiosa vrina fluxerit.

Scriptores non conueniunt de loco ilei, neque Gal. videtur in hac re sibi constare. Nam in comment. huius Aphorism. dicit ileum esse in tenuibus intestinis, & 3. Epide. in historia mulieris voluulosæ (vbi tamen loquitur ex aliorum sententia, & ita sibi non repugnat) dicit voluulum fieri in tenuibus, & in crassis, sæpius tamen in tenuibus. Celsus ponit in tenuibus & crassis. Præterea in libr. de glandulis, & in libr. de locis in homine Hippocrat. facit in interioribus intestinis. Ergo fit in tenuibus & crassis intestinis. Et tamen Galen. in comm. (vbi suam sententiam explicat, alibi verò aliorum) ait non fieri in crassis: propterea quod non potest adduci vt propter materiam crassam retentam in crassis intestinis fiat ileus. Iam quæritur an pituita crassa & viscida possit retineri in intestinis crassioribus? potest (vt in com. Philo.) adeò vt, iis ita obstructis

neque

neque ſtercus, neque flatus etiam poſſit excerni. Hippocrates libr. de glandulis, & de loc. in homine, ait, quòd vbi cerebrum ſua excrementa in ventrem & inteſtina exonerat, fit aliquando alui profluuium, vt in balbis antea. Aliquando tamen pituita illa à cerebro delapſa retinetur in inferioribus inteſtinis, & fit volvulus. In his autem morbis non poteſt induci clyſter, & ſi immitti poſſit ſanabitur æger. Quare vtendum eſt fiſtula alligata veſicæ, vt vbi ampliata fuerint inteſtina, tum immittatus clyſterem qui flatus generet. Certum eſt veteres medicos dixiſſe fieri in vtriſque inteſtinis. Diſtinxerunt tamen. Nam vbi eſt in tenuibus, euomitur chylus: in craſſis verò, ſtercus. Si ponimus illum eſſe à tuberculo, vel inflammatione quæ intercipiat tenue inteſtinum (vt ileum) quomodo poterit reuocari inde ſtercus & reuomi? At ſi ſit in craſſis inteſtinis inflammatio, aut pituita craſſa & viſcida, aut ſtercus eurius quod viam intercipit, poterit ſtercus euomi quod efformatur in cæco & colo inteſtino. His cognitis. Quibus ex ſtillicidio &c. moriuntur. Ægri dolent parte ſuperiore ventris & inferiore: perpetuo iactant corpus, & vomunt ſtercus, vbi imminet mors. Signa ilei vide 3. Epidem. in hiſtoria mulieris ileoſæ, & lib. Hippocratis de morbis internis. Galenus exiſtimat hunc Aphoriſmum eſſe adiectitium. Nam ſtranguria quidem fieri poteſt via intercepta ab inflammatione veſicæ: ſed non ſequitur inde fieri ileum. Immo Galen. non exiſtimat fieri, & dicit ſe nunquam vidiſſe. Verum eſt, quòd aliquando euomitur vrina, non ſtercus. At oportet magnam eſſe inflammationem in veſica vt intercipiatur inteſtinum quod admodum difficile eſt. *Niſi febris*] ſi ſit inflammatio in veſica, non poterit prodeſſe febris: quippe quæ non curet morbos, niſi

eos qui ſunt à materia craſſa & flatuoſa. Ergo ſtillicidum vrinæ (vt tuetur Auicenna) habebit cauſam, materiam multam, frigidam & craſſam, propter quàm non ſolum vrina guttatim effluit, ſed etiam comprimitur & obſtruitur inteſtinum, vnde ileos. Huiuſmodi autem ſtranguria & ileos ſolui poterit febre. Sed Galenus non exiſtimat inde poſſe fieri ileon.

SCHOLIA.

Vrinæ ſubſtillum præter alias cauſas, quas habet plurimas, fieri poteſt ab obſtructione colli veſicæ, liberum vrinæ exitum intercipiente, ex grumo, aut crudo craſſoque humore genita: ob quam ſi præter modum veſica vrina repleatur, fæcum retentio, indéque coli dolor, & interdum ileos, quanquam rarius, ſuboritur. Tanta enim eſt vicinitas inter veſicam & inteſtina, vt ſuos ſibi inuicem affectus communicent. Sic, in colicis quibuſdam vidimus ad tempus (tanta erat per totum ventrem anguſtia) vel ipſam vrinam retineri. Quanto facilius magnus veſicæ tumor ipſum rectum inteſtinum aut ileum penitus comprimere poteſt? ferè autem id mali genus interficit, vbi ad dies aliquot perſeuerarit: Proinde, vbi ſentimus vrinæ ſubſtillum cum quadam alui duritie, grauitate, & frigiditate ventris, ſtatim medicamentis attenuantibus & vrinam cientibus vrinæ ſubſtillo medendum. Vtrique ſymptomati, ſubſtillo nimirum & ileo ſimul iuncto, duo remedia expertus eſt Hippocrates febrem & retentæ vrinæ copioſum fluxum. Febrem quidem, quia hæc intemperiem frigidam emendat, craſſos humores concoquit & attenuat, obſtructiones liberat: vnde vrina craſſa & multa confertim vacuatur. Fortunatum tamen, id eſt, nam raro ex huiuſmodi occaſione febris

bris oriri solet. Quod si febris quidem accedat, sed symptomatica internæ inflammationis, sine hac vrinarum profusione, intra primum septenarium doloris vehementia & excrementorum æstu ac supressione æger morietur. Est enim ileus morbus acutissimus.

APHOR. XLV.

Ἕλκεα ὁκόσα ἐνιαύσια γίνεται, ἢ μακρότερον χρόνον ἴσχουσιν, ἀνάγκην ὀστέον ἀφίστασθαι, καὶ οὐλὰς κοίλας γίνεσθαι.

SI vlcera annua aut etiam diuturniora fiant, os abscedere est necesse, & cicatrices cauas fieri.

Solet natura in iis partibus quæ natura differunt, interponere mediam quandam substantiam : vt in elementis interponit ea quæ symbolum habent cum vtrisque, vt inter aquam & ignem interponit aërem : inter hunc & terram, aquam. Sic, quia os durum est, caro mollis, ob id natura iis (vt consuescant) interponit articulos, membranas, & fibras. In diuturnis vlceribus, membrana illa περιόστεος dicta, corrumpitur. Præterea intelligere oportet, quòd caro illa quæ proxima est ossibus fibrosior est reliqua. Quî ergo fieri potest in ossis carnibus, vt caro ossi propinquior sit melior & tenerior reliqua? Id fit per accidens, quia dum calor ignis agit in carnes, eò cogitur tota humiditas & substantia carnis, ibidémque conseruatur & coquitur magis calore proprio quàm externo. Accidit porrò, vt malignitas & sanies vlcerum fibras illas & membranas & simul hoc corrumpat, vnde abscessus in osse. Vbi iam os corruptum est & abscedit, frustra adhibes reme-

dia vlceri. Nam lib.de vlcribus, quæ oſſa abſcedunt, vel ſecantur, vel vruntur, cicatrices cauas faciunt. Primum, quia pars oſſis exempta eſt, & ita relinquitur ſpatium inane: deinde, quia fibræ & membranæ (quæ partes ſunt ſeminales) nunquam poſſunt regenerari. *Os abſcedere,*] id eſt corrumpi, cariem ducere: quidam dicunt, ſquamas relinquere nullo diſcrimine. Videmus tamen experientia, non relinqui, ſed tantum liuorem naſci in parte ob corruptionem. Sed in eiuſmodi vlcere (quando caro etiam exeſa eſt) ne deformes & tam cauæ maneant cicatrices, debet chyrurgus paulò plus carnis regenerare, vt compenſetur quod de oſſe ablatum eſt.

SCHOLIA.

PRognoſticon eſt chirurgicum ad difficilem vlcerum curationem pertinens. Vlcera iam diu inueterata, & quæ poſt integrum annum exactũ ad cicatricem produci non potuerunt medicis, aut ægris, nil quicquam in curatione delinquentibus, non aliam ſuæ curationis difficilis cauſam agnoſcunt, quàm oſſis abſceſſum. Id quod certiùs cõiicias, ſi ſæpius obducta cicatrice huiuſcemodi vlcera recrudeſcant. Proinde, detergendũ erit os, quod ſubeſt vlceri, illudq; eximendũ, ſi totum corruptũ: aut abrodendum, ſi qua ſui parte vitium contraxerit, ſi quidẽ ab eo manat ſanies ſiue ichor, qui integram vlceris ſanationẽ impedit. Nõ ſemper verò integer annus expectãdus vt os detegas: fit enim ſæpius, vt ante id tẽpus os huiuſcemodi vlceribus abſcedat. Corrupti autem oßis hæc ſũt indicia: niger aut liuidus oſſis color: pus copioſius ac tenuius ex vlcere fluens, quàm vlceris magnitudo poſtulet: labra vlceris fungoſa ac nigricantia, coëuntia ſæpius, ſed non

coalescentia perceptio cuiusdam motus in vlcerato membro: puris fœtor, ac liuiditas recens, suborta intemperies calida, vel etiam inflammatio. Si nullum horum adsit, scito non à corrupto esse difficilem vlceris curationem prodire, sed vel à praua nescio qua diathesi, aut intemperies parti subiectæ impressa, à præcedente defluxione, aut cachymia totius corporis, qualia sunt vlcera senum aut hydropicorum. Aut etiam à perenni prauorum succorum fluxione in partem vlceratam: Quales sunt fistulæ. In illis emendenda diathesis: in his, cohibenda perennis fluxio, vt cicatrix obducatur.

APHOR. XLVI.

Ὁκόσοι ὑβοὶ ἐξ ἄσθματος ἢ βηχὸς γίνονται πρὸ τῆς ἥβης, ἀπόλλυνται.

QVi gibbi ex asthmate aut tussi ante pubertatem fiunt, statim moriuntur.

Vt intelligamus hunc Aphorism. sciendum est, quos Hipp. vocet ὑβοὺς, qui aliquando etiam dicuntur κυρτοὶ καὶ κυφοὶ καὶ γαυσοὶ Dicuntur ὑβοὶ, quibus dorsum foras eminet: vt si initio vertebræ luxatæ sunt, ea luxatio appellatur λόρδωσις, illa enim prior dicitur ὕβωσις καὶ κύρτωσις καὶ κύφωσις. Aliquando vertebræ, neque ante neque retrò recuruantur, sed in obliquum, & est σκολίωσις. Interdum vincula quibus connectuntur vertebræ laxantur, ita vt vertebræ ipsæ loco non sint commotæ, & dicitur σεῖσις, vt sæpe fit in pueris. His positis intelligere oportet, quòd alij gibbi sint in ceruice: alij in thorace: alij sub septo transuerso & in lumbis. Si gibbus est in ceruice, aut in dorso, prohibetur nutri-

tio thoracis, ita vt coſtæ tendant in acutum : ſed non ampliatur nec augetur thorax,aut certè parum admodum.Si eſt ſub ſepto tranſuerſo,& in lumbis, ij habent crura valde gracilia, quia horum prohibetur nutritio. Hippocrates hîc agit de gibboſis in ceruice,vel in dorſo.Nam,ſi gibboſitas ſit in lumbis,aut oſſe ſacro, non impeditur nutritio thoracis,& ſpina ac thorax ampliari poſſunt. Si verò in ceruice,aut dorſo,ſpina fit breuior,thorax anguſtior,iidem ferè coguntur eſſe capite demiſſo , collum non eſt ita flexile ac ſequax niſi ad dentem comprimas vertebras. Quòd ſi caput aut collum conentur attollere, gutturoſi euadunt , fit arctior aſpera arteria,redditur vox aſpera & rauca. Quæritur an gibboſi neceſſariò celeriter moriantur?minimè. Siquidem quibus iam adultis fit gibbus,quum thorax in iis iam habeat iuſtam magnitudinem &amplitudinem, non tam citò moriuntur. Ferè autem moriuntur anno 60. At ſi adhuc pueris accidit gibbus , celeriter intereunt. Partes enim thoracis interiores iis augentur & ampliantur:thorax autem ampliari non poteſt.Quum ergo prohibita thoracis ampliatione cor & pulmones conſtringantur,nec liberè moueantur, fiunt tubercula,tabes,peripneumoniæ, & ita moriuntur.Tubercula autem illa, vel cruda ſunt & dura: vel non ita dura & cruda.Si dura ſunt & incoctilia,minus periculoſa ſunt, diutiuſque viuere permittunt,quia non ſuppurant. Alia,non ita cruda ſunt & dura quæ tempore ſuppurant, & hæc periculoſa ſunt. Nam tempus in ſpatium thoracis vacuum effunditur , & commota tuſſi ſuffocantur ægri. Sic in ceruice tuberculum eſt periculoſum,quia ſuppuratio conuertitur in aſperam arteriam & ſuffocat. Ergo,in gibbis,ceruicis præſertim & thoracis,periculoſum cenſetur prouocare ſupputationem, immò

oportebit

oportebit quantum fieri poterit prohibere,& tubercula dura reddere. At in lumbis, minus periculosa sunt tubercula, quia possunt aliquando beneficio naturæ suppurare. Aliquando fiunt dysenteriæ, aliquando varices in inguine aut cruribus, vnde soluitur morbus. Pręterea, gibbi in lumbis soluuntur aut per metastasin, aut per sympathiam. Per metastasin, si materia quę gibbum faciebat, transferatur in partes ignobiles, vera erit solutio. Per συμπάθειαν, vt si pus è lumbis demittitur in ilia, inguina, crus, & illic efficiat nouam suppurationem. Et hoc non est sanare neque soluere, sed augere morbum. *Qui ita gibbi*, &c. Necessario oportet intelligere gibbum illum qui est in ceruice, vel quia propter angustiorem locum fit asthma, quemadmodum accidit iis qui diutius cucurrerunt. Tussis verò fit, quia ex tuberculo illo non ita duro resudat aliquid materiæ in partes spiritales. Vbi tussis commouetur, periculum est ne derepente sequatur suffocatio. *Ante pubertatem.*) Priusquam videlicet adepti sint amplitudinem thoracis, intereunt: & multò celerius, si intemperanter viuãt & sint imbecilli. Non vult autem dicere, quòd asthma & tussis sint causa gibbi, sed quod eiusmodi gibbus est cum asthmate & tussi. Quod si cui casu vel ictu commotus est gibbus post annos pubertatis, vt anno vigesimo, poterit superuenire etiam vsque ad annum sexagesimum, siquidem robustus sit & temperanter viuat. Alioqui, si sit imbecillior, & si viuat intemperanter, ex hac vita, caput replebitur multis excrementis, quæ in thoracem decumbentia, augebunt tuberculum: vnde celerius orietur asthma, tussis, & inde mors.

APHOR. V.

Prognosticon est vitæ breuioris Gibborum. Cuius fusior explicatio petenda ex lib.2.de articulis. Sunt autem Gibbi in vniuersum, quibus luxata, suoque loco dimotæ sunt spinæ vertebræ. Quorum quatuor potissimum annotantur differentiæ. Vna κύφωσις *seu* κύρτωσις *Græcis dicta, gibbositas latinis,* Vouture ou bosse Gallis, *quum foras seu in posteriorem spinæ partem vertebræ conuertuntur. Altera,* λόρδωσις *Græcis repanditas latinis,* enfonceure Gallis, *quum in partem interiorem vertebræ luxantur ita vt in dorso sit cauitas, in pectore tumor. Tertia,* σκολίωσις *Græcis, diuaricatio Latinis,* entorceure Gallis, *quum vertebræ inclinant ad latus. Quarta* σεῖσις *Græcis, Latinis commotio siue concussio,* Gallis esbranlement, *quum vertebræ in loco quidem suo manent, sed earum compago dimouetur. Quinta his addi potest, quæ tamen potius curuitas quàm Gibbositas nominanda, vt quæ nullo pectoris aut spinæ vitio accidat, qualis cernitur in senibus iam decrepitis, potissimum procerum corpus habentibus, quibus corpus præ siccitate aut imbecillitate nimia in anteriora incuruescit ac inflectitur : Vt annotauit Gal. Comment. in Aphoris. vltimum lib.2. hanc Galli appellant,* Pancheure ou courbure en deuant. *Quemadmodum autem vertebræ distinctæ inter se sunt, pro vario situ quem in spina obtinent (aliæ enim sunt ceruicis, aliæ dorsi siue thoracis, aliæ lumborum)* ita *Gibbositas, quæ vertebrarum spinæ vitium est, diuersa est, non solum pro vario situ vertebrarum in spina, sed maximè pro varietate symptomatũ quæ singulæ secum inuehunt. Nam ea Gibbositas, quam peruersio primæ vertebræ ceruicis parit, mentum deprimit ad pectus, deglutiendi ac loquendi omnimodam difficultatem indeque*

certissimam

citißimam mortem adfert: In Gibbositate reliquarum vertebrarum ceruicis, tota ceruix contorquetur, respirandi ac loquendi non leuis difficultas inuehitur, spiritus cum sono redditur, & stertor in dormiendo auditur. In κύφωσι dorsi seu vertebrarum thoracis, spiritus difficulter & cum sono mouetur, costæ in latitudinem non augentur, sed in partem priorem, pectus angustius redditur, sternum fit strictius in acutum desinens. In λόρδωσι summa adest respirandi difficultas, tussis vehemens, mouendi sentiendique in coxis partibusque inferioribus impotentia ac stupor suboritur, vrinæ ac fæcum inuoluntaria excretio. In σκολίωσι, vt plurimum excitatur paralysis in parte luxata, & conuulsio in parte opposita. Quibus spina ad lumbos gibba est, renum & vesicæ vitia superueniunt, abscessus item ad ilia & inguina, coxæ extenuantur, pubes & barba serius increscit, minor fœcunditas adest, quàm quibus gibba est pars superior. Cuiuslibet gibbositatis caussæ sunt duplices. Externæ aliæ, quales sunt ictus, aut casus violentus in scapulas aut coxas. Internæ variæ, tumores frigidi, duri, crudi ac magni circa vincula ac membranas vertebrarum, adnati flatus, qui vincula earundem distendunt: Excrementitia humiditas ibi congesta, aut aliunde huc illabens, quæ eadem emollit, lubricat & relaxat: vehemens tussis, quæ vertebras à suo loco pellit: Immoderata siccitas quæ earum vincula contrahit vt sæpe fit in hecticis: Inflammatio earundem: Consuetudo paulò frequentior inflectendi ac recuruandi corpus in partem aut posteriorem, aut lateralem. Hippocrates hîc videtur ex omnibus istis caussis tantum attigisse tumores frigidos, tanquam caussas potissimas gibbositatis cuiuslibet, maximè verò dorsi. Ab illis autem tumoribus frigidis hoc modo gibbositas excitari cõsueuit: κύφωσις quidem, cum duo tumores obsident ligamenta interna duarum aut plurium ver-

tebrarum, inter quas vna, duæ aut plures interiectæ sint vertebræ inuiolatæ nulloque obsessæ tumore: tum vertebræ à suis ligamentis tumentibus trahuntur ad se inuicem, compelluntque vertebras, quæ sunt intermediæ à suo loco dimoueri, ac proinde gibbum foris efficere: non aliter quàm videas virides ramos sui medio curuari, si duo eorum extrema ad se contrahas. Λόρδωσις verò fit, vbi vnus aut plures tumores vnam aut plures vertebras, inter quas nulla sit interiecta vertebra, occuparit: cum intumescunt ac augentur illi tumores, ligamenta quæ obsident ad se attrahunt in partem interiorem: vnde necessariò accidit, vt vertebræ sua sequantur ligamenta, indeque spinam intrò contorqueant: ac gibbum intus efficiant. Σκολίωσις fit, cum vnus aut plures tumores obsident laterales seu obliquas partes spinæ, pari prope modo quo in κύφωσι, ac λόρδωσι. Qui ergo gibbi fiunt à tumoribus frigidis, ligamenta seu membranas vertebrarum obsidentibus euadunt asthmatici aut tussiculosi, aut vtrique: Asthmatici quidem: quod ob tumorem siue magnum, internum pectoris spatium reddatur angustius: nam, quo vertebræ intro magis flectuntur, eo ipsum spatium magis contrahitur: vnde ipsi pulmones non tam liberum ac expeditum habent motum, quo aërem inspiratione attrahant excipiantque & fuliginem expiratione appellant. Tussiculosi vero, non tam à seroso ac tenui humore à tumoribus in pulmones resudante: aut à pure ab illis tumoribus in pulmones effuso, quàm à mole tumorum pulmonibus incumbentium: quo modo magnus tumor hepatis aliquando tussi vexat. Vtrique verò euadunt & asthmatici & tussiculosi, si duri ac magni ipsi tumores extiterint: nam si parui ac molles illi fuerint, asthmatici quidem fient, non tussiculosi. Tales autem gibbi à frigidis tumoribus vertebras obsidentibus facti, si fiant asthmatici aut tussiculosi in pueritia & antequam pubertatis annos excesserint, longæui esse nequeunt, sed ineunte adolescentia statim moriuntur:

tur : quod augeſcentibus corde ac pulmone , illis continendis eorumq́; dilatationi ſpina præ anguſtia ſufficere non poſſit , vnde ſtrangulatio neceſſariò adfertur. Qui verò fiunt aſthmatici aut tuſſiculoſi , ea ætate qua interna viſcera ſuam magnitudinem ac perfectam conformationem ſunt adepta , vitam longiorem poſſunt protrahere: quòd cauitas pectoris continendis pulmonibus ac corde, eorumq́; dilatationi ſufficiat. Qui vero gibbi fiunt ex aliis cauſis, quàm ex tumoribus frigidis adnatis vinculis vertebrarum, vt pote caſu, ictu, flatibus, humorum defluxu, non neceſſariò fiunt aſtmatici, aut tuſſiculoſi, nec tam breuis ſunt vitæ. Videmus enim plures gibboſos ſexagenarios, imò etiam & ſeptuagenarios.

APHOR. XLVII.

Ὁκόσοισι φλεβοτομίη, ἢ φαρμακείη ξυμφέρει, τουτέοις προσήκον τοῦ ἦρος φλεβοτομεῖν, ἢ φαρμακεύειν.

QVibus ſanguinis miſſio aut medicamentum purgans confert, his verno tempore ſanguinem detrahere, aut medicamenta purgantia adhibere oportet.

Loquitur hîc Hippoc. de cautione morborũ, quàm προφυλακτικὴν vocamus. Tempus autem accommodatum cautioni , eſt ver. Nam æſtate vires diſſoluuntur, Autumno item. Præterea accedit inæqualitas, quæ conturbat humores. Hyeme concreſcit humor. At, ver temperatum eſt, nec habet diſſolutionem virium. Immò, per id temporis ſumus robuſtiſſimi, quia tum plurimus eſt ſanguis, in quo eſt calor natiuus. Ad hæc etiam ſi non reſoluantur vires, & nihil ſit quod conturbet humores, tenuiores ſponte ſua liqueſcunt , & na-

tura, si quid est excrementi in nostris corporibus, vere purgat, & coquit & separat vtile ab inutili, non secus atque facere solet in plantis. Itaque, naturæ imitatione oportet repurgare quod copia redundat, & separare quod vitiosum est. Si sit plenitudo & copia, detrahemus sanguinem. Si humorum qualitas vitiosa, purgabimus. Sed antequam horum alterutrum præscribas, animaduertenda sunt tria. Primum, notabimus tempus quo solet redire morbus. Non est enim quod dicas purgandum esse aut secandam venam mense Maio potius quàm alio Nam, si quis mense Maio sit febribus obnoxius, aut alicui alij morbo, anteuertendum Martio aut Aprili. Si mense Aprili, occurremus morbo, Februario mense aut Martio. Deinde, spectabitur anni constitutio, vt num hiems præcedens serius aut citius mitior euaserit. Tertiò, interrogabimus ægrum quo modo vixerit. Si enim (exempli causa) hieme vsus sit cibis multum nutrientibus & boni succi, intelligemus abundare sanguinem. His igitur notatis, tum celerius aut tardius venam secabimus aut purgabimus. Secabitur autem vena eadem quæ in morbo ipso. Si morbus peccet vtroque & quantitate & qualitate humorum, primùm sanguinem mittemus: Deinde, instituemus purgationem. Si qualitas humorum vitiosa sit, purgandum. Vt si quis æstate sit obnoxius morbis biliosis, eum purgabimus vere inclinante, vt sub finem Aprilis. Sin morbus à melancholia aut pituita crassa, purgabimus, non sub finem veris, sed initio: vt Mense Martio. Istud præterea est obseruandum in morbis qui redeunt certis interuallis, & anni partibus & maximè à crassa materia (vt melancholia & pituita) quòd non solum vere purgare conuenit, sed

ſed etiam autumno ad maiorem cautionem, aliquid e-nim vitij contrahitur æſtate.

SCHOLIA.

COnſilium eſt prophylacticum. neutra corpora plethoræ aut cacochymiæ vitiis obnoxia: ab impendentibus morbis liberanda, purgatione aut miſſione ſanguinis, vere aut autumno. Hæc enim tempora duo, oportuniſſima ſunt ad arcendos morborum intus deliteſcentium imminentes impetus, vel hanc potiſſimum ob cauſam: quòd humores iis temporibus maximè moueantur. Educuntur autem promptius moti ac fluctuantes, quàm fixi ac quieti. Mouentur autem humores vere ad exteriora, eius temporis tepore fuſi qui hyeme intus impacti iacebant. Autumno, ad interiora magis: ob temporis illius inæqualitatem, qui æſtatis ardore congeſti intrò coguntur ac exitu prohibentur. Hinc fit, vt iis ferè duabus tempeſtatibus morbi recurrant.

APHOR. XLVIII.

Τοῖσι σπληνώδεσι δυσεντερίη ἐπιγινομένη, ἀγαθόν.

LIenoſis difficultas inteſtinorum ſuperueniens, bonum.

Niſi difficultas illa inteſtinorum diuturna ſit, idque propter Aphor. 43. huius ſect.

SCHOLIA.

LIeni, humore melãcholico pleno, deplendo, ſalutaris eſt dyſenteria, non ea quidem quæ eſt ab atra bile: ea cum

lethalis esse consueuit : non ea , quæ est cum vlcere intestinorum , nisi forsan ab humore melancholico fuerit, qui diuturna mora putredinem & à putredine acrimoniam quandam acquisiuerit : aut qui acri humori permixtus , acris euaserit : cuius acrimonia vi atque impetu vlcus in intestinis suo transitu excitare potest, qualis dysenteria salutaris quoque lienosis futura est si modò diu non perseueret , non ea , inquam , quæ longa est : hæc enim quemadmodum Aphor. 41. huius sectionis dictum est , hydropem aut lienteriam inuehit , sed ea quæ cruenta est , & quæ diu non perseuerat.

APHOR. XLIX.

Ὁκόσα ποδαγρικὰ νοσήματα γίνεται, ταῦτα ἀποφλεγμήναντα ἐν τεσσαράκοντα ἡμέρῃσιν, ἀποκαθίσταται.

QVi podagrici morbi fiunt, sedata inflammatione intra dies quadraginta conquiescunt.

Scribitur hæc sententia in lib. de crisib. Hippocrat. vbi additur eiusmodi morbos habere conuersionem in melius tardam. ratio est, quia materia quæ morbos podagricos commouet, tardè imbibitur in articulorum cauitatibus & ligamentis , quæ sunt crassa & densa substantia: & ob id, tardius etiam potest discuti neque ita facilè. Galen. non putat materiam imbibi neruis, & tendonibus : quia , si imbiberentur , fierent conuulsiones , quod rarissimè videas in podagricis. Certè si non sequatur conuulsio , verisimile tamen est imbibi materiam neruis & tendonibus. Commouentur præterea dolores propter tensionem neruorum. Iam verò , notandum quòd hi morbi terminantur aliquando celerius,

celerius, aliquando tardius quàm 40. diebus, vt sæpe extendantur ad 120. dies. Quòd celerius, in causa est materia tenuior, subtilior, & calidior, quæ ob id facilius resoluitur: Item, corpus rarum: præterea caloris natiui robur. Quòd tardius, in causa est materia crassior, aliquando & frigidior, quæ non ita celeriter resoluitur: Alias natura loci, vt quia articulus profundior est, veluti in ischio: interdum corpus densius: nonnunquam caloris natiui imbecillitas. Quare, quod aiunt, nō oportet expectare curationem podagricorum omnino: Distinguendum est istud (omninò) vt distinguit Hippoc. 2. de crisibus: si senex est, qui podagra laborat, & iam habet tophos & poros: si intemperanter viuat: quia corpore est densiore, & calore natiuo debiliore, is nulla ope humana curari poterit. Nam, vt ait Ouid. Tollere nodosam nescit medicina podagram. Iuuenis autem, quia corpore est rariore, & calore natiuo robustiore, si temperanter viuat, si medicis obsequatur, nec callos & poros habeat: & à præsenti accessione & à futuro morbo præseruari poterit. Ergo, morbi podagrici terminantur diebus 40. nisi tophi sint iam concreti: nisi peccetur à medicis aut ægris: nisi materia sit valde crassa & viscida: densum & durum corpus: calor natiuus imbecillus. φλεγμονὴ, tumor est calidus, siue cum materia siue absque materia.

SCHOLIA.

PRognoſticon eſt, de termino intra quem deſitura ſit podagra, omniſque arthriditis ſpecies. Si quadrageſimus dies ſit terminus morborum acutorum ex decidentia, ille idem erit podagræ omniſque arthriditis, vt quæ proximè accidit ad naturam morborum acutorum ex decidentia. Eſt enim podagra, non quidem plegmone, alioquin ſemper comitem haberet conuulſionem: ſed tumor phlegmonodes, ob ruboris ac caloris aliorumque ſymptomatum concurſum, quæ ſunt veris phlegmonis peculiaria. Saltem ea podagra ac arthritis, quæ fit ex defluxu ſanguinis in articulos: hæc enim ſi materiam ſpectes vera phlegmone eſt: ſi locum in quo excitatur, tumor phlegmonodes, potius quàm vera phlegmone: quòd articuli cùm ſint exangues, frigidi, membranoſi, & à fonte caloris remoti, nec ſanguinis effluxum in phlegmonem conuertere, nec ex eo pus conficere poſſunt: vt enim phlegmone fiat, eaque ſuppuret, præter materiæ qualitatem, adeſſe debet & loci calor, qualis eſt muſculus aut caro, in quo vera phlegmone excitari conſueuit. At verò cum talis tumor phlegmonodes finiri debeat, aut reſoluto, aut concocto ac in pus conuerſo humore ipſum tumorem faciente: humor autem is fit in alto ac denſo, frigido, exangui, membranoſo, & à fonte caloris remoto loco fixus: tempore longo, tum ad reſolutionem, tum ad ſuppurationem indiget, ſaltem quadraginta dierum ſpatio, longius verò tempus ad ſui ſolutionem poſtulat podagra aut arthritis, quæ ab humore fit frigido: eſtque tumor œdematoſus. Non enim intra diem quadrageſimum aut plures etiam dies finiri poteſt, ob frigiditatem ac craßitiem humoris, locique denſitatem, frigiditatem ac imbecillitatem: indicio eſt, quòd ſemel ſolutus hic tumor promptè redeat.

APHOR.

APHOR. L.

Ὁκόσοισιν ἂν ὁ ἐγκέφαλος διακοπῇ, τούτοισιν ἀνάγκη πυρετὸν καὶ χολῆς ἔμετον ἐπιγίνεσθαι.

QVibus cerebrum vulneratur, iis febrem & bilis vomitum ſuperuenire neceſſe eſt.

Addit Hippocrates libr. primo de morbis oportere aliquid corporis reſolui. Vocat enim ibi τὸ ἀποπληκτὸν παραπληκτικόν. Citatur etiam hæc ſententia 2. prorrhet. vbi appellat τρῶμα, quod hîc vocat διακοπὴν, id eſt, profundum vulnus in cerebro. Poteſt vulnerari cerebrum, vt vulnus tantum attingat ſubſtantiam cerebri: aliquando penetrat in ventriculos, quod lethale eſt, licet interdum conualeſcat æger beneficio naturæ, præſertim ſi vnus tantum ventriculus vulneratus ſit, vt adoleſcens ille in Smyrna. Itaque quibus præciditur cerebrum, id eſt, profundum vulnus infertur, iis febrem &c. Notandum eſt quod dicit 2. prorrh. quod maximè facit ad præſagium. Oportet diligenter animaduertere quæ ſigna appareant ſtatim à vulnere illato. Solet enim in iis vulneribus æger ſæpe concidere ſtatim initio, ſanguinem è naribus emittere, & bilem euomere: hæc profluuia ſanguinis & vomitiones ſæpe perſeuerant ad dimidium diem, & poſt conquieſcunt. Deinde obſeruandum quæ ſigna die quarto, ſeptimo, vndecimo, 14. 17. 20. adueniant, vt vomitiones, hæmorrhagiæ è naribus, delirium, febris, reſolutiones quarundam partium. Vt, ſi die quarto non febricitauit, non delirauit, non vomuit, non emiſit ſanguinem è naribus, videndum quid accidet die ſeptimo, tum vndecimo & reliquis. Si die quarto, vomuit, ſi delira-

uit, si febricitauit, si laborauit hæmorrhagia è naribus, si aliqua partium resolutio aut conuulsio accidit, morietur die septimo. Si ea signa prodeant die 7. morietur die 14. Si 11. peribit 17. aut 20. aliquando euadunt ægri diem 20. & perueniunt ad 40. Tum enim, & malum, & ea signa quæ ante delitescebant & inducias dabant, sese proferunt ac interimunt. Item, cum ij sunt morituri detrahunt sibi fascias quæ cingunt vulnus & caput.

SCHOLIA.

Diagnosticon est, non modò profundo vulnere vulnerati cerebri, sed & eiusdem conquassati: ita vt offensa ad cerebrum vsque peruenerit, atque in ipso vel eius membranis aliquid ruperit, vtriusque hic duo signa certissima adferuntur, febris & bilis vomitio: & plura libro de morbis, de vulnerib. capitis, & sectione tertia Coac. animad. sed minus certa recensentur: qualia sunt, linguæ balbuties, subitus in terram casus, vertigo, marmariges obseruantes oculis, sanguis per nares, os, aures, oculos effusus: veternus, vocis priuatio, resolutio corporis, mentis læsio, pedum torpor, cõuulsio, aliaque huiuscemodi: quanquam, ne in vomitu quidem aut febre vlla certitudo vulnerati aut conquassati cerebri sperari potest, nisi distinctione adhibita. nam hæc duo non semper sequuntur ad vulneratum aut conquassatum cerebrum: & eadem sæpenumero eueniunt non vulnerato cerebro: sed, vel solo fracto cranio, vel cerebri membranis percussis, vel etiam sola carne, aut vnà cum carne pericranio vulnerato, febris quidem non superuenit vulnerato cerebro, cum multus sãguis effunditur, & ampla statim via relinquitur, qua puri, vapori & spiritui pateat exitus: aut cum arte, vacuatione & ratione vitæ prohibetur inflammatio & inde febris. Febris enim ad vulneratum aut conquassatum cerebrum subsequitur

ob

ob commoti, aut effusi nec liberum habentis exitum sanguinis, putredinem, & putredine conceptam inflammationem in cerebro: indicio est, quod non semper initio vulneris, sed post initia vt 4. 7. 9. 11. 14. die, vel eò tardius suboriatur febris: adde quod Hipp. in Coacis febrem vt plurimum superuenire vulnerato cerebro scribit. Neque vomitus semper accidit vulnerato aut conquassato cerebro, saltem qui sit biliosus, in his præsertim qui non sunt picrocholi: aut qui paucam habent bilem in folliculo fellis collectam: denique his quibus ad vomendum nulla est à natura propensio. Quanquam, vomitus biliosus, si quod aliud signum cerebri nedum vulnerati aut conquassati, sed & cranij fracti aut membranarum cerebri percussarum certissimum existit: isque initio aut statim post initia suboritur. Tantus enim est consensus cerebri per neruos insignes cum ore ventriculi eiusque interiore tunica, vt cerebri eiusque membranarum ac cranij affectus promptissimè ipsi ventriculo communicentur: hoc vel indicio quod commoto verbere, aut alia re quapiam molesta aut dolorifica concusso cerebro, vniuersus stomachus perturbari soleat. hinc fit, vt ventriculo per sympathiam cerebri affecto, vomitus citetur, eoque vomitu quicquid obuiam fuerit in ventriculo seu bilis seu pituita seu serosus humor, aut cibus eiiciatur. Sic enim bilis nomine quicquid inutile in ventriculo fuerit, siue ibi genitum siue aliunde transmissum intelligendum videtur: quanquam is humor qui per vomitiones huiuscemodi in cerebro vulnerato eiicitur, vt plurimum biliosus esse consueuit: non quidem bilis syncera (hæc enim rarò excluditur vomitione) sed seroso excremento permixta, quæ à folliculo fellis ac mesaræo per duodenum vel ieiunum intestinum ad ventriculi fundum transmittitur: solent enim ad partes infirmas vicinarum partium excrementa confluere, præsertim quæ tenui substantia constant, quæ calida sunt & mobilia, qualis est humor biliosus.

APHOR. LI.

Ὁκόσοισιν ὑγιαίνουσι ὀδύναι γίνονται ἐξαίφνης ἐν τῇ κεφαλῇ, καὶ παραχρῆμα ἄφωνοι γίνονται καὶ ῥέγχουσιν, ἀπόλλυνται ἐν ἑπτὰ ἡμέρῃσιν, ἢν μὴ πυρετὸς ἐπιλάβῃ.

QVi valentes capitis repentè doloribus corripiuntur & protinus muti fiunt & ſtertunt : intra ſeptem dies intereunt, niſi febris interuenerit.

Hæc ſententia expoſita eſt Aphoriſm.5.lib.5. citatur ab Hipp.lib. 2. de morbo & lib.2. περὶ κρίσεων. vbi addit, hi autem ſunt hiante & hiulco ore, ſæpe meiunt, neque ſentiunt. Difficultas fuit quando hæc ſigna ſe proferebant, quiſnam eſſet morbus ille:an ἀποπληξία, an ἀπόληψις, an κατάληψις. Ga. in com. dicit eſſe apoplexiam. Aurelianus catalepſim. Hipp. de rat. vict. acut. apoplexin, id eſt, venarum interceptionem. Non eſt de nomine laborandum : ſed ſcire oportet quid dicat Hipp. lib. ſecundo de morbis, quod ſolet accidere ſenioribus, idque à commotione atræ bilis, ac vbi inquit, hæc ſi commouetur occupat partes corporis vbi ſunt multæ venæ, vt pectus, collum, cerebri plexum. Itaque commota atra bilis, vel etiam pituita, vel ſpiritus flatuoſus, intercipit venas pectoris, venas colli ſeu iugulares, & cerebri quæ vaſa ſunt in plexu retiformi. Vbi cognoſcimus cauſam & locum, iam modum curandi tenemus. Si materia illa quæ iis viis intercepta eſt non incaleſcit, perfrigeratur: cum perfrigerata eſt, congelatur & tandem moriuntur: hoc dico, vt in apoplexia poſſimus notare vniuerſalia tempora, vt rectè ſenſit Philoth. Nam per dolorem capitis, notatur initium: per mutitatem ſiue obmuteſcentiam, incremen-

tum

tum:per ſtertorem, vigor: & vbi conualeſcunt, declinatio. Sic vbi intercipiuntur venæ, erit initium: perfrigeratio, incrementum: congelatio, vigor: febris ſuperueniens, declinatio. quæ omnia contingunt ſenioribus bene potis, & aliquandiu quibus eſt craſſior ſanguis. Αφωνος dicitur, non is qui non loquitur, ſed qui vnà cum voce, & motu, & ſenſu, hoc eſt, altero vel vtroque priuatur. Iam ſtertor accidit in vigore mali & multò magis, vbi arteriæ finis oppreſſus eſt, & ſpirandi difficultas aucta. Poſt ſtertorem nigreſcunt toti, & intra ſeptimum moriuntur, aliquando primo die, aliquando tertio, nonnunquam quarto, vbi leuior eſt morbus perueniunt vſque ad 7. diem. *Niſi febris.*] Fuchſius citat locum ex Hippocrate 2. de morbis, vbi ait per ignem intelligi ſemper febrem vehementiſſimam. Sed neque τὸ πῦρ ſemper ſignificat febrem validam: neque hîc excitanda vehemens febris, vt quæ vires deiiciat, vnde mors. Non proderit etiam neque quicquam efficiet febris leuis propter materiæ craſſitiem & contumaciam. Quare, oportet febrem eſſe mediocrem inter leuem & vehementem, ac proportionatam materiæ morbi, hæc febris vires non deiiciet, immò materiam illam craſſam tenuabit, incidet, concoquet, & diſſoluet.

SCHOLIA.

PRognoſticon eſt funeſti termini intra quem deſiturus eſt ſoporoſus affectus, initio quidem ſanos ac bene valentes cum repentino ac vehementi dolore capitis inuadens, poſtea obmuteſcentiam & ſtertorem inuehit: hic enim funeſtum intra diem ſeptimum minatur exitum, niſi febris ſuperueniat. Hoc ergo prognoſticon non videtur re-

ferendum ad fortem apoplexiam, vt putat Galenus in commentario: quòd apoplexiam fortem soluere, sit impossibile: quòd fortis apoplexia intra momentum, nedum paucas horas aut dies septem interficiat, vix enim tertium diem excedit, inquit Aurelianus: quòd apoplexia non soleat bene valentes repentè inuadere, sed viciosis refertos humoribus: quòd materia, quæ apoplexiam committit, frigida sit, ignaua, ac crassa, quæ sua qualitate solet magis sensum stupefacere, quàm dolorem sua qualitate excitare: quòd nulla febris, siue leuis, siue valida apoplexiæ superueniens eam soluere possit. Leuis enim non satis potentem habet calorem ad concoquendam tam breui tempore materiam, alioqui contumacem apoplexiæ. Valida verò, virium imbecillitatem magis auget, calorem natiuum suo acri calore absumendo: est enim axioma medicum, quæ alieno calore incalescunt, sua refrigerari. Potius ergo intelligendus hic Aphorismus de caro, ceu soporoso quodam affectu, qui præcursor est apoplexiæ, eámque mox adfuturam minetur. Cuius causa est multus flatulentus ac vaporosus spiritus, ex crapula aut alia occasione genitus: qui initio quidem caput feriens, vehementem dolorem distendendo excitat, deinde multam pituitæ affluentis copiam promouet, vnde postea obmutesc entia suboritur, id est, vocis ac sermonis, omnis denique motus voluntarij ac sensus priuatio, ab obstructione humorum prohibente exitum spiritui animali ac vocis ac sermonis, sensus & motus organa. Sic enim ἀφώνους vocat Hippocrates, Aphoris.5. lib.5. & Aphorism. 58. lib.7. qui nec vocem nec alium quidem motum vllum voluntarium retinent, nec omnino sentiunt, sed iacet, eodem modo quo apoplectici sine sensu pariter & motu. Est enim vox omnium actionum voluntariarum præcipua, ex cuius noxa Hippocrates κατ᾽ ἐξοχὴν, reliquarum quoque actionum quæ voluntariæ sunt offensionem vult significari. stertor item magnáque in anhelitu difficultas suboritur ad

tur ad illam affluentis materiæ copiam, ob oppressos gutturis musculos, eosque non potentes præ imbecillitate tantam pituitæ copiam excludere : tandem apoplexia suscitatur. In illo itaque temporis tractu, febris superueniens, apoplexiæ fortis absolutionem prohibet, & mortem arcet, quæ alioquin imminet intra septem dies. Eam autem fuisse Hippocrati mentem facilè est colligere ex secundo & tertio de morbis, & sub finem libri de crisibus, vbi dolore capitis, obmutescentia, & stertore positis, scribit postridie hominem fieri apoplecticum sanguine perfrigerato, quasi antè verè apoplecticus non esset. Hunc igitur soporosum affectum qui tandem fortem apoplexiam inuehit, febris nec maior quàm vt vires exoluat, nec minor quàm vt nihil prosit, maximè iuuat : vt quæ tum spiritum illum flatuosum, tum humores pituitosos excalfaciat, attenuet & resoluat, quod fit nonnunquam tribus diebus, aut quatuor, interdum pluribus, non tamen vltra septimum procedit diem, ob morbi magnitudinem & partis affectæ nobilitatem.

APHOR. LII.

Σκοπεῖν δὲ χρὴ καὶ τὰς ὑποφάσιας τῶν ὀφθαλμῶν ἐν τοῖσιν ὑπνοῖσιν. ἢν γάρ τι ὑποφαίνηται ξυμβαλλομένων τῶν βλεφάρων τοῦ λευκοῦ, μὴ ἐκ διαῤῥοίης ἐόντι ἢ ἐκ φαρμακοποσίης, φλαῦρον τὸ καὶ θανατῶδες σφόδρα.

Sed in somnis etiam, an de oculis aliquid subappareat, spectare oportet. nam si quid non exactè commissis palpebris de albo appareat, modo non ex alui profluuio aut medicamenti potione accidat, malum signum est & valdè perniciosum.

Hæc ſententia ſcripta eſt lib.1.prognoſt.cap.4. hoc eſt: Ad præſagium, in morbis præſertim acutis, dormire ſemiapertis oculis, ita vt ſubappareat album, lethale eſt: quemadmodum etiam exitiale eſt, per vigilias, ſemper eſſe oculis clauſis. Illinc enim ſignificatur vel magna reſiccatio palpebrarum, vel imbecillitas facultatis mobilis: vel, quod muſculi oculos claudentes patiuntur, quia aut conuulſi ſunt aut reſoluti. Per alui autem profluuium, intelligere oportet omnes immodicas vacuationes tam ſpontaneas quàm artificioſas. Idcirco, ſi æger dormiat oculis ſemiapertis, interrogandum; an id illi ſit conſuetum, vel non ſit, quia diutius vigilauerit, aut defatigatus ſit de longa via, aut præceſſerit vehemens triſtitia, aut longa alimenti indigentia: vel, an non præceſſerit multa & immodica vacuatio? Si nihil tale ſit, lethale.

SCHOLIA.

PRognoſticon eſt funeſti exitus in morbis acutis, potiſſimum his, qui caput obſident ſiue cum febre, ſiue ſine febre, petitum ab oculis, quorum diſpoſitio præ cæteris partibus cerebri (cui oculi proximi ſunt & coniuncti, & quorum gratia in arce locatum eſt cerebrum) diſpoſitionem indicat. Conniuentibus ergo oculis dormire, ita vt non committantur palpebræ, & aliquid partis albæ oculi conſpiciatur, lethale. Indicium enim hoc maximæ imbecillitatis, non ſolum palpebrarum, ſed & animalis facultatis, nam cùm oculi ſemper ex minima facultate claudantur, ſi in ſomno claudi nequeant, quo tempore facilius quàm tempore vigiliarum clauduntur, retracto nimirum intrò ſpiritu animali, qui aperitionis oculorum author eſt, lethale ſignum, niſi conſuetu-

dine

dine ægris id acciderit. Sunt enim quidam, qui oculis conniuentibus dormire consueuerunt, aut vitio illo, quod λαγωφθαλμίαν vocant à leporibus: aut morbi longitudine: aut vi alicuius morbi, vt in pueris vermiculosis. Cæterum genarum corrugatio & ariditas atque inde contractio, conuulsio item musculorum qui oculos claudunt, hoc symptoma inuehunt.

APHOR. LIII.

Αἱ παραφροσύναι, αἱ μὲν μετὰ γέλωτος γινόμεναι ἀσφαλέστεραι. αἱ δὲ μετὰ σπουδῆς ἐπισφαλέστεραι.

Deliratio quæ cum risu fit, tutior: quæ verò studio adhibito periculosior.

Iam sæpe diximus παραφροσύνην dici tanquam genus deliriorum. Nam hoc nomine, manias, etiam & melancholias intelligimus. Tamen propriè dicitur de iis deliriis, quæ accidunt ad tempus in vigoribus accessionum, vt interpretatur Galenus statim initio prorrh. Dicitur quoque aliquando, vt sit genus ad maniam & melancholiam. Rursus mania dicitur aliquando de insania à flaua bile, aliquando ab atra, vel succo melancholico: ita vt extendatur ad phrenitidem & melancholiam & maniam propriè appellatam, quæ est perpetuum delirium sine febre. Breuiter in his vocibus, nihil perpetuum est in Hipp. Vt porro hunc Aph. intelligamus addendum est idem. *Quæ verò cum temeritate, periculosissima.*] Gal. in comm. tria comparat: delirium cum risu, delirium cum studio, & delirium cum temeritate & ferocitate: alij addunt cum ploratu: tamen non est necesse. Deliria, de quibus hîc agit

dicuntur continua, siue sint cum febre, siue sine febre. Iam differentiæ deliriorum sumuntur pro ratione corporum & materiæ redundantis in corpore. Quemadmodum enim (vt scribit Aristoteles in problem.) alij atque alij aliter afficiuntur à vino. Nam quibusdam, vinum est risui, quibusdam dolori, aliis ferocitati: sic, vt est affectum corpus, ita diuersa sunt deliria. Si itaque tantùm sanguis incaluit, ita vt clemens sit nec dum contraxerit malignam quandam & putrem qualitatem: si item, tantum alteratum est & concalefactum cerebrum, fient maniæ ludicræ cachinniones & cum risu. Si nimirum incaluerint, ita vt sit iam bilis quæ incalescat & assari incipiat, efficiet manias cum studio, id est, medias inter ferocem & ludicram, vt æger modò rideat, modò non. Sin, sanguis, is biliosus supra modum assetur, fit ferina & temeraria mania, Græcis θηριώδης, & ij re vera furiunt, ita vt inuadant & impetant notos & ignotos. Alij, sunt hydrophoboi morsi à cane rabido, in quibus est etiam assata bilis. Sunt enim θηριώδεις maniaci à succo melancholico, qui (verbi gratia) imbibitus ventriculi tunicis petit venas cerebri, in iisque agitatur, assatur, & corrumpitur. Idem sanguis melancholicus, si frigidior sit & caliginosior, facit tristes, meticulosos, qui perpetuò defixos habent in terram oculos, qui solitudines quærunt, qui lugent, & conqueruntur debita. Aliquando, is non est obscurus & frigidus, sed tenuior & calidior, facítque ἐνθυσιασμοὺς, facit prophetas, sybillas: hæc omnia accidunt, propter qualitates quasdam ocultas & indicibiles, quas contrahit melancholicus succus, dum in corpore diutius moratur & putrescit. Quare, diligenter animaduertemus, quis humor redundet,

dundet, vt rectè curemus. Aliis enim ſanguinem, aliis bilem, aliis melancholiam vacuabimus & purgabimus, quanquam melancholia vix cedit medicorum remediis.

SCHOLIA.

PRognoſticon eſt ſecuritatis aut periculi in morbis, petitum ex delirij ſpecie. Securus enim is morbus eſt, qui coniunctum habet delirium cum riſu. Periculoſus verò, quem delirium cum ſtudio comitatur. Delirium enim cum riſu, fit à vaporibus à ſanguine prodeuntibus in cerebrum elatis, aut ab ipſo ſanguine feruente cerebrum, eiuſque membranas imbuente. Ergo morbus, à quo huiuſmodi delirium ortum habet, ſecurus eſt: quoniam pendet à ſanguine, qui humor mites & benignos morbos parit. Delirium verò cum ſtudio aut ſolicitudine & pertinacia, fit à bile flaua, aut atra, aut fæce ipſa ſanguinis. Ergo morbus à quo huiuſmodi delyrium ortum habet, non adeo mitis, nec ſecurus, ſed vel periculoſior, vel contumacior, vel longior, pro ratione humoris à quo pendet. Hic autem potiſſimum fit ſermo de delirio ſymptomatico: aut eo, quod vitioſus aliquis humor, ſubſtantiam cerebri aut eius membranas inficiens, parit, cum febre, aut ſine febre.

APHOR. LIIII.

ΕΝ τοῖσιν ὀξέσι πάθεσι τοῖσι μετὰ πυρετοῦ αἱ κλαυθμώδεες ἀναπνοαὶ κακαί.

IN morbis acutis cum febre quaſi gementium ſuſpiria mala.

Hic Aphorismus exponitur 68. Aphorism.lib.4. vbi vicebamus spiritum offensum repræsentati in multis, vt in pueris plorabundis, in amantibus, & iis qui graui aliqua iniuria læduntur. Causa, cur tales respirationes in febribus fiant (Galen.autem exponit de offendente respiratione) est, propter imbecillitatem facultatis animalis, vel duritiem musculorum, qui inseruiunt respirationi. At verò, duritiem eam sequitur talis respiratio, vel, quia in partibus spiritualibus, aut neruis est dispositio. Quod autem dicebamus de respiratione, est quia in contextu est κλαυθμώδεες. Ergo Hippo. meminit vocis, quæ dicitur κλαυθμώδης. Duo sunt genera vocis lethalia in morbis acutis. vna est quæ dicitur κλαγγώδης, quæ fit propter resiccatam asperam arteriam. Altera, est κλαυθμώδης, id est plorabunda, quæ fit vbi maior est resiccatio eius arteriæ.

SCHOLIA.

PRognosticon funestum in morbis acutis petitum ex suspiriis luctuosis. Est autem suspiriosa spiratio duplex: Spiritus intrò reuocatio, qua veluti breui quadam quiete intercipitur opus thoracis , idque nonnunquam inspirando, nonnunquam verò expirando. Causa huius duplex, aut virium imbecillitas, quæ nequeunt vno impetu thoracem eleuare & respirationem ad finem perducere: Aut, instrumentorum durities, quæ aut à frigore, aut siccitate fit. Quæ suspiria in morbis acutis continuas febres habentibus, aut febribus continuis, excitantur, manant à siccitate instrumentorum. Quod malum, fermè est immedicabile.

APH.

APHOR. LV.

TA' ποδαγρικὰ τοῦ ἦρος καὶ τοῦ φθινοπώρου κινέεται ὡς ἐπὶ τὸ πολύ.

DOlores podagrici Vere & Autumno ferè mouentur.

Aurelianus in chronicis addit, deinde hyeme, postremo æstate. quod ſcitè quidem dictum eſt. Nam, tametſi Vere & Autumno dolores podagrici excitentur, tamen fiunt etiam hyeme & æſtate, quanquam rarius. Vere, quia relicta excrementa ab hyeme, quæ antea propter frigus erant concreta, immotáque accedente vere mouentur & funduntur: fuſa, decumbunt in partes imbecilliores, vt ſunt eiuſmodi articuli. Æſtate, quia humores ſunt liquati, corpus rarum, fit reſolutio materiæ, calor eſt amicus neruis & articulis: Ideò, raro tum fiunt. Autumno, quia æſtate vſi ſunt fructibus & oleribus, vnde multa excrementa generantur: Præterea, quia per Autumnum vires ſunt imbecillæ, ob id multa excrementa colliguntur. Verum eſt quod humores incipiunt contrahi. Sed eſt inæqualitas perturbans quæ commouet materiam: at hyeme, humores manent fixi & immoti.

SCHOLIA

NOn modò podagrici ſed & arthritici dolores, omnes denique morbi qui ſopitam habent in intimo corpore cacochymiã, Vere & Autumno potius & multò promptius excitantur, quàm æſtate & hyeme. Nam vere & Autumno, hu-

mores moueri incipiunt. Vere quidem, ad exteriora: Autumno, ad interiora. Aestate autem, multa fit humorum resolutio per exteriora, vnde latitantes morbi tunc pauci se produnt: hyeme humores impacti ac coerciti intus iacent: At veris tẽpore, aëris tepore liquantur ac funduntur humores, qui fusi fluunt facilè in partes potissimum, quæ aut natura, aut consuetudine sunt imbecillæ, quales sunt articuli: Adde quòd, tunc temporis vires sunt validæ: quia tunc plurimus est sanguis in quo est situs calor natiuus virium author. Autumno, recurrunt morbi arthritici aliíque quàm plurimi, non tam ob liberaliorem fructuum fugacium vsum, quàm ob huiusce temporis inæqualitatem in calore ac frigore, quæ perturbat ac corrumpit humores: item, ob plurimam superiori æstate collectam cacochymiam: maximè verò, ob virium imbecillitatem, labefactata nimirum naturæ vi ab exhausto superioris æstatis. vbi enim natura vel ob suam imbecillitatem, aut materiæ quantitatem humoribus dominari non potest, fit vt huc & illuc incidant, atque morbos gignant.

APHOR. LVI.

Τοῖσι μελαγχολικοῖσι νοσήμασιν ἐς τάδε ἐπικίνδυνοι αἱ ἀποσκήψιες, ἢ ἀποπληξίην τοῦ σώματος, ἢ σπασμὸν, ἢ μανίην, ἢ τύφλωσιν σημαίνει.

Morbis melancholicis per hæc tempora suspecti humorum decubitus, vel apoplexiam corporis, vel conuulsionem, vel maniam, vel cæcitatem denunciant.

Appellat melancholicos morbos, natos ab humore melancholico. Difficultas est an τὰ possit referri ad partes corporis. Potest. Nam hîc alias legitur, τὰ τοῦ σώματος. Alibi non est, & videtur referri ad νοσήματα, vt

ſit:mutationes morborum melanch[illegible]corum fiunt in his morbis,&c. Et clarior quidem erit [illegible] expoſitio: ἀπόσκηψις nomen eſt ambiguum apud Hippo[illegible]atem. Nam aliquando ſignificat tranſmutationem materiæ à parte in partem: aliquando, ſcarificationem, vt ſcribit Galen. in exegeſi vocum Hipp. Alij dicunt ἀπόσκηψιν, σκῆψιν καὶ ἀπόσκημα differre ab Apoſtaſi. Apoſtaſis enim dicitur de humorum tranſmutatione & decubitu indicatorio. ἀπόσκημα verò, eſt abſceſſus non iudicatorius, vbi ſcilicet materia in aliquam partem decumbit, nec tamen ſoluitur morbus, ſed inde noua accidentia ſuperueniunt. Tamen ſæpe confunduntur ἀπόσκηψις cum apoſtemate, hæc duo ſunt apoſtaſi. Verum huiuſmodi indicatoria, abſceſſus vocare ſolet propriè μετάστασιν καὶ μεταβολὴν Hipp. vt ſi morbus melancholicus degeneret in cæcitatem, &c. *Ad hac,*] id eſt, ad has partes, vel ad hos morbos, vt apoplexiam, conuulſionem. Vbi ergo tranſmutatio fit materiæ quæ non excernitur, periculum eſt ne fiat apoplexia. Hæc fit propriè, vbi offarciuntur ventres anteriores cerebri, quemadmodum vbi poſteriores Epilepſia. Aliquando tamen apud Hippocratem dicitur de paralyſi & cõuulſione epileptica. Hic ergo intelligemus & apoplexiam propriè appellatam & paralyſin, & epilepſiam: conuulſionem, vbi materia illa infarcitur neruoſæ ſubſtantiæ. Iam per μανίην intelligit melancholicum morbum. Fit autem, vbi ſubſtantia cerebri imbuitur eiuſmodi humore melancholico: vel, vbi commouetur in venis cerebri. Fuchſius dicit etiam fieri, vbi menynges afficiuntur: quod eſt falſum.

Cæcitatem] vbi materia conuerſa fuerit in oculos.

SCHOLIA.

T . .] vertit Fuschsius ad has partes: Hollerius ad hos morbos. Nam cum Plautio, per hæc tempora: ut hic Aphorismus, adferat alios morbos, qui quemadmodũ Podagrici atque articulares morbi, Vere & Autumno magis mouentur. De quo Prognosticon sic statui poterit. In morbis melancholicis, quos peperit non atra, sed flaua bilis, aut melancholicus humor cùm supra modũ vel combustus vel putrefactus malignam qualitatem cõtraxerit, siue is cerebrum obsideat, siue in liene obstructo aut inflammato, siue in venis uniuersi corporis contineatur: melancholici humoris ἀποσκήπσιες, hoc est, μεταστάσιες translationes siue transpositiones,, quæ fiũt, vel fusione humoris collecti & in partem imbecilliorem propter auctam copiam reiecti: vel cacochymia irritante facultatem excretricem partium in quibus inest: sunt omnes suspectæ ac periculosæ magnitudine symptomatũ, quæ inuehunt, & difficultate curandi. Taléſque μεταστάσιες mouentur, maximè Vere propter plenitudinem, ex fusione illius humoris auctam: vel Autumno, superueniente inæqualitate caloris & frigoris, propter suppressam ex æstate & Opera cacochymiam. Quia enim humor stimulat & mordet partes quas obsidet, idcirco agitatur, & ex ea agitatione, inuehit vehemẽtia symptomata. Si enim melancholicus is humor, qui cerebrum obsidens melancholiam parit, non vacuetur per sudores, vomitum, hæmorrhagiam: neq; è cerebro ad inferiores partes transmittatur, vt ad fauces, intestina, hæmorrhoides: sed per cerebrum transfluens modò ventriculos obstruat, modò ad partes neruosas conuertatur, modò per venas & neruos in oculos illabatur, apoplexiam, epilepsiam, maniam, conuulsiones, cæcitates excitabit. Idem propemodum Aphorismus habetur lib. 7. sect. 2. Coacarum animad. Insanientes superueniens conuulsio ad nihilum reducit Et 1. Epid.

pid. Senioribus verò & quibus iam calor vincitur, paraplegiæ, aut maniæ, aut oculorum cæcitates.

APHOR. LVII.

Ἀπόπληκτοι δὲ μάλιστα γίνονται, ἡλικίῃ τῇ ἀπὸ τεσσαράκοντα ἐτέων ἄχρις ἑξήκοντα.

Apoplexiæ autem fiunt maximè à quadragesimo anno ad sexagesimum vsque.

Hæc sententia videtur repugnare sententiæ omnium medicorum, qui appellant apoplexiam, morbum senilem: vt epilepsiam, morbum puerilem. Et reuera, vidétur senes ei morbo magis ópportuni qui sunt declinantis ætatis, quia senes (vt quibus facultates omnes sunt imbecilliores) coaceruant multa excrementa, eáque pituitosa. Tamen, si satis meminimus eorum quæ dicebamus lib. 3. fit apoplexia à materia crassa quæ intercipit principes ventriculos cerebri. Est autem duplex materia crassa, vt pituita, & succus melancholicus. Apoplexia, fit ab vtroque humore. Quæ est à pituita, familiaris est senibus, qui solent esse pituitosi, ob id dicitur senilis morbus. Ab eadem materia accidit aliquando iuuenibus, sed propter errata vitæ. At apoplexia, quæ fit à succo melancholico magis est familiaris inclinanti ætati, quia hæc eo succo abundat. Quare rectè dixit Hippocrates apoplexiam fieri à 40. ad 60. à melancholico videlicet succo, & ratione ætatis magis quàm vitæ. Nam in hac ipsa inclinante ætate potest fieri à pituita, quum in ea ætate constituti tam intemperanter aliquando viuant quàm iuuenes.

SCHOLIA.

MOrbus hîc adfertur alius, qui Vere & Autumno magis mouetur: nimirum apoplexia, ea præsertim, quæ fit ab humore melancholico, per combustionem, aut putrefactionem acri ac maligno reddito: qualis apoplexia accidit à quadragesimo ad sexagesimum annum: quòd huic ætati familiaris sit is humor melancholicus, vt pituita senioribus. Sunt enim humores varij ij quidem crassi omnes aut viscosi, aut multi, aut concreti & grumosi, qui apoplexiam committunt: nempe pituita, melancholicus humor, crassus sanguis, aut multus, aut concretus & grumosus: qui omnes, vel, cerebri ventriculos affatim implent, eiusque corpus imbuunt: vel arterias retis mirabilis, aut carotidas per quas spiritus ex corde in cerebri ventriculos influit, repentè obstruunt aut coarctant. Hippocrates, in libello de flatibus, addit flatus intercipientes vasa: aliquando abscessum, aut tumorem præter naturam: interdum, vinum, commouens materiam in cerebrum, vel vinum ipsum replens. Rarissima causa est fulmen, vnde tamen attoniti & syderati veteribus dicti apoplectici, quod fulmen sydus esse crederet. Scribit quoque Galenus ab externo & vehementissimo frigore apoploxia quidpiam simile concitari: quanquam ea affectio potius Catalepsis quam apoplexia videatur. Apoplexiæ obnoxiæ sunt singulæ ætates pro causarum diuersitate. Senes quidem iam decrepiti, qui sexagesimum exegerunt annum, apoplexia à sanguine crasso, aut multo, aut concreto, & grumoso aut à vini liberaliore vsu, quouis tempore. Vere tamen potissimum. Qui constantem ætatem degunt, & qui senes sunt virides, apoplexiæ à melancholico humore, Vere & Autumno. Huic apoplexiæ, quæ ab humore fit melancholico, Hippocrates scripsit lib. 7. sect. 2. Coac. animad. hæmorrhoides supernatas vtiles esse.

APHOR.

APHOR. LVIII.

HN ἐπίπλοον ἐκπέσῃ, ἀνάγκη ἀποσαπῆναι

SI omentum exciderit, necessariò computrescit.

Vertendum potius excidit. Hæc sententia scripta est initio lib. de morb. Ex anatomia omentum (quod dicitur vulgò rete, *gallis la coëffe*)] constat duplici tunica, multo pingui, venis & arteriis multis, & extenditur ad fundum ventriculi, regens intestina & descendens aliquando ad pubem. In vulneribus ventris, contingit interdum omentum & intestina excidere. Itaque hac sententia monet Hippocrates si omentum excidat, oportere celerrimè reponere, ne frigore liuescat, & ita putrescat, emortuo scilicet calore partis. Quare antequam reponatur, si pars aliqua putruerit & liuida euaserit, exscindenda est, alioqui, si reponatur pars putris, vicinas putrefaciet, & sic morietur æger. Modum reponendi docet Galenus 6. metho. medendi: habenda est, inquit, ratio partis quæ venosa est & arteriosa. Ob id, cùm secabimus quod putruerit, partes sanas filo excipiemus diligenter, ne sequatur hæmorrhagia, permittemúsque filum illud foras eminere & pendere : vt posteaquam putruerit, id abscindamus. In hac autem excisione omenti non ita metuenda est conuulsio, quum pars sit fibrosa magis quàm neruosa.

SCHOLIA.

OMentũ, à cuius copia ac amplitudine maiore in hominibus quàm in ceteris animantibus, homines omenti gestores appellantur, à suo loco, aut intrò, aut foras excidi-

intrò quidem, vt cum rupto aut relaxato peritonæo descendit in scrotum aut inguina, cúmque ramicem excitat, quem Epiplocœlem nominamus. Aut, cùm in obesis mulieribus descendit inter vesicam & collum vteri, ab eoque os vteri ita cõprimitur, vt semen ab vtero excipi non possit præ angustia, ac proinde conceptio impediatur ex Aphor. 46. lib. 5. aut, cum excepto vulnere, dilaceratum aut ruptum, in pubem aut inguina delabitur. Foras verò excidit, cũ vulnerato abdomine & diuiso peritonæo, foras egreditur, & extra peritonæũ prominet: vt fit in profundis vulneribus ventris, in quibus omẽtum & intestina sæpe foras proruunt. Cùm intrò excidit, non putrescit nec corrumpitur, quantumuis dilaceretur, extẽdatur, rũpatur: quòd, in suo natiuo ac consueto loco permaneat, & à calore sibi familiari semper foueatur. Tanta vis est loci natiui ac consueti in conseruanda rei cuiusque natura. At, cum vulnerato abdomine extra peritonæum prominet, necessariò putrescit ac corrumpitur: nisi statim, antequam liuorem contrahat aut nigrescat, reponatur. Quòd autem tam celeriter putrescat vbi excidit extra peritonæũ, in causa est eius humiditas, quæ illi maxima est, ob plurimam quam habet pinguedinem: & extinctio caloris natiui, qui cum in eo paucus sit, ob adipem & membranas ex quibus planè contexitur, facilè à frigore aëris ambientis refrigeratur, ídque plus aut minus, pro aëris ambientis temperatura & pro ratione moræ. Nulla enim pars interior, quæ tegumento à natura minuta est, suo operculo nudata, vim ambientis aëris citra noxam experiri potest, præsertim cùm partes ipsæ corporis, quæ cæteris sunt frigidiores, quouis aëre ambiente etiam æstiuo, sint calidiores. Sic enim caro, sua cute: intestina, suo abdomone: membranæ cerebri, suo osse: os sua carne & cute: cerebrum suis membranis: pulmones, pleura, musculis ac cute thoracis, consueto operculo nudata, & externo ac insueto aëri exposita, facilè corrumpuntur. Tanta vis est

vis est dissuetudinis & alienæ mutationis in corrumpendo. Ob id Hip. in vulneribus capitis, vbi membranæ suo osse, carne ac cute nudatæ sunt, patellam ignitam iubet exponi dum illa tractantur, ne ab externo aëre lædantur. Non ergo mirum, si omentum, vbi excidit foråsque prominet ab externo aëre promptissimè corrumpatur: cum illud humidissimum sit, & admodum exigui caloris particeps. Indicium autem hoc erit contractæ in eo putredinis, si liueat aut nigricet. Totum enim illud, quod tale apparuerit, præcidendum antequam intra peritonæum digito vel specillo recondatur aut corruptio vicinas partes peruadat. In qua sectione, nullum periculum præterquam hæmorrhagiæ esse potest, quæ tamen cohiberi poterit, parte sana vinculo ligata, vt filum per foramen vulneris propendeat, donec sponte, vulnere curato, vel antè excidat. Quanquam relinquitur iniuria, quod admodum opportunus sit frigori externo venter, vt Galeni historia de quodam gladiatore ostendit.

APHOR. LIX.

Ὁκόσοισιν ἀπὸ ἰσχιάδος ἐνοχλουμένοισι χρονίης ἐξίσταται τὸ ἰσχίον καὶ πάλιν ἐκπίπτει, τουτέοισι μύξαι ἐπιγίνονται.

QVibus longo coxendicum dolore conflictatis femoris summum coxa excidit, rursumque recidit, iis mucosa ibidem pituita colligitur.

Ex anatomia intelligimus os femoris in capita duo desinere, quæ inseruntur acetabulis coxæ. Prætetea, oportet intelligere, quòd firmissimum est vinculum teres, & breue, quo intercedente capita femoris nectuntur acetabulis coxæ. Accidit aliquando (vt à distillatione cerebri aliarumque partium corporis & à malis

vteri) vt vinculum illud imbibatur multo muco, & ob id, relaxetur articulatio. Neque ſolum hæc relaxatur, ſed & aliquando propter lubricitatem caput femoris excidit ſuo ſinu. Super hac re conſule lib. Hippocratis de loc. in homine. Vinculum id, quò fit firmius, oportet neque minus reſiccatum eſſe, neque minus humectatum. Si caput femoris per relaxationem & humorem immodicum excidat, excidit ſæpe in partem domeſticam & verſus inguina: & tum crus totum multò longius altero. Aliquando, ſed rarius, luxatur in partem exteriorem: & tum crus fit breuius. Rariſſimè, poteſt exarticulari in partem anteriorem & poſteriorem. Eſtne neceſſe, luxatio eſt in capite femoris & acetabulo coxæ, ergo eſt propter mucores, non. Quia aliquando poteſt abrumpi vinculum, & hoc inſanabile eſt. Sed rariſſimè hoc accidit, quia abditum eſt profundius hoc vinculum. Verum ſæpius fit illud, propter cauſam ab Hippocrate illatam propter mucores videlicet, μύξα. Hippocrati aliquando, eſt phlegmaticus & pituitoſus humor. Interdum (vt lib. de artic.) eſt mucor, id eſt humor lentus, viſcidus & albus, qui naſci ſolet ex imbecillitate cartilaginum & oſſium in ipſis articulis. Cartilagines enim & oſſa nutriuntur muco craſſo & viſcido. Ob id, ſi in iis ſit imbecillitas, multum colligunt illius excrementi, à quo redditum læue & lubricum caput femoris, facilè ſua cauitate excidit. Hanc rationem affert Gal. 3. de artic. tribuitque huius morbi cauſam imbecillitati articulorum & oſſium. Aliquando multitudini pituitę confluentis ad articulos: & ita, is mucor poteſt gigni ratione ipſarum partium, aliquando ratione materiæ defluentis à cerebro & reliquo corpore, vt ab vtero in mulieribus: vnde ſunt multæ coxariæ. Iſchias propriè, eſt morbus iſchij cum grauiſ-

grauiſſimo cruciatu: At Iſchium, eſt articulatio illa femoris cum coxa. Hîc legendum eſt Iſchium, non coxa: ἄρθρον autem aliquando ſignificat totam articulationem quæ complectitur, & caput femoris rotundum ac læue & acetabulum & vinculum. Hæc omnia vocamus aliquando Iſchium, vt hoc loco. Rurſus ἄρθρον aliàs ſumitur pro acetabulo: aliàs vt lib. de art. pro capite femoris. *Illabitur)* in proprium locum redit. *Mucores* id eſt humores quidam phlegmatici lenti & albi (*in ea parte*) in ea articulatione ἐγγίνονται ſi leges ἐγγίνονται intelligitur μύξα gigni propter partium imbecillitatem. Si ἐπιγίγνονται. aliunde defluit & ibi coaceruatur.

SCHOLIA.

ISchias, dolor eſt articularis, iſchion, id eſt, coxendicem occupans. Coxendix enim, eſt os quod femoris caput excipit. Dolor autem is ſedem habet, non in eo articulo, quo femoris caput in coxendicem inſeritur. Hoc argumento, quòd tam vehemens in iſchiade non ſentiretur dolor, cum vinculum ſit obtuſi ſenſus: ſed altius ad ſummam natem, qua nerui à lumbis & ab oſſe ſacro emergentes feruntur in crura, nec non in eo ligamẽto, quod à perioſtio naſcitur. Si ergo in iſchiade diuturna, femoris caput excidat extra coxam, id eſt, extra cauitatem coxendicis quam ingreditur, ſiue in anteriorẽ aut poſteriorem, exteriorem aut interiorem partem (in omnẽ enim partem femoris caput excidere extra coxam poteſt, quanquam rarius in anteriorem ac poſteriorem) & rurſus recidat ſuoque loque reſtituatur facilè: non alio huiuſce excidentiæ ac recidentiæ cauſa referenda venit, quam ad viſcidum ac mucoſum quendam humorem in ea cauitate coxendicis collectum, qui ibi aut genitus ab excrementis illius partis imbecillæ aut aliunde illapſus, eius partis ligamen-

ta relaxat, vnde is articulus incontinens, lubricus, ac instabilis redditur. Istam quoque excidentiam ac recidentiam capitis, femoris, extra cauitatem coxæ, facit eiusdem femoris extenuatio, ob quam cutis quoque laxior redditur. Argumento sunt boues apud Hippocratem lib. de articulis sectione 25. 26. boues enim declinante hyeme ob pastus inopiam extenuantur, quorum os femoris facilè excidit ac recidit.

APHOR. LX.

Ὁκόσοισιν ὑπὸ ἰσχιάδος ἐνοχλουμένοισι χρονίης, τὸ ἰσχίον ἐξίσταται, τουτέοισι τήκεται τὸ σκέλος, καὶ χωλοῦνται, ἢν μὴ καυθῶσιν.

Quibus diuturno dolore ischiadico vexatis femoris caput coxa excidit, iis femur contabescit, & claudicant, nisi vrantur.

Hoc loco proponit curationem luxationis ischij, & simul luxationis articuli ac vinculi. Attende quid dicat. Si fuerit diuturna. Intelligere oportet, quòd Gnidij Asclep. medici (vt Ctesias) qui aliter sentiebant quàm Coi, solebant reprehendere Hippocratem tum in aliis sententiis, tum in hac maximè, quòd dicerent fieri non posse, vt luxatio ischij reformaretur. Tamen experientia contrarium docuit: quippe quam Hippo. & Galen. ipse curarint. Si ergo accidat, vt dolor coxarius fuerit diuturnus, & inde caput femoris excidat suo acetabulo, non est dubitandum quin curari possit. Idque duobus modis. Vel medicamentis articulo circumpositis, quæ vim habent siccandi, quo modo multos (pueros præsertim) curauit Galen. vt in genu cum propter relaxationem neruorum & ligamentorum

rum ingreſſus non eſt ſatis firmus. Vel etiam ferro & igni. Primum itaque vbi fuerit repoſitus articulus, imperabimus quietem: deinde, admouebimus medicamenta admodum ſiccantia quæ circumponentur articulo. Tertiò, rationem vitæ valde ſiccantem inſtituemus & corpus purgabimus. At ſi contingat his medicamentis nihil effici, veniemus ad cauterium, vtemurque (maximè ſi ſit pus) ignitis ferramentis. Neque verò tantum conſiderare debemus quod hîc ſcribit Hippocrates. Sed præterea, priuſquam de remediis aliquid ſtatuamus, videre an humor ille ſeu mucor gignatur propter imbecillitatem partis, an aliunde confluat. Si aliunde influat, nihil hac ratione proficiemus niſi prius conſulamus parti, vnde influit. Tum ergo purgabimus corpus, inſtituemus clyſteres acres, vomitiones, victus rationem reſiccantem, parti laboranti topica remedia valde reſiccantia. Si mucus ille gignatur ob imbecillitatem partis, vremus in ea maximè parte, in qua eſt luxatio. Primum, in femoribus ſupra genu, in plexu natium, ſupra malleolos quatuor digitis in parte carnoſa. Sed tum declinabimus quantum poterimus venam ſaphenam. Præſcribemus etiam interim clyſteres acres & alia remedia. Si morbus ſit contumacior, & fluat humor è cerebro, inſtituemus ea quæ purgant cerebrum: id inuremus & adhibebimus paracenteſim parte capitis poſteriore. Similiter, ſi ab vtero, eum prius vremus: deinde veniemus ad partem affectam.

Quibuſcunque excidit] propriè dicitur excidere caput femoris. Iis crus tabeſcit: primùm quia pars imbecillior eſt, & ita non nutritur. Deinde, non mouetur & ita extinguitur calor natiuus partis. Tertio, intercipitur quodammodo & diſtorquetur vena ſaphena, vt

non poſſit eò deferri alimentum. *Claudicat*] quia erit pes longior vel breuior niſi vratur. Priuſquam fiat tabes & claudicatio, vtendum eſt, non neglectis tamen iis medicamentis, quæ diximus. Alioqui vix aſſequaris curationem etiam ſi vtatur.

SCHOLIA.

DVo hic adferuntur incommoda, quæ ſequuntur: vbi in diuturna iſchiade caput femoris ſuo loco excidit, niſi per pyroticum abſumatur ac foras educatur humor mucoſus ac viſcidus, qui illius excidentia cauſa exiſtit: nempe tabes cruris & claudicatio Tabeſcit quidem crus, quòd eo luxato, luxantur ſuoque loco natiuo ac conſueto dimouentur venæ, arteriæ, & nerui, quorum officio alimentum ſpiritusque omnes in crus deferebantur, ac proinde nec alimentum, nec vitalis calor, nec ſenſus parti ſufficiens ſuggeritur: quòd etiam otioſæ parti non poteſt liberaliter alimentum accedere. Non enim vltro alimentum illabitur, ſed beneficio natiui caloris attrahitur. Perit autem ac flacceſcit temporis ſpatio, multo partis ocio. Nam exercitium vnum eſt ex his quæ calorem natiuum fouent ac tuentur, potiſſimum in articulis, ex illo Hippocratis axiomate, Labor articulis, ſomnus viſceribus. Proinde luxatum brachium per ἀγκυλόσιν non tabeſcit, quod nimirum poſſit moueri ac exerceri non minus expeditè quàm brachium ſanum. Claudicatio verò ſuboritur, quia, vel crus fit breuius, cum in exteriorem partem excidit: vel longius, cum in interiorem: adeſtque ſumma ipſius cruris imbecillitas, vt quòd è ſuo loco natiuo ac conſueto exciderit. Vt autem cruri prope tabeſcenti ac claudicanti obuiam eatur, omni genere remediorum foras euocandus humor is mucoſus ac viſcidus, qui cauſa eſt coniuncta Iſchiadis, in qua crus ſuo loco dimoueri incipit aut iam dimotum eſt. Primum vero,

verò, admotis cucurbitulis cum magna flamma pugnandum eſt: deinde veſicatoriis, ac emplaſtris ex alto trahentibus: Tandem pyroticis, in quibus vis maxima eſt, non ſolum exſiccandi ac abſumendi humoris illius in profundo coxæ ſtabulantis, ſed & confirmandæ partis luxatæ, roborandorumq́; ligamentorum inducta cicatrice. Admouenda autem ſunt illa pyrotica, tribus aut quatuor locis circa iſchion affectum, eaq́; in profundum cogenda, vt intrò facilius ſubeant, cauendo ne neruum aut tendonem aliquem attingant: vlcus ab illis excitatum diu apertum continendum, quò retenta iam diu materia liberior inde pateat exitus.

Sextæ ſectionis Aphoriſmorum finis.

IAC. HOLLERII
IN HIPPOCRATIS APHORISMOS
commentarius
ſeptimus.

APHOR. I.

EΝ τοῖσιν ὀξέσι νουσήμασι ψύξις ἀκρωτηρίων, κακόν.

IN morbis partium extremarum frigus, malum.

HÆc ſententia expoſita eſt 48. Aphor. lib. 4. Sunt qui inſcribant hunc librum περὶ τῶν ἐπιγινομένων, id eſt de iis quæ ſuperueniunt morbis, vt ſequentes Aphoriſmi indicant. Tamen aliter atque aliter apud Hippoc. ἐπιγινόμενα ſumuntur. Aliquando generalius, pro omnibus accidentibus quæ morbis ſuperueniunt, ſiue bona ſunt ſiue mala. Aliquádo ſpecialius, pro iis quæ magnis & malignis morbis, magna & maligna ſuperueniunt. Et maximè, dicuntur eſſe in iis quæ non neceſſariò ſuperueniunt ſiue ra-

ue rarius,siue sæpius accidant. Antea lib. Aphor.6. Gal. definiebat ἐπιγινόμενα quæcunque adauctæ passionis ratione superueniunt. Sunt qui adstringunt accidentia quæ vlceribus superueniunt, vt Suidas. Ergo per ἐπιγινόμενα intelligemus & ea quæ aeneraliter superueniunt morbis, & quæ particulariter. *In acutis morbis,* &c.) Frigiditas partium externarum malum. Primum, quia significat grauē inflammationem internam, quæ cucurbitulæ instar sanguinem & calorem partium externarum ad se trahit, & is attractus consumitur. Secunda causa, quia dolor est vehemens vt in ventriculo præsertim. Tertia, quia est extinctio caloris natiui. Quarta, cum in febribus calor ille partium extremarum tam vehemens sit ab exhalatione materię febrilis, materia quædam crassa & viscida inclusa in medio corpore vras intercipit, ita vt calor febrilis non possit exhalare & peruenire ad cutim. Hippocr. lib. de morb. dat aliam rationem, quia videlicet partes extremæ vt manus, nasus, pedes, aures, cutis aliquando & externæ siccæ sunt, vt interiores, humidæ. Quum igitur tales sint partes exteriores, humor paucus harum partium peruritur & consumitur à calore illo febrili: consumpto humore, necesse est calorem, qui illic est extingui, quo extincto necessario refrigescunt.

SCHOLIA.

HAc septima sectione inquiruntur variæ sanitatis ac mortis præsagia: quæ desumuntur potissimum ex signis ἐπιγινομένοις, id est, quæ morbis superueniunt.

Primus Aphorismus funestum statuit præsagiū, si in morbis acutis febrem continuā comitem habentibus, frigeant extrema, aures nimirū, nasus, pedes, manus, cutis denique vni-

oris : frigent quidem extrema in inuasionibus fe-...a intermittentium: in morbis quoque longis frigent extrema ob materiæ frigiditatem, sed id citra perniciem. At in acutis præter modum calor vrit, æstuatq́; totum corpus. Si ergo interna viscera vrantur, externa verò frigeant, indicium erit inflammationis alicuius conceptæ in aliquo viscere, quæ ad se totum spiritum & sanguinem reuocat: Aut imbecilli admodum caloris natiui, qui non valet extremas partes attingere, & si febris adsit, quod fere accidit in longis febribus languescente ipso ægro: Aut caloris oppressi nimia crassorum humorum copia: Aut doloris alicuius vehementis, ob quem videmus, ægrotos rigere & in toto corporis ambitu refrigerari. Extrema si frigeant cum siti, aut cum sudore aut liuore eorundem, lethale: sin minus, malum.

APHOR. II.

Ἐπὶ ὀστέῳ νοσέοντι σὰρξ πελιδνὴ, κακόν.

PRopter os ægrotans caro liuida, malum.

COntingit aliquando os cariem & putredinem inducere, ita vt nigrescat. Magna itaque est cachexia ossis quod cariem ducit, & hæc communicatur carni vicinæ quæ tandem liuescit. Si quando ergo suspicio est vitiati ossis, vbi caro in ea parte liuescit, indicium fuerit os cariem induxisse. Quare oportebit tum cutem dissecare, & cauterio carnem vrere vsque ad os: deinde, deradere quidquid est cariosum in osse. Sæpe tamen in tophis luis venereæ & podagricorum, caro liuescit, quum interim os est integrum. Sed aliquando etiam cariem duxit.

SCHO-

SCHOLIA.

Liuescit caro in vulneribus aut vlceribus: vel, ob extremam caloris natiui imbecillitatem & necrosin: vel, ob gangrænam seu syderationem ex inflammationis magnitudine: vel, ob contusionem. Si ergo in osse corrupto aut violato liuescat caro, nullaque adsit contusio, aut syderatio, certissimum signum erit, prauam subesse putredinem quæ calorem natiuum extinguit, proinde illud os abscindendum aut eximendum erit.

APHOR. III.

Ἐπὶ ἐμέτῳ λύγξ καὶ ὀφθαλμοὶ ἐρυθροὶ κακόν.

A Vomitu singultus & oculorum rubor, malum.

Potest vtrumque sequi singultus, quia materia illa, quæ euomitur, dum transit per orificium ventriculi ipsum sua qualitate irritat, vel etiam aliqua parte sui imbibitur ipsius substantiæ.

Oculi rubri.] quia vomitus replet caput, hęc aliquando fiunt tantum ratione vomitus, & tum non est periculosum. Aliquando, ab immodica vacuatione fit singultus, quod malum est, malum quoque ab inflammatione. Fit enim nonnumquam vt portio materiæ quæ vacuatur, imbibatur orificio ventriculi, inde irritatur inflammatio, vel in ipso ventriculo, vel in membranis cerebri & cerebro ipso, communicata materiæ qualitate aut quantitate per consensum neruorum à sexta coniugatione. Si ergo vomitus, qui deberet esse remedio vomitui, ipsum excitat, malũ, quia indicat vel im-

modicam vacuationem, vel plenitudinem, aut inflammationem in cerebro, aut membranis cerebri, & cerebro ipſo. Porro, cum oculi rubent à vomitu, malum etiam: quia in cerebri membranis plenitudo indicatur, & in cerebro ipſo, cuius pars plenitudinis exprimitur in oculis, aut ſignificatur inflammatio in cerebro. hîc intelligitur rubor coniunctiuæ ſeu tunicæ oculorum albæ, qui fit propter effuſum ſanguinem ex venis pericranij in venas illius tunicæ. Propriè tamen rubere dicuntur oculi ab ophthalmia.

SCHOLIA.

SI vomitus in morbis acutis citato, ſingultus & oculorum rubor ſuperueniat, malum: modò ne is ſingultus & oculorum rubor ob vehementiam motus & conatum ad vomendũ ſit inductus. Is enim ſingultus inanitionem ventriculi à copioſo vomitu factam: Rubor autem oculorũ, ſanguinis vaporoſi à vomitu cõmoti concurſum ad oculos ſignificat. Horum neuter eſt periculoſus à vomitu. At duo hæc ſimul non ſeorſim ſi vomitus ſuperueniãt, in morbis acutis & ad aliquod tempus perſeuerent, ideo lethalia habenda ſunt: quia inflammationem cerebri vel ventriculi denunciant. Quæ inflammatio non modo ipſius ſingultus ac ruboris oculorum cauſa ſit, ſed & vomitus. Si enim vomitus citaretur ab acribus humoribus, os ventriculi eiuſque tunicas mordentibus, expulſis per vomitũ illis humoribus, ceſſaſſet vomitus, ceſſaſſet & ſingultus: nec à vomitu vllus vapor acris ad oculos delatus fuiſſet, qui oculos rubros efficeret. Sublata enim cauſa, tollitur effectus. Cũ ergo vomitus tantum abeſt vt profuerit, vt poſt ſe ſingultũ & oculorum ruborem inuexerit: certiſſimum eſt, illa tria, vomitũ nimirum. ſingultum & ruborem oculorum, pendere ab inflãmatione cerebri vel ventriculi. Cerebrum enim inflammatũ

ſangui-

ſanguinem ad oculorum venulas exprimit præ copia,& effundit in extimam tunicam oculi quam adnatam vocãt: vnde oculorum rubor: cui ventriculus conſentiens per neruos qui à ſexta cerebri coniugatione in eius os feruntur, ab ea cerebri inflammatione facile in vomitum ac ſingultum citatur. ventriculus quoque inflammatus, vomitum & à vomitu ſingultum, & vnà cum ſingultu ruborem oculorum inuehit, facto concurſu ſanguinis feruidioris ad oculos.

APHOR. IIII.

Ἐπὶ ἱδρῶτι φρίκη, οὐ χρηστόν.

A *Sudore horror, non bonum.*

Decretoria quæ non decernunt mala, hoc eſt, quæ in morbis iuuare debent, ſi non iuuant ſignum eſt mortis vel iudicij mali atque difficilis: vt ſi profluxerit ſanguis die critico, & tamen non ſit leuatus æger, malum. Sic ſudor in febre continua commotus die critico, ſi non iuuerit ægrum, ſed inde horror ſequutus ſit, malum. Natura enim materiam quæ morbum faciebat foras expellere aggreſſa, vacuata tantum parte, intrò redit, & ex reliqua materia horrorem facit. Duplex eſt motus, naturæ & morbi. Motus naturæ foras materiam expellentis, bonum. In ſudore qui naturalis eſt, mouetur natura, vt quæ extenuat humorem illum qui morbum faciebat, & magis tenuatum excernit per inſenſibilem tranſpirationem: qui verò minus tenuatus eſt, per ſudorem. Itaque, ſudor eſt naturæ motus. At horror, motus eſt morbi, vel morbificæ cauſæ, aut etiam naturæ à partibus externis in interiores poſt ſu-

dorem,& ob id malum. In horrore (vbi bilis & pituita maximè permiſcentur ſanguini) ſanguis refrigeſcit, quo fit, vt ſeſe colligat, & ita vnà cum ſanguine contrahuntur venæ, ac tum excitatur horror.

SCHOLIA.

SI à ſudore, critico quidem, ſed imperfecta & infida criſi decernente, ſubſequatur horror ſiue ſtatim à ſudore finito, ſiue poſt dies aliquot, vtpote duos aut tres, aut plures, velut in Epicrati vxore, 1. Epi. & in Cherione, tertio eiuſdē: potiſſimum tamen ſtatim à ſudore finito, non bonum, hoc eſt, nihil quicquam in ſe boni continet, nec in ſe aliquid habet quod vtile aut ſpei aliquid adferat, nam contrarium contrario ſuccedere, maximè verò frigus ſudori, cum iam aperti ſunt meatus cutis, magnam naturæ perturbationem atque iacturam adfert. Si enim ſolùm febrem manere poſt ſudorem, mortem aut morbi longitudinem ſignificat, vt conſtat Apho. 56. ſect. 4. quanto magis, ſi horror ſuccedat? Sudor autem is in febribus, quem horror ſequitur, vel paucus eſt & exiguus, vt qui tantum circa caput aut thoracem manat, vel quo leuiter totum corpus madet: hinc horror ſuperueniens indicat materiæ copiam & virium hanc materiam copioſam euincere non potentium, imbecillitatem: vel immodicus, per quem & bonum & malum effluit affatim: vnde hìc fere natura ſoluitur, ratione cuius ſpiritus & ſanguinis ad interiora retrahitur, & leuior horror ſequitur. Vtrique ergo ſudori horror ſuperueniens, non bonum.

APHOR. V.

ΕΠὶ μανίῃ δυσεντερίη, ἢ ὕδρωψ, ἢ ἔκστασις, ἀγαθόν.

A ma-

A Mania, difficultas intestinorum, aut hydrops, aut ecstasis, bonum.

Hic Aphorismus alienus est. Diximus sæpe quòd multi morbi indicantur per metastasim, id est transpositionem materiæ, hîc dicit, quòd vbi mania commutatur in dysenteriam, hydropem, aut Ecstasin, bonum est. Difficultas intestinorum ad dysenteriam & alui profluuium extenditur, propriè tamen ad exulcerationem intestinorum cum alui profluuio. Si ergo materia quæ maniam faciebat, relicto cerebro, diuertit ad intestina, salus expectanda. Iam per aquam inter cutem, verisimile est quòd hoc loco intelligitur non ea quę fit magno vitio hepatis, sed à materia illa translata à cerebro ad ventrem & hepar: quæ cum robusta sunt, eam transmittunt ad spatium interceptum inter peritonæum & intestina, vbi fit hydrops, non quod ea materia afficiat hepar, vt volunt nonnulli. Porrò Ecstasis est, vt ait Gal. Epid. 3. & primo prorrhet. vehemens & ferina insania, quæ fit vbi assata admodum bilis inbibitur substantiæ cerebri. Itaque Ecstasis nomen est anceps. Aliquando enim nomen generis, vt commune sit maniæ & melancholiæ, sæpius dicitur de ferina insania. Tertio, est temporaria & ὀλιγόχρονος mania. Quarto, dicitur esse maxima insania quæ solet commoueri in perturbatione critica. Tum enim putant se videre diuos, dæmones, & mira loquuntur. Est & alia qualis erat in prophetis & sybillis vt in enthusiasmo, apud Verg. Ecce furor hoc loco ἔκστασις dicitur mania illa temporaria quæ solet moueri in perturbatione critica, ea vocatur etiam ἐκμανία. Hæc ergo mentis alienatio, bona est, quia natura materiam illam maniæ in cerebro contentam vehementius commouet criticè, vt excernat.

SCHOLIA.

Permutatio morborum in vniuersum duplex est, μετάστασις siue μετάπτωσις, in qua priore morbo cessante trãslata aliò, materia nouum morbum excitat, tollitq; priorem. Et ἐπιγέννημα, cum ad morbum morbus accedit. Sic quartana, per metastasin epilepsiam sanat: & febris conuulsionem, vel etiã catarrhũ & asthma: Sic Ophthalmiam, diarrhœa: lienteriã, ructus acidus: pluritis, peripneumoniam. Per ἐπιγέννημα verò morbi, qui ex contagione & mali communicatione existunt, priora mala non modo nõ imminuũt, sed & augent, & aucta esse domonstrant: quo genere capitis dolor anginæ, aut pleuritidi peripneumonia, aut anginæ peripneumonia superueniẽs, continetur. Hîc agitur de metastasi. Quæ cum duplex sit: vna, symptomatica, quæ fit vi morbi: altera, critica, quæ fit naturæ robore per viam crisis imperfectæ die critico. (Perfecta enim crisi soluitur morbus integrè, non autem in alium morbum permutatur.) De vtraque metastasi hic Aphorismus potest intelligi. Salutaris ergo est maniæ permutatio in difficultatem intestinorum: quia indicium est malignam materiam atræ bilis, vnde mania ortum habuit, edomitam, & à feroci mitiorem factam, eamque ad intestina viam affectasse, in quibus dysenteriam: non eam quidem, quæ cum vlcere est à torminibus, qualis à bile acri ac mordaci fieri consueuit: sed ab humore melancholico putri quidem ac corrupto, sed non mordicante: Qualis dysenteria maniam sanat, reuulsionis ac vacuationis ratione. Secura quoque est permutatio maniæ in hydropem, non in eum quidem qui ex frustrata sanguificatione suboritur: sed, qui ex bilis atræ, quæ suam acrimoniam naturæ cultura deposuerit translatione ad hepar & lienem, & ab hepate & liene intra abdomen, transmissione. Licet enim huiuscemodi bilis, suo transitu intemperiem quandam lieni ac hepati impresserit,

presserit, qui occasionem hydropi generãdo attulerit: quia tamen diuturnã moram illic non traxerit, sed à iecore ac liene confestim in ventrem deturbata fuerit, ea expulsa iecur & liẽ pristinæ integritati restitui, & ab illa intẽperie liberari facilè potuerunt. Salutaris itẽm maniæ permutatio, in ἔκστασιν, id est, vehementẽ perturbationem & aberrationẽ mentis, quæ licet multò grauior sit mẽtis affectus quàm mania, facta videlicet, per suppressionem & æstum, exquisita bile atra ex adustione bilis flauæ, quæ excerni non potuit à cerebro, sed per cerebrũ diffusa est: quia tamen hæc significat maniã in melius mutari, quòd hæc per viam crisis cõmota sit, ob id temporariæ ac solutionis maniæ mox affuturæ prænũcia: ideo huiusmodi permutatio maniæ in furorẽ salutaris indicãda. Solent enim in perturbatione critica reformidanda suboriri symptomata.

APHOR. VI.

Ἐπὶ νόσῳ πολυχρονίῃ ἀποσιτίη καὶ ἄκρητοι ὑποχωρήσιες, κακόν.

IN morbo diuturno cibi fastidium & syncera deiectiones malum.

In morbo diuturno, cuius principium est die 40. (vt in longo alui profluuio, in febre quartana) si æger qui prius appetebat, iam non appetit, malum: quia cibi fastidium indicat extinctionem facultatis appetitricis quæ sedem habet in orificio ventriculi. Præterea, cùm longus morbus afficiat vires ægri, hæ non possunt alia re quàm alimentis reparari. Si æger cibos fastidiat, neque comedat, magis deiicientur vires. Itaque non poterit morbum sustinere, vnde necessariò morietur. ἄκρητοι ὑποχωρήσιες, sinceræ deiectiones. Si æger qui

prius mixta excernebat, iam non excernat, ſed ſimplicia, malo eſt. Gal. in prorrh. & lib. 3. Epid. & hîc in com. explicat quæ ſit deiectio ſyncera. Aliquando, inquit, dicitur πικρόχολος, hoc eſt, cũ ſyncera bilis excernitur, ſiue ea ſit vitellina, ſiue porracea, ſiue æruginoſa. Aliquando dicitur, vt quilibet humor ſolus excernitur, vt ſanguis, pituita, melancholia: hæc deiectio, ſiue ſit exquiſitè biliosa, ſiue alius quiuis humor, indicat naturam ceſſare à coctione & ſecretione.

SCHOLIA.

PRognoſticon funeſti exitus in morbis longis, deſumptum ex naturali facultate penè proſtrata: cuius hîc duo ſigna pathognomonica adferuntur: ciborum faſtidium, & ſynceræ deiectiones. Etenim non modò non appetere, ſed & cibos auerſari quoſcunque ac qualeſcunque in acutis morbis, vtcũque excuſari poteſt: quòd illis præter cætera incommoda, adſit intemperies calida ventriculi, quæ omnem appetentiam deiicit. In longis verò morbis, ſaltem his in quibus ſpes aliqua ſalutis affulget, id citra ſalutis diſcrimen non poteſt accidere: cùm à frigida materia excitentur, à qua os ventriculi refrigeratum vehementi ciborum deſiderio percelli poteſt. Si ergo, non ſolum deiiciatur appetentia: ſed & ciborum faſtidium, in diuturnis morbis vrgeat, indicium eſt imbecillæ ne dicã emortuæ facultatis appetendi in ventriculo, & ſugẽdi in iecore: vel ob maximum frigiditatis exceſſum, aut frigidam materiã inſigniter putrefactam. vnde corpus nutriri non poteſt, nec virtus ad morbi vſque exitũ perſiſtere. Meracæ verò ceu ſynceræ deiectiones, hoc eſt, illæ deiectiones quæ nullius aquoſæ humiditatis ſunt participes, ſiue eius humiditatis quæ illis natiua eſt, (ſinguli enim humores ſuum habent ſerũ) ſiue eius humiditatis quam ab inteſtinis per quæ egeruntur, habent

ſent (nam multæ ſunt in inteſtinis glanduloſæ particulæ: quæ velut ſaliuam quandam vomunt, à qua inteſtina lubricantur & deiectiones aquoſæ humiditati permiſcentur) Tales ſynceras deiectiones in morbis acutis excerni non eſt mirum: lethale tamen, quòd à calore febrili ſiue natiuum humorum ſerum, ſiue inteſtinorum ſerum excrementum abſumi poſſit. At in morbis longis, ſi tales deiectiones excernantur, ſignum eſt imbecillæ admodum facultatis naturalis, quæ humores ipſos exactè concoquere ac permiſcere non poteſt, ob penè euictam iecoris natiuam temperiem à frigore vehementi ipſius materiæ, aut ab extincto diuturnitate morbi calore natiuo. Duo ergo hæc aut ſimul iuncta aut ſeorſim, ciborum faſtidium & meracæ deiectiones pernicioſa ſunt in morbis longis.

APHOR. VII.

ΕΚ πολυποσίης ῥῖγος, καὶ παραφροσύνη, κακόν.

A Multa potatione, rigor & delirium, malum.

Vinum qualitate ſua calefacit, & præter id, facilè replet caput vaporibus, concalefactis eius humoribus, ſpiritibus, & propria ſubſtantia, quia commouet humores, quibus commotis, maior fit humorum prouentus, & ita multitudine repletur caput. Calefacit corpus & animam, vt ait Plato in Timæo, hoc eſt, humores & ſpiritus, ob id dicitur igneus liquor. Veruntamen, etiam ſi calfaciat, refrigerat tamen aliquando, & frigidos morbos inducit per accidens, vt rigorem, quia multitudine materiæ viæ intercipiuntur, ita vt non ſit liber motus ſpiritibus, & calor natiuus ſuffocetur. Fit etiam rigor, quia vinum caliditate ſua commouet acres & bilioſos humores, vt cenſet Philoth. De ſipientia

verò fit ob calidam cerebri intemperiem à vino. Aliquando temporaria, aliàs affectio fit hectica: & ſtupidi fiunt propter refrigerationem: aut furioſi, vbi nimium calefiunt.

SCHOLIA.

Largior vini potio, duo hæc potiſſimum parit incommoda. Vnum, quod calore ſuo ſuiſque vaporibus cerebrum inflammat, vnde delirium. Alterum, quod cùm omnium celerrimè nutriat, ſua copia vſque adeo venas replet, vt cogat naturam eius immodicam abundantiã expellere, vnde rigor. Vtrũque incommodum, ſi à multa vini potatione ſimul oboriatur, lethale. nam præterquam quod deprauatur ratiocinatrix facultas, quæ omnium animalium facultatum regina eſt: infertur quoque vis maxima calori natiuo: cui à vino periculum extinctionis imminet. Calor enim vini immodicè ſumpti calorem natiuum abſumit, ſicut ſol flammam. Eiuſdem vini humiditas nimia natiuum humidum ſuffocat: vnde ſumma totius corporis refrigeratio conſequitur. vide tertiam ſectionem problematum Ariſtot. & tertium de temperamentis Galeni.

APHOR. VIII.

Ἐπὶ φύματος ἔσω ῥήξει, ἔκλυσις, ἔμετος, καὶ λειποψυχίη γίνεται.

A Tuberculi introrſum eruptione, exolutio, vomitio, & animi defectio fit.

Phyma diximus eſſe omne tuberculum, præſertim quod enaſcitur foras. Aliquando & de interioribus tumoribus dicitur, & peculiariter tumor omnis præter natu-

maturam à bilioſo humore, qui celeriter augetur & ſuppurat. Aliquando & apoſtaſis ſeu abſceſſus. Hoc loco dicitur ſuppuratio, vel vomica, vti materia incluſa in tumore ſuppurat, & acrimonia ſua tunicam erodit, ſibíque facit viam, vnde ῥῆξις. Gal. vult. intelligi de tuberculo ventriculi propter vomitum: poteſt tamen intelligi de omni. Oportet notare quod diximus anteà in eo Aphoriſmo. *Quicunque hydropici*, &c. Habenda namque eſt ratio partis. Nam ſi ſuppuratio illa ſit in ea parte in qua ſunt multæ venæ & arteriæ, & erumpat pus vel ſponte, vel arte, periculum eſt: quia fit magna exolutio ſpirituum, & exitus, vnà cum pure. Cæterum ἔκλυσιν ſunt qui dici putant pro leui animi deliquio, vt diſtinguatur à λειποθυμίᾳ, λειποψυχίᾳ, καὶ συγκοπῇ. Dicitur quidem ἔκλυσις, lenius animi deliquium. hoc tamen loco inauditur de omni animi defectu, ſiue ſit grauis, ſiue leuis. Lipothymia & lipopſychia ſæpe confunduntur, licèt lipothymia propriè dicatur defectus animi, qui fit ab exolutione ſpiritus vitalis à corde. Lipopſychia verò, fit exolutis ſpiritibus naturalibus. Syncope eſt præceps virium lapſus & conſternatio. (*Animi defectio*) propter exolutionem ſpiritus. Nam in ea puris eruptione, effluit multum ſpiritus & vitalis & naturalis, & aliquando animalis.

SCHOLIA.

TVmores internos non tã facilè eſt dignoſcere, quàm externos. Externi enim viſu & tactu deprehẽdũtur. Interni verò, ratione magis quàm ſenſu dignoſcuntur. Si magni ſint, & in corporis ſuperficie promineant, poſſunt tactu deprehendi. Sic enim hepatis ac lienis tumores tactu facilè dignoſcuntur. Si verò parui aut in profundo corpore delite-

cant, artificiosis tantùm cóiecturis. At verò cùm tumores qui internas partes obsident ad suppurationem tendunt, dolores ac febres quæ præcesserunt, augentur propter ebullitionem humoris & innati caloris conatum, commissa inter naturam & humorem pugna. Accedit rigor interdum sine ordine, dum suppurans vapor morsum concitat, partésque sensiles vellicat. Confecto iam pure omnia hæc remittuntur. verum puris abscessione facta in profundo, vires relinquuntur multò imbecilliores, pulsus frequens, paruus ac languidus, crebráque animi defectio potissimum cum partem aliquam nobilem abscessus obsidet. Rupto abscessu seu vomica puris illuuies, in quamcunque partem prorumpat, terrifica excitat symptomata, rigorem, vomitionem, nauseam, animi defectionem, exolutionem, syncopen, sudorem frigidum, atque hæc omnia simul aut quædam alia pro dignitate ac conditione partis in quam puris fit eruptio, & pro puris, quod erupit, copia ac malignitate. Si enim in ventriculum fiat puris eruptio, vomitus excitabitur, vellicato ac irritato eiusdem orificio à putredine fœtore ac tetro vapore puris: trahetur in consensum cerebrũ & qui in eo spiritus animalis residet, vnde animi deliquium sequetur: cor quoque exolutionem patietur, ob ventriculi sibi vicini affectum. Quanquam omnium puris eruptionum siue externorum, siue internorum abscessum commune symptoma esse soleat animi deliquium. Hinc ergo collige, vix ac ne vix quidem fieri posse, vt à purulentis pulmonibus pus in aluum aut ad renes deriuetur, facta sibi via per sinistrum cordis ventriculum, vt putauit Galenus 4. cap. lib. 6. de loc. aff. citra syncopem vehementem præsénsque vitæ discrimen: cum ne vaporem quidem fœtidum, aut acrem putrem, vel horulæ momento minus pus citra sui perniciem cor viscus omnium nobilissimum pati possit.

APHOR.

APHOR. IX.

EΠὶ αἵματος ῥύσει παραφρoσύνη ἢ καὶ σπασμός, κακόν.

A Sanguinis profluuio desipientia, aut etiam conuulsio, malum.

Vbi multus sanguis effunditur, si inde deliriũ sequitur, aut cõuulsio, malũ. παραφρoσύνη, id est, mediocre deliramentũ & mediocris animi alienatio nascitur ab intẽperie calida, aliquando & frigidã. Oportet vt hîc nascatur, vel ab intẽperie frigida, vt cerebro refrigerato: vel quia (4. de morb.) tota vis aut certè magna pars intelligentiæ & prudentiæ hominis posita est in sãguine. Necesse est ergo eo euacuato sequatur deliriũ. Præterea cùm & calor & spiritus propria sint instrumẽta animæ: quæ intelligit & ratiocinatur. si in ea profusione exoluantur, sequi deliriũ est necessum. Cõuulsio non tã frequẽter succedit profusioni sanguinis, & si quãdo sequatur, non ita periculosa est, nisi fiat propter inanitionem.

SCHOLIA.

SI quantum sanguinis nobis inest, tantum & vita, non potest sanguis citra maximum vitæ dispendium immodicè profluere : Proinde, à sanguinis immodico profluuio multa subsequi solent incommoda : qualia describuntur ab Hippo. Apho.26. lib.5. omnia quidem mala, sed duo potissimum lethalia, delirium & conuulsio, cùm si seorsim, maximè verò si simul ac coniunctim accidant. Vtrunque enim ab inanitione spirituum fit : inanito si quidem ac profuso sanguine, inaniuntur spiritus. At vbi deficiunt spiritus, non potest sensus communis fungi probè suo mu-

nere, hoc est, imaginari, ratiocinari, recordari, cùm integritas, ac bonitas omniũ functionũ sentientis animæ siue interioris, siue exterioris à copia ac bonitate spirituũ dependeat: ita vt spiritus Galeno, vel anima sit, vel præcipuũ animæ instrumentum, quo omnes functiones muneraque sua omnia exequitur. Ergo, si pauci ac debiles sint spiritus animales: sentiẽs anima, nec imaginari, nec ratiocinari, nec recordari aptè poterit, sed delirare cogitur: neque etiã mouens facultas si deficiant spiritus suũ rectè munus obibit, cùm hæc maiori robore ac copia spirituũ opus habeat, quàm sentiẽs anima: vt quæ illa agendo, hæc verò patiẽdo suos motus perficiat. Ergo si adsit inopia sanguinis & spirituum, statim inducitur conuulsio: inanitio enim, altera est causa conuulsionis. Neutrius autem symptomatis, hoc est delirij & conuulsionis, siccitas causa cõiuncta esse potest, nedum frigiditas, vt visum est nonnullis: si enim siccitas esset, isti affectus manerent curatu difficillimi, cùm ex sententia Gal. 7. metho. siccitas omnis multo ac lõgo indigeat tempore vt reparetur. At deliriũ illud, quod à profluuio sanguinis suboritur, si solum sit nec conuulsionem adiunctam habeat, facile ac citò curari potest. Epoto enim vino generoso, aut sumpto ouo sorbili statim sedatur. Cõuulsio verò non quidem tam facilè nec tam citò, quàm delirium huiuscemodi, sed tamẽ ad tẽpus: non enim hîc conuulsio inaudienda est, quæ ad profluuiũ sãguinis iam factũ sequitur, sed ad profluuiũ quod adhuc fit (idem de delirio iudicandũ) alioqui esset incurabilis conuulsio. Causa igitur delirij ac conuulsionis istius est, non absoluta, sed inchoata ac multũ progressa sanguinis ac spirituum inanitio: quæ symmetriam sanguinis & spirituum labefactarit. Ergo, si ad infirmitatem virium quæ ad sanguinis profluuium necessariò sequitur, accedat delirium aut conuulsio, aut vtrumque simul, non mediocre salutis discrimen imminet. Est enim axioma medicum, omnem magnam & vehementem affectionem cum infirmitate

mitate virium esse lethalem.

APHOR. X.

Ἐπὶ εἰλεῷ ἔμετος, ἢ λύγξ, ἢ σπασμὸς, ἢ παραφροσύνη, κακόν.

AB ileo vomitus, vel singultus, vel desipientia, vel conuulsio, malum.

Iam ante diximus de ileo. Sed verus ileus fit ab inflammatione tenuioris intestini (quã veteres χορδαψὸν) & maximè vbi inflammatur ad pylorum. quod accidit, quando humores maligni ibi corrumpuntur & putrescunt. Et est imago quædam huius ilei, quando stercus induratur in intestinis crassis , vt nonnunquam fit in herniosis, quibus intestinum descendit in scrotum. Hi itaque nihil possunt digerere & tandem febricitant, ac singultiunt ad mortem. Morbus enim desperatus est, vbi orta est febris & singultus, virésque sunt imbecillę: Si quis námque contendat reponere intestinum in suã sedem, statim moriuntur intra 6. aut 7. horas. Quòd si reponatur intestinũ statim, initio, viribus integris ante febrem & singultum, possunt euadere. Quæritur an in ileo sequatur vomitus? sequitur & in ileo etiam hernioso , quia fcilis est communicatio intestinorum affectionis cum ventriculo. Galen. dicit quod vomitus sequitur in exitialibus ileis, ita vt videatur nolle perpetuum esse vomitum. Hippocrates libro de morbis, ait quod vomunt primo pituitosa, deinde biliosa, sed putrida & grauiter olentia similiter stercori, aut etiã grauius. Postremò vomunt stercus quod fit in crassioribus intestinis. Si materia quæ debebat conuerti in stercus, retenta misceatur illi materiæ pituitosæ, biliosæ,

putridæ, & deinde euomatur, dicitur ſtercus. Quare poterunt dici vomere ſtercus initio. Immò propter materiã illã quæ retenta putreſcit, ægris ſunt ſudores fætidi, anhelitus graueolentes & ructus. Quinetiã fit ſingultus, quia tenuia inteſtina affecta ſunt neruacea, & ita conſentiunt cerebro, & cerebrũ ventriculo. Prȩterea ab inteſtinis regurgitat aliquid in ventriculũ: vel vapor aliquis à putrida materia irritat orificiũ ventriculi: ob id fit ſingultus. Nã omnia quæ olent grauiter inimica sũt ventriculo: quæ contra, grata. Fit conuulſio per cõſenſum affectis tenuibus inteſtinis neruaceis & ventriculo: vel quia vapores illi putres feruntur ad cerebrum & conuulſionem inferunt. Delirium, propter eoſdem vapores malignos & putres qui cerebrum afficiunt.

SCHOLIA.

ILeus, eſt tenuis inteſtini obſtructio peracuta & dolorifica, nihil ſinens deorſum deſcendere, niſi forte liquida quædam pauca & ſeroſa: ſed nihil vetat etiam in craſſiore inteſtino obſtructionem eiuſmodi fieri vt ſcribit Gal. comment. 2. in lib. 3. Epid. Ileoſa muliere, illamq́; obſtructionem ob hepatis & lienis ſympathiam multò deteriorem eſſe, quàm hanc. Obſtructionis illius cauſæ ſunt, cruditates, continua ciborum corruptio, medicamenta venenata, enterocele, inflammatio, colicus affectus, ſtercoris nimia reſiccatio, omnia deniq; quæ fæcibus exeundi viam intercludunt. Varia quoque ſunt huiuſce morbi ſymptomata, ſignaque: Tormina, vẽtrisq́; cruciatus ingens, ſtomachus multa humiditate madens, exolutiones animi, ructus inanes, vomitus pituitoſus & bilioſus, qui tamen non ſemper adeſt, ſed morbo tantùm exitiali omnia quidem hæc mala, quòd ſæuiſſimi affectus ſint ſymptomata. Lethalia verò ſunt hæc quæ ſequuntur. Vomitus non ſolùm bilio-

biliosus aut pituitosus, sed & stercorosus, indicium enim est affectionem intendi & obstructionem esse in tenuibus intestinis, ileo potissimum: singultus, qui fit à nimia ventriculi repletione, ascendentibus nempe ad hos ventriculi mordacibus excrementis, ipso etiam stercore: Aut sanè singultus hic fit à nimia inanitione ventriculi, quæ sequitur ad magnam eiusdem vacuationem factam per vomitum (singultum enim ex plenitudine vomitus ipse sanare consueuit) conuulsio quæ fit à vaporibus tetris ac fœtidis elatis in cerebrum neruosúmq; ac musculosum genus replentibus: Delirium, ab eadem causa: aut sanè conuulsio & delirium excitantur per consensum ventriculi cum cerebro ob neruos à sexta coniugatione, qui in os ventriculi inseruntur. Funestum argumentum malum cerebro iam communicari. Morituris autem præter hæc omnia sudor frigidus superuenit, vrinæ difficultas, podex ita astrictus, vt ne specilli quidem extremum ingredi queat. Mortis iamiam imminentis propè, cùm voluulus graue olet, hoc est, vt interpretatur Gal. non solum stercus vomitione redditur, sed etiam respiratio, ructus, flatus ventris & vniuersum corpus grauiter olent.

APHOR. XI.

ΕΠὶ πλευρίτιδι περιπνευμονίη κακόν.

A *Pleuritide & Peripneumonia malum.*

Aliud est γέννημα & ἐπιγέννημα. Aliud μετάστασις, μεταβολὴ, μετάπτωσις, καὶ ἀπόστασις. ἐπιγέννημα est quando priore morbo manente superuenit alius morbus. At μετάπτωσις est, cum priore morbo cessante succedit nouus morbus, vt si insania est, qua manente creatur conuulsio, est ἐπιγέννημα. Si laborans epilepsia incidat in quartanam & cesset epilepsia, dicitur metastasis. Multi hũc Aph. inter-

pretantur de metastasi, alij de epiginemate. Si ergo à morbo laterali: hoc est, si pleuriticus, manente pleuritide fit peripneumonicus, malum: & est epiginema. Si cessante pleuritide etiam fit peripneumonicus, malum: & est μετάπτωσις: prius tamen grauius est & peius, quia viribus iam fatigatis febre & infirmis factis vbi superuenit coacta respiratio, grauior erit morbus & spes nulla. At metastasis peripneumoniæ in pleuritidem melior est, quàm contrà: quia fit transmutatio à parte superiore ad inferiorem, à nobiliore ad ignobiliorem.

SCHOLIA.

FVnestum est, magnum morbum succedere minori: Hoc enim indicium est naturam penitus succumbere. Funestum ergo cum pleuritis in peripneumoniam trãsmutatur: est enim pleuritide peripneumonia multò deterior: quòd maiorem respirandi difficultatem adferat, partémque superiorem atque nobilem obsideat. Transmutatur autem pleuritis in peripneumoniam, effusa materia à latere per succingentem membranam, vel pertusam, vel exesam, vel quouis modo rariorem factam, in thoracis capacitatem, & ab ea capacitate in asperas pulmonum arterias recepta: In quibus si putrescat nec frequente tussi in eam quæ gutturis est arteriam foras exigatur, inflammat pulmones, alioquin facilè inflammabiles: quòd redundent bilioso sanguine, carne sint laxa, suoque non solùm temperamento, sed ob cordis vicinitatem & adhæsionem sint calidi & sicci.

APHOR. XII.

Ἐπὶ περιπνευμονίῃ φρενῖτις, κακόν.

A Peripneumonia Phrenitis, malum.

Phrenitis peripneumoniam ſequitur, quia per aſperam arteriam aſcenſus eſt vaporum putridorum, calidorum & mordacium in cerebrum, quod concalefactum trahit à reliquo corpore: & hoc malum eſt. Malum præterea, quia tranſmutatio fit à parte ignobiliore ad nobiliorem, ab inferiore ad inferiorem.

SCHOLIA.

Peripneumonia, eſt inflammatio, non adiacentium & vicinarum pulmonis partium, vt quidam ratione nominis adducti exiſtimarunt: ſed ipſius ſubſtantiæ pulmonum cum acuta febre, reſpirandi difficultate, cui anguſtia & grauitas coniuncta eſt, à bile aut pituita: frequentius tamen à pituita: quòd vt membranæ propter denſitatem, ſanguini bilioſo magis patent, ſic pulmonis laxa ſubſtantia, pituitoſo: Interdum tamen bilis, licet ad elabendum facilior eam committit, & ex ea bile eryſipelas toto viſcere effuſum naſcitur, cum dolore intolerabili incendio, ſed anguſtiæ grauitatiſq; ſenſu minore, quàm in phlegmone œdematode. Peripneumoniæ præſertim bilioſæ non rarò ſuperuenit delirium, ob febris magnitudinem & vaporum è pulmonibus ad cerebrum elatorum copiam. At peripneumonia in phrenitidem tranſmutari nō poteſt, niſi materia quæ peripneumoniam committit, à pulmonibus per venas carotidas in cerebrum tranferatur: non enim vapor calor phrenitim, ſed ſolum delirium excitat in cerebro. Et, ſi vapor phrenitim excitaret in cerebrum elatus, non ob id ceſſaret peripneumonia, ac in phrenitidem deſineret, cùm adhuc in pulmonibus ſuperſtes eſſe poßit materia. Ea autem peripneumonia potiſſimum in phrenitidem

transmutatur, quæ est à bilioso humore, ob febris magnitudinem, & biliosi humoris naturam tenuissimam ac feruidissimam. Talis autem transmutatio in quacunque peripneumoniæ specie fiat, non potest non esse lethalis: quòd naturæ summam imbecillitatem, morbiq; magnitudinem arguat. Natura enim robusta non solet materiam nisi coctam mouere, nec à partibus inferioribus ac ignobilibus ad superas ac nobiles, nec ab internis ad internas, sed ab internis foras expellere. Tam procax quoque est sæpenumero materia morbifica, siue quantitatem siue qualitatem spectes, vt natura eam nullo modo ferre queat, sed illi turgenti obtemperet.

APHOR. XIII.

Ἐπὶ καύμασιν ἰσχυροῖσι σπασμὸς, ἢ τέτανος, κακόν.

Post ardores vehementes, conuulsio, aut Tetanus, malum.

Siue legas hîc τραύματα siue καύματα nihil refert. Si τραύματα Apho. 2. lib. 5. exposuimus. Galen. & Philoth. καύματα interpretantur febres ardentes, quasi dicat Hippocrates ab ardentibus febribus magnis, si sequatur conuulsio, aut τέτανος, malum: quia pessima est conuulsio, quæ febrem sequitur. Nam æstu illo resiccatur neruosum genus & præterea cerebrum ipsum, ob id, si sequatur conuulsio, indicium est auctæ caliditatis. Resiccantur autem nerui primum à calore febrili: deinde à venis quæ cùm excalfactæ sunt & exhaustæ, attrahunt ἰχῶρες & humiditates à reliquo corpore.

SCHO-

SCHOLIA.

IN hoc Aph. quemadmodũ & Aph. 57. lib. 4. & Aph. 6. 17. 22. & 65. li. 5 multisq; aliis in locis, potissimũ verò in Coacis distinguere videtur Hipp. distensionẽ quam Græci τέτανον vocant à conuulsione: cùm tamen distensio sit tertia species conuulsionis passim apud Gal. qua æquali robore in vtrãq; partem corpus totũ intẽditur: vt Opisthotonos, qua in posteriorẽ: Emprosthotonos, qua in priorem partem inflectitur. Re tamẽ ipsa paulò accuratius expensa ex doctrina Hip. Distẽsio & cõuulsio symptomata quidẽ sunt deprauati motus neruorũ ac musculorũ, sed ita inter se distincta, vt neutrũ sit, aut esse possit alterius genus, aut species: vt nec angina & pleuritis: aut putrida febris & hectica, licet vnum alteri superuenire aut succedere queat. Dissident enim inter se conuulsio & distentio, motus formula, partis affectæ natura, causarũ varietate, affectus magnitudine & raritate ac frequentia. Motus formula, quia cõuulsio motus est cõtractionis, quo musculi sui medio, quod ventrẽ vocãt, cõtrahuntur, à qua cõtractione tẽdo in quẽ desinit musculus, simulq; cũ tendine mẽbrũ in quod musculi tendo inseritur, cõtrahitur: unde musculus breuior redditur: non secus ac lyræ funes cũ ambiente aëre madescũt, breuiores fiunt & corpora cõtrahũt quibus alligãtur. Ob id Græci σπασμὸν conuulsionẽ ἀπὸ τῦ σπᾶν à trahendo, quod cõuulsio motu contractionis fiat. Latini verò cõuulsionẽ nominant à soluẽdo vnitatem, quod ad illã vehementem contractionem tanta breuitas neruorum & tendinũ sæpenumero sequatur, vt soluatur eorũ vnitas & rumpi periclitentur: proinde conuulsio duobus symptomatis definitur cõtractione & diuulsione. Distensio, motus est extensionis, quo nullomodo, qui patitur musculus contrahitur, aut breuior redditur, sed magis promittitur. Videas enim partes distensione laborantes semper extensas & rigidas non contractas, quanquam in distensione contractio quædam admitti potest, quæ tamen secundum la-

tudinem fit musculi, non secundùm longitudinem: At, quæ contractio in conuulsione cernitur secundùm longitudinem & latitudinem musculi fit. Deinde conuulsio fit cum motu manifesto, distentio sine motu, nisi occulto, eoque tonico: quòd nimirum in conuulsione musculi trahētes ab extendētibus sibi contrariis musculis impediantur, ita vt vicissitudine quadam suos motus tractionis ac extensionis obeant. In distētione verò vtrumque musculorum genus patitur antè & retrò æqualiter tensum, vnde tonicus motus editur: aut extendentes tantùm, quorum tam vehemens ac violentus existit motus, vt à trahentibus musculis præpediri nequeat in distentione, quæ totum rigidum membrum efficere consueuit. Præterea eædem partes non afficiuntur in conuulsione & distensione: quia in conuulsione vti dictum est, musculi trahentes solū patiuntur: In distentione, vtrique musculi & trahentes & extendentes: aut extendentes tantùm. Quòd item in conuulsione vniuersali aut anteriores aut posteriores corporis partes laborent: in distentione vtraque. Quod in conuulsione cerebrum magis afficitur, in distentione magis spinalis medulla, cerebrum verò minus & non nisi per spinæ consensum: cùm enim per tetanum totum penè corpus rigeat, sítque tetanus vniuersi corporis rigor perpetuus: tantus iámque vehemens rigor nō nisi ab affecta spinali medulla prodire potest, à nerui durij q; motorij per vniuersum corpus disseminati manant. Hinc videas in Tetano totam spinam & manus pedésque adeò contendi vt nullam in partem flecti possint, sed rigida ac velut congelata maneant: ex quo morbum hunc tum Græci ἐξαιρέτως τέτανον, tum Corn. Celsus libr. 2: cap. 1. rigorem latinè appellauit. Paulus quoque scripsit distentionem pertinere ad omnes corporis musculos: à quo tamen dissentit Aretæus qui ad musculos qui habentur in maxillis eam referendam putauit: forsan quia per tetanum maxillæ distendi manifestò videntur. Differunt quoque conuulsio & distentio causarum varie-

varietate, conuulsionis enim duæ sunt causæ coniunctæ, ex Hipp. repletio & inanitio: Distensionis verò unica, nimirum repletio: nulla enim distẽtio ab inanitione fieri potest, cũ nullum corpus possit contrahi aut rigere ab his quæ inaniũt aut immodicè euacuãt, sed flaccescere. Hoc enim nõ nisi à plenitudine, aut à multa siccitate, aut vehementi calore aut frigore, non quidẽ sensim aut paulatim, sed affatim irruẽtibus, accidere potest. Vnde Hipp. in recensendis causis conuulsionis, quas omnes ad repletionem ac inanitionem retulit Aph. 39. sect. 6. non meminit tetani sed solius cõuulsionis & singultus, cũ tamen aliis in Aphorismis sigillatim de conuulsione & tetano verba fecerit. Plenitudo autẽ illa quæ distentionẽ parit, est à crasso aut omnino viscido humore, eoque frigido & sicco, qualis est melancholicus humor: nihil enim est quod corpus immobile magis, minusque ad motum accommodum reddat, quàm frigiditas & siccitas. Siccitas quoque multa ac affatim oborta distensionem inuehit, non ea quidẽ quæ à causis inanitionẽ excitantibus, inducitur: quales sunt immodicæ vacuationes, vigiliæ diuturnæ, febres ardẽtes, inedia, vehemens exercitiũ: sed quæ frigori iũcta vt in Aquilonio flatu poros cutis cohibendo ac astringendo humores in neruis contẽtos velut congelat, ipsosq; neruos ac musculos alioquin solidos cõtendit: aut iuncta calori, vt in æstu vehemẽti humorẽ excrementitiũ in spatiis & poris corporis contentũ ebibendo, externam cutim, ipsasq; solidas partes indurat. Frigus inter causas cæteras vim habet potissimã excitandæ distentionis: illud enim instar cadaueris corpus rigidum facit. exẽplo sunt qui sub aëre gelido riguerunt: citius ea frangas quàm contrahas. Ita & de Alexandro referunt historiæ, quòd postquã nimis diu in fluuio Cydno lauisset se toto corpore obriguerit, vnde vox illi intercepta nec sine magno periculo, quarto die seruatus sit. Aphorismus est de ea re 17. li. 5. & Aph. 57. li. 4. Calor quoque vehemens distensionẽ inducit, qualis est æstus febriũ

ardentium qui solida corpora exsiccando ac velut torrefaciendo indurat. Vt constat ex hoc Aphorismo differunt etiam conuulsio & distentio magnitudine affectus: Distentio enim acutissimus morbus est, si non ob aliam causam, saltem ob anhelitus difficultatem: musculis enim in eo affectu suum munus obire non potentibus ob totius corporis rigorem, thoracem mouere non possunt, vnde difficilis ac minus expedita respiratio redditur. Habent quoque dolorem magna ex parte comitem, eumque multo maiorem quàm conuulsio: quòd distentio, non sensim vt plerumque conuulsio: sed celeriter ac affatim excitetur. Vnde Hipp. Apho. 6. lib. 5. quicunque à tetano corripiuntur, in quatuor diebus pereunt: si verò hos effugerint, sani fiunt. Postremò distensio rarissimus est affectus, catalepsi seu congelationi morbo, causa, symptomatibus & raritate ferme similis: Conuulsio verò frequentissimè accidit. Quò fit vt propter morbi raritatem, autorumque de distensione varietatem, non sit facilè distensionem definire, eamque à conuulsione distinguere.

APHOR. XIIII.

Ἐπὶ πληγῇ ἐς τὴν κεφαλὴν ἔκπληξις, ἢ παραφροσύνη, κακόν.

Propter plagam in capite acceptam, stupor aut desipientia, malum.

Isto capite etiamsi nullum vulnus inde accidat, aliquando solet obstupescere æger: Sed id non perseuerat, & paulò pòst resurgit. De hac obstupescentia hic non agit Hipp. sed de ea quæ contingit vbi substantia cerebri est vulnerata. Si ergo æger manet veluti mutus, apertis oculis & immotus, id dicitur ἔκπληξις quæ repræsentatur in vehementer attonitis. Solet autem ἔκπληξις incidere, vbi spiritus animalis refrigescit (est enim

nim affectus frig.) quæ ſi perſeuerat & fit vi morbi, lethalis. Poteſt quoque (etiamſi nullum vulnus penetrarit in ſubſtantiam cerebri) contingere in morbis frigidis & acutis, vt καταλήψει, κατόχῳ, παραφροσύνῃ. intelligitur duobus modis, ſermone & motu geſtuque corporis. Non enim ſolum loquuntur abſurda: ſed etiam plerunque admouent manus naribus, & alia multa faciunt. In morbis cerebri frig. maximè ex geſtu corporis ægri, deprehenditur delirium.

SCHOLIA.

Prognoſticon funeſtum in vulnerato, aut conquaſſato capite abſque vulnere: Si deſipientia aut ſtupor ſuperueniat. Hæc enim duo inter cetera vulnerati, aut conquaſſati capitis ſymptomata, indicant offenſam ad cerebri ſubſtantiã perueniſſe, animalemque facultatem non mediocriter oblæſam: Stupor enim, hoc eſt, ſenſus motuſque neruoſarum partium diminutus, ac velut hebes & obſcurus, ideò ſuboritur, quia animalis facultas violenta commotione offenſa, ſeſe in cerebrum colligit: aut propter validum dolorem ex toto ſpiritus animales in cerebrum reuocat, ſine oſſis fractura, aut vlla neruorum, venarum, vel membranarum ipſius cerebri ruptura: indeque paucas admodum eoſque debiles ſpiritus animales in partes neruoſas tranſmittit: Aut quia neruus aliquis diuulſus, tenſus aut ruptus in cerebro: aut depreſſa in cerebrum calua: aut attriti vel coarctati ventriculi cerebri medius & poſtremus: aut valida cerebri refrigeratio copioſũ ac liberum ſpiritui animali in partes neruoſas commeatum non permittunt. Deſipientia verò excitatur, vel ob inflammationem cerebri obortam: vel ob validam cerebri refrigerationem, vnde mentis infirmitas: de hac deſipientia Aphor. 24. lib. huius. Iſta autem duo ſymptomata ſtupor & delirium, omninò lethalia exiſtũt, ſi cerebro aut eius membranis

vulneratis accidant: aut, si aliquid disruptum, diuulsumve in cerebro fuerit. Minus verò lethalia, si sola animalis facultas grauius laboret, sintque tantum exinaniti ac resoluti spiritus: Poterit enim facultas animalis sese recipere & ad pristina munia redire, spiritusque animalis rursus colligi ac restitui: Vnde non lethale, sed malum dixit Hipp. & in Coacis præsagiis fere lethale.

APHOR. XV.

Ἐπὶ αἵματος πτύσει πύου πτύσις, κακόν.

A Sanguinis sputo puris expuitio, malum.

Potest expui sanguis, multis de causis: aliquando ex ore, vt vulneratis gingiuis: aliquãdo ex faucibus, aperta in iis venula aliqua, aut etiam cum à cerebro in eas fit fluxio, & tum præcedit grauitas capitis. Hinc nihil est absurdum: Interdum expuitur ex aspera arteria erosa, quod est periculosius: nonnunquam ex thorace & præsertim à pulmonibus exulceratis, quod est periculosissimum. Hip. h cìagit de sputo sanguinis ab exesa & erosa vena in pulmonibus, quod sequitur puris sputum vbi vlcus factum est saniosum. Cur autem hoc sit malum Hip. causam assignat sequenti sententia.

SCHOLIA.

SAnguis qui per os reiicitur variis è locis, varioq; modo reiicitur. E gingiuis, lingua, palato, simplici expuitione. E faucibus & gurgulione, screatu. Ex gutture, tussicula. Ex pulmone

mone & thorace, vehemẽtiore tussi: E gula aut è ventriculo, vomitione. Etsi verò ex tot locis reiicitur, non tamen ab illis locis sẽper prodit, nec semper in illis locis suæ fluxionis fomitẽ habet. Qui enim screatu reiicitur non semper à faucibus & gurgulione manat, sed aliquando à cerebro, aut è venis mẽbranarũ cerebri, frigoris vi compressis aut nimio humore laxatis, aut calore & sãguinis tenuitate reseratis. Qui ex gutture tussicula reiicitur, non semper ab eroso gutture manat, sed sæpius à cerebro, à quo multus sãguis & cõfertim in partes gutturis interiores irruit, qui ob tussim quã concitat suspicionem etiam præclaris medicis adfert pulmonis vehemẽter affecti, sed falsò, vt cõstat ex male affecti capitis, & pulmonis benè habẽtis signis pathognomonicis. Qui ex pulmone & thorace vehemẽtiore tussi reiicitur, non sẽper à pulmone aut thorace manat, sed frequentissimè à cerebro, à quo in pulmones affatim illabitur: vel à iecore paulò pleniore, ac sanguine plus æquò redundante ob suppressionẽ mensium aut hæmorrhoidum, aut ob mutilationẽ partis alicuius in corpore, aut ob plethoram, aut phlegmone obsesso parte potissimum cõnexa, aut imbecillo, à quo ea vena caua in venam azygon ac deinde in tenues venas costarum, hinc in thoracẽ effunditur, atque inde cum tussi sursum ascendit, quoniã venæ iecori affecto, vt pote suæ origini cõdolescunt & cõsentiunt, vt & nerui cerebro: Interdum is sãguis prodit à liene: aliquando ab vtero. Qui è gula aut ventriculo vomitione reiicitur, nõ semper à gula aut ventriculo manat: sed sæpius ab hepate, aut liene, aut ab vtero, quòd ex his locis sanguis ἀθρόος in venas, quæ ventriculi membranis inseruntur, plerumque redũdat, vt in plethoricis, mutilatis, otiosis, & in quibus vel suppressæ sunt hæmorrhoides, vel menses, vel affectus aliquis grauior iecur, aut lienem obsidet. Hic mentio fit non de quolibet sputo cruẽto, sed de eo potissimũ, quod in pulmone malè affecto, nõ in vllo alio viscere fomitẽ habet: nec tamen de quolibet sputo

cruento prodeunte à pulmone: sed de eo maximè quòd per διάβρωσιν, id est erosionem vasorum aut substantiæ ipsius pulmonis, acris humoris sobolem exit: Hoc enim vlcus in pulmone denunciat. Nam fieri potest vt sanguis à pulmone reiiciatur ἀναστόμωσιν id est oris vasorum apertionem: Itemque per ῥῆξιν id est ruptionem eorundem vasorum. Neuter hic modus cruentæ eiectionis, purulentum sputum nullamque tabem minatur: nisi forsan ad diuturnam venæ anastomosin & ruptionem accedant erosio, putredo, inflammatio, febris. Imò verò vterque iuuat sæpe numero suppressa vacuatione aliqua aut opprimente in venis pulmonis sanguinis feruidissimi copia. Suppressus enim tum sanguis facilè contrescit in grumos ac celerrimè putredinem contrahit. Solus ergo sanguis à pulmonis vlcere exiens si diutius perseueret, nec deterso & ad cicatricem perducto vlcere sistatur, purulentum sputum minatur.

APHOR. XVI.

Ἐπὶ πύου πτύσει φθίσις καὶ ῥύσις· ἐπὴν δὲ τὸ πτύελον ἴσχηται, ἀποθνήσκουσιν.

A Puris sputo Phthisis & fluxio: quum verò sputum retentum fuerit, moriuntur.

Hic est ordo: à sputo sanguinis, pus: à pure, tabes: à tabe, fluor: à fluore suppressio sputi, & inde mors. A sputo quidem sanguinis, pus: à quo tabes nisi intra 40. dies occurratur. Quare occurrat morbo medicus vbi videt sanguinem expui. Porrò ῥύσις in tabidis, potest intelligi multis modis. Vel enim colliquatio magna totius corporis: vel fluor in dentes & gingiuas, si gingiuæ circa dentes exulcerentur (quod no-

notat Hipp. in Coacis præſagiis, vel alui profluuium, vel capillorum defluuium. Quomodocunque intelligamus, perniciosum eſt: periculoſum etiam eſt vbi pus vel ſputum grauiter olet. Sed peſſimum eſt omnium, vel pus vel ſputum quod antea excernebatur per os reſtitat & retinetur. A puris enim copia in pulmone coaceruata, reſpiratio & viæ ſpiritales intercipiuntur, vnde mors ſequitur.

SCHOLIA.

SAnguinis ſynceri excretio citra pus recens vlcus indicat, ac ſubita remedia poſtulat, quæ ſanguinem retineant, venam aſtringant, febrem atque inflammationem prohibeant. ergo in excretione, apertis vaſis aſtringentia: ruptis, glutinantia: exeſis, ſarcotica & boni ſucci alimenta ſtatim adhibenda ſunt. Quòd ſi his remediis nihil proficiatur, ſed ad ſanguinis ſputum puris ſputum ſequatur, ad puris quoque expuitionem neceſſariò tabes ſequetur: ſi modo nulla arte pus illud detergeri poßit. Vt autem detergeatur, non eſt facilè, ob contrarias atque inuicem pugnantes curandi intentiones: Nam pus excretionem, quæ motu pectoris eget: vlcus verò quietem ad ſui conglutinationem deſiderat. At motus excretionis puris conglutinationem. Manente ergo vlcere ſordido, in pulmone, cor inflammatur atque exſiccatur: tum quia, putredo vlceris cordi facilè communicatur: tum quia, pulmo vlceratus ægrè mouetur ad cordis ventilationem. At cordis autem inflammationem atque exſiccationem immoderatam promptè tabes inuehitur, nimirum totius corporis extenuatio & conſumptio, non modo humorum atque carnium, ſed etiam partium ſolidarum: Qualis extenuatio, conſequi poteſt non

modò ad exulcerationem pulmonū, sed & ad vlceratos renes, ad inflāmationes & abscessus internos viscerum, ad καχεξίαν totius corporis, ad graues curas animi: idq; non nisi arefacto, aut refrigerato corde. Hinc fit, vt Celsus tria Tabis genera constituerit: Atrophiā, Cachexiam & Phthisin. Quāquā cachexia ab Atrophia & Phthisi maximè differt, quòd in his extenuatū corpus sensim contabescat: in illa, ampliorē molē sortiatur ob vitiosam nutritionē. Tabes ergo, de qua hic agitur, φθίσις propriè aut φθόη Græcis dicta, est exulceratio pulmonis, quā sequitur febris lenta in corde accensa, totiusq; corporis emaciatio & extenuatio. Huius tres facit differētias Hipp. Vnam, à distillatione è cerebro, eaq; vel multa nec expulsa, quæ pulmones molles ac tenellos putrefacit, vel, quod frequentius est, acri & excedēte, vt salsa aut biliosa. Alterā, ex successione pleuritidis, anginæ, aut peripneumoniæ, in quibus vomica rupta intra quadraginta dies repurgari non potuit. Tertiam frequentissimam, ex ruptione aut apertione vasis alicuius, ex qua relinquitur vlcus, quo tunicæ vasorum & ipsius pulmonis caro eroduntur. In hac specie maximè verum est quod dixit Hipp. à sanguinis sputo, puris sputum. Nam in secunda, contrà fit, à puris sputo sanguinis sputum. Nonnulli addunt hæreditariam Tabem ex vitiosa pulmonum constitutione & corruptione partam, qua tempore sensimq; flaccescunt, ac sponte corrumpuntur, interdum cum cruenta expuitione, interdum citra hanc. Verùm potius præparatio est ad phthisin quàm phthisis. Quanquam Gal. 4. lo. affect. raros quosdā casus recenset, in quibus phthisici euaserunt, nulla antecedente sanguinis aut puris excretione, aut acri destillatione, nimirum propter humiditatem cum aliquanto calore, quæ satis esse queat pulmoni putrefaciendo, visceri mollissimo, in quo pituita assatur, exulcerat aut putrefacit per moram. Adiuuat hoc quòd effluxu & meatibus excrementorum pulmo destituitur, habetq;

facul-

facultates naturales post glandulas maximè imbecilles, & cor vicinum quo exuritur & acuitur pituita. Potest autem tabes in aliquot dies protrahi, nec cito interficere, alioquin immedicabile malū ob imbecillitatem pulmonis, continuum motum & eiusdem mollitiem: maximè verò si ab acri humore originem ducat, à quo perennis & inexhausta fit fluxio: tussis excitatur quæ pulmonem dilaniat & vlcus amplificat, progressuq́, temporis intemperies pulmoni imprimitur, unde excrementorum colluuies, quasi herba irrigua succrescit vberrimè. quanquam ab initio quidem curari poterit tabes, superuenientibus hæmorrhoidibus, aut similibus auxiliis vt pyrotico admoto bracchio ad finem deltoidis musculi quæ acrem fluxionem aliò regerant aut transferant. Imo verò nouimus multos tabidos obducta vlceri crusta diu vixisse. Et Auicenna refert durasse tabidam mulierem annos 23. Rhasius quoque ex Hipp. affirmat sæpe phthisin, epilepsiam, maniā, reliquosque morbos grauissimos, ab eo tempore quo pueri ablactantur, ad pubertatem sanari, quòd eo tempore vires naturales ad coctionem dissolutionemq́, praui excrementi maximè valeant, simul & constitutio mollis ac fluida ad expurgationem sit paratissima. Periculum verò proximum in tabe, indicat fluxus capillorum, maximè verò alui fluor, quòd is ita vires prosternat, vt pus amplius expurgari nequeat, sed retentum, ægrum strangulet.

APHOR. XVII.

Ἐπὶ φλεγμονῇ τοῦ ἥπατος λύγξ, κακόν.

PRopter iecoris inflammationem singultus, malum.

Hæc sententia explicata est Aphor. 58. lib. 5.

SCHOLIA.

Singultus inflammationi hepatis superueniens, non tam mala aut funesta est, ob bilis ab inflammato hepate au-ctioris genitæ in ventriculum transmissionem: quàm ob eius-dem inflammationis magnitudinem: quæ in hepate eò vsque accreuit vt vehementer superiori ventriculo incumbat: aut stomachum adeo exsiccet, vt singultum inducat, imo verò af-fluente materia, nonnunquam inflammatio aut erysipelas in ventriculo gignitur: Sin minus ventriculi tunicis imbibita, morsus excitatur.

APHOR. XVIII.

Ἐπὶ ἀγρυπνίῃ σπασμὸς ἢ παραφροσύνη, κακόν.

PRopter vigiliam conuulsio aut desipientia, malum.

Vigilia siccat, & præterea resoluit spiritus animales, qui alioqui per somnum quiescunt & colligunt vires Si quis ergo non quiescit, & perseuerat vigilia (exempli gratia) ad 20. dies, vnde sequatur languor & tremor o-mnium partium, ac conuulsio, malum: quia inde intelli-gimus siccatum esse cerebrum & resolutos spiritus a-nimales. Tum itaq; oportet humectare corpus alimen-tis & potionibus: oportet somnũ conciliare aliquando humectantibus & refrigerantibus (vt sæpe in febribus) aliquãdo media materia & iis quæ moderatè calefaciũt: somnus enim naturalis est à benigna & blãda materia. In summa spectanda est morbi natura. Desipientia autẽ ab intemperie calida & sicca oritur: aliquando frigida sicca. Ad hęc vigilia reddit humores acriores & pręser-tim bilem; quæ si irruat in cerebrum, facit delirium.

SCHOLIA.

IN morbis si post diuturnas vigilias conuulsio aut desipientia subsequatur, malum: si modo constiterit nullam externam causam adfuisse, quæ hæc duo symptomata inuexerit: Indicium enim erit, subesse aliquam causam interiorem, potentem, fixam, & validam, nimirum siccitatem cerebri & biliosam acrémque exhalationem, à quibus duabus causis conuulsio ac desipientia facilè possunt excitari.

APHOR. XIX.

Ἐπὶ ὀστέου ψιλώσει ἐρυσίπελας, κακόν.

AB ossis nudatione, erysipelas malum.

Ψίλωσις est ossis tegumenti naturalis priuatio, ossa autem omnia tecta sunt præter dentes, alia carne, alia membranis & cute. Si ergo contingat os nudari & sequatur erysipelas, malum: quia indicatur affluxio acris materiæ & calidioris biliosiorisque sanguinis, quę prohibet ne regeneretur caro qua tegatur os.

SCHOLIA

SI ad ossis denudationē, hoc est, ad mēbranæ, carnis & cutis, quæ ossiū sunt tegumenta, discessionē quocunq; modo ea oßis denudatio contigerit vel à contusione & putrefactione carnis: vel, à necrosi eiusdem, vt in gangræna accidit: vel, ab erosione eiusdē & mēbranæ, vt in vlceribus erodentibus vel

à carie oſſis ſubiecti) ſuperueniat eryſipelas, quod eſt nouæ fluxionis bilioſæ ſoboles: in malis iudicandum. Id enim argumentum eſt impuritatis, non modò totius corporis, ſed & partis denudatæ bilioſæ colluuie ſcatentis. Quæ tota eluenda eſt, curandumque inde ſubortum eryſipelas, priuſquam vlla oſſi denudato medela adferri, eique noua caro accedere poſſit. Quod admodum difficile eſt naturæ & artis opus, præſertim ſi adſit vlcus erodens ac virulentum, ſubſitque os carioſum: Etenim non niſi ægrè curantur quæ ab acri & erodente humore ſymptomata excitantur.

APHOR. XX.

Ἐπὶ ἐρυσιπέλατι σηπεδὼν ἢ ἐκπύησις, κακόν.

AB eryſipelate putredo, aut ſuppuratio, malum.

Σηπεδὼν vlcus eſt malignum depaſcens, & grauiter olens. νομὴ verò depaſcitur tantum. Iam pus, vel reſoluitur, vel ſuppuratur, vel putreſcit. Si robuſtus ſit calor natiuus, fiet reſolutio. At ſuppuratio, opus eſt partim naturæ vincentis, partim præter naturam & vincentis caloris externi: mediumque eſt quoddam inter coctionem & putredinem: quare videtur & bona & mala. Mala, ſi conferatur reſolutioni & coctioni: bona ſi comparetur putredini. Præterea in coctione multum eſt alimenti, excrementi parum. Contrà in ſuppuratione, parum eſt alimenti, multum verò excrementi. ἐκπύησις intelligitur ab Hippoc. duobus modis. Eſt enim aliquando ſuppuratio naturalis magis, quum videlicet materia conuerſa eſt in pus album læue & æquale. Interdum largius ſumitur, vbicunque mutatio facta eſt in ſaniem, ſiue ea ſit bona, ſiue mala. De hac hic agit, in qua

qua mutatio eſt mala. Sunt qui hoc loco interiiciunt Aphor. (è lethargo tremor, malum) & Philoth. addendum dicit: Malum ergo, quia indicium poſterius cerebrum & ſpinalem medullam ac neruos imbibi multa humiditate frigida: & præterea, indicium eſt imbecillitatis facultatis animalis, & refrigerati ac reſoluti animalis ſpiritus. Alij, dicunt eſſe indicium ſiccitatis, quod non eſt veriſimile, quia lethargus morbus eſt frigidus & humidus.

SCHOLIA.

ERyſipelas eſt tumor præter naturam in cute à ſanguine & flaua bile calidioribus, vel à ſanguine feruente tenuique proueniens. cum ergo tumor ſit ad ſolam cutim pertinens, nec ſubiectas cuti partes inuadens, ab humore tenui eoque feruido genitus: reſolutione non ſuppuratione, aut putredine ſolui debet. Si itaque, in putredinem aut ſuppuratum deſinat, prauitas ac malignitas quædam illi ſubeſt, ob id in malis iudicandum. Argumentum enim eſt, eryſipelas in profundum ſubire carnemque ac membranam ſubiectam erodere ac corrumpere: vnde periculum imminet gangrænæ aut ſphaceli. Quò fit, vt illius imminentis periculi metu, conſulat Celſus, partem hoc eryſipelatis genere infectam, exurendam eſſe: quòd ignis omnem putredinem deleat, & prauam diatheſin parti affectæ impreſſam emendet atque corrigat, partemq́ ex imbecilla robuſtam efficiat.

APHOR. XXI.

Ἐπὶ ἰσχυρῷ σφυγμῷ ἐν τοῖσιν ἕλκεσιν αἱμοῤῥαγίη, κακόν.

A Forti in vlceribus pulſu hæmorrhagia, malum.

Vlcera non perpetuò pulſant, ſed ſolum vbi magna adeſt inflammatio: Nam arteriæ (quarum liber debet eſſe motus) quæ ſunt in parte vlcerata, dum opprimuntur magnitudine inflammationis, magis contendunt moueri, & fit magna illa pulſatio. Itaque magna pulſatio indicium eſt magnæ inflammationis tendentis aliquando ad ſuppurationem, vt in inflammationibus: aliquando ad hæmorrhagiam, vt in vlceribus præſertim, & interdum in inflammatione ſiue vlcere. *Malum*, quia Hippo. hîc agit de epigenematis malis. Idem lib. de vlceribus capitis. In omni, inquit, vlcere multum ſanguinem fluere, bonum: quia inde celerius ſanatur. Iſtud verum eſt, modò non ſit immoderata vacuatio: quare videndum eſt ne in vlceribus ſanguis immodicè effluat.

SCHOLIA.

VT citiſſimè ſaneſcat vlcus, quouis humore tum ſuo excrementitio tum aliunde affluente vacuum fieri oportet: vlcus enim ſiccum ſano proximum, inquit Hipp. Si ergo ad vlcus iam ſatis ſua ſanie aut pure humidum, affluat humor qui phlegmonem pariat, malum. quia vlcus ab humoris noui affluxu, humidius intemperantiuſque factum, magis contumax ac rebelle ſanationi redditur. Maius verò malum ac prope funeſtum accedet, ſi is humor, qui affluxit phlegmonemque peperit, arterioſus fuerit ſanguis, maioribus potiſſimum arteriis concluſus: hic enim validam ac vehementem pulſationem in vlcere concitabit, tum ſuo feruore, tum motu diaſtoles arteriarum cum dolore pulſantium, ob loci anguſtiam à vicina carne preſſarum & partem phlegmone obſeſſam percutiendo prementium, à cuius validæ ac vehementis pulſationis impetu ſi contingat venas aut arterias rumpi

vel

vel earum ora aperiri vt ferè fit, lethale omnino suborietur sanguinis profluuium: quod nulla arte sisti poterit: maximè vero si rupta aut aperta sit arteria: huius enim vulnera ob agitationem perpetuam substantiam solidiorem, duriorem atque ex multis tunicis conformatam, sanguinisque spiritusque impetum, vix ac ne vix quidem coalescere possunt.

APHOR. XXII.

Ἐπὶ ὀδύνῃ πολυχρονίῃ, τῶν περὶ τὴν κοιλίην ἐκπύησις.

A Diuturno partium ad ventrem attinentium dolore, suppuratio.

Hoc loco totum ventrem inferiorem intelligit, vt ventriculum, omentum, inteſtina, ilia, & hypochondria. Poteſt eſſe diuturnus ventris dolor à flatibus & ab inæquali intemperie ſine materia, vt à frigore. Sed non fiet inde pus. Poteſt etiam eſſe ab inflammatione, ſed non omni. Nam inflammatio grauis & calida poterit protinus ægrum ſuffocare, vt non ſit diuturnus dolor. Itaque hîc intelligemus inflammationem à materia craſſa frigida & pituitoſa, quia inde erit diuturnus dolor & ſequetur ſuppuratio.

SCHOLIA.

Tres sunt ventris inferioris regiones ex Hip. 1. Prog. 31. Hypochondria supra vmbilicū in latera diducta à nothis costis ad diaphragma: Imus venter seu sumen aut pubes sub vmbilico, cui sunt à latere ilia: circa vmbilicū in medio vētre, cui sunt à latere lūbi ab extremo thorace ad ilia. Harū regionū aliæ sunt continentes, aliæ contentæ partes. Con-

tinentes musculis epigastrij & peritonæo potissimũ definiuntur. Cõtentæ variæ sunt pro vario situ quas singulæ partes in variis ventris regionibus obtinent. Subiacet enim hypochondrio dextro, hepar. Sinistro, liẽ & maior pars ventriculi: Lũbis, rẽ vterque: ilibus dextris, intestinũ cæcũ: ilibus sinistris, intestinũ colon & ieiunũ: circa vmbilicum portio intestini coli & ieiuni: imò ventri rectum intestinũ, vesica, & vterus. In his omnibus ventris inferioris continentibus ac contentis partibus, dolor excitari potest, isq; vel à flatibus vel humore: ab vtra causa oriatur dolor, variis coniecturis inquirẽdum. Quas verò partes fatiget dolor, situs ipsius dolentis partis indicat. Quæ omnia ex libro de locis affectis repetenda. In quacunq; igitur ventris inferioris parte interna dolor excitetur, qui non flatuum, non frigidi, sed humoris calidi, non intẽperiei simplicis, sed inflãmationis sit soboles: qui non per circuitus quosdam exercet, sed continuus est: qui non recens, sed iã à longo tẽpore fatigat: qui non mobilis, sed fixus: qui febrem habet præsentẽ aut non ita dudum solutam, quique nec discutientibus remediis multoties adhibitis cessit: nec in scirrhum degenerauit: nec alio translata materia aliquãtulũ desæuit: hic inquam dolor, vt in suppuratum abeat circa sexagesimũ diem, nisi mors præueniat, necesse est. Tales autẽ suppuratus tumorum, qui digesti non sunt, non modò citius, sed etiã magis in hypochõdriis contingunt, quàm circa vmbilicum: & hi, qui circa vmbilicũ frequentius ac celerius, quàm qui in imo ventre consistunt. Causa est loci calor maior, à quo quicunq; tumores longius ad inferas partes recedunt, etiã serius minusq; suppurant: quò fit, vt qui sub vmbilico sunt, raro in pus conuertãtur. In hypochõdriis verò caloris insiti vis maior est, siue partes cõtinentes spectentur, siue cõtenta viscera. Sub vmbilico inanitas quædã & frigidior locus, vbi non nisi hypochondriorum beneficio concoctio peragitur. Ob eamque causam scribit Hipp. 6. Epid. sect. 2. suppurationum vmbilicum

terminum

terminum esse, hoc est, minimum vel rarò admodum suppurationes fiunt sub vmbilico, si loca inferiora cum superioribus conferas. Signa suppurationum eruptioni proximarum sunt: aluus turbatur, ob saniem quæ primùm exudat, & ad excretionem irritat, vnde etiam sæpè dolor colico similis excitatur: horror, sudor frigidus, deliquium frequens animi, extimarum partium frigus.

APHOR. XXIII.

Ἐπὶ ἀκρήτῳ ὑποχωρήσει δυσεντερίη, κακόν.

A *Syncera deiectione dysenteria, malum.*

Syncera deiectio, est aliquando biliosa merè: aliquando in qua humor non permixtus aliis vacuatur. Sępius tamen intelligimus deiectiones synceras biliosas: hîc intelligere oportet, vt humor sit acris, siue sit atra bilis, siue flaua. Acris quia non diluitur aquosa humiditate, quæ bilem temperat, & ita exulcerantur intestina.

SCHOLIA.

Syncera deiectio trib⁹ modis dicitur. Vno, quo bilis omnis quidem, sed flaua excernitur. Porracea enim & æruginosa excrementa, non solet Hippoc. ἄκρητα dicere, sed bilem flauam, quæ serosæ materia non sit permista: natura enim constante flaua bilis aquea humiditate temperatur, qua dissoluta bilis coloratior, crassior, acriorque relinquitur: idque fieri consueuit, vbi ardore febris aqueum illud resoluitur. Altero, quo humor quilibet omni societate humiditatis serosæ destituitur, siue ea humiditas sit serum illud quod singulis humoribus suum est, siue serum illud, quod ex potu aut ex liquore

quo cibus solidior diluitur, ortum habens, sanguini ita permiscetur vt eius vehiculum sit: siue serum illud quod carnes glandulosæ in intestinis continuæ, quasi saliuam quandam gignunt, deiectionibusq; permiscent. Tertio, quò humores alterius permistione carent: quomodo in massa sanguinis humores permisceri dicuntur, nec in illa synceri reperiri, in suis autem conceptaculis puri ac synceri contineri, vel bilis flaua in folliculo fellis, humor melancholicus in liene, pituita in ventriculo. Syncera ergo deiectionis cuiuslibet species, dysenteriam parit: prima quidem propter intemperiem calidam ac siccam, quâ bilis flaua aduritur, adusta acrior ac crassior redditur, suaq; acrimonia tunicas intestinorum exulcerat. Secunda, ob siccam & calidam intemperiem intestinorum, quæ sua lubricitate glandulosa ac adiposa destituta præterlabentes deiectiones non humectant, vnde illæ sicciores factæ promptè intestina erodunt. Tertia, is verò deiectionis modus præ cæteris difficultatem intestinorum parit: id quod de syncerè biliosis & atrabiliariis facilè potest intelligi: nam harum mordacitas aliarum societate ac permistione castigatur ac retunditur: idem quoque de melancholicis ex succo melancholico, & de pituitosis ac sanguineis: non quidē primis diebus, sed vbi longiori tempore perseuerarint: hi enim tres humores suis conceptaculis aut venis exclusi diuturnitate temporis putredinem & à putredine acrimoniam tandem cōtrahunt, vnde intestina erodunt. Si ergo ex Hipp. omnis syncera meraq; excretio mala sit, mala quoque ac perniciosa est omnis syncera deiectio, potissimum ea quæ dysenteriam parit: nisi forsan illa superueniat dysenteria ex longis & acutis morbis absque vllo visceris alicuius abscessu, dolore magno, cibiq; fastidio: vel nisi initio morbi suboriatur, vbi scilicet nondum naturæ actio in morbosam materiam cœpit: aut, nisi eadem in crisi aut vi medicamenti excitetur, corpore diligenter expurgato.

APH.

APHOR. XXIIII.

Ἐπὶ ὀστέου διακοπῇ ἢ παραφροσύνη, ἢν κενεὸν λάβῃ.

AB ossis vulnere desipientia, si in vacuum vsque penetrauerit.

Sunt qui addunt huic sententiæ ἔκπληξιν vt Apho.4. huius lib. Potest aliquando præcidi os capitis vsq; ad διπλόην, id est, secundam laminam:& hæc vulnera sine periculo sunt, nec necesse est sequi delirium si terebellis & aliis instrumentis Chirurgicis vtaris. At si vi perueniat in cauum & vacuum, id est, spatium illud inter cranium, os & membranas, sequitur ἔκπληξις & delirium, violatis scilicet & affectis membranis.

SCHOLIA.

QVod in Coacis τιτρώσκεται, primo de morbis τρωθῇ, hîc διακοπῇ scribitur. Est autem διακοπὴ in capite, fracturæ species, sub qua os altè diuiditur. Caput enim in tribus partibus vulnerari potest: foris quidem, accepto ictu aut casu in cute, panniculo carnoso & pericranio. Caluaria fracta, rupta aut conquassata ad priorem, aut diploen aut posteriorem tabellam Caluariæ. Membrana vtraque cerebri, pia scilicet & dura, eiusque substantia, aut etiam ventriculis eiusdem vulneratis. Hic agitur de Caluariæ seu cranij fractura, cuius apud Hippocratem libro de vulneribus capitis quinque sunt species. Incisio, fissura, collisio, sedes, alterius partis, quàm vbi vulnus exceptum est, fissura. In quibus omnibus fracti cranij speciebus, delirium suboritur, non quidem simul atque vulnus inflictum est, sed vbi vulnus moram aliquam traxit. Id verò accidit duabus de causis, vel quia ab externo aëre alioquin frigido, imò verò ipso cerebro frigidiore etiamsi

æstiuus fuerit, intemperiem quandam frigidam cerebrum eiusque membranæ contraxerint, & ab ea intemperie infirmitatem, vnde desipientia: nihil enim æquè cerebri naturæ aduersatur, quàm frigidum: quo fit vt in vulneribus capitis tanta diligentia spiritum animalem ab externa aëris iniuria protegant Chirurgi, vt etiam in aëre æstiuo patellas candentes ac ignitas vulneribus huiuscemodi admoueant: imò verò ipsa natura de tuendo ipso animali spiritu vsque adeo sollicita fuit, vt ipsum, non in substantia cerebri, aut eius membranis, sed in eius ventriculis foueri, erudiri, elaborari ac confici prouiderit. Aut sanè in cranij fractura tanta effusio animalis spiritus facta est, vt ad ratiocinandum nulla aut non nisi pauca spirituum suppetat copia: Est enim animalis spiritus animo instrumentum ad sensus omnes ac motus, omnes denique functiones animi obeundas accommodatum. Sic enim Galenus septimo de plac. Hip. & Platonis, causam amissionis sensus, motus & rationis ad copiosam spiritus animalis effusionem refert. Vnde efficit spiritum animalem neque substantiam esse animi, neque eius domicilium, sed primum tantum ipsius instrumentum ad omnes motus & sensus: quod videlicet is resolutus, exinanitus, aut diminutus, nequaquam animali vitam adimat, sed motum, sensum, mentémque debilitet, quod rursus collectus restituatur, alioqui ipso ex vulnere dissipato, animal necessariò interiret, quemadmodum cerebri corpore vehementer diuulso, quia in eo animus ipse residet, animal interire necesse est. Ergo si vulnus capitis ad vacuum, id est ad spatium quod interiacet penetrarit, factáque sit effatu digna cranij fractura per quam externus aër intro subiens noxam aliquam membranis cerebri ipsique cerebro intulerit, desipientia suboritur, stupor quoque, quemadmodum in Aphor. 14. huius sectionis dictum est.

APHOR. XXV.

EK φαρμακοποσίης σπασμὸς, θανατῶδες.

A Medicamenti potu conuulſio, mortifera.

Expoſitus eſt ſupra Aphoriſmo 1. libr. 5. & 4. eiuſdem.

SCHOLIA.

HIc ſolius conuulſionis, nõ diſtenſionis meminit: quòd diſtenſio nulla ab inanitione aut malefica qualitate fiat, vt ſupra dictũ eſt, ſed ſola cõuulſio: nec idem eſt hic Aphoriſmus cum primo Aphoriſ. ſectione quinta, Conuulſio ex elleboro lethalis: nam ibi, præter purgandi vim, elleboro qualitas acris ineſt, quæ neruos & ventriculum offendens excitat conuulſionem. non idem quoque cum Aphoriſmo 4. eiuſdem ſectionis. A purgatione immodica, conuulſio aut ſingultus, malum. Conuulſio enim quæ ad immodicam purgationem ſubſequitur, cauſam habet proximam ac coniunctam, ſolam ſiccitatem ac inanitionem, quam immodica purgatio inuehit. At in hoc Aphoriſmo, non ſolùm quæ à medicamento ſuper purgante immodica purgatio inducitur, ſpectatur: ſed & malefica cuiuſlibet medicamenti, ſiue purgantis, ſiue non purgantis, qualitas notatur. tum enim medicamenta quamplurima deleteria ſola quantitate, aut toto genere, qualia ſunt apium riſus: ſolanum, cicuta, anacardi, quæ conuulſionem excitant non vi cathartica, ſed maligna qualitate, quæ cerebrum offendens excitat vim animalem ad motus conuulſiuos, quibus cerebrum propulſare iniuriam nititur. Qualis conuulſio multò celerius & promptius perimit quàm quæ à

vi hypercathartica excitatur: quod maior noxa adferatur cerebro à qualitate malefica, quàm ab hypercatharsi.

APHOR. XXVI.

Ἐπὶ ὀδύνῃ ἰσχυρῇ τῶν περὶ τὴν κοιλίην ἀκρωτηρίων ψύξις, κακόν.

PRopter vehementem dolorem partium ad ventrem attinentium, extremarum perfrigeratio, malum.

Hic sermo est particularis. Vniuersalis verò est huius sectionis Apho. 1. & lib. 4. vbi dicebamus frigiditatem extremorum oriri, aut ab inflammatione interna & insigni, quæ instar cucurbitulæ attrahit sanguinem à partibus externis: aut ab extinctione caloris natiui: aut à crassa materia intercipiente vias: aut vt in febribus ardentibus (quando exteriora frigent, interiora calent) consumpta humiditate partium extremarum à calore febrili. Iam in vehementi ventris dolore partes extremæ frigent, aut propter insignem inflammationem, aut erysipelas, aut cancrum, vel ob crassos spiritus & flatus, vel inæqualem intemperiem, aut vitream pituitam. Si dolor commouetur à crassis flatibus, inæquali intemperie, & vitrea pituita, non est malum. Si ab inflammatione interna, aut cancro, aut erysipelate interno, malum.

SCHOLIA.

DOloris nomine, inflammationem, vel erysipelas, vel cancrum, vel abscessum, vel aliquam dispositionem dolorificam in aliqua ventris inferioris parte, vt ventriculo,

culo, hepate, liene, ſub vmbilico, inteſtinis, renibus, vtero, intellige. Sic in inteſtinis excitantur dolores vel ab acri humore inteſtina mordente: vel à ſpiritu flatulento intercluſo, nec exitum habente: vel à cancro: vel abſceſſu dolorifico: vel ab intemperie confirmata ac penè hectica eorundem. Hinc grauiſſimi cruciatus circa vmbilicum ſentiuntur, qui neque medicamentis, neque fotibus, neque clyſteribus ſoluuntur, Aphoriſmo vndecimo, libro quarto. Proinde non minora ſymptomata in hiſce doloribus oboriuntur, quàm in acutis morbis, quòd in ventre inferiore partes ſint quædam nobiles, aliæ verò, quarum officio ad vitam partes nobiles carere nullo modo poſſunt, eæ quidem omnes exquiſito ſenſu præditæ. Ergo quemadmodum in acutis morbis, manus, pedes, naſi extremum, aures molliculas, vniuerſam denique cutim frigere, malum, ex Aphoriſmo primo huius ſectionis: Sic quoque in doloribus ventris inferioris, his potiſſimum qui ab inflammatione, vel eryſipelate, vel cancro, vel abſceſſu dolorifico, vel ab intemperie confirmata, ac penè hectica partium ſolidarum in eo contentarum, ortum habent, extremas corporis partes frigeſcere, lethale ac penè funeſtum: indicium enim eſt, non modò partem dolentem obrui humorum multitudine, quos reliquæ partes tum proximæ, tum remotæ pro diuerſa corporis plenitudine in eam expellunt, quòd affecta particula, quaſi vniuerſi corporis ſentina, reddatur: ſed & ob doloris magnitudinem, aut partis affectæ conditionem, aut naturæ debilitatem, cor in conſenſum trahi: in cuius ſubſidium extremæ partes ſanguinem ac ſpiritum tranſmittunt. Adde quòd, cum nihil omninò ſit quod vires æquè deijciat quàm dolor, in tam vehementibus ventris doloribus non poteſt non languere calor natiuus, nec fieri quin ad doloris magnitudinem animi deliquium accedat.

Funestum quoque in doloribus vehementissimis, capitis (quos vnà cum nephriticis ventriculi, & ilei doloribus omnium dolorum vehementissimos existimat Plinius) succingentis membranæ, & anginæ tertia specie, reliquísque interni corporis doloribus extremas partes refrigerari, ob easdem causas.

APHOR. XXVII.

Γυναικὶ ἐν γαστρὶ ἐχούσῃ τεινασμὸς ἐπιγενόμενος, ἐκτρῶσαι ποιέει.

SI prægnanti tenesmus superuenerit, abortus est causa.

Tenesmus est irritatio recti intestini ad excretionem, vocant *les espraintes*. In laboribus partus sæpe irritatur rectum intestinum, & mulieres volunt sæpius deiicere, sed frustra. At si extra laborem partus mulier tenesmo corripiatur, erit vel ab vlcere, vel ab humore phlegmatico. Tum vtemur medicamentis calfacientibus, incidentibus & tenuantibus. & quia in mulieribus, grauidis, periculum est ne spiritus aut flatus permeet in vterum, vtemur suffitu qui tenuabit & concoquet: deinde leuibus clysteribus ex hydromelite bene cocto.

SCHOLIA.

TEnesmus, est continua & implacabilis desidendi cupiditas, qua nihil præter cruenta, pauca & mucosa egeritur. In causa est, vel genita in longum inflammatio œdematosa, hærentium illic excrementorum opinionem, & ea deiiciendi desiderium mouens: vel acris quidam aut salsus humor

mor in extremo inteſtino collectus aſſiduè ad excretionem irritans: vel obſtructio à ſtercore in tenui inteſtino coacto, vel vlcus recti inteſtini. Cùm ergo Teneſmus ſit affectus, & velut quædam dyſenteria ipſius recti inteſtini, facile per teneſmum vterus in conſenſum trahitur, tum vicinitate loci: vterus enim recto inteſtino inſidet: tum identitate ſubſtantiæ, vtriuſque enim ſubſtantia membranea eſt: tum ſimilitudine facultatis expellentis: vtrumque enim vim habet expultricem quæ muſculorum abdominis ope, quod ſibi qualitate vel quantitate moleſtum eſt, expellere nititur. Inanis ergo & frequens recti inteſtini conatus ad vterum peruenit ſtimulátque ipſum vterum cupiditate penè ſimili expellendi quod continet. Qualis conatus in vtero gerentibus abortiendi periculum minatur: adde quod tam frequens deſidendi motus ac contentio non poteſt citra ſummam totius corporis, potiſſimum vero vteri laſſitudinem, ac defatigationem grauidæ mulieri accidere.

APHOR. XXVIII.

Ὅτι ἂν ὀςέον ἢ χόνδρος, ἢ νεῦρον ἀποκοπῇ ἐν τῷ σώματι, οὔτε αὔξεται, οὔτε συμφύεται.

Siue cartilago ſiue neruus ſectus fuerit in corpore, neque augetur, neque coaleſcit.

Hæc ſententia expoſita eſt Aphor. 19. ſect. 6.

APHOR. XXIX.

Ἣν ὑπὸ λευκοῦ φλέγματος ἐχομένῳ διάῤῥοια ἐπιγένηται ἰσχυρὴ, λύει τὴν νόσον.

SI leucophlegmatiâ detento fortis diarrhœa superuenerit, morbum soluit.

Videtur hæc sententia repugnare experientiæ: quia & in aqua inter cutem seu leucophlegmatia (vbi totum corpus tumet pituita alba intercepta) & in ascite, sæpe videmus alui profluuia commoueri, & tandem mori ægrum. Quare distinguenda est hæc sententia, vt fecit Hippocrates lib. de morbis. Si iam affectis viribus ægri & præcipuè visceribus, sequatur alui profluuium, non tollet morbum, sed ægrum. At si morbi initio & integris viribus ac visceribus, spontè naturæ perturbetur aluus, liberabitur æger, vacuata scilicet materia morbi.

SCHOLIA.

HYdrops, tumor est præter naturam, aliâs totius corporis, aliàs ventris: ille ab humore, hic etiam à flatibus excitatur. Quo fit, vt triplex sit omnis hydrops. Alius, ab humore pituitoso per carnem, sub carne & iuxta carnem sparso & collecto, qui ob id variis nominibus ἀνάσαρκα, ἐπίσαρκα, βαρκίτης, ἐπισαρκίδιον & ὑποσαρκίδιον exprimitur. Alius, solo ventre aqua distento, qui ἀσκίτης: Alius, solo ventre flatu pleno & tumente, qui τυμπανίας siue τυμπανίτης. Hic agitur de ea hydropis specie, quæ anasarca dicitur, quam Hippocrates hîc λευκὸν φλέγμα, aliis verò in locis λευκοφλεγματίαν appellat: quòd hoc genus hydropis fiat ab alba pituita seu humore pituitoso & in vasis & in habitu corporis collecto: eoque vel illhuc transmisso ab hepate quouis modo refrigerato: vel ibidem genito à tota carne corporis veluti in aquam resoluta. Hic enim pituitosus humor in habitu corporis ab intemperie frigida partium solidarum sine magno

gno hepatis vitio gigni potest, nimirum ex vitio tertiæ concoctionis: quemadmodum indicant œdemata seu inflammationes quæ in singulis externis partibus, potissimum verò à fonte caloris remoti fiunt. Quo fit vt Anasarca non solum hepatis vitio, sed & intemperie frigida totius habitus corporis istius humoris pituitosi copiam progignente interdum oriatur. Quanquam Hippocrates nomine λευκῦ φλέγματος *seu* λευκοφλεγματίας, *aliquando cachexiam phlegmaticam notat, malum videlicet corporis habitum, in quo plurima huiuscemodi pituita alba, vel liuida aliis quibusdam admixtis humoribus: tum in vasis, tum in toto corporis habitu aceruata est, à frigida intemperie partium solidarum & hepatis, ob quam sanguis per carnosum genus suffunditur, nec agglutinatur, nec assimilatur: vnde cutis exalbescit, viuidi caloris flos deperditur, caro mollior est & quodammodo tumida. Sic* λευκὸν φλέγμα *sumitur Apho. 74. huius sectionis. Qualis cachexia semper antecedit hydropem anasarcam, interdum etiam alias hydropis species, quando sensim materia colligitur in abdomine. Alba igitur pituita, quæ hîc nil aliud est quàm anasarca (quanquam Aretæus Anasarcam appellat, si in humorem sanguineum, aquosum, tenuem, carnes liquatæ sint: Leucophlegmatiam verò, si ex alba pituita crassa & frigida sit affectus) siue vitio hepatis, siue habitus totius corporis frigida intemperie contrahatur: alui profluuio, robore naturæ aut artis industria procurato, salutariter & absque vllius recidiuæ metu soluitur. Siquidem experimenta docent (inquit Holerius in praxi) in hydrope naturam contra morbum suas vires interdum exerere, atque alios alui profluuio liberari: aliis & pituitam & flatus in halitum discuti, vt detumeat venter. Quosdam etiam sudore multo per laxiores poros abdominis & per femora maioribus guttis effluente, conualuisse: Idem interdum rectè medici artificio tentari. Nonnullis salutaris fuit nauigatio*

me-

maritimo halitu vomitum sæpius concitauit, siccante pituitam atque resoluente: Interdum quoque salutare fuisse vlcus in cruribus modò sponte ortum, modò igne comparatum. Verum hos omnes εὐσπλάγχνους esse oportet, id est, sanis firmisq; visceribus, vt scribitur in Prorrhetico: alioqui tumore subsidente & larga per aluum effusa aqua, siue sponte, siue arte, paulò post moriuntur. Quocirca spes aut desperatio hydropis à visceribus captanda est: frustráque omnino tum natura, tum ars molitur vacuationem materiæ, vbi desperata vitia latent in visceribus. Ergo alui profluuium, siue sponte naturæ, siue artis industria procuratum non soluit Anasarcam nec alium quemcumque hydropen, nisi hæ quatuor adsint conditiones: firma sint viscera, hydrops incipiat, nec sit adhuc confirmatus, nimirum antequam viscera grauius læsa sint, intemperies hectica contracta, vires diuturnitate morbi fractæ: vt alui profluuium circa principia accedens sit vehemens & copiosum, non impar morbo: vt aquosum sit, sine cruditate tamen, quo nimirum morbificus humor excernatur. Si enim cũ cruditate fuerit, ab imbecillitate nimirũ retentricis aut ab interceptione anadoseos, aut alimentorum corruptione, non erit salutare hydropi. Per quas autem vias ab habitu corporis (per medium nimirum hepar & venas mesaraicas) aquosus ille humor è corporis habitu in ventrem & intestina conuertatur, vide Scholia in Aphorism. 14. sect. 5. & Aphor. 55. huius sectionis.

APHOR. XXX.

Ὁκόσοισιν ἀφρώδεα τὰ διαχωρήματα ἐν τῇσι διαῤῥοίῃσι, τουτέοισι ἀπὸ τῆς κεφαλῆς ταῦτα καταῤῥέει.

QVibus per diarrhœas spumosa sunt alui excrementa, ibi à capite fit defluxio.

Intel-

Intelligere oportet quòd hîc Hippocrates dicit cerebrum esse fontem pituitæ non solùm, quòd hāc propter suam naturam gignit: sed etiam cùm calfactum est. Hanc attrahit à toto corpore, quam rursus demittit ad pulmones, & ad ventriculum. Si hîc sit diutius, refrigerat ventriculum, excitat etiam sæpe diarrhœam, in qua ob celerem & vehementem agnitionem talis humoris fit spuma, possunt quoque esse spumosa excrementa, quum vel pituita illa est acris, vel mixti sunt spiritus flatuosi. Nec tamen sequitur, hæc deiectio est spumosa, ergo est à capite. Nam materia potest agitari in intestinis, & inde spumosa erit ob longitudinem viæ. Item in dysenteriis, vbi est coniuncta febris, sæpè excernuntur spumosa, quòd tamen non fit ob pituitam fluentem è cerebro.

SCHOLIA.

SPumæ generatio, fit ex spiritu flatuoso humidæ substantiæ permixto atque intercepto: Huius causa est interdum motus, aliquando calor copiosus aut igneus: motus quidem vehemens, qui agitatione sua inæquali substantiam lentam ac viscidam attenuat & in multas ac exiguas partes comminuit: Sic aqua hordeacea, sic zitum cùm ex alto refunditur, spumescit. Sic aqua maris ex violento ventorum impetu spumescit. Sic epilepticis, ob vehementem totius corporis agitationem sub accessionis finem spuma ex ore manat. Calor verò spumam efficit, aut quia is motum excitat, aut quia humidam substantiam in spiritum flatuosum mutat. Sic irati aut multo sermone concitati inter loquendum spumam edunt, ob saliuæ in extremis partibus palati genitæ, & vaporis ac aëris ex pulmone affatim prodeuntis commotionem concitantem à feruore sanguinis ebullientis circa cor in ira, aut

excalfacti in pulmonibus, à frequenti inspiratione ac expiratione inter loquendum. Sic aqua, dum feruescit in lebete, si crassior sit, spumam: sin tenuior, bullulas emittit. Sic strangulati spumam ore effundunt, simulatque efflarunt animam: quod in illis ob laqueo interclusam spiritus viam cordis calor aëris communione priuatus inflammatus multam edit fuliginem, ex qua suppressa aut intercepta, humidæque pulmonum substantiæ permixta, spumam ex pectore exprimit. Ergo deiectiones spumosæ sunt quæ plurimam spumam admixtam habent, eámque vel in ventre ac intestinis genitam: aut à venis in ventrem transmissam aut à cerebro aliisque corporis partibus in ventre delapsam. Spuma quidem in intestinis gignitur ab humore quocunque lento aut crasso in eo contento, agitato motu vehementi aut efferuescente. Sic enim in colico dolore spumescunt deiectiones ob agitationem pituitæ flatuosæ. Sic in lienteriis ob leuitatem intestinorum frequentemq́; & festiuum deiiciendi motum spumantes redduntur deiectiones. Sic in dysenteriis aliquando & diarrhœis, cùm ob assiduum deiiciendi motum, maximè verò ob calorem præter naturam in intestinis conceptum, humores ipsos viscidos qui deiiciuntur colliquantem, biliosæ aut pituitosæ deiectiones spumescunt. Transmittitur autem spuma à venis in ventrem ac intestina, cùm in venoso genere calor adest præter naturam qui pituitosum aut biliosum humorē ibi cōclusum exurit vel colliquat, vel agitat. Hinc videas in febribus pituitosis, spumosas deiectiones reddi: solui quoque non rarò iterum febrésque acutas ac biliosas per deiectiones biliosas, spumosas. Delabi etiam potest spuma in intestina à cerebro, ventriculo, pulmonibus, mesenterio, maximè verò à cerebro & ventriculo, in quibus nimirum partibus, tanquam propriis pituitæ excrementitiæ receptaculis, plurima humoris pituitosi colluuies gigni ac coaceruari solet. A cerebro autem iam delabi coniiciendum si quædam malè affecti cerebri

signa se offerant: vt si Catharrhus aliquis fatiget, aut vrgeat grauitas capitis: lethargus, surditas, apoplexia aut aliquis alius cerebri affectus praecesserit. Si deiectio ipsa alba, lenta, viscida, crassa sit, multásque ac magnas habeat bullas ac ampullas: Quae signa, aliáque huiuscemodi si adsint, aliunde quàm à cerebro spumam illam delabi coniiciendum: Proinde hic Aphorismus Hippocratis non nisi experientiam attestantem habet, eamque in paucissimis exemplis. Ista autem spumosa pituita cùm à cerebro in intestina descendit, vel in ventriculum primum: deinde à ventriculo in intestina delabitur: vel in pulmones primum, deinde à pulmonibus per sinistrum cordis ventriculum, aliasque vias quarum Galenus in Commentario meminit in intestina delabitur. Hic transitus posterior à Galeno non probatur, quod fieri non posse existimet, vt spumosa pituita vbi permixta fuerit sanguini, tot venas vnà cum sanguine possit peruadere, ita vt adhuc spumosa maneat in intestinis: quòd etiam in catharris ad pulmones delabentibus sputum raró spumosum cernatur, multominus cùm illi ad ventrem aut intestina descendunt. Verum si authore ipsomet Galeno sexto de locis affect. capite quarto, e purulentis pulmonibus syncerum pus ac album per sinistrum cordis ventriculum ortum, arteriam, venam cauam, venas minores mesenterij in aluum deriuatur. Si eidem Galeno Comment. in libro sexto Epidem. sectionis sextae empyematis purulenta materia in cauitate thoracis contenta, per medium hepar, genusque venosum ad intestina transmittitur. Si aqua anasarca laborantium per medium hepar ad intestina feruntur. Si authore Hippocrate Aphorism. 14. libro 5. sectione secunda Coacarum, praesagiorum angina soluitur eius pure per easdem vias in intestina translato: per easdem quoque vias spumosa pituita à cerebro in aluum transferri eodem iure poterit. Nec necesse est interim in eo via tra-

ctu quantumuis longo ſpumoſam illam pituitam ſanguinis permiſtione tingi: ideoque ſpumoſam ad inteſtina traduci nō poſſe: natura enim ſagax ac prouida ſuos impetus motionéſque repentè peragit, nec ſinit ſanguini, alioquin vitæ theſauro, ſpumoſam illam pituitam permiſceri, ſed eam quæ data porta citiſſimè expellit. Sic videas in purgationibus ſynceros educi: In recens enixis mulieribus lac ſyncerum ac candidum ab vlceribus vnà cum lochiis per vterum expurgari, non niſi longis variarum ambagibus, primum traductis. Spumoſæ quoque deiectiones fiunt à delapſu pituitæ ſpumoſæ in inteſtina, eiuſque genitæ aut aceruatæ in ventriculo à cibis flatulentis, viſcidis, lentis, crudis. Sic enim Gal. comm. 13. in lib. 3. de ratione victus acutorum mulſam meraciorem epotam ſpumoſas reddere deiectiones ſcripſit: aut ab imbecilla coctrice ventriculi: aut ab intemperie calida eiuſdem: quomodo Hippocrates aquam in ventriculo bilioſo bileſcere ac ſpumeſcere dixit. Vnde autem hæc ſpumoſa pituita in inteſtina excidat, an à cerebro, an à ventriculo, præter partium malè affectarum ſigna, id inquirendum ex ipſius ſpumoſæ deiectionis forma. Quæ enim à cerebro manat, vt dictum eſt, lenta eſt, viſcida, craſſa, compacta, magnas habens bullas: quod illi accidit non ſolùm ob eam agitationem quam patitur in cerebro aſſiduo motu contractionis & dilationis, cordis more, ex ſe & ſua ſponte citato: ſed & ob vehementem motum quem illi viæ longitudo parit. Quæ verò à ventriculo, multò tenuior, liquidior, minus flatulenta, nullas aut niſi paruas ac exiguas bullas habens.

APHOR. XXXI.

Ὁκόσοισι πυρέσσουσιν ἐν τοῖσιν οὔροισι κειμνώδεες αἱ ὑποστάσιες γίνονται, μακρὴν τὴν ἀῤῥωστίην σημαίνουσιν.

Qui-

QVibus per febres in vrinis ſedimenta craſſioremfarinam referunt, longam inualetudinem fore ſignificant.

Κρίμνον ἢ κρίθη & apud Homerum κρῖ per apocopen aliquando ſignificat hordeum, aliquando farinam hordei, vel tritici rudius craſſiuſque commolitam & confectam. In Dioſcoride ſignificat pultem quandam craſſiorem. Inde τὰ κριμνώδεα οὖρα in quibus τῷ κρίμνῳ id eſt farinæ craſſiori ſimilia deponuntur. Ergo in vrinis ſunt aliquando ſedimenta diuulſa magna nec alba, & colliquatæ carnis ſigna ſunt. Alia ſunt quæ rubent & orobis ſunt ſimilia, quòd indicium eſt aſſati ſanguinis & colliquationis hepatis & renum. Quæ verò nigra ſunt eliqueſcentem ſplenem magis indicant. Sunt etiam alba, lenta & viſcida, quæ indicant. Sunt etiam alba, lenta & viſcida, quæ indicant corpus abundare pituita vitrea & craſſa. Hæc aliquando cruda excernitur cum vrinis: aliquando vtcumque elaboratur & coquitur à natura, & tum meiuntur quæ Hippocrates vocat κρίμνα γυοειδέα, vbi vrinæ ſunt craſſæ & veluti fuſa cryſtallus: aut tanquam ſi humorem aqueum ex oculo vitulino effundas. Si igitur huiuſmodi vrinæ appareant in febricitantibus, vel mortem in breui denunciant, vt Sileno qui die 11. mortuus eſt: vel longæ ægritudinis indicia ſunt (vt eius qui in Dealcis horto decumbens 40. die iudicatus eſt) quia materia illa eget longa coctione.

SCHOLIA.

PRognoſtica aliquot in morbis adferũtur, petita ab vrinis, quæ vim habent maximã prædicendi in febribus vtpote

affectibus venosi generis. Primum prognosticon est. Quæ farinæ crassiori similia volitant aut subsident in vrina febricitantium, longam ægritudinem aut mortem præsagiũt. Hæc enim contenta fiunt, vel à sanguine crasso eoque melancholico, aut pituitoso ardore febris exassato & torrefacto, vel à colliquatione, non solum adipis, aut carnis, sed & totius substantiæ partium solidarum facta ab ardore febrili. In priori casu si vires validæ fuerint, sola morbi longitudo metuenda: crassus enim humor non nisi longo tempore concoqui poterit, talis autem vrina tenuis esse solet. Si verò vires langueant, nulla spes salutis, sed proximus interitus expectandus. In casu posteriori, oleagina vrina præcedere consueuit, furfuracea subsequi, tandem farinacea, & tum certa mors imminet.

APHOR. XXXII.

Ὁκόσοισι δὲ χολώδεες αἱ ὑποστάσιες, ἄνωθεν δὲ λεπταὶ, ὀξεῖην ἀῤῥωστίην σημαίνουσιν.

Qvibus in vrinis biliosa sedimina, sed supra tenuia apparuerint, acutum morbum significant.

Sæpe videmus in vrinis superiores partes biliosas, inferiores aquosas: è contrario nunquam, vt Gal. apertè tradit in comm. Bilis enim ignea & leuis sursum euehitur, aqua grauis & terrea deorsum deprimitur. In ardente igitur febre si primis diebus vrinæ appareant tenues, hoc est, aquosæ & crudæ, & tandem pallidæ ac biliosæ, significant acutum morbum, breuem futurum, quia natura robusta citò aggreditur coctionem.

SCHOLIA.

SEcundum Prognosticon. Sedimina biliosa acutum morbum præsagiunt: ea præsertim quæ in medio vrinæ propendent, aut in summa facie innatant: suntque admodum tenuia. Quò enim sedimen crassius est, eò crassior humor putris, vnde prodit: & cuius veluti quædam est portio, sed iam cocta, secreta & naturæ vi depulsa cum vrina. At quò crassior humor est qui febrem committit, eò longior futurus est morbus: Quò verò tenuior, eò breuior morbus: Sediminum autem cum triplex sit genus situ: Vnum, quod in imo subsidet & hypostasis, id est, sedimentum propriè dicitur. Alterum, quod in medio propendet Enæorema, id est suspensum. Tertium, quod sũma facie innatat, nubes seu nebula aut nubecula. Quod in medio suspendet, aut suprema parte vrinæ innatat, estque biliosum, id est, aurei, aut spicei, aut crocei, aut rubri, aut citrini coloris, bilem admodum tenuem in venis exuperare, aut sanguinem vehementi incendio corrũpi significat multo magis quàm id quod imo subsidet. Proinde Enæorema aut nubecula biliosa, acutissimum morbum præsagiunt eumq; breuissimũ. Quò enim bilis tenuior est ac calidior, eò celeriùs mouetur: quò celerius mouetur, eò acutiorem ac breuiorem morbũ committit. Quemadmodum ergo sedimina farinacea lõgum morbum denunciant, ita sedimina biliosa, acutum & breuem.

APHOR. XXNIII.

ΟΚόσοισι δὲ διεστηκότα τὰ οὖρα γίνεται, τουτέοισι ταραχὴ ἰσχυρὴ ἐν τῷ σώματι ἐστιν.

QVibus vrinæ sunt diuersæ, iis vehemens fit in corpore turbatio.

APpellat διεστηκότα τὰ οὖρα diuulſas vrinas, inæquales, quæ ſunt, quando pars quædam cruda, quædam cocta apparet : vel quando vno die coctæ apparent, alio crudæ: vel quando vna atque eadem hora apparet quiddam coctum & quiddam crudum. Tunc autem iuuanda eſt natura medicamentis tenuantibus & incidentibus, quia materia cruda & craſſa eſt, & ob id contumax. Eſt autem ταραχὴ perturbatio illa & commotio, quæ fit natura vehementer pugnante & morbo acriter repugnante.

SCHOLIA.

TErtium prognoſticon. Conſtans & æquabilis vrina, id eſt, quæ & calore, & ſubſtantia & contentis ſibi ſemper eſt ſimilis in toto morbi decurſu, naturam morbo ſuperiorem indicat, morbumque fore ſalutarem ſiue breuem, ſiue longum denunciat: quòd is ab humore ſimplici non permiſto aut contrario aut diuerſo fiat. At, quæ in febribus apparent vrinæ inconſtantes & inæquales, id eſt, quæ modò albæ & tenues, modò aliæ meiuntur, quæque diuerſis temporibus ſibi ſunt diſſimiles, aut calore, aut ſubſtantia, aut duabus tantum, aut omnibus his circunſtantiis, vno die bilioſæ, altero pituitoſæ, cruentæ, aut melancholicæ: magnam in corpore tempeſtatem ac ſeditionem, morboſq; contrarios denunciant. Natura enim grauius turbatur à multis, quàm ab vno: à diuerſis iiſque contrariis & impermiſtis, quàm ſimplicibus humoribus.

APHOR. XXXIV.

ΟΚόσοισιν ἐν τοῖσιν οὔροισιν ἐφίσανται πομφόλυγες, νεφριτικὰ σημαίνουσι, καὶ μακρὴν τὴν ἀῤῥωστίην ἔσεσθαι.

Quibus

QVibus in vrinis bullæ innatant, nephritim & longam fore inualetudinem significant.

Hic non intelliguntur bullæ quæ excitantur commotione, vel circulatione vrinæ, vel circumlatione: sed eæ quæ renales à medicis appellantur: quæ leuiter tinctæ sunt & pallidæ. Fiunt autem bullæ à materia crassa & viscida, quæ renibus impacta agitur à calore renum, & quanto crassior est materia & magis viscida, tandiu diutius persistunt. Apparent & bullatæ vrinæ in distillationibus à cerebro: sed in iis circulus liuidus est, qui non est in renalibus. Et si is continuus est nec interruptus, grauior capitis dolor significatur, si contra breuior.

SCHOLIA.

QVartum Prognosticon. Vrinæ spumantes aut bullis magnis vel exiguis innatantibus differtæ, morbum renalem eumque longum præsagiunt. Spuma & bullæ enim fiunt à crassis flatibus in humida substantia viscosa inclusis ac interceptis: flatus autem sunt intemperiei frigidæ, vel saltem imbecilli caloris soboles. Ergo spuma & bullæ, quæ cum vrina abeunt, originem trahunt vel ex renibus refrigeratis, vel ex aliis corporis partibus à renibus longè dissitis vtpote capite, pulmonibus, ventriculo, hepate, venis viscidos humores flatibus permixtos generantibus, eosq; ad renes transmittentibus. Non enim ex vesica manare possunt illi flatus, cum vesica paulo frigidior sit, quàm vt flatus mouere aut spumam, vel bullas generare possit. Non enim à quouis frigore flatus gignuntur, sed à frigore caloris

coniuncto, vel potius ab imbecillo calore. Viscidi ergo isti humores siue ex renibus refrigeratis siue in renibus geniti ac aceruati, siue aliunde ad renes transmissi, cũ prae lentore suo per angustos renum meatus praeterlabi non possint, haerent in illis meatibus, ibiq; obstructionem pariunt: vnde morbus renalis gignitur, qui nisi soluatur dolorem nephriticũ, aut lithiasin tandẽ inuehet: At morbus ille renalis longus futurus est, quòd is à viscido humore fiat, qui ad sui coctionem multum tẽporis requirit necessariò. Hinc ergo collige spumã & bullas quae cum vrina effluunt, non solum gigni extra corpus solo motu, dũ nimirum vrina defluit in matulã, vt nonnulli putant his argumentis ducti, quòd quantò maiore impetu vrina eijcitur in matulam, eò spuma & bullae maiores fiant: quòd vbi quis meiat, ita vt vrina non moueatur neque in matulae fundum illidat, nulla spuma videatur: quod itẽ si quis caput virgae vrinae immergat, ac fundum matulae contingat, sinatque sensim vrinam effluere, nulla spuma nullaque bullae soleant erũpere, etiamsi morbus renalis saeuissimus infestet: Sed & eas gigni in corpore, ac in venis fieri & consistere, manareque saepenumero à variis corporis partibus easq; per venas aut arterias aut neruos ad renes & à renibus vnà cum vrina extra corpus effluere, vt supra dictum est, quemadmodum constat ex faecibus spumosis, quas ex variis corporis partibus in aluum deriuari praecedente Aphorismo docuimus. Deinde si semen quod totum spumosum est ab ea spirituum copia quos in se cõtinet quibus dissolutis statim acquiescit vt scribit Galenus tertio capite libri primi de semine, & Aristoteles capite secũdo libri primi, & capite sexto libri quinti de generatione animalium, gignatur in corpore, verisimile est spumã non tantum extra corpus sed in corpore gigni. Spumae autem intus genitae signum hoc erit, si sensim ac paulatim mista vrina, nihilominus spumescat: si spuma diutius perseuerat: quae extra corpus genita spuma est, non nisi cum motu ac agitatione

fit,

fit, & vt celerrimè gignitur sic celerrimè dissoluitur. Notandum verò, non solum ex defectu coctionis, aut cruditate, vel potius ab intemperie frigida partium gigni spumam atque bullas, sed etiam à colliquatione pinguedinis partium solidarum, non aliter quàm videmus ex colliquata adipe bullulas erumpere: discrimen hoc est, quia spuma & bullæ quæ à frigiditate manant, minus coloratæ, minusq́ perdurant, suntq́ crassiores quæ à colliquatione ortum habent, magis coloratæ diutius permanent, subtilioresq́ existunt: Sciendum interim spumam & bullas quæ intus efficiuntur latere: quoniam flatus conclusi in aqua dum per arctos meatus excluduntur comprimuntur, neque humorem eleuare possunt. Ubi verò extra vasa sunt, locumq́ ampliorem habent, humores quibus inclusi sunt, eleuant, sicq́ spumam faciunt. Quòd autem spuma & bullæ non solum renum, sed & aliarum partium affectus significent, sic habeto ex Fernelio. Spuma multa (inquit) citra vrinæ agitationem innatans, flatus plurimos in corpore vagari, ventriculum & intestina distendi, colicum dolorem imminere, idq́ vel fructuum vel leguminum immoderato vsu, vel insiti caloris imbecillitate. Ea si magnis bullis diu perseueret, crassos & viscosos humores ex hisq́ obstructiones indicat: at si leui causa hæ bullæ rumpuntur atque dissoluuntur, tenuem flatum, tenuesq́ humores. Si bullæ paruæ & exiguæ per vrinæ Coronam dispositæ sint, capitisq́ dolor adest, Cephalalgia quidem si Coronam omnem, hemicrania verò si illius solum medietatem occupent, acriorq́ dolor erit si aureæ sint & citrinæ, mitior si albæ & pallidæ, diuturnus verò si diu permaneant. Quæ porrò media vrinæ facie consistunt, pacati doloris sunt indices. Quum enim summam vrinæ partem teneant, ipsum quoque caput in homine summum dolore obsiderè

testantur, idque vel à flatu, vel ab humore, cuius speciem bullarum color exprimit. Bullæ granis exiguis similes in Corona sitæ, si dum versatur & agitatur vrina deorsum versus depulsæ, mox in Coronam resiliunt, destillatio è capite in pulmones, vel in ventriculum, vel in scapulas, vel in alias subiectas sedes procumbit, cuius vis & natura ex colore vrinæ, Coronæ atque bullarum intelligitur. Hæc Fernel. cap. 16. lib. 3. Pathologiæ.

APHOR. XXXV.

Ὁκόσοισι δὲ λιπαρὴ ἡ ἐπίστασις καὶ ἀθρόη, τουτέοισι νεφριτικὰ καὶ ὀξέα σημαίνει.

QVibus in vrina adipalis superficies est & conferta, iis nephriticum & acutum morbum adesse significat.

Febres omnes acutæ, dolores adferunt renibus, quia calfaciunt vehementer, colliquántque renes, ex qua colliquatione pingue quoddam supernatat in vrinis: hoc est minimè lethale, nisi vnà grauiora impetant symptomata. Pinguedo autem illa à renibus semel effluit, non paulatim, & conferta atque constricta esse potest, non diuulsa & distracta. At in colliquatione totius corporis, paulatim potius, non confertim per vrinas excernitur pinguedo.

SCHOLIA.

QVintum prognosticon. Pinguis vrina, confertim mista nephritidem denunciat. Pinguis & oleosa vrina redditur multas ob causas, etiã externas: Quibus circuncisis, si pinguis

pinguis vrina reddatur, aut totius corporis, aut renum colliquationem significat. Talis autem pinguedo, vel in Corona, vel à medio ad coronam, vel per totum vrinæ corpus cernitur, nec in ea apparet priusquam quieuerit: vtrius verò, an totius corporis, an renum colliquatio denotetur, hæc sint indicia. In colliquatione vniuersi corporis, pinguedinis excretio tardè & paulatim fit diuq́ durat, nimirum pingui colliquato per longos venarum anfractus tandem ad renes perueniente, adestq́ vel febris ardens, vel phthisis, vel hectica febris, vel hepaticus affectus, vel febris pestilens. In renum colliquatione, pinguedo celeriter excernitur & vniuersim ac confertim propter breuius ac minus interuallum, ita vt vrina multùm sit pinguis aliquot diebus, sed paucis, quibus exactis tandem pinguis esse desinat. Tam copiosa autem ac multa pinguedo non apparet nisi in acutissimis renum doloribus, vtpote inflammationibus eorundem, quæ febrem acutam vt cæteræ viscerum internorum inflammationes, habent comitem.

APHOR. XXXVI.

Ὁκόσοισι δὲ νεφριτικοῖσιν ἐοῦσι τὰ προειρημένα συμβαίνει σημεῖα, πόνοι τε περὶ τοὺς μύας ῥαχιαίους γίνονται. ἢν μὲν περὶ τοὺς ἔξω τόπους γίνονται, ἀπόστημα προσδέχου ἐσόμενον ἔξω. ἢν δὲ μᾶλλον οἱ πόνοι πρὸς τοὺς ἔσω τόπους γίνονται, καὶ τὸ ἀπόστημα προσδέχου ἐσόμενον μᾶλλον εἴσω.

SI quibus verò è renibus laborantibus præter supra dicta signa dolores etiam circa spinæ musculos fiant, siquidem ad loca exteriora sentiantur, extrinsecus abscessum quoque expecta: Si verò ad interiores magis vrgeant, abscessum etiam intrinsecus futurum potius sperandum est.

Muſculi lumbares duplices ſunt: exteriores & interiores, ex anatome, in quibus poteſt eſſe dolor, qui eſt in renibus, vel parte exteriore quæ ſpectat cutim, vel parte interiore verſus inteſtina. vbicunque autem dolor fuerit, ibi abſceſſus eſt expectandus.

SCHOLIA.

DOlor renum, ſiue longus, ſiue acutus, ſoluitur ſæpenumero excreto humore per vrinam, aut eodem in aërem ac vaporem diſſoluto: interdum in abſceſſum degenerat, tranſmiſſo humore dolorem committente in muſculos nunc internos, nunc externos dorſales. Ibi autem abſceſſus expectandus, vbi dolor magis vrget.

APHOR. XXXVII.

OΚόσοι αἷμα ἐμέουσιν, ἢν μὲν ἄνευ πυρετοῦ σωτήριον. εἰ δὲ ξὺν πυρετῷ, κακόν. θεραπεύειν δὲ τοῖσι ψυκτικοῖσι, καὶ τοῖσι στυπτικοῖσι.

QVi ſanguinem vomunt, ſi ſine febre accidat, ſalutare eſt, ſi cum febre, malum. Curatio verò refrigerandi & aſtringendi vim habentibus perficitur.

Hic non laudat vomitiones ſanguinis, ſed comparat eas cum febre & ſine febre. Natura aliquando aperta vena ſeſe exonerat copia ſanguinis (vt ſæpe cernere eſt in quibuſdam qui ſtatis temporum periodis ſanguinem euomunt) idque ſine febre, quod ſalutare eſt, quanquam ſit præter naturam in ſpecie. Si verò is vomitus contingat cum febre, indicat grauem inflammationem, aut venæ eroſionem, vel ruptionem. *Curare*] Diſtinguendum

guendum si id fiat vena aperta, curabitur astringētibus & austeris: si rupta glutinantibus: si exesa, sarcoticis.

SCHOLIA.

SAnguinem qualemcumque supra ferri, malum, inquit Hip. Aph. 15. lib 4. minus tamen malum, cum vomitione citra febrem, quàm cum febre excluditur. Qui enim vomitione redditur in febre sæpius hepatis, aut venosi generis, aut lienis vitio reijcitur. Neque enim verisimile est præ copia aut multitudine (quòd quibusdam etiam non modo sanis, sed & ad morbos paratis sanguine redundantibus accidit, vt mutilis, otiosis & quibus hæmorrhoides vel menses sunt suppressi, sanguinem in ventriculum refundi, vnde vomitio huiuscemodi sanguinis: fieri etenim non potest vt febricitantibus longo tempore & quibus idonea adhibita sunt consilia, sanguinis multitudo exuperet saltem in morbi progressu. Proinde sanguinis ille vomitus, qui in febre accidit, ferè manat à iecore aut liene aut vicinis partibus graui aliquo affectu laborantibus: à quibus vel per διαπήδησιν exudat sanguis tenuis in ventriculum: aut per ἀναστόμωσιν ex his locis sanguis ἀνάῤῥοπος fertur in ventriculum per venæ portæ ramos qui in ventriculi membranas tribus in locis inseruntur, vt constat ex anatome. Potest quoque vomitus sanguinis cum febre ortum habere ab vlcere ventriculi, aut inflammatione eiusdem. Sed tamen à quacunque causa aut loco ortum habeat vomitus hic cum febre, maius malum est, quàm vomitus citra febrem. Cum enim plures sunt affectus, pluribus remediis opus est. At vomitu citra febrem solis astringentibus ac refrigerantibus est consulendum: quibus sistatur sanguinis per vomitum erumpentis impetus, & vlceri cicatrix obducatur.

APHOR. XXXVIII.

Κατάῤῥοι ἐς τὴν ἄνω κοιλίην ἐκπυοῦνται ἐν ἡμέρῃσιν εἴκοσιν.

Destillationes in ventrem superiorem ad suppuratium perueniunt intra dies viginti.

Καθάῤῥος est destillatio in asperam arteriam & pulmones : vt per ventrem superiorem, hîc intelligatur thorax in quo pulmo continetur. Destilationes autem quæ in pulmones fiunt non semper suppurantur, sed concoquuntur tempore, & vertuntur in pituitam quandam albam, quæ forsitan hîc pus dicitur, quia puri similis est.

SCHOLIA.

Ventris superioris nomine nō caput, sed thoracē intelligit: totam videlicet amplitudinē illam quæ interna sui parte pulmonem, cor, mediastinū, & pleuram: externa verò costas, musculos intercostales & externos cōprehendit: terminaturq; septo transuerso, clauibus, & costis vtrinque. Destillationum autem nomine, inflammationes intelligit, quæ in ea amplitudine gignuntur à destillatione humorū è capite aut è venis magnis, aut ex partibus inferioribus, aut etiam è toto corpore defluentium, potius quàm ab eorundem in illis partibus congestione. Paucæ enim sunt inflammationes, fortè etiam nullæ, quia paulatim ac sensim in loco affecto sua initia colligunt: & si quæ sint, hæ potius concoquuntur aut resoluuntur quàm suppurant. Et, quamuis destillationis nomen cuiuslibet humoris defluxionem significet, hîc tamen sanguinis vnde vera phlegmone gignitur, aut certè aliorum humorū sanguini permistorum non solum defluxio notatur: è qua nimirum phlegmone vera, phlegmone œdematodes, erysipelatodes, scyrrho-

scyrrhodes nascitur. Quos enim humores reliqui à sanguine soli ac simplices tumores pariũt, non suppurãt propriè, sed cõcoqui aut resolui dicũtur. Etenim solus sanguis putret abitque in suppuratũ, quod duas habeat qualitates, nempe humiditatem & calorem putredini obnoxias, reliqui verò humores soli ac synceri non putrent (licet corrumpantur) nec suppurationem admittunt, nisi sanguinem permixtum habeant, effundanturq; in aliquam partem in qua pressi ac conculcati transpirare nequeant. Quod sanè frequentissimè accidit, quũ vix vllus præter naturã tumor ex simplici humore cõstet, non enim œdema, quod synceram pituitam habeat, nec herpes, nec erysipelas, nec scyrrhus, nec cancer, vbi simplices erunt humores suppurationem admittet, sed cõcoquetur aut resoluetur. Nam, quòd Hippocrates dixit Aph.20.li.huius, ab erysipelate putredo vel suppuratio, nõ nisi valde malignis erysipelatis superuenire solet, & quæ non cutem solam inficiant, sed & carnem subiectamque membranam erodant ac corrũpãt. Ergo inflammationes in partibus thoracis genitæ, quales sunt pleuritis in pleura & peripneumonia in pulmone, quarũ materia concoqui ac resolui, id est, per expectoratum excludi initio morbi non potuit, ob imbecillitatem partiũ expectorationi dicatarũ, ob angustiam viarum, per quas fit expurgatio, ab obstructione crassorum humorum vel lentorum, aut ab aliquo tumore præter naturam: vitium ipsorum excremẽtorum in multitudine, crassitie & viscositate. Quarum etiam materia nec alui profluuio expurgata est in progressu morbi: sic enim pleuritidem solui multo & aquoso alui profluuio experientia testatur, natura sibi viam parante, multò magis cum ad hypochondrium dolor peruenit, vnde Hippo.32.sect. 4.lib.1.Coac. quibus in febribus dolores lateris fiunt, iis aluo multa aquosa bile permista deiiciente remedio est. Nec per vrinas eadem materia exclusa est, sic enim pleuritidem & peripneumoniã scripsit Hippocrates solui multa vrina & bi-

liosa mista: & nos ipsi vidimus pleuritides graues dissolutas vrinis multis crassis & nigris, conuersa deorsũ materia & trãsmissa per venas lateris in venã cauã & hepar, & ab hepate ad renes. Nec per fluxũ sãguinis è naribus eadẽ materia criticè euacuata est: scripsit enim Aretæus & Gal. 3. de cris. pleuritidẽ & peripneumoniã profluuio sanguinis è naribus indicari. Nec per sudorẽ eadẽ materia excreta sit: vidimus enim graues pleuritides, sudore copioso solutas, & Valeriola obseruatione prima lib. 4. obseruationũ testatur pleuriticam quandã mulierẽ sudore copioso absq; vlla expectoratione aliáve insigni euacuatione à pleuritide integrè cõualuisse. Nec permutatione in aliũ morbũ, translata nimirũ aliò materia: sic enim pleuritis in peripneumoniã soluitur translata materia pleuritis è pleura in pulmones. Nec expurgata materia per hæmorrhoidas: sic enim Hipp. 6. Epid. & in li. de humoribus scripsit pleuritidem per hæmorrhoidas solui. Nec abscessu excitato interdũ sub auribus, interdũ in partes thoraci subiectas. Sic enim Hipp. Aphor. 38. sect. 2. li. 5. Coa. scribit peripneumoniã solui oborto abscessu pone aures. Si ergo nulla harũ euacuationũ specie ventris superioris inflãmationes expurgẽtur, intra diem 14. intra diem vicesimũ in suppuratũ abeant necesse est. Sunt enim acuti morbi quòd celeriter moueãtur & ad statum properent fibremque coniunctam habeant. At morborum simpliciter acutorum, non exquisitè per acutorum, aut peracutornm aut acutorum ex decidentia terminus est decimusquartus dies, non quidẽ habita ratione numeri dierũ & totius morbi historiæ: sed potius illius tractus seu spatij tẽporis, in quo celerrimè & vehementissimè morbus mouetur cum acumine symptomatum vehementia & periculo: quod tempus amplius duabus septimanis id est quatuordecim diebus durare non potest. verum non semper 1. morbi die, sed interdum exacto primo quaternario, interdum 2. hoc certamen naturæ morbi elucet: hinc fit vt qui morbi primo quaternario blandè

mouen-

mouentur ad 17. perueniant. Qui verò ad 7. sunt mites, deinde à 7. celeriter, vehementer & acutè moueri incipiunt, 20. solent iudicari. Proinde in doctrina Hip. morborum acutorũ duplex terminus esse potest: vnus internus, qui non vltra 14. totius morbi historiæ diẽ procedit: Alter externus, qui ad vigesimũ peruenit. Prior terminus incipit à 1. morbi die: posterior, ab eo die quo acumen morbi inuadit. Ergo inflãmationes thoracis, quæ crisim non habuerunt intra 14. morbi diẽ, quod nimirum earum acumen non inuaserit primo primi septenarij, sed primo secundi septenarij die, intra vigesimum diẽ in suppuratũ abeunt, tum quidẽ aut simplicem, vt cum materia pleuritidis aut peripneumoniæ vomicã facit purulentam in pleura, aut in pulmone: aut cum ea vomica rupta pus intra thoracis inane spatiũ erũpit. Sic Hip. Apho. 8. li. 5. Qui pleuritide laborant, nisi intra dies 14. per sputa repurgentur, iis in empyema fit mali transmutatio. Terminus autẽ suppurationis licet hîc vicesimus dies ab Hip. designetur, fieri tamẽ potest vt modò citius, modò tardius inflãmationes thoracis abeant in suppuratum. Quæ enim à tenuissimo & acerrimo humore excitantur, partẽ calidam ac mollẽ obsidẽt, in ætate calida, natura calida, anni tẽpore calido, regione calida, aëris calida constitutione, viribus robustis oboriuntur 7. aut 11. aut 14. in suppuratum degenerant. Quæ verò à materia frigida, in loco frigido, causisq; adiuuantibus externis frigidis, fiunt 24. 27. quadragesimo, sexagesimo desinunt in suppurationẽ. Proinde quemadmodum non vnius cuiuslibet excretionis criticæ per sudores, vrinas, aliasque vacuationes aut certè abscessus, terminus existit: Sic neque in omnibus inflammationum thoracis suppurationibus idem terminus: quod manifestum sit, partes quæ calidiores sunt & molliores maturius suppurari, frigidiores autem sicciores que tardius: eademque ratione humores calidos citiùs, frigidos seriùs in suppurationem conuerti.

APHOR XXXIX.

Ἢν οὐρέῃ αἷμα καὶ θρόμβους, καὶ στραγγουρίην ἔχῃ, καὶ ὀδύνη ἐμπίπτῃ ἐς τὸ περίναιον, καὶ τὸ ὑπογάστριον καὶ τὸν κτένα, τὰ περὶ τὴν κύστιν νοσέειν σημαίνει.

SI quis sanguinem & grumos meiat, & stranguria laboret, dolore ad hypogastrium & pectinem & perineum pertinente, ad vesicam loca laborant.

SCHOLIA.

DVodecimum prognosticon. Si quis meiendo sanguinem liquidum & grumosum fundat, & stillicidio vrinæ laboret, dolorque in aqualiculum & interfemineum incidat, in vitio sunt instrumenta vrinæ dicata, nimirum renes, vreteres, vesica & fistula vrinaria. Hæc sententia exposita est Aphor. 80. quartæ sect.

APHOR. XL.

Ἢν ἡ γλῶσσα ἐξαίφνης ἀκρατὴς γένηται ἢ ἀπόπληκτόν τι τοῦ σώματος, μελαγχολικὸν τὸ τοιοῦτο γίνεται.

SI derepente lingua incontinens fiat, aut aliqua pars corporis attonita stupeat, signum est melancholicum.

Hoc accidit in paralysi, & præcipuè repentina, vt fiat lingua incontinens, id est, pereat firmitas linguæ ad articulandas voces. Hæc incontinentia dicitur balbuties quæ fit, quia viæ quibus descendit spiritus ad linguæ motum, intercipiuntur, imbibitæ vel nimia humiditate (vt in ebriis videmus) vel aliqua materia crassa, vt pituita, melancholia. lingua enim cum sit sua natura spongiosa, facilè humore aliquo imbibitur. Si

tur. Si itaque repente, &c quia aliquando hæc incontinentia fit paulatim, & pars aliqua corporis resoluitur. Apoplexia propriè est cùm vniuersum corpus resoluitur. Paralysis verò, vbi dimidium corporis, aut pars aliqua. Hippocrates tamen apoplexiæ nomine sæpe intelligit & apoplexiam propriè dictam, & paraplexiam, & rosolutionem alicuius partis, vt hoc loco vtitur apoplexiæ nomine, non vt posteriores medici: sed pro resolutione alicuius partis. Hi autem morbi fiunt ab humore melancholico, aut aliqua alia materia crassa, vt pituita.

SCHOLIA.

Vox & sermo eadem non sunt. Vox enim est instrumentorum vocalium munus, quæ sunt guttur, ac musculi ipsum mouentes, itémque nerui omnes qui ad eos vim à cerebro adferunt. Sermo verò non omne, id est, quod propriè sub sensum auditus cadit, quales sunt soni: neque id solùm quod ore emittitur, in quo genere ploratus, sibilus, fletus, tussis: sed sola hominis vox, qua inter se colloquuntur: cuius instrumentum primarium est lingua, tum nares, labra & dentes: Hanc αὐδὴν, illam φωνὴν Græci nominant. Duo autẽ sũt præcipua sermonis seu loquutionis edendæ vitia. Vnum deprauata seu vitiosa pronunciatio ψελλότης Græcis dicta. Alterum, impotentia loquendi seu sermonis priuatio, ἀναυδία Græcis nominata. Prius illud vitium triplex est. Vnum, blæsitas, in qua fit commutatio literæ in literam, nempe R. in L. Alterum, balbuties in qua lingua titubat & inter loquendum hæret, nec syllabam syllabæ præproperè connectere potest. De his tribus dictum est Aph. 32. li. 6. & apud Arist. sect. 11. probl. 30. Deprauatæ autem locutionis causæ potissima

ſunt, linguæ breuitas quæ anteriores dentes premere non poteſt, ad prolationem. aut, ariditas, quod iis euenit, quibus longa oratione lingua exaruit, vt tendi nequeat, aut copioſior è cerebro humor , propter quem & infantes & ebrij balbutiunt: aut, imbecillitas caloris muſculos linguæ formantis quæ vim premendi linguæ robúrque tribuere non potuit: aut calor cerebri præ velocitate imaginandi linguam impediens , ne concepta aſſequi poſſit: aut , flatuum copia qui velociter linguam impellunt. Impotentia verò loquendi, fit vel à facultate animali oppreſſa, vt in conuulſis: vel ab eadem ad extinctionem properante, vt in moribundis: vel, ſolius linguæ muſculis & neruis ſeptimæ coniugationis peculiari vitio laborantibus, vt in paralyſi linguæ. De vtroque locutionis ſeu ſermonis vitio ἀναυδίᾳ nimirum & ψελλότητι poteſt Aphoriſmi huius pars prior intelligi. Quæ enim ἀναυδία aut ψελλότης repente fit, non ſenſim cauſam melancholicam agnoſcit, eámque triplicem, aut ex tribus his vnam: nempe, vel humorem melancholicum à cerebro aut aliunde in linguæ muſculos & neruos illabentem, qui neruorum principia citò ac promptè init, multoque citius ac promptius, quàm pituita (à qua etiam linguæ vitium naſci poteſt) quòd pituita lenta ſit, melancholia verò craſſa: vnde pituita præ lentore ſuo non tam facile moueri , nec ſe inſinuare poteſt in neruorum principia quàm melancholia: Vel, ob velocitate imaginandi, quæ cùm ſit familiaris melancholicis , impedit ne lingua mente concepta aſſequi poſſit, vnde in loquendo præpeditur: Sic enim Ariſt. ſect. 11. proble. 38. Vel, ob flatuum multitudinem, quoniam flatus velociter impellunt linguam: ſicut & ad venerem & appetitus quoſuis immodicè feruntur melancholici, quia flatibus abundant. Poſterior pars Aphoriſmi eſt de reſolutione partis alicuius, vt cruris aut manus aut linguæ quæ etiam fit repentè non ſenſim, qualis repentina paralyſis potius à melancholico humore fit, quàm pituitoſo. Melancholicus enim

nim humor, paucus est in corpore, omniumque humorum paucissimus. Pituitosus autem humor multus ac post sanguinem omnium humorum plurimus: At paucus humor rarò non nisi particularem paralysin: Plurimus autem sæpius vniuersalem paralysin efficit. Proinde particulares partium affectiones, resolutiones ac stupores ferè à melancholico humore fiunt, vniuersales verò pituitam magna ex parte sequuntur: Sic enim conuulsio sæpius ex melancholia, quàm pituita fit.

APHOR. XLI.

ΗΝ ὑπερκαθαιρομένων τῶν πρεσβυτέρων λύγξ ἐπιγένηται, οὐκ ἀγαθόν.

SI senibus supra modum purgatis singultus accidat, non bonum.

Hæc sententia particularis est & continetur in vniuersali, quæ exposita est Aph. 1. 4. sect.

SCHOLIA.

SI ab immodica purgatione conuulsio aut singultus superueniens in malis ducendus sit: præ cæteris ætatibus si senibus supra modum purgatis singultus accidat, lethalis ac planè funestus habendus. senibus enim omnia mala etiam leuia sunt suspecta: quòd imbecillus admodum sit eorum natiuus calor, paucis bonis humoribus sint præditi, venas habeant angustas, multísque obstructionibus impeditas: quod siccum ac penè aridum corpus habeant & cuius humidi natiui iactura si aliqua facta sit nulla arte reparari queat: verenda ergo plurimum in his cathartici superpurgantis vis ac impetus.

APHOR. XLII.

HN πυρετὸς μὴ ἀπὸ χολῆς ἔχῃ ὕδατος πολλοῦ καὶ θερμοῦ καταχεομένου κατὰ τῆς κεφαλῆς, λύσις τοῦ πυρετοῦ γίνεται.

SI febris ſit non ex bile orta, multa aqua calida capiti ſuperfuſa, febrem ſoluit.

Tria ſunt prima genera ſimplicium febrium. Vnum in ſpiritibus, & dicitur, diaria febris, alterum, in ſolidis partibus, quæ dicitur hectica. Tertium, in humoribus, quæ putrida. *Nõ ex bile.* Bilis nomine intelligit reliquos humores Hippo. vt eſt breuis, ex quibus omnibus humoribus fieri poteſt putrida febris. Supereſt ſcire an balneum iuuet. Iuuat quidem, ſed hecticos, quia refrigerat calefactos, & reſiccatos humectat, modò moderatum ſit. Iuuat & diarias, ſi ab vſtione, quia refrigerat: ſi ab refrigeratione, quia calfacit: ſi à laſſitudine, quia refouet laſſata corpora: ſi ab obſtructione cutis, quia elaxat. Putridas minimè, niſi vacuata vel concocta putredine. Itaque ſi febris non ſit putrida, ſed diaria vel hectica, balneum tollet febrem.

SCHOLIA.

HIppocrat. lib. 2. de natura hominis & li. 2. & 4. de morbis, omnium febrium putridarum, tùm continuarum, tùm intermittentium præcipuam materiam ſtatuit bilem: quòd ea aërea pinguis, oleoſa, omniumque humorum cùm ſit tenuiſſima facilè inflammetur, caloremq; febrilem concipiat: indéque pro variis ſuis ſpeciebus, variáque ſui cum cæteris humoribus permiſtione varia febrium genera ſuſcitat. Siquidem craſſior viſcidiorque & calore igneabilis, vitellina dicta,

sta, ardentẽ febrem seu causon facit. Flaua bilis syncerior, & quantitate minor, tertianam exquisitam: copiosior duplicem, quæ quotidie affligit, excitat: impurior, viscidior & copiosior, quotidianam vocatam, aut semitertianã gignit: parcior verò tertianam spuriam. Quum minori bilis copiæ, aliquid melancholici succi miscetur, quartana fit: Eodẽ modo continuæ quæ quotidianis tertianis, atq; quartanis similes exacerbationes edunt præter multam bilẽ vitellinã, pituitæ aut bilis alterius tenuioris, vel melancholiæ portionem aliquam habens, vnde vehemens quidẽ est calor qui continuò affligit, sed per interualla quædã acrior euadens furere videtur. Febres ergo putridas omnes biliosas appellat Hippocrates: nõ biliosas verò aut sanè quæ ex bile non sunt, Diarias, hecticas. Et continẽtes, quæ ex sanguine non putrescente, sed ex sanguine laudatissimo ebullitionem patiente tantùm, ac inflammato accidunt. Gal. c. 2. lib. 2. de febribus, omnes continuas febres ex flaua bile cõsistere, videtur innuere his verbis: Continuarum quæ ex flaua bile consistunt, duplex genus est. Vnum, earum, quæ synochi, hoc est, continentes appellantur. Alterum, earũ quæ generis nomine continuæ dicũtur. An verò Diariis, hecticis, & synochis non putridis capitis lotio, vel potius totius corporis balneum conferat, citra diorismũ definiri ac statui non potest. In febribus quidem diariis, quæ ortum habent à vehementi capitis dolore à solis æstu contracto, lotio aut perfusio tepidiuscula primum, deinde frigida capitis confert, ad humectationẽ ac refrigerium capitis plus æquo excalfacti ac arefacti à feruore solis. Confert quoque & delirantibus, ob acres qui à calore febrili in caput euehuntur vapores: aut insomnes noctes ac dies ducentibus ob easdem causas: sic enim Hipp. Metoni insomni & deliranti lotionem capitis consuluit. 1. Epid. Lotio quoq; capitis confert quibusdam morbis capitis ad detersionẽ sordium capitis, pororumq; apertionem, qualia sunt lixiuia quæ cephalica dicimus. At balneum totius corporis paulò

audacius, quàm lotio capitis instituitur in morbis. In diariis quidem febribus à lassitudine, vstione solis, frigore, cutis stipatione. In hecticis, non omnibus quidem, sed iis tantùm quæ simplices ac veræ sunt, non putridæ coniunctæ, nec ex partis cuiuspiam affectione præsertim iecoris, lienis, ventriculi, pulmonum, thoracis, renum vel intestinorum inflammatione malè curata: nec acutam ardentémque febrem excipientes. His enim tribus hecticarum generibus balneum vtile esse non potest, quia putredinem habent adiunctam. In synochis quoque febribus non putridis, sed quæ à sanguine laudatissimo ebulliente ac phlogosin patiente excitantur. Conferet quidem balneum febribus putridis, non quidem symptomaticis, nempe ab inflammatione alicuius visceris ortis, nec nisi iam expurgatis ac coctis qui vitium faciebant humoribus: sic enim Galenus method. 11. balneum plurimum probat in vniuersali declinatione febrium ardentium ac biliosarum, non pituitosarum aut melancholicarum. Aduersissimum enim balneum est tum plethoricis, tum cacochymis, quod humores quietos moueat, eos putrefaciat, & ad partes nobiles aut ignobiles, sed imbecilles liquidiores factos, traducat. Quanquam Hipp. lib. 6. Epid. sect. 5. lotionem suadet ante sumptionem ellebori, vbi crassi sunt humores: nimirum vt balnei opera attenuentur, fundantur, ac citra molestiam facilius expurgentur: non tamen vbi multi crassi sunt humores: hos enim multos oportet prius præparare extenuantibus atque incidentibus remediis ante vsum balnei, aut lotionis, aut fotus.

APHOR. XLIII.

Γυνὴ ἀμφιδέξιος οὐ γίνεται.

M*Ulier non fit amphidexia.*

Nonnulli dicunt hunc Aphor. esse de hermaphroditis: quasi mulieres non fiant hermaphroditæ, hoc est, mulieri nunquam accrescat membrum virile, quemadmodum muliebre pudendum aliquando in viro apparet. Alij dicunt mulieres non fieri ἀμφιδέξιυς, hoc est, non gestare mares in dextra parte vteri & sinistra: quorum vtrumque falsum est. Ergo dicendum est, quòd sæpius quidem fit vir ambidexter, rarò autem mulier, quia facultas animalis non potest æqualiter communicari vtrique parti: quanquam non admodum valida est hæc ratio.

SCHOLIA.

Αμφιδέξιος hic vocatur, qui vtraque manu tanquam dextra vtitur, quasi vtrinque dextra sit: latinis ambidexter dici potest. Est enim manus instrumentum corporis, vt mens animi non tantùm ad apprehensionē, sed ad multas obeundas functiones accommodatum, homini à natura datum, quod is omnium animalium sit prudentissimus. Organū ante organa: nec vnū organum, sed multa organa, quod ad multas artes exercendas sit vtile, inquit Arist. cap. 2. lib. 4. de partibus animaliū. Manus autem licet pars sit robustissima totius corporis testè Aristot. sect. problem. 5. sect. 2. quod proxima sit cordi, vnde robur toti corpori manat: dextra tamen est multò fortior ac robustior, quàm sinistra, ideoq; expedita magis ad quaslibet functiones corporis obeundas. Sunt enim teste Hippocrate, lib. 3. de morbis, & Arist. 19. problem. sect. 31. dextra sinistris in omnibus animalibus potissimum in homine robustiora, tribus maximè de causis. Vna exercendi consuetudine, illam enim simulatque in lucem sumus editi exercere, operiq; admouere consueuimus: argumento sunt pueri quidam vtentes sinistra pro dextra manu, quibus sinistra vincitur,

ne ea vti assuescant: sic Aristoteles eodem problem. Altera agendi ac mouendi vi ac efficacia maiore: motionis enim origo est ex parte dextra: illaque mouere, vt sinistra moueri apta est, ait Aristoteles libro de communi animalium gressu: propriumq; est dextris efficere, vt sinistris effici ac affici, idem inquit Aristoteles 13. & 19. probl. sect. 31. Tertia eaque potissima, quia calidiora sunt, non quia, quemadmodum voluit Arist. 3. de partibus animaliū, in dextro cordis ventriculo plurimus & calidissimus sanguis gignatur: sed quia cor in medio est pectore, non in sinistris collocatum, & iecur in dextro latere situm est, quæ duo viscera fontes sunt caloris duplicis. Hoc si verum sit, cur igitur, inquies, dextræ partes citius, prōptius ac frequentius resoluuntur quàm sinistræ? An quia, sinistrum debilius prius ac magis repletur excrementis dextro, & quod plenum est excutit & à se propellit in dextrum vacuum? An quia calor dextri allicit humorem, ac proinde repletur potius ac prius quàm sinistrum? An quia, partes dextræ quia calidiores, potentiores habeant meatus, excipiendis ob id excremētis prōptiores quàm sinistræ? Si ergo dextra robustiora sint sinistris, quia calidiora vt quis vtraque manu tanquā dextra vtatur, fiátq; ἀμφιδέξιος, oporteret copiosum admodum ac potentem non in vtraque manu tantùm, sed & in vtraq; corporis parte adesse calorem. At vix ne vix quidem vllus vir reperitur (nisi supra communem hominū naturam) qui vsque adeò polleat sanguine, spiritu & calore (ex quorū copia robur omniū facultatum dependet) vt vtraque manu vti ad exercitationes & validas actiones ac ἀμφιδέξιος esse possit. Quātò minus ergo mulier ἀμφιδέξιος esse poterit, quæ frigidissimo temperamento est prædita: quæ molle admodū habet musculosum genus: quæ parum sanguinis laudabilis, paucos spiritus, paucumque calorem, tum vitalem, tum naturalem habet, & quæ si calidissima in suo sexu aliqua fuerit, nunquam tamen calorem viri etiam frigidissimi æquare poterit.

Argu-

Argumento sunt Amazones viragines alioquin insignes bellatrices, & omnium quas prisca ætas nouit robustissimæ fœminæ, quæ mammam dextram sibi præcidebant, vt inde spiritu & sanguine reuocato, brachio dextro robur adderent, tantùm abest vt amphidexiæ vnquam euadere potuerint. Plato 3. de legibus, quod pauci viri, nullæ verò fœminæ fiant ἀμφιδέξιοι non ad coloris imbecillitatem, sed ad defectũ exercitationis causam refert: omnésque tum viros tum fœminas à natura ἀμφιδεξίους genitos asserit, exemplo sumpto à pedibus: nam sinistro æquè ac dextro vtimur. sed nutrices dimidio roboris atque agilitatis nos fraudasse, quæ sinistræ manus vsum tenellis adhuc infantibus denegant.

APHOR. XLIIII.

Ὁκόσοι ἔμπυοι καίονται ἢ τέμνονται, ἢν μὲν τὸ πύον καθαρὸν ῥυῇ καὶ λευκὸν, περιγίνονται· ἢν δὲ ὕφαιμον, καὶ βορβορῶδες, καὶ δυσῶδες, ἀπόλλυνται.

SI Empyis quum vruntur aut secantur, purum & album pus effluat, euadunt: Si verò subcruentum, fæculentumque & fœtidum, pereunt.

Antea sect. 9. Aphorism. 27. docuimus, quomodo vtendum sit sectione aut vstione in suppuratis. Suppuratio non solùm dicitur quando pus collectum est intra thoracem & pulmonem (idque propriè) sed etiam sæpe generaliter de quacunque parte corporis, vbi pus est aceruatum. Vbi ergo apertus est thorax, si effluat pus album, læue & æquale atque paulatim: tunc iudicamus salutem: quia hoc ipso iudicatur natura victrix & viscerum integritas. At, si exeat pus

fœtidum, fœculentum, referens vitellum oui & luteum, aut subuiride, indicium est naturam vinci & corrupta esse viscera.

SCHOLIA.

Empyema vocabant veteres medici, in qualibet corporis parte factam puris collectionem, siue illud inflammata parte adhuc contineatur, siue ruptus sit abscessus: Et suppurantia omnia, Empyemata, aut Diapyemata nominabant. Alij, non omnem quidem puris collectionem: sed eam solùm quæ in internis visceribus, ita nominandam censent: vt cùm in faucibus, aut in pulmone, aut in pleura vomica colligitur, in angina, pleuritide, aut peripneumonia per sputa non expurgatis. Sic Hippocrates Aphorism. 8. lib. 5. Quicunque pleuritici facti in diebus quatuordecim non expurgantur, ij ad empyema transmutantur, id est, ad simplicem suppurationem seu puris collectionem inter pleuram & costas primum, deinde ad eruptionem puris inter spatium thoracis. Rursus, alij eos solos ἐμπύυς vel ἐμπύκυς nominari putant, quibus inter pulmonem & thoracem seu in spatium thoracis pus aceruatum est: quæ quidem magis propria magisque vsitata est empyematis significatio, de qua etiam hic agitur. Collectio autem ista seu effusio puris in capacitatem thoracis, à cuius illuuie totus pulmo immergitur, fit multis ex causis. Sæpius ex pleuritide vel peripneumonia, quæ digeri nec per sputa euacuari potuit: Interdum ex angina, vt habetur apud Hip. Aph. 10. lib. 5. in quibus rupto infernè abscessu pus in vacuum thoracis spatium effunditur. Sæpius nulli succedit inflammationi, sed quandoque, nulla aut leui febre præcedente, ex seroso aut pituitoso, salso, tenui humore è capite per asperam arteriam & pulmones tenuitate sua affatim in illud spatium irruente: aut acri, vel seroso è corde, vel toto corpore,

aut etiam ex abdominis capacitate, quod sæpe in hydropicis animaduersum est, eò loci per cæcos ductus prolapso, ibique putrescente: non raro, ex aperto, aut eroso vase pulmonum aut thoracis, vt accidit in vulnere thoracis, in quo sanguis non foras, sed intrò fluxit, neque statim per sputum aut per vulnus eductum est, sed intus retentam putredinem concepit: Item in ea apertione aut ruptione aut erosione venarum pulmonis aut thoracis, quæ fit à regurgitatione sanguinis in partes superiores ab inferioribus, ob suppreßionem mensium, aut hæmorrhoidum, aut alterius insignis vacuationis. Pus autem in inflammata parte colligitur, cùm humor morbificus intra decimumquartum aut vicesimum per sputa non est euacuatum, tum vomica rumpitur ab his diebus si supputes, frequentissimè quidem circa vigesimum, interdum circa vigesimumseptimum, aut trigesimumquartum, aut quadragesimum, nonnunquam etiam sexagesimum diem, nimirum pro natura partis affectæ & redundantis humoris qualitate. Rupta vomica pus effunditur in spatium thoracis, quod effusum ac ibi collectum vera suppuratio seu empyema dicitur. Hoc siue anginæ, siue pleuritidis, siue peripneumoniæ, siue alterius vitiosi affectus sit consequens, nisi intra quadragesimum diem à die suppurationis expurgetur, hoc est, per sputa, aut per vrinas, vel aluum, vel vterum in mulieribus (quanquam raro) excernatur, Phthisin aut suffocationem inuehit: Phthisin quidem corruptis pulmonibus, ob longiorem puris moram in thorace: suffocationem verò ob puris copiam, febrem adurentem, & virium imbecillitatem, cùm suppuratio morbo succedat, cuius vi necessariò sunt vires labefactatæ: Etenim Hippocrates libro de morbis, suppurationis quatuor euentus facit, duos ad salutem: expectorationem puris, aut eiusdem per aluum vel vrinas excretionem, duos ad

perniciem, Phthoën aut suffocationem: adde & quintũ si vis, rarum licet, cùm pus in thorace collectũ, diuturna ibi mora, assiduoq; noui puris affluxu, auctáq; febre nouam acquirit putredinem, à qua circa costas abscessũ excitat, ac velut per cuniculos quosdã è thorace exitum foras sibi molitur. Si ergo nec per sputa, nec per aluum, aut vrinas nec per abscessum in latere excitatũ, pus illud in spatio thoracis contentũ ob sui crassitiem, aut copiam, aut viriũ imbecillitatem expurgari non possit: vnica restat salus, vt si virium robur adsit, per vstionẽ aut sectionem illi paretur emissarium. Sic enim ex consilio Hippocratis, quæ medicamenta non sanant, ea ferro sanãda, quæ ferrum non sanat, ea igne sananda, quæ ignis non sanat, ea incurabilia iudicanda sunt: Ante sectionem aut vstionẽ, quo loco quáue lateris parte collectum sit pus, disquirendũ. Quoniam enim internum thoracis spatium per mediastinum in duos sinus diuiditur, vt ex vno in alterum pus influere nõ possit, eò fit vt suppuratio aliâs alterutrum duntaxat latus, aliâs vtrumque occupet. Nam quæ in sinistro latere continetur, in sinistram, capacitatem pus deponit: quæ in dextro in dextram: per pleuritidẽ in alterutrum tantum latus: per anginam aut peripneumoniam in vtrumq; sæpius: Id discernitur tumore, dolore, calore, pondere, strepitu fluctuante. Tumet enim & sublimius quodammodo cernitur latus, vbi collectum pus est, cum cutis exterioris liuore quodam & calore quem corrupta inducit euaporatio: sed & naturæ beneficio pus extrorsum interdum extruditur, atque in musculos externos abscessus erumpit, quo vacuata materia aliquantulum alleuantur ægri: sed manet vlcus prauum & sinuosum, cui vix adhiberi potest curatio: hoc autem signum non est necessariũ. Calidum redditur etiam latus à putredine scilicet & halitu puris contenti : vnde Hippocrates libr. 3. de morbis terræ Eretriade aut certa liquida ac tepida linteum tenuem ablui iubet , eoque totum thoracem obtegi , vt quæ

primum

primum resiccari cœperit, in ea sectio aut vstio fiat. Cùm æger in oppositum ac sanum latus decumbit, illi pondus aliquod è superna parte pendere videtur, vnde interdum angustia premitur, & tussi fatigatur. Dolor quoque augetur ex decubitu in sanum latus, quia pendens tumor magis grauat. Fluctuatio ac strepitus manifestus puris auditur in affecto latere, dum æger conuoluitur, nisi forsan puris crassities, aut copia quæ omnem thoracis capacitatem implet, impediat fluctuationem illam exaudiri. Vbi his signis de loco vbi pus resides constiterit, non statim tentanda sectio aut vstio lateris: sed ex Consilio Hippocratis in Coacis differenda in decimumquintum diem à ruptione vomicæ, donec iterum pus illud concoquatur, quòd perpetuò post eruptionem crassescere ac refrigerari soleat: Interea lacte cibísque euchymis nutriendus æger, omníque remediorum genere iuuandus. Quo tempore dierum quindecim exacto, citissimè secandum aut vrendum latus, antequam pus corrumpatur, viscera vitium contrahant, & vires collabantur. Sectio fieri debet, inter quartam & quintam costam à nothis costis supputando, bistorio vulgò dicto, quod non vtraque sed infima tantùm parte secet, superna verò obtusum sit: sic enim nulla vis inferetur neruo, venæ, & arteriæ, quæ costæ quintæ subsunt eique assident: sectio quoque debet fieri non recta, sed sequendo fibras musculorum intercostalium: potius quàm externorum, quòd hæ faciliùs quàm illæ reparari ac vniri possint ab admotis topicis: item versus spinam ac posteriorem potiùs quàm anteriorem thoracis partem, quod diaphragma in quod incumbit pus in thorace collectum, parte thoracis posteriore & versus spinam sit decliuius, quàm anteriore. Vstio verò lateris fieri debet eadem parte thoracis nimirum versus spinam, eaque caustico potentiali potiùs quàm actuali. Hippocrates libro de internis affectionibus vbi agit de hydrope

thoracis, terebello vult perforandam esse costam tertiam ab vltima vsque ad os ad aquarum eductionem: quod genus remedij tutum quidem videri potest, quod ea Costæ foratione nerui, venæ, & arteriæ quæ singulis (Costis assident à vulnere sectionis immunes relinquantur: tutum quoque Hippocratis tempore, quo procera erant hominum corpora, costis magnis, robustis ac amplis prædita, in quibus facile erat terebellum imprimere: An verò tenellæ & paruæ quæ modò sunt nostrorum corporum costæ, citra perniciem terebellum (nisi tenue ac exile illud fuerit) tolerare possint, hoc experientiæ committendum. Facto igitur emissario puri per vstionem, sectionem, aut perforationem, sitne aliqua ab vstione, aut sectione, aut perforatione speranda salus, ex puris erumpentis conditione potissimum conijciendum. Spes ergo erit aliqua, eos euasuros, si pus quod erumpit purum sit, id est, vnius formæ, non ex diuersis naturis commixtum, album, ab ea albedine quàm fibrarum, membranarum & corporum spermaticorum integritas inducit: æquale, ea æqualitate materiæ, quæ est vniusmodi in crassitie, tenuitate, colore, coctione: læue, eo læuore, quem vis caloris natiui sese in omnes partes æqualiter insinuantis profert: Denique mininum fœtidum, id est ingrati quodammodo odoris, qui è conditione materiæ puris optimi pendet, in qua fit modica putredo à calore extraneo resistente coctioni. Puris enim coctio ab vtroque fit calore, natiuo & contra naturam, vel potius fit coctio secundùm naturam, sed rei quæ præter naturam est: Hæ sunt conditiones puris optimi quæ indicant naturam sic superiorem esse materiæ præter naturam, vt non solùm suæ victoriæ characterem in eam imprimat penes colorem, æqualitatem, & læuorem substantiæ, sed & eam corpori alendo ineptam & superfluam tandem expellat. Si verò pus quòd erumpit subcruentum sit non album, ideoque crudum, cœnosum, ex corrupta carne pulmonum, sanguine putri, & corruptione cartilaginum,

tilaginum, membranarum & bronchiorum ipsorum pulmonum: fœtidum, particeps non solùm inuictæ putredinis, sed & nescio cuius malignitatis: moriuntur isti Empyici, puris huiusmodi fœtore, cordis vim obruente atque extinguente: Addit Hip. in Coacis vt plurimum, quòd, vstione aut sectione quosdam euadere compertum haberet in diuturnis etiam thoracis vlceribus.

APHOR XLV.

Ὁκόσοι τὸ ἧπαρ διάπυον καίονται, ἢν μὲν τὸ πύον καθαρὸν ῥυῇ καὶ λευκὸν, περιγίνονται. ἐν χιτῶνι γὰρ τὸ πύον τουτέοισιν ἐστίν. ἢν δὲ οἷον ἀμόργη ῥυῇ ἀπόλλυνται.

QVibus prædurum iecur aduritur, si purum pus effluat & album, salui fiunt: in tunica enim ipsis pus continetur, si verò qualis amurca profluat, intereunt.

Veteres sæpius vtebantur sectione & vstione quando cætera remedia nihil proficiebant, quia intelligebant pus corrumpere vicinas partes. Si ergo in hepate abscessus colligatur, estne necesse ægrum mori? non semper. Nam si abscessus sit leuis, & in membrana à peritonæo quæ vestit hepar, non morietur. At si iecoris substantia patiatur, & abscessus occupet venas illas quæ per ipsum hepar sparguntur, nulla spes est.

SCHOLIA.

LIcet hepatis substantia tota sibi continua sit, ex variis tamen partibus contexitur, parte gibba & caua, venis, ac membranis: in quibus omnibus simul, & seorsim in singulis phlegmone fieri potest: pro quarũ varietate symptomata quoque & signa variantur. Caua partis hepatis, quia ventriculũ & intestina attingit per neruos quosdã, aut contactũ, aut bilis & seri affluxũ, phlegmone dignoscitur ex symptomatis affecti ventriculi & intestinorũ, nimirum cibi fastidio, nausea, vomitu bilioso, siti ingenti, singultu, torminibus intestinorũ: item ex decubitu graui & laborioso in latus sinistrũ, ex tumore tactui minimè obuio. Gibbæ partis hepatis, quia cordi ac thoraci vicina magis, phlegmone discernitur ex respirãdi difficultate, tussi sicca, molesto decubitu in dextrũ latus, tumore duro ac dolorifico satis conspicuo partis externæ. Tunicarum, quia exilem habent neruũ, phlegmone ex sensu doloris potissimũ dignoscitur: siquidem ipsius hepatis caro sensus & proinde doloris expers est. Vtriusq; parti & caua & gibbæ hepatis phlegmone, quemadmodũ & reliquorum internorũ viscerum inflãmationes, soluitur materiæ resolutione: expurgatione per deiectiones, sudores, vomitum, vrinas, hæmorrhagiam per nares, aut hæmorrhoidas: permutatione, suppuratione seu abscessu, & induratione. Resolutione, vt cũ admotis fotibus, litibus, emplastris materia concoquitur, & per insensilem euaporationem discutitur. Expurgatione, per aluum potissimum cum phlegmone partem cauam obsidet vomitum, sudores, & vrinas, cùm partem conuexam magis occupat: Per hæmorrhagiam vtriusq; partis phlegmone. Permutatione, in peripneumoniam, aut Phrenitidem, aut syncopen. Suppuratione verò finitur, si intra decimumquartum aut vigesimum diem, nec resolutione, nec vllo euacuationis genere expurgetur.

getur: tum enim materia quæ in inflammata parte continetur in pus conuertitur facitque abscessum. Rupto abscessu si magnus ille fuerit, pus sæpe tanto impetu prorumpit in ventriculum partesque vicinas, vt suo tetro vapore cor obruat, ac proinde suffocationem, syncopem, tandemque mortem inuehat. Si vero exiguus fuerit abscessus: viresque satis constent, pus nonnunquam vomitione prorumpit, aut per aluum, aut per vrinas profunditur. Sed & interdum fissa vel exesa iecoris substantia id excidit in abdominis capacitatem, quò & hydropicorum aqua confluit. Quod si per puris crassitiem aut eiusdem copiam, vel virium infirmitatem rumpi non possit abscessus, vnica restat salus, vt puri diuturna sua mora hepatis substantiam corrumpenti per vstionem aut sectionem foras paretur emissarium. Sectio autem & vstio facienda est in profundum vulnerata apertaque membrana hepatis. Vstio tamen facta potentiali caustico magis probatur quàm sectio, quòd ignis finiat putredinem non solum pus edendo, sed relictam etiam ex sanie impressionem corrigendo & exsiccando. Facto ergo emissario, si pus erumpat album, laue, æquale, & purum, salua res est. Indicium enim est facultatem alteratricem, robustam naturam victricem & hepar integrum esse: nec in eius substantia aut carne, sed membrana pus illud contineri. Si verò pus sit amurcæ olei simile, rufum videlicet, glutinosum & fœculentum, mors expectanda. Indicium enim est ad carnem vsque & solidam substantiam iecoris corruptionem penetrare: quæ solida hepatis substantia nulla arte cùm pars sit spermatica reparari potest. Tunica verò hepatis licet etiam reparari non possit, eius tamen affectio non est planè mortalis: cum & pericardios tunica discissionem pati possit citra periculum, vt constat ex historia m... graphi cuiusdam apud Galen. lib. 7. anatomicarum administrationum.

APHOR. XLVI.

Ὀδύνας ὀφθαλμῶν ἄκρητον ποτίσας καὶ λούσας πολλῷ θερμῷ φλεβοτόμει.

Dolores oculorum post meraci vini potum & aquæ calentis balneum, venæ sectione curato.

Hic Aphor. expositus est Aphor. 21. sect. 6. notandum quod dicit Gal. in Comm. non oportere his vti remediis sine distinctione. Nam si sit plethora, venæ quidem sectio proderit: sed periculum est, ne à potu meri, & balneo disrumpantur oculorum tunicæ. Sin absque totius corporis plenitudine dolor sit, propter sanguinem crassum, qui compactus vias obstruit, proderit quidem vinum cum balneo, sed minimè phlebotomia.

SCHOLIA.

Ignaua sententia, saltem Hip. indigna videtur. Non enim cuilibet oculorum dolori, meri potio, aquæ balneum & vena sectio conferunt. Sunt enim pro ratione causæ cuilibet morbo adhibenda remedia. Nec vnquam meri potio, & aquæ balneum oculis dolentibus præscribenda sunt priusquam toti corpori venæ sectione aut purgatione consultum fuerit: est enim præceptum therapeuticum, vniuersalia prius vsurpanda quàm topica: Adde quòd sunt quidam oculorum dolores qui nulla venæ sectione sed sola purgatione indigent: Proinde purgatio satis inconsultè prætermissa, potissimum alioquin ocularium morborum remedium.

APHOR.

APHOR XLVII.

Υ Δερτιῶντα ἢν βὴξ ἔχῃ ἀνέλπιστός ἐστιν.

SI hydropicum tussis habeat, desperatus est.

SCHOLIA.

NOn est idem hic Aphorismus cum Aph. 51. sect. 6. Grauius enim malum est, ne dicam penè funestum, tussim habere hydropicum, quàm tussim superuenire hydropico. Quæ enim tussis superuenit hydropico, indicat eo vsque creuisse aquam & corruptam esse, vt tetris vaporibus ab ea excitatis, pulmo per consensum oblæsus ad tussim irritetur. Quinetiam aquam præ copia ac multitudine iam per cæcos ac occultos ductus subiisse thoracis spatium, non tamen adhuc ad pulmonem aut arteriam asperam peruenisse, sed solo suo pondere ac putredine thoracis partibus molestam. Sic enim Hip. Aph. 35. sect. 6. tussim huiuscemodi malam dixit, quam alioquin funestissimam pronunciasset, si ea tussis ortum haberet ab aqua iam totum pectus ipsúmq; pulmonem ac asperam arteriam occupante, vt putauit Gal. in Com. eius Aphorismi, quem ibidem sumus secuti in nostris scholiis: inde enim non tantum tussis sed subita suboriretur suffocatio & plurima aquæ expectoratio. At quis vnquam hydropicum obseruauit aquas exspuere? Quæ verò tussis habet hydropicum, ortum habet ab immensa frigiditate hepatis, quæ totum corpus nedum pectus obsidet, quòd vniuersæ venæ eo humore exuperent, quem hepar illis conficit: item potest excitari ob molem & insignem tumorem hepatis & ventris, quæ pectori incumbit septúmq; transuersũ suo onere deorsum trahit: Qualis tussis iam confirmatum hydropen indicat, ac proinde omnino desperatum.

APHOR. XLVIII.

Στραγγουρίην καὶ δυσουρίην θώρηξις καὶ φλεβοτομίη λύει, τάμνειν δὲ τὰς εἴσω φλέβας.

Stranguriam & dysuriam thorixis & venæ sectio soluit: Incidendæ autem sunt interiores.

SCHOLIA.

Tria sunt symptomata quæ vrinæ liberam excretionem impediũt. Ischuria, qua prorsus vrina supprimitur nec huius quicquam exit. Stranguria, quum vrina stillatim guttatimq; redditur: quod aliàs quodam conatu, sed dolore nullo, aliàs vehementi dolore & irritatione fit. Dysuria, penis & vesicæ, vt dysenteria intestinorum, difficultas: qua vrina magno cruciatu atque dolore interdum affatim, interdum guttatim redditur. Stranguriæ autem & Dysuriæ, quarum hîc adferuntur remedia, cum variæ sint causæ, & cuique morbo variis causas agnoscenti, pro causarum varietate, varia constituenda sunt remedia, videtur hîc Aphorismus de remediis stranguriæ & dysuriæ satis indistinctè agere, nec ea commemorasse quæ potissima esse solent in horum affectuum curatione, qualia sunt purgatio, catheter, balneum: indignus proinde authoritate Hip. Stranguriæ quidem & dysuriæ venæ sectio confert, cum ab inflammatione manat: aut inflãmationis motus est, vt cum adest ardor vrinæ, vel acris est vrina, vtpote biliosæ, vel putridæ materiæ mista: cuius morsum vesica ferre non possit. Vini potio stranguriæ conducit, cum ab imbecillitate vesicæ à frigore contracta: aut ex pituita vel grumo, vel flatu obstruente ortum habet. Catheter & balneum, tum stranguriæ tum dysuriæ prosunt, si calculus, aut pituita aut grumus aliquis obstruendo liberum vrinæ exitum impediat. Secandæ verò sunt interiores venæ, brachij quidem ad reuulsionem,

malleoli

malleoli verò ad deriuationem potius quam exteriores malleoli (licet Gal. nihil discriminis esse putet siue interiores, siue exteriores malleoli venæ secentur) natura enim suos motus relicta linea & κατ' ἴξιν solet exequi.

APHOR. XLIX.

Ὑπὸ κυνάγχης ἐχομένῳ οἴδημα καὶ ἐρύθημα ἐν τῷ στήθει ἐπιγινόμενον, ἀγαθόν. ἔξω γὰρ τρέπεται τὸ νόσημα.

AB angina detento tumor & rubor in pectore superueniens bonum: foras enim morbus vergit.

SCHOLIA.

ANginæ nomine Hip. hic vt & in Coacis, & alibi passim, eos omnes gutturis affectus complectitur, quorum spiratio difficilis comes est assidua, nullo vel thoracem vel pulmonem occupante vitio, sed angustiæ sensu percepto in summis gulæ & faucium partibus per quas spiritus est introitus. Guttur autem, quam asperam arteriam alij nominant, est meatus quo aër seu spiritus ad pulmones deducitur. Hic meatus variis constat partibus, pharynge, aspera arteria, larynge, & epiglottide: quarum singulæ partes variis quoque contexuntur partibus. Pharynx est spatium illud oris quod œsophago & asperæ arteriæ prætenditur. Aspera arteria, est fistula cartilaginibus & membranis constans vocis simul ac respirationis organum. Larynx est caput seu summa pars huius asperæ arteriæ, quæ cum pharynge ipsam arteriam iungit, Gallis dictus morceau d'Adam, *tribus cartilaginibus, viginti musculis, & duobus neruis recurrentibus nominatis, contextus. Epiglottis, est velut ligula quædam quæ laryngem contegit, occluditque ne quid mandendo deuorandove in laryngem illabatur. Omnes ergo affectus, qui illas omnes partes simul aut aliquam ex illis obsident si spirationem deteriorem reddant, febremque coniunctam habeant, vno Anginæ nomine comprehendit Hip. Quatuor autem species huiusce anginosi affectus non solum ex locorum affectorum sed & ex causarum varietate distinctas,*

nullo tamen proprio nomine insignitas facit. Statuit enim Anginam omnem fluxionis sobolem esse: eamq́ fluxionem vel tenuis ac biliosi sanguinis esse: vel saguinis paulo crassioris: vel pituitæ crassæ ac viscida, à Capite, vel Ceruice, aut etiã partibus inferioribus prodeuntẽ tumorem in illis partibus excitantem. Prima harũ è tenuissima acerrimaq́ biliosi humoris fluxione irruente in venulas musculorũ interiorum siue propriorũ, siue communiũ Laryngis, superatis amplioribus Fauciũ venis manat: in qua vel erysipelas vel phlegmone obstrusa est, vt neq́ tactu neque visu in faucibus ore adaperto, nec in Ceruice dignosci possit, saltẽ initio morbi: nam aucto periculo sæpe extrà quoq́ materia propter copiam effunditur. Hæc omniũ sæuissima est quod suffocationem ac respirandi difficultatem vehementissimam, doloremq́ ingentem adferat. Secunda exoritur, quum fluxio paulo crassior in fauciũ venis consistit, atq́ illic impacta, partem quam obsedit, in tumorẽ adaperto ore conspicuum attollit: quòd earum partiũ quam laryngis, venæ latiores sint, & musculi pharyngis, id est, Faucium, tũ exteriores, tũ interiores qui linguam & os hyoeides coniungũt, item qui œsophagum firmant & retrahunt Phlegmone tentati manifesto se tumore proferant. Hæc non tantam adfert respirandi difficultatem, quàm prima, non minorem tamen dolorem, & sæpius mortem, non tam repentinam tamen inuehit. Ad hanc speciem sequi solet, cum amygdalarũ seu tonsillarum, tum gurgulionis ex palato penduli, ipsiusq́ linguæ radicis tumefactio, quæ omnia ad fauces pertinent. Tertia species, ex crassa & viscida fluxione constat, quæ tũ in ceruicẽ & partem exteriorem sterni influit, tũ in colli musculos, qui per latera œsophagi ad cartilaginem scutiformem descendunt: in hac & Ceruix & fauces simul rubent, potissimũ si pituita portio quædam biliosi humoris permisceatur: Quarta species rarius contingit, euenire tamen potest, quum prima vel secũda Ceruicis vertebra luxatur ad interiora : quam recentiores

practici

practici strumosam appellant: hæc deglutitionẽ magis quam respirationem offendit, illius modo quæ musculorũ ceruicem flectentiũ tumore accidit. Ergo quemadmodũ ex his quatuor anginæ speciebus omnibus alioquin acutissimis & perniciosissimis, illæ quidẽ minus lethales sunt, quibus in ceruice aut faucibus tumor est conspicuus non intus delitescit, ita quacũque angina specie correptis, si nõ modo in ceruice & faucibus, sed & in pectore tumor & rubor superueniãt, qui initio morbi nõ apparuerant, (vt fit in prima anginæ specie) minus pestiferũ ac lethale, quàm si nihil horũ superueniat. Tumor enim ille ac rubor superueniens indicat robustam esse naturã, vt quæ materiã ab interioribus ad exteriora expulerit: vtpote à musculis laryngis in fauces, aut à faucibus in ceruicẽ ac pectus, ita vt non solũ illa materia, relicto priori foco, colorẽ sui diffundat, sed & tumorẽ de se excitet in illis partibus exterioribus in quas transmittitur: Qualis expulsio naturæ tuta ac secura iudicanda est, si diebus criticis fiat, nimirum in statu morbi, & iam penè euicta ac concocta materia, non in principio aut augmento: nam in principio, materiæ arguit mulmultitudinem, in augmento eiusdem procacitatem: materiam enim natura mouere non solet nisi concoctam: victricem porrò naturam eiusque dominatum supra materiam transmissam foras nullo intus superstite foco, indicant dolor pacatior, febris mitior, spiratio promptior, & deglutitio facilior, maximè verò si materia hæc in suppuratum abeat, aut in halitum digeratur, aut excreatione excludatur, non ad interiora, vt ad pulmones refluat. Vide sect. 2. lib. 5. Coac. & sect. 2. Prognost.

APHOR. L.

ΟΚόσοισιν ἂν σφακελισθῇ ὁ ἐγκέφαλος, ἐν τρισὶν ἡμέρῃσιν ἀπόλλυνται, ἢν δὲ ταύτας διαφύγωσιν, ὑγιέες γίνονται.

QVibus Cerebrum syderatum est intra dies tres intereunt. Si verò hos superauerint, sani fiunt.

Σφάκελος καὶ σφακελισμὸς ambigua est dictio. De ea Gal. 2. de loc. affect. Sed quia multa, quæ illic dicuntur, inusitata sunt, pauca dicemus. σφάκελος apud Hipp. & Gal. significat omnem corruptionem partis quomodocunq; fiat: vt si pes, vel manus, vel alia quæpiam corporis pars corrumpatur. Dicitur & σφάκελος, si pars aliqua emarcescat & nigricet, vt non nutriatur. Latini syderationem in plantis & carbunculationem appellant, qui & ἀστροβολισμὸς Arist. dicitur, id est syderis perculsio. Tamen etiam apud Hipp. σφακελισμὸς dicitur corruptio cuiuslibet partis. Dicitur propriè & præcipuè ossis corruptela. Corruptela duplex. Vna, vt in gangræna, quando pars putrescit. Altera, quando marcescit. Iam Hip. 2. de morbis, meminit duplicis σφακελισμοῦ cerebri. Aliquando enim ipsum os corrumpitur, vt si cranium liuescat & nigrescat. Aliquando ipsa cerebri substantia corrumpitur, vt quando nascitur cerebri inflammatio, quam sequitur gangræna, ac tandem sphacelismus. De hac corruptione, hîc intelligitur, quæ lethalis. In medio verò est sphacelismus membranarum. Moriuntur ergo, quia inflammatio cerebri quæ debet resolui, cùm non possit suppurare transit in gangrænam, & gangræna in sphacelismum. Vt in pudendo aliquando oritur inflammatio, quæ deinde transit in gangrænam, quæ nisi curetur, transibit in sphacelismum, & ita secandum erit pudendum. Pereunt igitur propter nobilitatem partis & magnitudinem affectus. *Si verò.)* quæritur si superent 3. diem & 7. an debeant seruari? non sequitur, tamen tertio maior erit spes salutis, quàm si septimo.

SCHOLIA.

Σφάκελος, παρὰ τὸ σφάττειν quasi σφάγελος, sicuti σφαγὴ à iugulando nomen habet: quod affectus sit qui partem corporis, quam obsidet siue ea carnosa sit, siue glandulosa, siue membranosa, siue os, ita iugulat, vt ei corruptionem ac νέκρωσιν aut præsentem adferat, aut mox affuturam minetur. Σφάκελος etenim apud Hippocratem & Galenum tribus modis sumitur. Propriè quidem pro corruptione ossis, vt apud Hip. lib. 2. de articulis, lib. de aëre, locis & aquis, & lib. de vulneribus capitis. Carnosarum enim partium corruptionem ac mortem non sphacelum, sed gangrænam vocat Hipp. Quemadmodum recentiores medici, ossis corruptionem, non gangrænam, aut sphacelum, sed cariem nominant. Communius ac minus propriè, pro gangrena non curatæ termino. Gangræna enim, incipiens est mortificatio partium carnosarum malè affectarum, quæ si diutius protrahatur partesq; sibi coniunctas in affectionis consortium pertrahat, nec ab ossibus quidem abstineat, partemq; integram, ex toto, vita, sensu, motuq; priuet, in sphacelum, hoc est, perfectam necrosin degenerat. Sic nimirum partes carnosæ magna inflammatione tentatæ in necrosin incidunt si huiuscemodi inflammatio, nec digeri, neque in pus mutari propter suam magnitudinem caloris q; natiui infirmitatem possit. Generalissimè pro magna inflammatione aut alio quocunq; affectu malè habentis partis cuiuslibet, qui corruptelæ & syderationis periculum minatur. Sic Archigenes, cephalalgias sphacelodes appellabat quæ phlegmoni iunctæ syderationem minantur, c. 2. lib. 2. locor. affect. Talis autem mortificatio siue incipiens & quæ adhuc est in motu, propriè gangrena nominata, siue quæ iam facta ac absoluta est sphacelos appellata, oritur, quum pars malè affecta calore sibi insito vitaliq; calore ac spiritu influente, destituitur. Destituitur autem quadrifariam. Quia calor insitus partis aut au-

fertur, aut extinguitur, aut suffocatur, aut corrumpitur. Aufertur calor natiuus partis, cum pars arctius astringitur in fracturis, aut luxationibus ab imperito chirurgo, aut cum insigni contusione vel obstructione opprimitur: Astrictæ enim aut oppressæ neque suo neque vitali calore, neque spiritu triplici à corde, hepate, cerebro per arterias, venas, neruos influente vegetantur. liberum namque caloris natiui ac spiritus vitalis motum forâs intro & in circulum esse oportet. Extinguitur calor à frigore vehementi extrinsecus accidente, vt quibus hyeme valida per niues iter facientibus pedes syderātur: vel cum temerè ac inconsultè partes inflammatæ refrigerantur, admotis topicis immodicè refrigerantibus, suffocatur calor, affluxu copiosioris sanguinis aut mali succi, vt in magnis inflammationibus, vel ingenti obstructione, quæ perspirationem & aëris externi attractionem prohibet. Corrumpitur calor natiuus corrupta ac dissoluta partis substantia, cuius integritas vt in vnione humidi ac sicci consistit: ita eiusdem corruptio à dissolutione ac separatione istius humidi à sicco ortum habet. Hæc autem dissolutio fit, vel, ab igneo calore rei alicuius externæ vrentis actu, qualis est ignis, aut olei, aut aquæ feruentis, aut pulueris sclopetarij vstio: aut potentia vrentis, qualis est pyrotyci, aut sublimati aut olei vitrioli cōbustio: vel, ab igneo calore magnæ cuiusdam phlegmones absumente humidum natiuum partis quam obsidet, insitumque eius calorem dissipante: vel, à pestilenti aliqua aut venenata materiæ qualitate, calorem natiuum cuique parti insitum capitali quodam odio oppugnante, ac destruente, vt videre licet in puncturis ac morsibus venenatarum, aut non venenatarum animantium: item in carbunculis & anthracibus pestiferis qui intra horas viginti quatuor necrosin parti adferunt. Vel à vulnere aliquo insigni, qualia sunt vulnera partium neruosarum, aut articulorum, aut partium articulis vicinarum, aut partium nobilium, aut partibus nobilibus in-

seruien-

seruientium: qualis item punctura nerui, aut tendonis alicu-ius, vel ab vlcere aliquo virulento à quo maligna acris ac fœtida sanies emanans partem quam obsidet totam corrumpit, de quo extat Apho. 45. lib. 6 Si vlcera annua aut etiam diuturniora fiant, os abscedere est necesse & cicatrices cauas fieri. Causæ igitur Gangrenæ & sphaceli, sunt eædem specie, differentes tantum corrumpendi modo. Corruptio enim quam gangræna adfert est adhuc in motu, quam verò sphacelos excitat facta iam est. Quo fit, vt Gangræna curabilis existat, si opportunè illi succurratur, vacuatione nimirum plurimi sãguinis parti affectæ impacti, & validè exiccantibus quæ partem à putredine vindicent. Sphacelos incurabilis, vt cuius nõ aliud sit remediũ, quàm emortuum membrum quàm proximè sanæ parti præcidere. Cerebrum ergo sphacelatum hîc intelligendum quod putrescere ac corrumpi & ad sphacelũ seu absolutam corruptionem tendere incipit. Cerebri enim perfecta syderatio, statim interficit, non in dies aliquot prorogari potest, ob affectus grauitatem partisq; præstantiam. Et cũ multis ex causis syderari possit cerebrum, quemadmodum docet Hip. lib. 2. & 3. de morbis, scilicet quum aut nimium calefactum, aut perfrigeratum, aut biliosum pituitosúmve plus solito factum fuerit cerebrum: idque à causis occultis, & ab interno vitio prodeuntibus, aut euidentibus ac manifectis vt à vulnere capitis, aut concussione aut commotione cerebri ab ictu, vel casu, vel lapsu: de vtrisq; causis, potissimùm verò de manifestis, sphacelos hic intelligendus: qui fit à magna inflammatione cerebri ob vulnus exceptum in capite, aut concussum vel commotum cerebrum ab ictu, vel casu, vel lapsu. Rupto enim cranio, dilaceratisque venulis ac membranis cerebri, suppressis quoque grumis ac sanie, facto item copiosorum humorum ad cerebrum malè affectum accurrentium affluxu, putredo excitatur, è putredine accenditur magna inflammatio, à cuius igneo calore, non modo cere-

bri calor facilè dissipatur, qui alioquin paucus ac imbecillus est (quod cerebrum sua natura frigidum sit) sed & suffocatur ob copiam humorum tum affluxorum ad cerebrum malè affectum, tum ab igneo phlegmones calore instar cucurbitulæ attractorum. Signa autem cerebri à quacunque causa syderati hæc sunt. Dolor ex ceruicis neruo ad spinam, surditas, vocis priuatio, vigiliæ, animi deliquium, fluor sanguinis è naribus, eiusdem vomitus: præter quæ in vulnerato aut concusso aut commoto cerebro pericranij, aut cranij, aut cerebri substantia liuescere, nigricare, iam mollescere, putrescere ac fœtere incipit. Quibus ergo cerebrum à quacumque causa in corruptelam verti ac syderari incipit, in eo certamine, aut vincit natura aut vincitur. Si vincit, fluit sanguis è naribus, idem euomitur, aut per eas venas, quæ ex interiore cerebro in caluariam abeunt, tumor in syncipite paulatim nascitur, qui suppurat & aperitur, vt via pateat purulentæ materiæ: Si vincitur natura, inualescit malum, stupor suboritur, sudor frigidus, ac victa natura tertio die vt in hoc Aphorismo, aut 5. vt in libro de morbis, aut 7. vt in Coacis, ægri moriuntur. Atque vt materiæ vis & copia atque in putredinem malignam procliuitas, vt naturæ robur & imbecillitas: ita celerius mors & salus aut tardius contingit. Tertius ergo dies, est terminus periculi imminentis à syderatione cerebri, quo exacto salus speranda est, tanquam ab acutissimo morbo cuius terminus est dies quartus: indicium enim est vires validas ac vegetas esse, vt quæ sphaceli violentiam ac malignitatem sustinuerint, sphacelumque esse remissum. Seruantur autem ægri non certò nec necessariò, sed magna ex parte, nam & septimo & interdum post septimum pereunt: fere autem sectione opus esse, ait Hipp. in Coacis, vt via putridis vaporibus & fumis, quos internus ignis excitat, puri quoque si iam collectum est, pateat, alioquin vix euadere possunt, nisi forsan magno Dei & naturæ miraculo materia

per-

per nares expurgetur, aut abscedat in syncipput, quod rarius est, tenuius, & plures vias habeat quibus se cerebrum exoneret. Plurimæ enim venæ illinc è cerebro transcurrunt. Sectio facienda, qua parte tumor apparet, & perpurgato osse ipsum radendum ad secundam vsque laminam, altius quoque exterebrandum os est, si vitium altius descendit, vt ad membranam vsque exscindatur: verum, inquit Hip. in Coac. si secto apertoque cranio terebello, cranium ipsum appareat separatum à membranis quibus cerebro colligatur, ob ipsarum membranarum colliquationem: multumque à seipso mutatum ac dissidens, quia videlicet tabo diffluat, nigrescat, vermiculatum sit ac prætumidum, moriuntur: quòd inde syderatio perfecta significetur, quæ est immedicabilis. Potest tamen parte emortua recisa aut erasa, ne malum longius serpat, prohiberi antequam subiecta membrana ac cerebrum ipsum corrumpatur, atque inde ægri seruari. Visi enim sunt nonnulli quibus in multos dies sanies effluxit per vulnus in cranio factum. Quod si aperto cranio appareant membranæ nigrescere, cerebrum liuescere, non moueri, certissimum mortis præsagium.

APHOR. LI.

Πταρμὸς γίνεται ἐκ τῆς κεφαλῆς, διατερμαινομένου τοῦ ἐγκεφάλου ἢ διυγραινομένου τοῦ ἐν τῇ κεφαλῇ κενοῦ· ὑπερχεῖται γὰρ ὁ ἀὴρ ἐνεὼν ἔξω, ψοφεῖ δὲ ὅτι διὰ στενοῦ ἡ διέξοδος αὐτῷ ἐστίν.

Sternutamentum cietur ex capite cerebro excalfacto aut perhumectato spatio in capite inani. Aër enim intus contentus foras erumpit. Strepit autem quia per angustum ipsi est exitus.

Sternutamenti generatio est, quia repurgatur cerebrum, & ea quæ hærent ossibus colatoriis ad nares. Tamen etiam per accidens concussione illa repurgatur thorax. sternutamenti materia, est spiritus, seu vapor quũ repurgari oportet: natura itaque excitatur ad purgationem, quòd vt fiat calore est opus, hinc fit, vt si quis sit cerebro flatibus & spiritibus pleno, & accedat ad solem, sternutet. Vbi ergo pars capitis inanis repletur spiritu vaporoso & succedit qui calor hunc commoueat, vbi cerebrum concalfactum est, fiet sternutamentum. Porrò partes inanes cerebri, sunt ventres ipsius, aliquando partes illæ quæ sunt inter membranas & cranium. hîc autem ventres cerebri intelligimus, qui repurgantur per nares.

Erumpit] naturaliter: quia est motus aëris illic conclusi contendentis ad aërem ambientem.

Fit sonus] quia per ossa colatoria angusta (quæ ethmoeidea dicuntur) exit.

SCHOLIA.

Sternutatio & tussis recensentur à Galeno inter motus voluntarios deprauatos actionis animalis motricis, ex eorũ symptomatum genere in quibus causa aliqua præter naturam est, quæ eam ad tale opus extimulet: Similes quidem affectus in multis. Quod vterque ad expulsionem noxiorum. Quòd vterque, fiat à causa simili, nimirum causa præter naturam irritante facultatem motricem: Quòd vterque eodem modo fiat, nimirum per vehementem flatus seu spiritus expulsionem. Quod vterque mediante flatu ad expulsionem eorum quæ molesta sunt, sit comparatus: tußis quidem ad ea quæ pulmones malè habent: sternutatio ad ea quæ ventriculos anteriores cerebri & continua iis olfactus instrumenta, ossa etmoidea,

moidea, nares, palatum infestant: quod ante sternutationem cerebri ventriculi prius dilatentur, pulmo ante tussim. Quod in vtroque attrahatur aër per inspirationem, non enim tussis nec sternutatio fit, nisi prius inspirato aëre. Quod in vtroque flatus erumpat, qui sonum excitat secumque expellit quod parti eiusque meatibus molestum est. Dissimiles verò affectus in multis. Quod sternutatio sit motus expulsiuus cerebri. Tussis pulmonum. Quod in sternutatione, qui flatus erumpit sonũ excitans non solũ è cerebro, sed & ex pulmonibus per nares & palatũ ad cerebrũ elatus, manat in tussi ex sola aspera arteria, prodit. Quod per sternutationem nõ solum ea expellantur, quæ cerebrum offendunt, sed & quæ pulmones: cerebrum enim vt per sternutationem à se depellat quod noxium est, geminam adhibet expirationem, vnam quam per se facit, per ossa ethmoidea, alteram per nares, neruis vt Galenus ait, seu manibus prælongis in thoracem demissis vtens, & spiritum vnico impetu ex pulmone & capite vehementer & confertim emittens: proinde eos humores qui in arteriis asperis contumaciter hærent & qui difficulter reiiciuntur, magis expediunt sternutationes, quod maior sit in iis spiritus impetus quam in tussi, quo fit vt sternutatio sæpè tussim soluat, in tussi verò ea tantum excutiuntur quæ pulmones infestant. Quod in sternutatione cerebri ventriculi contrahantur in eo expellendo quod sibi noxium est: in tussi spirandi instrumenta non item, asperæ enim arteriæ duriores sunt, quàm vt contrahi constringique possint circa id, quod intra se continent, sed natura spiritum concitato impetu foras excludit, quo ipse plurimus celerriméque foras actus, vnà quicquid est molestum propellat. Causa autem proxima ac continens sternutationis, est flatus vnico impetu ex capite & pulmone vehementer & confertim emissus, isque vel solus, vel cum alio humore acri & mordaci interdum sensibili & conspicuo, aliàs tenuiore & vi-

ſuin fugiente miſtus: ex tribus maximè locis erumpens, ex naribus, anterioribus ventriculis cerebri, inani ſpatio quod ipſum cerebrum ambit. Nam cum flatus generatio fiat ab imbecillo calore in ſubiectum humidum, ſternutatio duabus quoque de cauſis potiſſimum excitatur, cerebro nimirum vel concalfacto, vel humectato: in calidioribus autem, in quibus ob caloris exuperantiam tota flatuum materia diſcutitur, ſi cerebro ſuperfluus aliquis humor accedat, cui concoquendo impar ſit calor cerebri, facilè inde ventriculi cerebri, & ſi quæ ſunt in eo inania ſpatia, nares quoque flatu replentur. Itaque duæ cauſæ flatuum, calor & humor ab Hip. hoc Aphoriſmo ſtatuuntur: quæ ſola intra cranium poſitæ ſternutationem mouent. Sunt verò & alia quædam externa, vt ſi quis penna irritet nares, qualis cauſa quia cum motu fit, motus autem calfacit, ad calorem poterit referri: item medicamenta πτάρμικα vocata, quæ calfaciendo ſternutationem prouocant: qualis eſt odor condiſi, piperis, ellebori, euphorbij: aliquando aër ex pulmone ſurſum elatus compreſſo confertim thorace. Ariſtoteles in vniuerſum dixit, id fieri calore humorum commouente & in flatum reſoluente, quem copia vel qualitate irritantem natura mouet ad excretionem, idque rectè ſi ſimul tenuem & acrem humorem comprehendas, qualis eſt in diſtillationibus: unde colligit dormientes non ſternutare, quoniam cerebrum refrigeretur & quieſcat calore intus ad cor reuocato: & confricato oculo, dum calor & moleſtia foràs auocatur, & maximè donec lachryma effluat, ſternutationem non moueri.

APHOR.

APHOR. LII.

Ὁκόσοισιν ἧπαρ περιωδυνᾷ, τουτέοισι πυρετὸς ἐπιγενόμενος λύει τὴν ὀδύνην.

Quibus jecur vehementer dolet, iis febris ſuperueniens ſoluit dolorem.

Attigimus hanc ſententiam ſect. 6. Aphoriſm. 40. hic autem agit de dolore hepatis vehementi, à flatu craſſo incluſo, neque exitum habente. Nam eſt etiam dolor ab obſtructione, ſed qui non eſt tam vehemens, eſt & à vehementi inflammatione, & eryſipelate: ſed tum eſt febris. Dolorem verò illum leuat febris ſuperueniens, quia tenuat diſcutit, reſoluit, vacuat eos flatus.

SCHOLIA.

Aphoriſmus hic in Aphoriſm. 40. lib. 6. poteſtate dictus eſt: niſi quòd ibi indifferenter hypochondrium, hîc verò dextrum definitum eſt. Dolet autem hepar, non in ſuo parenchymate, hoc enim nullũ neruum habet, nec habere opus fuit: nõ in venulis ſuis, ſed in membrana ſua quæ duos neruorum ſurculos recipit, ne hepar ſenſim ſtirpis modo expers eſſet. Hi autem neruorum ſurculi quia rari, tenues ac modici ſunt, grauem ac vehementem dolorem excitare non poſſunt. Proinde qui dolor jecur exercet, ſi vehemens extiterit, à conuexis potius, quàm corpore jecoris eſt, nimirum à muſculis, tunicis, venis, vinculis, meſenterio, & eo, quod pancreas appellatur, partibus nimirum jecori vicinis.

APHOR. LIII.

Ὁκόσοισι συμφέρει αἷμα ἀφαιρέεσθαι ἀπὸ τῶν φλεβῶν, τουτέοισι χρὴ ἦρος φλεβοτομέεσθαι.

Qvibus ſanguinem è venis detrahere conuenit, in Vere ſecanda eſt vena.

Sententiam hanc expoſuimus Apho.46. lib.6. Vere plurimus ſanguis eſt, qui cùm maiorem locum occupet, plenitudinemque faciat niſi detrahatur, craſſior fiet, & tandem degenerabit in melancholicum ſuccum, faciétque autumuales morbos. Quare vbi eſt plenitudo ſanguinis, ſecanda eſt vena, & præcipuè Vere, quia tum vires ſunt robuſtiores.

SCHOLIA.

Conſilium eſt prophylacticum. Neutra corpora vitiis cacochymiæ aut plethoræ obnoxia, & quæ in morbos conſue-quos humorum fluxio parit, incidere leui de cauſa conſue-uerunt, ab imminentibus morbis vindicanda ſunt ſanguinis miſſione Vere celebrata. licet enim Vere vtrunque euacuationis genus, nimirum purgatio, & ſanguinis miſſio, huiuſmodi morbis arcendis conferat, quemadmodum Apho.47. lib.6. dictum eſt: miſſio tamen ſanguinis tutius ac cõmodius Vere quàm Autumno poteſt celebrari: quòd Vere non tanta ſubeſt humorum labes in corpore, cui purgatio debetur, quanta in Autumno: ſed ſola humorum fluxilitas, eorundẽ fluctuatio & ſanguinis ad externas partes fuſio ob Verni temporis teporem commota. Quales humorum ac ſanguinis impetus nihil æquè coercet ac reprimit, quàm miſſio ſanguinis. Adde quòd vires tunc tẽporis robuſtiores ſunt, corpus humidius eſt ob hyemis nutritionem, tempus magis moderatum, poteſtque corpus ab euacuatione melius reſtaurari, quas omnes cautiones miſſio ſanguinis poſtulat.

APHOR. LIV.

Ὁκόσοισι μεταξὺ τῶν φρενῶν, καὶ τῆς γαστρὸς φλέγμα ἀποκλείεται, καὶ ὀδύνην παρέχει οὐκ ἔχον διέξοδον, οὐδ' εἰς ἑτέρην τῶν κοιλιῶν, τουτέοισι κατὰ τὰς φλέβας ἐς τὴν κύστιν τραπέντος τοῦ φλέγματος, λύσις γίνεται τῆς νοσοῦ.

QVibus inter ventriculum & ſeptum tranſuerſum pituita concluditur, & dolorem adfert in alterutrum ventrem, viam non habens, iis per venas in veſicam verſa pituita, morbi fit ſolutio.

Interpretes Hipp. quid per pituitam intelligendum eſſet contendebant, illam, inquam, concluſam inter diaphragma & vẽtrem. Scire oportet, quod vertex peritonei aliter atque aliter accipitur. In decumbente eſt vmbilic⁹, in recto sũma illa pars quę attingit diaphragma. Itaque, inter ſubſtantiam diaphragmatis & peritoneum, inter peritoneum & omentum, ac peritoneum & muſculos epigaſtrij, pituita poteſt contineri. Hîc intelligemus de ea capacitate, quæ eſt inter peritoneum & omentum poſt diaphragma. *Dolorem infert*] vel quia pituita calefacta eſt, reſoluitur in flatus vel etiã ob frigiditatem ſuam nõ habens exitum ad alterum ventrem ſeu cauitatem, hoc eſt, ad thoracem, vel inteſtina, niſi reſudet per cutim in toto ventre. Ea pituita ſi per venas in veſicam feratur, neceſſe eſt prius tenuetur, deinde exugatur per orificia venarum, quæ illic ſunt, & ita per venas beneficio naturæ ad renes deſcendet, ac tandem per veſicã emittatur. Gal. lib. 6. de loc. affect. & 30. Aph. hujus libri ait naturam curare morbos: ſed quo modo, non poteſt intelligi à medicis. Itaque pituita illa non habens exitum ad alterum ventrem, tenuatur, exugitur, & tranſponitur à natura ad renes, excernitur per veſicam; & ita ſoluitur morbus, ſed hoc rarum eſt.

SCHOLIA.

Miraculum est naturæ morbos soluentis per vias penè incognitas ac inaspectabiles, obseruatum ab Hippo. Quòd pituita collecta ac conuulsa in eo spatio, quod medium est inter ventriculum & septum transuersum, à vulgo fouea stomachi appellatum, ibíque grauissimum dolorem excitans ob flatus quos de se plurimos suscitat dum illic hærens tepido illius loci calore incalescit (solet enim pituita quæ crassa ac viscida est ab imbecillo calore flatuari) solutionem doloris adfert transmissa ea ad renes, & à renibus ad vesicam, licet nullus ductus aspectabilis ac conspicuus se offerat. per quem ab eo spatio in renes ea transmitti possit pituita. Oportet igitur huiusmodi pituitam naturæ valentis industria viam sibi moliri cæcam atque latentem, eámque transsumi in gibbas hepatis ob vicinitatem, indéque ad renes deduci. Solet nimirum natura quemcunque humorem concoxerit aut euicerit, stillatim excernere per meatus quosdam cæcos ac angustos, tanta est eius industria in iis peragendis, quæ ad tuendam animalium salutem conferunt, quemadmodum docet Hipp. Aph.1.2.3. sectionis quintæ lib.6.Epid.

APHOR. XV.

ΟΚόσοισι τὸ ἧπαρ ὕδατος πλησθὲν εἰς τὸ ἐπίπλοον ῥαγῇ, τουτέοισιν ἡ κοιλίη ὕδατος ἐμπιμπλᾶται, καὶ ἀποθνήσκουσιν.

QVibus jecur aqua plenum eruperit in omentum, iis venter aqua expletur, atque moriuntur.

Iecur non potest impleri aqua, sed peritonæi pars, quæ ambit ipsum, potest. Et quemadmodum in cute nascuntur vesicæ aqua plenæ: sic in membrana ambiente

biente hepar. Quæ vesicæ si disrumpantur, aqua effunditur in spatium illud vbi continetur aqua hydropicorum, aliquando inter omentum & intestina. Sed si inter omentum & peritonæum, moriuntur, quia aqua illa non habet exitum, nisi vacuetur beneficio naturæ, vt superiore Apho. Aliquando quoque per intestina & interdum medicamentorum admotione.

SCHOLIA.

PRognosticon est funesti exitus hydropicorum ascite laborantium. Angusta spes est salutis hydropicorum asciticorum quum ab hepate erumpant aquæ in omentum, id est, intra omentum: non ante omentum, vtpote in illud spatium quod est inter peritonæum & omentum: non sub omentum, vtpote inter omentum & intestina: sed intra omentum, ita vt aquæ totam omenti substantiã peruaserint, eiusque cauitatem omnem ac ductus, repleuerint, & ab omento in ventrem magna copia confluxerit. Serosus humor labefactatæ hæmotoseos hepatis ac venarum in hydrope, soboles, cùm præ copia in venis hepatis contineri amplius nequit, natura duce varias sibi ad exitum molitur vias ab hepate: Aliàs, per venas in omne corpus permeat, cutique imbibitur velut papyro aut spongiæ: Alias, angustis occultisque poris in abdominis capacitatem transfertur: Alias, exeso, aperto ruptove vase aliquo sine sanguine solus, vti per renes, excidit, & in abdomen illabitur, haud secus atque suppurans pleuritis exesa aut discissa pleura confertim irruit in thoracis capacitatem: Alias, in fœmora & in pedes maximè post inambulationem, interdum in scrotum, nõnunquã in thoracis spatium, aut vterum velut cuniculis viam sibi inusitatam parat: Alias, vbi hepatis aut lienis, aut mesenterij substantia, ob icterum aut scyrrhum iamdiu cõtractum, aut febrem ardentem, aut calidiorum, præsertim vini mera-

cioris liberaliorem vſum, ſiccitate humoriſve penuria exarefacta, ceu rimulis quibuſdam dehiſcit, ejuſque membrana ambiens diſrumpitur, vt non amplius tenue ſerum continere poſſit, ſenſim aqua quaſi ex fiſſa olla, ſtillat in vacuum abdominis ſpatium, vnde mors ſtatim obrepit: Aliàs, vbi ſola viſceris ſubſtantia ita arefacta diffunditur quidem, ſed ambiens eius membrana manet integra, aqua non excidit, ſed veſiculæ aqua plenæ (quas Græci ὑδατίδας nominant) excitantur, quales ſæpe in pecudum jugulatorumque boum jecore cernuntur, à quibus aqua in omentum erumpit & ab omento in ventrem: habet enim omentum peræ & impertuſi infundibili ſpeciem quo intra ſe portæ caudicem excipit, per cuius ramos aqua in cauitatem omenti, tanquam in marſupium quoddam effunditur. Sanabilis ergo hydrops aſcites, cum aqua in venis cauæ partis hepatis collecta effunditur in ventrem: hoc eſt, aut in inteſtina, aut in capax ſpatium illud ventris quod continet jecur, lienem, ventriculum, inteſtina, vterum, veſicam, renes. Sic enim Aphoriſm. 14. ſect. 5. hydrope detento ſi aqua è venis in ventrem defluxerit, ſoluitur morbus: dummodo nullum ſuperſit vitium in hepate & venis quod de integro aquam regeneret. Aqua autem illa, quæ ab hepate ad ventrem defluit, vel per venas illuc defluit, vel per cæcos occultoſque poros exudat, indéque per venas meſenterij à quibus exugitur, aut etiam per latentes anguſtoſque poros ad inteſtina transfertur. At verò inſanabilis ac penè funeſtus aſcites, ſi vitia lateant in viſceribus, ſi hepar ſcyrrho confirmato, aut corruptela ſubſtantiæ, aut inteſtina hectica intemperie laborent: tum enim aqua in ventrem confertim confluens, & per aluum aut veſicam quantumuis copioſa excreta, hydropem non ſoluit, ſed remanente vitio viſcerum, aqua copioſior ſuccreſcit poſtea: nam exhauſto fontis alueo, ſiquidem ſcaturigo viua incolumis eſt, ille aqua facilè repletur. Funeſtus quoque

aſcites,

aſcites, in quo ſeroſus humor tanta copia hepar obruit vt non modo eius venis, ſed & tota eius ſubſtantia eo refertis ipſum hepar in tumorem œdematoſum attollat: aut plurimas veſiculas intra mēbranam illud ambientem aqua plenas excitet. Si ergo hepar aqua iſta plenum, tantam aquæ copiam præ imbecillitate nec continere, nec in ventrem excludere poſſit: ſed eam non antè aut poſt, ſed intra omentum ſinat erumpere, morbo iam calamitoſo noua accedit calamitas: non enim citra omenti perniciem illa aqua intra omenti cauitatem recipi ac contineri poteſt, cùm omentum membrana ſit admodum humida, pauciſſimi caloris particeps, ob adipem & membranas ex quibus planè contexitur, ideóq; facilè ab ea aqua offendi poteſt: Hinc fit vt hepate ac omento aqua illa plenis, totus venter in miram molem promineat, eaque ab hepate & omento confertim erumpente repleatur: vnde mors tandem obrepit, quòd natura duplici morbo vtroque ſeorſim lethali fatigata, planè ſuccumbat.

APHOR. LVI.

Ἀλύκη, χάσμη, φρίκη, οἶνος ἴσος ἴσῳ πινόμενος, λύει τὴν νοῦσον.

ANxietudo, oſcitatio, horror, vinum pari aquæ portione potum ſoluit.

Ἀλύκη Gal.com.2.de rat. vict.in morb.acut.& in Epid.quid ſit explicat. Dicitur & aliter ἀλυσμὸς, ἄλυσις, ἄλη καὶ ἄση, ἀπορία, δυσφορία, καὶ ῥιπτασμὸς, eſt autem ἀλύκη quando ſanus vel æger neſcit ſtare loco, conſilia & animi cogitata ſæpe mutat, moleſtéque ſe habet ad ea quæ offeruntur. Hujus rei cauſa eſt humor acris & feruens in hypochondriis & primis venis, vt in febribus æſtuoſis & ardentibus. aliquando etiam id fit inflam-

matis visceribus, vel quia natura ita grauatur, vt non possit sustinere corpus. hæc omnia sunt lethalia, potest & sanis accidere, de quibus hic agimus. est enim in sanis ἀλυσμὸς, cuius meminit Hipp. initio lib 2. de vict. acut. vt si quis assuetus vitæ temperatæ plus solito comederit, aut biberit, noctu semper immutabitur & huc atque illuc jactabit corpus, vt in pueris apparet. Alter est ἀλυσμὸς cuius hîc meminit Gal. cùm humor in orificio ventriculi qualitate sua naturam irritat. Auicenna dicit id aliquando fieri, propter multitudinem excrementorum in toto genere musculoso. Itaque siue sit copia immodica cibi & potus, siue humoris qualitas, siue excrementorum multitudo, hæc omnia conueniũt. Iam oscitatio fit vbi multus flatus collectus in musculis thoracis & maxillaribus, cogit maxillam inferiorem aperiri, horror fit à materia flatibus permixta quæ agitur & commouetur in genere musculoso hæc autem omnia symptometa febres denunciant, nisi occurratur, & eadem soluit vinum. Difficultas est, an de vino temperato æquali aqua, an de meraciore intelligat. Non est verisimile intelligi de vino aqua temperato, quia vinum dilutum dissoluit robur ventriculi & implet ventrem flatibus. Veteres volebant vt tertiæ parti vini, vna pars aquæ adhiberetur, nec æqualis esset mensura vini & aquæ. Si vinum dilutum vires dissoluit, non conuenit ἀλύκῃ ab humoribus crudis natę. Itaque Hip. imperat vinum meracius, non dilutum. Apud Athenæum, est Mnesitheus qui dicit ἴσον ἴσῳ & agit de largiore potu & meraciore: quia si re vera ἴσον ἴσῳ ex æquali aquæ & vini mensura facit maniam, veteres ergo vsi sunt hac voce ἴσον ἴσῳ, vt hîc intelligatur de vino meraciore, quia calefacit, tenuat, coquit, vacuat, quæ omnia hîc requiruntur.

SCHOL.

SCHOLIA.

VIno, inquit Galenus, inest vt sit alimentum, potus & medicamentum: quoniam non solùm celerrimè nutrit, facilè in sanguinem vertitur, optimi succi est, solidas partes nutriendo humectat, sitim extinguit, quoscunque spiritus citissimè reficit, sed & suo calore ac siccitate, suáque mira tenuitate & permeandi celeritate plurimis corporis affectibus potissimum frigidis, aut humidis medetur: idque non tantùm purum & simplex, sed & aquæ mistione perfusum sumptum aut admotum. Quia.n. calidum est & siccum ad tertium vsque gradum, si modo illud generosissimũ fuerit, non potest in omnibus naturis aut morbis etiam paulò frigidioribus, nedum calidioribus, quouis tempore, quacunq; ætate, quocunque cæli statu tutò vsurpari, nisi eius feruor ac siccitas aquæ accessione atque admistione temperetur ac remittatur. Aquæ enim quia duæ qualitates humiditas ac frigiditas insunt, qualitatib. vini nimirum calori ac siccitati contrariæ: ac præ cæteris liquoribus vini permista, vini calorem ac siccitatem retundere potest: quanquam minus calorem, quàm siccitatem: quòd aqua summè humida sit, non item summe frigida: Quò fit, vt vini calor non facilè cedat aquæ frigori, nec vini calidæ partes aqua perfusa tã facilè auferantur, quin in vnum sæpe à frigido coactæ, vt in calcis exemplo obseruamus, fortiores euadere, aut potẽtius frigori aquæ resistere possint, donec vini & aquæ partes ad minimas particulas redactæ fuerint. Sic.n. mutua actio & passio qualitatũ contrariarum, earúmque inuicem confusio, tantò propior atque facilior contingit quantò ad minores particulas fit diuisio. Proinde, ad recusionem caloris vini oportet largiorem aquæ effusionem accedere, & potius vinum aquæ, quàm aquam vino permiscere, à permistione vtrumque impensius agitare: & antequam bibatur aut admoueatur aliquantulum residere sinere. Quanquam ne sic quidem vini

calor, ac ſiccitas ex æquo deperire aut retundi poterunt, ſed ipſa magis ſiccitas, & ex ea retuſione vinum dilutum multo humidius quàm frigidius effici. Præter temperationem quam aqua vino adfert, vini quoque vaporationem, unde varia ſymptomata oboriri ſolent, coercet. Vim quoque extenuandi quam habet inſignem magis auget. Aqua enim vino mixta, cogit vinum diutius morari in parte, indéque ſuas vires propius exerere. Nam vinum per ſe præceps agitur per vniuerſum corpus, aqua verò ſua tarditate in ſingulis partibus diutius cunctatur, vinúmque ſibi mixtum retinet: à vino autem hoc mutuum emolumentum aqua accipit, quòd ab eo tanquam vehiculo feratur ac ducatur per vniuerſum corpus, alioquin ſola in hypochondriis diutius morari ſolita. Proinde medicorum prudētiam callere viſi ſunt, qui primi vini diluendi vſum excogitarunt. Varius autem olim fuit miſcendi modus. Veteres Græci quam minimam vini partem aquæ plurimæ miſcebant, & potius merum aquæ quàm aquam mero addebant. Heſiodus tres aquæ partes quartæ parti vini, quum exhilaratur animus feſtis addi jubet: Atheneus ſcripſit, Græcos duos vini Cyathos ad quinq; aquæ, vel vnum ad tres bibere ſolitos, vnde natum illud prouerbium celebre: Aut quinque bibe, aut tres, aut ne quatuor: omnis ſenſus eſt, aut in duas vini partes quinque aquæ indendas, aut vini tres, non autem quatuor, quia hæc mixtio & voluptatem vino adimat & ſalubritatem. Hip. aliam mixtionem in hoc Aphoriſmo tangit, vbi ait vinum æquale æquali epotum ſanare anxietudinem, oſcitationem & horrorem: vino videlicet & calore ſuo humiditates, quas vel ventriculi tunicæ imbibunt, vel muſculi continent, vel per cutem feruntur, diſſoluente ac ſeparante: aqua verò non tam pellēte aut euacuante vinum & vnà cum vino iſtas humiditates per vrinas, vt voluit Galenus in Commentario, quàm vinum retinente ac cogente, vt diutius moretur in

parte,

parte, quod alioqui ſubito digeri ſolet. Verum cùm non pauciora, quàm mixtionum quæ in vſu ſunt, vinorum ſint genera, atque inter ea infima quædam inueniantur parum ab aquæ omphaciíque natura recedentia, propterea nulla certa dari poteſt mixtionis regula: ſed ita metiēdus eſt aquæ modus, vt vini & aquæ nocumenta vitentur & emolumentum adferatur: plus nimirum vel minus aquæ addatur, pro vini viribus, pro ſumentis ætate, conſuetudine, vitæ genere, pro affectus morboſi ſpecie ac magnitudine, pro anni tempore, & cœli ſtatu: ita vt æquale hîc referendum videatur ad vires vini & ſumentis.

APHOR. LVII.

Ὁκόσοισιν ἐν τῇ οὐρήθρῃ φῦμα γίνεται, τουτέοισι διαπυήσαντος καὶ ἐκραγέντος, λύεται ὁ πόνος.

Quibus in meatu vrinario generatur tuberculum, vbi ſuppurauerit & eruperit, doloris fit ſolutio.

SCHOLIA.

Citatus eſt hic Aphoriſmus ſect. 4. Aphoriſ. 82. hoc tantùm diſcrimine, quod hîc labor ſeu dolor additur, hoc eſt, cauſa laborem ſeu dolorem faciens in meiendo ſoluitur ſuppurato & rupto tuberculo. Iſthic dolor non additur.

APHOR. XVIII.

Ὁκόσοισι δ' ἂν ὁ ἐγκέφαλος σεισθῇ ὑπό τινος προφάσιος, ἀνάγκη ἀφώνους γίνεσθαι παραχρῆμα.

Quibus occaſione aliqua Cerebrum fuerit vehementer concuſſum, mutos fieri protinus eſt neceſſe.

Σειὼν dicitur vbi quis ex alto cadit in caput (verbi gratia) & partes (vt apophyses) quæ naturali compage cohærent, rumpuntur, vel tenduntur & contrahuntur, spiritúsque animalis ad cor retrahitur & colligitur. Tum necesse est mutos fieri, id est, sine sensu, voce & motu, donec spiritus ille recurrat ad eas partes quibus erat anteà distributus.

SCHOLIA.

Citatur hic Aphorismus sectione 3. libro 3. Aphoris. 3. Coac. & lib. 1. de morbis: in quo notatur symptoma insigne, quod ad Concussionem Cerebri sequitur, simulatque concussum est Cerebrum, nimirum ἀφωνία: prætermißis interim cæteris symptomatis, quæ tum ad concussum, tum ad vulneratum Cerebrum solent etiam aut statim subsequi, aut eidem superuenire: qualia sunt febris & biliosus vomitus de quibus Apho. 50. lib. 6. linguæ balbuties, subitus in terram casus, vertigo, paralysis, mentis læsio, &c. Concussum autem Cerebrum hîc intelligit Hippocrates, quum cerebrum intra Caluariam contentum violenter concutitur, commouetur ac perturbatur, ob caput ad durum corpus vehementius allisum: vt si quis ab alto in caput ceciderit, aut id parieti vel pauimento alliserit: aut ob caput percussum obtuso telo, lapide, ligno quod non incidat, sed contundat: ex quibus causis manifestis, vulnus & contusio tanquam proximi effectus relinquuntur. Ab his autem causis violẽtis cerebrũ ideò facilè commouetur ac perturbatur, quòd in eius ambitu vacuum sit spatium, in quo eius corpus alioquin laxum ac medullosum nec vllis aliis corporibus satis validis, sed solis exilibus venis, neruis, ac membranis tenuibus confirmatum ac subnixũ, ad violenti ictus aut casus impetum capitis facilè elaxetur ac cõmoueatur: eoque facilius, quanto in ipsius ambitu vacuũ est amplius, & multò magis in senibus quibus

ætatis ratione Cerebrũ inaruit. Commotionem istam Græci σεῖσιν appellãt, qualis à violento casu, aut ictu vertebris spinæ accidere potest, quoties ab his causis violentis harmoniæ ipsarũ tanta fit commotio ac deprauatio, vt contenta ipsarũ cauo dorsalis medulla laboret. Ex hac autem cõmotione Cerebri duplex euentus emanat. Nam interdũ sola virtus animalis, violenta commotione offenditur, ob idque sese in Cerebrũ colligit velut perterrita, atque otiatur: aut propter validum dolorem ex toto spiritus in Cerebrum reuocat, sine ossis fractura, aut nulla neruorum, venarum, vel mẽbranarũ ipsius cerebri disruptione, vel aliqua læsione partium contentarum in Caluaria, vnde vel stupor, seu ἔκπληξις suboritur, vt vult Hip. Apho. 2. lib. 7. sectionis secundæ Coac. in qua aliquando neq; loquuntur ægri, neque agunt quicquam, sed apertis oculis manent immoti, iis qui metu & pauore sunt perculsi aut attoniti, similes: vel totius corporis impotentia ac infirmitas ἀκρατία Hippo. ibidem nominata vel ἀφωνία, id est vocis, locutionis, visus, auditus, omnis deniq; motus voluntarij aut sensus læsio. Etenim hic Hippocrates per ἀφωνίαν quæ propriè vocis priuationẽ significat, eos omnes affectus comprehendit, in quibus motus voluntarij aut sensus grauiter obladuntur. Consueuit. n. vno sæpe quàm manifesto symptomate cætera omnia quæ sunt ejusdem generis intelligere: non aliter quàm ptisanæ nomine in libro de victus ratione, vinum, oxymel & quæcunque similes vires habent comprehendit. Alter euentus qui ex commotione Cerebri accidit, est cùm offensa per Cranium ad Cerebrũ vsque peruenit, ita vt ex neruis quidam valde tendantur, alij diuellantur, aut aliquid in Caluaria, Cerebro, vel ipsius mẽbranis rumpatur. Vtróq; euentu contingit ægros statim voce priuari, non videre, non audire, ac ferè mori. Posteriore tamen, magna ex parte ad se redeunt, postquam facultas animalis sese receperit, sibique restituta fuerit præcedente leui

quodam delirio. Posteriore vel attoniti & soporati moriuntur: vel vbi ad se redierint, in multò grauiora symptomata incurrunt pro varia vulneris natura & partium vulneratarum ratione, siue cutis adhuc integra aut parum vulnerata appareat, siue os nudatum sit & conspicuum. Superueniunt enim inflammatio, febris acuta, delirium, pulsatio vehemens, conuulsio, syderatio, tandémque mors, nisi opportunè tradita ab Hip. methodo opportunè occurratur: nisi perforatione cranij serra aut terebella, vt foramini dilatato, humores effluant, & foras pharmacis attractoriis eliciantur. Vnde colligas ex Galen. 7. de plac. Hipp. & Plat. spiritum neque substantiam animi esse, neque domicilium, sed primum tantùm ipsius instrumentum ad sensus omnes & motus: Quòd videlicet per eiusmodi vehementes Cerebri concussiones resolutus ac exinanitus nequaquam animali vitam adimat, sed stupidum sensu motuque erepto tantisper reddat, quoad rursus collectus restituatur: alioqui enim ipso ex vulnere dissipato, animal necessariò interiret, quemadmodum Cerebri corpore vehementer diuulso, quia in eo animum ipse residet animal interire necesse est.

APHOR. XLI.

Τοῖσι σώμασι τοῖσιν ὑγρὰς τὰς σάρκας ἔχουσι, δεῖ λιμὸν ἐμποιέειν· λιμὸς γὰρ ξηραίνει τὰ σώματα.

Corporibus humida carne præditis perferenda fames est: nam fames siccat corpora.

Humiditas corporis dissoluitur nunc ab ambiente aëre, nunc ab nostro calore natiuo. Ob id si quis habitet in loco obscuro, non habet appetentiam: Sin loco bene perflato, habebit. Sic animalia quæ degunt sub terra minus appetunt, diutiúsque (vel per totam hyemem)

mem) famem tolerant: quia nihil iis dissoluitur substantię. Ponamus iam corpus mollius esse & humidius, famem adhibere oportet, quæ exsiccat. Vt enim in lucernis nisi refundatur oleum, resiccabitur ellychnium: Sic, in nobis. Si nihil assumat corpus, exsiccabitur. At calor natiuus in illo corpore molliore interim nutrietur pituita & sanguine.

SCHOLIA.

QVadruplex in corpore humiditas, primigenia, elemẽtaris, alimentaria, & excrementitia. Primigenia, nũquam excedere, aut vitium aliquod in corpore facere potest, imò verò quò vberior extiterit, eò laudabilior. Tres reliquæ si modũ excedãt in vitio sunt. Proinde exiccandæ ne corpori incommodent. Hæ autem non modò in Carnosis *partibus, sed & in solidis modum possunt excedere: minùs quidem in solidis, quòd hæ sicciores ac duriores non facilè ab humido tententur. inquit Hipp. lib. de veteri medicina: magis verò in* Carnosis*, quòd hæ humidiores ac molliores. Carnis autem nomine intellige non modo carnem illam triplicem Hippocrati nominatam: vnam, quæ fibras musculorum complectitur: alteram, quæ propria est cujusq; visceris substantia quã Græci parenchyma vocant: tertiam, quæ viscerum fibris ac partibus membraneis circumhæret: sed & adipem, glandulas, omnes denique partes molles, laxas ac humidas in corpore. Fames ergo, non ea quidẽ quæ est vehemens & insatiabilis ciborũ auiditas quam meri potionẽ soluere dixit Hip. Apho. 21. lib. 2. illa. n. morbosa est: sed ea quam inedia seu ciborũ penuria aut ab illis abstinentia siue voluntaria sit, siue præter voluntatem, parit, siccat humiditatem illam triplicẽ, potissimum verò excrementitiam, eamque vel imbibitam carni, vel in* Cauo *partium cauitatem habentium, vt pulmonum, vteri, vesicæ, ventriculi, intestinorum collectam: non*

quidem vi vlla ſiccante: ſed ex euentu, calorem natiuum acriorem reddendo, bilem augendo, pituitam abſumendo: ſi modò ea ciborum penuria modica fuerit, quæ enim immoderata eſt calorem natiuum debilitat & enecat ex Apho. 4. lib. 2. Fames autem multo tutius ac ſecurius corpora carnes humidas habentia ſiccat, quàm quoduis aliud auxilij genus vim habens ſiccandi. Sitis quidem potentiſſimè ſiccat multéque potentius quàm fames: ſed famis quàm ſitis facilior ac tutior tolerantia. Exercitium, medicamenta purgantia, venæ ſectio, laconica, vigiliæ, medicamenta exſiccantia, & multa alia ſiccant: ſed nec æqualiter, nec citra caloris ac partium viſcerúmque interiorum aliquod incommodum. At fames æqualiter totum corpus ſine vlla agitatione ſiccat, nulli corporis parti læſionem adferens, ne ipſi quidem cordi, aut jecori, quantumuis ea immoderata fuerit. Sic enim Galenus in lib. de Tabe: In fame enecto animali, cor & iecur non tabeſcunt.

APHOR. LX.

Ὅκου αὖ ἐν ὅλῳ τῷ σώματι μεταβολαὶ, καὶ τὸ σῶμα καταψύχηται, καὶ πάλιν θερμαίνηται ἢ χρῶμα ἕτερον ἐξ ἑτέρου μεταβάλλῃ, μῆκος νόσου σημαίνει.

VBi toto corpore mutatio, & corpus refrigeratur viciſſim calefit, aut calorem alium ex alio mutat, morbi ſignificatur longitudo.

Hic Aphoriſmus & ſequens 61. expoſiti ſunt ſect. 4. 40. & 42. Aphoriſmis.

APHOR. LXI.

Ἱδρὼς πολὺς θερμὸς ἢ ψυχρὸς ῥέων αἰεὶ, σημαίνει ἔχειν πλεονασμὸν ὑγροῦ. ἀπάγειν οὖν χρὴ τῷ μὲν ἰσχυρῷ ἄνωθεν, τῷ δὲ ἀσθενεῖ, κάτωθεν.

Sudor

SVdor multus calidus aut frigidus semper fluens humiditatem in robusto quidem supernè, imbecillo verò infernè vacuandam esse demonstrat.

SCHOLIA.

EXplicatæ sunt causæ sudoris multi calidi, vel frigidi sectione quarta, Aph.37.38.42. Hic verò adfertur curatio sudoris multi, calidi, vel frigidi: non quidem sudoris illius multi, qui ad multam cibi repletionem sequitur: sed qui ex humorum copia suscitatur, forásq; erumpit in morborũ initio, augmento, progressu, non modò acutorum, sed & diuturnorũ. Materia igitur, vnde sudor multus siue calidus siue frigidus emanat, purgãda per vomitũ in robustis corporibus, per aluũ verò imbecillis. Si modò humoris redundantis qualitas, ægrotantis temperatura ac ætas, regio, cælique status id patiatur: alioquin indicatio ista à viribus desũpta vana omninò futura est. Quanquam si per vomitũ decernenda sit purgatio, ea tutior ac securior multò in robustis, quàm in languidis foret quòd superna purgatio plus adferat molestiæ, quàm inferna, tum ob humoris grauitatem, tum ob insolentiam.

APHOR. LXII.

ΗΝ τις τῷ πυρέσσοντι τροφὴν διδῷ, τῷ μὲν ὑγιαίνοντι ἰσχὺν, τῷ δὲ κάμνοντι νόσος.

SI quis febricitanti cibum præbeat, quem sano exhibet, valenti robur, ægrotanti morbus fit.

Galenus reiicit hunc Aphorismum, quia alienus à sententia Hippocratis. Re vera in sanis tantum est exhibendum alimenti, quantùm satis est ad robur naturæ

augendum. Febricitantibus verò, quantum ſatis eſt ad vires conſeruandas: ídque quod coquatur 4. 5. vel ſex horis, pro natura ægri & coquendi modo. Alij enim citius, alij tardius concoquunt.

SCHOLIA.

Cibi ſumendi aut exhibendi ratio in ægrotis, non à morbo, ſed ægrotorum viribus captanda eſt. Omnis enim morbus, quatenus morbus, perpetuam inediam poſtulat, quòd cibus ægrotanti exhibitus morbum adaugeat, duabus potiſsimùm de cauſis. Vnà, quòd naturam reuocet à coctione morbificæ materiæ, eamq́ iam ſatis debilem nouo onere fatiget. Altera, quòd materiam morbificam ſuo appulſu auctiorem magiſq́ impuram reddat, in cuius nimirum naturam ſtatim conuertitur cibus, ſiquidem non pura corpora, quò magis nutries, eò magis lædes. Non ergo cibus exhibetur ægrotis, vt morbus arceatur, ſed vt vires conſeruentur: quæ quò fortiores ac vegetiores fuerint, eò magis cibus erit denegandus ac omninò ſubtrahendus. Sanis verò exhibetur cibus, non tantùm ad conſeruationem, ſed & ad auctionem virium. Proinde cibus ſano exhibitus, virium robur: febricitanti vero morbum auget.

APHOR. LXIII.

Τὰ διὰ τῆς κύστιος διαχωρέοντα ὁρᾷν δεῖ, εἰ οἷα τοῖς ὑγιαίνουσιν ὑποχωρέεται. τὰ ἥκιστα οὖν ὅμοια, τουτέοισι ταῦτα νοσωδέστερα· τὰ δὲ ὅμοια τοῖσιν ὑγιαίνουσιν, ἥκιστα νοσερά.

Quæ per veſicam permeant ſpectare oportet, an talia ſint qualia ſecunda valetudine ſubeunt. Nam, quæ his minimè ſunt ſimilia, inſalubriora: quæ vero valentibus ſimiliora, minimè inſalubria.

Totum

Totum prognoſticum eſt in hac re, ſimilia ſanis ſunt ſalutaria, & diſſimilia non ſunt ſalutaria. Quæ enim recedunt longius à ſanis (vt vrinæ, excreta, appetentia cibi, ſomnus, quies, corporis ſtatus) periculoſiora ſunt.

SCHOLIA.

Axioma eſt therapeuticum. Illud excrementum eſt minimè ſano ſimile, quod à naturali ac ſano differt, colore ſubſtantia, & contentis: ac proinde paulò inſalubrius, non morboſiſſimum tamen ac periculoſiſſimum: ut, ſi vrina ruffa ſit, craſſa, habeatq́; hypoſtaſin rubram, nec penitus ſubſidentem. Morboſiſſimum verò, quod maximè eſt contrarium ſano, ut ſi vrina nigra ſit, contentumq́; habeat nigrum.

APHOR. LXIIII.

Καὶ οἷσι τὰ ὑποχωρήματα, ἢν ἐάσῃς στῆναι, καὶ μὴ κινήσῃς οἱονεὶ ὑφίσταται ξύσματα, καὶ ἢν ὀλίγα ᾖ, ὀλίγη ἡ νοῦσος γίνεται· ἢν δὲ πολλὰ πολλή, τουτέοισι ξυμφέρει ὑποκαθῆραι τὴν κοιλίην· ἢν δὲ μὴ καθαρὴν ποιήσας διδῷς τὰ ῥοφήματα, ὁκόσα ἂν πλείω διδῷς, μᾶλλον βλάψεις.

Et quibus hypochoremata ſi reſidere permiſeris nec moueris, ſubſident veluti ſtrigmenta, quæ ſi pauca ſint, paruus morbus eſt, ſi verò multa, magnus: his aluum infernè purpurgari conducit. Alioqui, ſi non repurgata aluo ſorbitiones exhibueris; quantò plures dederis, tantò magis offenderis.

Interpretes Hippocratis de interpretatione huius Aphoriſm. contendunt inter ſe, quem tamen Galenus

non putat esse Hippocratis. Contingit aliquando, in alui excrementis, quædam esse dura, quædam liquida, quædam velut ramenta,& stigmenta,induratamque pituitam. Vnde intelligimus esse Cacochymiam corporis, & inæqualitatem temperiei,crudamque materiam. Vtendum autem est in hac affectione purgatione: Vt primùm repurgetur Cacochymia. Deinde ægrum interrogabimus, an sentiat in aliqua parte maiorem calorem, in alia minorem. Quod si est,reducenda pars est ad naturalem temperiem.

SCHOLIA.

Hinc duo axiomata therapeutica colligas. Vnum, ad excrementorum prodeuntium è corpore ægrotorum qualitate ac quantitate, morbi speciem, magnitudinem ac medendi formam indicari. Crassæ enim eæque multæ deiectiones, morbum contumacem, difficilem ac multum, eiq́ue pernecessariam alui purgationem indicant. Crassæ autem deiectiones dignoscuntur si permixtæ liquidis, subsideant imumque vasculi petant. Alterum, in morbis omnibus, maximè verò contumacibus & à crassis humoribus ortum habentibus, ante repurgatum toties corpus nullum alimenti genus, nedum sorbitiones, nisi admodum parcè exhibendas: Impura enim corpora quò magis nutrias, eò magis lædas.

APHOR. LXV.

Αἱ ἀποχρέμψιες αἱ ἐν τοῖσι πυρετοῖσι τοῖσι μὴ διαλείπουσιν αἱ πελιδναὶ καὶ αἱματώδεες, καὶ χολώδεες, καὶ δυσώδεες πᾶσαι κακαί· ἀποχωρεῦσαι καὶ καλῶς, ἀγαθαί. καὶ κατὰ κοιλίην, καὶ κύστιν, καὶ ὅκου ἄν τι ἀποχωρέον στῇ κεκαθαρμένον κακόν.

Excrea-

EXscreationes in febribus non intermittētibus liuidæ, cruētæ, biliosæ, fœtidæ, omnes malæ. Commodè tamen si prodeunt, bonæ, per aluum etiam & vesicam: & quodcunq; à corpore prodeat aliquid, si non purgatum restiterit, malum.

Hic Aphor. est expositus lib. 4. Apho. 47. Hoc tamen interest, quòd in huius fine sit adiectum, Et vbi aliquid secedere debens steterit non purgatum, malo est. Aliquando naturæ vis expurgat, & per vrinas & per aluum, quæ mala sunt. Quod si aliquid quod vacuandum erat manserit in corpore, & non expurgatum fuerit, malum adfert, potestque recidiuas facere.

APHOR. LXVI.

ΤΑ` σώματα χρὴ ὅκου τὶς βούλεται καθαίρεσθαι, εὔροα ποιέειν· κἢν μὲν ἄνω βούληται εὔροα ποιέειν, στῆσαι τὴν κοιλίην· ἢν δὲ κάτω, ὑγρῆναι.

COrpora quum quis repurgare volet, fluxilia faciat oportet. Et si quidem suprà velit, aluus sistenda: si verò infrà, laxanda.

Explicatus est hic Aphor. lib. 2. Aphor. 9. addit si per superiora: verum, si intelligeremus vomitiones esse salubriores deiectionibus.

APHOR LXVII.

Υ῾Πνὸς, ἀγρυπνίη, ἀμφότερα μᾶλλον τοῦ μετρίου γινόμενα, νοῦσος.

SOmnus & vigilia si modum excesserint, morbus.

Expositus est lib. 2. Aphor. 3.

APHOR. LXVIII.

EN μὴ διαλείποντι πυρετῷ, ἢν χεῖλος ἢ ῥὶς, ἢ ὀφθαλμὸς ἢ ὀφρὺς διαστραφῇ, ἢν μὴ βλέπῃ, ἢν μὴ ἀκούῃ, ἤδη ἀσθενὴς ἐὼν, ὅ τι ἂν τουτέων γένηται, θανάσιμον.

IN febre non intermittente, si labrum, aut nasus, aut oculus, aut supercilium peruertatur, si non videat, non audiat, quicquid horum ægro debili acciderit, in propinquo mors.

Enarratus est sect. 4. Aph. 30.

APHOR. LXIX.

EN τοῖσι μὴ διαλείπουσι πυρετοῖσιν, ἢν τὰ μὲν ἔξω ψυχρὰ ᾖ, τὰ δὲ ἔξω καίηται, καὶ δίψαν ἔχῃ, θανάσιμον.

IN febribus non intermittentibus, si externa frigeant, interna vrantur, & febris adsit, est mortiferum.

Explicatus est sect. 4. Aph. 40.

APHOR. LXX.

EΠὶ λευκῷ φλέγματι, ὕδρωψ ἐπιγίνεται.

ALbæ pituitæ, aqua intercus superuenit.

Hic Aphorismus est de incipiente specie hydropis quæ leucophlegmatica dicitur, vbi totũ corpus tumet, & venis & habitu corporis totius pituita repletis. Tum ergo ne absoluatur hydrops, oportet eã pituitã purgare.

SCHOLIA.

HIc λευκοῦ φλέγματος nomine Hipp. intelligit Cachexiam phlegmaticam, malum videlicet corporis habitum: in quo plurima alba pituita, vel liuida aliis quibusdam admixtis

admixtis humoribus, tum in vasis, tum in toto corporis habitu aceruata est à frigida intemperie partium solidarum & hepatis, propter quam sanguis aquosus generatur, per carnosum genus suffunditur, nec agglutinatur, nec assimilatur: unde cutis exalbescit, viuidi caloris flos perit, caro mollior est & quodammodo tumida. Qualis Cachexia semper antecedit hydropen anasarcan: interdum etiam alias hydropis species, quando sensim materia sub abdomine colligitur. Eadem significatione 6. Epid. Comm. 3. section. 70. Leucophlegmaticos dixit Hip. frigidi temperamenti homines, quibus molle corpus & tumidius quodammodo, propemodum ut aqua inter cutem affectis, quam leucophlegmatian appellant. Ista autem alba pituita, alba dicta est, aut quia non alia pituita si quàm alba, quomodo vertebræ spinæ dicuntur, cùm tamen non aliæ parte sint vertebræ, quam in spina, aut, ut ab aliis pituitæ speciebus distinguatur, quæ permistæ aliis colorem mutent: aut, non ad Colorem pituitæ, sed eum quem corpori inducit λευκὸν *referendum, ut scripsit Hippocrates libro* περὶ παθῶν. *Ubi reddit rationem cur* λευκὴν *additur, quòd videlicet in eo morbo color corporis albidus cernatur pituitæ suffusione, quæ quanquam exactè alba non sit, sed vel liuida, vel quorundam humorum admistione à genuino colore mutata aquam inter cutem propriè dictam constituit. Vide Apho. 29. sect. huius, & Aphor. 23. & lib. 6. sect. 2. Coac. præsag. item Aphor. 8. lib. 7. sect. 2. eorundem Coac. præsag.*

APHOR. LXXI.

Ἐπὶ διαῤῥοίῃ δυσεντερίη.

A *Diarrhœa dysenteria.*

Expositus est huius sect. Aphor. 23. A syncera deie-

ctione. Non ab omni alui profluuio fit dysenteria, sed à diuturno, & quando deiectiones sunt biliosæ.

SCHOLIA.

VIa ad dysenteriam, est alui profluuium, qualecunque illud fuerit, siue biliosum, siue pituitosum, siue melancholicum, siue syncerum. Non enim dysenteria absque alui profluuio fieri potest: non quòd tamen omne alui profluuium in dysenteriam desinat ac terminetur. Occurrendum ergo alui profluuio, ne inde dysenteria suboriatur.

APHOR. LXXII.

Επὶ δυσεντερίῃ λειεντερίη ἐπιγίνεται.

DYsenteria superuenit lienteria.

Pars est Aphorism. 43. sect. 6.

SCHOLIA.

DYsenteria non transmutatur in lienteriam: sed lienteria dysenteriæ superuenit frequentissimè: quòd à dysenteria debilitentur intestina, quorum consensus & ventriculus debilitatur, unde lienteria: quòd item natura irritata dolore & ob frequentes deiectiones cibum incoctum excutit. Occurrendum ergo dysenteriæ, ne inde lyenteria suboriatur.

APHOR. LXXIII.

Επὶ σφακελισμῷ, ἀπόστασις ὀστέου.

A Sphacelismo ossis abscessus.

Σφακελισμὸς propriè est degeneratio inflammationis in gangrænam & gangrænæ in corruptionem. Gal. ait

Hipp.

Hip.non ſatis explicare, an oſſis corruptionem intelligat,an carnis. Non eſt neceſſe carne corrupta os abſcedere.Sed aliquando oſſa inflammantur aut patiuntur aliquid ſimile inflammationi,& fit in oſſe liuiditas, nigrities & caries.Porro ἀπόστασις intelligitur ἀπόστημα, vbi ſcilicet materia tumorem præter naturam facit.Os tamen abſcedit,vbi pars eius deperditur:Si in eo corruptio eſt & apparet mollities quædam , eſt ſphacelíſmus oſſis propriè.Si hoc oſſi accidit,os abſcedit.

SCHOLIA.

QVid eſſet ſpacelos,dictum eſt ſcholiis in Aph.50.huius ſectionis.videtur autem hic ἀπόστασις nō abſceſſum ſubſequentem ad ſuppuratam phlegmonem:neque collectionem materiæ per congeſtionem aut defluxionem in aliqua parte ſignificare:ſed potius ſeparationē ſeu exemptionē,aut totius aut partis oſſis,à parte quam ſphacelos obſidet. Aut enim ſphacelos ſiue gangrena ſit,ſiue gangrenæ terminus,carnē tantùm, aut os tantùm,aut vtrumq; ſimul obſidet.Si carnem tantum, caro ea ſyderata duplicem ſyderationis occaſionem oſſi adfert:vnam à ſua ſanie pernicioſa in os ipſum defluente,alteram,ob denudationem ac tandem refrigerationem nutrimētiq; priuationem,quæ oſsi accedat ab euulſione ſibi ſuperiectæ carnis ſyderatæ.Os ergo ſyderatum cum ad naturalem ſtatum redire nullo modo poſſit,vel ſua ſponte abſcedet ac ſeparatur alioquin eximendum eſt, hoc eſt aut aliqua ſui parte abradendum & quæ in eius ſuperficie adeſt caries tollenda cauſtico,aut alia arte,vel totum auferendum, ſi illud ex toto fuerit ſyderatum.Si verò os tantum,aut os & oſſi ſuperiecta caro ſyderata ſimul fuerint,os quoque aut totum abſcedet,ſi totum ſideratum fuerit:aut eius pars carioſa abſcedet,ſi aliqua ſui parte non ex toto ſideratum fuerit,alioquin ea abradenda deſquamanda erit.

APHOR. LXXIIII.

Ἐπὶ αἵματος ἐμέτῳ φθόη. καὶ πύου κάθαρσις ἄνω· καὶ τῇ φθόῃ ῥεῦμα ἐκ τῆς κεφαλῆς, καὶ τῷ ῥεύματι, διάῤῥοια, καὶ διαῤῥοίᾳ σχέσις τῆς ἄνω καθαράξεως, καὶ τῇ σχέσει, θάνατος.

A Sanguinis vomitione tabes & puris supernè eruptio, à tabe fluxio, de capite: à defluxu, alui profluuium, ab alui profluuio, retentio purgationis superioris, à retentione, mors.

Veteres ferè vtebantur vocibus vsitatis vulgo. Non sequitur tabes etiam si sanguis euomatur à ventriculo: sed bene sequitur à sanguinis spuitione à pulmonibus. hic ergo cōfundit vomitum, qui generalior est cum expuitione. At si in ipsa tabe euomatur sanguis seu expuatur, lethale. Nam in tabe materia illa retenta, calefacit pulmones & deinde cerebrum ipsum: quo calefacto fit attractio ab vniuerso corpore in caput, & illic acrimonia contrahitur. Si ergo materia illa, quæ à cerebro defluit, petat rursus pulmones, augebit tabem, vnde sanguis expuetur. Si decumbat in ventriculum, excitabit vomitum sanguinis, aut diarrhœam. Hip. lib. de morbis, vbi tradit curationem tabidorum, prohibet ne aluum molliamus: quia vbi commotum est alui profluuium, natura non occupatur in purgatione materiæ quæ est in pulmonibus: quæ si retineatur, suffocabit ægrum.

SCHOLIA

Ἔμετος hîc, vt & Aph. 8. lib. 6 sect. 2. Coac. multisque aliis in locis ab Hipp. vsurpatur pro larga sanguinis reiectione è pulmonibus. Perpetuum autem non est, vt ex multa sanguinis

ſanguinis reiectione è pulmonibus, tabes ſequatur, & puris ſpuitio. Non enim, quibus iam à multis annis ſanguis multus interdum tußi reijcitur, nec inde maciantur, ſtatim adhibitis auxiliis, quæ ſanguinem retineant, venam aſtringant, febrem atque inflammationem prohibeant. Ergo in eiuſmodi expuitionibus largis apertis vaſis aſtringentia, ruptis glutinantia, exeſis ſarcotica, & boni ſucci alimenta ſtatim adhibenda ſunt. Deplenda plenitudo, expurgãdum vitium, ſiſtenda fluxio, temperandus humor, omnia quidem prius quàm vel febris vel inflammatio, vel denique vlcus purulentum exiſtat, alioquin tabes ſuboritur. Scribit Galenus ſe vidiſſe illata in cauum thoracem vulnera tribus diebus conglutinata, priuſquam inflammatio oboriretur, largo ſanguine effuſo, & vt par eſt per tußim quoque reiecto. Cuidam in palæſtra accepta graui plaga duæ heminæ ſanguinis ſtatim reiectæ tußi, qui adhibitis iuſtis auxiliis ſecta protinus vena conualuit. A tabe fluxio de capite augetur: quòd non ſolùm pulmones ab vlcere imbecilliores facti ſunt, indéque magis opportuni excipiendæ fluxioni è capite: ſed & quod cerebrum vnde manat fluxio in pulmones eoſdem exulcerans congerendis excrementis magis obnoxium reddatur, ob cachexiam in eo contractam à prauis humoribus tetriſque vaporibus aſſiduè in cerebrum exhalantibus. A fluxione capitis alui profluuium ſæpe ſuboritur in tabe, ſalutare quidem ſi initio morbi appareat, quòd eius praui humoris à capite in pulmones defluentis portio aliò diuertatur, & in ventrem illabatur, ſuoque morſu ventrem perturbet, vnde pulmones non tanta eius copia irritantur. Quod ſi alui profluuio vires, in quarum robore tota tabidorum ſpes ſita eſt, ita proſternantur vt pus amplius expurgari nequeat, in propinquo mors eſt, retentum enim ſputum purulentum, ſtrangulationem adferet.

APHOR. LXXV.

Ὁκοῖα καὶ ἐν τοῖσι κατὰ τὴν κύστιν, τοῖσι κατὰ τὴν κοιλίην ὑποχωρέῃ: καὶ ἐν τοῖσι κατὰ τὰς σάρκας καὶ ἢν πῃ ἄλλῃ τῆς φύσιος ἐκβαίνῃ τὸ σῶμα ἢν ὀλίγον, ὀλίγη ἡ νοῦσος γίνεται· ἢν δὲ πουλὺ πολλὺ, ἢν πάνυ πολὺ θανάσιμον τὸ τοιοῦτον.

QValia quæ per vrinas & aluũ ſubeunt, & quæ per carnes abeunt, & ſi qua alia corpus à natura recedat ſpectare oportet, nam ſi parum, paruus morbus eſt, ſi multum, magnus, ſi valde multùm, iam tale fuerit pernicioſum.

Oportet medicum conſiderare quæ excernũtur ſiue per veſicam ſiue per aluum,, ſiue per ſudores & abſceſſus, ſiue quæ per carnes reſoluuntur. Si non multũ diſcedant ab eo quod eſt ſanorum, bono eſt. Sin multùm, malo. Reliqui Aphoriſmi ſunt adulterini, quare non oportuit in his explicandis oleum & operam perdere.

SCHOLIA.

CVm excrementa corporis aut affectarum partium aut peccantium humorum portio quædam ſint, aut ſaltem ex his deſectæ reliquiæ, quæ illorum ſit conſtitutio certò referunt, atque in demonſtratiuis ſignis primas tenent. Proinde horum qualitas, quantitas, excernendique modus diligenter à medico conſideranda, vt inde de magnitudine, multitudine, exitu, omni denique ſtatu morborum certum minimeq́; fallax medicus indicium ferat. Tria ſunt autem huiuſcemodi excrementa, veſicæ, alui & habitus corporis, nimirum vrinæ, fæces, & ſudores, quæ in ægrotis quò ſanorum excrementis magis ſimilia fuerint, eò meliora ac ſalubriora: quò magis diſſimilia, eò peiora ſunt iudicanda.

Septimæ & vltimæ ſectionis Aphoriſmorum Hippocratis finis.

SPVRIORVM APHORISMORVM HIPPOCRATIS LIBER VNVS,

ſeu ſi mauis, Liber Octauus Aphoriſmorum.

APHOR. I.

Ὁκόσα αὖ κάτω ὠμὰ διαχωρέῃ ὅτι χολῆς μελαίνης ἔνεστιν, ἢν πλείω πλέων, ἢν ἐλάσσω ἐλάσσων ἡ νοῦσος.

QVæ cruda deorſum ſecedunt ab atra bile ſunt, ſi plura, maior morbus eſt.

CRVDVS humor is dicitur, qui in iecore ac venis perfectam ſanguinis elaborationem non eſt aſſecutus, manſitque in maſſa ſanguinis velut ſemicoctus, qualis eſt pituitoſus humor. Talis autem humor, plurimus in corporibus melancholicis morbis laborantibus gignitur, quo melancholicus humor ſua frigiditate totum corpus, calorémque vitalem refrigeret: ſua craſſitie coctionem aliorum humorum impediat: naturalémque œconomiam ſua peruicacia labefactet: Argumento eſt ipſa febris quartana, in cuius curatione frequens piperis, ſinapis, Zingiberis, cæterorumque acrium ac paulò calidiorum aromatum vſus à Galeno lib. I. ad Glauconem præſcribitur, vt inde melior fiat ciborum ac humorum

coctio, omnisq́; cruditatis vitetur occasio, videas enim ob cruditates multa symptomata ad morbos melancholicos consequi quales sunt hydrops, inflatio, cachexia, &c. Quòd ergo cruda, crudaq́; deiectiones in morbis melancholicis secedant, melancholicus humor in causa. Quo ergo plura cruda deiiciuntur, eo maior morbus: Quo pauciora, eo minor morbus expectandus, materiæ enim copia, morbi arguit magnitudinem. Sic enim inter melancholicos grauius ægrotant, qui multum spuunt, quàm qui parum.

APHOR. II.

Ὁκόσοι ὑπὲρ τὰ τεσσαράκοντα ἔτεα, φρενιτικοὶ γίνονται οὐ πάνυ τι ὑγιάζονται· ἧσσον γὰρ κινδυνεύουσιν οἷσιν ἂν οἰκείη τῆς φύσεως, καὶ τῆς ἡλικίης ἡ νοῦσος ᾖ.

QVicunque supra quadraginta annos fiunt phrenitici, non ita valdè sani fiunt: minus enim periclitantur quorum naturæ & ætati morbus fuerit affinis.

SCHOLIA.

PHrenitis est inflammatio membranarum cerebri ad cerebri substantiam peruadens, febrem acutam & mentis perturbationem adferens. Hæc, cùm à sanguinis copia, aut à bile flaua, aut à bilioso humore vsto & in atrum verso fiat, minus periculosa est in temperamento & ætate sua causæ simili, quàm in dissimili, & ætate, & temperamento. Si ergo inuadat eos, qui constante, media, & declinante ætate sunt constituti, oportet causam adfuisse vehementem huiusce inuasionis: ac proinde vehementem admodum ac magnum morbum factum. Tam vehemens autem morbus, non potest esse periculosus, siue sæuitiam symptomatum spectes, siue virium imbecillitatem;

litatem, siue curandi difficultatem: in his enim qui quadragesimum ætatis annum excesserunt, iam incipit calor natiuus, vnde viriũ robur, labascere: cerebrum paulò frigidius ac siccius, infirmiusque reddi, mentis functiones defatigari. Quo fit, vt noxa quæ cerebro functionibusque animalibus in ea ætate inducitur, vix ac ne vix quidem deleri possit, sed commoriatur.

APHOR. III.

Ὁκόσοισιν ἐν τῇσιν ἀῤῥωστίῃσιν οἱ ὀφθαλμοὶ κατὰ προαίρεσιν δακρύουσιν, ἀγαθόν, ὁκόσοισι δὲ ἄνευ προαιρέσιος, κακόν.

Quibuscunque in morbis oculi illacrymantur ex voluntate, bonum. Quibus verò citra voluntatem, malum.

SCHOLIA.

Lacryma est humor distillans ex oculis, nõ in oculis genitus, sed à cerebro in oculos delabens, eosque humectans, ne nimio motu exiccati deteriores euadant: ad quem humorẽ excipiendũ ac continendũ in singulis oculis quatuor efformatæ sunt glandulæ, in vtroque scilicet angulo geminæ, vna infrà, altera verò suprà. Causæ autẽ coniunctæ ac continentes distillantis huiusce humoris ex oculis sunt dilatatio aut cõpressio vehemens harum glandularum, meatuũ ac venarũ ipsius oculi. Antecedẽtes verò plurimæ, nimius mœror, nimia lætitia, fumus, acrium odor, vehementes animi perturbationes, &c. Dolor, tristitia, cõmiseratio, mœror excitãt lacrymas, refrigerando, atque astringendo meatus, ac glandulas oculorũ, atque inde exprimendo humorem quem illæ continent. Lætitia, ex dilatatione ac laxitate meatuum ac glandularum humorem effundit, in naturis præsertim humidioribus ac rarioribus: nam quicunque arctioribus constant meatibus lacrymam

neutra de causa mittere consueuerunt. Similiter fumus, allia & reliqua acria oculos mordentia, eum humorem eliciũt. Sed præterea in animi affectionibus ac perturbationibus quidam motus spirituum fiunt, à quibus quoque humores commouentur & diffluunt, tanta aliquando copia vt iis excipiendis oculi non sufficiant, sed per nares etiam decurrant iis qui flẽt vehementius. Atque hæ quidem lacrymæ ἑκούσιαι hoc est, spontaneæ dicuntur, quasi nobis volentibus obortæ, etiamsi vis & causa præter naturam expresserit. Sic enim vocantur quæ à causa externa manifestaque fiunt. Aliæ verò dicuntur ἀκούσιαι id est, inuitæ, ad aliarum differentiam, vt quæ per morbos fiunt, idque tres ob caussas vt docet Gal. 6. Epid. & 1. Progn. Prima est, ob morbos ipsorum oculorum, veluti per lippitudinem, aut palpebrarum aspredinem aut alium affectum oculi. Secunda, ob fluxionem à capite decumbentem, multitudine vel qualitate humiditatum à natura excitatam. Tertia, ob imbecillitatem retentricis facultatis, quas omnes malas tum hîc tum lib. 1. Progn. Hip. pronunciauit, quanquam primis duabus causis obortæ lacrymæ præter voluntatem, non semper malæ, quinetiam interdum nõ inutiles, nam circa statum morbi præcedentibus signis coctionis perturbationem criticam adesse ostendunt, & hæmorrhagiam potißimum denunciant. Sæpe etiam per morborum initia ex uomitione violenta, aut Ophthalmia, vel antiqua destillatione lacrymæ effluunt citra graue periculum. Deteriores multò sunt vehementi phrenitide, vt in Dealcis vxore, sanie tenui ex inflammato cerebro in oculos redundante. Omnium exitiosissimæ sunt, in acutis quæ affluunt nolentibus resoluta & extincta retentrice facultate, insita ipsius oculi substantiæ, carunculis contabefactis quas oculorum angulis natura obduxit, quasi præsidia quædam arcendis lacrymis resolutisque musculis oculorum, haud secus atque resoluto sphinctere vrina & fæces nobis inuitis exeunt.

APHOR.

APHOR. IIII.

Ὁκόσοισιν ἐν τοῖσι πυρετοῖσι τεταρταίοισιν ἐοῦσιν, αἷμα ἐκ τῶν ῥινῶν ῥυῇ, πονηρόν.

QVibus in febribus quartanis ſanguis ex naribus fluxerit, malum eſt.

SCHOLIA.

FEbris quartana ſiue continua ſiue intermittens, ex melancholia putri gignitur. Hæc autem melancholia putris quadruplex eſt, ex cuius ſpecie quadruplici, quatuor febris quartanæ differentiæ naſcuntur. Vnà ex ſucco melancholico. Altera, ex bile flaua in atram exuſtione conuerſa. Tertia, ex ſucco melancholico aduſto. Quarta ex pituita, aut ſanguine peruſto, qui dum à forti cauſſa exiccantur, vel exuſtione incinerantur in humorem melancholicum tranſeunt: id docet commutatio febrium erraticarum & quotidianarum in quartanam: Sanguinis fluxus in nulla ſpecie quartanæ ſalutaris criſis eſſe poteſt, quin potius exitialis: nam ſi habeatur ratio materiæ quartanam committentis, melancholicus humor, quia craſſus, terreſtris, grauis, contumax & piger eſt admodum ad motum, vbi euictus ac concoctus eſt à natura, deorſum non ſurſum viam affectat: multominus ante coctionem viam affectabit ad ſuperiora. Si ergo nondum concocto, aut iam concocto humore in febre quartana fluxus ſanguinis è naribus erumpat, ſiue parcus, ſiue liberalis, is non in bonis habendus, quòd ſanguis ille qui per nares effluit, melancholicus non ſit, ſed tenuis ac calidus qui potius vi retentrice debili, quàm expultrice robuſtâ ſurſum euehitur. Vnde virium iactura ſuboritur, & humor melancholicus totus relinquitur, iſque multò crudior ac craſſior quàm anteà, ſubtracto nimirum eo ſanguine tenui & calido, qui eius frigus, ſiccita-

tem, & crassitiem temperabat, & à quo solo concoqui poterat motus quoque ad superiora aduersatur penitus motui, quem natura molitur in excernendis morbis melancholicis, qui omnes ex Hipp. vel per aluum, vel per abscessus ad inferiores partes soluuntur, neque vllum leuamen febri quartanæ ab hoc fluore sanguinis per nares accedere potest, quin potius damnum non leue, quòd inde totus corporis habitus frigidior reddatur, alioquin satis frigidus ab humore melancholico in eo dominante.

APHOR. V.

Ἱδρῶτες ἐν τῇσι κρισίμοισιν ἡμέρῃσι γινόμενοι σφοδροὶ, καὶ ταχέες, ἐπικίνδυνοι, οἱ ὠθεύμενοι ἐκ τοῦ μετώπου, ὥσπερ σταλαγμοὶ, καὶ κρουνοὶ, καὶ ψυχροὶ σφόδρα, καὶ πολλοί. ἀνάγκη γὰρ τὸν τοιοῦτον ἱδρῶτα, πορεύεσθαι μετὰ βίης, καὶ πόνου ὑπερβολῆς, καὶ ἐκθλίψιος πολυχρονίου.

SVdores in diebus indicatoriis oborientes, vehementes & veloces, periculosi sunt. Qui expelluntur ex fronte velut guttæ & aquæ salientes: Et frigidi valdè ac multi: necesse enim est talem sudorem prodire cum violentia & doloris excessu ac expressione diuturna.

SCHOLIA.

TRes hîc notantur sudorum differentiæ periculosæ, vehementes, & veloces in diebus criticis erumpentes. Expulsi à fronte velut guttæ & aquæ salientes valdè frigidi & multi. De quibus etiam in prognosticis & Coacis *fit mentio. Sudores vehementes & veloces ideo sunt periculosi, quia non solùm indicant caloris præter naturam magnitudinem & vehementiam: sed & virium imbecillitatem adferunt.*

Qua-

Quæ enim repentè, vehementer, velociter ac immodicè corpus nostrum euacuant, vires planè deiiciunt: natura enim repentinas ac subitas mutationes tolerare non potest: Sic Hippocrates Aphorismo 35. section. 2. lib. 4. Coac. Sudores siquidem paulatim fiunt, iuuant. Qui verò subitò affatímque fiunt, nocent, licet multis in locis laudet excretionem vrinæ, quæ confertim & repentè prodit, forsan, quòd per vrinas crassa & viscida exeant: per sudores tenuia excrementa & cum illis multum spirituosæ substantiæ effluat. Quò fit, vt in prognosticis sudores laudet Hippocrates, qui aliquantulum remittunt morbum, licet perfectè non indicent, quippe leuationem adferunt, quanquam morbum non tollant. Quoties enim crisis cùm vehementi certamine incidit, sudor multus aut necat aut liberat: cum mediocri verò pugna accedens, materia videlicet non vehementer irritante naturam, neque facultate vniuersæ vacuationi sufficiente, concoctam paulatim materiam, paulatim & per vices excernit. Additur, in diebus criticis, quia dies criticus non impedit, quin sudor, qui affatim repentéque factus vires prosternit, sit malus ac periculosus: non enim dies criticus bonam facit crisim, sed vi quadam occulta, quæ crisis bona est meliorem facit ac velut cohonestat. Sunt quoque periculosi sudores, qui expelluntur à fronte velut guttæ & aquæ salientes, quia indicant copiosam materiam in capite contineri, à qua facultas animalis opprimitur: aut in acutis morbis indicant facultatis animalis imbecillitatem, quæ partes superiores per halitum digeri ac dissipari patitur. Periculosi quoque sudores frigidi ac multi: frigidi, quæ resolutionem caloris natiui eiusque extinctionem, vel copia pituitæ & materiæ frigidæ oppressam naturam indicant: multi verò, quia multitudinem materiæ, cui ferendæ subsistere non potest natura, sed ei tandem succumbet.

APHOR VI.

Ἐπὶ χρονίῳ νοσήματι κοιλίης καταφορὴ, κακόν.

Ex morbo diuturno alui defluxus, malum.

SCHOLIA.

Alui profluuium, siue morbum aliquem comitetur diuturnum, siue superueniat morbo diuturno, malum est: significat enim labefactatam admodum œconomiam naturalem, totiusque corporis extenuationem ac languorem: quod nihil de alimento retineat, in suique alimoniam conuertat, sed totum sinat per aluum elabi. Cùm enim in morbis diuturnis vires sint omni arte sustinendæ, quò diutius subsistant, morbique longitudinem facilius ferant, eas iam morbi diuturnitate fractas alui profluuium penitus labefactat. Diuturni autem morbi duplices sunt. Alij, ex sua natura, qualis est febris quartana, Paralysis omnésque morbi frigidi ac melancholici, aut frigidas partes obsidentes, hos Hippocrates libro de morbis μακρὰς appellat: Alij longi casu & ex euentu, quales sunt illi morbi, qui breues quidem ex se & ex natura, tum causæ, tum partis quam obsident, esse consueuerunt: errore tamen, vel in victus lege, vel ab assidentibus, aut medico commisso, vel à superuenientibus symptomatis diuturni euadunt: Hos χρονίους vocare consueuit Hippocrates. καταφορὴ non leuem alui fluxum, sed vehementem ac concitatum significat, quoties impetu maximo, & sine quiete natura emittit excrementa seu per aluum, seu per alia loca. Quidam per καταφορὴν concidentiam ad degrauationem intelligunt: Sicq; hunc Aphorismum interpretantur. Ex diuturno morbo, ventris inferioris, partiumque ad ventrem inferiorem attinentium depressio ac concidentia, malum, quia denotatur calor imbe-

imbecillus in his partibus à quo nec proba coctio, neque sanguificatio fieri potest, vnde vix vnquam ægri conualescere poterunt.

APHOR. VII.

EN τῷ ληθάργῳ τρόμος, κακόν.

IN *lethargo tremor, malum.*

SCHOLIA.

Q*Vid esset lethargus supra dictum est. Scribit Galenus nullum motum præter naturam in lethargo fieri, neque conuulsiuum, neque palpitantem, neque tremulum nisi per accidens: Proinde si tremor incidat, is erit ab oppressione & materiæ decubitu in neruos: aut, ab infirmitate ex anteacta resolutione per validam ægrotationem aut à causa externa, vt fame, lassitudine, vigiliis, curis. Is autem tremor maximè manus afficit in lethargo, quia (inquit Aurelianus) cum proiectis manibus supini iaceant lethargici, motus, saltus, tremor, conuulsio ex parte magis se produnt, vide Aphorismum 26. sect. 1. lib. 4. Coac.*

APHOR. VIII.

ΟΚόσα φάρμακα οὐκ ἰῆται, σίδηρος ἰῆται. ὅσα σίδηρος οὐκ ἰῆται, πῦρ ἰῆται, ὅσα δὲ πῦρ οὐκ ἰῆται, ταῦτα χρὴ νομίζειν ἀνίατα.

Q*Vacunque non sanant medicamenta, ea ferrum sanat: quæ ferrum non sanat, ea ignis sanat, quæ ignis non sanat ea incurabilia putare oportet.*

SCHOLIA

TRia sunt medici instrumenta (ait Hippocrates libr. de ornatu medici) victus ratio, medicamentum & manus operatio. Victus ratio omnibus morbis curandis est communis ac necessaria: Reliqua duo non semper: nam multi morbi solius naturæ opera & diæta curantur. Quos autem natura & diæta curare omnino morbos non potest, tum medicamentis aut chirurgia aut vtroque auxilij genere opus est: medicamentis quidem variis pro specie ac magnitudine affectus: chirurgia, si quando nihil medicamentis proficiatur. Chirurgica autem operatio, (quæ triplex est, coniunctio, diuisio, extractio) variis instrumentis obitur, pro varia ægrotantis, partis affectæ & morbi natura. Potissima hæc instrumenta ex ferro, aut ære, aut chalybe, aut argento, aut plumbo, aut auro fiunt, præsertim verò ex ferro, quòd magis quàm cætera metalla quæ facilè liquescunt, ignescat: atque ob id celerius & potentius vrat. Hic ferri nomine intelligenda sunt ea instrumenta quorum opera, quod corruptum est in corpore separatur, ac aufertur, qualia sunt, aqua hydropicorum, pus in empyemate, lapis in vesica, struma, nebulæ in oculo, hernia, carcinoma, lupiæ, pars aliqua quæ reliquo corpori coniungi nec vniri potest, aut quæ in necrosin incidit, aut quæ superflua est. Quod si alia remedia vel intemperiem emendare, vel excrementitias, & malignas humiditates vacuare & consumere non potuerunt, aut non solùm auferre quod corruptum est, aut superfluum, sed & vicinas circumiacentes partes emendare, temperare, & à sanguinis fluxu, aliove incommodo tueri oporteat, ad ignem confugiendum est, non temerè tamen, sed vti extrema vrget necessitas, &

cætera

cætera nihil prosunt : Ignis enim actio præterquàm quòd regi ac coerceri facilè non potest , inimicus quoque plurimum est neruis, vt ait Hippocrates libro de articul. Ob id Galenus comment. in Aphorism. 5. section. 6. libro sexto. Epid. vstionem non nisi in magnis affectibus ob multam cacochimiam , vt in malignis vlceribus vsurpandam suadet. Hîc ergo ignis nomine , omne vstionis genus intelligendum. Ignis ipse , aut quòd ignem vel igneam qualitatem actu habet , vt ignitum ferramentum , lignum, fungus , radix , sulphur , ignita aqua , oleum , butyrum , feruentia , vel potestate , vt causticum medicamentum , quale est cauterium potentiale vulgò nominatum , oleum causticum quale est vitrioli , aqua caustica , aqua separationis nominata , capitellum & cætera pyrotica , de quibus vide nostri Gormelini opus chirurgicum.

APHOR. IX.

Γλῶσσα μελαίνη καὶ αἱματώδης , εἰ τί τῶν τοιούτων σημείων ἄπεσι , μὴ σφόδρα κακόν. δηλοῖ γὰρ νοῦσον σμικρότερον.

Lingua nigra atque cruenta, cùm quid horum signorum abest, malum validum non est: morbum enim imbecilliorem significat.

SCHOLIA.

Non solùm in acutis, sed & diuturnis morbis ex lingua præsagium peti potest: lingua enim (inquit Hipp. 6. Epid. vincenti materia aut coniunctæ concolor est: hinc de hu-

moribus indicium facimus, quòd ea humorum serum indicet. viridis enim, à bile: rubra, à sanguine: nigra, ab atra bile: alba, à pituita: valde arida, à fuliginosa exustione, colorem accipit: eò quidem promptius quòd flaccida sit & mollis cum vasorum amplitudine, quibus instar lanæ aut spongiæ serosos humores combibit & ex aliis partibus in se excipit: indicio est quòd facillimè intingitur potu, cibo & medicamento. Lingua autem valdè nigra omnium pessimi est indicij, quòd ea indicet incendium à bile rubra in interno corpore conceptum, qualis cernitur in vrente febre, quæ veluti ignis sanguinem exurens fumo magis quàm vapori similem reddit euaporationem. Rubra lingua minus periculosa est nigra, quòd ea à sero sanguinis fiat, serum autem sanguinis minus acre est, quàm serum atræ bilis. Si ergo lingua in febribus nigra quidem & rubra sit, sed non multum, febrem mitem miniméque periculosam arguit.

APHOR. X.

Ὄρχις δέξιος ψυχρὸς, καὶ σπασμώδης, θανατώδες.

T*Estis dexter frigidus conuulsusque, lethale est.*

SCHOLIA.

E*X testibus, qui melioris ac salubrioris vitæ sunt opifices, licet partes non planè principes, in morbis salutis aut mortis præsagium desumitur. Hi enim quia maximum habent consensum cum partibus principibus, cerebro quidem per neruos & per substantiæ similitudinem: corde, per arterias insignes: hepate, per venas, quadantenus etiam cum thorace, his partibus malè affectis condolescunt, ac facilè*

compa-

compatiuntur testes. Testis ergo dexter, qui sinistro calidior est, ob eam quam cum hepate vicinitatem habet, si frigidus fuerit: quòd ad ipsum à corde neque calor vitalis cum multo spiritu ac flatu per insignes arterias perueniunt: neque sanguis per venas etiam insignes ab hepate transmittatur, lethale. Indicium enim est facultatis vitalis emorientis, quæ cùm amplius ad extremas partes extendi non poßit, perturbata se ad suum principium recipit. Hepar quoque quicquid sanguinis testibus aliisque partibus inest ad se reuocat: Testis item dexter reuulsus ac contractus, lethale. Testes enim cùm ob vitalem spiritum & flatum plurimum, quem per arterias à corde, & sanguinem quem ab hepate excipiunt, turgere soleant, si contrahantur: vel propter vehementissimos dolores alicuius partis principis: vel, ob facultatis vitalis ad suum principium recursum: vel, ob Conuulsionem contrahuntur. Propter dolores quidem, quia dum spiritus subsidij causa versus partem dolentem, vt Cerebrum, thoracem, vel aliam partem nobilem in seipsos contrahuntur, secum etiam partes illas rapiunt vnde retrahuntur. In dolore enim omnia contrahuntur, eoque magis quò atrocior dolor est. Propter facultatis vitalis recursum ad cor, quia dum illa emoritur, non potest ad extremas corporis partes amplius extendi, ob id perturbata quicquid superest caloris ac spirituum ad suum principium recipit hoc intrò recurrente, simul quoque ipsæ partes comitantur & vnà in suam originem recurrunt: aut sanè non recurrit calor ac spiritus ad suum principium, sed quia ab influente cordis calore iam emoriente non amplius illustratur ac fouetur, marcescit & ad extinctionem properat, vnde flaccescunt partes extremæ. Propter conuulsionem in morbis capitis, in quibus nerui ad suam originem retrahuntur. Sic enim dolente capite, inquit Hippocrates Aphorismo 15. lib. 5. sectione prima Coacis testes ac pudendum contrahi solent: In ardentibus etiam febribus cum musculi Cremasteres à qui-

bus testes appensi sunt, & alij qui præsunt motui pudendi atque excretioni seminis præ siccitate immodica exarescunt. Quocunque igitur modo contrahantur testes, siue ob dolorem, siue ob conuulsionem, siue ob emorientem facultatem vitalem, lethale est. Manifestior autem & facilior est contractio in his ob rugas, quibus à natura donantur ad dilatationem & tensionem. Addunt quidam in morbis infra septum transuersum lethale esse, si loculi testium flaccescant & elanguescant. Ex eo enim significari facultates naturales concidisse, omnésque vitales spiritus qui vitam faciunt esse collapsos. In conualescentibus corrugatos esse debere, pudendumque rigidulum, quasi reuiuiscat, & ad obeundas functiones denuò accingatur.

APHOR. XI.

ΟΙ ὄνυχες μέλανοι, καὶ οἱ δάκτυλοι τῶν χειρῶν, καὶ ποδῶν ψυχροὶ, συνεσπασμένοι ἢ καθειμένοι, πλησίον ὁ θάνατος.

VNgues nigri, & digiti manuum ac pedum frigidi, contracti vel demißi, mortem proximam denunciant.

SCHOLIA.

FAcultas vitalis emoriens quum amplius ad extremas partes extendi non potest, perturbata se ad suum principium recipit. Partes quoque principes inopes caloris, spiritus, & sanguinis, quidquid anteà impertiebant reliquis, ad se reuocant. Hæ verò necessariò vna cum calore & sanguine intrò se referunt, & mediis corporis partibus quasi opem requirentibus adiunguntur. Quò fit vt in magno vitalis facultatis

tatis lapſu,ab extimis partibus,primum totius corporis incipiat interitus,tanquam à partibus longiſsimè à principio vitæ diſtantibus. Partéſque extima calore vitali deſtituta nigreſcant aut liueſcant ob natiui caloris introreuocationem eiuſdémque extinctionem in ſuo fonte : Et conuellantur ac contrahantur ſurſum, conuulſione ab inanitione ſpirituum & caloris vitalis: quia facultas vitalis ſeſe intrò recipiens, vnà ſecum partes corporis retrahit, primùm quidem partibus principibus vicinas, deinde medias, tandem extremas, quæ ad medias ſe adiungunt, vt mox dictum eſt.Iſta autem partium extremarum frigiditas ac contractio imprimis inuadit vngues,deinde labia,genas & pedes: vngues quidem ob naturalem ipſarum conſtructionem venis multis atque arteriis ad ipſos terminatis. Cum itaque vngues principalium membrorum propagines excipiant, cùm liueſcunt aut nigreſcunt, magnam vim habebunt ad ſignificandam inconſtantiam facultatum ipſorum: licet vnguium caloris permutatio nullam vim habeat in genere cauſæ ad ſalutem aut mortem. Proinde vnguium frigus aut contractio certiſſimum eſt exitij ſignum.

APHOR. XII.

TA' χεῖλη βλέφαρα, διαλυθῆ, ἀνεστράμμενα, θανατώδες.

L*Abra liuida, reſoluta, inuerſa, & frigida ſi ſint, lethale.*

SCHOLIA.

L*Abra liuida,ob extinctionem caloris:& frigida, ob eandem cauſam,lethale eſt in morbis acutis,non quidē ſim-*

pliciter lethale, sed planè lethale. Sic enim lib. 2. Coac. ἐγγὺς θάνατος scribitur, in propinquo mors est: Indicium enim est emorientis facultatis naturalis quæ viuidum calorem in labris parit, & facultatis vitalis quæ calorem illis impertitur, Resoluta verò labra aut peruersa, non æquè lethale etiam in morbis acutis: quòd labra resolui ac peruerti possint valida existente virtute in vomitione, in vermium affectu citra vllum mortis periculum, motu nimirum materiæ sursum, consentiente stomacho & ventriculo quæ tunicam habent continuam ad vtrumque labrum, potissimum inferius, protensam: verum in summa virium imbecillitate cum febre assidua, in inflammationibus Cerebri & neruorum, in siccitate aut refrigeratione nimia eiusdem Cerebri & neruorum, planè perniciosæ sunt labrorum peruersiones, aut resolutiones, maximè verò si ad eas accedat auditus, visus, loquendique impotentia, indicium enim est emarcescere animalem facultatem quæ sensum facit, spiritúmque euanescere, qui ad sensum partibus influit: ac proinde summam subesse inanitionem, quæ planè lethalis est, vt in Chærione tertio Epid. Vtrum autem peruertatur labrum à contentis in ventriculo acribus humoribus, an à vermibus, an ab affecto Cerebro, his signis distinguendum. Primo modo tenue sputum coniunctum est, quo os in vomituris assiduè plenum est: Secundo modo, καρδιογμὸς, id est morsus ventriculi vrget: Tertio, grauissima alia symptomata adsunt.

APHOR. XIII.

Τὰ ὦτα ψυχρὰ, διαφανέα, συνεστειλμένα, θανατώδεα εἰσι.

AVres frigidæ, pellucidæ, contractæ, lethales sunt.

Aures cartilagineæ , quia pauco ſanguine prædi-tæ ſunt, frigidæ ſunt ſuo temperamento : vt mirum vi-deri poſſit : quod Ariſtotel. aures calidiſſimas ſcripſe-rit hoc vno argumento , quòd rubro colore effloreſ-cant. Vbi ergo vi morbi calor natiuum paulatim extin-guitur, partes quæ ſunt frigidæ in corpore refrigeſcunt, eorum calore qui paucus eſt ad fontem & princi-pium. Vnde deducitur, quaſi ad arcem confugiente. Eædem autes orbatæ ſpiritu, contrahuntur, hic enim calorem ſequitur, & calore diſſoluto ſpiritus quoque diſſoluitur. Ab vtroque etiam partes omnes corporis vegetiores & viuaciores exiſtunt. Contrahuntur au-tem primùm frigore : vt enim calor elaxat & explicat, ita frigus cogit atque contrahit: deinde pauco humore exhauſto ardore febris & colliquatione , id quod & molliori auriculæ ea ratione accidit, vt vult Caſſius. Reuulſis quoque neruis ad ſuum principium idem ac-cidit. Pellucidæ autem aures fiunt, colliquata earum carne ab incendio febrili: tum enim ſpiramentis factis laxioribus, facilè per eas permeat ſpiritus, tum qui ab oculis vibratur, tum qui aër appellatur. Corpus ete-nim tranſparens ac pellucidum ita comparatum eſſe oportet, vt liberis viis & ſpiraculis lumen facilè con-cipiat, facilè tranſmittat, & ſpiritum emiſſum ex ocu-lis facilè concipiat. Hinc admodum emaciatos & col-liquatos veteri prouerbio dicimus laterna magis pel-lucidos.

APHOR. XIIII.

Ρὶς ὀξεῖα, κρόταφοι ξυμπεπτωκότες, τὸ δέρμα σκληρὸν, καὶ χρῶ-μα ὠχρὸν, ἢ μέλαν, θανάσιμον.

ACutæ nares, collapsa tempora, cutis arida, calor pallidus aut niger, lethale.

SCHOLIA.

NArium pinnæ tenuibus musculis teguntur qui à malis obliquè descendunt. Is paucus est sanguis, pauca humiditas, quæ facilè in halitum dissipatur, ex quo concidunt pinnæ & tenuis gracilísque nasus extrema parte ostenditur. Lethale quoque signum est si quis per morbum vellicet nares, nisi id à consuetudine, aut salsa distillatione in nares, aut à vermibus, aut pilo longiore accidat, aut nisi sanguinis profluuium immineat. Hæc si excludas, delirium portenditur, & malo est. Sæpius quoque emungere nares citra occasionem, vt plurimum signum est insaniæ. Tempora paruo tenuique musculo conteguntur, hîc in malignis febribus & ardentibus facilè contabescit. Spiritus autem inde facilius exhalat, quia ea pars, cùm multas venas habeat & arterias, rarior est. Ex iis ergo tempora facilè concidunt. Quo signo edito grauius malũ portenditur, quia vicina illa sunt Cerebro, cui venis & arteriis ac multo magis neruis magna societate copulantur. Cutis arida fit cum materia tenuis acrisque medio corpore feruens, & calor igneus eodem loco conclusus, succum vtilem absumit, insitumque calorem vnà corrumpit: à quibus æger omnino scaber fit. Id interdum longitudine febrium & abscessus interni contingit, non tam certo aut præsenti periculo, neque tamen sine metu aut desperatione. Eam scabritiem damnauit Hippocrates in progn. sed in fronte in Epid. annotauit toto corpore, in Dealcis vxore, quæ acuta febre & phrenitide 21. obiit. Item in adolescente in Melibœa, quod alibi δέρμα καρφαλέον, καὶ περιτεταμένον cutem aridam & circumtensam, valde siccam: hic σκληρὸν, id est durum appellat.

appellat. Color fit pallidus in moribundis, aut longo morbo confectis absumpto sanguine, resoluto spiritu, à quibus calor floridus est. Niger autē color rarius apparet, nisi præfocatis. astrictis enim iugularibus venis & carotidibus arteriis, exprimitur sanguis in faciem, vbi interceptus, nec liberè diffluens concrescit & nigram faciem reddit. Alioqui niger color, vulgo terraceus dicitur qualis existit in nigra aurigine.

FINIS.

INDEX EORVM QVÆ CONTINENTVR IN hoc genere.

Prior numerus folium, alter paginam significat.

A.

Corpora

I.

ἰλιγξ

INDEX.

M.

Palpe-

Purg

T.

V.

FINIS.

[illegible] igne a superiori ventre
Ignis autem ab inferiore ma-
[illegible] [illegible] in epidemiis

[illegible] morbi qui non
habent typos excepta atrophia
[illegible] in galeno lib. de typis

Kalendarium

calendæ.
iiii
iii
pridie
nonæ.
viii
vii
vi
v
iii
ii
pridie idus
idus.
xviii calendas
xvii
xvi
xv
xiiii
xiii
xii
xi
x
ix
viii
vii
vi
v
iiii
iii
pridie calendas

I
II
III
IIII
V
VI
VII
VIII
VIIII
X
XI
XII
XIII
XIIII
XV
XVI
XVII
XVIII
XIX
XX
XXI
XXII
XXIII
XXIIII
XXV
XXVI
XXVII
XXVIII
XXVIIII
XXX

Si mensis habuerit plures dies quam triginta, post dezada, addebant Evkxarnv